

તવાનાં આગિયા દીધી નહીં. એમ ત્રણ માસ રાહ્યા પછી ગુરુજીએ શાપજીને વિનવવાથી, કહ્યું કે, દયા, મેં તને ફોકટમાં રાહ્યો નથી, પણ શ્રીજીં વાવાની આગિયાથી રાહ્યો છે. તને કંઈ ચમત્કાર શ્રીજીં શાવા વતાવવાના છે તે જોયા પછી તું જાણે. તે સાંભળીને ગુરુજી મુગા હ્યા, ને કંઈ બોલ્યા નહીં. તેજ રાત્રિના ગુરુજી ડંઘતા હતા, ત્યારે શ્રીજીં શાવા પધારીને ડઠાડ્યા, અને કહ્યું કે મારી સાથે ચાલ. પછી શ્રીજીં શાવા સાથે વૃંદાવનમાં ગયા, ત્યાં રાસક્રીડા વતાવીને ગુરુજીને વહુ દિવસ રાહ્યા. છેલ્લે દિવસે શ્રીજીંશાવાએ કહ્યું કે, જેવી આ લીલ તો જોઈ છે, જેવીજ ગાજે ને મને પ્રસન્ન કરજે. શ્રીનાથજીમાં જે સહવારના ડઠ્યા તે દિવસ કંઈ અલૌકીક લાગ્યો, ને શ્રીજીના દર્શન કરવા ગયા, ત્યારે વસંતના દહાડા જણાયા ને દોલૌત્સવની સામગ્રીઓ થતી જોઈને ઘણું આશ્ચર્ય લાગ્યું. દર્શન કરતાં શ્રીજીને હસતાં જોયા, ને કોઈ સાંભળે નહીં. તેમ ગુરુજીને કહ્યું કે મારા પ્રતાપથીજ તું આ દશાને પામ્યો છે. મારી ક્રીડા અદ્ભુત છે તે દેવીજીવજ જોઈ શકે છે, પણ આસુરીજીવ જોઈ શકતો નથી. ગુરુજી ઘણા ખુશી થતા ડતારે આવ્યા ને જેવી જોઈ હતી તેથી લીલનો વૃંદાવન વિલાસ ગાયો; અને સેનઆર્તિ વેળાએ મહારાજની ડુલ્હની ગાઈ સંભળાવ્યો, એટલે મહારાજે પોતાનો ઓઢેલો ડપરણો ઓઢાડ્યો. ત્યાંથી નિકળીને વૃંદાવન પધાર્યા હતા; અને જે રાત્રિના જોયું હતું તે સર્વે ચિહ્નો, અને પોતાનું પહેરેલું વદિયાન જે ત્યાં ખૂલી ગયા હતા, તે તેયું ને તેયુંજ જમુનાજીના તટપરના ડાબા હાથપરના ડાહપર જટકતું જોવામાં આવ્યું. ત્યારે ગુરુજીના જાણવામાં આવ્યું કે જમુના-જીમાં સ્નાન કરવાને, એ વદિયાન કાઢીને શાહે મેરવ્યું હતું.”

આ પછીના કેટલોક લેખ ચંદ્રેરાધ ગયો છે, જેમાં લગભગ ૬૦૮ પાનું ૨૬ ગયું છે. છેવટના આગપર લખનારે લખ્યું છે કે:-

“આ યાત્રા કરી ચાર વર્ષે ડમોઈ આવ્યા, ત્યારે તેમના શિષ્યો છેક વડોદરે તેડવાને ગયા હતા. કમનસીબે હું જઈ શક્યો નહોતો; કેમકે માદો હતો. પણ ડમોઈ આવ્યા પછી ગુરુજી મને પ્રેમથી મેટ્યા હતા; ને કહ્યું કે તું મને મળવા નહીં આવ્યો, પણ તારું મન મારી પાસે હતું.”

ખીછવારની યાત્રા કરી આવ્યા પછી દયારામની વૃત્તિ કેવળ બદલાઈ ગયેલી જણાય છે, ને તે પછી વૈષ્ણવ સંપ્રદાયની પાછી મરજદ લીધી હશે એવું ઉપદ્રા લેખપરથી સિદ્ધ થાય છે. પહેલી યાત્રા વખતે માત્ર તે વૈષ્ણવ સંપ્રદાયમાં પ્રવેશ કરતો હતો, પણ ખીછ યાત્રા પછી શુદ્ધ યજ્ઞને મરજદ લીધી હતી. રા. હરગોવિંદદાસ લખે છે કે, “પચીસ વર્ષની વયે વલ્લભી વૈષ્ણવ સંપ્રદાયમાં તે દાખલ થયા હશે,” પણ પાંત્રીસ વર્ષની વય સુધી તે શુદ્ધ સંસ્કારી થયો નહતો. વૈષ્ણવી સંપ્રદાયના સિદ્ધાંતો સંબંધી ને કાવ્યો એણે લખ્યાં છે તે પાંત્રીસ વર્ષની વય પછીનાં જણાય છે. આડત્રીસ વર્ષની પાકટ વયે દયારામ મરજદી થયો હશે. મરજદી થયા પછી એક નાગરજી મરજદીના હાથનીજ એ રસોઈ જમતો. એ મરજદીઓની બેઠકામાં તંત્રુરો લઈને પોતાનાં બનાવેલાં અથવા સુરદાસજીનાં પદો ગાતો, ને સાંધી વખતો વખત એને સારી પ્રાપ્તિ થતી તેમાંથી એનો નિર્વાહ ચાલતો હતો. વડોદરા, ઉમોઈ ને ચાણોદમાં, વર્ષના ત્રણ ચાર માસ એ મુકામ રાખતો. સારે શિષ્ય મંડળી સાથેની સાથેજ રહેતી હતી. વખતે વૈષ્ણવો ગ્રેમથી એને તેડુ કરી, પોતાને સાં રાખતા, ને વખતે સ્વેચ્છાથી જતો ને કૃષ્ણ સમ્બંધી વાતો કરી શિષ્યોમાં ઘણો વધારો કરી દેતો. કેટલાક બાપિજી જનો તો પધરામણી પણ કરતા, ને બેઠ પછુ ધરતા. શ્રીયોમાં ઘણીવાર પધરામણી થતી હશે, ને શ્રીઓ એના પ્રત્યે એમની વધી જોતી હશે, એમ ધારો શકાય છે, ને તેપરથી જનમંડળમાં એ અપકીર્તિ પણ ઘણી થયેલી નીચેના લેખપરથી જણાય છે.

ગુરુચરીવ્રતની વાર્તા ૪ થી.

“પ્રબોધની કહેતાં કાર્ત્તિકશુદો એકાદશી, તે દિને પ્રમાતના ગુરુજી ચંદિપુર જે ચાણોદ પધાર્યા ને શ્રી નર્મદાજીના શેપસાપી ઘાટે સ્નાન કારણે જતા હતાં. સાં પગ સરકવાથી, વિધે જે વહ્લા, તેને લલાટ જે કપાલમાં લલ્લ્યું હતું તેના યોગવડે પાણીમાં પડ્યા, ને પ્રવાહ ઇટલે પાણીનો જોસ્સો તેમાં વહ્યા જે તળાયા. ત્યારે એક અસુર જેવા નાગરે કહ્યું કે પાપી નાગરો, ઠાકારાની સેવા કરવા (કરવા) જાય છે. પછો મિરજાશંકર માદ પાણીમાં પડ્યા ને ઘણે દુરથી ગુરુજીને સહિ-સલામત લાવ્યા હતા. ગુરુજીએ કહ્યું કે દેહનો ગતિ ન્યારી છે, કદાપી

મંદલાલાની કંવાળને યોગે હમે આજે તેના સ્વરૂપમાં પણ મળી જતે તો શી હરકત હતી. પણ આ પાપી અને ક્ષણમંત્ર દેહને, ત્રિશેષ પાપમાં પ્રવૃત્તમાન કરવાના પ્રયત્નથી જ જાણે ગિરજાશંકરે મને કાઢ્યો છે. પછી શેષસાચી ભગવાનના દર્શન કરીને ઘેર આવ્યા ત્યારે, ઘેલામાઈએ કહ્યું કે કૌરવશંકર તો આજે આપની વધુ નિંદા કરતો હતો. તે વાત ગુરુજીએ સાંભળી નહીં. રાત્રિના જાગર કરવાને માટે સીંચેલા ત્યારે ગુરુજીએ કહ્યું કે, ઘેલામાઈ, વિશ્વંભર જે શ્રીકૃષ્ણજીની નિંદા કરવામાં, ગોકુલના લોકોએ રંચ પણ મોંઢું વંધ રાખ્યું ન હતું, તેનો દાસાનુદાસ જે હું, તેની નિંદા લોકો કરે તેમાં વ્રયા લેવું શા માટે કરવો, અર્થાત્ નહીં કરવો. અમે તો માત્ર કૃષ્ણ સ્વરૂપના કોડિયા છીએ, ને આ અમારું કાલજુતો તેજેજ કોયું છે, તો પછી અન્યપર અમારું અંતર કેહેતાં મન કેમ ફુલતું ડુલતું રહે તેનો જેઓને વિચાર નથી તેવા છુદ્ધજનો હમારી નિંદા કરશે તો તેઓ ગોકુલમાં આવેલા કંશના મિત્રને શ્રીકૃષ્ણના શત્રુ જેવા છે. હમારી સેવામાં સ્ત્રીઓ તત્પર રહે છે, ને હમને ચંદન ચર્ચે છે તથા ફુલ ધરાવે છે, તથા પાદ તત્પર છે તથા મેઢ ધરાવે છે, તેમાં હમને કશો સંવંધ નથી, ને હમે તેને તુચ્છ સમજીએ છીએ, અને ઘણી ના પાડીએ છીએ, પણ ભાવિક સ્ત્રીઓ તે વાત નિતી નથી તેમાં હમારે કંઈ દોષ નથી, પણ જીવનો વિગાડ છે તેને મોટો ગ્રાસ થાય છે અને હમારાપર વ્રયા આરોપો મુકે છે. હમારે માટે તમારા લોકોમાં એવી વાતો ચાલે છે કે અમે વિપરીત છીએ, ને ત્રીયો જે પણ જીવરૂપ છે તેની સંગે વિહાર કરીને હમારા જીવનું અક-ત્યાણ હોરીએ છીએ, જો તેમ નહીં તો હમે એકાંતમાં સ્ત્રીઓની સેવા કેમ સ્વીકારીએ, એમ પુછે છે. અમે જે એકાંતમાં સ્ત્રીઓ સાથે બેસીએ છીએ, વાતો કરીએ છીએ, તેમની સેવા અંગિકાર કરીએ છીએ, હમારું કામકાજ કરવા દઈએ તે જારી ભાવથી નહીં, પણ દુષ્ટ જીવ મલંડા શરૂને આ સંસારના વંચનમાં સપડાઈ ગયો છે તેના કલેશ કેહેતાં સંસારનાં દુઃખો, હનારા સમાગમથી દુર થાય ને રાધાપાતિ જે શ્રીકૃષ્ણ, તેના ચરણ કમલમાં તેમનું ચિત્ત હમારી પેટે પેરાવાય તેને માટે તેમની

સાથે વાતચિતનો સમાગમ રાखीए છીયે. હા, હમે જારી રમીયે છીયે ને હમે જાર મુરુપ છીયે, ને હમે જારી રહેવામાં માન માનીયે છીયે.

વિચારી જન તો જારી રમશે, રાસશે રદિયા રીશ;
અવિનાશિ જન જારિને તજશે, શું માશે જુગદીશ;
કૃષ્ણ શું જારી હમારે છે, જારી કરતાં જીવ તારે છે.
નિતનિત જારી ડમગે રમીए, જાए જો પાપી જીવ;
પાતું પગલું મરીયું ન વાલા, જારી રમતા યાનું શિવ;
નહીં મુકીશું પ્રેમનો કેદોરે, વ્યભિચારીને શિષ્ટ તેડોરે.
પતિવ્રતાનો નિમ છે એવો, રમવો સ્વપતિ સુરંગ;
નિતનિત પોદે પાસે નંદલાલો, શિતલ થાયે મમ ભંગ;
તેને પ્રેમે વાલજ વોર્યુરે, કૃષ્ણસંગે મમ જીવ જોડ્યુરે.
દયાની પ્યારી કૃષ્ણજી કાવે, કૃષ્ણની પ્યારી આ દાસી;
રમું રમાવું પ્રેમે પોદું જારી કૃષ્ણસું નહીં તો ડડાસી;
ए વ્યભિચાર નિત કરાંદરે, અધી મવસાગર તરીંદરે.

ए પ્રમાણે મજન કર્યા પછી ગુરુજી વોલ્યા કે હમારા જેવી જારી સૌ જીવે રમતા શિશુવું જોડીયે. હમારી જારી જર્મચક્ષુવાળા જીવો જે પાપબુદ્ધિયીં ભરપૂર છે ને વ્યવહારીક દૃષ્ટિયીં જોય છે તેને પાપમય લાગે છે, અને દિવ્ય ચક્ષુવાળાની તેનાપર પ્રીતિ થાય છે. હાડ અને ચામ અને માંસ અને રુધીરયીં ભરપૂર, મલ્લમય આ દેહનાં ઉપર સારી જીવને ઈચ્છા થતી નથી, તે તો અવિનાશી, દિવ્ય, કાંતિમાન અને ઝાઝાહટતા જ્યોતિરુપ, માણિમય, પ્રજ્ઞ તથા અલૌકિક કૃષ્ણપર પ્રીતિ કરે છે. જે જીવ હમને ઓછાવતો નથી તે હમારી નિંદા મલે કરે, હમારા જેવોજ જારી થાય ત્યારેજ તેનો મનસો સાચો થશે. હમારો તો તમને સૌને આજ ઉપદેશ છે કે હમારા જેવા જારી થશો ત્યારેજ તમો સ્વાસ્ત્ય જે કલ્યાણ તેને પામશો એટલે કૃષ્ણને પામશો. સંવત ૧૮૭૨ના કાર્તિક સુદી ૧૧ ને મૃગુવાર. વેલામાડના કહેવા પ્રમાણે ત્રિજે દિવસે લલ્યું છે.”

દયારામના સમ્યન્ધમાં આટલું તો આપણે કહી શકીશું કે, તે કીમાર ને તરણાવસ્થામાં હંદીષ્ટ ને ગોરીગોને લોભાવનારો હશે, પરંતુ પાછલી વયમાં એ સર્વે એવંદલ છોડી દીધા હશે પણથી સંપ્રદાય સ્વીકાર્યા પછી પણ તે કામીજન હતો, પણ ઉપરની વિગતથી સ્પષ્ટ દર્શાય

છે કે પાછળથી તે પૂર્ણ ભક્તિભાવવાળો, પ્રેમીલો ભક્ત બન્યો હતો. સ્ત્રીયો તેના પ્રતિ પ્રેમભાવથી જોય તેમાં આશ્ચર્ય નથી. તેનો વેશજ છેલાણી હતો. ફક્કડ લુગડાં પહેરવા, વાંકી પાંચ ઘાલવી, બેસ બડકે તેવું નહિ, પણ શોભા-યમાનું તિલક કરવું, પાળને સાફસુફ રાખવા, હોઠ લાલચોળ રાખવા. એનો નિલનો શોખીન હતો, તેમાં મધુરા સ્વરથી નવા નવો, અગાનિ જનની વિષય વૃત્તિને જાગૃત કરે તેવી હતી, નૂતન રાગદારીમાં, હાવભાવથી પટો ગાવાથી લોકોનું કાલજનું ચોરાય નહિ, વિંધાય નહિ, મોહ પામે નહિ, વશ થાય નહિ ? આજે પણ દયારામના ગીતથી સ્ત્રી પુરુષો મુગ્ધ બની જાય છે તો, જ્યારે પૂર્ણ રસથી લદ્દમદ થયેલો કવિ, પોતાનાં જ બનાવેલા ગીતો ગાય-મધુરા મોહક સ્વરથી, સારે ઝમોઝાં ચાણોદ વડોદરાની સ્ત્રીયોની તેના પ્રતિ વૃત્તિ ખેંચાય નહિ એ બનવું મુશ્કેલ છે. પરંતુ તેપરથી એમ સિધ્ધ કરવું મુશ્કેલ છે કે તે ઉત્તરાવસ્થામાં પણ વિષય મુગ્ધ બન્યો હતો. તેની ગાવાની શક્તિ કેટલી ઉત્તમ હતી તે રા. 'રા. હરગોવિંદાસે આપેલા નીચેના દૃષ્ટાંતથી સ્પષ્ટ જણાય છે.

“દયારામ એક પ્રસંગે વડોદરે આવ્યા તે વખત તેમના શિષ્ય ગિરિ-જાશંકરે ને રણુછોડની કથા ચાલતી હશે, હાં આવવાનો તેમને આમ્રહ ક્યો. હયામાં માત્ર દયારામનાં જ પટો ગવાતાં; પણ તેમના શિષ્યો ગાવા બળ-
 એટલા બળદાર હતા ને દયાની વાણીનો મોહ લોકને એટલો લાગતો
 કે એવી કથા થાય હાં સેંકડો સ્ત્રી પુરુષો સાંભળવા આવતાં.
 દયારામભાઈ બનામાના આવીને બેઠા; ને કથા ચાલુ થઈ. ગિરિજાશંકરથી
 નરવાં વગાડવામાં ચૂક થઈ. શ્રોતામાં કોઈ આવો બેઠેલો હશે, તેનાથી ના
 ખમ્યાયું એટલે તેણે ઉભા થઈ ગિરિજાશંકરની જાહેરમાં બૂલ કાઢી તેને
 ચોખીસો કીધો. દયારામનો આથી જરા મિત્તજ તથો. તે બોલ્યા, બાવાજી!
 એણે કાંઈ એવી મોટી બૂલ કીધી નથી; અને બૂલ તો સર્વથી થાય.
 બાવાએ કહ્યું કે, જેણે ઉસ્તાદી મેળવી હોય તે બૂલ કેમ કરે? કવિ કહે
 આવી જાઓ, જેહં, તમે બૂલભાથી કેવા બચી જાઓ છો. બાવાએ બેઠક
 આગળ આવી નિડરપણે નરવાં પકડી; એટલે દયારામે પોતે ગાયન શરૂ
 કર્યું. બાવાજી બળવામાં એવા નિપુણ હતા કે, ખરે, તેમણે બિલકુલ બૂલ
 ન કરી. સવારના ચાર વાગવા આવ્યા ને પ્રાતઃકાળનો વખત થયો, પણ
 બાવાએ નમ્યું ન આપ્યું. આસપાસ વાત ફેલાવાથી શ્રોતા શિવાય ખીજ
 તકારીક સેંકડો લોકો આ રસિક ઝંડો જોવા આવ્યા. દયારામને બય

લાગો કે બાવાજી માન મૂકવશે. છેવટ તેમણે એક અટપટો રાગ પસંદ
ક્યો, એટલુંજ નહિ પણ તેમાં પ્રાસાદિની ગુંચવણ એવી લાવી મૂકી કે
આખરે બાવાજી ગુંચવાઈ પડ્યા, ને લોકોએ તાળીઓ પાડી. દયારામે
ધીમાશયી કહ્યું, સામાશ છે બાવાજી, તમારી ઉસ્તાદીમાં બાકી નથી,
તમારા જેવો કુશળ બળવનાર મેં આજપર્યંત જોયો નથી. એમ કહી
પોતાના ગળામાંથી મોનાની કંઠી કાઢી બાવાને બક્ષીસ કરી ! હીરાની પરીક્ષા
તો જવેરીજ કરે.”

આવો રસીયો કોઈનું પણ હૃદય ઢરણુ કરી શકેજ. તરણાવંશીમાં
તે ચંડિપુરના પંનઘટપર જઈને જોમતો, ને રસીક લાવણીઓ ઉડીવીને
શ્રીયોપ્રતિ ટિંખું કરતો હતો. પણ તેની આ કંઠે એકજસપાટે છૂટી ગયેવી,
તેનો દાખલો, તેની ખ્યારી રતન સોનારણે, કવિ નર્મદાશંકરની તરફથી
ડોઢાઈ ગયેલા કવિ વિજયાશંકરને આપ્યો હતો, જે જાણવાજોગ છે. કવિ
વિજયાશંકર કહે છે કે, “રતન સોનારણે મને જણાવ્યું કે દયાશંકરને માટે
લોકવાયકા ચાલે છે કે તે અત્યંત વ્યભિચારી હતો તે વાત કેવળ ખોટી
છે. જુવાનીમાં ઘણી બદ્દલી કીધી હશે, પણ ચાલીસ વરસ પછી તેને
એક શિવાય બીજા સાથે સમ્બન્ધ નહોતો. તેઓ એક વખતે વડોદરે
ગયા હતા, ત્યાં જ જ ને ઘેર રહેતા. ~~એજ રૂઢીબોલી બજન કીર્તન કરતા.~~
તેમના ઘરની એક સ્ત્રી દયાશંકરની પુજા સેવા, સદ્ભાવથી કરતી
પણ દયાશંકરે જુદુંજ ધાર્યું. અને એક રાત્રિના તે બાઈપ્રતિ ખરો
નજર કીધી. તે બાઈએ જીમ પાડી, ને દયાશંકર દાદરેથી ઉતરીને બારણે
પલાયનમઃ કરી ગયા. બાઈ જુનિયાત તેથી વાત ગુંથ રાખી, પણ તે દિવસથી
તેમણે કોઈ પણ સ્ત્રી તરફ નજર નહિ કરવાનું પણ લીધું હતું, એવું માં
મોટે કહ્યું છે.” કટલીક આસપાસની હકીકત તરફ જોતાં તે માન
રાખવા જોગ છે.

એણે ત્રણવાર આખા ભરતખંડના તીર્થોનાં દર્શન કીધાં હતાં, ને છ ૬
સાતવાર શ્રીનાથજીનાં દર્શન કીધાં હતાં. છેલ્લો એ શ્રીજીની ઝાંખી કરવાને
સંવત ૧૮૮૭-કે ૮૮ માં ગયેલો મિ. ચિમનલાલ જણાવે છે. તે પછી
દયારામનું આરોગ્ય સારું રહેલું નહિ હોવાથી તે ડોઢાઈમાંજ રહ્યો હતો.

વૈષ્ણવ સંપ્રદાયપર તેની ઘણી આસ્થા હતી, પણ તે સામ્પ્રત કા-
ળના આવધાથી ઘેરાઈ ગયેલા મૂર્ખ ગ્રેમજીબાઈઓના જેવો અંધ કે
ધેલો વૈષ્ણવ ન હોતો તેને માટે કવિ નર્મદાશંકર નીચેનું દહાંત આપે છે.

“બુદીકોટાના દ્વારકેશના મદિરના દ્વારકાનાયજ્ઞની ગાદીના પુરુષોત્તમજી મહારાજ જે કવિના ગુરુ થતા હતા તે ગુરુ ડભોઇ આવેલા. તેને લોકોએ સમજાવ્યું કે દયારામ તો ધણો મિત્તજી છે, ત્યારે તેણે કહ્યું કે આપણે એને દર્શન નહિ કરાવીએ. એ વાત સાંભળી દયારામે તે મહારાજની નિંદાનું એક પદ બનાવી મોકલ્યું. તે પદ મહારાજની પાસે બેસનારા કેટલાએક સેવકોએ વાંચ્યું, તો તેમા કવિની ફક્કાઇ જોઇને મહારાજ પોતે દયારામને ઘેર ગયા. દયારામે મહારાજને આવતા જોઇને ખારણા બધ કીધા, પણ પછી લોકોનો આગ્રહ જોઇને ઉગાડ્યા. ધરમા મહારાજ પધાર્યા પછી કવિએ કહ્યું કે આ લ્યો તમારી કડી, એમ કહીને કંડી તોડી નાખી. થોડી વાર પછી મહારાજને નરમ પડેલા જોઇને બહારના વિવેકમા બોલ્યા, કે મારી પાસે ભેટ આપવાને બીજા કંઈ નથી, આ બે પુસ્તક છે તે લ્યો. પછી પાછી મહારાજને કડી બાધી.”

એના સમ્મન્ધમા મને જે હકીકત ચાલુદથી મળી છે તે આ પ્રમાણે છે. એક વેળા ગોકુળચંદ્રમાની ગાદીના વિઠ્ઠલેશજી (આ નામ વંશાવળીમા મને જડ્યું નથી—કંઈ ફેરફાર હશે.) મહારાજ ડભોઇ પધાર્યા. દયો વૈષ્ણવી ધર્મ પાળતો, પણ મહારાજને માનતો નહિ. સઘળા વૈષ્ણવો એ મહારાજને મળવા ભેટ ધરવા ગયા, પણ કનિ ગયો નહિ; ત્યારે મહારાજે પોતાની પાસે આવવા સેવકને મોકલ્યા. કવિ કહે કે “હું મહારાજથી હેઠો આપી, માટે જે મારી ગાદી મહારાજને બરાબરની હોય તો ભણે, આવવા ખુશી છું.” આ હકીકત મહારાજના સેવકોએ મહારાજને કહી ને પછી એને નમાવવા પ્રયત્ન રચ્યો. ગાદી નંખાવી, ને તેની તપાસ દયાએ પોતાના એક શિષ્ય પાસે કરાવી, ત્યારે એ પોતે જીતે ગયો. પણ જેવો એ ગાદીપર બેસવા જાય છે તેવી ગાદી એક બીજા સેવકે ઉઠાવી લીધી. ઘણા ક્રોધથી દયારામે મહારાજના મોપર ઘુમ્મકાર કીધો, ને ગુસ્સાથી ઘેર ચાલ્યો ગયો. મહારાજે કહાવ્યું જે અમારી કંડી છોડી નાંખો, એટલે વધારે ક્રોધ ચઢ્યો, ને જે સેવક કહેવા ગયો હતો તેનાજ હાથમા, કંડી, તોડી નાખીને આપી, ને કહ્યું કે તે “ગુસ્સામાં બાવાને આપ કે લે તારી બે કમડીની કંડી! હવે કંઈ બાકી છે.” એ પછી મહારાજ જાતે એની મુલાકાતે આવ્યા, પણ પોતાના આગણામાથી પાછા કાઢ્યા. આથી મહારાજ ઘણા નારાજ થયા, ને એક વૈષ્ણવ, જે દયારામને કંઈ મદદ કરતો હતો તેણે મદદ કરવી પણ છોડી દીધી, પણ કવિએ ક્રોધની

પણ દરદાર છીધી નહિ. એ દિવસથીજ એણે વૈષ્ણવી છંદી બાધવાથીજ વૈષ્ણવ કેહેવાય છે એમ નથી, એવો ધણા જનને બોધ કર્યો હતો.

દયારામ વૈષ્ણવી મહારાજોને માનતો નહિ એ જનવાચક નથી, પણ એ સત્ય છે તે માટે ગણભાઈ માહોદરાએ, નીચે પ્રમાણે લખ્યું છે.

ગુરુચરિત્રની વાર્તા ૨જી.

एक दिवसे महाराज दयाशंकरजाए कह्यु के, वैष्णवोंने आदिमार्गे दोरनारा तेओना गुरुओ छे. जेम मनुष्योमा दवी अने आसुरीजीवो छे तेमज महाराजोमा पण छे. मनक्रम वचनवडे सत् गुरुरूप थयु कठिण छे, पण असाध्य नथी. ज्यारे हमे पाचमी बार रमणरेतीमा लोटवाने श्रीगौरीराजपर गया, सारे श्री काकरोलीवाळा छेलवटाउ जेमा गौसाई बाया वनजात्रा करवा आल्या हता. जात्राळुओनो मोटो संव हतो, तेमा अनेक स्त्री पुरुषोना जुटना जुट आवता हता, तेओ पुरण पुरुषोत्तमरूप धारीने आ बाळकोने प्रणाम करवाने एटले पगे लगवाने जती हती अने पुगनी जे खावानु ते धरावता ने सेवापूजा करता, लाड लडावता, हों-डोळे ने पारणे झुलावता, केसर स्नान करावता, ने सुगन्ध कृष्ण छे एम ए जीवरूप प्राणीने एटले ससारमा वल्लेवला मनुष्यने कहेता. जिव जे एकज पदार्थपर चोटेलु रहे ते श्रेष्ठ जे मोटु छे ते द्वैपन कहेता वे स्थळे भमतु रहे छे तेओनो ओह्दार यतो नथी. ए पुरुषोत्तमजी स्त्रीओमा मस्ताना साढ माफक फरता, ने अनेक स्त्रीओना अंगपर हाय नाखता, जे जोवाथी हमने घणो सताप यतो हतो; आ गुरु थईने पोतानी पुत्री कहेता दीकरी जेवी स्त्रीयोमति तेमनी वृत्ति केम थई जाय छे; अने, श्री ठाकुरजी तरफ तेमना नेत्र केम ठेरता नथी. एवा पापी-ओने श्री ठाकुरजी योग्य शिक्षा करे छे ते अमे नजरे जोई छे, ते तमने सौने कहीए छीए ने तेपरथी चैतीने चालवु के जेथी, रस्ताना रोडापेरे जता ने आवतानी लातो खावी नहीं पडे. ए महाराज तो ए-मज समजता हता के आ सौ बहुदीकरीना हमेज घणी छीए. ते प्रमाणे गणीने उदेपुरना भायातनी राणी दर्शने पधारी तेनी ठठा कीधी ने कंडक अल्पचारी मण कीधी. जे वातनी खबरो तेना दरबारने थई.

તેથી મહારાજને પકડવાને સોસો સ્વારો મોકલ્યા. આ વાતુંની સ્વરો મહારાજને થવાથી તેઓને નાશીને તુરત ને તુરત કાંકરોલી આવવું પડ્યું હતું. સદ્ગુરુ એવા ન જોઈયે કે જેઓ પાપવૃદ્ધિથી વર્તે. તેઓ તો તુષાર જે હીમ તેની પેટે ઠંડા થઈ જાય છે; ને શિષ્યને તપાવે છે કેહેતા બાળે છે. સંતપુરુષ સંતાપતા નથી, પણ તેઓનો 'સંતાપ' પણ સુખરૂપ છે, પણ દુષ્ટજનનું સન્માન પણ નઠારું, તે દેહને બાળે છે. તેમજ અધર્મ ગુરુનો આશીર્વાદ દુઃસ્વરૂપ છે ને મુર્ધામિક ગુરુના કડવા વચન પણ સહેવા જોગ છે. અમને તે દિ કહેતા દિવસથી ગોંસાઈના દુષ્ટ બાળકો પ્રતિ વહુ અભાવ આવ્યો છે. એવા દુષ્ટની સેવા કરવી તે પણ પાપરૂપ છે."

દયારામ રાજ્યાશ્રયનો શોખિન નહોતો, પણ માનનો બહુ ભુખ્યો હતો એમ લાગે છે. તેની દવિતાની કોઈ નિંદા કરતું તો ધણા ચીહડવધ હતો, ને વખતે ગાળો પણ માંડતો; અને તેની પ્રસંશા કરતું તો ધણા રાજ થતો, રાજ્યાશ્રય મળશે એવી એકવાર એને આશા થઈ હતી, પણ તે ભંગ થવા પછી એણે બધી શીકર શ્રી કૃષ્ણનેજ સોંપી દીધી હતી.

એક ગ્રહણ વેળા આણંદમાં તિર્થસ્નાન કરવા ગાયકવાડ હોટેલસી-માં કુટુંબની સ્ત્રીઓ આવી હતી. ગાયકવાડની સ્ત્રીઓ એટલે હંમેશાં જનાનામાં રહે, તેથી પોતાનું મોહ કોઈને બતાવતી હતી નહિ. દયારામના તનમાં એવોજ એક ભરાયો કે આપણે એનો ટેક ચુકાવવો. એકી પેઢેરા પણ રાખવામાં આવ્યા હતા, તે છતાં ઘાટપર એક પોતાના એલા નારણુની સાથે જઈને બેઠો. પોતાના હાથમાં તંબુરો ને નારણુનાં હાથમાં સીનારની. નારણુ નાહનકડો છોકરો હતો ને ગળી કુમળી હતી તેથી ઘણું રસ ગાઈ શકતો હતો. તુરતનાજ બનાવેલા ત્રણ નવાં પદ તેને ગાવા આપ્યાં, ને બ્યારે બીજું પદ પૂરું થયું ત્યારે ગાયકવાડી કુટુંબની સ્ત્રીઓ મધાદા છોડીને તે જગ્યાએ સાંબળવા આવી; અને આ કોઈ બિદા ભાગવા બેઠેનો આહાજો હશે એમ બાપી મોતા દાન આપવા માંડ્યું. પણ તે ન લેના દયારામે એટલુંજ ક્યું કે, 'દાન આપનારની ચોગ્યતા જાણ્યા વગર અમે લઈ ન શકીએ.' ફોટોસીંગની સ્ત્રીએ હોજલ કાઢી નાખી દશ સોના મોતીર આપી ને કહ્યું ને લેતા પોતાના શિષ્યને અપાવી. આ હકીકત

વડોદરે જાણુવામાં આવી, ને દયારામની ધણી તારીફ સામળી રાજદરખારી તે; આબું. પણ સા કવિ જવાનો વિચાર કરે તેટલામાં દરખારમાં ખટપટ જાગી. વડોદરે ગયો પણ કશો સત્કાર ન થયો. તે દિવસથી ઠરાવ કીધો કે મોટાને ત્યાં કદીએ ન જવું ને તે પછી ધણાએ કામદારો ઉબોધ ચાણોદ આવતા પણ કોઇને ત્યાં ન જવાના સમ આધા હતા. આથી ધણા કામદારો ગુસ્સે થતા, ને એક વહીવટદાર મરાઠાને ધણું મારું લાગવાથી કવિને ઉબોધ છોડી એકદમ ચાણોદ આવવું પડ્યું હતું. પણ તેટલામાંજ તે વહીવટદારને ઉપડવું પડ્યું, ને તેથી ચાણોદ ને ઉબોધમાં, કવિને લીધેજ એમ થયું એમ મનાયું હતું.

એ પ્રસંગ પછી વડોદરાના રાજ્યાશ્રયની પણ દરકાર રાખી નહોતી, શ્રીકૃષ્ણજી, નરસિંહ મેહેતા પેરે એનો નિભાવ કરે છે એમ લોકમાં બોલાતું. એ યાત્રા કરવા નિકળેલા તે પ્રસંગમાં એક વેળા સુરત અને અમદાવાદ પણ થોડા દિવસ મુકામ રાખેલા હતા, ને સા પણ વૈષ્ણવોને ત્યાં બેઠક થઇ હતી. સુરતના ધરડા લોકોનું કહેવું છે કે, દયારામ રામપરે લાલ કસનની વાડીમાં ઉતર્યો હતો, ને ત્યાં ધણા લોકો તેના ભજન સાંભળવા જતા હતા.

દયારામના અરિત સંગ્રહમાં ને સૌથી અગત્યની વૃત્તાંત છે તે તેની યુવાવસ્થામાં જનલો એક ખનાવ છે. કવિની ઉમર વર્ષ પંચાવન સાંકે થયેલી તે વેળાએ સોનારજી ગાતની રતનબાઈ એના સમ્બન્ધમાં આવી જણાવે છે, ને તે કવિની પ્યારી-પ્રિયતમા-દયિતા-માશુક-મહેજુબ તરીકે, કવિના મરણ પર્વે તેની સાથેની સાથે રહી હતી. સોનારજી સાથે દયારામને કેમ પ્રસંગ પડ્યો, ને દયારથી તેની સાથે રહેવા લાગી, એની પૂર્વ સ્થિતિ શી હતી તે સમ્બન્ધે પ્રમાણવાળું વૃત્તાન્ત, કવિના શિષ્ય ગણાભાઈએ આ પ્રમાણે- સંવત ૧૯૦૧ ના ફાગણ સુદ પુર્ણિમાએ લખ્યું છે, તે ધણું અગત્યનું છે, ને તેજ અત્રે ઉતારી લઉં છું. આ લેખમાંના કેટલાક પાનાનો ભાગ વંચાઈ શકે નહિ તેવી હાલતમાં છે, પરંતુ લેખ ધણો અગત્યનો હોવાથી, જેવો મારાથી વાંચી શકાયો છે તેવો ઉતારી લીધો છે.

ગુરુચરિત્રની વાર્તા ૬ છી.

ગુરુજીએ હોલિકાપૂજન થયા પછી કહ્યું કે, અમારો મંદવાહ ઘણો કારી છે, તેથી હવે યોડા વલતમાં હમારો રૂદ્રદેવ શ્રીકૃષ્ણ તેની

પાસે નહીં, તમારે કોઈએ તે વાતુએ દિલગીર થવું નહીં, જે જીવ આવ્યો છે તે જવાનેજ જન્મેલો છે. અમારા પરમધામમાં જવાથી તમારે હતાસ નિષ્તાસ લેવાનું કારણ નથી. આજે તમને એક વાતુ, જે હમારા મનમાં ઘણા દહાડા થયા રમી રહી છે તે તમને જણાવું છું. હમારી સેવા ચાકરી કરવામાં, હમારાં દુઃખ સુખમાં, તમો શિષ્યોની તરફ માયામાવથી વર્તવામાં, હમારા ધરની સઘલી રીતે સંભાળ લેવામાં, આ રતનવાઈએ આજ ત્રિશ વર્ષ થયાં એવી રીતે સંભાળ લીધી છે કે તેના હમે ઘણા ઓશિંગણ છીએ. રતન એક દેવી જીવ છે, ને તેના કલ્યાણ માટેજ હમે તેને હમારે સાં રહેવા લીધી છે; એમાં હમે અલિક પળ જુદું બોલતા હોઈએ તો હમારા ઈષ્ટના ચરણાર્વિદના સમ છે. એક વચ્ચે હમે શ્રી નર્મદાજીના દર્શને પધાર્યા હતા, આં હમને એ વાઈ દ્રષ્ટિયે પડી હતી. એ વાઠરાંડ છે, એને એના દિયેરે, પહું વિગેરે છિનાલી લઈને કહાડી મુકી હતી. પૂર્વ જન્મમાં એજ હમારી સ્ત્રી હતી, પળ ધણીપ્રત્યે કટુવેળ કહેવાને લીધે અને હમારું અંતર હારદ ન જાણીને અન્ય પુરુષ સંગે ગેલ કરવા લાગી અને હમારાથી તોલી નહીં રહી, મુલ્લ બગાડી રહી તે પાપ વહે મલિન-થવાથી વિલુટી પડીને વાઠપણામા વિધવા થઈ રહી છે. આઠકથી પસ્તાવો જે થયો હતો તેથી એ પાછી હમને પ્રાપ્ત થઈ. અને વિધવાપણામાંજ રહી. એના જન્મ સાથેજ એની મા કુંવરવાઈ મરણ પામી હતી ને પરણવા પછી પહેલે વર્ષેજ ધણીને લાધો છે, એવીએ વિશ્વ-યોગમાં જન્મેલી છે. નવ વર્ષની ઉમ્મરની એ રાંઠીરાંડ પોતાના દહાડા મહાકાઠે ફાદતી હતી, તેને હમે હમારા કામકાજ માટે રાત્રી, અને એને તમારે, મર્ણ પછી મારા જેટલુંજ માન આપવું; અને એના હદર પોષણનો તમારે બંદોબસ્ત કરવો. પ્રાણાત દુઃખ થાય તો તે એજે શહન કીધાં છે, ને હમારી સાથે યાત્રામાં એવી સારો ચાકરી લીધી છે કે તે ગુણના ઓશિંગણ થવાશે નહીં. * * * * * 'જ્યારે એ હમને જાણોદમાં મઠ્ઠી ચાર પછી હમારે સા ધરકામ કરવાને ચાકરી રહેવાને પુછાવ્યું, એને પૂર્વના દુષ્કર્મની સ્મૃતિ થવાથી ને રહેલા પાપ

વાળા માટે ને પારિતાપ થયો હતો તેના ક્રાંતવન માટે એને હમારી
 જુક્તિ રાખી છે. શ્રીજીવાવાની ક્રાંતી ત્રણ ત્રણવાર હમે એને કરાવી
 છે, ને હમારા સુખ દુઃખની ભાગેઅળ કીધી છે. પૂર્વ જન્મનો જો
 હમારે સંવંચ નહીં હોત તો આ સોનીની જાત, હાકાટોકા વગરની
 વાઝરાંડ, વિકરેલું, ગોધું, શ્રીમાલી જાતવાલી હમારે * * * * *
 શ્રીકિશોરલાલ મહારાજે એને પણ મરજાદ આપી સારે કહ્યું છે કે,
 તારો ને એનો મિલાપ પાછા સો વર્ષે યશે. હવે ક્યારે પાછા મળીશું
 તે શ્રીહરિના હાંથમા છે. હમે એને ઘણું દુઃખ દીધું છે તોહે હમને મુક્યા
 નથી. હમે ગાઝો ભાડતા, મારતા તે પણ એને સહન કીધું છે.
 જે દીન જેવી એ પરમ ભક્ત છે, અને હમારા ભાવિક ભક્તોમે
 સહુથી મોટી છે. હમે એનું કલ્યાણ કીધું છે તથા એના પાપ વાઝ્યા છે
 તથા વ્રજલલના પેરે મુક્તિ અપાવી છે. એક વલતે રતનીયે હમારો મોટો
 દ્રોહ કીધો હતો. હમે એને આજ્ઞા કીધી તે એને પાઠી નહોતી.
 પછી જાત્રામાં * * * * * છાયાપ રહી મને છાયામાં છા
 * * * * * ન યશે. હમે સદા કૃપાલું છીયે તે વાંહીમહાની લાજ
 રાખીએ છીએ. ઘેલાભાઈ તથા લક્ષ્મીસંકરને હમારો ~~અમર~~ કર-
 વાની છે તે એજ કે હમારી ઓથે ઓથે આજ ત્રીશ વરસ થ
 રહેલી રતનને * * * * * “ હમે તો શ્રીકૃષ્ણના વાસ છીએ,
 તેનિજ સ્વરૂપમાં હમને સમાવી દેશે. * * * * * ૧૦૧ ના ફાગણ વદી ૧૫.”

કવિના શિષ્ય ડાહ્યાભાઈએ આ પ્રમાણે રતનબાઈ સંબંધી વૃત્તાંત
 લખ્યો છે, પણ ડોહાઈ ચાણોદના લોકોના મોંની જે વિગત નર્મદા-
 શંકરે લખી છે તે જૂદા પ્રકારની છે. નર્મદાશંકર જણાવે છે કે, પોતાના
 એક શિષ્યને રતનબાઈ પાસે મોકલી દ્યાશંકરે પુછાવ્યું કે, “મારા
 ધરનું કામકાજ કરવા રહેશે?” રતનબાઈએ જણાવ્યું કે, “મિથ્યા લોકો
 મોંડે વગેણ કરી પિંડી નાંખે, તેથી નહીં રહું.” પણ પાછળથી બીજાઓની
 સમજવટથી રતનબાઈ કવિને લાં રહી; અને તે પછીથી તેની પ્યારી
 યઈ. અને છેક કવિના મરતાં સુધી તેની સાથેજ રહી હતી.

૧ અહિંયાં ૧૪ લીટી ગઈ છે.

૨ અહિંયાં ૭ લીટી ગઈ છે.

૩ અહિંયાં દોઢ પાતું ૨૬ છે.

૪ અહિંયાં એક પાતું ૨૬ છે.

૫ અહિંયાં માત્ર દોઢ લીટી ૨૬ છે.

રીતે એનો સહાર કીધો, જે એણે માન્ય રાખ્યો તે પરથી મને લાગે છે એની અવસ્થા પૈસા સમ્બંધી સારી નહિ હોય. મને આશ્ચર્ય કરી ડોહાઈ તેડી ગયો. જ્યાં એની નિલની રીતિ આ પ્રમાણેની હતી પ્રભાતમાં પાંચ વાગતાંમાં ઉઠી સ્નાન કરતો, પછી શ્રીનાથજીની છાત્રી બાળમુકુંદની મૂર્તિની સેવા કરતો તેમાં દશ વાગતા. એની તખીય સારી નહિ રહેવાથી પિસાળ ઝાઝની હાઝત ઘણી થતી, પણ જે આ ક્ષણ સેવામાં ગાળતો ત્યારે જરા પણ ઈર્ષ્ય થતી નહિ. એ સેવા કરતે તે હાઠમાઠની નહિ, પણ પૂર્ણ શ્રદ્ધાથી એક લીન થઈને કરતો, ને વેળાએ કોઈ અડચણ કરતું તો ઘણો ક્રોધ કરી મારવા દેડતો હતો. અગિયાર કલાક પછી જાતેજ રસોઈ બનાવતો, અને તેનો સરસામા રતનબાઈ તૈયાર કરીને આપતી હતી, બન્નો સાથે જમવા બેસતા, એ એકજવાર ભોજન લેતો હતો. જમ્યા પછી એ એકાંતમાં બેસી કવિતા ને ગ્રંથ લખતો, ને ત્યાં કોઈને પણ જવાની બંધી હતી. પછી ડોહાઈના કટલાક લોકો આવતા તે સાથે સાંજના કીર્તન કરતો, ને વેળાએ આવો સરસ કવિ એક ગાંડા ચેર ઉઠીને, ફીદીને, નાચીને, તાળોટા પાડીને, પૂર્ણ પ્રેમથી ગદગદિત થઈને, ગાતો ને તેમાં બીજા સૌ પણ સામેલ થતા હતા. મેં જેટલી વાર એમું જોયું તેટલી વાર એમું જોયું હતું કે અનેક વેળાએ એની આંખમાંથી આંસુની ધારા વહેતી હતી, જોતા દયારામની પ્રેમલક્ષણા ભક્તિ કેવી હતી તેનો ખ્યાલ આવે છે.

“રતનબાઈના સંબંધીની હકીકત મેં તમો બાંધને જણાવી છે. (ઈ. સ.) ૧૮૩૨માં જ્યારે હું પાછો ડોહાઈ ગયો ત્યારે રતનબાઈ કવિને ત્યાં રહેતી ન હોતી; ને તેને છ માસ થઈ ગયા હતા. બેએક માસ સુધી તો દયારામે તેની દરકાર કીધી નહિ, પણ પછી એ ઘણો દિઝરાયો, ને રતનબાઈને ‘તેડાપર’ તેડા મોકલ્યા, પણ એ આવી નહિ. મારા ડોહાઈ જતા કવિ જે કંઈ કાઠીનો હતો તે લેવાઈ ગયેલો ને ઉત્સાહ વગરનો દેખાયો, ત્યારે પુછ્યું કે શું કારણ છે? રાત્રિના વાતમાં વાત કરતા ગદગદિત કંઈ કહ્યું કે, ‘મેં તો શ્રી કૃષ્ણ સાથે લગ્ન કીધું છે, પણ આ સંસારનો વહીવટ ચલાવવા ને મારું કામકાજ કરવા રતન વિના બીજું કોઈ મારું સગું સાગું નથી. ગઈ ચૈત્રપૂર્ણિમાયે થોડા સપ્ત શબ્દો મેં કહ્યા ને રતન રીસાઈ ગઈ છે, ને ઘણા તેડાં કરવા છતાં પણ એ આવતી નથી. ચિગનલાલભાઈ, તમો

મારા પરમસ્નેહી છો, તમે રતનનો પાછો મિલાપ નહિ કરાવો? હવે આજથી મેં નિમ લીધો છે કે એના વગર અન્ન પાણી નહિ લઉં. પ્રેમ થેલો કવિ, એ વેળાએ એટલો તો ગદગદિત બની ગયો હતો કે તેનાં જ્ઞાન અને વિચાર તરફ જોતાં કોઈને વિસ્મય થાય. પણ મેં તેને ધીરજ આપી ખીજે દિવસે રતનઆઈ, જે પોતાના એક મસીયાઈ ભાઈને ત્યાં જઈ રહી હતી ત્યાં હું ગયો, ને કવિને ત્યાં આવવાને સમજાવી. એ કહે એની ગાળો ખાવાને હું નહિ આવું, મેં કંઈ એનો અપરાધ કીધો નથી, પગાર ખાતી નથી, પણ એક ભક્તિભાવથી એની સેવા કરું છું, તે શું એની ગાળો ખાવાને? એ દહાડામાં દશ વાર ઘુસ્સે થઈને રંડા રંડા કહે તે શું એને મોઢે શોભે? આ પ્રમાણે પોતાના મનનો ઉત્તરો કાઢ્યો ને પછી સારી રીતે રાઈ. મેં સમજાવી કે દયારામભાઈ તારા તરફ સારો ભાવ રાખે છે, ને તારા વિના અન્ન પાણી તજી બેસા છે, તું ચાલ, એ ધણો દિલગીર છે. પણ સોનારણે તે વેળાએ કંઈ સાંજભરું નહિ. પાછો સાંજના ગયો ને ધણી સમજાવી. દયારામને જઈને કહ્યું કે એ નહિ આવે, સારે એ સેવાઈ ગયેને એકરે બોલ્યો, 'સારે આ દેહ નાશ્યો છે. રતન વગર હું જીવે શકીશ નહિ' તથા દિવસ સુધી રતનઆઈને સમજાવ સમજાવ કરતાં એણે દિવસે એ આવી ને રડતાં રડતા દયારામને પગે પડી, પોતાના અપરાધની માફ માંગી. દયારામ ધણું રડ્યો ને રતનઆઈને વચન આપ્યું કે, હવેથી હું તને દુભવીશ નહિ.

“એ પ્રસંગ પછી. દયારામ ને રતનઆઈને કંઈ રીતે બિગાડ થયો ન હોતો, ધણા સ્નેહથી સાથે સાથે રહેતાં હતાં. દયારામની તખીયત ધણી બેહાલ થતી ગઈ, અને રતનઆઈએ એની જેવી રીતે આકરી કરી છે તેવું કોઈ પણ ધણિયાણી ધણીની પણ બાએજ કરે. કવિની તખીયત દહાડે દહાડે નખાતી ગઈ તેમ તેમ એની કાર્ય કરવાની શક્તિ મદ પડતી ગઈ. એ વેળાએ રતનઆઈ એને ઉડાડે, નહવડાવે, પૂજની સર્વ સામમી કરી આપે, કવિ એને ખાધે હાથ મુકીને જાય, તેવામાં એક દિવસે દયારામનો પગ સરક્યો; એણે ધુસ્સાથી એક મુકી મારી, પણ સમત રતનઆઈએ તેનું દુઃખ નહિ ગણ્યુંકરતા, એના પગને જે સેદજ ઈજા થઈ હતી તેના પર પાટાપટ્ટી કીધા.

“૧૮૪૮માં જ્યારે હું પાછો ડોહાઈ ગયો ત્યારે દયારામ આટલાવશ

હતો, તોપણ એની કાવ્ય કરવાની શક્તિ કમી થઈ નહોતી. નવાં નવાં પદો નિલ
 બનાવતો ને શિષ્યો માને ગણાવતો. હું ગયો ત્યારે ખાટલામાથી એઠો થઈ
 મતે. એટલેને કહ્યું, ‘ચિમનલાલભાઈ, તમારો હું ઘણો ઓશિગણ છું, તમે
 બહુ મોટો ઉપકાર કરીધો છે, મને આ સંસારમાં રહીને કૃષ્ણ તરફ પ્રેમીલો
 બનાવનાર તમે છો, તમે મને ફરી વારના લગ્ન કરાવ્યા છે, મેં જે નિમ
 કીધો નહોત તે કૃષ્ણ વિના ખીજી ગાતુ નહિ, તો તમને અમર કરતો
 પણ કહો, જે તમને ઇચ્છા હોય તે પૂરી કર. મારી પાસે કૃષ્ણ વિના
 ખીજું કંઈ નથી. શેઠ સાહુકાર કે રામ રાણાનો હું દાસ નથી, પણ
 કૃષ્ણ ને આ સંસારમાં તમારો દાસ છું. રતન વગર મારો મનખો વ્યર્થ
 જાત ને મામામાં ગુંથવાઈ રહેવાથી મારે પાછા જન્મ મરણના ફેરામાં
 ભટકવું પડત. તમે મારો આશોક ને પરલોક બંને સમાધા છે. કહો હું શું
 કરું ?’ આટલું બોલતાં એ એટલો બધો તો હાશી ગયો, કે મારે એને
 ધીરજ આપતા કહેવું પડ્યું કે, “સ્નેહીનો ધર્મ છે કે સંકટમાં સહાય કરવી.
 આજીવન કહ્યું છે કે મિત્ર તેજ કે જે ઉદ્ધવે વ્યસને વૈવ દુર્મિત્રે શત્રુવિપ્રદે
 રાજદ્વારે શમશાને વ યસ્તિષ્ઠિ સજાન્વવાઃ તમે મારા સ્નેહી હોતો ફરીથી
 પા... ~~આને સુખ કરી આપવું એ મારો ધર્મ છે.~~”
 આવું બોલતા નોંહ. ~~તેણે આજે ઘણું જાણ્યું હોય.~~
 ચોડી વાર કવિ પડ્યો રહ્યો એની આજે ઘણું જાણ્યું હોય. ~~મારણ~~
 ગાંક ને તાવથી ઘણી પીડા થતી હતી, તેટલું છતાં એણે તરતજ બનાવી
 ને આ પદ ગાયું: “હરિ હું શું કરું રે મારો માયા ન મૂકે કંડો.” પછી
 પાછો એઠો થયો ને બોલ્યો, ‘ભાઈ, દુનિયામાં સર્વે મિત્રો તારા જેવા
 નથી, તારા આજના મિલાપથી મને જે આનંદ થાય છે તેનું વર્ણન કરી
 શકતો નથી, પણ હવે આ આપણી બેઠ છેલી સમજું છું; આ વેળાએ
 મારી હૃદય પિડાનું વર્ણન કરી શકું તેમ નથી, તેમજ મારી તારા પ્રતિની
 પ્રેમ પિડાનું પણ વર્ણન કરી શકું તેમ નથી તારા વિરહથી મને
 ખાણનો ધા સળકે તેમ સળકતું હતું. તમે મારા તો મારા હૃદયની ગુંથ
 કહું છું. હું ગોપીજન છું, ને મારા લગ્ન કૃષ્ણ સાથેન થયા છે, એ હવે
 મને તેડે છે, આ ત્યારે કારે તે શીજી આવો મિરાજ રહ્યો છે, તેની
 આહા! શી અલૌકિક મૂર્તિ છે! જુઓ તમને દર્શન થાય છે? એ
 મને તારો ઉપકાર માનવાની આજ્ઞા કરે છે, કે તું ન હોત તો હું રૂવડો
 મરત. મામાને વશ રહેવાથી ભરતમુનિને જન્મ લેવો પડ્યો હતો,

પ્રહલાદને પિડા ભોગવવી પડી છે, ધ્રુવને મોહ મેળવવા સક્ર, વેંટુ, પડ્યું છે, તેવા મારા હાલ થતે. હવે મારી માયા મમતા ગઈ છે, મને મોહ નથી, કામ નથી, ઇચ્છા નથી, શ્રી નટવરલાલ વિના અન્યને માહતો નથી, હવે તો રાધાનાથને સરણે જવાનીજ ઇચ્છા છે રતને મારી જે સેવાશ્રદ્ધા મહિત કીધી છે તેવી મારી કોઈ કરે તેમ નહોતું શ્રી લાડીલાલે એહને આશા આપી છે ને એ પણ મારી પેટેજ મુક્ત છે. પણ મારા વૈકુંઠવાસ પછી એની સમાજ તારે રાખવાની છે એને દુખ નહિ થાય તેની સંભાળ તારે લેવી એટલી મારી વિનંતિ છે.” જે દરદોષી એ પિણિત હતો તે દરદોના જોરથી એને વારેવારે ઝાડો પિચાળ થઈ જતો ને, રતનખાઈ વારેવારે એની બેઠક સાફ કરતી. તે વેળાએ જરા પણ સંકોચ પામતી નહિ. આ વેળા પણ ખીજાણામાજ એને ઝાડો થઈ ગયો, ને મને કહ્યું, “ હવે તમે દુર જાઓ, પછી આવજો. ”

“ખીજે દિવસે મારે ભર્ય આવજુ હતું ત્યારે પાછો મળવા ગયો, સારે એ મને પ્રેમથી બેટ્યો ને આંખમાથી આસુ મળી પડ્યા મેં, કહ્યું, “ તમને પીડા થાય છે તો શુ કામ તરફી લો છો ” ત્યારે દયારામભાઈએ કહ્યું કે, “ ચિમનલાલ, આ દેહના સુખ દુઃખ દેહે ભોગવવા નહિ જોઈએ આ વ્યાધિરૂપ અગ્નિમા એ તપે છે એમ તપતા તપતાં જ્યારે શુદ્ધ થશે ત્યારેજ કૃષ્ણ પોતાના સમીપ તેડશે મારે શું છે ? મને તો કંઈએ દુઃખ નથી. જે કંઈ કંઈ હોય તેનું કૃણ અહિયાજ ભોગવવા વિના છુટકો નથી. મને તો આ પિડા રૂએ છે, એથી હું શુદ્ધ થાઉં છું. ” પછી એની રમ લઇને હું ઉડ્યો ત્યારે હાથ પકડી મને બેસાડ્યો ને કહ્યું ‘ તારે મારી એક આશા માનવી આ મારો ગ્રંથ વાચજે, એમા યોગ રતનથી પણ વધારે છે અને કૃષ્ણનો સંનંધ છોડીશ નહિ. ” આ બોલતું હટકે હતું, પણ પ્રેમથી ભરેલું હતું મારા તરફના દયારામભાઈના રતેહને લીધે છુટા પડતા મારા તેજ સ્વરૂપ થવા હતા.

“૧૮૪૮ પછી દયારામે કવિતા લખી છે તે ઘણીજ થોડી છે, પણ તે અનન્ય ભક્તિભાવથી ભરેલી છે સુરતમા મને ખબર મળ્યા હતા કેદયારામની તબીયત ઘણી કથલી ગઈ છે, અને ૧૮૫૧મા ડબોઈ જવાનો ધરાદો કીધો, પણ કેટલીક અડચણોને લીધે જવાયુ નહિ. ૧૮૫૨મા, દયારામના મરણ પછી વિશેષ દિવસે મને ખબર પડી ત્યારે ડબોઈ ઉપડી ગયો, ને

રતનબાઈ, તથા રણછોડ તથા વસંતરામ પાસેથી કવિના મરણ સંબંધી ને મારા છેલ્લા મીલાપ પછીની જે હકીકત જાણી છે તે આ પ્રમાણે છે:-

“જોઈએ હું જ્યોરના પહોંચ્યો, ને મારા મુકામપર અડધો કલાક રહીને રતનબાઈને મળવા ગયો. ત્રણ વર્ષપર રતનબાઈને જોવાની ને તે વેળા જોઈ, ત્યારે મને વિચાર થયો કે પ્રિય વસ્તુના જવાથી મનુષ્યને પ્યાર દેહ સુખ તેની પણ કાળજી તણ દે છે. એક પયારીપર રતનબાઈ પડી હતી, તે મને જોતા ઉઠીને ઉભી થઈ, ને કામળ સ્વરે ધાકું રૂદન કરવા મંડી પડી. મેં ઘણી ધીરજ આપી, પણ એણે કહ્યું, હવે આ દુનિયામાં માફ કોઈ સચું કે વહાલું નથી. મારા પરમ છુટ દયારામના મરણથી હું વનમાં વણવણતી, વન વગડે જમની ને નિરાધાર થઈ પડી છું. મારી સંભાળ લેનાર કોઈ નથી. આમ જોલીને એ ઘણું રડી હતી. પછી મેં સારી રીતે દિલાસો આપ્યો, તે પછી કવિની માંદગી ને અનકાળ વેળાએ કંઈ કહ્યું હોય તો તે જાણવાની ઇચ્છાથી મેં ઘણા સવાલો કીધા જેના ઉત્તર તુટક તુટક મને આપ્યા હતા. તે પછી રણછોડ તથા વસંતરામને મળ્યો હતો, તેઓએ તે વાતમાં વધારો ઘટાડો કરાવ્યો હતો તે સંધળો તમોને અતુકમે લખું છું.

“માથ સુદ પ-વસંત પંચમીને રવિવારના દયારામની નાંદીમાં વધારો થયો ને તે રાત્રિના સનેપાતની કંઈક અસર જણાઈ. સાંજના દૂધ ખીલી વખતે મોંની આકૃતિ પણ ફરેલી જણાઈ હતી, દૂધ પીધા પછી રતનબાઈને કહ્યું, “રતન, હવે હું શ્રી કૃષ્ણના ધામમાં વસવાને નકી જઈ છું. તારે કોઈ વાતની ચિંતા કરવી નહિ મારે વાસ ગોલોકમાં છે, જ્યાં સર્વે ગોપી સંજે પરમાત્માં અખંડ રાસકીડા કરે છે, ત્યાં હું કૃષ્ણની અર્ચુરજ શિશપર અઢાવવામાં પહેલો થઈશ. મને જે વ્યાધિ હતો તે વલ્લભ, જે પ્રીય શ્રી કૃષ્ણ, તેના નિયોગનોજ હતો, તેના વિનાના આ સર્વે ઉચિષ્ઠ પદાર્થો મને રચના નહોતા; પણ મુર્છિત વસ્તુના સમાગમથી મને ઘણો આનંદ થશે. આ દેહ કોઈ કાળે પણ પડવાનો હતોજ, પણ વહેલો પડવાથી પ્રિય નટપરલાલના દર્શનનો લાભ વહેલો થશે. જનન કર, ને લાડીલાના ગુણ ગા. તારે પણ વાસ ગોલોકમાંજ થશે.” એમ કહીને, “હે હરિ હું તો હાવાં હાઈયો”નું પદ ગાયું. એ વેળાએ એમને અચાક તાવથી વેદના થતી હતી. એટલામાં રણછોડ તથા વસંતરામ

આવ્યા. વસંતરામને કહ્યું તેમુરો લઈ વગાડ, ને રણુછોડ ગાશે. રણુછોડે સુલલિત વાણીમાં કેટલાક ભક્તિ વૈરાગતા પદો ગાયાં, ને વસંતરામે તે-ટલીવાર તેમુરો વગાડ્યો. જોશ યઈ આવવાથી પયારીમાંથી બેડા થઈ, એણે તેમુરો વગાડવા માગ્યો, ને જીસ્સામાં આવીને “મજ વાહાહુંદે વૈકુંઠ નહિ આવું” તે પદ પયારીમાં ચાલા કરતા ગાયું; પણ તેમાં લડવાથી એ પયારીમાં પડી ગયા, ને ઘડીક સુધી બેભાન અવસ્થામાં પડી રહ્યો. તે આખી રાત્રિના રણુછોડ તથા વસંતરામ તેમની પાસેના પાસેજ બેસી રહ્યા હતા.

ખીજે દિવસે—માઘ સુદ ૬ ને સોમવારના પ્રભાતમાંજ દયારામ જાણે કેવળ નિરોગી હોય તેવી અવસ્થામાં જાગૃત થયો, ને વસંતરામને કહ્યું કે સ્નાન કરાવ. વસંતરામે નાપાડી, સારે ઘણો ઘુસે થઈ ગયો, ને કહ્યું, “ચાલ નિકળ, તારા જેવા અવિવેકી શિષ્યનો મને ખપ નથી.” પછી વસંતરામ તેમની પાસે ગયો, પણ તેને હાથે સ્નાન કરવાની નાપાડી. ઘેલાભાઈ અમીન આવ્યા સારે તેઓએ સ્નાન કરાવ્યું, ને એક કલાક સુધી સારી રીતે ખાળમુકુંડની મૂર્તિની પૂજા કરી, ને કીર્તન કર્યાં. ખપોરના ઘેલાભાઈ અને વસંતરામ એક વૈદને તેડી લાવ્યા, ને ઔષધ કરવાને વિનવણી કરી. સારે દયારામભાઈએ તેઓને કહ્યું કે “જો ઔષધ ઉપચારથી મરણુ બચ ટળતું હોય તો સર્વ કોઈ તેનું સેવન કરે, પણ એ ઔષધ મને શું કારણ લાગશે. અધ્યાત્મ, તમે મારી પાસે રહ્યા છતાં કેમ બૂલાવામાં પડી રહ્યા છો? આ દેહને તેના કુષ્ઠલના ફળ નહિ ભોગવવા દેવા જોઈએ? દેહના સુખદુઃખો દેહને ભોગવવા જોઈએ, ને તે ન ભોગવે તો શું અમરણુવ તે ભોગવશે કે? વૈદરાજ, ચાલો મારી માથે ને આ હોળીના દિવસ છે તો ભજન કરો, જેથી ક્ષાપી મને લજ્જન કરવા માટેજ રાખવાની શ્રીકૃષ્ણની ઈચ્છા હશે તો આ તાવની પીડા મટશે” એટલું બોલતા તો એ બેઠો થઈને તેમુરો લઈને વગાડવા મંડી પડ્યો, ને રણુછોડ ગાવા લાગ્યો, તે વેળા જાણે કંઈ રોગ નહિ હોય તેવો એ જણાતો હતો. રાત્રિના સઘળા શિષ્યો દયારામના ખાટલા પાસે બેઠા હતા, તેમાં ઘેલાભાઈ, ઝાલાભાઈ, લખુભાઈ, અમૃતરામભાઈ, જેથી ગીરમસાકર, મોહનભાઈ પા-ટીદાર, પ્રીતમલાલ ઝારોલો, અને ખીજ પંદરેકને આસરે હતા. તે વેળાએ રણુછોડ ગાતો ને દયારામભાઈ તેના ઘણા વખાણ કરતા હતા.

માધ સુદ ૯-જ્યેષ્ઠવારે જપોર મુધી દયારામને કશી પિડા નથાતી નહોતી. પણ સારથીગાંઠ ને અંડવૃદ્ધિની પીડાથી એનાથી જરાજર ઉઠાવું નહોતું. આંખમાં દરને લીધે જે કંઈ ખાવામાં આવતું તે સોસઈ પેટમાંથી બહાર નિકળી જાય હતું. માત્ર વસંતરામ પાસે હતો. રતનજાઈ બેઠી બેઠી રડતી હતી તે દયારામને માથા તરફ બેઠી હતી. નહિ સુવાચારી દયારામને બારીએ બેમાડયો, સારે એ ઈંટ-જેભાંગેલી હતી તેને એ બોલાવતો હતો, જે એટલી બધીવાર સુધી એકી નજરે જોતો હતો કે બે ત્રણવાર વસંતરામે પુછ્યું કે, આપ શું જુવો છો ? સારે દયારામે કહ્યું, જેવી આ ઢેકાણાની અવદશા છે તેવી મારા કાવ્યની અવદશા થશે. આ જો કે એ ઢેકાણો છ માસ થયા અહિંઆનો અહિંઆ પડયો છે, પણ તેનામાંથી ક્રગસ ક્રગસ ખરતી જઈને આજે એ મોટો છતાં સુદમ ધણ ગયો છે. શ્રી કૃષ્ણની અતન કૃપાથી કરેલી મારી કવિતાના પણ તેવાજ હાલ થશે. આજે એ મોટા યયોમાં રહી છે, પણ તે વહેંચાઈને, જમડીને, છિન્ન શિન્ન યઈ જશે તેનો મને મોટો શોક થાય છે. વસંતરામે કહ્યું કે આપ તેની સોચના નહિ કરો, આપણી પ્રસાદી તો સોકો ઉમંગથી વધાવી લેશે. આપે જે ઉપકાર સોદાપર કીધો છે તે કોઈ જુલો જશે નહિ, ને મારા દેહમાં પ્રાણ છે. સાં, સુધી આપના અંચે હું સાચવી રાખીશ. કવિએ કહ્યું, પણ તું કેટલા વર્ષ અહિં રહીશ ? તારા અંગ પછી શી દશા થશે તે કોણે જાણે છે. આ વેળા તોવની પીડાથી દયારામ ધેણી પીડાતો હતો, પણ ઘાડા ધેંધેથી, ગમેતેવી પીડાને પણ એ ગણકારતો નહિ. ને શ્રી કૃષ્ણ કૃષ્ણના નામનું ઉચ્ચારણ કર્યો જતો હતો.

માધ સુદ ૧૦ ને શુક્રવારે અંડવૃદ્ધિમાં કળતર થવાથી એ આખો હલાડો પડી રહ્યો હતો.

માધ સુદ ૧૧ ને શુક્રવારે, રાત્રિના રહેલા રણુછોડે દયારામને સ્નાન કરાવ્યું, ને પ્રથમ એણે પાંચેક કલાક પૂજન કીધા પછી વધારે વાર બેસાડ્યું નહિ, સારે રણુછોડને પૂજા કરવાની સોંપી, એ જઈને સુતો હતો. રતનજાઈ એની પાસેની પામે હતી. એ વેળાએ એના બે પિત્રાઈઓ ખજર લેવાને આવ્યા હતા, તેઓ સાથે થોડીક વાર વાતચિત કરી, અને તેઓને કહ્યું કે, મારો અવશાન કાળ સુધારજો આ જીવને તો કશી રીતે લેવા દેવા નથી, તે બગે કે વનવનગમ રહે તેમ નથી, તે તો તેના સુકૃત્ય દુષ્કૃત્યના ફળ ભોગવવાને જ્યાં જવાનો છે. સાં જશે, પણ

દેહને તેનો ધર્મે પહોચાડવો જોઈએ. મારો અગ્નિસરસ્વર ને 'મૃત્યાદિ
 ક્રિયા તમે મારી રીતે કરજો. મારી પાસે કંઈ પુછ નથી કે જે તમે નિ
 આપું, પણ તમે ઉઠના મગા છે તો મારી અવશાન દશા 'સુધારશો.'"
 તે પછી એક પિત્રાઈ ખેણીરામે કહ્યું કે, "તમે તો આપણા કુળમાં
 રત્ન જેવા છો, તમારી આજ્ઞા હશે તો હું સર્વે ક્રિયા કરીશ" એ વેળાએ
 રણછોડ પુત્રાકરીને આવ્યો ને કવિનો પગ ધોઈને ચણેદક પીધું, તે
 જોઈને તે પિત્રાઈએ ઘણા લગ્નના ગમ્યા તેમના ગમ્યા પછી રણછોડ ને
 ઘેલાભાઈ પાસે બેઠા, રણછોડે પુછ્યું કે આપની આજ્ઞા હોય તો હમે પા-
 ડકાતું પુજન કરીએ, ને પંચ ચવાવીએ દયારામે કહ્યું, "અલ્યા માડા, હું તે કાણુ
 મથુલીમા કે મારી પાડકા પુજન થી કૃષ્ણ પરમાત્માની પાડકા નથી પુજાતો.
 તેના મરણની રજની રજ તેની પાડકા પુજવી એ ઘેવાપણુ છે. હવે
 મારી ધરિ ધરી ગઈ છે, ને તને જે આજ્ઞા કર છું તે એટલી જ કે તારે
 મારા પદો ગાવા ને લોકોમા કૃષ્ણની પ્રીતિ કરાવવી મે આખા હિંદુ-
 સ્તાનમા ડાંગ કીધો છે, ને હવે મારે જન્મતુ કે મરણ નથી, મારે મ-
 નખો સફળ થયો છે આ નરદેહ ધારણ કરવાનું મેં સાર્યક કીધું છે,
 તારે મારા પદો ગાનાનોજ ધરો કરવો, જીએ નહિ કરવો આ મારા
 મંથે તમે ધારમા આપું છું, ને આ મારે તમુરો વસન્તરામે લેવો,
 જો આ ગ્રંથોનું હારદ સમજો છે તેને એ કરોડોની કિંમતના છે, પણ
 જે હારદ નથી સમજતો તેને એ કોડીના છે મારી આજ્ઞા એજ છે કે
 મારા પદો ગાનાનોજ તારે ધરો કરવો, જ તારી પછુ નામના મશે"
 પછી પોતાની પાસેના ગ્રંથો મગાવી રણછોડને આખા તેટલામા વસન્ત-
 રામ આવ્યો, તેને તમુરો આખો જે તેણે રડતા રડતા લીધો રાત્રિના
 સંધ્યા શિષ્યો દયારામની પાસે બેઠા હતા, ત્યારે ઘણે ધીમે સ્વરે (કેમ
 કે એ દિવસે તાપતુ જોર ધણુ હતું) કહ્યું, "મારી અવશાન ક્રિયા જેમ
 હું કહું છું તેમજ કરો, તેમા જરા પણ ફેરફાર કરતા નહિ હું થી વ-
 ન્દાવનથી રમણરેતી લાવ્યો છું, ને જમનાજીનો પણ લાવ્યો છું તે
 મારી પેગમા છે, તથા શ્રીનાથજીમાવાના જળડોનુ જોખર લાવ્યો છું, તે
 પણ તેમાં છે તેની બારીક ભુખી પ્રાપ્તે હું અસાવધ યાદ તે પહેલાં
 મને જમનાપાન મગાસ્તાન કરાવીને શુદ્ધ કરજો, ને ગોપીચંદન મારે અંગે
 લગાડજો. આ દેહને મુખીને જીવ, પરમાત્માની સમક્ષ જાય તે પછી

માધ સુદ ૯ શુક્રવારે બપોર સુધી દયારામને કશી પિડા જણાતી નહોતી પણ સારણગાંઠ ને અંડદિની પીડાથી એનાથી બરાબર ઉડાતું નહોતું અને બગદરને લીધે જે કંઈ ખાવામા આવતું તે સોમરૂ પેટમાંથી બહાર નિકળી જતું હતું. માત્ર વસતરામ પામે હતો. રતનમાઈ બેઠી બેઠી રડતી હતી તે દયારામના માથા તરફ બેઠી હતી. નહિ સુવાવાથી દયારામને યારીએ બેમાડયો, સારે એક ઈંટ-જે ભાગેથી હતી તેને એ જોવા કરતો હતો, જે એટલી બધીવાર સુધી એકી-નજરે જોતો હતો કે બે ત્રણવાર વસતરામે પુછ્યું કે, આપ શું જુવો છો ? સારે દયારામે કહ્યું, જેવી આ ઢેકાળાની અવદશા છે તેવી મારા કાવ્યની અવદશા થશે. આ જો કે એ ઢેકાળો છ માસ થયા અહિંઆનો અહિંઆ પડયો છે, પણ તેનામાંથી કરગસ કરગમ ખરતી જઈને આજે એ મોટા છતાં સુક્ષ્મ થઈ ગયો છે. શ્રી કૃષ્ણની અનન કૃપાથી કરેલી મારી કવિતાના પણ તેવાજ હાલ થશે. આજે એ મોટા ગ્રંથોમા રહી છે. પણ તે વહેંચાઈને, બગડીને, છિન્ન ત્રિન્ન થઈ જશે તેના મને મોટા શોક થાય છે. વસંતરામે કહ્યું કે આપ તેની સોચના નહિ કરો, આપણી પ્રમાદી તો લોકો ઉભંગથી વધાવી લેશે. આપે જે ઉપકાર લોકો પર કર્યો છે તે કોઈ ભુલી જશે નહિ, ને મારા દેહમા પ્રાણ છે સા. સુધી આપના ગ્રંથો હું સાચવી રાખીશ. કવિએ કહ્યું, પણ તું કેટલા વર્ષ જીવિશ ? તારા સ્વરૂપ પછી શી દશા થશે તે કોણે જાણે છે. આ વેળા તોવની પીડાથી દયારામ ધંધા પીડાતો હતો, પણ ધાડા ધંધથી, ગમે તેની પીડાને પણ એ ગણ્યકારતો નહિ. ને શ્રી કૃષ્ણ કૃષ્ણના નામનું ઉચ્ચારણ ક્યો જતો હતો.

૧. માધ સુદ ૧૦ ને શુક્રવારે અંડદિમા કળતર થવાથી એ આખો દહાડો પડી રહ્યો હતો.

માધ સુદ ૧૧ ને શુક્રવારે, રાત્રિના રહેલા રણુગ્રેડે દયારામને સ્નાન કરાવ્યું, ને પ્રથમ એણે પાએક કલાક પૂજન કરીધા પછી વધારે વાર બેસાવું નહિ, સારે રણુગ્રેડને પૂજા કરવાની સોપી, એ જઈને સુતો હતો. રતનમાઈ એની પાસેની પામે હતી. એ વેળાએ એના બે પિત્રાઈઓ ખબર લેવાને આવ્યા હતા, તેઓ સાથે ચોડીક વાર વાતચિત કરી, અને તેઓને કહ્યું કે, મારો અવસાન કાળ સુધારજો આ જીવને તો કશી રીતે લેવા દેવા નથી, તે બગે કે વનવગડામા રજીને તેમે નથી, તે તો તેના સુદૃઢ દુષ્ટતાના કળભોગવવાને જ્યાં જવાનો છે સર્વ જશે, પણ

દેહને તેમો ધર્મે પહોંચાડવો જોઈએ. મારો અમિસંસ્કાર ને મૃત્યાદિ ક્રિયા તેમો મારી રીતે કરજો. મારી પાસે કંઈ પુણ્ય નથી કે જે તેમને આપું, પણ તેમો ઉગળા સર્ગાં જો તો મારી અવશાન દશા સુધારશો. તે પછી એક પિત્રાઈ વિણીરામે કન્યુ કે, “તમે તો આપણા કુળમાં રત્ન જેવા છો, તમારી આરા હશે તો હું સર્વે ક્રિયા કરીશ” એ વેળાએ રણછોડ પુત્રા કરીને આવ્યો ને કવિતા પગ ધોઈને ચણોદક પીધું. તે જોઈને તે પિત્રાઈએ ધણુ લજવાઈ ગયા. તેમના ગયા પછી રણછોડ ને ઘેલાખાઈ પાસે બેઠા. રણછોડે પુછ્યું કે આપની આરા હોય તો હમે પાડકાતું પુજન કરીએ, ને પંથ ચલાવીએ દયારામે કહ્યું, “અલ્યા ગાંડા, હું તે કાણુ ગણુતીમા કે મારી પાડકા પુજાય. શીકૃષ્ણ પરમાત્માની પાડકાં નથી પુજાઈ તો તેતા ચરણની રજની રજ તેની પાડકા પુજવી” એ ઘેલાપણું છે. હવે મારી ધટિ ધટી ગઈ છે, ને તને જે આરા કંઈ હું તે એટલીજ કે તારે મારા પદો ગાવા ને લોકોમા કૃષ્ણની પ્રીતિ કરાવવી મેં આખા હિંદુસ્તાનમા ડોકા કાવો છે, ને હવે મારે જન્મવું કે મરવું નથી, મારે મનમે સફળ થયો છે. આ નરદેહ ધારણ કરવાનું મેં સાર્યક કીધું છે. તારે મારા પદો ગાવાનોજ ધર્મો કરવો, ખીજે નહિ કરવો. આ મારા અન્યો તમે વારમામા આપુ છું, ને આ મારે તજુરો વસન્તરામે લેવો. જો આ અન્યોનું હારદ સમજે છે તેને એ કરોડોની કિંમતના છે, પણ જે હારદ નથી સમજતો તેને એ કોડીના છે. મારી આરા એજ છે કે મારા પદો ગાવાનોજ તારે ધર્મો કરવો, જ તારી પણ નામના યશો.” પછી પોતાની પાસેના અન્યો મંગાવી રણછોડને આપ્યા. તેટલામા વસન્તરામ આવ્યો, તેને તજુરો આપ્યો જે તેણે રડતા રડતા લીધો. રાત્રિના સંધળા શિષ્યો દયારામની પાસે બેઠા હતા, ત્યારે ઘણે ધીમે સ્વરે (કેમ કે એ દિવસે તાપનું જોર ધણું હતું) કહ્યું, “મારી અવશાન ક્રિયા જેમ હું કહું છું તેમજ કરો, તેમા જરા પણ ફેરફાર કરતા નહિ. હું થી વૃન્દાવનથી રમણરેતી લાવ્યો છું, ને જમનાજીનો પણ લાવ્યો છું તે મારી પેટીમા છે, તથા શ્રીનાથજીઆવાના બળદોનું ગોળર લાવ્યો છું, તે પણ તેમા છે. તેની બારીક ભુકી કરાવજો. હું અસાવધ થાઉ તે પહેલાં મને જમનાપાન ગંગાસ્નાન કરાવીને શુદ્ધ કરજો; ને ગોપીચંદન મારે અંગે લગાડજો. આ દેહને મુકીને જીવ પરમાત્માની સમક્ષ જાય તે પછી

એ રમથુરેતી, જમનાજીનો પણો ને ગોવરના ભુકને એકઠો કરીને તેની ભોંય કરજો, ને સંકળ તિર્થનાં જંગની ભરેલો સીરોષ છે તેમાંનું જળ છાંટજો, ગોપીચંદનનો ભુકો ભજરાવજો, ને તુલસીકાષ્ઠ તથા પાંદડાં પાથરી, તે પર આ દેહને સુત્રાડજો. મારો ઓછવ કરજો, કેાઈપણ રડતા નહિ, ને જે રડશે તે અમારો શિષ્ય નહિ. અધ્યાઓ, મે કૃષ્ણને ગાંધને નામનાં મેળવી છે, તે કૃષ્ણ પાસે જાય તેને માટે રડતું શું? મારા પિત્રાઈ વેણી-રામને મારી અગ્નિસંસ્કારદિ ક્રિયા કરવા દેજો, ને આ દેહની ઠાઠી, આનંદ ને ઉમંગથી લઈ જજો. ને જે મારા પરમ શિષ્યો છે તેઓ શાસ્ત્રના વચન પ્રમાણે એકેક પ્રાણપોક મુકજો. શ્રીનાથજીમાવાની પ્રસાદી કરાવલી ઠંડી છે તે મારા કંઠમા આરોપજો. એટલી મારી આગા ત-મારે સર્વે પાળવી. મારા મરણ પછી સૌ શિષ્યોએ ત્રણ દિવસ સુધી ભ-જન કરીતનજ કરવા.”

માધુસુદ ૧૨ ને રાત્રિવારના પ્રભાતના ઘેલાભાઈ અમિન, પોતાને ઘેરથી એક સારી શાલ લઈ આવ્યા. આશાલ જોઈને દયારામે પુછ્યું “એ શું છે” ઘેલાભાઈએ પગે પડીને કહ્યું કે “મારી એક વિનતિ છે. આપના દેહપર ઓઠાડવાની આ શાલ છે, તેની મને આગા આપશો.” થોડી વાર સુધી દયારામ કંઈ જોલ્યો નહિ, પણ થોડી વાર પછી કહ્યું, “ઘેલાભાઈ, તારી છેલ્લી માંગણી હું સ્વીકારું છું. પણ આ દેહને એવા ઠાઠની શી જરૂર છે? એ તત્વ વિનાનો જડ તેને એ વૈભવ ન શોભે. જ તારી ઈચ્છા પ્રમાણે કરજો.” આજે તાપ ને ભગદરનું જોર ધણું હતું, પણ તે છતાં પહેા ગાવામાં ને ગવડાવવામાં એ વારે વારે લીન થઈ જતો હતો. ધડીમાં ઝખ્ખી ઉઠતો ને “જે શ્રી કૃષ્ણ, પરમાત્મા પધાર્યા છે, રાધાજી જોડે છે, આ વિમાન આવ્યું છે તે આગા કરે છે કે ચાલ. હવે જઈશું.” એમ કેટલીક વાર એ જોલતો હતો.

માધુસુદ ૧૩ ને રવિવારનો આખો દિવસ એ પિડાતો રહ્યો હતો. પણ એની રમરણ શક્તિ જરા પણ ઓછી થઈ નહોતી. શિષ્યો સાથે સારી રીતે વાતચિત કરી હતી. મને વસતરામે જણાવ્યું કે, એ ઇંદાડે રણછોડની ખાધે હાથ મુકીને જાળમુકુંદની મૂર્તિના દર્શને ગયો હતો તે ટાંકણે એ તે મૂર્તિમાં એવો તો લીન થઈ ગયો હતો ને કેટલીકવાર જણે એ વાતચિત કરતો હોય ને સાક્ષાત્ મૂર્તિ જોલવી હોય તેમ જણાતું

હજી. એ તાવના જોરે પીડાતો, ને તેવી વેળાએ ઘેલાભાઈ આપધને માટે આગ્રહ કરતા, પણ એ એટલુંજ બોલતો કે કૃષ્ણ કૃષ્ણ કહે, જરા જમનાપાન લાવો, સૌ સાફ થશે.

માધ સુદ ૧૪ને મંગલવારે સ્નાન કર્યા પછી રણછોડને બોલાવી કહ્યું કે 'હું લખાતું તે લખ.' તે પછી "શરણ પડ્યો છું રે, શ્રી હરિ"નું પદ સુતાં સુતાં લખાવ્યું. તે પછી જપોરના બાર કલાકે થોડુંક દૂધ લીધું, ને સુખવાસ લીધો, તે પછી "દર્શન ઘોનીરે દાસને" એ પદ ગાઇને ઉતરાવ્યું. દયારામની છેલ્લામાં છેલ્લી કાવ્યકૃતિ એજ એ પદ છે. એ પછી રણછોડ, વસંતરામ ને રતનબાઈના કહેવા પ્રમાણે એકે નવી કવિતા રચી નથી. સાંજના વસંતરામને કહ્યું કે આજે તંજુરો લઇને મને લાડીલાના પટ્ટો મંબળાવ. રણછોડે સુરદાસના એકાદ બે પદ ગાયાં, તે પછી "જીવા ગાદલ મત સોના બે,"નું પદ ગાયું. ત્યારે દયારામે કહ્યું, રણછોડ, હવે આ જીવ ગાદલ નથી સુતો, પણ જગ્યો છે. આવતે આઠે દહાડે એ જાગતો થશે, ને ગાદલપણું છોડી દેશે. તને રમ છે, તે મને વખતસર ઠીક ચેતાવ્યો. હજી શ્રી કૃષ્ણની કીરત ગાવાનો ભાવ હતો, પણ હવે આ જીવ જાગત થયો છે, ને તે ભાવ આ સંસારમાં રહીને કીરતન ગાવાનો નથી. હવે તો વૈકુંઠમાં કીરત ગાઈશું. એ આખી રાત્રિ એ સારી રીતે નેત્રા લઈ શક્યો હતો.

માધ સુદ ૧૪ ને મંગલવારનો આખો દહાડો મારણગાડથી ને ઝાઝાઈ એ પીડાયો હતો, પણ પુરતી શુદ્ધિમાં હતો. એ દિવસે રતનબાઈને દેલામે આપ્યો હતો.

માધ સુદ ૧૫ ને શુક્રવારથી એની ચેતના શક્તિમંદ પડી હતી. એ આખો દિવસ તો એ ધણુંજ થોડું બોલ્યો હતો, ને દૂધ વગર ખીજા-શાનો અહાર નહોતો. પણ દહાડામાં ત્રણવાર જમનાપાન કરીધું હતું. રાત્રિનાં રણછોડ, ડાલાભાઈ, વસંતરામ, ઘેલાભાઈ યાનેના યાનેજ દતા, તેઓને કહ્યું કે આજનો દહાડો પણ ગયો. કૃષ્ણ હજી પણ તેડવાનો વિલંબ કરે છે.

માધ વદ ૧ ને શુક્રવાર તથા ૨ ને શુક્રવાર, એ જંતો દિવસ તદ્દન ચેતના રહિત બેભાનજ પળો રહ્યો હતો. એ આખો દિવસ ઝાડા પચા પચા હતા, પણ રાત્રિના તદ્દન બંધ પડી ગયા હતા.

માધ વદ ૩ ને રાનિવારે ઘેલાભાઈએ આગ્રહ કરીને પુણ્ય નિમીત્તે રૂપિયા દોઢસો ખરચ્યાં હતાં, એ રૂપિયા એના શિષ્યોએજ આપ્યા હતા. એ વેળા એ તદ્દન બેભાનજ રહ્યો હતો, અને જ્યારે સ્નાન કરાવ્યું ત્યારે એ ધડી ઝંપાઈ ગયો હતો.

માધ વદ ૪ ને રવિવારનો આખો દિવસ બેભાનજ રહ્યો હતો, પણ છેક સંધ્યાકાળે એકાએક “રાધે કૃષ્ણ રાધેકૃષ્ણ ગાય લહેરી હો,” એમ ગાવાના આવેશમાં એ એકદમ તટાર થઈ ગયો હતો. આસપાસ બેઠેલાઓને સ્વરથી પિછાડ્યા હતા, પણ નેત્રમાં તેજ હોય તેવું જણાતું નહોતું. એમની આંખે તો દશ વર્ષ થયા ધાપુ હતું, પણ અંધારામાં થોડું ધણું દેખાતું હતું. આને તેવું કંઈ દેખાતું નહોતું. રાત્રિના સાત કલાકે આ શ્રીજીખાવા પધાર્યા છે, આ શ્રી કૃષ્ણજી કંસને જીતે છે, એમ બોલ્યા હતા. ઘણીકવાર સમજણ નહિ પડે તેવું બોલાતું હતું. આખી રાત્રિ જાણે ધાડ નિદ્રામાં હોય તેમ ગાળી હતી. રતનખાઈ ને રધુબી કહે છે કે એ તો, કૃષ્ણ મૂર્તિમાં લીન થઈ ગયો હતો.

માધ વદ ૫ ને સોમવારના પ્રભાતના પાંચ વાગતાથી શરીરના પક્ષાઃ ભારતા હોય તેમ જણાતું હતું, પણ પોણા કલાક પછી તે સૌ સમજ ગયું હતું. આઠ કલાકે પાંચ ફરો મિનીબજ ઇ ગયા હતા, ન ગાયના છુટયાની વેળાએ, પ્રભાતના પહેલા પહોરના, ગુજરાતનું રત્ન અને ડે. ઇના પ્રેમીસો કવિ, જાણે ધાડ નિદ્રામાં પડ્યો હોય તેમ, કંઈ પીડા વગર, આ ક્ષણભંજર દેહનો નિલનો લાગ કરી, અવિનાશી સુસેવાને માટે ગયો. તે વેળાએ નવનો સમય થયો હશે. એના મરણને ખબર સાંભળીને સઘળા શિષ્યો ચાલ્યા આવ્યા હતા, તેમાં મોટો ભાઈ શાકંતરત થયો હોય તેવો જણાતો હતો. તમો લખો છો તેમ જ વેળાએ એમનું વય ૭૫ નું નહિ, પણ ૮૫ નું હતું.

દયારામની સૂચના પ્રમાણે રમણુરેતી, જમનાપણે ને શ્રીનાથજીને બળદના ગોવરની બોંધ કરી હતી, ને તેપર સકળ તિર્થનું જળ સિંચવાને આવ્યું હતું. વસંતરામે મને જણાવ્યું હતું કે એ જળમાંથી એવો મનમથાટ નિકળતો હતો કે જાણે તેમાં અત્તર રેડ્યું હોય. બાર કલાકે એના ન્યાતિલાઓ તથા હોમોષના ૧૫૦ થી ૨૦૦ માણુમો, આ રત્નરૂપ કવિની હાકડીને સ્પર્શનમાં લઈ ગયા હતા.

દયારામના મરણ પછી રતનબાઈની સ્થિતિ ધણી ખરાબ થઈ ગઈ. એને, દયારામના પિત્રાઈઓમાનો એક, જે ઘણો પુણ્યો છે તેણે પીડવા લાગ્યો, ને કવિએ, જે થોડાક પૈસા આપ્યા હતા તેમાંથી જુ થોડાક પડાવી ગયો છે.”

કવિની અવસાન અવસ્થાનો ઉપલો ને વૃત્તાંત મીંચિમનલાલે આપ્યો, તે ઘણો ઉપયોગી છે. આખી હંદગી રંગમાં કવિએ ગાળી હોય તો તેની અવસાન વેળા ઉત્તમ નય નહિ, પણ બાળવયમાં જે કૃત્યો રેલાં તેજ, પણ પાછળથી એની વૃત્તિ કૃષ્ણમાંજ લીન હતી, એમાં શક થી. કવિ દયારામે સંવત ૧૬૦૮ ના, માધ વદ ૫ ને સોમવારે નાં મા ફેબ્રુવારી ૧૮૫૨ ના પ્રભાતના નવ કલાકે દેહ મુક્યો હતો. આ માણે ગુર્જર પ્રજાના એક પ્રેમીલા, કોડીલા, રસિકડા કવિની અંતઃકાળ મવસ્થા પૂર્ણ થઈ છે. કવિ દયારામ એ ગુજરાતનું મહોર ને ભાષાનું નાક તો, ને તેની બાનીની બલિદારી ઠેક હિંદુસ્તાન સુધી ગવાઈ રહી હતી.

મધ્ય કાળના—અવાચીન કવિયોમાં દયાશકર છેલ્લો, રસિક ને પુરાણી ક્ષીપર કાવ્ય લખનારો કવિ થઈ ગયો છે. પ્રેમાનંદ, સામળ, નરસિંહમેહેતાદિ વિશેષના વર્ગમાં મુકવા યોગ્ય આ કવિ રત્ન ગુર્જર પ્રજાનું મહોર હતો, ને એ વ્યમાં એવો ઉત્તમ હતો કે, ગુજરાતના ચોખ્ખામાં એની બાની ઝળકી રહી છે.

મિ. ચિમનલાલના દહેવા પ્રમાણે કવિ દયારામ પાતલો, પણ બહુ માંસલ હતો, મોહુ લાંબુ, નાક સિધું અલિપ્ત, આંખ ઝીણી પણ ચિળ, કપાળ બહાર પડતું, મૂંઝ લરાઉ વાકડી ને રંગે ગોરો હતો. એ અતિ પ્રાણુક ને ચાલચલગતમાં સખીભાવવાળો હતો. લુગડાં લતાં પહેરવાનો કારો ભારે હતો, ને સાઠોદરાની કહેલી પ્રમાણે—“સાઠોદરા કેમ નાંખિયે? કાંઈ પાપડીયે; ઘોડે બેસી નય ચાકરી, ને જન્મે દાચડિયે.” એ સર્વે ગુણોથી એ પૂર્ણ હતો. લાલ લોહીના રંગ જેવી પાપડી, અનદાવાદી રેશમાં મારના ઝીણાં ધોતિયાં, મલમલના તસતસતાં ને ઝીણી દારીગીરીવાળાં—જેમાં ગળે કંઠી, ખીઠ ને બાથે દારીગીરી, તેવો અંગરખો, ખભે પિટ્ટો, ભરેલા જોડા એ એનો નિલનો પોશાક હતો. છેલાણીની કવે રીતો એનામાં વસેલી હતી, ને નિલના ૩૦—૪૦ પાનની પટ્ટીથી એના કાંક હંમેશાં રાંતાળીજ જેવા રહેતા હતા. ૪૦ વર્ષની વયનો યયો છાં સુધી

છેલપણું સારી રીતે રાખ્યું હતું, પણ જેમ જેમ વયે પહોંચતો ગયો તેમ તેમ, અને કેટલીક દોકરો ખાધા પછી, અથવા તો ધર્મનો રંગ સારી રીતે બેસ્યા પછી એ ગંભીર ને ધર્મ ધેલો બન્યો હતો. ૩૦ વર્ષ સુધી તો ધોતિયાંની પાટલી ચીપતાં આડ્યો દલાક થતો ને દરજી મનમાન્યો અંગરખો શીવી લાવ્યો નહિ હોય તો તેના ભોગ ફરી વળતા. તેમ સારા અંગરખાની શીલાઈ એ ત્રણ ત્રણ રૂપિયા સુધી આપતો; એવો એ પહેરવે શોખીન હતો. એક વખતે ઢાકાની ઉંચી મલમલનો અંગરખો શીવવાને દરજીને આપ્યો. શીલાઈ તો મનપસંદ હતી, પણ ખબેથી તંગ પડ્યો, તે મારે દરજીનો ઝાડીયો કાઢ્યા માંડ્યો. દરજીએ ક્યું તમે કુંડા જેવા થયા તેથી અંગરખો તંગ પડ્યો, મેં તો માપ પ્રમાણે શીવ્યો છે. આ સાંભળતા એને ઘણો ક્રોધ ચઢ્યો, ને પાસે પડ્યો દલગદાન તેનાપર છૂટો ફેંક્યો, જે બચથી દરજી નાઠો તે છ માસ સુધી શીલાઈના પૈસા લેવા સરખો આવ્યો નહિ, એવો એનો તાપ હતો.

દયારામનું પ્રથમ ધર કવિ નર્મદશંકરના લખવા પ્રમાણે ડબોઈમાં મનાપુરના ચક્રામાં હતું, પણ પોતાના પિત્રાઈ સાથે ટંટો થયાથી ઝારાળા ચક્રામાં, એક પ્રેમીલા બક્ત લાલબાઈની ત્યાં એ રહેતો હતો; અને તેજ ધરમાં એ મરણ પામ્યો હતો. મરણ સમે એની પાસે નહિ ધર નહિ દ્રવ્ય, નહિ સગાં, નહિ વડાલા-વડાલામાં વડાલી એકલી રત-નખાઈજ તેની પાસે હતી. ખરી રીતે તો બ્યાં એ મુકામ કરતો તેજ એનું ધર, કવિતા એનું દ્રવ્ય-મરથ ને શિષ્યો સગાં ને વડાલામાં હતાં. એના શિષ્યો, એના પ્રતિ એટલા બંધા આસક્ત ને બાવિક હતા, અને તેઓ એની એવી તો સારી રીતે સેવા કરતા કે તેવી સેવા એના સગાં પણ કરી શકત નહિ. કહો કે ધરની સ્ત્રી પણ કરી શકત નહિ. એક પ્રસંગે કવિને તાવ, ખાંસી ને અમુઝણનું બેર એટલું બધું હતું કે તેથી શિષ્યોએ ગામે ગામ પત્રો લખ્યા. પોતાના ગુરના દર્શનાર્થે, વડોદરા, ડાકોર, હમરેઠ, અમદાવાદ, નડિયાદ ને ચાણોદ ભર્યથી ૪૦૦ થી વધારે શિષ્ય શિષ્યાણી મળવાને આવ્યાં હતાં. તેઓએ એની એવી સારી રીતે ચાકરી કીધી હતી કે, 'દયારામે ક્યું કે' સહુ તો મારાસુખનું બેલીએ, પણ મારા દુઃખનું બેલી શ્રી હરિ છે-તે શ્રી હરિની કૃપાથી, આ તેના બક્તજનો હમારા 'દુઃખમાં બાગ લેવાને પ્રધાર્યા છે. એઓ જેવી સેવા કરે છે તેવી હમારી

સેવા કોણ કરશે ? કોઈ નહીં.” સારે ભર્યવાળા લાડ વાણિયાં મનોર-
દાસે કહ્યું કે, “તમારા જેવા મહાપુરુષની સેવા કરવાની જેને તક મળે છે
તેનું મોટું ભાગ્ય છે.”*

દયારામ પૈસે મુખી ન હોતો, તેમ એ દુઃખી પણ ન હોતો. ધણી
શિષ્યો હોવાથી એને કોઈ વાતની તંગી પડતી નહિ. ગૂંજરાતમાં આશરે
૫૦૦ શિષ્યો, એના મરણ સમય દશે એમ કહેવાય છે. આને પણ એને
ત્રેમભાવથી માનનારા ને પૂજનારા ઘણા છે. એક સમયે કવિયે નિર્ધાર્યું
કે જીવિત ક્રિયા કરવી. આ વિષયની જાણ સર્વે શિષ્યોને પત્રદ્વારાયે થતાં
કેટલાક શિષ્યો ડોહાઈ આવ્યા ને કેટલાકોએ આશ્રય તરીકે જે રકમ
મોકલી તે બે હજારથી વધારે હતી. એ પ્રસંગે કવિયે જેટલું પોતા પાસે
હતું તે સર્વે ઉઘાવી દીધું, તેમજ ખીજે પ્રસંગે પણ જે કંઈ મળતું તે ઉઘાવી
દેવામાં એ આગલો પાછલો વિચાર કરતો નહિ. તેથી મરણ સમયે એની
પુંજમાં માત્ર ઘંચોજ હતો. રતનબાઈને આશરે દોઢ હજારના દાગીના
કરાવ્યા હતા, પણ કવિના પાછલા વખતના લાંબા મંદવાડમાં તેમની
મોટો ભાગ ખરચાઈ ગયો હતો; અને કવિ નર્મદાશંકર લખે છે તેમ
રતનબાઈ પાસે માત્ર અડીસેક રૂપિયાજ કવિના હતા તેમ નહી, પણ
આશરે-૩ ૪૦૦ ને છસેકના દાગીના રતન પાસે રહ્યા હતા. એ દાગીના
તથા રૂપિયામાંથી રતનબાઈએ કવિના મરણ પાછળ રૂપિયા ૪૦૦ વાવર્યાં
હતા, ને ૧૧૫ રૂપિયા (નહિ કે કવિ નર્મદાશંકરના કહેવા પ્રમાણે પોણા
સો) રતનબાઈને પત્નીને દયારામના પિત્રાઈઓ લઈ ગયા હતા. રતન-
બાઈ ૬૦ સં ૧૮૬૬ માં મરણ પામી છે.

દયાને સ્વભાવ મળતાવડો, પણ તાતો ને ચિહિડીયો, વખતે ગાળો
પણ ભાંડનારો, પણ ઘોડા સમયમાં શાંત થનારો હતો. કદાચ અતિ ધણો
ક્રોધ વ્યાપવાથી અનર્થ પણ કરે તેવો હતો. એક સમયે રતન સોનારણપર
હુસ્સે થવાથી, કવિએ છૂટા ચાકળો મારી તેનું માથું ફેડ્યું હતું, ને બ્યારે
તેમાંથી લોહી વહેવા લાગ્યું સારે રસોઈમાંથી તેવો ને તેવો બદાર નિકળી
તેનાપર પાટા પટ્ટીપણ કરવા મંડી પડ્યો, ને એ આજો દિવસ શોકમાં ને
શોકમાં ગાળી, આવો ક્રોધ કામનો નહિ એમ માની ઘણો પશ્ચાતાપ
કીધો હતો.* દયારામના ઘણા ઘણા શિષ્યમાં છેલ્લો, ને ઘણા સમય સુધી

* ડાહ્યાભાઈના છટક લેખમાંથી.

હિંદુસ્તાની-ગ્રંથ.

ચતસૈયા.	વિદ્યાસામૃત.	સ્તંભન પિયુષ.
રસિકરંજન.	વૃન્દાવન વિલાસ.	ચાતુરચિતવિલાસ.
વસ્તુ વૃન્દનામ દીપિકા.	દૌલત રતનાવલિ.	શ્રી હરિ સ્વપ્ન સંત્યતા.
જૂન વિલાસામૃત	દશમ અનુક્રમલિકા.	અનુભવ મંજરી.
પુષ્પસાગર માલિકા.	શ્રીભાગવત અનુક્રમલિકા	ગુરૂ પૂર્વાર્ધ, બહુ શિષ્ય
હરિદાસ મલિમાલ.	શ્રીભાગવત મહાત્મ્ય.	ઉત્તરાર્ધ.
દક્ષેય કોકાર.	અકળ ચરિત્ર ચંદ્રિકા.	માયા મતખંડન.
વેણસિ વિલાસ.	શ્રીકૃષ્ણ નામ રત્નમાલિકા	ભગવદ્ ભક્તોત્કર્ષવા.
શ્રીકૃષ્ણ નામ ચંદ્રકળા.	અનન્ય ચંદ્રિકા.	ધૃતરતા પ્રતિપાદિક.
પુષ્પીપથરહસ્ય.	મંગલાનંદમાળા.	ભગવત ઇન્દ્રોત્કર્ષના.
પ્રસ્તાવિક પિયુષ.	પ્રસ્તાવ ચંદ્રિકા.	મૂર્ખ લક્ષણાવલિ.
સ્વલ્પાપાર પ્રભાવ.	ચિંતામણિ.	શ્રી કૃષ્ણ નામ માહાત્મ્ય
શ્રી કૃષ્ણ નામ મહાત્મ્ય	ચિંતન સાર.	સંસય છેદક.
માર્તંડ.	શ્રીકૃષ્ણ નામામૃતદ્રુવલ્લુ,	શુદ્ધદૈત પ્રતિ પાદન.
શ્રીકૃષ્ણ નામ ચંદ્રિકા.	શ્રી કૃષ્ણ સ્તવનામૃત.	

આ વિના દયારામે ગૂજરાતી ભાષામાં ૭૦૦૦, હિંદુસ્તાનીમાં ૧૨૦૦૦, મરેઠીમાં ૨૦૦, પંજાબીમાં ૪૦, સંસ્કૃતમાં ૧૫ ને ઉર્દુમાં ૭૫ પદો લખ્યાં કહેવાય છે.

ઉપર દર્શાવેલા ગ્રંથો અને છૂટક પદોના સંગ્રહ પ્રતિ દ્રષ્ટિ કરતાં, દયારામકે ભાષામાં જે સાહિત્ય પુર પાડ્યું છે તે વિશાળ છે, એમ કહ્યા વિના ચાલે તેમ નથી. પ્રાચીનકાળથીજ આર્યવૃત્તના કવિઓએ શ્રી કૃષ્ણ રામાદિને પોતાના નાયક કરીને અનેક પ્રકારના કાવ્યો લખ્યા છે. દયાએ રાધા કૃષ્ણને પોતાના નાયક નાયિકા લઈને શૃંગાર વર્ણન લખ્યું છે; ને તે એટલે લગભગ-ધેલા આવેશમાં નહિ, પણ ભક્તિમાં લીન થઈ વલો છે કે એનો શૃંગાર ધરો ઉધાડો ગણી નીતિના ઝિંગળાઓએ તેને નિંદો છે!! દયારામની કવિતાના ત્રણ ભાગ યથા શકે છે: નીતિ, ગાન, વૈરાગ્ય. આ ત્રણમાં શૃંગારની કવિતા ઘણી ઓછી છે; ને ગાન, વૈરાગ્યની કવિતા પુષ્કળ છે. ગૂજરાતીમાં એટલી કવિતા છે, તેનો કેટલોક ભાગ પંડિતાઈથી ભરેલો છે, પણ તેથી વિશેષ પંડિતાઈ ભરેલો-શાસ્ત્રીયભાગ હિંદીમાં છે ને તેમાં સર્વોપરી શતસૈ, ધૃતરતા પ્રતિપાદિક, ને

बृहत्

કાવ્ય દોહન.

અંથ ૫ મો.

[વિભાગ ૧ લો.]

નરસિંહ મેહેતો.

પ્રેમભક્તિ પદ સંપ્રહ.

પદ ૧ છંદ-રાગ પ્રભાતી.

બલેરે ભગવાન પ્રગટ્યા, અમારે કાળે;
આટલા દહાડા છાંના રહ્યાતા, મુનીવરની લાળે. ૭૦ ૧
ગોકળીયામા કોટિક નારી, શણગાર સાળે;
ચાલેરે ગજગતિ ચાલે, પાથે નેપૂર વાળે. ૭૦ ૨
અહેવા માનશખે રહેતું, નંને રાળે;
કામરસ ભોગ કીધા, નીશાના વાળે. ૭૦ ૩
નારી રૂપે જુગ મોહે, વિવા સમ વાદે;
નારસૈયો બવસાગર ઝીલે, પ્રેમની પાળે. ૭૦ ૪

નરસિંહ મેદેતો.

૫૬ ૨ છું—રાગ પ્રભાતી.

આજ તો દીવાળી જસોદાયે જાંવ નવો;	
કંસનો વડારણુ પેલો, કાનુકો આયો.	આઠ ૧
કેશર કેરાં છાટણાં છાંટયાં, પરસાલ ધોલી;	
પેપી ૨ પીતાંજર અંજર, ચીર ને ચોળી.	આઠ ૨
મોતીકેરાં તોરણુ જાંધ્યાં, માનની મંજળ ગાયે;	
કુલીરે મજ સુંદરી હૈડે, હરખ ન ખાયે.	આઠ ૩
જમનામાં પેસીને વહાલે, નાથોરે દાલી;	
નારસૈયાયા સ્વામી પધારે, ત્યાં નિલ દીવાળી.	આઠ ૪

* * * * *
 મુગંધગંધ સુરાસર બીની, મુખ તંબોલે બોલોરે. ચું ૩
 જોળન આબ્યું તે વારે મદન સંતાપે, કહોની કેઈપર કીયેરે;
 નારસૈયાયા સ્વામીયે સંગમ, તન મન ધન શોષયેરે. ચું ૪

પદ ૬ કું-રાગ સામેરી.

વાળે વાળે નેપુરીયાનો ઝમકોરે વાળે, મદમાતી નાર ન લાળે;
 એહને સકળ શણગાર છાળે, એહને મદન મહા ભડ ગાળે;
 નેપુરીયાનો રમકો ને ઝમકોરે વાળે. ૧
 કાણુ સોહામણુ સાચરીરે, આણી વેળા અર્ધ રાતે;
 નેપુરીયાને રમકો ને ઝમકો, ચાલંતી મદન સંધાતેરે. ને ૨
 પૂરણુ પુણ્ય તે તારણીતણારે, જે સેજે સુંદરવર પામી;
 અનંગતણું અભિમાન ઉતાર્યું, સો નારસૈયો સ્વામિરે. ને ૩

પદ ૭ મું-રાગ સામેરી.

મુખ જોતાં અભિમાન ધરીને, સણગટડો વાલેરે;
 અડપડીઆળી આંખ જોઈને, કુચ ઉપર ચિત્ત ચાલેરે. ૧
 પાન પીક મુખમાંહે સોહે, કંક કોમળતા બાવેરે;
 પીતાંબર પેરીને ચાલે, ઇંદ્રાસન ડાલાવેરે. ૨
 મેલંતી મરકલડો મેહેલ ને, સેહેજ સુરંગી બાવેરે;
 નારસૈયાયા સ્વામિ બલે મળીયા, હસતીસંગમ આવેરે. ૩

પદ ૮ મું-રાગ સામેરી.

કૃષ્ણ કૃષ્ણ સહુ કહેશે, પણ અમો ગોવાળીડો સહુ કહેશુંરે;
 જો તું અમથું આળ કરીશ તો, જઈ મથુરામાં રહેશુંરે. કું ૧
 અમાગળ આવી આવીને, મહા મોટામ બાબેરે;
 લાળે નહીં મનમાં તારે, આગમ તારૂં મોસાળ જાહેરે. કું ૨
 કાનઘ કાળો ને કીકલડો, છોકરો છાશ પીયંતોરે;
 હાથે સહાઈ હકલાવતાં, ત્યારે બાપ બાહુડો જીહતોરે. કું ૩
 સકળ વિશ્વ સહુ કોય જાણે, ગાયતણો ગોવાળોરે;
 નારસૈયો સ્વામિ બલે મળીયો, પૂરણુ બ્રહ્મ દયાળોરે. કું ૪

પદ ૨ જુનું-રાગ પ્રભાતી.

આજ તો દીવાળી જસોદાયે જાલવ જાયો;
 કંસનો વડારણુ પેલો, ઠાનુડો આયો. આ૦ ૧
 કેશર કેરાં છાટણાં છાંટયાં, પરસાલ ધોલી;
 પેથો રે પીતાંબર અંબર, ચીર ને ચોળી. આ૦ ૨
 મોતી કેરાં તોરણુ ખાંધ્યાં, માનની મંગળ ગાયે;
 ધુલીરે મજ સુંદરી હૈડે, હરખ ન માયે. આ૦ ૩
 જમનામાં પેસીને વહાલે, નાથોરે ઢાલી;
 નારસૈયાયા સ્વામી પધારે, ત્યાં નિત્ય દીવાળી. આ૦ ૪

પદ ૩ જુનું-રાગ સામેરી.

ચાંદલાનો ચટકોરે રૂડો, રાતડીયે સોહેરે;
 પીતાંબર પટોળી પહેરી, એને તેજે ત્રિજુવન મોહેરે. ૧
 અંગ અનોપ મેં જૂવણુ બારી, તહારી ગત નવ લલિતરે;
 કસમસતી કાંચલડી ઉપર, હાર હુલાવી લીન્દરે. ૨
 સર્વ શણુગાર કરીને ચાલી, સામતણે રંગ રાતિરે;
 નારસૈયાયા સ્વામીને મળવા, નિશાયે એકલડી જાતીરે. ૩

પદ ૪ જુનું.

સુંદડીનો રંગ રૂડોરે, કાનજી તહારી કામળીથી રૂડો;
 જમલી રાખીને જોવાની જાલવરાય, ખાહુડીયાં ધલાએ ચુડો. ચુ૦ ૧
 હું ગોરી હું શામળો, આપણુ શણુગાર સજશુંરે;
 મારગ જાતાં માણસ મળશે, જણુ જણુને પુછશું. ચુ૦ ૨
 એ પદતર કોય નવ જાણુ, જુઓ નાથ વિચારીરે;
 નારસૈયાઓ સ્વામી બલે મળીયો, આવાગમનની વારીરે. ચુ૦ ૩

પદ ૫ જુનું.

સુંદડીનો રંગ જોખને, ગોપી ચટકશુ ચાલીરે;
 સોજડીયે શામળીયો, કંઠે ખાહુડી ધાલીરે. ચુ૦ ૧
 રમકો ચમકે ચાલતાં, કૃષ્ણને મન બાવીરે;
 શોળ શણુગાર સારા સુંદરીએ, મુખ છે રંગરસાવીરે. ચુ૦ ૨

* * * * *
 મુગંધમંધ સુરાસર બીની, મુખ તંબોલે બોલોરે. સું ૩
 જોખન આબ્યું તે વારે મદન સંતાપે, કહોની કેઈપર કીયેરે;
 નારસૈયાયા સ્વામીયે સંગમ, તન મન ધન શોધયેરે. સું ૪

પદ ૬ કું-રાગ સામેરી.

વાળે વાળે નેપુરીયાનો ઝમકોરે વાળે, મદમાતી નાર ન લાળે;
 એહને સકળ શણગાર છાળે, એહને મદન મહા ભડ માળે;
 નેપૂરીયાનો રમકો ને ઝમકોરે વાળે. ૧
 કાણુ સોહાગણુ સાંચરીરે, આણી વેગા અર્ધ રાતે;
 નેપૂરીયાને રમકે ને ઝમક, ચાલંતી મદન સંધાતેરે. ને ૨
 પૂરણુ પુણુ તે તારણીતણારે, જે સેજે સુંદરવર પામી;
 અનંગતણું અભિમાન ઉતાર્યું, સો નારસૈયો સ્વામિરે. ને ૩

પદ ૭ મુ-રાગ સામેરી.

મુખ જોતાં અભિમાન ધરીને, સણુગટડો વાલેરે;
 અડપડીઆળી આંખ જોઈને, કુચ ઉપર ચિત્ત ચાલેરે. ૧
 પાન પીક મુખમાંહે સોહે, કંક કામજતા બાવેરે;
 પીતાંબર પેરીને ચાલે, ઇંદ્રાસન ડોલાવેરે. ૨
 મેલંતી મરકલડો મેહેવ ને, સેહેજ સુરંગી બાવેરે;
 નારસૈયાયા સ્વામિ ભલે મળીયા, હસતીસંગમ આવેરે. ૩

પદ ૮ મુ-રાગ સામેરી.

કૃણુ કૃણુ સહુ કહેરો, પણુ અમો ગોવાળીડો સહુ કહેરુંરે;
 જો હું અમશું આળ કરીશ તો, જઈ મથુરાંમા રહેરુંરે. કું ૧
 અમાગળ આવી આવીને, મહા મોટાઈ ભાખેરે;
 લાળે નહીં મનમાં તારે, આગમ તારૂં મોસાળ જાખેરે. કું ૨
 કાનઈ કાળો ને કીકલડો, છોકરો છાશ પીયંતેરે;
 હાથે સહાઈ હકવાવતાં, લારે જાપ જાહુડો જીહતેરે. કું ૩
 સકળ વિશ્વ સહુ કોય જાણે, ગાયતણો ગોવાળોરે;
 નારસૈયો સ્વામિ ભલે મળીઓ, પૂરણુ બ્રહ્મ દયાળોરે. કું ૪

વૃહત્

કાવ્ય દોહન.

અંથ ૫ મો.

[વિભાગ ૧ લો.]

નરસિંહ મેહેતો.

મેમલક્ષિ ૫૬ સંગ્રહ.

૫૬ ૧ છું-રાગ પ્રભાતી.

- ભલેરે ભગવાન પ્રગટ્યા, અમારે કાળે;
આટલા દહાડા જાના રહ્યાતા, મુનીવરની લાળે. ૭૦ ૧
- ગોકળીયામાં કોટિક નારી, શણગાર સાળે;
ચાલેરે ગજગતિ ચાલે, પાથે નેપૂર વાળે. ૭૦ ૨
- અહેવા માનસખે રહેલું, નંતે રાળે;
કામરસ ભોગ કીધા, નીશાનાં વાળે. ૭૦ ૩
- નારી રૂપે જુગ મોહે, લિલા સમ વાહે;
નારસૈયો ભવસાગર ઝીલે, પ્રેમની પાળે. ૭૦ ૪

પદ ૨ જી-રાગ પ્રભાતી,

આજ તો દીવાળી જસોદાયે જાદવ જાયો;	
કંસનો વડારણુ પેલો, કાનુડો આયો.	આ૦ ૧
કેશર કેરાં છાંટણાં છાંટયાં, પરસાલ ધોલી;	
પેયાં રે પીતાંબર અંબર, ચીર ને ચોળી.	આ૦ ૨
મોતીકેરાં તોરણ બાંધ્યાં, માનની મંગળ ગાયે;	
કુલીરે પ્રજા સુંદરી હેડે, હરખ ન માયે.	આ૦ ૩
જન્મનામાં પેસીને વહાલે, નાથ્યોરે દાલી;	
નારસૈયાયા સ્વામી પધારે, ત્યાં નિત્ય દીવાળી.	આ૦ ૪

પદ ૩ જી-રાગ સામેરી,

આંદલાનો ચટકોરે રૂડો, રાતડીયે સોહેરે;	
પીતાંબર પટોળી પહેરી, એને તેજે ત્રિભુવન મોહેરે.	૧
અંગ અનેપમે બૂણણુ ભારી, તહારી ગત નવ લલિતરે;	
કસમસતી કાંચલડી ઉપર, હાર હુલાવી લીનેરે.	૨
સર્વ શણુગાર કરીને ચાલી, શામતણે રંગ રાતિરે;	
નારસૈયાયા સ્વામીને મળવા, નિશાયે એકલડી જાંતીરે.	૩

પદ ૪ જી.

સુંદડીનો રંગ રૂડોરે, કાનજી તહારી કામળીથી રૂડો;	
જમલી રાખીને જોધાની જાદવરાવ, બાહુડીયાં ધલાએ ચુડો.	ચું૦ ૧
હું ગોરી તું શામળો, આપણુ શણુગાર સજશુંરે;	
મારગ જતાં માણસ મળશે, જણુ જણુને પુછશું.	ચું૦ ૨
એ પદંતર કાચ નવ જાણે, જીઓ નાય વિચારીરે;	
નારસૈયાઓ સ્વામી ભલે મળીયો, આવાગમનની વારીરે.	ચું૦ ૩

પદ ૫ જી.

સુંદડીનો રંગ જોધને, ગોપી ચટકશું ચાલીરે;	
સેજડીયે શામળીયો, કંઠે બાહુડલી ધાલીરે.	ચું૦ ૧
રમકો ચમકે ચાલંતાં, કૃષ્ણને મન બાવીરે;	
શોણ શણુગાર સારા સુંદરીએ, મુખ છે રંગરસાવીરે.	ચું૦ ૨

* * * * *
 મુગંધગંધ સુરાસર બીની, મુખ તંબોલે બોલોરે. મું ૦ ૩
 જોખન આબ્યું તે વારે મદન સંતાપે, કહોની કંઈપર ક્રીયેરે;
 નારસૈયાયા સ્વામીએ સંગમ, તન મન ધન શોષયેરે. મું ૦ ૪

પદ ૬ મું-રાગ સામેરી.

વાળે વાળે ને પુરીયાંતો ઝમકોરે વાળે, મદમાતી નાર ન લાળે;
 એહને સકળ શણગાર છાળે, એહને મદન મહા બડ માળે;
 ને પુરીયાંતો રમકો ને ઝમકોરે વાળે. ૧
 કાણુ સોહામણુ સાંચરીરે, આણી વેળા અર્ધ રાતે;
 ને પુરીયાંતો રમકો ને ઝમક, ચાલંતી મદન સંધાતેરે. ને ૦ ૨
 પૂરણુ પુણ્ય તે તારણીતણારે, જે સેજે સુંદરવર પામી;
 અનંતતણું અભિમાન ઉતાર્યું, સો નારસૈયો સ્વામિરે. ને ૦ ૩

પદ ૭ મું-રાગ સામેરી.

મુખ જોતાં અભિમાન ધરીને, સણુગટડો વાલેરે;
 અડપડીઆળી આંખ જોઈને, કુચ ઉપર ચિત્ત ચાલેરે. ૧
 પાન પીક મુખમાંહે સોહો, કંક કામળતા બાવેરે;
 પીતાંબર પેરીને ચામે, ઇંદ્રાસન ડોલાવેરે. ૨
 મેલંતી મરકલડો મેહેય ને, સેહેજ સુરંગી બાવેરે;
 નારસૈયાયા સ્વામિ બલે મળીયા, હસતીસંગમ આવેરે. ૩

પદ ૮ મું-રાગ સામેરી.

કૃષ્ણ કૃષ્ણ સહુ કહેરો, પણ અમો ગોવાળીડો સહુ કહેરુંરે;
 જો તું અમશું આળ કરીશ તો, જઈ મથુરાંમા રહેરુંરે. કું ૦ ૧
 અમાગળ આવી આવીને, મહા મોટાઈ બાળેરે;
 લાળે નહીં મનમાં તારે, આગમ તારું મોસાળ ભાળેરે. કું ૦ ૨
 કાનઠ કાળો ને કીકલડો, છોકરો છાશ પીયતેરે;
 હાથે સહાઈ હકલાવતાં, તારે જાપ બાહુડો ખીહતેરે. કું ૦ ૩
 સકળ વિશ્વ સહુ કોય જાણે, ગાયતણો ગોવાળોરે;
 નારસૈયો સ્વામિ બલે મળીઓ, પૂરણુ થલ દયાળોરે. કું ૦ ૪

પદ ૬ મું.

હુને મદારા પિયુષનું જોશ્યું ગમે;
 મદારો વહાલો મુજથી અળગો ન રમે. ૧
 નવ જોખન બર નાહુલીઓરે, નારી રૂપ સમે;
 સંસાર માંહે સરખા સરીખું, જો પામી જે કેમે. ૨
 કાચક જપ તપ આચરેરે, કાચક દે સખી દાન;
 અગારે જપતપ એહજ તીરથ, નંદકુંચર વર કહાંન. ૩
 જેને જે શું પ્રીત ખંધાણી, તે દીક્ષવના ન રહેવાય;
 નારસૈયા સ્વામિ વના દાડા, ક્ષણું વરસ સો થાય. ૪

પદ-૧૦ મું.

દેવાતુરે નાચે તો હું તાલ વાહું, તાલચે શબ્દ વૈકુંઠ જાળી;
 અનેક ગતિ ઉગટ પંગલ કરી પારખું, નાદ બેદ કરી તુજ પુઠે ગાળી. દેવા
 તું ધરા ખાંસલી, છડ્યંદાવળી,* કેશરી લંકી કરિ જંત્ર સાહું;
 બમરચક ચાલમાં, નેણ ટાળ્યા ટળે, જીવતીના જીવમાં હું સમાળી. દેવા
 તાલ વેણારસ જાલરી આંજરી, ધુધરી પગ ધરી ઠમક યાળી;
 કામાને સાથે અતિ પ્રબળ જમરી રહે, તારાં ચર્ચુની રેણમાં હું રે નાહું. દેવા.
 કંચુકા બધ ઉર હારે મોતીસરી, કુસુમ મેખલા મુગટમણ્યું ગ્રાહી;
 નાથ તારા વિના અન્યને ના દેખુ, નેત્ર અમૃત રેલમાં હું લેણાળી. દેવા.
 પીયુ પીયુ પર બહુ રીજતા શીજતાં, દેખીને મને હું સરાહી;
 બણે નારસૈયો એહવા નિકટ રંગ રમે, ધ સરખો જીલો હું રે યાળી. દેવા.

પદ ૧૧ મું.

જમ જમ કામની કૃષ્ણ સાથે રમે, તમ તમ આનંદ અંગ ન માયે;
 ધુધરી ધમકે ને રાખડી જળહળે, નેપુર વીર્છીઆ ઠમકે પાયે. જમ
 ચંચળ નેણ તે આળા કરે, મરકલો કરી મન મોહે;
 ત્રેમરસે પ્રીતડી અધુર ચુંબન કરી, વીઠલા બાંહુડી કંઠે સાહે. જમ.
 તાલસુ તાન તે ન મેળવે સુંદરી, કરે સાહી કૃષ્ણજી સમે નાચે;
 બણે નારસૈયો નિરખી સુખ પામીયો, ધન જે જે તુ ધન સુરકેશવજાયે. જમ.

પદ ૧૨ મું.

ગણુનો પ્રાણ તે આજ મુજને મળ્યો, તેણે કરી મોરે રહે હર્ષ વાધ્યો;
 પેયુતણી સેજતે કુસુમસુ મેં રચી, નવી નવી બાનો સંગ સાધો. પ્રા. ૧

નેણુ અંજન કરી નરખીયા શ્રી હરી, પ્રેમે શું આવીને સાંઘ લીધું;
અધુર સુંખન કરી, કુચપર કરવરી, સ્નેહનું શામળે ગુણ કાધું. પ્રા. ૨
ધન ધન આજની રાતડી, કૃષ્ણજી સાથે રમી લાજ લોખી;
નારસૈયાયા સ્વામિ ધન એ વશ આણીયો, શું કરે સાસુડી અધિક કોપી. પ્રા. ૩
પદ ૧૩ સું.

નેણુ લોભાણા નાથનું, પાછા મેં ન વચાવેરે;
નરખતા નરખતાં ખાઈજી, રૂપામા ટાહું યાગેરે ૧
હમ આલિંગન રૂપામાં બીડો, શામળીયાને સંગેરે;
અધર અમૃત રસ પાન કરતાં, રજની ત્રિતી રંગેરે ૨
કુસુમે રચી રચી સેજ મમારી, તાંહાં પાતલીયો રમતોરે;
નારસૈયાયા સ્વામિ બવે પાગી, પ્રેમ ધરીને મળતોરે. ૩

પદ ૧૪ સું.

સાંભળો સખી આજની વાતડી, માજમ રાતડી હું રે જાગી;
મેં જાણ્યું પિયુજી મંદિરે આવીયા, લમ આલિંગન કંઠે લાગી. ૧
જ્યારે જોઈ ત્યારે નેણે ન દેખું, ટળવળુ ને અંગે તાપ લાગો;
દીન જાણી કરી સહેજ આવ્યા હરી, વળતાં વીલસતાં મેહ ભાગો. ૨
અમે અમળાતણી પ્રીત મનમાં ધરી, રંગભરી રમતાં યધુરે વહેણું;
નારસૈયાયો સ્વામિ હર પર લીધો, માસુ નણુંદનું ટાળ્યું મહેણું. ૩

પદ ૧૫ સું.

ઘોરા આવ અળગો એક વાતનાની કહું, તુજને જમ દેવડામાહે હર્ષ પામે;
કામની કામ અભિલાષ કરી બોલતી, ભુર ગોવાલિ માહે શું રમે.
નેણુ નીશાન સનકારતી સુંદરી, નેણુ કટાક્ષ ગુણ ખાતુરી;
નવનવા રંગ કરી દાખ્યું આધુ અધૂરવ, તેડતી તારણી પ્રેમે ઠરી.
ગોરસમાહે શો રસ ગોવાળીયા, અધુર અમૃતરસ જોની આપી,
આખતા આખતા પીયુષ પરફરે, તે વેળા તોર મન સાખી.
સુરતસઆગની સાધના શીખતું, રીઝતું બહુપેરે જાવ દાખી;
નારસૈયાયો સ્વામિ ચરિત્ર કરી વાગવો, બોળવ્યો ભુધરો અંગ આપી.

પદ ૧૬ સું.

હરી નિના ન રહી શકું, વદાલે નેણુ ખાણે વીધુરે;
ચિત્તચતુરભુજે ચોરીને લીધુ, કહાનજીએ કામજી કાધુરે. ૧

મન મદાઈ માવજીશું બાંધું, વદાલે વેળુ ત્રભંગી વાગોરે;
 યમના તટ તરવરની છાયા, વદાલે રાસ રમી ગુણ ગાયોરે. ૨
 ધન વંદાવન ધન ગોપી, જોણે નંદકુંઝર વશ કીધોરે;
 નારસૈયાયા સ્વામિશુ મળીને, અધર અમૃત રસ પીધોરે. ૩

પદ ૧૭ સું.

ઝીણાં ઝાંઝર વાળે વંદાવન, આનંદ ન માયે ગોપીયાંયે મન;
 વિઠલા બાંહુડી ફંકે અન્યોઅન્ય, નાયે ગોપી ને ગાયે ગોવિંદ. ૧
 તાલ મૃદંગ મોહર ને વાંસળી, નાયે નાયે હસીને ગોપી ગાયે;
 આમર અંતિક્ષથી જોઈ પામી રહ્યા, પ્રેમે પુષ્પની વૃષ્ટી ધાયે. ૨
 મસ્તક કુમકાં રાખડી જળહળે, જુગલ જોડી રમે વન માહો;
 નિરખતાં નિરખતાં નમેષ મળે નહીં, ધનરે ધન જાદવજ રાયે. ૩
 કૃષ્ણને કામનિ મધ્યમાધવ મળી, નાદ નરઘોષ રસ રસોરે ઝામી;
 નારસૈયાયો સ્વામિ સકળ બાપી રહ્યો, અનેક લીલા કરે ગરૂડગામી. ૪

પદ ૧૮ સું.

વાયે વાયેરે દક્ષણ કેરા વાયરા, બાળજા લેહેરે જાય;
 કોમલ કરેરે ટઉકા, ઉમટ અંગે ન માય. ૧
 આણી રીતે અનંગ જગાવીયો, ગારો પીયુ પરદેશ;
 આંદલા કેહેજેરે સંદેશડો, દહાડલા કેણી પેરે લેશ. ૨
 નવજોજન નવ અતિવ્ય, નવ રસ દ્રાખ સ્વભાવ;
 મોરા પિયુને જઈને કહેજે, મુરખ ક્યમે ઘેર ન આવ. ૩
 મોરે કુળે કુશળ કાંચે નહી, તોરે કુળે કશીરે રીત;
 પરણીને મેલી ગયો, વળતી ન કીધી ચીત. ૪
 જટલે જામે શશિપર, તટલે કોષ ન જાય;
 જે કહો તમે સંદેશડો, તે કોણે ન કહેવાય. ૫
 આંદલે કહોરે સંદેશડો, પિયું આબ્યા ધરખાર;
 કંદ્રપ દેખીને કામની, કીડલા સકળ શણગાર. ૬
 રૂપાબ્જંતર બીડી, લીધું આર્લિંગન સાર;
 કેશર ભીંના કંચવો, મળે એકાવળ હાર. ૭
 જોણે જોવો મુશ્વર સેવ્યો, તેને તે સજ્જ પત હોય;
 બણે નારસૈયો પુણ્ય વના, પિયુ ન પામે કોય. ૮

પદ ૧૮ મું-રાગ ધનાશ્રી.

સણગઠો સંકોડી જોયે, તમ તમ વહાલાજીને મનમોહ-ટેક
જમે ધનુક નેણ કટાણે, બામની ભાવ જણાવેરે;
પીન પયોધર કશણુ કશીને, ઉભિ હાર હુલાવેરે. સં
સેજડીએ શામળીયો ને સામા, ઉલટ અંગ ન માયેરે;
નારસૈયાયા સ્વામિ માનની મોરા, એમ કરી વિસમય થાયેરે. સં

પદ ૨૦ મું-રાગ ધનાશ્રી.

અંખોડલો મારા નાયનો અંગકે, ટળકે ચિત અમારે;
નેણ સલોણા શામળીયા પર, તન મન ધન તે વારે. ૧
કંદપ કોટ સરીખો સુંદર, પુરુષ લક્ષણુ જત્રીસેરે;
નવજોખન જાલવરાવજી, તે જોવો કોડ વરીસેરે. ૨
આંગડલે ઉભી હું મહારે, મહારી આગળ થઈ જાયરે;
જીવન મહારા સામું જોયે, મનમાં મોહ ન માયરે. ૩
સુંદર વરશું રનેહ ધરીને, રેણી રમીએ રસસે;
નારસૈયાઓ સ્વામિ ભલે મળીયો, અખલાની પહોતી આશરે. ૪

પદ ૨૧ મું.

અંખોડલે માફ મન મોહું, જાણું અજગી ન થાજિરે;
વદન નિહાળી વહાલાકેઈ, પુલી અંગ ન માજિરે. ૧
ધરનાં કામ વિસાર્યો મનથી, શામળીયા રંગે રાતીરે;
આખો દહાડો આનેહ બરી હું, વહાલાના યુથુ ગાતીરે. ૨
શામળીયાને પ્રેમે ભરાણી, અવર કોયને નવ જાણુંરે;
નારસૈયાઓ સ્વામિ રસપૂરણુ, અલવે ઉરપર આણુંરે. ૩

પદ ૨૨ મું.

આજ મહારે વહાલાજીએ સામું જોયું, દશી દશીને જોલાવીરે;
મનમમતો મેં મચકા કીધો, વહાલાજીને મન બાવીરે. ૧
મંદિરમાંહે આવ્યા મહારો વહાલો, ઉજમ આણી હોડુરે;
સાન કરીને સામું જોયું, પિયુજીને કરજોડુંરે. ૨
સેજ સમાઈ નાના વિધની, પિયુજીને લાં પધરાવુંરે;
સાંઈકુ લીધું સંગમ રમતાં, રેણી રંગે મસાવુંરે. ૩

કંઠે બાહુડલીવાળી મહારે વહાલો, પ્રેમે ચુંબન દીધુરે;
નારસૈયાયા સ્વામિ સંગ રમતાં, સુરત સમે સુખ લીધુરે.

પદ ૨૩ સુ.

મંગળ ગાજી હું મળપતી, નાચતો મંદિરે આબ્યોરે;
મુક્તાયાળ બરીને ઉપર, વહાલાને વધાબ્યોરે.
સામું જોઇને શામળીયે, કાંચે મુખ મરકલડો કીધોરે;
અંગો અંગ આનંદ વાધ્યો, મેં મહારે ઉર લીધોરે ૨
નેણાં તમ ન યાચે મહારા, સુંદર વરને જોતાંરે;
અમૃત આધ ઈર્ષા મહારે અંગે, કાજ સર્થો મન ગમતાંરે. ૩
રસ માહિ રમતા મહારો વહાલો, રીઝી રહી મન માંધોરે;
નારસૈયાયા સ્વામિનું સુખ તે મેં, કાચને કલ્પું નવ જાયેરે. ૪

પદ ૨૪ સુ.

ન ધનરે શામળીયા વહાલા, તેં તો પૂયાં મનના કોડરે;
હીપર સધળી દેખતાં હું, હોંહું મોહામોહરે. ૧
મઠ યમ ઘેર આવીયો તે, સધળે વાત જણાણીરે;
મહારો મોહન મળતાં હું, તો થઈ સવરાણીરે. ૨
મોતીએ ચોક પુરાવી મંદિર, કુંકમ રાજ કરાવુંરે;
જે જે રચતાં શામળીયાને, તે તે જોજન નીપાવુંરે. ૩
જીવન જમતાં દેખીને કુલી, સધ રહણી હું માવુંરે;
નારસૈયાયા સ્વામિ પૂરણ પ્રીતે, માન તજીને મહાવાવુંરે. ૪

પદ ૨૫ સુ-રાગ ધનાશ્રી.

શામલડી અંગ મોડીને આલે, નેણ નયાવીને સણુગટ વાજેરે;
નીલી પટોળી ઓપે અંગે, ચોલિયાયા વરણી કંદ્રપકરે કુસુમ ઉછાજેરે.
પરવશ પ્રેમે ભરાણી શામલડી, શામળીયાની સેજે આવી ઉત્તર અંગ ન ગાયરે;
નારસૈયાયો સ્વામિ ઉર પર લીધો, બીડયો રૂદયા માંધરે.

પદ ૨૬ સુ.

રેણી રમતાં પિયુજી હું શાગા, હથી હથી કંઠે વળગીરે-રેણી ૦ ટક.
પ્રેમધરી વહાલો ઉરપર લીધો, બીડયો અંગેઅંગરે;
સુરત સગાગમ શામળીયા સાચે, વાધ્યો નવલે રંગરે. રેણી ૦ ૧

ત્રેમભક્તિ.

૫૬ ૫૭ મું.

વાસણડી વહારે મંહારે વહારે, આવી સામું જોયુંરે;
લટકે બાહુડી ઝાલી મેરી, લમ મહારૂ મન મોહ્યુંરે. ૧
કંઠવિલાગી વહાલાજીને, મંદિર માંહે લાવીરે;
મનમાં મોહ ન માયે મહારે, આશી અગર ઉવાંરીરે. ૨
ત્રેમ ધરી ખેસારીયો મેં, સુવર્ણ પાટ ઢાળાવીરે;
વહાલા કેરું વદન નિહાળી, બામણુડે હું વારીરે. ૩
ગાય દોહીને દુધ કહું, હું સરસી સાકર બેળુંરે;
બણે નારસૈયો પાન કરે હરી, વળતી ઉરપર મહાહુંરે. ૪

૫૬ ૫૮ મું.

આજ સખી આનંદે વહાલે, આવી સામું જોયુંરે;
મેં હડી હળવે ઉર લીધો, મરકલડે મન મોહ્યુંરે. ૧
દુધ ઠંઠું હુતું મંદિરમાં, સાકર સરસ આપ્યુંરે;
સુંદર વદન નિહાળી, જોતાં વારીયું આપ્યુંરે. ૨
ઉત્તમ ભરથઈ હોંડું બાધરે, શામળીયા આપ આવેરે;
મંગળ ગાતી તમ ન યાજી, બામણુડાં લેતાં આવેરે. ૩
ત્રેમ ધરીને મારા પીયુને, શણગારે સોહાવેરે;
બણે નરસૈયો મુક્તાશ્વનો, હાર લપ્ત પેરાવેરે. ૪

૫૬ ૫૯ મું.

આજનો દિન સોહામણો, સોહામણ કીધી વહાલેરે;
દુધે પુઠ્યા મેહુલા, મંદિરમાં મોહન મહાલેરે. ૧
આગળ ઉભી વાય કરૂં હું, મહારા મનમાં હરખીરે;
પુણી અંજે બોજન કરતાં, સુંદરવરને નીરખીરે. ૨
મરકડતો કરી સણગટવાળું, સુંદર સેજ સમાઈરે;
મહારા પ્રાણજીવનને ત્રેમે, મહારા ઉરપર ધારૂંરે. ૩
વહાલા સાથે તાળી દેતાં, ખળકે કંકણ ચુડીરે;
નારસૈયાયા સ્વામિને મંગમ, રમણુ રેણી રૂડીરે. ૪

૫૬ ૬૦ મું.

ધન ધન દહાડો આજનો, ધન ધન મંદિર મહારે;
 મસમસતો મલપંતો મોહન આવે મુખ સવારે. ૧
 ધન ધન નેણાં મહારાં, ધન નિરખું મહારો નાથરે;
 ધસમસતી જઈ ઉરપર લીધો, બીડ્યો ભૂજળજે ગાયરે. ૨
 મોતીએ ચોક પુરાવું ગ્રેમે, હું કુલી મંગળ ગાઉરે;
 નારસૈયાયા સ્વામિનું મુખ, જોતી તમ ન થાઉરે. ૩

૫૬ ૬૧ મું.

તમ હરિ મુખ જોતાં, હરખી મંદિર માહેરે;
 મનગમતો મેં મચકો કરીને, બીજા રૂપા માહેરે. ૧
 શા શા ભાવ ધઈ પિયુ સાથે, સુંદર સેજ સમારીરે;
 નંદકુંવરમ્મ વહાલે વહાલમ્મ, તનમન ઉપર વારીરે. ૨
 દીવડીઓ અજવાળું મંદિર, કુંકુમ રેલ કરાવુંરે;
 બણે નારસૈયો શામળીમાને, મોતીએ લઈ વધાવુંરે. ૩

૫૬ ૬૨ મું.

આજ મહારે સંગમ મંદિર માહે, દીવડીયો અજવાળુંરે;
 નંદકુંવરને સાંધું દધને, સુંદર વદન નિહાળુંરે. ૧
 કુલડે પાગર બરાવું શેરી, સહીયરસાથ તેડાવુંરે;
 મંદિરદારે રાખી વહાલો, મુક્તાયાળ વધાવુંરે. ૨
 સુવર્ણ પાટ ઢળાવી વહાલો, હું ત્યાં લઈ જોસારેરે;
 નાના વિધનાં અંન અનોપમ, ભાવે ભોજન કરાવુંરે. ૨
 આગળ અગર હવેખી મેલું, સુવા અંધન સારરે;
 બણે નારસૈયો મંગળ ગાઉ, પામી પ્રાણુ આધારરે. ૪

૫૬ ૬૩ મું.

પ્રાણુજીવન મહારો હું પામી, ઢોલ દદામા વાહુંરે;
 મંદિર મહારે માંહે મહાલંતો, દેખી ભામણુડે જાઉરે. ૧
 સૈયર સંધળી આવો મંદિર, નંદકુંવરને નિહાજોરે;
 ધણા દિવસની આરત, હુતી, અંગે તમારે ટાજોરે. ૨

સુખની સીમા શી કહું, જમ વહાલો સામું જોવેરે;
 નેણુ બરીને નીરખું ઉભી, ત્યાં મહારૂં મન મોહેરે. ૩
 મુક્તાઈળના દાર કરીને, વહાલા કંઠે ધાહુંરે;
 સકળ શણુગાર કરી સામળીયો, મહારે મંદિર મહાહુંરે. ૪
 મુક્તાઈળનાં તોરણુ બંધાવું, કુસુમે નાથ વધાવુંરે;
 બણે નારસૈયો મનમાં ધુલી, મંગળગાન કરાવુંરે. ૫

પદ ૬૪ મું.

મંગળ માહ મોહ બરાણી, વારેવારે આપું દનરે;
 આંખડી આગળ હું રાખું, સુંદર સ્થામળ વાનરે. ૧
 ખીર ખાંડ ધૂત આગળ મેહું, પેર પેરનાં પકવાનરે;
 કર વીંઝણો વાવ ઢોળાવું, આરોગે મહારો કહાનરે. ૨
 ખીડાં સુંદર પાનનાં, પ્રેમળ પુરણુ સારરે;
 મુખમાંહે મેલેતાં હું દરખું, નિરખી નંદકુમારરે. ૩
 સુંદર સેજ સમાઈ સારી, સકળ કઈ શણુગારરે;
 નારસૈયાયા સ્વામિ પ્રેમે પોઢે, હૈયે દરખ અપારરે. ૪

પદ ૬૫ મું.

દરખી હોડું મંદિર માહે, શણુગારે અંગ સોહાવુંરે;
 નલવટ ટીલડી નેણુ સાઈ, મોતીએ ચોક પુરાવુંરે. ૧
 નીસાંબર અંગે આપતું, પાએ નેપુરનો ઝમકારરે;
 કર કંકણુ ઝાંઝરીયાં ઝમકે, ઉરપર લટકે દારરે. ૨
 અંપાવર્ણી ચોળી સુંદર, માહે ભાત બરાપીરે;
 સામળીયાસુ સાંછડું લેવા, રંગઝમ કરતી આવીરે. ૩
 આનંદે મં ઉરપર લીધો, બીડયો રૂંધ્યા માહેરે;
 નારસૈયાઓ સ્વામિ બલે મળીયો, ધન સોહાગી માહેરે. ૪

પદ ૬૬ મું.

સોહાગી સામળીયો મહારો, અજૂચીતબો ઘેર આબ્યોરે;
 આનંદી આગણુલે જૈને, મોતીએ નાથ વધાબ્યોરે. ૧
 મનમાં નહોતું ચિતમાં નહોતું, આવીને અઢળક ઢળીયોરે;
 હું સોહાગણુ કીધી વહાલે, મહારો મોહન મળીયોરે. ૨

પ્રુલી અંગે ન માગિરે બહેની, ઉરછી વદન નિહાળીરે;
 મણા દિવસની આરત મહારી, તે શામળોએ ટાળીરે. ૩
 આવોરે સહુ સૈયર મહારી, મળીને મંગળ ગાઓરે;
 નારસૈયાયા સ્વામિ સાચું જોએ, તો સપરાણાં ધાઓરે. ૪

પદ ૬૭ મું.

ધન ધનરે આ મંદિર મહારૂં, આરો મોહન મહાભેરે;
 રમઝમ કરતી આગળ હાડું, લટકે બાંહેડી અલેરે. ૧
 મુખડું જોતાં મોઢે બરાણી, વપુષર વારી ભજીરે;
 સરવ સોંપી શામળીવાને, જમ રીઝે તમ માગીરે. ૨
 હાર કુસુમના કંઠે ધાલી, પ્રેમલ પુરશુ બેહેકરે;
 શણુગારે શોભતો વહાલો, કાને કુંડળ ઝગકરે. ૩
 મહારા પ્રાણુલવનને હું તો, આનંદે આરોગાવુંરે;
 બણે નારસૈયો કુષ કહીને, ધસમસતી હું લાવુંરે. ૪

પદ ૬૮ મું.

સેજ સમાઈ નાનાવિધની, રેણી રંગ બર રમવારે;
 પીન પયોધર પ્રગટ થયાં, તે વહાલે ભેટ કરવારે. ૧
 પ્રેમ ધરીને મહારો વહાલો, હું લઈ ત્યાં પધરાવુંરે;
 દીવડીયો અજવાળી મેલું, શણુગારે સોહાવુંરે. ૨
 મરકડલો કરી મહારા ઉરપર, મુંદરવરને આણુંરે;
 હળવેસુ આલિંગન આપી, જમ જાણું સમ માણુંરે. ૩
 સમયર માંહે સપરાણી ધાઉં, વહાલે વહાલો બજતાંરે;
 બણે નારસૈયો વહાલા વશ થયાં, તું કરશે કુરીજન લવતાંરે. ૪

પદ ૬૯ મું.

દુરિજન કેઈ કાંઈ ન ચાલે, હું મલખેતી મહાહુંરે;
 તન મન મહારૂં વારી, ઉરપરથી હું નવ ટાળુંરે. ૧
 સણુમટકા હું રાને રાખું, પ્રીત બંધાણી પિયુસરે;
 મહારો પ્રાણુલવન પાતળીયો, આનંદે અનુભવશુંરે. ૨
 કંઠેવિલાગી કહાનલસ, વાત રસાળી કરચંરે;
 બણે નારસૈયો સુખની લેહેરે, શુજળળ બીડી રહેશુંરે. ૩

પદ ૭૦ મું.

ધન ધનરે આ જોળન મહારે, વહાલો વહાલ જણાવેર;
મલખંતો વાંસલદી વાડાતો, નંદકુંચર ઘેર આવેર. ૧
હું દરખીને રૂઢયા ખીડી, મંદિરમાં લઈ જાગેર;
માખણ સાકર મુખમાહે મેલી, કુલી અંગે ન માગેર. ૨
હાવભાવ કરી શામળીયાને, મહારા ઉરપર ધરતીરે;
બણે નારસેયો રસમાં રાતાં, હશી કર તાળી ફેતીરે. ૩

પદ ૭૧ મું.

શાં શાં સુખ કહું શામળીયાનાં, નાના લાડ લગાવેર;
એકલડો આવે એકાંતે, મહારે ઉર સુદાવેર. ૧
હારય કરીને મહારે વહાલે, કંક બાહુલકી ધાલીરે;
હું દરપણુ લઈ શામળીયાનું, રાખું વદન નિહાળીરે. ૨
વાત કરંતાં વહાલા સાથે, ઉલટયો પ્રેમ મન માહેરે;
નિશદિન ગારા સુંદરવરને, નીરખી રૂઢયા માહેરે. ૩
જે જે ગોનોરથ મારા મનના, વહાલા સાથે કરશુંરે;
નારસેયાઓ સ્વામિ રસપુરણુ, રસ માંહે રીઝવશુંરે. ૪

પદ ૭૨ મું.

ધન ધનરે ધેન સંગાતે, શામળીયો શોભંતોરે;
વનમાળા વનઘાત ઘાટ ખીરાજે, વેણુ મધુરી વહાતોરે. ૧
નાદ સુરણીને શામા સરવે, ઘેર ઘેરથી ધાધરે;
વદન સુકુમળ સુંદર દેખી, કુલી અંગ ન માધરે. ૨
આંગણમાં રાણુગાર્યા શેરી, પ્રાણજીવન ઘેર આવેરે;
પ્રેમ ધરીને રૂઢયા બીડું, મેહ તાપ સમાવેરે. ૩
મોતીએ ચોક પુરીને, કુંકુમ છડા દેવરાવુંરે;
મનમમતોહું મચકો કરીને, વહાલમને વહાલ જણાવુંરે. ૪
નાના વિધનાં ભોજન ભાવે, વહાલાજીને કરાવુંરે;
બણે નારસેયો ધન ધન જોળન, મહારે ઉર સોદાવુંરે. ૫

પદ ૭૩ મું.

સેજ સમાઈ શોભંતી, શોભંતા સર્જુ શણગારે;
 હાવ બાવ કરીને રીઝું, કરતાં સંગ વેહારે. ૧
 નેણુ બરી બરી વદન નિહાળું, સુરત સમે શામળીયોરે;
 અધક્ષણુ અળગે ન કંઈ ઉરથી, પ્રેમ ધરી પાતળીયોરે. ૨
 હું સોદાગણુ સૈયરમાં યાહરે, પિયુષ વશ કરતાંરે;
 બણે નારસૈયો નરમે યધને, દુરિજન મેલ્યાં લવતાંરે. ૩

પદ ૭૪ મું.

સુવર્ણ પાટ ઢળાવીએ, જો મનનો મોહન આવેરે;
 વાંસલડી વહાતો મહારો, નેણુ નેણુ મેલાવેરે. ૧
 મોતીએ ચોક પુરાવીએ, કરીએ મંગળ ગાનરે;
 મંદિર માંહે આવે વહાલો, સુંદર શામળવાનરે. ૨
 આવતો દેખી મહારો વહાલો, કુલડે પગર બરાબરે;
 બણે નારસૈયો મુક્તાશળ લઈ, વાળી વાળી વધાવુંરે. ૩

પદ ૭૫ મું-રાગ ફેર.

નેણાં નિરખતાંરે, સાન કરી, સમજાવે;
 પ્રેમદા પ્રેમ ધરી મનમહિરે, લટકતો ઘેર આવે. સાન૦ ૧
 સુંદરવરને કારણુ કામા, જે જે મનોરથ કરતીરે;
 સુવર્ણપાટ બેસારી આરોગે, આગળ લઇને ધરતીરે. સાન૦ ૨
 જમજમ વહાલો મુખમાહે મહેલે, તમતમ ઉલટ અંગ ન માયેરે;
 નારસૈયાઓ સ્વામિ બાવે બીડયો, વળતો રહ્યામાયેરે. સાન૦ ૩

પદ ૭૬ મું-ધનાશ્રી.

સુંદરવર આગણુલે આબ્યો, વેણુ મધુરી વાહીરે;
 અંગે અંગ ઉલટયો આનંદ, જોવાને હું ધાઈરે. ૧
 મંગળ ગાતી મંદિર માહે, પધરાબ્યો મહારો નાથરે;
 મુખનાં લીધાં વારણાં, ધાલી ગળામાં હાથરે. ૨
 પાટ બેસારી પ્રેમલ પુરણુ, કંઠે આરોપું હારરે;
 શણગારે સોદાવીયો, આરોગે તે વારરે. ૩

નૌતમ જોખન જળજ્યું, તે ભેટ કરી ઉર મહાહુંરે;
બણે નારસૈયો શામળીયાસુ, અંતર સરવે ટાંજુંરે.

૪

પદ ૭૭ મું.

આ જોરે સખી મારગ માહે, આવી આડો ધાયરે;
હાણમસે મહારો પાલવ ઝાલી, બીડી રૂઢયા માયરે.
ઠેમ જાળી જળજ્યુંનાં ભરવા, વાંસલડીએ બંધાણીરે;
કામણગારો નેણુ નચાવે, લટકે હું લોભાણીરે.
મરકડલો કરી મોહન મહારો, હુંને મોહ પમાડીરે;
બણે નારસૈયો મુખડું જોતાં, મેં ન જવાયે છાંડીરે.

૧

૨

૩

પદ ૭૮ મું.

ધન ધન રેણી આજ યધરે, શામળીયાસુ રમતાંરે;
અંગોઅંગે આનંદ વાધ્યો, મારા ઉરપર ધરતાંરે.
પુલી મંગળ ગાળી મહારી બાધ, મોતીએ ચોક પુરાવુંરે;
નંદકુંવરને સન્મુખ રહીને, ભાવતાં ભોળન કરાવુંરે.
શયર દહીં માખણુ સાકરમુ, દુધ કઢીને પાળીરે;
બણે નારસૈયો મુખડું જોતાં, ભામણુડે હું જાળીરે.

૧

૨

૩

પદ ૭૯ મું.

મંદિર મહાલે મહારો વહાલો, રમજમ કરતી હીડુંરે, -ટેક.

સાન કરીને સામું જોવે, પુલી અંગ ન માજીરે;

સહીયર સધળી આગળ જઈને, ગુણ તમારા ગાળીરે. મં ૧

સન્મુખ રહીને શામળીયાને, હરખે ઢોળું વાયેરે;

બણે નારસૈયો મુખની લેહેરે, બીડું રૂઢયા માંયેરે. મં ૨

પદ ૮૦ મું.

ભામડલાં લઈ શામળીયાના, વદન નિહાળી રહીયેરે;

નેણુ નેણુ મેળાવી વહાલો, તે સુખ કેને કહીએરે. ૧

ત્રેમ ધરી પાતળીયા સાયે, વાત રસાળી કરીએરે;

તાળી ઈઈ ઈઈ વહાલા હાયે, હળવેસુ ઉર ધરીએરે. ૨

મનમમતા મહાહું મહારો વહાલો, કેઠે બાહુડહી ધાલીરે;

બણે નારસૈયો નણુલીનો ભે, મનથી મહેલું ટાળીરે. ૩

૫૬ ૮૧ મું.

ધન ધનરે તું દીવડલા મહારા, પ્રગટે જ્યોત અપારરે;
 સેજડીએ સામળીયો વિવમે, શોભતા શણુગારરે. ૧
 પ્રેમ બરાણી પિયુજ સાથે, મન માંહે દરખ ન માપરે;
 જુજળજે બીડ્યો બાવસુ, તે સુખ કલું ન જાપરે. ૨
 રાસ વિલાસ મહારસ ઝીલુ, નંદકુવર રહીયાળોરે;
 બજો નારસૈયો સુરત સમાગમ, ઉરથી અંતર ટાળોરે. ૩

૫૬ ૮૨ મું.

આજનો દિન રળીઆમણો, ને રળીયામણું મંદિર મહારે;
 સુદરવર સામળીયો આવે, મન મનોરથ સારે. ૧
 આગળ આવી અગર ઉવેણું, મોતીએ ચોક પુરાવુંરે;
 વિધવિધના હું દાન દઇને, કુસુમે નાથ વધાવુંરે. ૨
 ક્ષીર ખાંડ ધૂત મોદક મુખમાં, મહેલંતાં મન દરખ્યુરે;
 સુંદર મુખ સોહામણું, વાળી વાળી નરખુંરે. ૩
 સુંદર જીડી મુખમા મેલી, ટોણુ વહાલાશને વાપરે;
 નારસૈયાઓ સ્નામિ પ્રેમે પોહ્યો, હૃથે દરખ ન માપરે. ૪

૫૬ ૮૩ મું.

મનમા દરખ ન માય મહારે, તમ ન પામુ જોતીરે;
 સામળીયાને સંગમ રમવા, શણુગારે સોહંતીરે. ૧
 પટોળી પહેરી નવરંગી, પાયે નેપુર ધુની* યાપરે;
 નીલવટ ટિલકી નેણુ સમારી, નિરખુ દરખણુ માંહેરે. ૨
 ધન ધનરે આ જોળન મહારે, નંદકુવર ઉર ધરેશુરે;
 આર્સીગન આપીને અંગે, જુજળજે બીડી રહેશુંરે. ૩
 લટકંતી લેહેકંતીરે, સામળીયા સેજે આવીરે;
 નારસૈયાઓ સ્નામિ રસમા રંગો, બજતાં બાગની બાવીરે. ૪

૫૬ ૮૪ મું.

ભાવેરે બજતાં વહાલાને, સુખ સાગર ઝીંતોરે;
 માનની મોહન મહારસ માતાં, અંગેઅંગે બજતારે. ૧

ત્રેમદા ત્રેમ બરાણી પિયુને, રસ માહે રીઝવતીરે;
વારેવારે વહાલાજીને, ઉલટી ઉરપર ધરતીરે. ૨
કંઠે પરસ્પર વાહોડતીરે, કાંચક દરપણુ માહે જોતીરે;
માહોમાહે મરકલડેસુ, અધુર સુધારસ પીતીરે. ૩
માન તજીને માણે મોહન, હરથી અળગો ન કરતીરે;
નારસૈયાયા સ્વામિયે સંગમ, રેણી રંગે વીતીરે. ૪

પદ ૮૫ મું.

આંખડીથી ન કંઈ અળગો, મહારા જીવન પ્રાણુરે;
રૂઢયા સરસો બીડી રાખું, શામળીયા સુખણુરે. ૧
રાત દિવસ મહાલે મંદિરમાં, તમ મહાઈ મન મોહુંરે;
મયકો કદીને આગળ આવું, વહાલે સામું જોવુંરે. ૨
દુધ કઢી ધસમસતી ભાવું, સાકર સરસુ પીયેરે;
હાર કુસુમના કંઠે ધાલું, જમ હું હરખું હેયેરે. ૩
મનગમતો શણુગાર કરીને, દરપણુ લઈ દેખાડુંરે;
બણે નારસૈયો માન કરીને, સણુગટકો સંકોડુંરે. ૪

પદ ૮૬ મું.

ધનધનરે ગોકુળની નારી, શામળીયા સંગમાણિરે;
વદન નિહાળી વહાલા કેઈ, હળવે ઉરપર આણેરે. ૧
સયર દહી ખરીમળ સધાતે, માખણુ સાકર રાખુંરે;
મહારા વહાલો મુખમાં મહેલે, તમ તમ મનમાં હરખુંરે. ૨
ક્ષીર ખાંડ પૂત તાવી મહેલું, આરોગે મહારા નાધરે;
ભામણુલાં લઈ ભેટે ભાવે, ધાલી ગળામાં હાયરે. ૩
નિતનિત મહારે મંદિર આવે, મહારો પ્રાણુ આધારરે;
નારસૈયાયા સ્વામિસુ રમવા, સકળ કંઈ રાણુગારરે. ૪

પદ ૮૭ મું.

સકળ શણુગાર કરીને અંગે, ચોળી પટોળી ચળકેરે;
શામળીયાસુ સાંપડું લેતાં, કંકણુ ચુડી ખચકેરે. ૧
વાસસડી વાહી સોહાગણુ યધ હાંડું, રમજમ લટકે બાંધુલોગડુંરે;
મુંદરવરની સેજ સમારી, રમતાં રૂડી ભાવુંરે. ૨

વાંસઘડી વાહાતો આવે ઘેર, મુક્તા થાજે વધાવુંરે;
નાના વિધનાં બોજન કરીને, વહાલાને અરોગાવુંરે.
નારસૈયાઓ સ્વાગિ મહાલે, ઉરપર તો સપરાણી ધાજીરે;
હરજે હરીને હું મહાલાલું, માતી મંગળ ગાજીરે.

પદ ૮૮ મું.

(હું) સપરાણી કાધી મહારે વાહલે, પ્રેમે સામુ જીયુંરે;
મરકલડો દેખી મોહનનો, તાંહાં મહારૂં મન મોહુંરે.
સરવસ સોપી ઉરપર આણું, કાણું અજગો નવ રાખુંરે;
માખણુ સાકર મુખમાં મહેલી, વન્યે વચન મુખ બાખુંરે.
હાર કુસુમના ગુંપી કરસુ, વહાલા કંઠે ધાહુંરે;
શોભંતો દેખી શામળીયો, ધડીએ ધડીએ નિહાળુંરે.
ચુવા ચંદન ચરચું અંગે, સુવર્ણ પાટ બેસારીરે;
નારસૈયાયા સ્વાગિને સંગમ, મનના મનોરથ સારીરે.

પદ ૮૯ મું.

મુક્તાયાજ બરી લો બામની, વહાલાને પધરાવોરે;
મંગળ ગાન કરતાં હરખી, મંદિરમાં વધાવોરે.
કુલડે ખાગર બરાવો સધજે, અગર ઉવેખી મહેતોરે;
લઠકંતો આવે સુંદરવર, નેણોનેણાં બેજોરે.
શણુગારે સોહાગે વહાલો, સુવર્ણ પાટ બેસારીરે;
માન તણ માણો મોહનને, તમ તમ ઉરપર વારીરે.
જોખન સફળ કરોરે બેહેની, નંદકુંવરસુ રમતાંરે;
નારસૈયાયા સ્વાગિ ઉરપર લઈ, હિડો રમઝમ કરતાંરે.

પદ ૯૦ મું.

રમઝમ કરતાં હિડીજે, પીયુષ પ્રેમ જણાવેરે;
પ્રગટ થઈને પાતળીયોરે, નિત નિત મંદિર આવેરે.
મરકલડો કરી કહાનજીએ, કંઠે બાહુડલી ધાલેરે;
તો સોહાગણુ યાગે બેહેની, વહાલો ઉરપર મહાલેરે.
સફળ શણુગાર સજ્યો ધન યાગે, જો નેણે નાથ નિહાજેરે;
રમતાં રહું તો લાગે જો, વહાલો અંતર ટાળેરે.

સરવસ સોંપી શામળીવાને, બાવ ધરીને ભજીયેરે;
નારસૈયાઓ સ્વામિ નિરંતર, ક્ષણ અળગો ન કરીયેરે. ૪

૫૬ ૯૧ મું.

સરવસ વાર વારણે, શામળીયે સામ્ર જોયુંરે;
મરકલડો કંઠે મહારે વહાલે, મહારૂં મનહું મોહુંરે. ૧
દીવાળીરે દીવાળી જો, નંદકુંવર ધર આબ્યોરે;
સુવર્ણ પાટ બેસારી વહાલો, માતી લઈ વધાબ્યોરે. ૨
ધન ધન દહાડો આજનો, સહીયર સહુ તેડાવુંરે;
કુંકુમ રાણ કરી મંદિરમાં, મંગળ ગાન કરાવુંરે. ૩
સપર દહીં જામ્યું અતી સુંદર, માખણ સાકર સાથેરે;
નારસૈયાઓ સ્વામિ ધોળી, મુખમાંહે મેહેલે હાથેરે. ૪

૫૬ ૯૨ મું.

મંદિરમાંહે મોહન મહાલે, કુલી અંગે ન માજીરે;
વાળો વાળી વદન નિહાળું, બામડલે હું જાજીરે. ૧
વિધવિધનાં સુવર્ણ પાટ સોદાયે વહાલો, મોતીએ ચોદ પુરાવુંરે;
વિધવિધનાં હું કરુંરે વારણાં, કુંકુમ છડા દેવરાવુંરે. ૨
શણગારે સોભતો કરીને, આગળ અગર ઉવારુંરે;
નારસૈયાઓ સ્વામિ કંઠેવિલાગો, સહિ સોદામણ થાળીરે. ૩

૫૬ ૯૩ મું.

રજની વિતિ અમ ઘેરે આબ્યા, શું કીધું શામળીયારે;
તમ સાથે નહીં જોઈ મહારા વહાલા, પ્રીત જાણી પાતળીયારે. ૧
મોળીકું છુટું ને લઈ લટકે, હાર દેયે વણ પહેયારે;
અધરે ડંક દીસે ધણા મહારા વહાલા, નેણાં નિદ્રાએ ઘેર્યારે. ૨
બોલે બંધ ન હોય જોને, તેને શું અનુસરીએરે;
તરકરનો લઈ છેડલો ઘડીએ, જુઠડા બોલાને શું કહીયેરે. ૩
ધણા ધરનો જો હોય પરાણો, તેનું મન સ્થિર ન હોયરે;
નારસૈયાઓ સ્વામિ બલે મળીયો, માનનિનાં મન મોહરે. ૪

પદ ૯૪ મું.

એકવાર સામું જુવો મહારા વદાલા, તનડનો તાપ તે જાયરે;
 તહારી નેજે અમી ઠરે વદાલા, મહારી નવ પલવ દેહિ યાયરે. ૧
 તમારી કૃપાવિના ક્યાંઈ મુખ ન હોયે, બીજા કોઈ ઉપાયેરે;
 સ્વામિની શરણાંગત થાએ, બીજા અનેક દેવ આરાધેરે. ૨
 દુર્લભ દેહિ માનવી પાછી, વળી અવતાર અવની માહેરે;
 કૃપા કરે તમે નારસૈયાને, ગુણ તમારા ગાયેરે. ૩

પદ ૯૫ મું.

લાડકડી લડસડતી આલે, આંગ સિદુરે સોહેરે;
 પાઓલે નેપુર રણુઝણુ વાળે, નવ જોળન ભરી નારી હોયેરે. ૧
 નાગ જોળી થરણા અંધાવણી, નીલવટે દીલડી ઝળકેરે;
 નાગ નંગોદર ઝાલ ગુમણાં, વચે મેલી શર લટકેરે. ૨
 રાતા હાંત ને આડ કેશરની, પેરણુ પટોળી નીકીરે;
 નારસૈયાયા સ્વામિને વદાલી, રૂપાબંધતર લીધીરે. ૩

પદ ૯૬ મું.

તમે મરકલડો કરીશું જોવો, તમારી વાત મેં જાણીરે
 મન માન્યા વિના મહારા વદાલા, પ્રીત ન હો પ્રાયે પાણીરે. ૧
 વદાલા આધા આધેરા આવોછો, જાણોછો એને સહુરે;
 નાના બાવ કરો અમે દેખી, વાહી કેની નવ જાણીરે. ૨

+ * * * *

એની મશે આ પાલવ તાણ્યો, ને હમકલડા સાવાહોરે. ૩
 અમે સુંદરી કાયેને વિશ ન આલું, જો કરે કોડ ઉપાયરે;
 નારસૈયાયા સ્વામિ કુખ દીઠે, દેહી પરવશ થાયેરે. ૪

પદ ૯૭ મું.

છેડો મ તાણુ મારા છાલનો, છેલપણું પડું મેલું મહારા વદાલા-છે. ૧
 અમેરે આહીરડા નાર પીયારી, ને તુને લોક કહે વિભીયારી;
 પરનારીનો પાલવ તાંણો, તો ક્યાંનો અજાર્યારી-છે. ૨
 સુરીજન મુનીજન કાયે ન જોયે, તુને નિરખતાં મન મોહે;
 નારસૈયાઓ સ્વામિ બલે મળીયો, તમ સમોપડ નહી બીજો કાયે-છે. ૩

પદ ૯૮ મું.

મહારે ઘેર આવ તો હુને મળોલાવીશ, સાસુદી સરડી મહારીરે;
જાણ જણ આમળ જીહું બોલે, વાત કરે વધારીરે. મ. ૧
જેઠ જેઠાણીએ જીવું ખાણું, સાસરડીનું સુખ ટાણુંરે;
દેવરીપો હુને અણુધટ બોલે, વહુયે એહવાતણુ રાજીરે. મ. ૨
તિરસ્કારી નણુંદી પૂછે, પેલા કહાનનું શું કાજરે;
અણતોડા આવે છે અમ ઘેર, નિર્લજને નહીં લાજરે. મ. ૩
રીસાબાં અમો પીહેર જાણું, નિર્લજ નાર કહેવાશુરે;
નારસૈયાયા સ્વામિને કહેશું, જમ અમરાપુર રહેશુંરે. મ. ૪

પદ ૯૯ મું.

હું મહારા મદિરમાં હુતી, વહાલે વેણ વળડીરે;
મેં જાણ્યું હું જઈને નિરખું, ધુરત સાર મહારીરે. હું ૧
શું કીજેજે મન હરી લીધું, પેલા કહાનજી કામણુમારેરે;
દેવર જેઠ સંતાપે હુંને, ને નણુદી મેહેણાં મારેરે. હું ૨
* * * * *
*જે એ શામળીયા શું સાચું મહારે, તો કીજે આનંદરે. હું ૩
નરભે જ્યમ વહાલો વશ કીધો, પ્રેમે આલિંગન દીધુંરે;
નારસૈયાયો સ્વામિ સદા સોહાગી, લાં મારૂં તારૂં મન પીધુંરે. હું ૪

પદ ૧૦૦ મું.

લટ લટકેને લટકે ચાલે, મુખ મધુરૂં મધુરૂં બોલેરે;
અનેક સુંદરી સુંદર દીસે, પણ નહીં કોય એકને તોલેરે. લ ૧
સકળ શણુગાર કીધા મન ગમતા, નાકે વેસર સોહેરે;
નાના ભાવના ધરીને જીવે, મુનીજનનાં મન મોહેરે. લ ૨
જાંઝર જમકે ને ન્હાર હુલાવે, કાને જાલ જ્યુકેરે;
નારસૈયાયા સ્વામિને વહાલી, તે ક્ષણ અળગી ન મુકેરે. લ ૩

પદ ૧૦૧ મું.

તમારૂં મુખ મેહેલ્યું નવ જાણ, તમો છો અમારે મન ગમતા;
બ્રહ્માદિકને મોહ ઉપજાવ્યો, રૂપ લક્ષણુ ગુણ સુંદરતા. ૧

* "જે વહાલાસુ સાચું છે તો, કીજે આનંદ અપારરે," પાઠાંતર.

નરસિંહ મેહેતો.

વેણાવાહોને મધુરું ગાયો, ચંચળ નેણે ચપળતા; ૨
 સુંદર સ્વર કરી ઘેન બોલાવો, માનનીયાંયા મન હરતા.
 મોર મુગટ ગુંગાકળ સોહે, પ્રજાસુંદરીસુ રંગરાતા; ૩
 નંદનંદન તમો કળ્યા ન જાણે, લીલા ન જાણે વેદવદતા.
 અગમ નિગમ સર્વે જાણો, જાણો છો જનની મમતા; ૪
 નારસૈયાયા સ્વામી તમને ન જાણે, તે નર હિંડેવશ્રુતા.

પદ ૧૦૨ જી.

અણીયાળાં લોચન વહાલોજાનાં, માંહે રાતકલી રેખરે; ૧
 જો મન માંને તહાં રાજ મુજ, જોલવડે રહી રેખરે.
 અવલોકતાં ગિતાવળારે, જમ બાણ છુટેરે; ૨
 એક આશ્રય કહું સુણ સજની, તન સાથે ધટ પીડેરે.
 એક ઉપાય કહું સુણ બેહેની, જેમ ભાગે અંગે પીડેરે; ૩
 નારસૈયાયા સ્વામીને મળીને, રૂદયા સરસો બીડેરે.

પદ ૧૦૩ જી.

મારજે જાતાં મળીયા મોહન, સાન કરી હું આલીરે; ૧
 પાછળથી આવી પાતળીયે, કંડે બાહુકલી ધાલીરે.
 પ્રગટ થઈ હું સહીયરમાંહે, લાંઘા શું જાનાં રહીયેરે; ૨
 અંતરઠાળી આલિંગન દીધું, ઉરપર રાખી રહીયેરે.
 શામળીયાને સંગમ રમતાં, હું સોહાગણ યાજીરે; ૩
 નારસૈયાઓ સ્વામિ અમધર આવે, ભામણુલે હું જાજીરે.

પદ ૧૦૪ થું.

અમ ઘેર આવે મહારો વહાલો, મોતીડે ચોક પુરાવુંરે; ૧
 ધસગસતી જઈ રૂદયા બીડું, હરખે હાર પહેરાવુંરે.
 જે જે બાવે મહારા પિયુને, તે તે ભોજન નીપાજીરે; ૨
 આનંદ આરોગે મહારો વહાલો, હું માતી મંગળ ગાઉરે.
 સકળ સીંગાર સજ્જું હું અંગે, સુંદર સેજ સમારુંરે; ૩
 નારસૈયાયા સ્વામિને ઉરપર, હું તનમનધન તહાં વાડુંરે.

૫૬ ૧૦૫ મું.

કાં આલ્યા પરદેશ પિયુહા, શામળીયા સામું જોતો જા;
કહીએ મળશું વંદાવનમાં, સાચો હાથ ગળે વહાતો જા. ૧
તનમન પ્રાણુ આવે તમ સાથે, છવ વના કેમ રહેશે;
નારસૈયાઓ સ્વામિ ધણા દિવસનો, દુખકરી કાં ત્રોડયો નેહશે. ૨

૫૬ ૧૦૬ હું.

તન મન વારી વહાલા ઉપર, રજની રંગભરી રમતારે;
નિરભે ઘઈને શામળીયાને, કંઠે જાહુડતી ધરતારે. ૧
સારી પેઠે શણગાર કરીને, જે કહેશે તે સહેશુંરે;
ભાવ ધરી ભામણલાં લઈને, રસમાહે રીઝવશુંરે. ૨
મહારો વહાલો છે અતી ભોગી, લલીપેરે ભોગવશુંરે;
બણે નારસૈયો દમ આલિંગન, અધર અમૃત રસ પીશુંરે. ૩

૫૬ ૧૦૭ મું.

વહાલોજી આગણલે આવ્યો, વેણુ મધુ મધુ વહાતોરે;
પિતાંજર પેહેયું અતિ ઝળકે, શણગારે સોહાનોરે. ૧
મંદિરમાંથી હું આનંદી જઈ, મેં ઉરપર લીધોરે;
મુક્તાયાળે વધાવી વહાલો, વન્યે કરી વશ કીધોરે. ૨
લટકે તો લેહેકતો દેખી, સેજડીએ પધરાવ્યોરે;
બણે નારસૈયો સુખની સીમા, શામળીયો સુંદર ભાવ્યોરે. ૩

૫૬ ૧૦૮ મું.

ભાવેરે ભજતાં મહારો વહાલો, રંગરેલ રસ વાધ્યોરે;
કંઠેવિલાગી કહાનજીને, અધર અત્રત રસ પીધોરે. ૧
ભુજબળે ભાવ ધરીને, હળવેસુ અંગ આપીરે;
સંગમ રમતાં શામળીયાને, સર્વસ રહી હું સાંપીરે. ૨
કંદપ કોટ સરીખો દીસે, દીસંતો નાનડીયોરે;
બણે નારસૈયો ત્રેમપુંજમાં, બળીયા માહે બળીયોરે. ૩

૫૬ ૧૦૯ મું.

નેણુ નેણુ મેળવતાં જોઈની, મારગડે હું મોહીરે;
કેમ જાણી શામળીયે લોભી, રહી હું મુખડું જોધરે. ૧

મરકલડો કરી મોહન દસિયો, વસિયો રૂઢ્યા માહેરે;
 દુરીજન કેરી લાજ ન આણું, વહાલો આવે મંદિર માહેરે. ૨
 દુધ કઢીને આગળ મેલું, માંહે સાકર સરસુરે;
 નારસૈયાઓ સ્વામિ આરોગે, વહાલે વળતો વિલસુરે. ૩

પદ ૧૧૦ મું.

વિલસુરે મંદિરમાં મોહન, હું બાવે ભોજન કરાવુંરે;
 જમજમ છવન સામુ જોવે, ભામણુમાં લેતી બાવુંરે. ૧
 સુંદરવર શામળીયો સેજે, મહારો પ્રાણુ આધારરે;
 એકાંતે આલિંગન આપી, વહાલે કંઈ વિહારરે. ૨
 સરવસ સોંપું શામળીયાને, જાણું રખે કાચ જાણુરે;
 બહો નારસૈયો અળગો ન કંઈ, આણીને ઉર આણુરે. ૩

પદ ૧૧૧ મું.

અળગો ન કંઈ એને છરપી, શામળીયાને સજનીરે;
 મન ગમતો શણુગાર કરીને, રંગભરી રમણું રજનીરે. ૧
 પટોળી પેહેઈ મન ગમતી, ચોળી નાના બાતીરે;
 હેમે હર્ષ ન માય મહારે, કરતી રસાળી વાતીરે. ૨
 સુરત સમાગમે જમ પિયુ રીઝે, અંતર ટાળી રહેશુંરે;
 નારસૈયાઓ સ્વામિને સંગમ, ભાવ ધરીને ભજશુંરે. ૩

પદ ૧૧૨ મું.

ભજશુંરે અમે ભાવધરીને, સેજડીયે શામળીયોરે;
 અમે રૂઢ્યા સરસો બીડી રાખું, પ્રેમ ધરી પાતળીયોરે. ૧
 સૈયર સધળી દેખાંતાં, હું સપરાણી થાઉંરે;
 મહારો મોહન શું રમવા, રમજમ કરતી જાજરે. ૨
 મહારો વહાલો છે અતી રસીયો, મોહન મીટડો માહેરે;
 બહો નારસૈયો અંત ચલાવે, જમ વાંસલડી વાહેરે. ૩

પદ ૧૧૩ મું.

મહારે વહાલે વેણુ વખડી, આકુળબાકુળ યાહારે;
 મંદિરમાંહે મેં ન રહેવાયે, કંઈ કરી જોવા જાજરે. ૧

વેધાણી હું મધુરે નાદે, અનંગ ઉલ્લસો અંગેરે;
નેણુ ભરી નિરખું શામળીયો, સાંધડા લીજે સંગેરે. ૨
મહારૂં મન મોહું એણે વહાલે, દીઠા વના ન સોદાવરે;
ભણે નારસૈયો ધન તે નારી, જે રાખે રૂઢયા ગાહેરે. ૩

૫૬ ૧૧૪ મું.

રૂઢયા સરસો શામળીયો તે, કાણુ અળગો ન કીજેરે;
નિશદિન આવે મંદિર ગાહે, તન મન ધન વારીજેરે. ૧
મુખડું જોતાં હું અંગે પુલી, આનંદ ઉર આણુંરે;
શું કરે સાસુડી મુને, મહારો મોહન આણુંરે. ૨
ગાઈ મન મોહું શામળીયો, અવર કોય ચિત્ત ન જાવેરે;
ભણે નારસૈયો વટણો વિલસુ, મેહ તાપ સમાવેરે. ૩

૫૬ ૧૧૫ મું.

મેહ તાપ ટળે તો મુજને, શામળીયો સંગ પામુંરે;
સકળ શલ્યગાર કરીને આવું, મહારો વીરો જોવે સામુંરે. ૧
સેજ સમાઈ ભાવ ધરીને, ત્રેમળ પુરણ લાવુંરે;
હળવેસુ આસિંગન લીજે, જો વહાલા મન ભાવુંરે. ૨
ત્રેમ ધરીને મહારા પિયુસ, હું તો અંતર ટાળુંરે;
ભણે નારસૈયો હેત કરીને, કંઠે ગાહુડલી વાળુંરે. ૩

૫૬ ૧૧૬ મું.

ઉરનું ભૂખણુ અળગુ ન કરું, મહારો પ્રાણ આધારરે;
મંદિરમાં આવે મલપંગો, નાનડીયો નંદકુમારરે. ૧
ગોરસ ગમતું મહારા પિયુને, માખણુ મુખમા મહેલુંરે;
સરવસ વારી વારણે હું, ગાંહે સાકર જોળુંરે. ૨
સકળ શલ્યગાર કરીને અંગે, વહાલા સાથે વિલસુંરે;
નારસૈયાઓ સ્વામિ સેજડીયે, ભૂજળજો ભીડી રહેશુંરે. ૩

૫૬ ૧૧૭ મું.

ભૂજળજો ભીડું ભાવ ધરીને, શામળીયાસુ રમતાંરે;
અંગેઅંગે આનંદ વાધ્યો, મહારા ઉરપર ધરતાંરે. ૧

સેજ સમાઈ નાના ત્રિધની, બૂપણુ ભાવે અંગેરે;
 મુંદરવરસુ સાંધડું લીજે, રેણી રસમાં રંગેરે. ૨
 માનની વારિ વહાલા સાથે, મેલું મનની લાજરે;
 બણે નારસૈયો મહારો મોહન, પુરે મનનાં કાજરે. ૩

પદ ૧૧૮ મું.

આજ સખી આલિંગન લીધું, શામળીયે ઘેર આવીરે;
 મેં માઈ તન મન ધન વાર્યું, મેહ તાપ સમાવીરે. ૧
 મનગમતો મેં મચકો કીધો, મહારા વહાલાને બાવીરે;
 રેણી રંગભરી મહારા પિયુંને, મળ્યે ભાવ જણાવીરે. ૨
 ઉર ઉપર અમીરસ ઠરીયાં, વહાલે કીધું મનગમતુંરે;
 નારસૈયાયા સ્વામિયે સંગમ, રસમાં વહેણું વિતુંરે. ૩

પદ ૧૧૯ મું.

સદૃશ વહેણું આજ થયું, હું મલપંતી હોંડુંરે;
 શામળીયાને સન્મુખ આવી, રાણુમટડો સંકોડુંરે. ૧
 મોહ ન માયે મહારા મનમાં, જેમ જેમ જીવન જીવેરે;
 આંખડલીથી ન કઈ અજગો, મુખડે મન મોહેરે. ૨
 આનંદે આરોગલું વહાલો, પેરપેરનાં પકવાનરે;
 બણે નારસૈયો ધન ધન જોળન, પામી પરમ નિધાનરે. ૩

પદ ૧૨૦ મું.

કરે વિહાર કૃષ્ણ કામાશું, મધ્યે મોહન સોહેરે;
 આગળ પાછળ પાતળીયાસુ, પ્રેમ ધરી મુખ જોવેરે. ૧
 નેહ ઝડ લાગી જળ જમુનાંમાં, કામા કંઠેવિલાગીરે;
 મોહી રલા મરકલડે મોહન, ક્ષણું ન થાય અજગીરે. ૨
 આત્માપાને ગાય મધુરું, વહાલો વાંસલડી વાહેરે;
 નારસૈયાયો સ્વામિ રમતો રંગે, હમટ અંગે નમાયેરે. ૩

પદ ૧૨૧ મું.

અંગે ન માયે આનંદ વાધ્યો, જોલે જોજોકારે;
 પ્રેમે ભરાણી પામવતાણે, પામી પ્રાણુ આધારે. ૧

હુંદરવર શામળીયા સાથે, તારણી દેતી તાળીરે;
 દળવેસુ આલિંગન આપી, વશ કીધા વનમાળીરે. ૨
 રમતાં રમતાં મદારસ વાઘ્યો, પ્રેમદા છાંટે પાણીરે;
 નારસૈયાઓ સ્વામિ રીઝવીયો, બોલી મધુરી વાણીરે. ૩

૫૬ ૧૨૨ મું.

વાણી બોલે બળવંત બાળી, રસ માંહે રહીયાળીરે;
 શામળીયાના રંગમાંહે રાતી, કંઠે બાહુડાલી વાળીરે. ૧
 જોખનમાતી જમનામાં જીવતી, જીવનને અનુભવતીરે;
 હુંદરવરનું વદન સકોમળ, વૃક્ષ ન પામે જોતીરે. ૨
 શામળીયાને શામા સંગે, સીંધતાં નવડાયેરે;
 નારસૈયાઓ સ્વામિ ભોગવતાં, કુલ્યાં અંગે ન માયેરે. ૩

૫૬ ૧૨૩ મું.

કુલ્યાં ગોપી વહાલા સંગે, રસ માંહે રીઝવીયોરે;
 પહેરી પટોળી ચોળી ચળકે, પિતાંબર પાતળીયોરે. ૧
 સકળ શણગાર સળ્યા સહુ, શામા હૈયે દાર હુલાવેરે;
 વનમાળા કુંડળ અળકંતાં, વૈભવી ઉર આવેરે. ૨
 જીવતી જોખનપર વરીયો, આંખ્યાં ગોકુળ માંહેરે;
 ભણે નારસૈયો મુક્તાયાળે, હરખી વધાવે માયેરે. ૩

૫૬ ૧૨૪ મું.

કૃષ્ણ કીલે જમુનાં જળ માંહે, શ્રીરંગજ મળી શામારે;
 પ્રેમ ધરીને પાણી છાંટે, રંગ ભરી રમતી રામારે. ૧
 ચઉદીસે ચતુરાં ચંદન ચરચે, અગર ઉત્તમ રસ બેળીરે;
 દાર મુસુમના વહાલા કંઠે, ધાલે દધ દધ તાળીરે. ૨
 ઉત્તરી અળજા જોખન માતી, ભુજંગજે બીડી રહેતીરે;
 ભણે નારસૈયો શશિવદની તે, નીરખી નેણાં ભરતીરે. ૩

૫૬ ૧૨૫ મું.

ભરતીરે બામની વહાલાને, વહાલે વહાલો ભરંતોરે;
 એક એકને આલિંગન આપી, શામા માહે સોદનોરે. ૧

કૃષ્ણ કામની કીડ કરતાં, ઉલટ અંગે ન માયરે;
પ્રગટી પ્રીત પરસ્પર જળ માહે, મોહી રહ્યાં મન માહેરે. ૨
તુમ ન પામે દરિયુ રમતાં, મુખડું નિહાળી નિહાળીરે;
નારસૈયાઓ સ્વામિ આનંદો, આનંદી અખળા બાળીરે. ૩

પદ ૧૨૬ મું.

બાળી બળવંત સુંદરવરસુ, વાદે ચઢી તે વિલસેરે;
એક એકને આગળ આવીને, જાણે જળધર વરસેરે. ૧
માનની મોહન રસમાં રાતાં, કરતાં મધુરાં ગાનરે;
ત્રેમે ભરાણી ત્રેમદા ભારે, રહી નહીં શુદ્ધ બુધ્ધ સાનરે. ૨
મગન થયા મનમાહે જાણે, કંઠેવિલાસે કલનરે;
જાણે નારસૈયો રાહુને સન્મુખ, કરતાં અમૃત પાનરે. ૩

પદ ૧૨૭ મું.

પાન કરે પાતળીયા સાથે, આનંદ - અંગે વાધ્યોરે;
કેલ કરે કામા તાં કોડે, સામગ્રીયો વશ કીધોરે. ૧
મનમમતો જાણે મોહનને, આબ્યાં જમુનાં તીરરે;
વાળી વાળી કરે વારણાં, ઉપર સ્થામ શરીરરે. ૨
સકળ શણગાર કરીને અંગે, પહેર્યો નૌતમ ચીરરે;
જાણે નારસૈયો મદમળ માતો, બળમદ કેસી વીરરે. ૩

પદ ૧૨૮ મું.

સુઆ ચંદન ચરચી અંગે, જળ જમુનામાં રમતોરે;
ત્રેમદા ત્રેમભરી સંગે ઝીલે, ભાગની ભાવે ભજતોરે. ૧
સન્મુખ રહી સખે સુંદરી, વાહલાનું અંગ ભરતીરે;
ઉલટી અખળા ઉપર લઇને, વહાલાને બુજે ભરતીરે. ૨
નાના વિધનાં કુસુમ અનોપમ, સુંથી સુંદર દારરે;
નારસૈયાયા સ્વામિ કંઠે આરોપી, એમ કરે વિહારરે. ૩

પદ ૧૨૯ મું.

આજ સખી આનંદ ન માયે, વહાલોજી ત્રેમે પધાર્યોરે;
મેં હજવે આલિંગન લીધું, મહારે ઉર સોદાખારે. ૧

સુંદર મુખ સોદામણું, જોતાં તમ ન જાણિરે;
વદાલા હપર વાળીવાળી, વારણે હું જાણિરે. ૨
રેણી રંગે વિદાણી, મનમાં, મોદ ન માયરે;
નારસૈયાઓ સ્વામી મંદિરમહાલે, કાણું અજગો ન યાપરે. ૩

૫૬ ૧૩૦ મું.

સોદાગણ કીધી મદારે વદાલે, મરકલડો કરી જોજિરે;
પ્રેમ ધરીને હરપર લીધો, મહાઈ મન એણે મોહ્યરે. ૧
સુવણું પાટ ખેસારી વદાલો, માતીએ યાગ વધાવુંરે;
વાળી વાળી વદન નીદાળી, આરતી અગર ઉવાડુંરે. ૨
નાનાવિધનાં બોજન ભાવે, દુધ કઢીને લાવુંરે;
સુંદર સાકર માંહે જેણું, આનંદે અરોગાવુંરે. ૩
સકળ શણગાર સજ્જને અંગે, રમઝમ કરતી આવુંરે;
ખણે નારસૈયો સેજસમારી, રમતાં રૂડી ભાવુંરે. ૪

૫૬ ૧૩૧ મું.

રમતાં રૂડું જો લાગે તો, માન તણને મળિયેરે;
શામળીયાને હરપર લાવી, ભાવ ધરીને લણ્યેરે. ૧
મદારો વદાલો છે મદારસિયો, રસ માંહે રીઝવીયેરે;
અંતર ટાળી આલિંગન લેતાં, વિને કરી વસ કરીએરે. ૨
ભાગણું લપચે વદાલા કરાં, કંઠેવિલાગી રહીએરે;
નારસૈયાયા સ્વામિએ સંગમ, વાત રસાળી કરીએરે. ૩

૫૬ ૧૩૨ મું.

વાત રસાળી કરતાં વદાલો, વદાલ ધરી બોલાવેરે;
સુરત સગમમ શામળીયાનો, નેણે નેહ જણ્યાવેરે. ૧
અંગે અંગે કુધી રહી હું, વદાલાણું વદન જોતારે;
સુખની સીમા શી કહું, રંગમરી તાળી દેતાંરે. ૨
સેજડીએ મેં સુંદર વરને, જોગવીયો બક્ષી ભાતેરે;
નારસૈયાયા સ્વામિએ સંગમ, રસ વાધ્યો રૂડી રાતેરે. ૩

૫૬ ૧૩૩ મું.

રમતાં રંગે રાત વિદાણી, વદાલો જીરપર મદાલ્યોરે;
હું મદાઈ અંગ આપી રહીરે, કાણું અજગો નવ ટાળ્યોરે. ૧

કૃષ્ણ કામની કીડ કરતાં, ઉઘટ અંગે ન માયરે;
પ્રગટી પ્રીત પરસ્પર જળ માહે, મોહી રહ્યાં મન માંહેરે. ૨
તુમ ન પામે દરિયુ રમતાં, મુખનું નિહાળી નિહાળીરે;
નારસૈયાઓ સ્વામિ આનંદો, આનંદી અબળા બાળીરે. ૩

પદ ૧૨૬ મું.

બાળી બળનંત મુંદરવરસુ, વાદે ચઢી તે વિલમેરે;
ઝોઢ ઝોઢને આગળ આવીને, જાણે જળધર વરસેરે. ૧
માનની મોહન રસમાં રાતાં, કરતાં મધુરાં ગાનરે;
પ્રેમે બરાણી પ્રેમદા ભારે, રહી નહીં શુદ્ધ બુદ્ધ સાનરે. ૨
મગન થયા મનમાહે જાણે, કંઠેવિશાગે કહાનરે;
જાણે નારસૈયો સહુને સન્મુખ, કરતાં અમૃત પાનરે. ૩

પદ ૧૨૭ મું.

પાન કરે પાતળીયા સાથે, આનંદ - અંગે વાધ્યોરે;
કેલ કરે કામા તાં કોડે, શામળીયો વગ કીધોરે. ૧
મનમમતો જાણે મોહનને, આવ્યાં જમુનાં તીરરે;
વાળી વાળી કરે વારણાં, ઉપર સ્થામ શરીરરે. ૨
સકળ શણગાર કરીને અંગે, પહેર્યાં નૌતમ ચીરરે;
જાણે નારસૈયો મદમળ માતો, બળમદ કેસી વીરરે. ૩

પદ ૧૨૮ મું.

મુઆ મંદન ચરચી અંગે, જળ જમુનામાં રમતાંરે;
પ્રેમદા પ્રેમલરી સંગે કીલે, ભામની બાવે બજતાંરે. ૧
સન્મુખ રહી સખે સુંદરી, વાહલાતું અંગ ભરતીરે;
ઉઘટી અબળા ઉરપર લઇને, વહાલાને જુગે ભરતીરે. ૨
નાના વિધનાં કુસુમ અનોપમ, ગુંથી મુંદર દારરે;
નારસૈયાયા સ્વામિ કંઠે આરોપી, ઝોમ કરે વિદારરે. ૩

પદ ૧૨૯ મું.

આજ સખી આનંદ ન માયે, વહાલોછ પ્રેમે પધાર્યોરે;
મેં હળવે આલિંગન લીધું, મહારે ઉર સોહાબ્યારે. ૧

મુંદર મુખ સોહામણું, જોતાં વૃક્ષ ન થાજીરે;
વહાલા ઉપર વાળીવાળી, વારણે હું જાજીરે. ૨
રેણી રંગે વિહાણી, મનમાં, મોદ ન માપરે;
નારસૈયાઓ સ્વામી મંદિરમહાલે, ક્ષણું અળગો ન થાપરે. ૩

૫૬ ૧૩૦ મું.

સોહામણુ કીધી મહારે વહાલે, મરકલડો કરી જોજીરે;
ત્રેમ ધરીને ઉરપર લીધો, મહાં મન એણે મોત્યુરે. ૧
સુવર્ણ પાટ બેસારી વહાલો, માતીએ થાળ વધાવુંરે;
વાળી વાળી વદન નીહાળી, આરતી અગર ઉવાડુંરે. ૨
નાનાવિધનાં બોજન ભાવે, દુધ કઢીને લાવુંરે;
મુંદર સાકર માંહે ભેળું, આનંદે અરોગાવુંરે. ૩
સકળ શણગાર સજ્જને અંગે, રમઝમ કરતી આવુંરે;
ભણે નારસૈયા સેજસમારી, રમતાં રૂડી લાવુંરે. ૪

૫૬ ૧૩૧ મું.

રમતાં રૂડું જો લાગે તો, માન તણને મળીયેરે;
શામળીયાને ઉરપર લાવી, ભાવ ધરીને બાજીયેર. ૧
મહારો વહાલો છે મહારસિયો, રસ માંહે રીઝવીયેરે;
અંતર ટાળી આલિંગન લેતાં, વિને કરી વશ કરીએરે. ૨
ભામણાં લપ્પએ વહાલા કેરાં, કંઠેવિલાગી રહીએરે;
નારસૈયાયા સ્વામિયે સંગમ, વાત રસાળી કરીએરે. ૩

૫૬ ૧૩૨ મું.

વાત રસાળી કરતાં વહાલો, વહાલ ધરી બોલાવેરે;
સુરત સમાગમ શામળીયાનો, નેણે નેહ જણાવેરે. ૧
અંગે અંગે પુધી રહી હું, વહાલાણનું વદન જોતારે;
સુખની સીમા શી કહું, રંગમરી તાળી દેતારે. ૨
સેજડીએ જે મુંદર વરને, બોગવીયો ભાગી બાતેરે;
નારસૈયાયા સ્વામિયે સંગમ, રસ વાધ્યો રૂડી રાતેરે. ૩

૫૬ ૧૩૩ મું.

રમતાં રંગે રાત વિહાણી, વહાલો જીરપર મહાલ્યોરે;
હું મહાં અંગ આપી રહીરે, ક્ષણું અળગો નવ ટાળ્યોરે. ૧

કૃષ્ણ કામની કીડા કરતાં, ઉલટ અંગે ન માધરે;
પ્રગટી પ્રીત પરસ્પર જળ માહે, મોહી રહ્યાં મન માંહેરે. ૨
તમ ન પામે હરિમુ રમતાં, મુખડું નિહાળી નિહાળીરે;
નારસૈયાએ સ્વામિ આનંદો, આનંદી અબળા બાળીરે. ૩

પદ ૧૨૬ મું.

બાળી બળવંત મુંદરવરસુ, વાટે ચઢી તે વિલસેરે;
એક એકને આગળ આવીને, જાણે જળધર વરસેરે. ૧
માનની મોહન રસમાં રાતાં, કરતાં મધુરાં ગાનરે;
પ્રેમે બસાણી પ્રેમદા ભારે, રહી નહીં શુદ્ધ બુધ્ધ સાનરે. ૨
મગન થયા મનમાહે જાણે, કંઠેવિદ્યાએ કહાનરે;
બાણે નારસૈયો સહુને સન્મુખ, કરતાં અમૃત પાનરે. ૩

પદ ૧૨૭ મું.

પાન કરે પાતળીયા સાથે, આનંદ અંગે વાધ્યોરે;
કેલ કરે કામા તાં કોઢે, શામળીયો વશ કીધોરે. ૧
મતગમતો મારો મોહનને, આભ્યાં જમુનાં તીરરે;
વાળી વાળી કરે વારણ્યાં, ઉપર સ્થામ શરીરરે. ૨
સકળ શણગાર કરીને અંગે, પહેર્યા નૌતમ ચીરરે;
બાણે નારસૈયો મદમળ માતો, બળમદ્ર/કેસો વીરરે. ૩

પદ ૧૨૮ મું.

મુઆ ચંદન ચરચી અંગે, જળ જમુનામાં રમતાંરે;
પ્રેમદા પ્રેમલરી સંગે ઝીલે, ભાગની ભાવે બજતાંરે. ૧
સન્મુખ રહી સખે મુંદરી, વાહલાતું અંગ ભરતીરે;
ઉત્તરી અબળા ઉરપર લઈને, વહાલાને જુને ભરતીરે. ૨
નાના વિધનાં કુસુમ અનોપમ, ગુંથી મુંદર હારરે;
નારસૈયાયા સ્વામિ કંઠે આરોપી, એમ કરે વિહારરે. ૩

પદ ૧૨૯ મું.

આજ સખી આનંદ ન ગાયે, વહાલોશ પ્રેમે પધાર્યોરે;
મેં હજવે આલિંગન લીધું, મહારે ઉંર સોહાબ્યારે. ૧

શામળીયાસુ સાંછું લીજે, તન મન ઉરપર વારીરે;
 રાણુગાર સકળ કરીને અંગે, રાખ્યો ઉરપર ધારીરે. ૨
 તો વહાલો વસ થાય બહેની, કુટુંબ કળાને ટાલોરે;
 બણે નારસૈયો નીરભે યધને, વહાલા સાથે મહાલોરે. ૩

૫૬ ૧૩૮ મું.

કુટુંબ સદુ ક્રોધ કેડે લાગાં, બાળબાળ આગળ લવતારે;
 હું મહારે મન માંહે ન આણું, પરદરિયા પળજતાંરે. ૧
 સકળ રાણુગાર કરીને અંગે, નેણે કાળજી સાંરે;
 બામણુલાં લઈ બીડું વહાલો, સરવસ ઉપર વાંરે. ૨
 ગાય દોહીને દુધ કહુંરે, સરસી સાકર ભેળુંરે;
 નારસૈયાઓ સ્વામિ ઘેર આવે, આગળ લઈને મેહુંરે. ૩

૫૬ ૧૩૯ મું.

મનતો મનોરથ મોહન બાળી, આંગણુલે દરી આંચોરે;
 મેં ઉઠી આનંદે વહાલો, મંદિર માંહે પધરાવ્યોરે. ૧
 વહાલા કેઈ વદન નિહાળી, પુછી અંગ ન માહોરે;
 રૂઢયાસરસો બીડી વહાલો, બામણુલે હું બાહોરે. ૨
 વહાલો વહાલો અતિ વહાલો, ઉરપર રાખી રહીયેરે;
 બણે નારસૈયો શામળીયાને, બાવેસુ બોમળીએરે. ૩

૫૬ ૧૪૦ મું.

બોગવીએ બામણુલાં લઈને, સેજડીએ શામળીયોરે;
 માન તણને ઉરપર લીજે, ત્રેમેસુ ખાતળીયોરે. ૧
 અંતર ટાંળીને અનુભવીએ, તો વહાલો વસ થાયરે;
 સારી પેઠે રાણુગાર કરીને, લીજે રૂઢયા માંહેરે. ૨
 સુંદરવરસુ સાંછું લઈને, એક યધને રહીએરે;
 નારસૈયાયા સ્વામિસુ રમતાં, વાત રસાળી કરીયેરે. ૩

૫૬ ૧૪૧ મું.

વાત રસાળી કરતાં મહારા, પિયુસુ સરવસ સોંપશુંરે;
 રજની રંગ બહી રમતાં, મનનું ગમતું કરશુંરે. ૧

નરભે થઈ શામળીયો ખામી,વામી વેદના ભારીરે;
મહર્પતી હિંદુ મંદિરમાં, શું કરશે સાસુ મંદારીરે. ૨
પરણ્યાનું હોય તે સદુ ક્ષેપ બણે, સાચવણુ શું કરીયેરે;
નારસૈયાએ સ્વામિ ઉરપર રાખી,આનંદે અનુભવીયેરે. ૩

૫૯ ૧૩૪ મું.

આનંદે અનુભવીયે વહાલો, દુરીજનનો ભય ટાળીરે;
આઠે પહોર ન મેહું અળગો, કંઠે બાહુકલી વાળીરે. ૧
ક્ષણુ એક અમળી મેં ન રહેવાયે, પ્રગટ પ્રીત બંધાણીરે;
સરવસ સોંપી શામળીયાને, વિલસુ તે ઉરપર આણીરે. ૨
ન્યાં લગી વહાલો સાસુ જોતો,ત્યાં લગી જોખન જાળવતીરે;
નારસૈયાએ સ્વામિએ સંગમ, મહારસ માંહે મહાલંતીરે. ૩

૫૯ ૧૩૫ મું.

દલકું લાગું દરિ મુખ જોતાં, વેધી વાંસલડી નાદેરે;
કેમ કરી અળગાં થઈએ એથી,વહાલો ગામ શરવે સાદેરે. ૧
જો ધરે આલું તો દરી દેયે, સુતાં સ્વપ્ને આવેરે;
પ્રીત બંધાણી પાતળીયાસુ, દીઠા વિના ન સોદાવેરે. ૨
મુકી લાજ મેં મહારા મનથી, શામળીયા સંજે રાતીરે;
બણે નારસૈયો દુરીજન માટે, હોંકું હું મહર્પતીરે. ૩

૫૯ ૧૩૬ મું.

મહર્પતી મહાહું હું મહારા વિમુસ,ક્ષણુ અળગાં નવ યાયેરે;
જો જણો તે કહોરે મુજને, વહાલો ઉરપર ધરાયેરે. ૧
મહારૂં મન મોહું મોહનસુ, અપર ન લાગે મીઠુંરે;
શામળીયાસુ રંગભરી રમતાં, કુટુંબ સહુ ક્રોધ રહુંરે. ૨
જો રૂઠો તો રૂઠજો, મહારે નંદકુંવરસુ હામરે;
નારસૈયાએ સ્વામિ નિત ઘેર આવે, પહોંચે હેયે હામરે. ૩

૫૯ ૧૩૭ મું.

પહોંચે હેયે હામ તેવારે, પ્રીત હોય જો ધાડીરે;
નંદકુંવરસુ રંગભરી રમતાં, લજ્જા મેલો કાઢીરે. ૧

શામળીયાસુ સાંછડું લીજે, તન મન ઉરપર વારીરે; ૧
શણુગાર સકળ કરીને અંગે, રાખ્યો ઉરપર ધારીરે. ૨
તો વહાલો વશ યાચ બહેની, કુટુંબ કળાને ટાળોરે;
બણે નારસૈયો નીરબે યદને, વહાલા સાથે મહાલોરે. ૩

૫૬ ૧૩૮ મું.

કુટુંબ સહુ કોય કેડે લાગાં, જણજણ આગળ લવતાંરે; ૧
હું મહારે મન માંહે ન આણું, પરદરિયા પળળતાંરે.
સકળ શણુગાર કરીને અંગે, નેણે કાળજ સાફરે;
બામણુલાં લઈ બીડું વહાલો, સરવસ ઉપર વાફરે. ૨
ગાય દોહીને દુધ કહુંરે, સરસી સાકર મેલુંરે;
નારસૈયાઓ સ્વામિ ઘેર આવે, આગળ લઈને મેલુંરે. ૩

૫૬ ૧૩૯ મું.

મનનો મનોરથ મોઢન જાણી, આંગણુએ દરી આઘેરે;
મેં ઉઠી આનંદે વહાલો, મંદિર માંહે પધસબ્યોરે. ૧
વહાલા કેઈ વદન નિહાળી, કુલી અંગ ન માળેરે;
રૂઢાસરસો બીડી વહાલો, બામણુએ હું જાળેરે. ૨
વહાલો વહાલો અતિ વહાલો, ઉરપર રાખી રહીયેરે;
બણે નારસૈયો શામળીયાને, બાવેસુ ભોગવીએરે. ૩

૫૬ ૧૪૦ મું.

ભોગવીએ બામણુલાં લઈને, સેજડીએ શામળીયોરે;
માન તણને ઉરપર લીજે, ત્રેમેસુ ખાતળીયોરે. ૧
અંતર ટાળીને અનુભવીએ, તો વહાલો વશ યાચરે;
સારી પેઠે શણુગાર કરીને, લીજે રૂઢા માંહેરે. ૨
સુંદરવરસુ સાંછડું લઈને, એક યદને રહીએરે;
નારસૈયાયા સ્વામિસુ રમતાં, વાત રસાળી કરીયેરે. ૩

૫૬ ૧૪૧ મું.

વાત રસાળી કરતાં મહારા, પિયુસુ સરવસ સોંપશુંરે;
રજની રંગ બફી રમતાં, મનનું ગમનું કરશુંરે. ૧

મહારા વહાલાજીની સાથે, મળશું માન નિવારીરે;
લટકતો આજ્યો મંદિરમાં, રાખું ઉરપર ધારીરે. ૨
એકાંતે આલિંગન લીજે, દીવડીયો અજિવાળીરે;
નારસૈયાયા સ્વામિએ સંગમ, જોળન મહાદે મહાલીરે. ૩

પદ ૧૪૨ મું.

ધન ધન દહાડો આજનો, મહારો મોહનજી મંદિર આવોરે;
મુક્તાયાળ ભરીને બેની, વહાલાને વધાવોરે. ૧
ઉલટ અંગે ન માપ મહારે, જેમ જેમ વદન નિહાળુંરે;
રૂપાસરસો બીડી કોડે, ઉરથી અંતર ટાળુંરે. ૨
સુવર્ણ પાટ ઢળાવી વહાલો, સાં લઈ હું બેસાડુંરે;
બહો નારસૈયો ભાવતાં બોજન, કહાનજીને કરાવુંરે. ૩

પદ ૧૪૩ મું.

અમારે ઉલટ વાધ્યો અંગે, શામળીયાને સંગેરે;
ધસમસતો મોહનજી આવે, બીડયો અંગેઅંગેરે. ૧
મસ્તકે મોળીયું મનોહર હીસે, કાને કુંડળ ઝળકેરે;
વાંસલડી વાહે મહારો વંદાલો, વનમાળા ઉરલહેકેરે. ૨
શી શોભા કહું તે વેળાની, હું મોહી મુખ જોતારે;
બહો નારસૈયો સુખ પામી હું, માંખણ મુખમા ધરતારે. ૩

પદ ૧૪૪ મું.

પેરપેરનાં પકવાન કરીને, મેલ્યાં વહાલા કાજેરે;
ખીરખાંડતું કનક કચોળું, ભરીયું ધૂત લઈ તાજેરે. ૧
આનંદે અરોગે મહારો વહાલો, મનના મનોરથ ટાજેરે;
સુપર દહીં લઈ આગળ મેલ્યું, જો ભાવે તો પીજેરે. ૨
વેણા વાહો ને મધુર માઓ, કુલી અંગ ન માઝીરે;
બહો નારસૈયો થઈ સપસણી, વહાલાજી સામુ જોઝીરે. ૩

પદ ૧૪૫ મું.

તૂમ ન પાછા મુખાં જોતાં, તન મન નાખું વારીરે;
નિશદિન મહારા શામળીયાને, રાખું ઉરપર ધારીરે. ૧

પદ ૧૭૭ મું.

અણીયાળા લોચન વહાલાળના, માહે સતકંઠી રેખરે;
જે મનમાને સજની તહાર, મુજ ઓળવડે રહી પેખરે. ૧
અવયોકંઠા ઉતાનળા, જેમ છુટે છે તીરરે;
એક આશ્રય કહુ શણુગાર સજતી, તનસાને ઘટ પીરરે. ૨
એક ઉપાધ કહુ સુણ સજની, જમભાગે અંગે પીરરે;
નારસૈયાચો સ્વામિને મળીને, દૃઢયાસરસો ભીરરે. ૩

પદ ૧૭૮ મું.

અસુર સહવારાંજ્ઞતા વળતા, રો ન આવો ઘેર મહારેરે;
વેળા વિચારે વાત કરી હુ, ભીડું તે દૃઢયામાહેરે. ૧
સાન કરીને હુને જોનાવે, ને મેં તો નવ જોલાયરે;
મગવા મનડું અતી તપે, પેલા દુરીજન આડા યાપરે. ૨
અટલા ઉપર નવ જાણુ, અવર ન મારું કાધરે,
જે મારું આપો મહારા વહાલા, હરી હથી હો મુને સાધરે. ૩
છોડું તો છોડ્યો નવ જાણે, ચિત્ત હરીનું લીધુંરે,
નારસૈયાચો સ્વામિ વેણુ વગડી, કાઠક કામણુ કીધુંરે. ૪

પદ ૧૭૯ મું.

મીઠા મારે મીઠો વહાલો, લાજ તણતે જોયેરે;
એકલગ એકાતે યધને, ઉરપર સખી રહીયેરે. ૧
જળ જમુના ભરવાને આવુ, તેણિનેણા ભેળુરે;
કામકાજ ન મુઝે હુને, જાણે લાચું ધેલુરે. ૨
આજલગે મેં ધીરજ રાખી, હવે મેં ન ધરાવરે;
નારસૈયાચો સ્વામિ નીરજે યધને, આવો મંદિર ગાયરે. ૩

પદ ૧૮૦ મું.

વહાલો વેલો વનુશુ દરે, રજની છે અતી દરરે,
કોણુ ભાગ્ય વદાવન નારી, પેજે ઉગમતે સૂરે. ૧
નંદતણે ઘેર નવનિધી મવગી, એકો પશુઆં ચારેરે;
કામગ અગ કુમાર કહાનજીવું, નિલ ઉઠી પન પધારેરે. ૨

જશોદામતીને ઝોળીઓ દેશું, મુકી મનની લાજરે;
 ગોપ ધણા છે ગોધન સાથે, લાં સુંદરનું શું ઠાજરે. ૩
 અમૃત વેલડી પ્રજની નારી, ઉરવર સફળ કૃતીરે;
 નિલ કમળની માળાઆરોપે, નારસૈયાઆ સ્વામિ મળીરે. ૪

પદ ૧૮૧ સુ—રાગ ફેર.

વહાલો મોરલી અધરધરે, મહારો પિયુ પ્રેમ કરેરે;
 નાહ સુણી શામળીયા વહાલા, ઉરવરરે અમી ઠરેરે.—૧૦ ૧
 આતિ ઉત્તમ છે મહીકું મહાકું, તમવના કોને ન આપુરે;
 વહેલા પધારો પાતળીયારે, તનમન તમને રોપુરે.—૧૦ ૨
 સુંદર મુખ સોહામણું, હાણું અળગો નવ કરીયેરે;
 નારસૈયાઆ સ્વામિ કહું તમને, મહારે મંદિરથી નવ દરીયેરે.—૧૦ ૩

પદ ૧૮૨ સુ.

વહાલા નેણે નેણુ મળે, મહારા ઉરવરસુ ભળે;
 આશા વહાંધી અળગા બાળી, તું દીઠડે તાપ ટળે.—૧૦ ૧
 ગૌધેન સાથે વન વન દીઠડે, અધિક લીલા મન ભાવેરે;
 તમ વિના અમો આકુળવ્યાકુળ, મંદિરમાં ન સોહાવેરે.—૧૦ ૨
 તનમનધન આપે તમ સાથે, ચરણ ચિત્ત વરિયેરે;
 બણે નારસૈયો કૃષ્ણ વિનારે, ખીન્ને નહીં અનુસરિયેરે.—૧૦ ૩

પદ ૧૮૩ સુ.

સુરીજન શામળીયારે, મહારા લોચનનો શણગાર;
 કંઠે જીવણુ કહાનજી મહારા, ઉરવર માંડણુ હાર.—સુ૦ ૧
 કોમળ મુખ હરી દીર્ઘ લોચન, અધુરે અત્રત મુખધામરે;
 અવિલોકે વા મહારી આંખડી, અનિલાપ પુરણકામરે.—સુ૦ ૨
 વન થીદ પધારીયા, મહારી દષ્ટે અંતર યાયેરે;
 વદન સુંદર વિહવા, રો ન રહો મંદિર માહુરે. સુ૦— ૩
 ચિત્ર ચિતામણી શામળો, મહારો જીવન. પ્રાણુરે;
 નારસૈયાની રસનાએ વસો, નવનિધ નંદકુમારે. ૪

પદ ૧૮૪ મું.

હારે આધો આવીને કુંવર, કૃષ્ણ કોડામણારે,	૧
ભામણલાં લધને પેઢાકું પારણેરે;	
ધુમણી ધાકુરે કૃષ્ણ સોઘામણારે.-હારે૦	૧
હું ગાઉ ગીત આવે નિદ્રડીરે,	
શામળો શ્રવણે સુંદર શામળારે;	
આણીને આપુંરે, આતા સુખડીરે.-હારે૦	૨
હસતો મસતો ત્યાં આવિયોરે,	
ઉછરંગે આંપેરે માતા હરમસુરે;	
પુત્રને લધને ત્યાં પધરાવોરે.-હારે૦	૩
હાંદિણે માતા તે મોહનને ગમેરે,	
ધમકે ધુધરી પાપ કનકનીરે;	
તેમ તેમ આનંદે હરી રમેરે.-હારે૦	૪
બણે નારસૈયો લીલા હરીતણીરે,	
ધન ધન જશોમતી માપરે;	
એમ હરીને પુરે મનસામાયતણી.-હારે૦	૫

સહસ્રપદી રાસનાં પદો.

પદ ૧૮૫ મું-રાગ રામઝી.

હરી વેણુ વાહીરે, વાહીરે, રામઝી માખ;	
ગોપીજન સુત પતિ મહ તજીને, વંદાવન ધાર્ધ.	૧
તેપુર કોનેરે, તેપુર, કુકળ પહેર્યાં પથે;	
શૈલીયે ટીલી ને ટીલીયે શંયો,એવા વિમિત રાણુગાર થાયે.	૨
રજની શરદતણી, શરદતણી, રાસ રમે બાધી;	
વયે વનમાળી દે કર તાળી, બાહુડલી વાળી.	૩
માનનિને માન ધણાં, માન ધણાં, ગોકુલની નારી;	
અંતરધ્યાન પામ્યા હરી, તતક્ષણ વંદાવન સુઝારી.	૪
કામનીનેકહાન મળ્યા,કહાન મળ્યા,જો મુકમાં અભિમાન;	
નારસૈયાઓ સ્વામિ રાસ રમતો,સુરપતી વાહે નિશાન.	૫

૫૬ ૧૮૬ સુ.

વાંસળી વાહેરે, વાહેરે, મધુરૂં ગાયે કહાન;
 સપ્ત સુર ને શબ્દ નાનાવિધ, રાગ રાગણી ને તાન, ૧
 અહાં તત તા ચધરે, ઇહાં, ત ન ન ન હીરે;
 ઇહાં માહોમાહેરે, માહોમાહેરે, માનની રાખે સંગ;
 ગુણગુણ ગુણગુણ ઉપંગ વાળે, તાલીનીશંખ મદંગ. ૨
 ઇહાં રમઝમ રમઝમરે, ઇહાં ઝંઝર ઝમકેરે;
 ઇહાં ઠમ ઠમ ઠમકેરે, ઇહાં વિછીડા ચમકેરે;
 ઇહાં ધમધમ ધમકેરે, કાને ઝમુકે ઝામ;
 એકને દે આસિંગન, ચાલે મધુરી ચાલ. ૩
 ઇહાં વેદ્રાવન રાસ રચોરે, રાસ રચોરે, ગરકલડા કરે બાલી;
 કોટી કળા શશિપરની ચોલા, ઉગો અનુઆળી. ૪
 હો સુરપતિ મોહી રણ, મોહી રણ, યજીત યજ રણાં દેવવેમાન;
 નૃત્ય નાટારંભ યુગ્મવૃષ્ટી હોયે, જે જે જગત નિધાન. ૫
 ઇહાં રચણી અધિક ચર્ષ, અધિક ચર્ષ, પ્રકટ ન હોયે ભાન;
 નારસૈયાચો સ્વામિ રાસ રમે સાં, મુનિજને મેહ્યાં ધ્યાન. ૬

૫૬ ૧૮૭ સુ.

શામળો સુખનું નિધાનરે સજની;
 વેણું વાહી અમો તેહી રમાડ્યાં, દર્ષ મરકલડે માનરે,—સજની. ૧
 રાસ રમંતાં સુરીનર મોહારે, મુનિજને મેહેલું ધ્યાન;
 પામ્યા રસ કાંઈ રાખી ન જણો, કાંઈક દીધાં માનરે,—સજની. ૨
 માનની દારણ મોહનજીરે, થાય છે અંતરધ્યાન;
 વિનમ વચન અતિશે પ્રકાશાં, મધ્યેથી પ્રગટયાં કહાનરે,—સજની. ૩
 અધુરપાન કીધાં સુખ લીધાં, દીધું સુંમન દાન;
 નારસૈયાચો સ્વામિ સુખની સીમા, પામ્યા પરમનિધાનરે,—સજની. ૪

૫૬ ૧૮૮ સુ.—રાગ માળાવ.

દીવટીયોરે દીવટીયો, નારસૈયો હરીનો દીવટીયો;
 પૂરવ પ્રીત ધરી મનમાહે તો, રસનાવે રસ બરીયો.—નાં ૧
 જીવતી જૂથ જીવન રંગ રાતી, મંડળમાં મહાલંતીરે;
 એક નાચે એક તાન મેળાવે, મધુરૂં મધુરૂં ગાતીરે.—નાં ૨

મન ગમતું જોગવતાં જામની, કરે નેણના ચાળારે;
નારસૈયાનું પુરપપણું, જોણું ગયું તેની વેળારે.—ના ૦ ૩

પદ ૧૮૯ મું.

શામળીયો શામલડી સંગે, અંગે અંગે જાળીયોરે;
નાચતાં નોચતાં હળવે હળવે, અખળાએ હર ધરીયોરે. ૧
જીવતી જીવન રસમાં રતાં, દેતાં પરસ્પર તાળીરે;
વાહે વેણા મહુઆરની ધૂની, વાંસલડી વનમાળીરે. ૨
જાણે સુખનો સાગર ઉઘટ્યો, સોભા કહી નવ જાણેરે;
કરજા કીધી નારસૈયાને, ગેવિંદના ગુણુ આણેરે. ૩

પદ ૧૯૦ મું.

મંડળમાં મહાલંતો વહાલો, નાચે નારી સંગેરે;
તેમ તેમ વાળાં વાળે વાદે, વેણુ વળડેરે રંગેરે. ૧
એક આશાએ એક દે તાળી, એક લઈ તાળ વળડેરે;
એક મરહડો કરી કામની, જાળતાં જાવ દેખાડેરે. ૨
જીવતી જીવ મળ્યો સોહો, લીલાએ લલચવીયોરે;
જાણે નારસૈયો ધનધન વનમા, પ્રેમદાસ પરવરીયોરે. ૩

પદ ૧૯૧ મું.

શામળીયોને શામા સજ્યાં, મંડળમાં મહાલંતાંરે;
તાલી તાલ પખવાજ મહા, ધૂન થઈ થઈ કરતાંરે. ૧
કંઠે પરસ્પર બાહુડીરે, નાચતાં રસ વાદ્યોરે;
જેવન માતી હરી રંગરાતી, વહાલાને વશ કાઢોરે. ૨
એક આવીને ઉપર લેતી, તાળી દઈ દઈ વાજણીરે;
જાણે નારસૈયો ધન વંદાવન, ધન જો રમતાં રેણીરે. ૩

પદ ૧૯૨ મું.

વહાલ ધરીને વહાલા સાથે, રંગમાં રમતી રેણીરે;
પ્રેમ ધરીને પાતળીયાસુ, જોલે અમૃત વેણીરે. ૧
તાલ પખાજ ને વાજાં વિધ વિધ, જાણે અંબર ગાળેરે;
શામળીયો ને શામા નાચે, વાસલડી મધુરી વાજેરે. ૨

એક એકને આલિંગન આપે, વહાલો ભુજબળ બીડીરે;
બણે નારસૈયો ધન ધન એ લીલા, ધન એ જીવતી બેડીરે. ૩

પદ ૧૮૩ અં.

ધન ધન બેડી ધન ધન લીલા, ધન ધન રેણી રડીરે;
ધન ધન વહાલો હરપર મહાલે, બાવેભામની બીડીરે. ૧
ધન ધન વાળાં વાળે વાહે, ધન ધન તાળી વાહેરે;
ધન ધન વંદાવનની શોભા, ધન ધન મધુર ગાયેરે. ૨
ધન ધન ધરતી ઉપર નાચે, સુખસાગર સામળીયોરે;
ધન ધન નારસૈયો કૃષ્ણ કૃપાથી, હરિલીલામાં રસીયોરે. ૩

પદ ૧૮૪ અં.

વળી એ ભુજબળ ભરતી ભરતી, ભામની કરતી અધરસપાનરે;
તાળી દઈ દઈ નેહે નાચે, સન્મુખ કરતી સાનરે. ૧
વહાલા કાઢ કામની સોહે, નેપુરની ધૂની ચાપરે;
ધુધરડીને ધમકે ગોરી, ગવં ભરી તે ગાયરે. ૨
કરસુ કર નેણ નેણસુ, સુંદરવરને સામારે;
બણે નારસૈયો રસરંગ ઝુલે, વહાલો મહાલે વનમાંરે. ૩

પદ ૧૮૫ અં.

રમઝમ રમઝમ નેપુર વાળે, તાળી ને વળી તાળરે;
નાચતાં સામળીયો સામા, વાધ્યો રંગ રસાળરે. ૧
ઝાલ ઝલુકે રાખડલીરે, મોરમુગટ શિરં સોહેરે;
યઈ યઈ લાં કરતી સૌ કામા, મરકલડે મન મોહેરે. ૨
કોટી કળા લાં પ્રગટયો શશિધર, બણે દિનકર ઉદીયોરે;
બણે નારસૈયો મહારસ ઝીલે, માનનિ ને મહાબળીયોરે. ૩

પદ ૧૮૬ અં.

ઝમ ઝમ નાદે નેપુર વાળે, ઝાંઝરના ઝમકારરે;
તાળી તાલ મૃદંગ ધૂની થાયે, કટિ કંકણી ઝલુકારરે. ૧
એક વેણા, એક મહુવર વાહે, કામનિ કેલ કરતાંરે;
શિરપર સોહે રાખડલીરે, ઝમકે ભમરી દેતાંરે. ૨

કાને કુંડળ મુગટ મહામણી, શોભા કહી નવ આવેરે;
બણે નારસૈયો આનંદે હરી, ભાગનીમાંહે ભાવેરે.

૭

૫૬ ૧૯૭ મું.

વંદ્રાવનમાં માનનિ મોહન, રંગમર રસમાં રમતાંરે;
કંઠે પરસ્પર બાહુડલીરે, અધર સુધારસ પીતાંરે.
શામળીયાને સન્મુખ સામા, યદ્ય ધઈ યદ્ય આચરતાંરે;
વાળાં વાળે નાદે નાચે, ગમતાં ગાન કરતાંરે.
તેવ તેવડી તારણીઓમાં, શમળીયો શોભતાંરે;
નારસૈયો અળળા ઉરસુ, અંગોઅંગ ભમતાંરે.

૧

૨

૩

૫૬ ૧૯૮ છું.

જેમ જેમ વહાલો વેણુ વળડે, તેમ તેમ નાચે નારીરે;
શરવે સાદે ગાએ ગોપી, રીઝવીયો મોરારીરે.
રમજમ રમજમ નેપુર વાળે, વાદે વેણુ વાદેરે;
તાન મેળાવે મહા રસમાતી, માનનિ મોહ ન માએરે.
સન્મુખ યદ્યને શામળીયો તે, અળળા આગળ નાચેરે;
સુરીનર મુનિજન ધ્યાન ન આવે, બ્રહ્મા પદરજ બાચેરે.
તે વ્રજવનિતા નંદકુંવરસુ, એક યદ્યને અનુભવતાંરે;
બણે નારસૈયો સરવસ સોંપી, ગોવિંદને વશ કરતાંરે.

૧

૨

૩

૪

૫૬ ૧૯૯ મું.

વંદ્રાવનમાં મહારસ ઝીલે, ગોપી ગોવિંદ સંગેરે;
યૈ યૈ યૈ યૈકાર કરીને, બળીયાં અંગોઅંગેરે.
કુચસુ કુચ, અધર અધરસુ, તાળીસુ દે તાળીરે;
આનંદી અળળા ઉરપર રાખ્યો, વશ કાધો વનમાળીરે.
સુરીવર મુનીજન જેજે જોલે, ધન ધન ધન એ જોડીરે;
બણે નારસૈયો ધન્ય વ્રજનારી, રમતાં રમત રડીરે.

૧

૨

૩

૫૬ ૨૦૦ મું.

વંદ્રાવનમાં વેણું વળડી, ગોપી વિદ્યુળ કીધાંરે;
વર આખ્યોરે વચન પાળવા, ચિત્ત હરીને લીધાંરે.

૧

એક અંન મૂકીને (કરે) ઉમળી, બીજી માંગ શંદુરે; ૨
 જીવતીનાં જૂથ મળીને ચાલી, ચાલી જાયે સાગરપૂરે.
 પિતાંબર પટોળી પહેરી, કંઠે એકાવળ હારે;
 વીંછીડાને ઠમકે ચાલી, નેપુરનો ઝમકારે. ૩
 રાનજડીત રાખડી અતિ રૂડી, ઝાલ ઝમુકે કાનેરે;
 રાતા દાંત અધરમુ ઝાપે, ગોરી ગોરવાનેરે. ૪
 હરખે આબ્યાં હરીની પાસે, વંદાવન મોઝારે;
 નારસૈયાઓ રવામિ મુખ દીઠે, ઉલ્લટ અંગ અપારે. ૫

૫૬ ૨૦૧ છું.

શાને કાળે સહુ ક્રોધ આબ્યાં, શું છે તમારે કામરે;
 પતિવ્રતાનો ધર્મ નહિ એ, જાઓ તમારે કામરે. ૧
 મોહનકેરાં વચન સુણીને, નીચું જોડું બાળીરે;
 મુખઆંગળીને મન વિમાસે, એ સું દહે છે વનમાળીરે. ૨
 ગદગદ કંઠે વચન પ્રકાશે, સુણીયે દેવ મુરારીરે;
 બૂધર અમને નહોં બળે તો, તજમુ દેહ અમારીરે. ૩
 અંતર પ્રીત જોધને હરી હસિયાં, રદયાબ્યંર બીડીરે;
 પ્રેમ ધરી નારસૈયા નિરખે, સરખાસરખી જોડીરે. ૪

૫૬ ૨૦૨ જી.

વંદાવનમાં રમત માંડી, નાચે તે ગોપી ને ગોવાળોરે;
 તાલ પખાજ રખાજ વાસળી, તાન મેળાવે નંદલાસો. ૧૦
 પિતાંબરની પલવટ વાળી, કંઠે એકાવળ હારે;
 ઝાંઝરે ઝમકે ને ધુધર ધમકે, નેપુરના ઝમકાર. ૧૦
 સોળ સદ્ગત ગોપી ને માધવ, એક એક પ્રત્યે નાચેરે;
 અમર આશિશ દે છે ત્યાં, ઉમા અર્જુને જાચે. ૧૦
 નાના બાત પટોળી પહેરી, ચોળી સુંદર દીસેરે;
 મોહન મસ્તકે મુગટ બિરાજે, જોધ જોધને મન હોંસો. ૧૦
 ગોપી મસ્તકે સોહે રાખડી, કાને કુંડળ ઝમકેરે;
 ખેલ મચો રાધાવર રમતાં, મુનીજનનાં મન ટળકે. ૧૦
 ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ લીલા અવતર્યા, પ્રુપ્પટ્ટી ત્યાહોપેરે;
 ઉમીયા ધરા કૃપાથી ઉભો, નારસૈયા રંગ જોયે. ૧૦

ઠામનિ કૃષ્ણ મહારસ મહાલે, કહેને કાંઈ નવ બાણેરે;
વદન સકોમળ નિરખી નિરખી, માનની મોહન બાણેરે. રમ૦ ૨
ધન ધન સીલા ધન ધન ગોપી, ધન ધન સામળીયેરે;
નારસૈયો ત્યાં જોભો નિરખે, કુલ્યો અંગ ન માયેરે. રમ૦ ૩

પદ ૨૩૩ સુ.

હાસ્ય ન માને માનનિ મનમાં, નાચંતાં સૌ નાદેરે;
સામળીયાને સન્મુખ સામા, ગાયે શરવે સાદેરે. હા૦ ૧
ઝંઝર નેપૂર મહાધૂન વાધી, ધુધરીના ધમકારે;
હળવેશુ આલિંગન લેતાં, સંગમ નંદકુમારે. હા૦ ૨
તવતવડી તારણી ટાળીમાં, મહાલે મોહન ગાતેરે;
બણે નારસૈયો કંઠેવિલાગો, સામા સંગે સોહાતેરે. હા૦ ૩

પદ ૨૩૪ સુ.

નેપુરીયાનો ઠમકો વાજે, નારીઓ નાચંતાંરે;
નેહ ઝડ લાગી સામળીયાશુ, બાવે બમરી દેતાંરે. ને૦ ૧
અર્ધું મહારે ધરણી ધમકે, દેતાં પરસ્પર તાળીરે;
તાલ પખાજ વેણુરસ મહુપર, ગરબી ગાય રસાળીરે. ને૦ ૨
ચોળી પટોળી અંપાવણિ, માહે નાના ત્રિધની વાતરે;
નારસૈયાઓ સ્વામિ રસમાં વિયસે, ધન ધન રૂડી રાતરે. ને૦ ૩

પદ ૨૩૫ સુ.

રાતડવી રહીયાળી, ઉઠીયો શશીવર સોયેરે;
રમતાં સામળીયા ને સામા, સમોવડ ન આવે કોયેરે. રા૦ ૧
આનંદ ઉપન્યો અખળા અંગે, વહાલો ઉરપર ધરતાંરે;
મહારસ માતાં કંઠે વળગી, અધર સુધારસ પીતાંરે. રા૦ ૨
જેજેકાર કરતા સુરનર, પુષ્પવૃષ્ટિ ત્યાં કરતારે;
નારસૈયાઓ સ્વામિ કરતા, પોતે જોહતું ધ્યાન ધરતારે. રા૦ ૩

પદ ૨૩૬ સુ.

મધ્ય રેણી મોહન સાચે, માનની મન ગાતીરે.
ગર્વે બરી અંગ મોડી હળવે, વહાલાને ઉર ધરતીરે. ૧

એક અંન મૂકીને (કરે) ઉમણી, ખીજી માંગ શંદુરેરે; જીવતીનાં જૂથ ગળીને ચાલી, ચાલી જાણે સાગરપૂરેરે.	૨
પિતાંબર પટોળી પહેરી, દંઠે એકાવળ દારેરે; વીંછીડાને કમકે ચાલી, નેપુરનો અમકારે.	૩
રાનજડીત રાખડી અતિ રૂડી, જાણ અચુકે કાનેરે; રાતા દાંત અધરમુ ઓપે, ગોરી ગોરવાનેરે.	૪
હરખે આબ્યાં હરીની પાસે, વંદાવન મોઝારેરે; નારસૈયાઓ સ્વામિ મુખ દીઠે, ઉઘટ અંગ અપારેરે.	૫

પદ ૨૦૧ છું.

શાને કાજે સહુ કોય આબ્યાં, શું છે તમારે કામરે; પતિવ્રતાનો ધર્મ નહિ એ, જાણે તમારે કામરે.	૧
મોહનકેરાં વચન સુણીને, નીચું જોયું બાળીરે; મુખઆંગળીને મન વિમાસે, એ શું કહે છે વનમાળીરે.	૨
ગદગદ દંઠે વચન પ્રકાશે, સુણીયે દેવ મુસારીરે; ભૂધર અમને નહીં બળે તો, તજસુ દેહ અગારીરે.	૩
અંતર પ્રીત જોઈને હરી હસિયાં, રૂઢવાબ્ધર બીડીરે; પ્રેમ ધરી નારસૈયા નિરખે, સરખાસરખી જોડીરે.	

કામનિ કૃષ્ણ મહારસ મહાલે, કહેને કાંઈ નન બાણેરે;
વદન સકોમળ નિરખી નિરખી, માનની મોહન માણેરે. રમ૦ ૨
ધન ધન સીલા ધન ધન ગોપી, ધન ધન શામળીગેરે;
નારસેયો ત્યાં બિભો નિરખે, કુદ્યો અગ ન માયેરે. રમ૦ ૩

પદ ૨૩૩ મું.

હાસ્ય ન માને માનનિ મનમાં, નાચ્યાં સૌ નાદેરે;
શામળીમાને સન્મુખ શામા, ગાયે શરવે સાદેરે. હા૦ ૧
ઝાંઝર નેપૂર મહાધૂન વાધી, ધ્રુવરીના ધમકારે;
હળવેશુ આલિંગન લેતાં, સમગ નંદકુમારે. હા૦ ૨
તવતવડી તારણી ટોળીમાં, મહાલે મોહન માતોરે;
બણે નારસેયો કંઠેવિલાસે, શામા સંગે સોહાતોરે. હા૦ ૩

પદ ૨૩૪ મું.

નેપુરીયાનો કમકો વાળે, નારીઓ નાચ્યાંત્રિ;
નેહ ઝડ લાગી શામળીયાશુ, ભાવે જાગરી દેતાંરે. ને૦ ૧
અર્ધું પ્રહારે ધરણી ધમકે, દેતાં પરસ્પર તાળીરે;
તાલ પખાજ વેણુરસ મહુધર,ગરબી ગાય રસાળીરે. ને૦ ૨
ચોળી પટોળી અંધાવણિ,માટે નાના નિધની જાતરે;
નૌસયાઓ રવામિ રસમાંવિલસે,ધન ધન રૂડી રાતરે. ને૦ ૩
નેણુ ઘેરી નિરખ્યો લક્ષ્મીવર,અમળા આનંદ પાળીરે;
નારસયાઓ રવામિ કેવ કરતો,ગીયો તે મહાકામીરે.

પદ ૨૬૩ મું.

અધરાને મોહનશુ મોહા, માનનીને માયેરે;
નાના જાત રમે મહા રમીયો, બીટે ડંચા બાયેરે. ૧
તરુણપણે તારણી ડગ બરતી, પાયે નેપૂનો ઝમકારે;
ઝાંઝર નાદે બહુ લોહાવે, મીઝીલા મોગારે. ૨
અધર અમૃત રમખાન દરવા, આમની મગમ આવેરે;
નારસયાઓ રવામિસંગ રમતા, જામની બેદ બાણાવેરે. ૩

એક બાંન મૂકીને (કરે) ઉમણી, ખીણ માંગ સંકુરેરે; ૨
 યુવતીનાં બૂથ ગળીને ચાલી, ચાલી જાણે સાગરપૂરેરે.
 પિતાંજર પટોળી પહેરી, કંઠે એકાવળ હારેરે; ૩
 ચીંછીડાને ઠમકે ચાલી, નેપુરનો અમકારેરે.
 રતનજડીત રાખડી અતિ રૂડી, જાલ અથુકે કાનેરે; ૪
 યાતા દાંત અધરસુ આપે, ગોરી ગોરેવાનેરે.
 હરખે આબ્યાં હરીની પાસે, વંદાવન મોઝારેરે; ૫
 નારસૈયાઓ સ્વામિ મુખ દીઠે, ઉલટ અંગ અપારેરે.

૫૬ ૨૦૧ છું.

શાને કાજે સહુ કાચ આબ્યાં, શું છે તમારે કામરે; ૧
 પતિમતાનો ધર્મ નહિ એ, જાઓ તમારે કામરે.
 મોહનકેરાં વચન સુણીને, નીચું જોડું બાળીરે; ૨
 મુખઆંગળીને મન વિમાસે, એ શું કહે છે વનમાળીરે.
 ગદગદ કંઠે વચન પ્રકાસે, સુણીયે દેવ સુરાસીરે; ૩
 મૂધર અમને નહીં જાણે તો, તજસુ દેહ અમાસીરે.
 અંતર પ્રીત જોષને હરી હસિયાં, રદ્યાબ્યાં ર બીડીરે; ૪
 પ્રેમ ધરી નારસૈયો નિરખે, સરખાસરખી જોડીરે.

૫૬ ૨૦૨ છું.

વંદાવનમાં ગમત માંડી. નાચે તે ગોપી ને ગોવાળોરે; ૨૦૦ ૬
 જુજ ઉપર જુજ ધરી પ્રેમશુ, નાચતો મન
 કટીમેખળા કંકણી નાદે, અંજરના અમકારેરે;
 ફરતાં ફરતાં મુગઠ મનોહર, શિરરાખડલી અજકારેરે.
 મધુરા મધુરા સ્વર શામાના, ગમતું ગોપી માપરે;
 તેમ તેમ વહાલો વેણુ વળડે, ઉલટ અંગ ન માપરે.
 આનંદે આલિંગન દેતાં, શામળીયો ને શામારે;
 નારસૈયો રસ મગન થયો ત્યાં, કેલ કરંતી કામારે. ૪

૫૬ ૨૪૭ મું.

રસીયે રાસ રમ્યો રહીયાળો, તે પૂરણુ વનની માપરે;
 સુખસાગરની લહેરે જોકો, તે રૂડી રંજે રામાપરે. ૧

ઠાગનિ કૃષ્ણ મહારસ મહાલે, કહેને ઠાંઈ નવ જણેરે;
વદન સક્રોમળ નિરખી નિરખી, માનની મોહન માણેરે. રમ૦ ૨
ધન ધન સીલા ધન ધન ગોપી, ધન ધન શામળીયેરે;
નારસૈયો ત્યાં જીભો નિરખે, કુલ્યો અંગ ન માયેરે. રમ૦ ૩

પદ ૨૩૩ મું.

હાસ્ય ન માને માનનિ મનમાં, નાચંતાં સૌ નાદેરે;
શામળીયાને સન્મુખ શામા, ગાયે શરવે સાદેરે. હા૦ ૧
ઝાંઝર નેપૂર મહાધૂન વાંધી, ધુવરીના ધમકારે;
હળવેશુ આલિંગન ભેતાં, સંગમ નંદકુમારે. હા૦ ૨
તવતવડી તારણી ટાળીમાં, મહાલે મોહન માતોરે;
બણે નારસૈયો કંઠેવિલાસે, શામા સંગે મોહાતોરે. હા૦ ૩

પદ ૨૩૪ મું.

નેપુરીયાંને ઠમકા વાળે, નારીઓ નાચંતારે;
નેહ ઝડ લાગી શામળીયાશુ, બાવે ભમરી દેતારે. ને૦ ૧
અર્ધુ પ્રહારે ધરણી ધમકે, દેતાં પરસ્પર તાળીરે;
તાલ પખાજ વેણુરસ મહુવર, ગરબી ગાય રસાળીરે. ને૦ ૨
ચોળી પટોળી અંપાવણિ, માહે નાના પ્રિધની બાતરે;
નારસૈયાઓ સ્વામિ રસમાં વિલસે, ધન ધન રૂડી રાતરે. ને૦ ૩

સેજે ધન મોહનશુ મહાઝે, આપોપૂ વિસરતીરે;
નારસૈયાઓ સ્વામિ સંગ રમતાં, અરણ્યકમળ ચિત્ત ધરતીરે. ૪

પદ ૨૫૦ મું.

પ્રમદા પ્રેમ બરાણીરે, ચિત આલ્હુ મળવાને;
મોહન વાંસલડીએ વીંધાણીરે; ચિત આલ્હુ. ૬
જોબનમાતી હરી ગુણુ ગાતી, આલી મનને રંગેસો;
શામળીયાનું વદન નિહાળી, કુલ્લી અંગે અંગેરે. ચિ ૭
વહાલા કેરાં વચન સુણીને, વનિતા વચન પ્રકાશેરે;
નારસૈયાઓ સ્વામિ મહાલ્યો અમશુ, આવી જોણી આશેરે. ૮

તેનો મહિમા રો કહું, મુજ મતિ મનમાંહે ભમે;	
કાલું ઘેલું બાળક બોલે, તે વચન માતાને ગમે.	૯
અખિલ આઘ તમારો, તે પાર કામ પામે નહીં;	
આપ આપણી બુદ્ધિમાને, મોટા કવિ સ્તવે સહી.	૧૦
તોએ હુંય મારી બુદ્ધિમાને, ગાઉ ગુણ આર્ધતણા;	
જે માર્કડેયપુરાણ માંહે, સુમેધમ્ન વધ્યા ધણા.	૧૧
લઘુ દીર્ઘ તાલ પ્રબંધ માત્રા, રાખે છે બહુ મર્મ;	
જાપા બેઠ જાણું નહિ જે, નાના પેર કવિ ધર્મ.	૧૨
જોળે જાવે શક્તિ આણી, આપના ગુણ મધે રમું;	
નિર્વિઘ્નપણે એ મંથ રચવા, રૈમસુતા સુત પરણમું.	૧૩

કડવું ૧ છું-રાગ દશાખ.

જગા તીરે તપ કરે રે, માર્કડેય મહામુનિ;	
ત્યાં શિષ્ય વ્યાસનો રે, પ્રથમ કરેરે જૈમિનિ.	૧

ઢાળા.

જૈમિનિએ આવી પ્રથમ કીધું, મહામુનિ કહો વિસ્તાર;	
ઉત્પતિ આઘ ચંડી તણી, જેણે વિટયો સર્વ સંસાર.	૨
અષ્ટમો મનુ સર્વસુત જે, સાવણિ કહેવાય;	
વિસ્તારીને ઉત્પતિ તેની, મુને કહો રૂપિરાય.	૩
માર્કડેય વળતા જોલિયા, સાંભળ જૈમિનિ કહું;	
ઉત્પલ કારણ મનુ તણી, વિસ્તારી જેની લહું.	૪
પ્રભાવ મંભાયા તણો, મન્વન્તરાધિપ જે થયો;	
સાવણિ રવિસુત મહાભાગ તે, શોક પૂર્વનો મયો.	૧
સ્વાશૈયિય મન્વન્તર પૂર્વે, ચૈત્રવંશ વિશાળ;	
સમરત ક્ષિતિમંડળ હુઓ, એક સુરય નામે જૂપાળ.	૬
પ્રજા પુત્રની પેર પાળે, સમ્યક સહુ કીધા સુખી;	
તેણે સમે રહેચ્છ-રાત્રુએ, રાખે કીધો બહુ દુઃખી.	૭
તે રહેચ્છ સાથે યુદ્ધ માંડહું, જૂપતિ અતિ બલિષ્ઠ;	
ન્યૂન થકા તે પ્રાજે કીધા, રાવ પૂઠે પળ્યા પાપિષ્ઠ.	૮

દેશ તેણે વીંટીઓ, નિજ પુરી આબો રાજન;
 પછે દુષ્ટ યઈ આવી મળ્યા, તે રાચના પ્રધાન. ૯
 રાજા છતાં સર્વ હરી લીધું, તેનું સૈન્ય ને બંડાર;
 વિવાર વંડી જોઈને, ભૂપતે ક્યો વિચાર. ૧૦
 એકલો મુગ્યા મસ કરી, હમે ચઢી આલ્યો ભૂપ;
 ગહન વનમાં પેરવયો, ને દયામણું થયું રૂપ. ૧૧
 સેના કો સાથે નહીં, એકલો દુઃખ મનમાં ધરે;
 જોગ કરતાં આવીઓ જ્યાં, સુમેધસ રૂપિ તપ આદરે. ૧૨

કહ્યું ૨ ણીણું-રાગ માલવ.

આશ્રમ દીઠો અતિ બલો રે, સુંદર જ્ઞાનું વન;
 મુનિ શિષ્યે શોભિત સહી રે, જોઈને હરખ્યો રાજન. ૧

હાળ.

રાજા મનમાં હરખાઓ, રૂપિએ દીધાં માન;
 કામ કેટલાએક રહ્યો, ભૂપતિ મહા ગુણવાન. ૨
 આરો પરો વિચરે વનમાં, રાજ જોઈ એક કાગ;
 ચિત્ત માંહે ચિંતા કરે, મન આકર્ષે અપાર. ૩
 મારે પૂર્વજે પાણિયું, મુજ રહિત થયું તે મામ;
 સેવક મારા પાપીઆ, કવચ પાજરો તે દામ. ૪
 પ્રધાન મારા સુર મજ, સદા મધ્યંત જોહ;
 હાથ વૈરીને ચઢ્યા, શા ભોગ ભોગવશે તેહ ૫
 સેવક સર્વ જે માહેશ, તે ચઢ્યા રાત્રી હાથ;
 બંડાર કાય કરશે બહુ, દુઃખ પામશે અનાથ. ૬
 મારી સ્ત્રી અતિ સુંદરી, મુજ સાથ ગ્રીમી મન;
 અન્ય ભૂપતિ વશ યકી, દુઃખાળી વગશે તન. ૭
 છણી પેરે બહુ વિધવિધે, ચિંતા ચિત્ત માંહે અહે;
 સરીરે શોકાતુર ચકો, આશ્રમ રૂપિજીને રહે. ૮
 એક દિવસ એક દૈન્ય આબો, રાથે પૂછી વાત;
 શે કારણ અહાં આવિયો, કોણ છાં તું આત. ૯
 શોકાતુર તું કાં દીસે, છે મન શોકાવિષ્ટ;
 દેહ દુર્જન રયામગી, એવડાં શાં છે કષ્ટ. ૧૦

- વૈશ્ય વળતી જોત્રિયો, સગાધિ મુજ અભિધાન;
 ધનવંતને કૂળ ઉપજો, સાંભળ હે રાજન. ૧૧
- મહારા પુત્ર ને કામિની, લોભી થયાં અતિ દુષ્ટ;
 તેણે હુને ગારિ કાઢિયો, દનાં લોભીયાં પાપિષ્ઠ ૧૨
- ધન તણે લોભે દુન તજ્યો, નિસરો વનગાં એકલો;
 એમ કરતાં અદાં આવિયો, આશ્રમ દીકો અધુ અતિ ભલો. ૧૩

કહવું કે બુદ્ધ-રાગ ગોડી.

પુત્ર વહુએ લૂટીને, કાઢિયો મુને વનરે;
 આ દેહી દુઃખગી દત્તી, ધનવિષ્ણુ તમે તનરે.

હાળ.

- પુત્રે સર્વે રાષ્ટ્ર ધન, હું એકલકે કાઢ્યો વન;
 એક દુઃખ મુને મોરું આજ, સાંભળ તુને કહું મહારાજ. ૧
- સ્વજન સુખિયાં કે દુખિયાં દશે, તે તણી કહો શી ગત થશે;
 જી પુત્ર કુશળની કથા, હું નથી જાણતો સર્વથા. ૨
- કહે બ્રૂપતિ ખળ પુત્ર પરિવાર, જેણે કાઢિયો વન મોહાર;
 દુષ્ટ થઈ જેણે મર્યો તણ, તે સાચે શી મમતા હણ. ૩
- વૈશ્ય વદે સાંભળ મહીપત, તેણે તો હું કાઢ્યો મલ;
 તોયે શું કહું રાજન, દુષ્ટ ન થાયે માફ મન. ૪
- પુત્રે તાતનો મેલ્યો નેહ, ધન લોભે કદિ દીરો છેહ;
 અતિશ કઠિન થઈ છે વહ, સ્વજન પરહરી મેલ્યા સદ્. ૫
- તોયે સ્નેહ ધરીન રાય, મન માફ કષ્ટવત્ ન થાય;
 જાણું છું જે નિર્ગુણ સદી, તોયે મમતા જન્યે નહીં. ૬
- કહે બ્રૂપતિ રાજ્ય ગયું ગ્રાઠ, તેણે હું થયો દિગ્મૂઠ;
 વળી વળી શું કહીએ કર્મી, મગ મમતા માયા જાતી નથી. ૭
- આવો ઋષિને પૂછીએ જ્ઞાન, ચાલ્યા વૈશ્ય અને રાજન;
 આવી સુનિને પ્રણામજ પ્રાધ, જેહુને આદરે આસન દીધ. ૮
- જેઠા કથા કરે અનેક, રાજ્ય ઋષિને પૂછે તિવેક;
 સ્વામી પ્રશ્ન કરીએ અગો, પૂછું છું તે કહોને તમો. ૯
- માફ રાજ્ય લીધું રિપુહરી, અહીં રહ્યો છું વન અતુસરી;
 આ વૈશ્ય ધનવંત અતિ ધણો, સુણો હેવાત સ્વામી એ તણો. ૧૦

- એનાં કઠિન ધયાં સુત નાર, લોભે તન્નબો નિજ પરિવાર;
એવા બેહુએ દુઃખીઆ મળ્યા, તમારી ધાસે પૂજના પળ્યા. ૧૧
- મુને રાજ્યની મગતા મણી, એને માયા સ્વજન તણી;
એણીપેર જાણતાં અજાણ, પામ્યા છું અનિ મન વિતાણ. ૧૨
- અમો બેઢ પામ્યા છું દુઃખ, દેહસ્વામી કયમ થાશે સુખ;
દુષ્ટ દોષે કરી વિષય સાથ, મારું મન મોહે છે નાથ. ૧૩
- સ્વામી તેતું દારણ કર્યું, મુજ મને અંધારું વશ્યું;
મદતાએ થયા વિવેક અંધ, લાગ્યા ગાયા કેરે ધંધ. ૧૪
- માયા કહો શી મહારાજ, ગાયા કરે નકર્યા કાજ;
તેમાંથી છુટાવે કેમ, ગાવાનો કો' કેવો નેમ. ૧૫
- રાજા કેરાં સુખી વચન, એણી પેર વળતા બોધ્યા મુન્ય;
જંતુ માત્રને સુખ રાજન, વિષય ગોચર છે જ્ઞાન. ૧૬
- પૃથક પૃથક વિષય ઉપજે, તેણે રસે વિહુધા બજે;
દીપઅંધ કેટલાક પ્રાણ, ઉલૂકાદિક જેવા પ્રમાણ. ૧૭
- કાકાદિક જે પક્ષી ગાન, કેટલાક ન દેખે રાત;
કેટલા ન દેખે રાત્રી દિન, તુલ્ય દૃષ્ટિ હોયે જલુ જન. ૧૮
- મનુષ્યજાની એમ કાંઈ નહીં, પશુ પક્ષી મૃગ જાતી સહી;
વિષય જ્ઞાન મનુષ્યને જેમ, જોતાં પ્રાણી માત્રને તેમ. ૧૯
- પક્ષી આંચે અજાજ શ્રેષ્ઠ, પોને સાં કુધાતુર રહે;
બાળકને ખવરાવે બાળ, ગિથ્યા બૂપતિ જૂઓ સમજ. ૨૦
- મનુષ્ય જે ઉછેરે કુમાર, જાણે મોટા યજ કરશે ઉપકાર;
સેવા કેરે વળી સારે શ્રાદ્ધ, ત્રાજ બકળની ટાણે બાધ. ૨૧
- પંખીને કાંઈ ઉપકાર નહીં, તોયે માયા વળગી સહી;
આવે પાખને ઉડી જાય, નવ જોગણે પુત્ર કે ગાય. ૨૨
- તોયે માયાએ અંધાય, મનુષ્યને કંટો કેમ ન યાય;
મોહગત મગતા ધુમણી, સ્વના એ મંમાયા તણી. ૨૩
- વિરમે ધરવો નહિ લગાર, કાળજી ઉત્પત્તિ સિયનિ સંહાર;
જોગનિદ્રા હરજની જેદ, જમનને મોહાવે તેદ. ૨૪
- માયા જ્ઞાનીના એ મન, બજે કરી તાણે રાજન;
મોહ વિષે પ્રેરી બગવતી, મોહ પમાણા મોટા જતી. ૨૫

બનણી જગત સૃષ્ટિની જીવિત, પ્રસન્ન થઇને દીર્ઘા મુક્તિ;
 વિદ્યા પરમ માયા ખરી, સ્થિરચર હેતુબૂત વિસ્તરી. ૨૬
 વિશ્વની બંધન હેતુ વળી, સમ્યક્ ક્રમે જન્ય ન કળી;
 આદિ અનાદિ રહી પરવરી, એ ત્યાં સર્વ વિશ્વેશ્વરી. ૨૭
 વચન ઋષિનાં આણી હૃદે, પછી ભૂપતિ વાણી વદે;
 રવાખી મંભાષા તમે કહી, તે સલાહ્ય મેં નવ લહી. ૨૮
 મંભાયાની કો ઉત્પત્તિ, તેનું કર્મ કહો શું સહ;
 પ્રભાવ સ્વભાવ ઉત્પત્તિ સ્થિતિ કર્મ, તે સાંભળવા ઈચ્છું મર્મ. ૨૯
 હોહોહો.

કે' ઋષિ સાંભળ હો રામ, કીર્તિ મુક્તિ એ નિત;
 સર્વ વિશ્વ આપણે બ્યાપ્યુ, છે કારણ રૂપ પ્રતિત. ૩૦
 દારણ દેવ ઉત્પત્તિ તેની, વચન માત્ર કેવાય;
 પ્રકટ રૂપ હોય આપણું, દારણ ભૂપતિ રામ. ૩૧
 સદા નિરંતર નિલ છે, કંઈએ ન થાય નાશ;
 કારણરૂપ પ્રકટી જીવંત, રૂપ કરીને પ્રકાશ. ૩૨
 બ્યારે જગત સમુદ્ર રૂપે, રહ્યું સ્વામી ભગવાન;
 કલ્પાંત સમય લા શયન કહ્યું, શેષ સૈમા સ્થાન. ૩૩
 તારે હરિના કહ્યું મેલથી બે, અસુર ઉપન્યા બળવંત;
 મધુ કૈટભ નામે બે ઉઠ્યા, બ્રહ્માનો કરવા અંત ૩૪
 હરિ નામિ કમળથી બ્રહ્માએ, દીક્ષા દાનવ ધોર;
 આદિ વિષ્ણુ ત્યાં પોઠ્યા દીક્ષા, નિદ્રા માંચ કઠોર. ૩૫
 બ્રહ્મા ત્યાં એકાગ્ર થઇ, કરે યોગનિદ્રાનું સ્તવન;
 નયન હરિને વામ કીધો છે, સારે કહ્યું વચન. ૩૬
 માણ્યું વિષ્ણુ જાગે, એ જાગ્યા અળગી થાય;
 નિદ્રા રૂપનું સ્તવન માંડ્યું, ઋષિજી કહે સુખ રામ. ૩૭

કહ્યું ૪ થું-રાગ વેરાડી.

આપ! વિશ્વેશ્વરી તું જગની ધારી કરાં સૃષ્ટિ સંદાર રે;
 નિદ્રા વિષ્ણુની ટુને સ્તવુ છું, જેનું અતુલ તેજ અપાર
 આપ સાર કરી લીજો.

તું સ્વાદા સ્વખા ને વપદકાર, તું સ્વર અક્ષર પ્રમાણ રે;
 તું સુધાને નિલ નિધા, સ્વરાત્તિકા કહીએ વાણ્ય. આઠમ ૨
 અર્ધમાત્ર સ્થિતિ સંધ્યા તું, સાવિત્રી મુરમાત રે;
 ત્વં પરા ત્વં જગદ્ધરા, ત્વં સર્વ પાળાં વિખ્યાત. આઠમ ૩
 અંત સદાએ સાહ તું યદિ, વિચ્છિ તું અપાર રે;
 તું મહાવિદ્યા મંત્રાયા, તું, મહામેધા સ્મૃતિ વ્યાપાર. આઠમ ૪
 મહામોહા ભગવતી તું, મહેશ્વરી સંસાર રે;
 શ્રેય શક્તિ પ્રકૃતિ રૂપ તું, ગુણ ત્રય વિસ્તાર. આઠમ ૫
 કાળરાત્રી તું મહારાત્રી તું, મોહ દારણુરાત્રી રે;
 જળ સ્થળ અંતરે સ્થાવર જંગમ, તું વસાં છાં ગાત્રી. આઠમ ૬
 તું શ્રી તું હ્રીં બુદ્ધિ બોધી લક્ષણ, તું ઇશ્વરી લજ્જા તુષ્ટિરે;
 તું શ્યન્તિ ક્ષાન્તિ ને કાન્તિ રૂપે, તું સદાએ પ્રુષ્ઠિ. આઠમ ૭
 અદ્ભુત શક્ત મહા ચક્ર ધરે, શંખ આપ ને બાણ્ય રે;
 છુરુંડી પરિધ નામ આયુધ, સૌમ્યાસૌમ્ય પ્રમાણ્ય. આઠમ ૮
 પરાપરચક્ષી અપરંપર, સકળ વસ્તુની શક્તિ રે;
 કેમ પેરે સ્તવિ શકુ આઠ, ન જાણું તારી ભક્તિ. આઠમ ૯
 જગત્ સજ્જતાને નિદ્રા જમાવ્યા, તો તારો મહિમા કાળજે રે;
 હું હરિ શિવને દેહ ધરાવ્યા, પછે સ્તુતિ કરી કાણુ વખાણે. આઠમ ૧૦
 આમુર બેહુને મોહ ખગાડો, જગાડો જગદાધાર રે;
 એ પાપી મુને ખીડે છે, નેનો કરો સંહાર. આઠમ વદારે વધારે. ૧૧

ચોપાઈ.

એણી પેરે ધાતાએ કર્તુ રતન, જમાડવાને જુગજીવન;
 દેવી તામસી સ્વયં પ્રભાસ, મધુ કૈટબનો કરવા નાશ. ૧૨
 નેત્ર નામિકા બાહુથી જોહ, હૃદય ઉદરથી ઉપન્યાં તેહ;
 નીસરી દીધુ ધાતા દર્શન, તેણે મુકત હુઆ ભગવંન. ૧૩
 એ કારણ મહા શયન મોઝાર, અસુર બે દીસ દેવ મોરાર;
 બ્રહ્મને હણવા બે પીર, ઉવમ કરે ધરી ઘેર શરીર. ૧૪
 હી હરિએ કીધો સંયામ, પંચ સદસ વર્ષ તેણે ઠામ;
 બહુ પ્રહારે ગોવિંદ શું વહે, માયા દેખીને મોહે ચહે. ૧૫

નિજ વિદ્યા વિભાશી હરિ, તેહ પ્રત્યે વાણી ઝોઝ્યરી;
 માગો વર તમેા બે બ્રાત, બળવંતા છે અતિ રિખ્યાત. ૧૬
 મોહ બાણુ મેલ્યા મુંદરી, સામાં નયન દટાણે કરી;
 મદ બધાં દહે હરિ પ્રત્યે મૂઠ, તું શું આપે મરડાડ. ૧૭
 તું માગ્ય આપું વરદાન, વળતા હસી વદે ભગવાન;
 બક્ષા વીર તમેા આપો આજ, મારું છું મારે જે કાજ. ૧૮
 માગ્યું આપો પાળો વાણુ, તમેા બે મરેા મારે પાણુ;
 તમેા શું કહીએ પધુ કધી, ખીણું મારે મમતું નધી. ૧૯
 જાણ્યું વાણા વિભાશી મન, તેણે હરિ પ્રત્યે કહ્યું વચન;
 તમે અમને કહ્યુંતું જોહ, વરદાન આપોતે તેહ. ૨૦
 વિજય કહે માગો વીર, તેણે સધળે જોયું નીર;
 રાગી જળનહિ સ્થળ નહિ જ્યાંહ, આગો બેહુને મારે લાંહ. ૨૧
 જાંધા ઉદરી કીધી જગદીશ, કે હરિ બહુ અહીં ગાંડે શીશ;
 એણે રથાનક કીધી ન વાર, મસ્તક ચક્રે છેધાં તેણે ઠાર. ૨૨
 એણી પેર મધુ કેટલ બે બ્રાત, આદિ વિખ્યુએ કીધા ધાત;
 એમ એ ભગવતી સ્વરૂપ, પ્રકટ થયું સાંભળો હે ભૂપ. ૨૩
 ચંડી ચરિત્ર તણી એ કથા, બાવણે કહી સવંધા;
 ચંડી પ્રતાપ સુણે ને ગાય, તેનાં દુઃખ ક્ષણ મધે જાય. ૨૪
 કહ્યું પ મું-રાગ રામગ્રી.

સુમેધા ઝાપિ કહે સુણુ રામજી, વળી ચંડીનો કહુ મહિમાવજી. ૧

હાળ.

મહિમા કહું ચંડી તણો, સાંભળો મન કરી ઠામ;
 પૂર્વે દેવાસુરનો હવો, પૂર્ણ શત વર્ષ સંઝામ. ૨
 મહિમાસુર એક મહા બળિયો, જેણે છેદ્ર પ્રાણે કીધ;
 દેવ સખળા કાઢીઆ ને, શક પદવી લીધ. ૩
 અંબર પ્રાણે કીધા તે, ચાલ્યા બહા શંકર સંગ;
 નેત્રે કરીને આવીઆ, રાગી જ્યાં શ્રીરંગ. ૪
 જતાન સધળું તેહનું, દેવે કહ્યું તત્કાળ;
 રથાનક અમેા છોડાવિધા, હવે રાખો દીનદયાળ. ૫

સૂર્ય ઇંદ્ર ને વન્દિવાયુ, સોમ યમ ધનપાળ;	
વજી અવર સુરના અધિકાર, સર્વ ભોગ વે વિશાળ.	૬
તેણે સ્વર્ગથી કાઢિયા, પૃથ્વીયર થયા દેવ;	
મનુષ્ય પેરે થઈ પડયા, જાણિયે અવસ્યમેવ.	૭
એણી પેરે તેની કહી પીડા, અમો શણું આઘ્યા ધું આજ;	
તેના વધતણા ઉપાધ કરે, સમર્થ શ્રી મહારાજ.	૮
વચન દેવતાનાં સાંભળી, ગંધુ સૂદન ચઢિયા કોપ;	
અઢાવી બમરવકં મુખે કહ્યું, અસુરે ધર્મ કાપો લોપ.	૯
કોપ મુખ શ્રી હરિતણાથી, નિસર્કુ મહાધામ;	
બ્રહ્મા શિવ સુર અવરતું, તેજ મેઢ્યું એક હાગ.	૧૦
જાણે પર્વત જગજ તે, કે તેજ તણે ગાંધાર;	
ત્રિભોવન કંપાવતી, તેજમય થઈ એક નાર.	૧૧
તેને તેજ ત્રિભોવન વ્યાપ્યું, વરત્યો જય જયકાર;	
શંભુના તેજધકી નીપત્યું, તેનું મુખ સુંદર સાર.	૧૨
યમને તેજે કશ થયા, અને જાણુ વિષ્ણુ પ્રેમ;	
સોમથી જે રતન સુંદર, મધ્ય ઇંદ્રથી ગૂઢ.	૧૩
જંધા ઉર તે વરણુ તેજે, નિતંત્ર મહીના જેઠ;	
બ્રહ્માને તેજે અર્ચું હુઆ, અંગુલિ બંક વળી તેઠ.	૧૪
વસુ તેજે કરાંશુનિ ને, નાસિકા ધનપત્ત;	
પ્રજાપતિના દૈત સધયા, નયન પાવક સત્ત.	૧૫
બુધ બંને ત્યાં સંધ્યાને જે, શ્રવણ તેજ પવન;	
સમસ્ત દેવના તેજથી, શ્રી વાહ્યાં નિરંતર ધન્ય.	૧૬

કંડકું ફ કું-રાગ રામગ્રી.

સમસ્ત દેવના તેજમય નારણ, તેનું તેજ ન સહે કુણુ ક્ષણુ જારણ;
જોઇને હરખો સુર પરિવારણ.

૧

ઢાળ.

જોઇને સુર પરિવાર હરજો, મહિમે પીડયા અપાર;	
આપાપણું આયુદ્ધ સર્વે, આપિયાં તેણી વાર.	૨
શિવે ચળથી ચળ ઉપાઠ, આપીયું ત્યાં પ્રાદ;	
નિજ ચક્રથી ચક્ર ઉપાઠ, આપિયું મરહરદ.	૩

શંખ વરણ ને સકિત પાવક, માફતે આપ્યું આપ; ૪
 હંદ્રે વજ્રથી વજ્ર ઉપાઈ, આપી ઘંટા ગજની આપ.
 મમે દંડ ને પાસ જળપતિ, પ્રગ્નપતિ અક્ષમાળ; ૫
 અક્ષા કમંડલુ તન્નિ નિર્મકર, અદ્ભ મેકુ કાળ.
 હીરે સાગરે આબૂપણુ આપ્યાં, મહા મનોહર હાર; ૬
 અજર અંજર સુકામણિ, કુંડળ વેસર સાર.
 અર્ધ ચંદ્ર કેયુર જાહુ, મુંદર ચણું નૃપુર જાળ; ૭
 પદકડો વીંટી અંગુલિ જે, રતન જડિત મહા દિવ્ય.
 વિશ્વકર્માએ ફરસી આપી, વિવિધ રતન પ્રકાશ; ૮
 હિમાચળે જાડન સિદ્ધ આપ્યો, જળનિષિ પંક્તિ વિસાળ.
 પાનપાત્ર પૂણું મુરાઓ, આપિયું મહારાજ; ૯
 નામહાર મણિ શેરે આપ્યો, ધરણી અંધકાર જાળ.
 પછે પડછંદો પ્રોટો થયો, કંપ્યા મુરાસુર લોક; ૧૦
 વસુધા અળી મહીધર કુળ્યો, દેવતા કહે જે જે રમેક.
 રતવે મુનિ જાત બક્ષિત આપી, કષ્ટ જોષ સંસાર; ૧૧
 સૈન્ય જૂવણ સંજે થયા, હાનવ કરે વિચાર.
 એ શું છે કોપી મહિપ મોહયો, સહ અમર-સહને વાળ; ૧૨
 મય લોકમાંહે તેજ વાપ્યું, અંજા દેવી દીક્ષં રાય
 અરણુ બારે મહી ધમે ને, મુકુટે લસે આકાશ; ૧૩
 ધનુષ્ય શખટે પાતાળ પડિયો, શેષને અતિ ત્રાસ.
 દશ સદૃશ જુને કરી, વ્યાપી રહી છે નાર; ૧૪
 દૈત્ય દેવી યુદ્ધ મંડાણાં, ઉગ્ર તેણે હાર.
 આપ અદ્ભવ્યાં દૈતરાજે, કંપાવ્યા સૌ લોક;
 દેવીએ ત્રિશૂલ હાથ ધર્યું, તવ મયો દેવ શોક. ૧૫

કડવું ૭ મું-રાગ રામઝી.

રાત્ર અસ્તના મૂકે પ્રહારજી, યોદ્ધિ કરતા મારેમારજી;
 રણે વ્યાપી રહ્યો અંધકારજી, સર્વે કરતા હાલાકારજી. ૧

દાળ.

હાલાકાર થામે અતિ ઘણો, ચઢ્યો મહિપ સેનાપતિ ધીર;
 વિશુર રાક્ષસ આવિયો, તે યુદ્ધ કરતો ધીર. ૨

- અનેક અસુર સંગ - ધાયા, કર્તા મારો માર; ૩
 લંબકર્ણી શિશ હણુતા, કરવાને સંહાર-
 એક ચામર નામે દેવ આબ્યો, ચતુર્ગ સેના સાથ; ૪
 ખટ અયુત રથ સહિત આબ્યો, હ્રદય કરવા ધાત.
 સહસ્ર અયુતે પરવર્ષો, મહાહનુ મોટા શર; ૫
 પંચ અયુતે યુક્ત આબ્યો, અસિલોગા મહા કૂર.
 ૭ અયુતે યુદ્ધ કરે છે, બાષ્પક અતિ બળવંત; ૬
 ગજ વાહ સેના અતિ ધણી, રથનો ન આંવે અંત.
 પાંચસે અયુત રથ સહિત આબ્યો, ગિડાલ રાક્ષસ નામ; ૭
 અવર દાનવ અતિ ધણા, ત્યાં કરે છે સંગ્રામ.
 સાંગ તોમર મોરાળ ફરસી, ખડ્ગ ને બિંદિપાળ; ૮
 કા એક પાશ ને ફરસી મેલે, દેવી જાંજે તાતકાળ.
 આયુદ્ધ મેલે અતિ ધણાં ને, અસુર કોપે અંગ; ૯
 દેવીએ સામાં શસ્ત્ર મૂકી, સર્વનો કીધો જંગ.
 કેસરી વાહન કોપે આદ્યો, જાણે પાવક વન; ૧૦
 નિઃશ્વાસ મૂક્યો અંગિકાએ, યુદ્ધ કરતાં તન.
 તેથી સુર ઉપન્મા ધણા, શસ્ત્રાશ આયુધ પાણ; ૧૧
 યુદ્ધ તે લાંઘાં કરે સદી, બહુ અસુરના લે પ્રાણ.
 શંખ પટલ મૃદંગ વાજે, રથ મહોત્સવ જ્યાંય; ૧૨
 દેવી પ્રહારે ખડ કીધા, અસુર સધળા ત્યાંય.
 કેટલા મંટા નાદે મોઢા, કેટલા બાંધ્યા પાશ; ૧૩
 કેટલા બાણે છે કીધા, કેટલાનો થયો નાર.
 અંગ રધિર ઝરે ધણું જ, મોરાળ કેસા ધાત; ૧૪
 વક્ષઃરયળમાં શળ ભેઘાં, કેટલા યવા નિપાત.
 અસુર કેટલા પ્રાણ મેલે, બાહુ ક્રેના હિન; ૧૫
 હિન મીવા શીર સહિત, કેટલા હવા મિન મિન.
 ઉઠી જંધા એક બાહુ, હજંધ પડિયાં નેહ; ૧૬
 વળી યુદ્ધ કરના હરિષ, રહે રહે કરતા તેહ.
 નદી વહી લોહીની, પડિયા રથ હવ નામ; ૧૭
 ભયંકર હિસે મણું, અમર્ય યથો જુગામ.

કોપીઓ જ્યમ વન્દિ જાળે, કાટના બહુ ભાર;
 એણી પેર તે અસુર કેર, સૈન્ય કર્યું સંહાર. ૧૮
 રતવે અંતરિક્ષ દેવતા, પુષ્પની વૃષ્ઠ થાય;
 કહે બાલણુ દેવતાનાં, ટળી ગયાં કહ્યું લાંબ. ૧૯

કકલુ' ૮ મું-રાગ સામેરી.

સૈન્ય માર્યું નિરખિયું, ચિહ્નર સેનાપતિ જેહ;
 તે કોપે આલ્યો યુદ્ધ કરવા, અગિય સંગ તેહ. ૧
 ધરી કોપ સર વૃષ્ટિ કરે, જાણે ગિરિધનની ધાર;
 દેવીએ તેનાં જાણુ છેદ્યાં, માર્યો સારથી તોખાર. ૨
 ધનુષ્ય માજ્યું ધન્ય છેદી, બેઢિયું શરીર;
 ખડ્ગ બેહુ ધરી આલ્યો, પાલો તે વઢવા વીર. ૩
 સિંહને મસ્તકે ખડ્ગ માર્યું, દેવીને સર પ્રદાર;
 પછે કોધે આજુ લોચન યદને, શળ લીધું સાર. ૪
 દેવી ઉપર મેલિયું, ખીણું સામું મેલ્યું માત;
 તે શળ માજ્યું અસુર મારી, ક્યો પૃથ્વીપાત. ૫
 સૈનાપતિ હણ્યો સુણ્યો, આમર નામે દુષ્ટ;
 ગજ ચઢીને આવિયો, મૂકે સાંગ પાપિહ. ૬
 હુકારે તેજ હીન કીધો, પઓ પૃથ્વી તૂલ;
 કોધ ભરી તે દેવીઉપર, અસુર મેલે શળ. ૭
 તેહ ચંદીએ છેદિયું, સિંહ ઉતપત્યો તત્કાળ;
 ગજ ઉપર ચઢી બેઠો, ખાહુ યુદ્ધ કરે જૂપાળ. ૮
 ગજ ઉપરથી ભૂમિ ગારિયો, યુદ્ધ કરે સિંહ સંગ;
 કેસરી અંતરિક્ષ ઉતપત્યો, ચઢીને તેનું અંગ. ૯
 અસુરનું મસ્તક છેદું, ઉદમ જે બળવંત;
 શિલા વૃક્ષ પ્રહારે તેનો, ચંદીએ આણ્યો અંત. ૧૦
 દંત મુદિ તલે કરીને, મારિયો લાંહ કરાળ;
 ઉદત મદ્યે ચૂર્ણ કીધો, આણ્યો તેનો કાળ. ૧૧
 બ્રહ્મલ ને બિંદિયાલે, માર્યા તામ્ર અંધક બાણ;
 ઉમાચ્ય ઉમળીને મહાહતું, હણ્યા તેના આણ. ૧૨

- ત્રિનેત્ર ત્રિશ્વળે બેદિયા, આણી અંતર રીસ;
 લઘ ખડ્ગ જિડાવતું, તનયકું છેલું શીશ. ૧૩
- દુર્ધર દુર્ગુણ બાણે માખી, સૈન્યનો સુણી નાશ;
 મદિયરૂપે આવિયો, પાડતો ગણને ત્રાસ. ૧૪
- કોને મુખે કોને ક્ષુર પ્રહારે, લાંગુલ ઝપટે ભણ;
 વેગ નાદે જમણુ શ્વાસે, પાડે આતિ ભંગાણુ. ૧૫
- પાડી સેના ગણતણી, શાસ્ત્રો સિંહનો કરવા ધાત;
 આવતો જોઈ કરીને, કોપ કીધો માત. ૧૬
- અસુર કોપે શૃંગ ચઢી, પર્વત તોળે પ્રાદ;
 ઉઠાળી નાખે અને, નાદ કરે આતિ ધોર. ૧૭
- વેગે જમણે તેહને, વિશીર્ણુ પૃથ્વી હોપ;
 પૂછ હણ્યાથી સમુદ્ર સર્વે, દૂઆવા ઝલાખ્યા સોપ. ૧૮
- શૃંગે હણ્યા ધન ખંડ થયા, મુખ યકો શાસ્ત્રો શ્વાસ;
 અતિ શીર્ણુ થયા પર્વત તે, ધડહડી પડે આકાશ. ૧૯
- એણી પેરે ત્યાં આવતો તે, દેખીને મંભાપ;
 કોષ કરી ચંડીએ કીધો, તેના વધતણે ઉપાપ. ૨૦
- ભગવતીએ પાશ મેલી, ખાંધીઓ તે જૂપ;
 મદિય દેહ જાંડી કરી, થયો સિંહ સ્વરૂપ. ૨૧
- જટલે ચંડી શીશ છેદે, થયો પુરુષાક્ષર;
 ખડ્ગ પાણે ધરી રહ્યો, આઘ બાણના કરે પ્રહાર. ૨૨
- ક્ષણએકમાં નરદેહ તણને, થયો ગજ વિકરાળ;
 મુંદે-શ્રદ્ધીને સિંહ તાણ્યો, ગાળ્યો તાતકાળ. ૨૩
- ખડ્ગ પ્રહારે મુંદ છેદી, દેવીએ તેણી વાર;
 દુહ મદિય રૂપે થયો, ત્યારે ધ્રુવજો સંસાર. ૨૪
- એણે આત્મ કૃપિણાં, કરવા વારૂણી પાન;
 વારે વારે હાસ્ય કીધું, રક્ત લોચન માન. ૨૫
- અસુર શૃંગે ચંડી પર, પર્વત ચઢાવી ઉછળે;
 મદ વીર્ય ઉદ્ધત નાદ કીધો, નાખીને તતકાળે. ૨૬
- તે આઘરાકતે ચૂર્ણ કીધા, જોલિયાં ત્યાં વાણ;
 ત્યાં લગી લું ગાજ પાપી, ક્ષણ માત્ર અભણ. ૨૭

જ્યાં લગે હું મધ પીઉં, પછે તુને મારીશ ખેવ;
 તુને માર્યા પછી હવણાં, ગાજશે સહુ દેવ. ૨૮
 વાણીને હાય ધરી, ખીચે માતા ત્યાંય;
 રણ રાજવા બેધને, માતા ચઢે રણમાંય. ૨૯
 પાન કરીને ઉત્પતિયાં, પગે આક્રમ્યો દેહ;
 શ્રમે કરીને મારીઓ રે, કંઠ માઢે તેહ. ૩૦
 આક્રમતાં તેનાં મુખ થઈ, નિસર્થે બળવંત થોહ;
 ખડ્ગ ચર્મ ધરી રહ્યો, કરવા તે કારણ રોધ. ૩૧
 દેવી સંધાતે જીવ મંગલું, ખડ્ગ લધને માત;
 શીશ છેલું તેહનું, વેગે કીધો ધાત. ૩૨
 એણીપેર લાં મહિપાસુર, સહિત સહુ પરિવાર;
 બવાનીએ નિપટ્યો, આનંદ હુઓ અપાર. ૩૩
 દૈત્યસૈન્ય હાહાકાર કરતું, ચોદિશ ભાગ્યું જાય;
 અગર આનંદ પામિયા ને, શબ્દ જમ જમ યાય. ૩૪
 મહર્ષિ દેવ સ્તવે ધણું ને, ગંધર્વ કરે લાં ગાન;
 અસરાનાએ પુષ્પવૃષ્ટિ હોય, પુષ્પ વાવાય તે સ્થાન. ૩૫
 દિવાકર ઉજવળ થયો, પાવક તેજ પ્રકાશ;
 દિશા દશ નિર્મળી થઇ, સુર મુનિ આતિ ઉત્સાહ. ૩૬

કેડવું ૯ મું-રાગ ધનાશ્રી.

તેણે સમે સુર ગણ સહુકો, ઇન્દ્રાદિક લાં દેવજ;
 સ્તુતિ કરવી આરંભી જ્યારે, મહિપાસુરહથિયો ખેવજ. ૧
 જોગ ઉભાં થયાં હવે, અંજાની કરે સેવજ;
 નમે સુર શકાદિક સમજા, આનંદે અવશ્ય આવજ. ૨
 દેવ સ્તવે સર્વ આનંદ પામી, અસુર તણો થયો અંતજ;
 તેહ રૂપને અગ્રો નમું છું, શક સહિત બળવંત; જગદંબારક્ષયતું. ૩
 જોનો અતુલ પ્રભાવ ન જાણે, અહ્યા હર ભગવાનજ;
 તે ચાંડકા અખિલ જગતને, પાળવા મતિ કરી સ્થાન. જગ૦ ૪
 અસુર તણો ભય નાશ કરો, એ માગું વરદાનજ;
 અખિલ બળ તારું કેહવાને, કેને નહીં કંઈ જાન. જગ૦ ૫

ધનવંતને ઘેર શ્રીરૂપ તું, પાપાત્માને અરિહર;
 સાધુ યુરૂપની અતિ તુ શ્રદ્ધા, કૃતચંદ્રી તું બુદ્ધિ. જગ ૬
 કુલવંતને તે તું લજ્જા, નગીએ જાણી સિદ્ધિ;
 શું વણુંવું આપ રૂપ તમારું, અચિંત્ય વીર્ય પ્રસિદ્ધિ. જગ ૭
 અદ્ભૂત ચરિત્ર તે શું કહું, રણે અસુર ક્યો સંહારહ;
 સર્વે ભૂત ને હેતુભૂત તું, ત્રિગુણાત્મિકા સંસાર. જગ ૮
 તથાપિ હરિ હરાદિક ન જાણે, તમારો તે પારહ;
 સર્વાશ્રય આદિ પ્રકૃતિ તું, અબ્યક્ત ને નિર્ધાર. જગ ૯
 તે તું સ્વાદા રૂપ આર્ષ, દેવ તૃપ્ત જેણે ધાપહ;
 રવધા કહીએ છીએ તે તું, પિતૃ જેણે સતોખાય. જગ ૧૦
 મોક્ષને કાજે મદાયોગી, છતેદ્રિય તને ધાપહ;
 મોક્ષાર્થી મુનિ વિદ્યા કહેછે, તે ત્યાં તું મગાય. જગ ૧૧
 શબ્દાત્મિકા આપતું વિગળ, જગત્પણું નિજ રૂપહ;
 સમ્યક્ પ્રજ્ઞુમુ સામવેદ, યામિના વિદ્યા અનુપ. જગ ૧૨
 જગત્ વાર્તા તે તું ટાળે, વળી આત્મેને જે રૂપહ;
 મેધા અખિય શાસ્ત્ર તું સારા, દુર્ગા રતિ રણુ યૂષ. જગ ૧૩
 સંસાર સાગર માંહ નાવ તું, હરિ દૃશ્યા શ્રી વાસહ;
 શશિમૌલિ વિશે તું ગૌરી રૂપી, સ્થિતિ પ્રકાશ. જગ ૧૪
 સુંદર મુખ મનોહર જોઇ, મંદ મંદ કરતું હારયહ;
 કોષ દેખીને પ્રાણુ તજ્યા, મહિપાસુર પામ્યો જાસ. જગ ૧૫
 તારો પ્રેમ હોય જે ઉપરે, તે માનવી ત્યાં ધનહ;
 પુત્ર દારા ધન સંપત્તિ આપે, તમે યયાં પ્રસન્ન. જગ ૧૬
 ધર્મ કરાવી ને પાતક ટાળે, પુણ્ય વધારે તનહ;
 યદ્દોષ પરસોકતણા રજ, તમે પમાડો ધન. જગ ૧૭
 દોહને સંભારી ત્યાં દુઃખ ટાળ્યાં, સુખ આપિયાં પ્રોદહ;
 હરિદ્ર દુઃખ ને જાય તું દણ્ડતા, નહીં કોળીજીં ગૂદ. જગ ૧૮
 સર્જને ઉપકાર કરવા, સદા તું આરદહ;
 વિવેચનાં દિત કરવા માર્યાં, સગ્રામે મદા મદ. જગ ૧૯
 હરિ માત્રે જરમ શે ન ક્યો, રાક્ષસ માનના પ્રાણહ;
 જાણ્યું જાણા દુર્ગને જાશે, તેણે મેહેશ્યાં જાણ. જગ ૨૦

સંભાગમૃત્યુ સ્વર્ગજ હોય,એમ ફેરી વિષે પ્રમાણજી;
 સાધુ મતિ એણીપેર આણી, કામજી દ્વંદ્વા બાળુ. જગત ૨૧
 કાને ઉપમા તારી દીજે, જગત્ કરે પ્રતિપાળજી;
 ખડ્ગ પ્રદારે દૈત્ય ગાવનો, વેગે આણ્યો કાળ. જગત ૨૨
 તારૂં શીળ મત ટળે નહીં, સુખ રૂપે નિશાળજી;
 તેહ રૂપને નમસ્કાર, જેણે હણિયા દુષ્ટ ભૂપાળ. જગત ૨૩

કડવું ૧૦ મું.—રાગ આશાવરી.

દેવી શણે કરે ત્રાહિ ત્રાહિરે, અંબા તું યા ખડ્ગ સાહિરે;
 ધટા ધનુષ્ય પ્રત્યંબા, રાખ રાખજોરે.

૧

દાળ.

રાખ એણે રાખજો, પૂર્વ પશ્ચિમ દેશ;
 દક્ષિણ ઉત્તર રાખજો, ચક્રે કરીને અવેશ. ૨
 ત્રયશોક્ય તારણિ સૌમ્યરૂપા,ને ધોરરૂપા વિચિત્ર;
 તેણે અમને રાખજો,આઈ સદા યજ્ઞ પવિત્ર ૩
 કર આયુધ ધરો ધણાં, ગદા ખડ્ગ ત્રિશૂળ;
 તેણે અમને રાખજો,આઈ સદા યજ્ઞ અનુકૂળ ૪
 એણી પેર દેવી સ્તંભાં, કુસુમ ચંદન સાર;
 ધૂપ ગ્રેષ્ઠ પૂજ્યાંઆઈ,હસી યોદ્યાં તેણીવાર. ૫
 સ્તવન તમારે સંતોખાણી,કાંઈ માગો સુરવરદાન;
 કહિન કાર્ય વળી હોય તે, કંઈ સહી નિદાન. ૬
 દેવ કહે સર્વે કીધું, કાંઈ નથી શેષ આજ;
 જે વેરી અમારો મારિયો, મહિપાસુરનો રાજ. ૭
 વળી જે વરદાન આપો,તમો અમને માત;
 રમરણ માત્રે પ્રકટ યજ્ઞ, ટાળજો સર્વ ઉત્પાત. ૮
 જે મનુષ્ય રતુલે સ્તવે,આઈ તુને ધરીને ધ્યાન;
 તેના પ્રસન્ન યજ્ઞવૃદ્ધિ કરો,પુત્ર કલત્રધનધાન્ય. ૯
 એણી પેર દેવે માગિયું,આનંદ ભેર તે સ્થાન;
 વરદાન તે આપી અને,અંબા યયાં અંતરધ્યાન. ૧૦
 ઋષિ કહે સુણો રાવજી, મેં તુને કહ્યું આખ્યાન;
 દેવી દેવના શરીરથી જે,પ્રકટ થયાં નિદાન. ૧૧

વળી ગૌરીના દેહધરી, જે પ્રકટ યયાંવિખ્યાત;	
તે કયા તુને કહું, શુંબ નિશુંબ કરવા ધાત.	૧૨
મહિયાસુરવધ શક્ત્યસ્તુતિ, અને રૂપતણો વિસ્તાર;	
કહે ભાસણુ ચરિત્ર જે, પૂર્ણ હવાં નિર્ધાર.	૧૩

કંઠવું ૧ છું—રાગ કેદારી.

પૂર્વે શુંબ નિશુંબ જે બગિયા, અસુર ધોર સ્વરૂપ;	
પુષ્કર જાળને તપ આરબધું, સેવ્યો પ્રજ્ઞા બૂપ.	૧
અપુત વર્ષ દેવના તપ છોધું, ત્યાં રહી નિર્ધાર;	
બ્રહ્મા વેગે પ્રસન્ન થયા, ને વર આપ્યો તેણીવાર.	૨
પુરુષ ગાત્રધી મહું નહિ, મનુષ્ય યક્ષ ને દેવ;	
વર પામી હંદ્રાસન લીધુ, પ્રાક્રમ કરીને જેવ.	૩
યજ્ઞભાગ સર્વે તે ભોગવે, દિક્પતિનો અધિકાર;	
અમર સર્વે બ્રહ્મ થયા, તે કરે મન વિચાર.	૪
આપણુને આગે દેવીએ, વર આપ્યો છે જોડ;	
રમરણુ માત્રથી પ્રકટ થઈને, આપણ ટાળશે તેહ.	૫
તેનું ચિતન કરીએ, દુઃખ ટાળશે માય;	
એવી મતિ વિચારી આજ્યા, સુર હિમાચળ અર્ચ્ય.	૬
શૈલરાજાએ વિષ્ણુમાયાનું, આરંભ્યું સ્તવન;	
નમો દેવી મહા દેવી, શિવા નિરંતર ધન્ય.	૭
પ્રકૃતિ નિદ્રા નિત્ય તું બદા, કરીએ કોટિ પ્રણામ;	
ગૌરી ધાત્રી જ્યોત્સ્ના મંદ્ર તું, સુખ રૂપની ધામ.	૮
કલ્યાણી ને શ્રદ્ધિ સિદ્ધિ તું, નિઝતિ લક્ષ્મી સત્ય;	
દુર્ગા સર્વકારિણી સારા, કૃષ્ણ હુઆ મત્ય.	૯
અતિ સૌમ્યા અતિ રૂદ્રા, મગત્ પ્રતિષ્ઠા વાણી;	
તે તે રૂપને નમો નમો, આઈ વેદ પુરાણે નિખાણી.	૧૦

કંઠવું ૨ છું—રાગ આશાવરી.

અમર સહુકો સ્તુતિ કરે રે, એકવીશ નામ ત્યાં ઉચ્ચરે રે;	
વિસ્તરે છે, નમસ્તસ્યૈ, નમસ્તસ્યૈ રે.	૧

ઢાળ.

અસુર હણીને મુખ કીધું, દૈત્યે સંતાપ્યા અપાર;	
દુઃખ થકી તમો મૂકાવ્યા, તેને કુરીએ નગરકર.	૨
વહાર કર આઈ સવેળા, તપે સકળ દેવ;	
તુલિન નદી દે આશરો, શક્તિ કરીએ તારીએવ.	૩
એણીપેર દેવના રતવે છે, પ્રેમે તેજે સ્થાન;	
પાર્વતી ત્યાં નિસરિયાં, ગંગા કરવા સ્નાન.	૪
સુર પ્રત્યે એણી પેર જોડ્યાં, શિવા સુંદર વાળી;	
સ્નોત્ર માફ જે જપે તે, સુખી યાશે પ્રાણી.	૫
પાર્વતીના શરીરકાશથી, નિસર્થ અંખા રૂપ;	
તે કૈશિકી સર્વ લોકમાંહે, વિખ્યાત કહાવે ભૂપ.	૬
અંખા રૂપ નિસર્થા પૂઠે, પાર્વતી યયાં સ્થાન;	
દિમાચળ આશ્રમ ઠરો, કાલિકા તેનું નામ.	૭
ત્યાર પૂઠે અંખાહાએ, રૂપ ધર્મ પ્રકાશ;	
તેજ ત્રણ લોકમાં બ્યાપિયું, દશદિશ યયો ઉત્તસ.	૮
શુભતણા બે સેવક આબ્યા, ચંડ મુંડ બે વીર;	
નારી તેણે નયને નિરખી, સર્વાંગ સુંદર નીર.	૯
તેણે જઈ વિનવ્યો શુભને, સાંભળને તું સમ;	
દિગઃચળ એક વસે સુંદરી, શોભા દહી નવ જામ.	૧૦
ગિર પ્રકાશે ઝળહળ્યો, એનું રૂપ ન જાણ દાખ્યું;	
જ્ઞેરાવરીએ તે અણાવો, વચન એતું બાખ્યું.	૧૧
સ્ત્રી રૂપ છે ગાર અંગે, રહે છે તે ગિરિ લામ;	
તેજે દિશાઓ દિપાવે છે, જોવા જોમ છે સ્વામ.	૧૨
ત્રણ લોકમાં ઐદ રાન જે, ગજ આશ તો જોદ;	
હવેલાં મંદિર તમારે છે, સર્વ સ્વામી નેદ.	૧૩
હંદ્રયકી ઐરાવત લીધો, કલ્પવૃક્ષ ત્રિશાળ;	
ઉચ્ચૈઃશ્રવા દય તો લીધો, હંસવિમાન ભૂપાળ.	૧૪
ધનઃ યદી પદ્મ તો લીધું, મહાનિધિ તે સ્વાર;	
ઉદધિગે અંતુજગાળ આપી, કરમાય નદિ લગાર.	૧૫

સુવર્ણ શ્રવે એવું છત્ર વરણનું, પ્રજાપતિનો રથ;
યમતણી તો શક્તિ લીધી, પાસ જળપતિ સમર્થ. ૧૬
પાવકે આમિ શાં શૌચ વસ્ત્રતે, તમને કીધાં બેઠ;
એણી પેર તમે રત્ન સમસ્ત, દરી લીધાં નેટ. ૧૭
એ સુંદરી શામાઠ ન લ્યો, મોહકારી કલ્યાણી;
એણી પેરે ત્યાં રાજા પ્રત્યે, સેવક બોલ્યો વાણી. ૧૮

કહ્યું ૪ શું-રોગ આશાવરી,

વચન સુધ્યાં જૂપતિ જોહ રે, શુંબને અતિ ધણો વાધ્યો નેહ રે;
ડાઘ્યો કામે, યગો અતિ આકળો રે. ૧

હાળ.

કામદેવે કયો અતિ આકળો, પછે દૂત મોકલ્યો એક;
સુગ્રીવને કહ્યું પ્રીતશુ, તેડી આણે કરે વિવેક. ૨
દ્વિમાચળ તે આવી આવ્યો, દેવી કરે પાસ;
મધુરે વચને કરી બોલ્યો, વાણી એક પ્રકાશ. ૩
દેવી દેતેશ્વર શુંબ રાજા, વશ વર્તે ત્રય લોક;
દૂત હું તેનો આવ્યો છું, તમ બાણી તે અવિલોક. ૪
કાબુ છે જે દેવ સધળા, આશા પાળે-કીધાં;
તથા લોક વશ વર્તે માહરે, કંપે દેવમુરારી. ૫
તથા લોકમાં ઈષ્ટ રત્ન જે, તે છે મારે ધામ;
ઐરાવત ઉચ્ચૈઃશ્રવાદય, દેવે સુરકંપે સુણી રામનામ. ૬
દેવમય પન્નગ વિશે, રત્નભૂત સંસાર;
તે સર્વે મારે ઘેર છે, એક તું નથી નાર. ૭
રત્નતણા અગો છું બોગી, તું છે રત્ન વિખ્યાત;
વર્ષ ગુર કે લઘુને વર્ષ, નિશુંબ વીર છે જાત. ૮
પરમ ઐશ્વર્ય તું પામીશ, અમ સરખા કરે તાર;
અમ બેમાં એકને વર સુંદરી, મને મતિ વિચાર. ૯
વળતાં બર્મવલી બોલિયાં, મંદ હસીને વચન;
સત્ય કહ્યું કાંઈ નહીં જૂઠું, વાણી તારી ધન્ય. ૧૦

ઢાળ.

અસુર દણીને મુખ કાધું, દૈત્યે સંતાપ્યા અપાર;
 દુઃખ થકી તમે મૂક્યા, તેને કરીએ નમસ્કાર. ૨
 વહાર ઠર આઈ સવેળા, તપે શક્ય દેવ;
 તું વિન નહીં દે આશરો, શકિત કરીએ તારી સેવ. ૩
 ઐણીપેર દેવતા રતવે છે, પ્રેમે તેણે રથાન;
 પાર્વતી ત્યાં નિસરિયાં, ગંગા કરવા સ્નાન. ૪
 સુર પ્રત્યે ઐણી પેર જોડ્યાં, શિવા સુંદર વાળી;
 સ્તોત્ર માફ જે જપે તે, સુખી થાશે પ્રાણી. ૫
 પાર્વતીના શરીરકશથી, નિસર્ગ અંબા રૂપ;
 તે કૈશિકી સર્વ લોકમાંહે, વિખ્યાત કહાવે જૂપ. ૬
 અંબા રૂપ નિસર્ગ પૂઠે, પાર્વતી યયાં સ્થાન;
 દ્વિભાવળ આશ્રમ ઠર્યો, કાલિકા તેનું નામ. ૭
 ત્યાર પૂઠે અંબાજીએ, રૂપ ધર્મ પ્રકાશ;
 તેજ તણુ લોકમાં બ્યાપિયું, રસદિશ થયો ઉત્તમ. ૮
 શુંભતણા બે સેવક આબ્યા, અંક મુંડ બે વીર;
 નારી તેણે નપને નિરખી, સર્વાંગ સુંદર નીર. ૯

કંકણું ય મું-રાગ આશાવરી.

વચન સાંભળી દૂતજ વળ્યો, રાજા પ્રત્યે વેગે વળ્યો;
 નમન કરી પૂતાંત રાજાને કહ્યું રે. ૧

ઢાળ.

વાત્તાં રાજાને કહી, સાંભળતાં અધિયો ક્રોધ;
 આશા દધને તેડિયો, ધુમ્રલોચન ચોદ. ૨
 ધુમ્રલોચન બલ હિતાવજો, કેશ ઝહી લાવ નાર;
 તેની રક્ષા કરે બે દેવ દાનવ, તેને હણ્યો તે ઠાર. ૩
 શુંબે દીધી આગન્યા, તવ ધુમ્રલોચન વ્તવ;
 સાઠ સદસ દાનવ લઇને, દેવી સામે જગાવ. ૪

સુવર્ણ શ્રવે એવું છત્ર વરણુનું, પ્રજાપતિનો રથ;	.
યમતણી તો શક્તિ લીધી, પાશ જળપાનિ સમર્થ.	૧૬
પાવકે અમિ સાં શૌચ વસ્ત્રતે, તમને કીધાં બેટ;	
એણી પેર તમે રત્ન સમસ્ત, દરી લીધાં નેટ.	૧૭
એ સુંદરી શામાટ ન લ્યો, મોહકારી કલ્યાણી;	
એણી પેરે ત્યાં રાજ પ્રભે, સેવક બોલ્યો વાણી.	૧૮

કંકણું ૪ શું-રાગ આશાવરી.

વચન સુધમાં જૂપતિ જોહ રે, શુંબને અતિ બલ્લો વાલ્યો નેહ રે;
કાંધો કામે, ધમે અતિ આકળો રે.

૧

૬૧૫.

આપ પાણી અહીં આવતો, ચંડ મુંડ દેખી કોખ્યાં અંબિકા;
 બૃકુટી કુટિલ વદન કીધું, લલાટ પ્રરેકે સાંબિકા.
 એટલે ઠાળી કરાજ મુખી, નિસરી લલ્લ અસિ પાસ;
 વિચિત્ર ખટ્વાંગ ધર્યું, વ્યાધિચર્મ ધરી કરવા નાશ.
 જૂપણુ નરમાળાતણું, શુષ્ક ગાંસ મદા દૂર;
 વિસ્તાર મુખ ને લલન છબ્બા, ભૈરવ નયને પૂર.
 હરતીધંટા મોટા રથને, અહે મદા એક પાણુ;
 મુખ ગાંઠે મૂકે તદા, ભય તેના પ્રાણુ.
 અશ્વ રથ પાળા અહીં, મુખમાં મૂકે ખેવ;
 દાંતે કરી આવે સહી, વેગે તે અશ્વમેવ.
 કાને કેશ ઝીવા પાગે અહીં, પછાડે પાપાણુ;
 મુખે અહીં દાંતશુ જાળે, જો તે ગેલે બાણુ.

જે માટે ચંડ મુંડ ગ્રહી, લાવી આણે કામ;
તે માટે લોક વિખ્યાત હશે, તારૂં ચામુંડા નામ. ૧૮

કડવું ૭ મું-રાગ વેરાડી.

ચંડ મુંડનું સૈન્ય વિશાળ, તે માર્યું સુણ્ય બૂપાળ;
કોપે શુભ નિશુભ બલિષ્ઠ, સૈન્ય ધણું મેળ્યું પાપિષ્ઠ. ૧
છાશી બળિયા આયુદ્ધસદ વીર, કંથુ ચોરાશી મદ્ધધીર;
આપાપણા સૈન્યસહિત સંચરે, કૂળ કોટિવીર્ય પંચાશ ધરે. ૨
શત કૂળ તે ધૌમ્નતણાં, કાળક આદિ અસુર કૂળ ધણાં;
યુદ્ધ કરવાને કાલિ પાસ, ગ્રહિ આવે આયુદ્ધ ઉદ્ધાસ. ૩
બૂપે આઠા દીધી એમ, ધણા સૈન્યશુ આસ્થા તેમ;
આવતો દીકો ચંડીએ મદા, શબ્દ પ્રત્યંચા પૂર્વો તદા. ૪
પૂર્વો ધરણી અને આકાશ, સિંહનદ દયો પ્રકાશ;
પણુછ ધંટા સિંહનાદે કરી, દિશા દશ ધરપૂરે બરી. ૫
નાદ સાંભળી તેહ વિશાળ, દૈલ સૈન્ય આભ્યું તત્કાળ;
બાણે આઘ વિંટયાં અંગિકા, વિંટયો સિંહ વિંટયાં કામિકા. ૬
એવે અંતર અસુરનો નાશ, કરવા સુરમત અતિ ઉદ્ધાસ;
બ્રહ્મા વિષ્ણુ દર સુરતણી, શક્તિ નિસરી ચાલી ધણી. ૭
જેહ દેવીનું જેવું રૂપ, તેવાં વાહન બૂધચ અનૂપ;
તેવાં રૂપ ધરી સુંદરી, યુદ્ધ કરવા વેગે પરવરી. ૮
હંસ ચઢી કમંડલુ હાથ, બ્રહ્માણી આભ્યાં મહીનાથ;
માહેશ્વરી વૃષભે આરૂઢ, ચંદ્રરેખા નિશાળ ગ્રહિ ગૂઢ. ૯
મયૂર ચઢી શક્તિ કર ધરી, કુમારી આભ્યાં ચિસ્તરી;
લઈ ગરૂડ વૈષ્ણવી શંખ સારંગ, ગદા અદ્ભુત આયુદ્ધ અલંગ. ૧૦
મય વરાહનું રૂપ જેહ, વારાહિ શક્તિ આવી તેહ;
નારસિંહી તૃત્તિહાકાર, આભ્યાં નક્ષત્રને કરતાં પ્રહાર. ૧૧
વજ્ર હરતે ચઢી ગર્જદ્ર, સદસ્ય નયને જાણીએ ઇંદ્ર;
જ્યારે શક્તિ સર્વે પરવર્ધા, ત્યારે સૈન્યમાં શંખ સંચર્ધા. ૧૨
ચંડી પ્રલોએમ બોલ્યાવાણ, મારે અસુર એના દયો પ્રાણ;
ત્યારે ચંડીધડી, નીસરી, શિવાનામે ધેરું સુંદરી. ૧૩

- તે બોલી દરિ પ્રત્યે વચન, દૂતપાણું કરો જગજીવન;
 શુંબ નિશુંબ દુષ્ટને કહો, મૂખો યુદ્ધ કરવા શું રહો. ૧૪
- ધંધને આપો ત્રિલોક ત્રિશાળ, તમો વસો જામ પાતાળ;
 જીવવાની ઇચ્છા કરો, તો ધડાં થકા પરવરો. ૧૫
- જો બળપણે યુદ્ધનું કરો મન, શુંબ નિશુંબ તમે તજશે તન;
 તમારે માંસે કરીને તૂર્ણ, શિવા વેગે થાશે પૂર્ણ. ૧૬
- જો માટે શિવ દૂતને કાગ, મેયાં તેણે શિવદૂતી નામ;
 શિવે જામ કલા પ્રતિબોધ, દાનવને અતિ ચઢિયો ક્રોધ. ૧૭
- ક્રોધ પૂરિત આગ્યો સંભ્રામ, કાલાવની છે જેણે ઠામ;
 દેવી ઉપર બાણુની વૃદ્ધ, કરવાને લાગ્યો પાપિષ્ઠ. ૧૮
- દેવીએ સહવેગે હેદિયાં, વળતાં શૂળ ચક્ર બેદિયાં;
 બ્રહ્માણી મેલ્યું કમંડલ નીર, બળ હીન કીધા સર્વ વીર. ૧૯
- ચક્ર વળ ત્રિશૂળનો ધાત, દાનવ કીધા પૃથ્વીપાત;
 વાગ્યા શુકર મૂખના પ્રહાર, વહે છે રૂધિરતણી ધાર. ૨૦
- નાગસિંહી વિદ્યારે નખે, લાધને દાનવ ત્યાં બખે;
 એળિયેર કાશું સંભળે નેનાન, હાથિયા અસુર અનેક ઉપાય. ૨૧
- પદ્માવન પર દોઠા વીર, આગ્યો રક્તખીજ મંદોદરી;—
 તેનું રક્ત જ્યાં પૃથ્વી ઝરે, સાંથી ગોઢ તેવા વિસ્તરે. ૨૨
- રૂધિરથકી તે વાધે ધણા, આયુદ્ધ ભૂપણુ તેહજ તણ્યાં;
 ગદાપાણિ અહીં રણ સંચરે, દેવી સંવાતે યુદ્ધ કરે. ૨૩
- ઔદ્રી જેહને વળે હણે, રૂધિર વાસે ઉર અમુર તણે;
 રૂધિર ભુવિ પડ્યું જેટલે, અમુર બહુ ઉપન્યા તેટલે. ૨૪
- તેવા બળવંત આયુધ્ધ ગ્રહે, યુદ્ધ કરવાને સમજા રહે;
 વળી વળે વક્ષસ્થળ તાડિયું, રૂધિરવડે પ્રોઠ ઉદર ફાટિયું. ૨૫
- તેથી અસુર ઉપન્યા અસંખ્યાત, દેવી ચક્ર ગદાએ કરે ધાત;
 ચક્ર પ્રહારે રૂધિરજ વહે, ઉપન્યા અસુર સંખ્યા નવ લહે. ૨૬
- શક્તિ ત્રિશૂળ તે ઉર થાપિયું, અસુર ઉપન્યા જગત્ બ્યાપિયું;
 દેખી રક્તખીજ રૂપ બહુ, સુર ભય અનિ પામ્યા સહુ. ૨૭
- દેવ દયામણા જોઈ ગાત, કાલિકાને કહી એક વાત;
 અમુકા કર્ય મુખ ત્રિકાશ, હું કરું દાનવનો નાશ. ૨૮

મારા શબ પાતથી જે ઉપજે, રક્તળીજ વળી જે નિપજે;
તું મુખ વિકાશી રેહ સમક્ષ, દાનવને કર્પ વેગે તું બક્ષ. ૨૯
ઉપજતાં ખામશ જેટલે, વળતાર નહિ વાધે તેટલે;
એમ રૂધિર ધારે ક્ષીણુ, દાનવ સધળા ધારે છીણુ. ૩૦
એવું કહી ત્રિશૂળના પ્રહાર, કાલિ કરવા લાગી અહાર;
પીધું રૂધિર સૌ ક્ષીણુજ કર્યું, રક્તળીજતું નામજ દર્યું. ૩૧
દેવ સર્વે હરખ્યા અતિ ધણું, કાર્ય સિદ્ધ થયું આપણું;
માતૃગણુ કરવા લાગ્યો માન, જે જે જોલે સર્વે વાણુ. ૩૨

કડવું ૮ મું-રામ જેતમાન.

રક્તળીજ માથો સાંભળી, કાપે ચઢયા જે યર;
ધુલ-કરવા શુંબ વેગે આલ્યો, સેના લખને ફર.
કાલિકા જોજે રે, કહું તારો તે અમણાં નાશ;
અમર સધળારે, પછે માફ ઉપાજી અતિ ત્રાસ. ૧
અધર ડરો ને આયુધ્ધ ચલવે, સૈન્યનો નહિ પાર;
ખાણતણી લાં વૃદ્ધિ કરે, જાણિયે ધનની ધાર. કાલિ. ૨
નિશુંબે સિંહને ચીર કીધો, ખડ્ગ પ્રહાર પ્રચંડ;
દેવીએ સામું આયુધ્ધ મૂકી, તેનો કીધો ખંડ. કાલિ. ૩
શૂન્ય મહીને દાનવ ધાયો, દેવીએ કપોં મુઠિપાત;
પાપીએ ગદા સામી મેલી, તે ત્રિશૂળે છેલી માત. કાલિ. ૪
ફરશી લખને શુંબ આલ્યો, દેવીએ ખાણે ત્રાડ્યો;
મહા પાપી લાં પ્રહાર કરીને, જૂતળ ઉપર પાડ્યો. કાલિ. ૫
જ્ઞાત પડ્યો દીઠો જહો, બેઠો સુંદર રથ;
અણ જુજે આયુધ્ધ મહી, આળ્યો શુંબ સમર્થ. કાલિ. ૬
આવતો દીઠો દેવીએ, રાંખનો કીધો નાદ;
સિંહનાદ પ્રત્યાં શબ્દે, પાખો અસુર વિષાદ. કાલિ. ૭
હાસ્ય કીધું સિવદૂતિમે, અંખા કહે રે વાણ;
નય નય અંખરે અગર વહે, પુષ્પ વૃદ્ધિ કરે પ્રમાણુ. કાલિ. ૮
શુંબે આવી શક્તિ મેલી, જાણીએ અગ્નિ જ્વાળા;
ખાણુ જહુ મેલ્યાં તે છેઘાં, દેવીએ તનુકાળ. કાલિ. ૯

દેવીએ શુભ હૃદયેમાં ગાર્યું, શુભ પડગેાં લાં બોમ;
 ને ને શાન્દ યગે તેણી વેળા, સુરનર દરખ્યા બોમ.
 કાલિએ રાહ્યો રે, બલિઓ એ દુષ્ટ શુંગ;
 જય યોગે જગોરે, પાપિષ્ટ રાજવનિશુંગ. ૮૬. ૧૦
 શાન વળી જય નિશુંગને, ધનુષ ધરીને આવે;
 બાણતણી વૃદિ કરે ને, કાળીને વધાવે. કાલિ ૧૧
 ભગવતી અતિ ટ્રાપે - અઢિયાં, છેધાં તેનાં બાણ;
 રહેજેરે શુભ આગળ ઉભો, લઈ તારા પ્રાણ. કાલિ ૧૨
 શુભ લક્ષને સામો ચાહ્યો, દેવીને તેજે મારે;
 હૃદે બીતર બેઘો અતિ, રેહ રેહ વચન ઉચ્ચારે. કાલિ ૧૩
 દસી અંત્રાએ ખડગ લીધું, ગન બરાણી રીસ;
 પૃથ્વી ઉપર લક્ષને પછાડ્યો, છેધું તેનું શીર. કાલિ ૧૪
 કેટલાકે લાં સિંહે ખાધા, કાળી ક્યાં બક્ષ;
 એણી પેર દાનવ દળ દબ્યું, નારા કીધું સમક્ષ. કાલિ ૧૫

કડવું ૯ મું-રાગ ધનાઝી.

નિશુંબ હણિયો જ્યારે દીઠો, શુંબને અઢિયો કેધણ;
 રેહ ઉભી દમણાં મારૂં કેહતો આબ્યો, મુદ્દ કરવાને યોદ્ધણ.
 મુદ્દ . અતિ ધોર ત્યાં યાપે, દેવી અને રામનણ;
 અબ્રગધે અગર અઢી ભૂએ, વિવિધ ગેથી વિમાનણ. ૨

ધ્રુવપદ.

દેવી કેહ છે રેહજે ઉભો, હવણાં આણું અંત;
 પ્રાકમ સધણું જણાશે, કહાવે બડા બળવંત. જો જો પ્રાકમ મારૂં. ૩
 શસ્ત્રાઝ મૂકે માંહોમાંહે, વરતે હાહાકાર;
 જગદંબા આયુદ્ધ સર્વ છેદે, વેગે કરી દુકાર; શુંબને ત્યાં પછાડે. ૪
 તેનું ધનુષ્ય છેધું સંડીએ, શક્તિ અહીંને ધાય;
 ચક્રે કરી સાંગજ છેદી, ખડ્ અહીં પગાય, જો જો પ્રાકમ મારૂં. ૫
 છેદ્યું ખડ્ગ અધને માર્મી, સારથીવિણુ હવો રય;
 પાળો મુદ્ગર અહીંને આબ્યો, મુદ્દ કરવા સંબંધ, શુંભ ૬

મુક્યું એટલે મુદ્ગર છેવું, તવ મુદિ ઉગામી આબ્યો;
 દેવી હરેમાં મારે જોડલે, કરતલે મારી ચલાબ્યો. જો જો ૭
 તળ પ્રદારે ફેક્યો મહી પડ્યો, ઉડ્યો તે તત્કાળ;
 ચંડીને શ્રદ્ધી ઉત્પતિયો, નમ મયો બ્રુપાળ; શુંબે કીધી ગર્જના. ૮
 નિશધાર ત્યાં મુદ્ધ કરે છે, પરસ્પર મહાધોર;
 પ્રદાર માંહે માંહે મૂકે, ક્રોધ કરી કઠોર; ચંડિએ પ્રાક્રમ કીધું ૯
 દેવીએ ઉપાડી ભમાબ્યો, નાખ્યો મહી મોઝાર;
 ઉડી મુદિ ઉગામી ધાયો, કરતો મરો માર; કુંભે કીધી ગર્જના. ૧૦
 આવતો જોઈ અંખાએ, હરે શળવડે ત્રાડ્યો;
 પ્રાણ સહિત કીધો કાનવ, પૃથ્વી ઉપર પછાડ્યો, ચંડિએ પ્રાક્રમ કીધું. ૧૧
 પડતાં હોય સહિત થળી પૃથ્વી, મુખ્યા પર્વત પ્રૌઢ;
 પછે સ્વરથ થઇ સૌ કો હરખ્યા, માર્યો જાણી મદ. ચંડિ. ૧૨
 ઉલ્કાપાત મેધ શાંતિ પામ્યો, નદી વહે મારગ નીર;
 દેવ સહુ અતિ આનંદ પામ્યા, મર્હું પામ્યો વીર. ચંડિ. ૧૩
 પડક વળાડે ગંધર્વ ગાયે, નાચે અસ્સરા નાર;
 વહે પવન નિર્મળ શાંત પાવક, તપે ઉજવળ સૂર્ય અપાર. ચંડિ. ૧૪
 પુષ્પવૃદ્ધિ કરે સુર અંતર, વાળે જાડુ નિશાબુ;
 મુદિત થઇ સહુ એણી પેર મોલે, જય જય જય જય વાણ. ચંડિ. ૧૫
 કડવું ૧૦ મું-રાગ કાલેરો.

!વીએ અસુર સર્વ ગાયો, હખ્યા ઇન્દ્રાદિક દેવ.
 મત્યાનીની રુદિતિ આરંભી, મુદિત વચન તત્ત્વેવ. ૧
 !વી પ્રસન્ન થઇ હરો આરતી, તું ઈશ્વરી વિશ્વાધાર;
 પૃથ્વી ઉલ્ક સ્વરથ તે તારૂં, જીજ્ઞસુ ધરો સંસાર; જયજયજય મહાદેવી. ૨
 વેદા ક્રિયા સર્વે તું દેવી, તે પૂર્વા છે જ્ઞાતાંડ;
 મેથુ રુદિતિ કરી શકે તારી, તું ઈશ્વરી વસે નવખંડ. જય ૩
 પ્રરામણી નમો રુદિતિ તમને, શ્લોકે શ્લોકે ધિગ દહી વચન;
 દ્ર વન્દિ વાણ મળીને, કરે લગવતીનું સ્તવન. જય ૪

ધ્રુવપદ.

મુદ્ધિ રૂપે સહુને હરે વર્યા, સ્વર્ગ મુકિત આપો ભગવતી;
 લા કાષ્ટાદિક રૂપે તે તું, સર્વ સુખ પૂર્વા તે સતી. જય જય નારાયણ. ૫

સર્વ મંગળમાં મંગળ રૂપ તું, સર્વ આર્થ સાધે શર્ણુ;
 સૃષ્ટિ રિયતિ વિનાશ શક્તિ તું, ગુણાશ્રય ગુણમય આવર્ણુ. ૪૫૦ ૬
 શરણાંગત દીનને રાખો, આરતિ સદુની કરો તત્કાળ;
 હસે ચઢી બ્રહ્માણી રૂપ તું, કરમાં કુસુમની માળ. ૪૫૦ ૭
 માહેશ્વરી વૃષભે ચઢી તું, ચંદ્ર ત્રિશૂળ ધરે બ્યાળ;
 ક્રોમારી કર શક્તિ ધરોને, મયૂર કુંકટ જત વિશાળ. ૪૫૦ ૮
 વૈષ્ણવી શંખ ચક્ર ગદા ને, સારંગ ધનુષ્ય ધારે પાણુ;
 વારાહિ ધરે દંષ્ટ્રા વસુધા, નારસિંહી નખ મોટા જાણુ. ૪૫૦ ૯
 ઐંદ્રિ કરમાં વજ્ર ધરોને, સહસ્ર નયનાં નાર;
 વદન કરાળ દંત અતિ પ્રોઢા, ચામુડા ઉર શીરદાર. ૪૫૦ ૧૦
 શિવહૃતિ મહા ધોર શબ્દને, લક્ષ્મી લજ્જા વિદ્યા પુષ્ટિ;
 ધ્રુવા સ્વધા ને મહારાત્રી તું, મંમાયા આદિ શક્તિ. ૪૫૦ ૧૧
 સર્વાર્થ પાણિ પાદાંત તું, અક્ષિ મસ્તક શ્રવણ ને દ્રાણુ;
 સર્વ શક્તિ અમને ભયપત્રી રાખો, દુર્ગા દેવી તને પ્રણામ. ૪૫૦ ૧૨
 ભોવન સૌમ્ય તણુ તે તારાં, જ્ઞાણકરાળ અસુર ક્યાં નાશ;
 ત્રિશૂળે રાખો આઘ અમને, બદ્રકાલિ નમો પ્રકાશ. ૪૫૦ ૧૩
 ધંદાશબ્દે અસુર જે મોહ્યા, તેણે અમારી રક્ષા કરે;
 ખડ્ગાદિક આયુદ્ધે રાખો, નમિયે શુંબ દૃષ્ટિ ધરે. ૪૫૦ ૧૪
 પ્રસન્ન થઈ સર્વ રોગને ટાળો, પૂરો મન મનોરથ કામ;
 તુને જે આશ્રય હોયે, તેને આપે ઉત્તમ કામ. ૪૫૦ ૧૫
 નિર્દેન વેરીનું કીધું, ધર્મદેશી હણિયા સહી;
 મહાવિદ્યા મંમાયા તું, સર્વ વિશ્વ ભગાડો રહી. ૪૫૦ ૧૬
 આધશક્તિ, ત્રિશુવન તારક, મંમાયા માહ બળવંત;
 પાર તારો પામે નહીં, દેવ અસુર અને મુનિજનન. ૪૫૦ ૧૭
 દાવાનળ વેરીદળ અહિબળ, તેણે કામ કરે તે સાર;
 વિશ્વવિદ્યા ભગવતી તું માતા, નામ માત્ર ટાળે સંસાર. ૪૫૦ ૧૮
 તું સરળ્યાં ધર્માને પાળે, સમરાચરં તું વિશ્રામ;
 શર્ણુ આબ્યાને તું ઉમારે, નામ થઈ કીજે છિયે પ્રણામ. ૪૫૦ ૧૯

કંઠકું ૧૧ મું-રાગ દેશાખ્ય.

સ્તુતિ સુણી પ્રસન્ન થઈ હ્રદે, જગદંબા એમ વાણી વદે;
 માંગે માંગે આપું વરદાન, સર્વોપકાર થાય નિદાન.

- દેવ કહે સમળું થયું કાળ, વેરી અમારા માથે આજ;
વળી વેરી સાં યાએ જેહ, જગદંબા હણુજેને તેહ. ૨
- કહે દેવી વૈવસ્વત માય, અષ્ટપિંશતગો જીગ જ્યાંય;
ખીળા શુંબ નિશુંબ એકવાર, અવતરશે પાપી અવતાર. ૩
- સારે નંદ ઘેર યશોદા નાર, તેને કૂળ પ્રકટીશ હું સાર;
વિંધ્યાચળમાં કરીને વાસ, અસુરતણો કરીશ હું નાશ. ૪
- પુનર્પિં મહીતળ રૂદ્ર સ્વરૂપ, અવતરી અસુરહણીશ બહુ બૂપ;
દાડિમના કુસુમ આકાર, રક્તદંતિકા ચર્ષક તેવાર. ૫
- વૈપ્રિચિત્તિ દાનવ અનેક, ખારીશ તેને કરી વિવેક;
સારે રક્તદંતિકા માફે નામ, ધરો સ્વર્ગ લોકમાં કામ. ૬
- જ્યારે યાશે અનાવૃદ્ધ, શત વર્ષે મહાદારણુ રિદ્ધ;
જળ વિહોણી જોઈને મહી, મુનિજન મુને સ્તવશે સહી. ૭
- અયોનિસંભવ હું સદા, શતનેત્રે જોઈશ મુનિમુદા;
સારે શતાક્ષી અભિધાન, ગારૂ ગાશે સર્વ જન ગાન. ૮
- જ્યારે ઉપાધશ સર્વ શાક, આત્મ દેહ સમુદ્ભવ પાક;
સહુ જીવશે શાકે કરી, સારે નામ ગારૂ શાકભરી. ૯
- રાક્ષસ ખીડા કરશે બહુ, આકુળ બ્યાકુળ યાશે સહુ;
સારે દુર્ગમાક્ષનો આણીશ અંત, દુર્ગા નામે જપશે સત. ૧૦
- જ્યારે બીમરૂપ હિમાચળ કરી, રક્ષા મુનિજનની આદરી;
રાક્ષસને હું બક્ષીમ જ્યાંય, મુને બીમદેવી કહેશે લાંચ. ૧૧
- અરણ્યાક્ષ જ્યારે કરશે બાધ, ત્રણલોકને મહા અગાધ;
પદ્મપદ્મભરી રૂપ ધરી ખેવ, ખારીશ તેને અશ્વમેવ. ૧૨
- સારે જામરી રૂપ ગારૂ વિખ્યાત, સ્તવશે સર્વ લોક કહી માત;
એણીયેર દાનવ પીડશે જદા, રૂપ ધરી હું ટાળીશ તદા. ૧૩
- કહે દેવી સાંભળો સુર મુન્ય, એણે સ્તોત્રે જે કરશે સ્તવન;
તેની સકળ બાધતા જેહ, તેહ ટાળુ નિ.સંદેહ. ૧૪
- મધુકૈટભ મહિપાસુર મૃલ, પારાયણુ કરશે જે સલ;
આઠમ ચૌદશ નવમી દન, કહે સાબળે એકે મન. ૧૫
- તેને લાં કુકૃત નવ હોય, દુઃખ દારિદ્ર ટાળું સોય;
શત્રુ ભય નહિ ધણ વિમોગ, ગ્યોર ભય નહિ કાઈ રોગ.

રાજા શસ્ત્ર અનળ બધ નહીં, સ્મરણુ માફ કરતાં સહી;
 તે માટે માફ મહાત્મ્ય સદા, બણવું સાંભળવું અતિ મન મુદા. ૧૭
 ડાકિણી શાકિણી બધને દણું, દુઃખ સર્વે જનના મન નવ ગણું;
 પ્રેમ ધરી મહાત્મ્ય જે બણે, હું સાનિધ્ય સદા તે તણે. ૧૮
 બસિપ્રદાન ને પૂજા કાળ, અગ્નિહોત્ર જ્યાંદ નિશાળ;
 મહાત્મ્ય માફ એ સર્વથા, કેદવું સાંભળવું શુભ કથા. ૧૯
 જાણે અજાણે પૂજા કરે, મહાત્મ્ય માફ જે ઉચ્ચરે;
 શરદ્કાળ વાર્ષિક વિશેષ, ટાળું બાધા ફરી રેષ. ૨૦
 ધન ધાન્ય પુત્ર પામે પૂર્ણ, દુકૃત દુઃખ યામે ત્યાં ચૂર્ણ;
 મુદ્ધ વિશે મહાત્મ્ય સાંભળે, વૈરી પ્રાન્ને થઇને પળે. ૨૧
 શાંતિકર્મ સધળાં કરે જ્યાંય, મહાત્મ્ય માફ સુણે ત્યાંય;
 દુઃસ્વપ્ન મદ પીડા ટળે, બાળ મદતણું દુઃખ બળે. ૨૨
 રાક્ષસ ભૂત પિશાચ પ્રકાશ, બણતાં સુણતાં પામે નારા;
 પશુ પુષ્પાર્ધ્ય ધૂપ હપચાર, ગંધ દીપ તે જલમ સાર. ૨૩
 વિમ્બોજન હોય અહર્નિશા, અન્ય વિવિધ પેર ભોગ જશા;
 વર્ષપ્રીતિ હોય જેટલી, મહાત્મ્ય અવણુ માત્રે તેટલી. ૨૪
 સિદ્ધ બાદ્ય મદ પીડા રાજ, તે ટાળું સાફ સર્વ કાળ;
 અર્જુનનાવ ડોલતું જોય, મહાત્મ્ય બણે સુખ થાયે સોય. ૨૫

કડવું ૧૨ મું-રાગ ધનાગ્રી.

કહે છે જાપિ સાંભળો રાજાનંદ, જોવું કહી ગંડિ ખરિ ગયા ધ્યાનંદ;
 જોક્યિત રહ્યા સર્વ દેવતા રે. ૧

તેણીએ આ વિધિ માણું છે, તેહયકી હતપસ;	
હાન તેહ આપે છે, થઇ સંતુષ્ટ રિદ્ધિ સલ.	૪
તેણીએ સર્વ વ્યાખું છે, બ્રહ્માંડ ત્યાં એ જૂપ;	
મહાકાળી મહામારી, મંમાયા સ્વરૂપ.	૫
કરે રહે મહામારી, કરે છે સંહાર;	
તે સૌમ્ય સ્વરૂપ થઈ, કરે સ્પૃશ્યવ્યાપાર.	૬
તેહજ રૂપ સનાતની, કરે છે પ્રતિપાળ;	
ગૃહ ગૃહ વિશે લક્ષ્મીતણી, જુદી કરે વિશાળ.	૭
તેજ કાળે લક્ષ્મી દેશે, કરે ત્યાં વળી નાશ;	
વિવિધ રૂપ એણીપેર તેહનાં, અસંખ્ય છે ઉદ્ધાસ.	૮
પુખ્ત ધૂપ આઢે પૂજે, આપે પુત્ર કલત્ર પરિવાર;	
વિચિત્ર મતિ ને વિવિધ ધર્મનો, કરે ત્યાં વિસ્તાર.	૯
રાજા મેં તુને કહ્યું, મહાત્મ્ય દેવીતું સાર;	
એવો પ્રભાવ છે માતનો, નજી મોહો સંસાર.	૧૦
વિદ્યા તેણીએ પાગીએ, જે વિષ્ણુમાયા થાય;	
તેણે તું ને વૈશ્ય એ, મોહા અતિ ધણું રાય.	૧૧
અવર અવિવેકી ખીજ ધણું, મોહા છે વિશેક;	
તે માટે વૈશ્ય ને તું, શણું જાઓ ધરી વિવેક.	૧૨
પ્રધરીને શણું જાઓ, આરાધન કરતાં યુક્તિ;	
ભોગ સખજો આપમે, સ્વર્ગ ને વળી મુક્તિ.	૧૩

કવચું ૧૩ મું-રાગ મેવાડો.

માર્કડેય ઋષિ ઉચ્ચરે રે, સાંભળ હો મુનિજન;	
એણીપેર ઋષિએ કહ્યાં રે, રાજાને વચન.	૧
હાળ.	

વચન સુમેધ ઋષિએ કહ્યાં, સાંભળ વૈશ્ય જૂપાળ;	
મહાનુભાવને પ્રસ્થાપ કરીને, શાક્યા તે તત્કાળ.	૨
રાજ્ય મયાની મમતા છાંડી, દેરી દર્શન કાળ;	
તપ કરવામે આલિયા તે, વૈશ્ય અને મહારાજ.	૩
અંજાના દર્શન અર્થે, નદી કેરી તીર;	
વૈશ્યે તપ આરંભ્યું, તે કષ્ટ જપે શરીર.	૪

તે જો નદીને બાઠે જમને, મૃતિકા મૂરત કીધ;	
પુષ્પ ધૂપ અમિતર્પણ, જે અરણ્ય તેને દીધ.	૫
નિરાહાર તે છતાત્મા, તનમય કરીને મન;	
સાવધાન થઈને રહ્યા, વૈશ્ય ને રાજન.	૬
અદર્શિય ધ્યાન ધરે ઘણું, મન રાખી ધીર;	
નિજ ગાત્રનું રૂધિર લઈ, બલિદાન દે છે વીર.	૭
એણીપેર આરાધતા, છતાત્મા સ્થિર મન;	
ત્રણ વર્ષ પૂરાં હવાં, યયાં ભગવતી પ્રસન્ન.	૮
પ્રત્યક્ષ થઈને જોલિયાં, ગામ્ય .માગ્ય રાગન;	
વૈશ્ય તું જે માગે તે, આપું હું વરદાન.	૯
માર્કંડેય કહે જૈમિનિ કહે, ભૂપતે માગ્યું રાજ;	
યઃ લોક વૈરી ક્ષય હોયે, પરલોક સીજે કાજ.	૧૦
વૈશ્યે હકી જ્ઞાન માગ્યું, મન કરી પ્રકાશ;	
હું ને માઈ જોઈ સંગ છૂટે, પુનરપિ ન હોય ગર્ભવાસ.	૧૧
દેવી કેહ છે સાંભળ રાજ, થોડા દિનમાં મળશે ધન;	
રિપુ હણી અખિલ તું પામીશ, નિજ રાજ્યાસન.	૧૨
મુઆ પૂઠે દેવતા થઈશ, વિવસ્વાનથી જાણ;	
સાવર્ણિ મનુ ધમ્મશ, આગળ તું નિર્વાણ.	૧૩
વૈશ્યને કહ્યું જે માગ્યું છે, તે પામીશ બહુ જ્ઞાન;	
મન નિર્મળ થાશે તારું, અંતે ૫૬ હરિરધાન.	૧૪
એણીપેર તે બેઠુને, વરદાન દેઈને ખેવ;	
અંતર્ધર્માન થયાં સહી, અંગિકા અવસ્થાએવ.	૧૫
એણીપેર વરદાન પામી, ભોગવી નિજ દેશ;	
પછે સર્વથી તે જન્મી, મનુ થાશે નરેશ.	૧૬

કડવું ૧૪ મું-રાગ મેવાડો.

વળિ માર્કંડેય ઋષિ ઉચ્ચરે રે, સાંભળ જૈમિનિ વાત;	
વૈશ્ય જ્ઞાનને પામિયો રે, અદ્ભૂત ત્યાં વિખ્યાત.	૧

હાળ.

વિખ્યાત જ્ઞાન વૈશ્ય પામ્યો, મેં કહ્યું આખ્યાન;	
એણીપેર મનુપણ પામિયો, સુરથ નામ રાગન.	૨

એ ચરિત્ર કલાં દેવીતાણાં, જે સાંભળે તે ગાય;	
આલોક દુઃખ દેખે નહીં, પરલોક સુખીઓ યાય.	૩
માર્કડેયપુરાણમાંની કથા, મહિમા જગદંબાય;	
એક મને જે સાંભળે, તેણે જન્મ મણું બધ જાય.	૪
જેને પુરાણનો અધિકાર નહીં, સીંચુ કરે કામ;	
બાપાએ કરી બાંધ્યું, અંબિકા કેડે આખ્યાન.	૫
જેનું રતનન પ્રહારિકન જાણે, તે મનુષ્યછિ કુણ માત્ર;	
રતનન ગાત્રે વિનંદ્યું, પદબંધ કરીને ગાત્ર.	૬
નવરાત્રીમાં ઉત્સવ કરી, આખ્યાન ગાયે જેઠ;	
સંસાર સુખ પામે ધણું, દુઃખ ન દેખે દેઠ.	૭
આઠમ ચૌદશ જાન કરે, પામે પુત્ર કલત્ર પરિવાર;	
ધન ધાન્ય સુખ પામે ધણું, જે સાંભળે નર ને નાર.	૮
માત્રા ભેદ જાણું નહિ, કંઈ તાલ હંદ પ્રબંધ;	
કેહ બાલણ સહુકો સુણો, કલો કથા ચરિત્ર સંબંધ.	૯
ચંદ્રિ ચરિત્ર આ કથું, મતિમાને પ્રિયું જેઠ;	
બાપાએ પ્રબંધ કરીને, આખ્યાન બાંધ્યું એઠ.	૧૦
પ્રેમ ધરી જે સાંભળે, અને ગાય રતુતિ સાર;	
તેને ચંદ્રિપાઠ સાંભળ્યાનું, ફળ હોયે નિર્ધાર.	૧૧
એ ચરિત્ર જણ આપ્તતાણાં, માર્કડેયે જૈમિનિને કલાં;	
કહે બાલણ તે ચિરતાપો, જે જુદિમાને મં લલાં.	૧૨

ચંડીઆખ્યાન પૂર્ણ.

નળાખ્યાન.

રામ ધનાશ્રી મેવાડો.

પર્વતજને પરણ્યું પ્રીતે, નીલકંઠને નમન કરૂંરે;
મણનાયક ખુદાયક, સિદ્ધિ જુદિ મનમાં ધરૂંરે.

૧

ઢાળ.

સિદ્ધિ જુદિ ધારૂં મનમાં, સમરૂં તેનો સ્વામી;
સિદ્ધરાશ્રય મોદ મોદક, નમું મંગળગામી.
ફરશી કરમાં ધરી છે, વિપુલ દેવ પાવન;
ઉદર મોડું દીસે છે, સ્વરૂપે વામન.
સેવંત્રાંની સોષ સારી, ઘંટા ઝાલી પાણ્ય;
મૂલકવાદન મલપનો છે, વેદ આરે વાણ્ય.
શુદ્ધદંડ અખંડ અવિચળ, સેવક જન સાષ સદા;
કવિતા કરવા પિનવું છું, મન કરો દેવા સુદા.
વિધુવદની વિધાત્રી દેવી, વિધુવત્ શીતલ પ્રકારા;
બ્રહ્મતત્ત્વા બ્રહ્મરૂપા, કરો કૃપા નિજ દાસ.
અંગ માંહે અંધકાર છે, પ્રકટો અર્ધ અનૂપ;
આર નામથી ચતુરા તારિ, આર વાણીના કૃપ.
અદ્યમતિ આષ કાંઈ નવિભાણું, ગુણ ગાવાની આશ;
દયાનિધિ દયા કરિયે, તો ગુણ ગાયે દાસ.
મુરિનર મુનિવર જિ હુઆ, વંદુ તેના પાષ;
છંદ પ્રબંધ હું કાંઈ નવિભાણું, કરો કવિજન સાષ.
રાગ ઢાળવું માપ ન જાણું, અહંજુદિ કવિની વસે;
અલંકારનો અક્ષર કેવો, જાણું નહિ હું નવ રસે.
શારદા સંપૂર્ણ કરજો, કૃપા મુજપર આજ;
વા, મતિ દિયો મહારાજ.

૨

૩

૪

૫

૬

૭

૮

૯

૧૦

૧૧

મુષિદિર અતિ દુઃખ પામિયા, હવિ કરવું ક્ષિમ;	
અર્જુન તો રત્ન ગયો, ધાયે કેમ વિધિ ક્ષિમ.	૧૨
મહાદુઃખ તો રાય પામે, બૃહદશ્વ ઋષિ જોલિયા;	
રાય દુઃખના મન માંહી, તાપસે તોય તોલિયા.	૧૩
રાય દુઃખ તું શાં ધરે છે, પામ્યો દુઃખ જે નળ;	
તારાથી તે અતિ ધણું છે, પુણ્યે વળી સખળ.	૧૪
ધર્મનંદન જોલિયા, મમ સમ્રો દુઃખી કુલ્ય;	
બૃહદશ્વમુનિ બાખા, નથી નિપન્યો ઉલ્ય.	૧૫
નિધવ દેશનો રાય કહાવે, વીરસેન સુખલ્ય;	
મહાપરાક્રમી તે કુતો, રાયજી ગુણનો જાણ્ય.	૧૬
પુત્ર તેનો તત્તવેતા, નળ એવું નામ;	
પુષ્કર સાથે ઘૂત રમિયો, હાથો રાજગૃહ કામ.	૧૭
ઝી સહિત તે પને વસિયો, સાથે નહિ વિપ્ર વારય;	
રાજ તમે પુણ્યશાળી, સાથ વિપ્ર સમરય.	૧૮
સાથિ કે સગું નહિ, મહાદુઃખ પામ્યો નળ;	
પિત્રાર્થે પરપંથ કરી, રાજ મુકાવિયું ઘૂત છળ.	૧૯
ધર્મનંદન જોલિયા, કદો મુનિ નળ કુલ્યરાય;	
કિમ તે છળાયો ગયો, દુઃખનો કુલ્ય કુપાય.	૨૦
કુલ્ય દેશ વસે રાય નળ, કુલ્ય કારણ રમ્યો ઘૂત;	
રાજ ગયે કિમ દુઃખીકવો, કિમ ગયાં રાજ ગૃહસ્થ.	૨૧
વિસ્તારી મુનિજી સંભળાવો, નળતણું ચરિત્ર;	
પુણ્યમ્નેકની કાર્તિ સાંભળો, પહે મન મુનિ પવિત્ર.	૨૨

કડવું ૧ છું-રાગ દેરાખ.

બૃહદશ્વઋષિ જોલે, સુણો નળર્જી ચરિત્ર;
રાજપણું મળે તમને, મળે યદુપતિ મિત્ર.

વાળા.

મિત્ર યદુપતિ મળે રાજ, હવિ સુણો નળઆખ્યાન;
કાર્તિકંત જળવાન હરિ શો, નળ નામે રાજન.

તેના ગુણ અમિદ કેદ પેર ગાઉ, હંદ્ર જેવો મતિવાન;	
તેજે તો તે સૂર્ય સરિખો, પૃથ્વીપતનું ખામ્યો માન.	૨
ખાલણને અતિ ઘન દેનો, નામ હવું દાતાર;	
હયાવાન નળરાય એ હવો, વેદનો ખામ્યો પાર.	૩
શર સાચો તપસ્વી તે, ઘુતવિધા સમજિ પ્રાણ;	
સસવાદી સેનપતિ છે, કો દરે ગુણ વિખાણ.	૪
સ્વરૂપ સુંદર જોઈને, કામનીને વાધે કામ;	
ઉદાર મનનો રાયજી, જેવો રઘુવર રામ.	૫
શરણાંગતનું રક્ષણ કરતા, પુરૂષ ઈ પુણ્યવાન;	
ધનુષધરમાં મનુ જેવો, નળરાજ બળવાન.	૬
કીર્તિ વાધી દશ દિશામાં, નળ થયો પ્રભાશ;	
વિદર્ભ દેશે રાય મોટો, પૂરે યાચકની આશ.	૭
રઘુનાથ કૃપાથી ગાઉ છું, ભાલણ તિના ગુણ;	
ગણપતિ ગુરની કૃપા હોષતો, અંધમાં રેહ નવિ ન્યૂન.	૮

કંઠકું ૨ જુનું—રાગ દેશાખ.

નળરાજ અતિ બક્ષો રે, વિદર્ભમાં રાય બીમ
શરવીર શાણો તેહઅનિ રે, તપ વ્રત ધારી નીમ

ઠાળ.

નીમ ધારી બીમ રાય છિં, સંતતી કામના મન;	
રિયર ચિતે તે દિજને સેવે, કરિ બજન અનુદિન.	૨
દિન રાત્રિ તાપે તપે, સંતાન મોચના મન;	
ચઢા રહે ઉદાસી તિન, રાણી રાય તપે તન.	૩
ધર્મજન તેની જાણે, આબ્યા જનન સુનિ એક;	
સૂર્ય ઉગ્યો એવી શોભા, કરે વેદશાસ્ત્ર ધૂનિ વિવેક.	૪
અર્ધપાદે યુનિ પૂરુષારે, પત્ની સકિત રાજન;	
કરજોડી સન્નુખ જોબો, જાણે જોઈએ વરદાન.	૫
મનનું દારદ યુનિ જાણે, વદ્યા છે વચન;	
ઈચ્છા હોય તે માગિયે, બેસો તમે આસન	૬

રાય એરી જોલિયા, મુનિ નહિ સંતાન;	
વંજાદોપને ટાળિયે, હમ રાણી માગઈ માન.	૭
પ્રસન્ન થઈ વરદાન દીધું, ત્રણ યુવ થાશે સાર;	
એક યુત્રી તારે થાશે, ગુણ રૂપનિ ભંડાર.	૮
કેટલે કાળે રાયને, સંતાન હુઆં ચાર;	
દમયંતી દમ દાંત એ ત્રણ, દમન ઓયો ધાર.	૯
મુષિઠિર સુણ કયા તેની, પુત્રિકેરી આજ;	
રૂપ ધોવને રાજતી, વશ શોભા મદારાજ.	૧૦
ગુણવતી ગોરી ધણું, અપાર મલિમા વાધ્યો;	
આનુચરી શત સેવા કરતી, ભેગ રૂપનો સાધ્યો.	૧૧
છંદ્રાણીથી અધિક ઓપે, દમયંતી બીમકુમારી;	
આકાશરૂપી આનુચરી છે, વિદ્યુતરૂપી બાળી	૧૨
વિષ્ણુકેરી લક્ષ્મી જેવાં, નેત્રકમળ ત્રિશાળ;	
ભૂકુટિ ધનુષ છે વાંકડું, વિપુલ પ્રકાશિત બાળ.	૧૩
દેવ દાનવ મક્ષ કિતર, મનુષ્યમાં નવ નાર;	
દમયંતી છે અતિ મનોહર, હિતારે સર્વનું વાર.	૧૪
દેવરાણિ લછત યાછ, એવી છે દમયંતી;	
ભાક્ષણપ્રભુ રધુનાથના, દમયંતી ગુણવંતી.	૧૫

કંકણું ૩ ભૂં-રાગ ગોડી.

જરી દમયંતી રૂપાળી, તરી નળની જોડી બાળી;	
નૃસિંહશુ પ્રાક્રમ જાણુ, હિંગો જાણે નિષધ બાણુ.	૧
પૃથ્વીતળમાં નર નહિ એવો, પ્રભ કેહ રાયને સેવો;	
કામદેવ હારે રૂપે, રાય પૃથ્વી માંહે અનૂપે.	૨
એવાં બંને રૂપનાં રાશિ, જન વાત કરે રૂપ તપાસિ;	
બંને નજરે નોતાં મધ્યાં, ગુણ સુણી મુખ યતાં વિવાં.	૩
જાગ્યો પરસ્પરને કામ, બંને જાણે અન્યોન્ય નામ;	
નળને કામ વેદના અપાર, કરઈ દમયંતીનો વિચાર.	૪
મનભ્રમિત યમું જિ વાર, અંતઃપુર સાન્નિધ્ય મયો સાર;	
વાડી રમણિ પોતીછી હતી, કામવાસના મન જાગતી,	૫

એવે દોડા રમતો હંસ, જિનાં શિથિલ થમાં છ આવતંસ;
 ધણા હંસને જોયા જૂથે, ધણો એક રૂપ અનૂથે. ૧
 પામી લયને જોયો તેહ, મુને હણુશો મા આ દેહ;
 કાંધ કારજ કરશું તમારું, રામ માતો જો વેણુ અમારું. ૭
 નળે વચન પ્રકાશા, કિંમ પુરિશ તું મુજ આશા;
 દેહ ગુણવતી એક નારી, છુના ગુણપર દેવતા ભલે વારી. ૮
 દમયંતી પાસે જશું હુધ, રાગ મનમાં રીઝ તુંધ;
 મોહની તેને તારી લગાડું, કામ તારો તેને જગાડું. ૯
 કઈ હવિ એવાં વિખાણુ, બીજો પુરુષ ન પરણે જાણુ;
 મુખી આનંદ પામ્યો રામ, હંસને આપી આશાય. ૧૦
 હંસ ટાળે મળી ગયા, રામ મન માંહી મુખી ધિયા;
 વિહર્ભમાં મયા જ્યાંહિ, નગરી ભીમકની હિં લ્યાંહિ. ૧૧
 ઉત્તમો નબચર હંસ, જિની નારી ધરી આવતંસ;
 સખી સાથે જિભી-રવામા, અજાડસ તેણીની સામા. ૧૨
 રામા દોડી ધરવા હંસ, પડતાં શિર કણીનાં આવતંસ;
 સખી જોટલી તેટલા હંસ, કોઈ ઉડીને બેઠા વંશ. ૧૩
 કોઈ સખી દોડતી પૂગિ, કોઈ ક્ષમાય નહિ તિણે રૂઠી;
 ગણદમયંતી દસ સાહવા, તિતો હંસ જોયો જોલ આવા. ૧૪
 વાણી મનુષ્યની ભત પંખી, જોસે ઉડતો કંઈક અંખી;
 હાથ નવિ આવિઉ તમસે, અગો રેહ સરોવરમાનસે ૧૫

કડવું ૪ થું-રાગ સામેરી.

ઉડતાં જોયો હંસ, રવામા સાંભળરે, દેશ નિષધ મુઝારે, હિ નરમણિ નળરે.
 કામદેવ જેવું રૂપ, રવામા સાંભળરે, અશ્વિનીકુમાર સો અનુષ, હિ નરમણિ નળરે.
 જિના જેવો નહિ કોઈ, રવામા સાંભળરે, બાઅલીન નિ તનિ સોષા
 હિ નરમણિ નળરે.
 માટે પરણુઈ તું નાર, રવામા સાંભળરે, કિન્ને નાજ ભરતાર, હિ નરમણિ નળરે.
 તું હિ ચમકની ખાણ, રવામા સાંભળરે, મિલબ્ય ચમક ગુણુ જાણી,
 હિ નરમણિ નળરે.
 થાયે રૂપ રંગ સદળ, રવામા સાંભળરે, જિનું અપાર હિ જાળ, હિ નરમણિ નળરે.

અમિ જોવા દાનવ દેવ, સ્વામા સાંભળરે, ગંધર્વ મનુષ્ય મૂઢી અહમેવ
છિ નરમણિ નળરે,
સર્પ વિદાધર જાણુ, સ્વામા સાંભળરે, કરે ધનુ વિખાણુ, છિ નરમણિ નળરે.
નારી માત્રમાં તું અજીવાન, સ્વામા સાંભળરે, તેવો નળ છિ રૂપવાન,
છિ નરમણિ નળરે.
મિલિયા ચોધ સમાન, સ્વામા સાંભળરે, રતિપુદ્ગ કરે જળવાન, છિ નરમણિ નળરે.
સર્વ વિશ્વ જોઈ સંભામ, સ્વામા સાંભળરે, સુરતકીડામાં શોભે કામ,
છિ નરમણિ નળરે.
નય બોલવા દમયંતી નાર, હંસ સુવાણીરે, ગાય બાલણુ રસના રસાળ,
કામ વેદના આણીરે.

કડવું ૫ મું-ચોપાઈ.

- બોલી દમયંતી રાણીરે, હંસ સાંભળ ગારી વાણીરે;
ગુણુ નળના ગાવા કેવારે, મારા તહીં જઈ કેહેવા એવારે. ૧
- જેવું બેઠ્યા અમિનેરે, તેવું કેળે તમિનેરે;
અંડજ ઉડી આદ્યા જ્યાંથીરે, વાર કહી ઉડ્યા ત્યાંથીરે. ૨
- નયધ દેશમાં ગયા તેહરે, બેઠે નળ તિસામે જેહરે;
એવે આબો ઉડતો હંસરે, જાણે શબ્દ થાયે છિ વેશરે. ૩
- એવું ઉડવું સુણી રાયરે, બાર નિસરી જોવા જાયરે;
હંસ રાખને જોઈ બાખિરે, તારી વાત રાજા દાખિરે. ૪
- પામી આનંદ બહુ નારીરે, ગુણુ તમારા માયા બારીરે;
રામા બોલી બોલો જેવુંરે, માઈ રૂપ કહો તહિં તેવુંરે. ૫
- અમિ ખીજીને નવિ વરૂંરે, અન્ય પુરૂષે મંછા ના કરૂંરે;
રાયે કરવું તિમરે, રાખવો હૃદયે નિમરે. ૬
- એમ કહીને હંસ બિચારે, રાય નારીના વેણુમાં બૂબારે;
રીઝે બાલણુપ્રભુ રઘુનાથરે, જાણે દમયંતી નળનો દાપરે. ૭

કડવું ૬ મું-રાગ ધનાગ્રી.

હે પ્રિયિઠિર સુણુ રાયજી, દમયંતીના દિન ન જાયજી;
હંસ બાખિ બ્યારથી વચનરેજી.

કાળ.

વચન હંસનાં સાંભળીને, દમયંતી મન ચિંતા કરી;
 ચિંતવન નળરાગનતણું, નવણે જળ નારી બરી. ૨
 ચિંતામસ્ત દીન દર્શા, પીળી પડી છિ રાણી;
 ફૂસતનું ઉચ્ચાસ લેતી, ઉર્ધ્વ જોતી જાણી. ૩
 જાપ જપે નળરામનો, માંડી સરખી દેહી;
 કાંતિ હીણી કામગીણી, રાણી રામને નેહી. ૪
 રાખ્યા આસન વસન તજિયાં, ખાવે પીવે ના પ્રીતિ;
 માંડી સરખી ચરે ચહુ દિશા, નહિ રૂડી રીતિ. ૫
 એવું જોઇ દાસી મઇ છે, રાજ્યભુવન માંહિ;
 દમયંતીના જનક પ્રત્યે, ખોલિ જઇને સાંહિ. ૬
 નળ પ્રતિ દમયંતીને, લાગ્યો છે ધણો નેહો;
 ખાટે ધને પરણાવે, શિદ્ધે નળરામને તેહો. ૭
 દાસીકેરાં વચન સાંભળી, રાગે નિરખી એજા;
 ઘેરી સરખી લાગી તિને, ખાળ મટી યઇ જોજા.
 હવિ સ્વયંવર તો કરૂં, હમરાયે નીશે કીધો;
 પુત્ર કલત્રને વાત કીધી, પત્ર સેવક દીધો.
 લખ્યું તેમાં રાય બીમકે, નળ ભૂપત જાણ્યું;
 સ્વયંવર આલોકવો, તપાળ સર્વ સુજાણ્યું. ૮
 પત્ર વાંચી રામ આઝ્મા, દેશ દેશથી સાંહી;

કડવું ૭ મું-રાગ વેરાડી.

જેઠ નારદને ઇંદરાય, કરિ અર્ધપાઘ અર્ધિ પૂજાય;
કંઈ વાત કહે ઋષિરાગ, તન મન પ્રપુલ્લિત થાય. ૧

સર્વ ઋષિમાં શિરોમણ, હામ હાલો નહિ તમ વણ;
મહામતિમાન પ્રતધારી, કંઈ વાત કહે સંગારી. ૨

જનસૌકમાં સર્વ સુખી, લોક કયો છે ઋષિ દુઃખી;
ખોલ્યા નારદઋષિ ત્યાંકિ, સર્વ સુખી છે જુમાંકિ. ૩

રાય તુજ પ્રતાપે કરી, સર્વ સુખી નર સુંદરી;
ત્યારે ખોલ્યા પુનરર્ષિ ઇંદ્ર, એવે આઠ્યા મગ વરણ ચંદ્ર. ૪

સર્વ લોકપાળ ત્યાં આઠ્યા, ઇંદરાયને મન ભાઠ્યા;
પૂછ્યું ઇંદ્રે સાંભળો રૂપી, એક વાતે યાઉં અમે દુઃખી. ૫

મહાપુણ્યધાન ને જળવાન, મનુષ્ય રાજા હિ ભગવાન;
પુણ્ય અપાર તો થાયે, યાગ યજ્ઞતા દેખાયે. ૬

તદપિ મારે લોકે જાણુ, કા નથી આવતા નિરવાણુ;
તિનું કારણુ બાળો રૂપી, તો તો થઇએ અમે સુખી. ૭

ત્યારે રૂપી ખોલ્યા ત્યાંકિ, સર્વ લોકપાળ ખેલ જ્યાંકિ;
વિહર્જદેશનો લીમ જૂપ, તિની કન્યા હિ મહારૂપ. ૮

સર્વ સ્ત્રીઓમાં હિ રતન, તિના સ્વયંવરનો થાય મતન;
તિના મોહમાં મોહ્યા સર્વ, આજ પૃથ્વીમાં દમયંતી રૂપ પર્વ. ૯

ખોલ્યા લોકપાળ ત્યાંકિ, આપણે જાણું સ્વયંવર માંકિ;
એમ બાળી ગયા લોકપાળ, વાહન બેસી તત્કાળ. ૧૦

સર્વે રાજા જાયે જ્યાંકિ, દેવ ચાલવા માંડ્યા ત્યાંકિ;
બાલણુનો પ્રભુ રઘુનાથ, આવે લોકપાળની સાથ. ૧૧

કડવું ૮ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

એક રસ્તે નળ ચાલે, એક રસ્તે દેવજી;
નળકેડે રૂપ જોઇને, દેવ મુકધ અહમેવજી. ૧

રૂપ જોઇ નળતણું, દારી જાયે કામજી;
સૂયં તેજે દારતો, મૂડી દેવે મામજી. ૨

નથી જોઇ દમયંતી તો, આપણને ના મિલીજી;
સ્વયંવરથી જાહ પાછા, કરી શોભા સદુ વિલીજી. ૩

૧૫

એમ વિચારી દેવ સરવે, ઉતર્યા પૃથ્વી માંહીછ;	
આંતરિક્ષ જિભા રહી બોધ્યા, નળરાય જાતો ત્યાંહીછ.	૪
હે નળરાય તું પુણ્યશાળી, ગદ્દા પવિત્ર દહેવાયછ;	
માઝ્યું આપે મુખથી, કરે સર્વને સાયછ.	૫
સત્યવતધારી રાય તું, કિન્ને અમારૂં કાજછ;	
હત યમ તમો જાઓ, દમયંતી પાસ મહારાજછ.	૬
બૃહદશ્ય ઋષિ બોલિયા, સુણ અજ્ઞાતશત્રુ વાતછ;	
પછી નિપક્ષપતિભણુઈ, યહ દાસ મારી જાતછ.	૭
સત્યવતે એજ કરવું, નહિ મીન કે મેયછ;	
તમો સરવે કૃષ્ણ જો, ઇંદ્ર વરણ કે શેયછ.	૮
શું કરવું તે યથાર્થ કહીજો, જાણી કરૂં હું આજછ;	
ઇંદ્ર જ્યારે નળ બોલ્યો, તવ ભાખઈ સુરરાજછ.	૯
હે પુણ્યશોક તું સુણુઈ, અમો દેવ હૈયે જાણુછ;	
દમયંતી માટે આઠ્યા છિયે, કરૂં નામ નિરવાણુછ.	૧૦
હું વાસવ, આ વન્દિ છે, આ વરણ આ યમરાજછ;	
દમયંતી પાસ પદ્મવું તુને, તે કરે જમને કાજછ.	૧૧
ઇંદ્ર અગ્નિ વારિરાજ, યમ આઠ્યા જાણુછ;	
ધનંજયવર તું વરદ નારી, કરે જમ દેવ વિખાણુછ.	૧૨
માનવરૂપે નારી છિ, લોકપાળ તો ઇંદ્રજીછ;	
એ વાત તું કહે રાજ, જિમ નારી વાંચીછ.	૧૩
સુણી નળરાય બોલિયો, હાથજોડી ત્યાંહીછ;	
વાંચના જે દેવ ધરતા, તે છિ મગ મન માંહીછ.	૧૪
તમો વરો ને હું રહું, ઈંદ્ર કિમ કરશો આપછ;	
મુજ મને થાય પીડ મોટી, પ્રગટે અતિ સંતાપછ.	૧૫
વળી જે નારી તણી ઇંદ્રજી, કરે પુરુષ જાતછ;	
લાગ તિનો કિમ કરે, એક વિપરીત વાતછ.	૧૬
વળી હત યામ આવરનો, કિમ કહે જમ કુવેણુછ;	
અપરાધ ક્ષમા-કીર્તિયે, હે ઇંદ્રરાય સુખ દેણુછ.	૧૭
દેવ ક્રોધી તવ યથા, એ શું બોલે મૂઢછ;	
સત્વર કારજ સાધ્ય જમને, સંભારિ મા ગૂઢછ.	૧૮

ખૂદદશ્યઝપિ ઉચરછ, સુખ ધર્મનંદન વાતછ;	
પુનરપિ નળ સ્તુતિ કરતો, સુરતણી સાક્ષાતછ.	૧૯
દમયંતી રાજકુંઝરી, રહે રાજાવાસછ;	
હત અતિ વસતા તહિં, નવ બધ શકું હું વાસછ.	૨૦
ધર્મનંદન ઈમ નળ ત્યાં, ઉચરછ જિહ્વા કાળછ;	
લોકપતિ ત્યાં ઇમ વદઈ, કોઇ ન દેખે બૂપાળછ.	૨૧
ઈમ ગોષ્ઠિ હુધ ધણી, નળરાય નમિયો પાપછ;	
ભામણપ્રેમ રઘુનાથના, નળ હત યછને જાણછ.	૨૨

કડવું ૯ મું-રાગ રામઝી.

હતતું ૩૫ લીધું નળરાયછ, દમયંતીને જીવને જાણછ.	૧
---	---

ઢાળ,

જાય જગતપતિ નળરાય, દમયંતીને બચન;	
સખીગણસુ નારી ખેડી, મદાવૌવનવન.	૨
અંગ કાંતિ મહે માતિ, શિરમણિ ગુણવાન;	
મુકોમળ ને કૃશકટિ, નયનાંખુજ શોભામાન.	૩
મંદ હારયે મન્ન હરતી, ઉજ્જવળતાએ હારે ચંદ્ર;	
નખશિખા નારી લહી, તવ કામાતુર થયો નરેંદ્ર.	૪
ધરણીપતિ ધરગ ધારછ, છલ્યો કામ તત્કાળ;	
નિપધપતિનું સ્મરણ કરતી, એવે જ્યો લોકપાળ.	૫
કોઇ કામની જોણી નવછ, આ આવછ કોઇ દેવ;	
અધર્મપાવ આણુવું, કરવી ઈની સેવ.	૬
કોઇ સખી નરિ ઉચરછ, તેજમાં અંગનછ;	
તરિ દમયંતી બાખઈ, હું કુણ છે મદાસાછ.	૭
તુંને જોછ કામ જાગ્યો, વિષરીત ઈ તો વાત;	
હું ઇન્દ્રિયજીત મહિલા કહે, તું નળરૂપે સાક્ષાત.	૮
સાથ કહેવું રાજદાર, નીતિ જાણો નરેસ;	
હવે સત્વર બોલી દિજે, રાખજે મા કંઈ સેવ.	૯
જાણવાને ઇચ્છા છે મન, તમો નિપધનાય;	
હત વેયે આગિયા છાં, નથી સેવક સાથ.	૧૦

- મારૂં મંદિર આટપડું છાં, સેવક સાચવનાર;
અંતરિક્ષે તું રામ આબો, સત્ય વદો અધિધાર. ૧૧
- પિતાએ બાહુ દૂત રાખ્યા, કરે મારી સંગાળ;
સખી સદસ્ય મારી પાસે, જોઈ અંજાઈ જૂપાળ. ૧૨
- ધર્મનંદન સુણો કથા, જાણે શું નળરાય;
હે મનહર મહિલા સુણજે, નળ નામ મારૂં ગવાય. ૧૩
- દેવદેરા દૂત થયો છું, કરવા તેમનું કામ;
છેદ આગિ વરણ્ય યમ, આર આબ્યા આગ. ૧૪
- તુંને વરવા ઇચ્છા તિમની, વરો પતિ ઈક નાર;
દેવતા સરિખા ગુણી નર સે, તજ નળ માનવ ભર્તાર. ૧૫
- તેહતણા પ્રતાપથી હું, આબો તારે ધામ;
કોષક સેવકે હું નવિ લલો, વધું સત્ય માનો વામ. ૧૬
- કાંઈ આબો દેવને હું, કહી સર્વે વાત;
તુજ ઇચ્છાનુસાર વદિયે, કરૂં તહિ રિખ્યાત. ૧૭
- પ્રુદ્ધ બળ ગુણ રૂપ તુંમાં, વિચારી કહો વયણ;
જે બાખઈ તિ ત્યાં કહું, વદધ મુગધાનવણ. ૧૮
- દમયંતી ત્યાં શું વદઈ, સુણો ધર્મ-નરેશ;
બાલાણીપ્રેમુ રઘુનાથના, કરતા યાન ઉજેશ. ૧૯

કકલું ૨૦ મું-રાગ આદિઉમતાલ.

સુણો ધર્મનંદન કરણાવાનજી, શું બાખઈ નારી રૂપવાનજી;
મંદ હસિતિ સાવધાનજી. ૧

ઠાળ.

- મંદહાર્યે દમયંતી વદે, સુણજે નળજૂપાળ;
દેવતાને નમજી વડું, મુને વરો તત્કાળ. ૨
- વિશ્વાસવાગી વામા બજો, કહો શું કરૂં કામ;
વિશ્વાસ જેવો મેં ધર્યો, તેવો ધરો તમે સ્વામ. ૩
- હંસવચનથી હું વરીછું, વ્યર્થ જાણ તેજા સર્વજ;
જે ના કહો નળસચ્ચતો, વિધવાન કરી તજ્જંગમ. ૪

અગ્નિથી આ અંગ બાળું, જળમાં પાડું દેહ;	
કાંસો ગળામાં ધાલું છું, માનો નિઃસંદેહ.	૫
તે સુણી નળ વહ્યો, અધટતી એ વાત;	
જમતકતોં વિશ્વામરતા, દેવના દેવ સાક્ષાત.	૬
દેવ મૂકી માણસ વરો, એ તો મહાહિંસાત;	
પરજથી હલકા અમે, સુરરાય મહાપ્રખ્યાત.	૭
માટે વર્ષે તું માનની, અપ્રિય નવિ થાય દેવ;	
મરણ પદાવિ દેવતા, નારી માફ માનો ખેવ.	૮
આનિહિતા માન માફ, યશે મહાઅનર્થ;	
દેવ હરી સર્વસ્વ લેશે, રાડ લીંચી બંધ.	૯
પુષ્પમાળા પહેર બાળા, યષ્ઠિધણી સુખવાન;	
સર્વનો સંહાર કરા, વરો અગ્નિ ભગવાન.	૧૦
નિયમ રાખે સર્વનો ને, ધર્માધર્મ લખે જોહ;	
એવા યમને વરો સ્વામા, કહું નિઃસંદેહ.	૧૧
ધર્મ ધારે ધ્યાનમાં ને, સુર અસુરનો રાય;	
વરો મહિલા તેહને, તો કાપું સિદ્ધ થાય.	૧૨
લોકપાળમાં અગ્રણી, વરણ એવું નામ;	
વરો કન્યા તેહને, થાયે સહુ શુભ કામ.	૧૩
એવી કન્યા કોણ, જે દેવ મૂકી વરે નર;	
અગ્નિ જાણો તેહને, લહેનહિ ખાળ માનસર.	૧૪
મારામાં જો રનેહ તુને, કહું માનો માફ;	
શંકા સહુ નિવૃત્ત કિજે, રહું તેમાં ધાઈ.	૧૫
વચન એવું સાંભળી, હમયંતી. યષ્ઠ દુઃખી;	
અક્ષિ આંસુ ધાર વહેતી, પછે ઉચરી સુખી.	૧૬
સ્નામિ માફ વચન સુણો, નમું દેવ સર્વત્ર;	
પતિ રૂપે વફૂ તમને, તણું ખીણું તર્ત.	૧૭
દીનવાણીએ નળ વદે, દૂત યષ્ઠ આવ્યો જાણ;	
વરો તેમને માનુની, અતુર અતુરસુન્નેણ.	૧૮
દેવે સુજને મોકલ્યો જો, કિમ સ્વાર્થ સાધુ સ્વામ;	
અધરમી હું લેખવું, નવિ રીઝે સુંદરસ્વામ.	૧૯

હુને નારી સસ કહું હું, વરૂં હુમને હું;	
ધર્મ નાશ નવ થાય જ્યારે, સસ માને હું.	૨૦
ધર્મ રહે ને સ્વાર્થ થાગે, કરો નારી તેમ;	
વરૂં તો હું નાર નીચો, ધર્મ સહિત ગદી હોય.	૨૧
ધાંગેથી તવ ન રી જોલી, કરૂં સગાઈ ઈય;	
બાકુળા પિત્તથી ગું કહું, પશુ સર્વ થાગે હોય.	૨૨
હ પ્રાણપતિ અગે વહો છે, પરજીવાતણો ઉપાય;	
દોષ ન લાગે આપને, કારણ સહુ મિદ્ધ થાય	૨૩
સનયનરમા દેવ આવે, તમે આવો બૂપ;	
સર્વ દેવ સામિધ્ય વરૂં હું, ઇચ્છાવર આપ.	૨૪
કરો દોષ ન આપને, તાપ નહિ તન માપ;	
દેવ રીઝી જરો પાછ, સ્વયંવરકેરી માય.	૨૫
નળરાય કાષ્ટ નવ જોલિયા, કરો મન જે જાવે;	
જીડી આપી આનિયા, તે દેવની પાસે આવે.	૨૬
હતકેઈ કામ કરિયું, સુણો શ્રોતા જાણ;	
બાલજ્યપ્રભુ રઘુનાથના, શા શાં કરૂં વિખાણ.	૨૭

તેથી દોષ ન તને લાગે રે, આળ્યા દેવ સહુ અનુરાગે રે;
 એવી વાત બની ત્યાં દેવ રે, સાર્યુ જૂઠું જાણો તત્ત્વેવ રે. ૭
 યોરી તમારાથી ન રખાય રે, રાખીએ તો જાણુ સહુને ખ્યા રે;
 બાળણુથણુ રઘુનાથના એમ રે, બોલ્યો વિચારી સર્વે હોમ રે. ૮

કડવું ૧૨ મું—રાગ કેદારો.

બૃહદ્દશરથિ એમ બોલિયા, મુખો રાયરે;
 શુભ લગ્ન મુદત્તે બેઠ, કરી રચનાયરે. ૧
 મોહકલાં આમંત્રણુ જાણુ, તેડયા રાયરે;
 દામવાસનાવાળા સર્વે, સજ્જ સહુ થાયરે. ૨
 દમયંતીને વરવાતખી, છે મન ધ્રુવયરે;
 પુષ્પસાર જાળા પેરી, મશ્વિનડિત કુંડળ શોભાયરે. ૩
 આમંત્રણુ સુણી આવિયા, જ્યાં મંડપની રચનાયરે;
 રથેજા સુવર્ણના મને હર, મણિ તોરણુ શોભાયરે. ૪
 મનંદકેશા નિવર માંહે, પેસે જિમ વનરાયરે;
 મંડપ માંહે પેશા સર્વે, વરવાને કન્યાયરે. ૫

ઉપલો.

કન્યા વરવા પેશ સર્વે, નગને વળી પંચદેવ;
 અદ્ભુત શોભા ધધ રહી, દેવ યંબ્યા તત્ત્વેવ. ૬
 વિધ વિધ આસન ગોઠવ્યાં, બાગઠનો નહિ પાર;
 તે હપર જાધ બેઠા ધણા, કરે સારાસાર વિચાર. ૭
 પરિધ સરખા પ્રુષ્ઠ છે, પંચ કુળાળા સુકઠ;
 આકૃતિ હરતની છે મનોહર, મનમાં ધણો છે દર્પ. ૮
 કેશામ શોભે શરામ ત્યાંદિ, નાસિકા કીર જાણુ;
 નેત્રપંક્ત મનોહર, બૃકૃતિતણાં શા દોષ વિખાણુ. ૯
 આકાશમાં નક્ષત્ર શોભે, તેના શોભે રાય;
 દમયંતી ત્યાં સજ્જ ધધ, મગા માંહે જાય. ૧૦
 રત્નરૂપ શોભા અતિ બલી, તેજુ ગોલાં સૌના મન;
 જોનાર સહુ મનમાં ધરે, નારી મળે શુભ દિન. ૧૧

દીનવાણી સુણી દેવ, યયા મન રજિયાત;
 શાસ્ત્રમાં જે વિધ કહ્યાં, તેવાં રૂપ ધર્મા સાક્ષાત. ૨૬
 પ્રસ્વેદ નહિ અંગે વસે, નહિ મિયોન્મિય નેત્ર;
 કરમાઇ નહિ માળા ધરી, પ્રદુક્ષિત સુક્ષેત્ર. ૨૭
 નીરજ સગીર નિર્ઝરતણું, યૃધ્વીથી હંચા જાણ;
 દેવ એવા નરખિયા, કંઈ નળતણું વિખ્યાણ. ૨૮
 દેહકેરી હાંધ પડતી, કરમાયા પુષ્પની માળ;
 રજ સંયુક્તે અંગ શોભે, જોઇ હરખી જાળ. ૨૯
 નેત્ર મિયોન્મિય યતાં, પ્રસ્વેદ કહ્યું મૌકિતક;
 મનહરણુજોયો ભૂપતિ, નળશોભે સંહઆક્ષસૌદક્ષિતક. ૩૦
 દેવ તે નળરાય નિરખી, યઇ વરવા સજ;
 ઉત્તરીય સાંધ્યું નળતણું, જેમ વરકરિણીએ વર ગજ. ૩૧
 કંઠમાં વરમાળ અર્પી, રવામી કીધો જાણ;
 હાહાકાર લાહિ થયો, વાગ્યાં અન્ય નૃપને જાણ. ૩૨
 મધિવર આનંદ પમિયા, સાધુ હરખ્યા લાંઘી;
 સાઈ સાઈ મુખ વડે, ક્ષીર નીર મળિયાં આંધી. ૩૩
 ભીમ નૃપ આનંદ પામિયો, સંજોગ સારે જાણી;
 ભાણણુપ્રજુ રધુનાયના, શું શું કહું વખાણી. ૩૪

કહ્યું ૧૩ મું-રાગ ધનાશ્રી.

જોડ્યા નળરાય લાં વાણીછ, તમે સાંભળો મારાં રાણીછ;
 કરી આશ્વાસન અપારછ, જોલે નળ તેણીવારછ. ૧
 હે કંઠ્યાધિ મૂઝી દેવછ, સર્વ સાન્નિધ્ય છઠ્ઠી મારી સેવછ;
 તેથી યયા અમે પ્રસન્નછ, તારૂં દુખવું નહિ કોઈ મનછ. ૨
 રાધું પ્રીતિ અહોનિશછ, અપ્રીતિનું કાદું ન મિપછ;
 સસ વાણી મારી જાણીછ, ધન્ય ભાગ્ય હિમવનાં વિખાણીછ. ૩
 ધર્મનંદન સુણો કયાછ, ટાળી તન મનકેરી વ્યથાછ;
 જેમ નળરાય જોડ્યો મુખેછ, તિમ ત્રમયંતી જોલી મુખેછ. ૪
 કરવા દેવતાને પ્રસન્નછ, નમ્યાં દંપતી યઇ મગનછ;
 પામ્યા આનંદ મનમાં દેવેશછ, આપતા રાખ્યું નહિ દંધગેશછ. ૫

ઇંદ્રે આપ્યાં જે વરદાનજી, યજ્ઞમાં પ્રસન્ન આતું માનજી;
 પરમ શ્રેષ્ઠ ગતિને પામેજી, વર સુણી દુઃખને વામેજી. ૧
 અગ્નિએ આપ્યાંજે વરદાનજી, પ્રગટ થતું ઇંદ્રે ન્યાં રાગનજી;
 સ્વયં શા પ્રકાશ લોકની પ્રાપ્તિજી, થાય દેહની ન્યારે સંભવિજી. ૭
 યમ રાજાએ આપ્યાં વરદાનજી, અનરસ જાણે રાજાનજી;
 ધર્મમાં રહે મન સ્થિરજી, કેવાય મહામણી વીરજી. ૮
 જળ રાપ વરણે આપ્યાં બેવજી, સુણો શ્રોતા દારું તેવજી;
 નળ ઇંદ્રજીએ ઉત્પન્ન થાતુંજી, માળ આપી ન જાણે કુમળાતુંજી. ૯
 ધર્મનંદન એણી ત્રિધેજી, નળરાયના મનોરથ સિધેજી;
 બળે વર આપી ગયા દેવજી, અન્ય રાજા કરતા પછે સેવજી. ૧૦
 ગયા પોતે પોતાને દેશજી, ત્યાં રહ્યું નહિ કંઈ શેવજી;
 વિધિપૂર્વક ત્રિશઠ કીધોજી, ભીમનરપતિએ જરા લીધોજી. ૧૧
 નર શ્રેષ્ઠ રહ્યો નળ ત્યાંયજી, સ્વેચ્છાએ ગયો નમ્ર માંયજી;
 જઈ ધર્મે પાળે પ્રભવજી, જોઈ દંપતી સુખ સહુને યાવજી. ૧૨
 યમાતિએ કીધા યાગજી, તેવો નળ ધરે પુષ્પમાં રાગજી;
 નહ્યે મેળવી કીર્તિ જેવીજી, નળરાય મેળવતો તેવીજી. ૧૩
 કર્યો અશ્વમેધ યજ્ઞ ને યાગજી, દક્ષિણમાં આપ્યા બૂભાગજી;
 વન ઉપવનમાં નારી સાધજી, કર્યો વિહાર નિપધનાયજી. ૧૪
 વિહાર વૃક્ષ તો રજિયુંજી, કૃષ્ણ ઇંદ્રસેન સહુએ કળિયુંજી;
 ઇંદ્રસેન પુત્રની વધાઈ જી, યાગકનન નળચુલુ ગાઈજી. ૧૫
 થઈ ઇંદ્રસેના એક પુત્રીજી, પસરી કીર્તિ સહુ સૂત્રીજી;
 ભાલાણીપ્રજી રઘુનાયજી, પુષ્પશ્રોકનો શીખે સાધજી. ૧૬

કડવું ૧૪ સુ—રાગ દેશાખ.

બૃહદશ્વત્સપિ એમ ઉચરેરે, સુણો ધર્મ નરેરા;
 નળરાયની કીર્તિ પ્રસરીરે, જેવા સુરપતિ પલ્લવ શેવ. ૧

દાળ.

સુખ પામે નર નારી અતિશે, લોકપાળની કહુવિધિ;
 દેવ વળિયા સ્વર્ગ જાવા, તેણે કળિતણી કળ કીધી. ૨
 મળ્યો કળજીવ વાટમાં, દાપર હુનો સાય;
 અવિષ્ટનઅરિ ઉચરે, કર્યાં જામ દાપરનો સાધ દાય. ૩

કળિ મુખધી જોલિયો, નળા દમયંતી વરવા જાણ્યું;	
પરણી આવું પ્રીતધી, મેં ધનાં સુષ્પાં વિખાણ્યું.	૪
હાસ્ય કરી ઇંદ્રરાય જોલ્યો, પરણી તે તો નાર;	
સ્વયંવર નિવૃત્તિ પામ્યો, લાગી તને ધણી વાર.	૫
તને જોઇ નિશ્ચે તે પરણે, રૂપ જોઇ અંજલિ;	
પણ સાનિધ્ય અમારી હું વિના, વયો નિપથ રાવ.	૬
સુણી વયણ કોષે નવણ, હુઆં દાણમાં રહત;	
દેવ મૂળી નર વરી, વિપરીત કીધું જાત.	૭
દંડ ઘટે જો નારને, ઈશ જોલ્યો મૂઠ;	
સ્વર્ગપતિ તવ ઉચ્ચો, નળે વશ કર્યો ગરુડાદ.	૮
ધર્મજી ધરણીપતિજો, અમારી શીખ લીધી;	
વયો પછે ઇ નારને, પુણ્યની રીત કીધી.	૯
ગુણ સંપન્ન રૂપવાળો, નળ ન ઈચ્છે કુણ;	
ધર્મધારી વ્રત આચારી, અગો નિરખ્યા ઉણ.	૧૦
માર વેદ ચાતા ઇતિહાસ જાણે, જોડ પાંચમે વેદ;	
યજ્ઞે કરી સુર સંગોષે, તમ ધરે ન ખેદ.	૧૧
આદિત્ય, ધૈવ ને સ્વધર્મે કરી, પવિત્રતા પાસન કરી;	
ઇન્દ્રિયસંયમ બહુ વિધિ કરતો, અધર્મથી ઝાઝો કરી.	૧૨
શાપ કુણુ દે તેહને, મૂર્ખે સ્વઆત્મા દહે;	
નળને શાપ દે કાઇ તો, હે કળિ તે નરકે રહે.	૧૩
એમ કહી સુર સ્વસ્થાન સિધાબ્યા, કળિ કરે મન વિચાર;	
હું કોષને નવ રાખું વારી, સુણુ દાપરિયા નિરધાર.	૧૪
દમયંતી નવ સુખ પામે, ઇશ કરવું જાણ્યું;	
જાણ કરીશ હું રાખને, વશ પાસે હું પરમાણુ.	૧૫
એમ કળિજો કુડમતિ કરી, સુણુ ધર્મનંદન હું;	
બાલણુપ્રભુ રઘુનાયના, દુષ્ટ દુઃખ દેતો શું.	૧૬

કડવું ૧૫ સુ-રાગ કાલોરો.

અજાતશત્રુ નીરો કરીને, આનિયો કળિ લાંબ;	
નળરાજ રાજ્ય કરતો, અધર્મ દર્શો ન જ્યાં.	૧

સહુ સહુને ઘેર ગયાં, સુણો અન્નતરણુ જાણુ;
જાલણુપ્રભુ રઘુનાયને, કરે ત્રિધિએ પ્રમાણુ.

૧૭

કડવું ૧૬ મું-રાગ મેવાડા.

બૃહદશ્વમુનિ હથે, સાંભળ નૃપ સુખશુ;
વીરસેનનંદન દુઃખ વરણુવું, સુણુ દુ ખિયાનું આખ્યાન.

૧૮

ઠાળ.

આખ્યાન સુણુ દુઃખીતણું, યયો ઉન્મત જોહ;

દમયંતી મન દુઃખ ધરે, શું કરી શકે તેહ.

૨

દૂત છે અતિ નિંધ તે, હહે મદિલા સર્વ;

કગિયુમથી નળરામ ક્યો, મન માહે લાવી ગર્વ.

૩

સર્વેશ્વ હાયો રામ જાણી, રાણી પામી દુઃખ;

ગુણવંતી છે દમયંતી, છુટ્તે સ્વામીસુખ.

૪

પ્રિયભાષિણી વદી જઇ, જ્યાં બૃહત્સેના એક દાસી;

તું જઇ નજ આચાર્યજી, પ્રધાન લાવ મુજ પાસિ.

૫

પૂછજે શું ધન હાયો, નળને રહુ શું બાકી;

પ્રધાન મનમાં હવે પામ્યા, હવિ ગયો રામ પાકી.

૬

આચાર્યસારે તરત આબ્યા, પણ જોડ્યો નહિ નરેશ;

પોતાનું નવ માને પતિ, રાખ્યું નહિ કંઈ શેષ.

૭

લજ્જા મનમાં નારી પામી, ક્યો અંતઃપુર પ્રવેશ;

નળરામ લા તો હારિયા, ધન ધાન્ય ને સહુ દેશ.

૮

પાસા અનજા નળતણા, પડે છે નિરવાણુ;

દમયંતી મન દુઃખ ધરે, યુગઃ બૃહત્સેના તેડી જાણુ.

૯

હે , બેદ્રે તું નજ આચાર્યી, વાળ્યુંય તેડી લાવ;

માન આજે એટલું, વાળ્યુંયને જોલાવ.

૧૦

સત્વર ગઇ તે સુંદરી, વાળ્યુંય આબ્યો લાવ;

દેશ ઠાળ જાણવી, સુંદરી, શુભાશુભ જાણે મનમાવ.

૧૧

અનિદિતા મુખથી વહી, મધુરવાણીએ નિરવાણુ;

સમય જાણી કહે સતી, વાળ્યુંય તું , છે જાણુ.

૧૨

હેંસારથી નળ પ્રિય તુને, આળ્યો અધમ સ્થિતિએ તેહ;
 સાય તેની કરે સાચી, મન કરી નિઃસંદેહ. ૧
 પુષ્કર નળને જીતે, તેમ તેમ ઘૂતમાં મન;
 ધૃતજવાળો અમિ દીવાઇ, તેમ તમ થાય ન તન. ૧૪
 શવ વેરીના પાધરા, અવળા પડે છે નૃપાળ;
 રાય મિત્રનું નવ સાંઝળે, માફે નવ સુણે બૂપાળ. ૧૫
 દોષ છે નૃપનો કહું તો, રસના ધાસી જાય;
 પણ બવિધ્ય મન વસતું નથી, હું આવી તારે સાય. ૧૬
 એક વચન પાળે મહારૂં, નગરય જોડી લાય;
 બે બાળ તેમાં બેસાડી, નિવધ દેશને તજાય. ૧૭
 કુંડનપુરમાં લઇ જજે, પિતા બીમની પાસ;
 પિયર રેશે બાળકાં, એટલી મનમાં આશ. ૧૮
 મોઠે તો તું લાં રહે, સ્વેચ્છાએ જા ક્યાંકિ;
 બાળને નહિ ચૂકવાં, એટલું મન માલિ. ૧૯
 વાળ્યેય વાર કહી વળ્યો, ગયો જ્યાં રાજપ્રધાન;
 દમયંતીનાં વચન બાખ્યાં, ક્યાં સર્વે માન્ય. ૨૦
 પ્રિય અશ્વ નળના જોડિયા, રય ક્યાં સાવધાન;
 બે બાળને બેસાડિયાં, વળ્યો વિદલો દેશે જાણ્ય. ૨૧
 ઇંદ્રસેન ને ઇંદ્રસેના, સોંધ્યાં બીમ નરેશ;
 નળ સંબંધી દુઃખ ધરીને, ગયો અયોધ્યા દેશ. ૨૨
 મત્તપર્ણકેરા રાજ્યમાં, રહ્યો સારથી જાણ્ય;
 બામણપ્રભુ રઘુનાથને, કહું કરજોડી પ્રણામ. ૨૩

કડવું ૧૭ મું-રાગ સામેરી.

બુદ્ધશ્વમુનિ વાઈ વાણ, સુણો ધર્મનંદન નિરવાણ્ય;
 ગયો વાળ્યેય વિદલો દેશ, કાળો નૃપ હતું જે શેય. ૧
 પુષ્કર જોઈએ ગર્વ વચન, દવિ તમે ઘૂત રમો રાજન;
 રાજ્ય દ્રવ્ય લીધું અમે જીતી, રહી દમયંતી જેમાં તમ પ્રીતિ. ૨
 માંડો દાવમાં તેહ નાર, દુષ્ટની વાણીમાં એવો સાર;
 વચન સુણી વાળ્યો ક્રોધ, દૃઢ તમ થયો મન રોધ. ૩

- ઉત્તર કાંઈ ન પાછો વાળ્યો, પુષ્કરને જોઈ સંતો ટાળ્યો;
આખાં શરીરનાં આમરણ, એક વચ્ચે પેરી નિકળ્યો વન. ૪
- પ્રિયજનને કરતો શોક, ચાહ્યો રાય દુઃખી કરતો લોક;
એક વચ્ચે નૃપતિ જાયે, દમયંતી ન મન હરખાયે. ૫
- તેની પૂઠિ ગઈ રાણી, બાર વારયાં અશુભ જાણી;
નગરની પાસે રહ્યાં દિન ત્રણ, કોઈએ આપિયું નહિ શણું. ૬
- પુષ્કર ફેરવી ખૂરમાં આણ, કરે સાથ તેના લેજી પ્રાણ;
મૂળથી નગ સાથે વેર, તેથી ક્યો એવો ફેર. ૭
- તોપ રહ્યો નિર્વાહ કરતો રાય, પછી પાણી કોઈ ન પાપ;
જળ મૂળની ધારી આશ, ગયો વનમાં રાય નિરાશ. ૮
- પૂઠે દમયંતી ગઈ ચાલી, નળ જીએ ન રાણી બાળી;
એવે છક પંખી દોઢો સાર, શું સુતરું મઢ્યો અવિધાર. ૯
- ક્યો મનમાં નીશે સહી, આ મારૂ બક્ષ્ય છે વન માંહી;
બોજન કરવા આવે અર્થ, નથી મારી પાસે કંઈ ગર્થ. ૧૦
- અજાતશત્રુ વિચારી જોઈ, કરવા ગયો બ્રૂપતિ ક્ષેમ;
એક વચ્ચે પેરુંતું કાપ, નાખ્યું પક્ષી ઉપર લાંપ. ૧૧
- પક્ષી ઉડી ગયો આહ્વાસ, રાય થયો ધણો નિરાશ;
બોધ્યો પક્ષી જતાં એવું, વચ્ચે સહિત તારે રેવું કેવું. ૧૨
- પક્ષીરૂપ અમો છું પાસા, મૂકો સુખની સરવે આશા;
જોઈ જ્યાંનિ પાખ્યો મન, બન્યો દિગંબર રાજન. ૧૩
- વા'લી પરમ દુઃખવતી તું, પોપણ કેમ કરવું જાણું ન હું;
પ્રભાએ ન કયું પોપણ, પાસાએ રૂધિર કયું રોપણ. ૧૪
- તારું શુભ થાય એવું બાપું, આજ મહિલા રહું દાપું;
દક્ષિણ દિશા બણી ઉજ્જન નગરી, ધણી માર્ગની શાખા કરી. ૧૫
- ઋક્ષવાન ને વિધ્યાદ્રિ જાણ, નદી પરાબણી નામ પ્રમાણ;
તેમાં વસે ઋષિ ધણા તપસી, તું સુખી થા નારી લાં વસી. ૧૬
- આ માર્ગે વિદલે દેશે જાવા, આ છે કોશલ દેશે સુખ યાવા;
દક્ષિણ દેશ છે દક્ષિણ પાસે, નારી બરા તું સારી જી. ૧૮
- એવો મર્મ કહ્યો પિયર જાવા, લાગ્યું દમયંતીને જાણી;
જો શું બોલ્યા હે નરેશ, શું કરવો શી કર. ૧૯

હલિયુગથી મન શુદ્ધ થાયો, તારે હવશો કેમ;	
એ દુઃખ મનમાં મને સ્વામી, મન રહે નહિ દોષ.	૨૫
લાગ કરી જાવું ન ઘટતું, યાકયા દરો સ્વામિન;	
યાક કોણથી ફેડશો, હું પાસે નથી પતિ દીન.	૨૬
એમ વિલાપ કરતી સુંદરી, જોઈ પારધી આંખો એક;	
પાસે આવી સર્પ માખે, સુંદરી મૂકાવી સવિવેક.	૨૭
જળ છાંટ્યું સુંદરીને, કરાવિયો પછિ અદાર;	
પૂછ્યું સ્ત્રી હું કુણની, નામ કવણુ બરતાર.	૨૮
પિતા છે કે નહિ તારો, કિમ વન વેઠે નાર;	
અજ્ઞાતશત્રુ સાબળો, ઇમ પારધીએ પૂછ્યો સાર.	૨૯
કૃતાંત સર્વ તેને વદધ, જોઈ પારધીએ નાર;	
કૃશકદિ સ્તન પીન નારી, જોઈ પાપિએ ક્યો વિચાર.	૩૦
નેત્રાંશુજ અતિ મનોહર, મધુર કાગિણી બાળ;	
જોઈ કામ વશ કાયા દવી, કરિ આશ્વાસન તતકાળ.	૩૧
દુષ્ટ બુદ્ધિ જોઈ તિની, દમપંતી પામી ક્રોધ;	
જાળવલ્યરૂપે નારી હુઈ, પારધી ન પામ્યો બોધ.	૩૨
સ્પર્શ કરવા તિ ગયો, તવ લલો ન અન્ય ઉપાય;	
શાપ દેતી સુંદરી, નજ વગર નિરખી ન કાય.	૩૩
અન્ય પુરૂષ નવિ દુષ્ટે જોયો, તો બજો પારધી આપ;	
શાપ દીધો સુંદરી, લાગ્યો હુતાશનનો તાપ.	૩૪
બળી પ્રલે તે દવો, આગળ નારી આલી વન;	
બાલજીત્રભૂ રઘુનાથના, ગ્યાનિ ધરતી મન.	૩૫

કડવું ૨૦ મું-રાગ માડ.

પુષિષિર રાગ સાંભળો, નારી પામી દુઃખરે;	
કમળનયની આલતી, તન મનમાં નહિ સુખ. નારી દુઃખ પામી.	૧
મનુષ્ય નહિ કૂર પરુ વિંટયું, એવું બયાનક વનરે;	
કેસરી સિદ્ધ વ્યાઘ્ર મોટા, વર પણિયર શડે તન. નારી.	૨
મહીપ રીંછ ધણાં સાંહી, કૂર અનેક છે પક્ષીરે;	
રહેછ વસતા સાં ધણા, કોઈ નવિ નિરખઈ દક્ષી. નારી.	૩

નથી પાસ તુલુ સાદડી, જોસવા આપદા થડી આવડી;
 સૂતે પૃથ્વી ઉપર જૂપાળ, સૂતી દમયંતી ત્યાં તત્કાળ. ૫
 નારી નિદ્રાવશ થઇ જાણ, અતિ યાત્રી જે નિરવાણ;
 પૃથ્વીપતને મન વસો શોક, કરતો દુઃખનો તે આલોક. ૬
 રાજ્યાધિપતિ હતો જોવા, અધુના હું નથી તેવો;
 ગણું રાજ્ય વાસાં વિયોગ, સ્ત્રીની સાથે લીધો જોગ. ૭
 ગયો પક્ષી વજ્ર હરી, એમ વિચાર કરે ફરી ફરી;
 શું કરવું ન કરવું કાળ, પ્રાણુ ત્યાગ કરું કહે મહારાજ. ૮
 હું દમયંતીકેરો ત્યાગ, મળે સુખ એને મહાભાગ;
 મારું કાળ પામે જામ, કરમાયું એણીનું મુખ. ૯
 તણું નારીને હું આજ, મળે ભીમાપતા મહારાજ;
 મારી સાથે પામશે કષ્ટ, યશે નારી રત્ન રૂપ નદ. ૧૦
 કોઇ કાળે મળશે સુખ, જો વિજેગનું સેશે દુઃખ;
 એમ નિશ્ચય કયો નજ બૂપ, તજવી દમયંતી રામા રૂપ. ૧૧
 ફરવી કળિયુગે મતિ ત્યાંહી, ઉભો ઉભો વિચારે જ્યાંહી;
 ધર્મવતી પતિવ્રતા જાણ, યશવતી દુઃખ નહિ પામે નિર્વાણ. ૧૨
 પુરુષનો સાગે નહિ છળ, અધર્મનું ચાલે નહિ બળ;
 એમ નિશ્ચય કયો નરનાથ, તજવા દમયંતીનો સાપ. ૧૩
 અરધું વજ્ર લેવું ધારી, યુદ્ધિ વારંવાર વિચારી;
 કેમ લેઉં અરધું વજ્ર, નથી કાપવા કરમાં રાજ. ૧૪
 દુયો આરે પાસે યોગાન, અસિ કર આવી રાગન;
 મ્યાન વગરની નિરવાણ, કાચું વજ્ર અરધું સુખાણ. ૧૫
 થયો ચાલતો રાજ ત્યાંહી, મૂકી દમયંતી સૂતી જ્યાંહી;
 યોડે જઈ વળ્યો રાય પાછો, થતો તન મન માંહિ આછો. ૧૬
 કરતો રૂદન નજ બૂપાળ, ફાટી મરશે વિજેગે જાળ;
 મારી સ્ત્રીને વાયુનો સ્પર્શ ન યાય, સર્પ જોવાને તલવાય. ૧૭
 તે સૂતી છે પૃથ્વીમાં, અરધું વજ્ર ચેરી જ્યાંય;
 હસિ વદન દમયંતી જાણ, નિદ્રિત મૂકી જાતું અજાણ. ૧૮
 યશે ઘેલી નારી મારી, સર્પ સિંહ જમી જશે સારી;
 ફરશે વનમાં કેઇ પેર, સ્વામી થઇ કહી શો કેર. ૧૯

કલિયુગથી મન શુદ્ધ થાશે, ત્યારે હવરો કેમ;
 એ દુઃખ મનમાં મને સ્વામી, મન રહે નહિ દોષ. ૨૫
 સાગ કરી જનુ ન ઘટતુ, પાક્યા હશે સ્વામિન;
 થાક કોણથી ફેડશે, હુ પાસે નથી પતિ દીન ૨૬
 એમ વિલાપ કરતી સુદરી, જોઈ પારધી આબો એક;
 પાસે આવી સર્પ માયો, સુદરી મૂકાવી સવિવેક. ૨૭
 જળ છાંયુ સુદરીને, કરાવિયો પછિ અદાર;
 પૂછ્યું આ હુ કુણની, નામ કવણુ બરતાર. ૨૮
 પિતા છે કે નહિ તારો, કિમ વન વેઠે નાર;
 અજ્ઞાતશત્રુ સાબળો, ઇમ પારધીએ પૂછ્યો સાર. ૨૯
 વૃતાત સર્વ તેને વદધ, જોઈ પારધીએ નાર;
 કૃશકંઠિ રતન પીન નારી, જોઈ પાપિએ કયો વિચાર. ૩૦
 નેત્રાંબુજ અતિ મનોહર, મધુર લાવિણી આળ;
 જોઈ કામ વશ કાયા હવી, કરિ આશ્વાસન તતકાળ. ૩૧
 દુષ્ટ બુદ્ધિ જોઈ તિની, દમયંતી પામી ક્રોધ;
 જાળવલ્યરૂપે નારી હુઈ, પારધી ન પામ્યો બોધ. ૩૨
 સ્પર્શ કરવા તિ ગયો, તવ લલો ન અન્ય ઉપાય;
 શાપ દેતી સુદરી, નળ વગર નિરખી ન કાય. ૩૩
 અન્ય પુરુષ નવિ દુષ્ટે જોયો, તો બળે પારધી આપ;
 શાપ દીધો સુદરી, લાગ્યો હુતાશનનો તાપ ૩૪
 બળી પ્રલે તે હવો, આગળ નારી આધી વન;
 બાવણ્યપ્રભુ રઘુનાથના, ગનાનિ ધરતી મન. ૩૫

કડવું ૨૦ મું-રાગ મા૩.

મુધિધિર રાય સાબળો, નારી પામી દુઃખરે;
 કમળનયની આલતી, નન મનમાં નહિ સુખ. નારી દુઃખ પામી. ૧
 મનુષ્ય નહિ કેર પશુ વિંટયુ, એવું બયાનક વનરે;
 કસરી સિંહ બાદ્ય મોટા, વર વણિયર શહે તન. નારી ૦ ૨
 મહીવ રીછ ધણા સાંઠી, કૂર અનેક છે પક્ષીરે;
 મ્લેચ્છ વસતા ત્યા ધણા, કોઈ નવિ નિરખાઈ દક્ષી. નારી ૦ ૩

ચોર વસતા, ચહુ દિશે, કરતા કૂડા કાઢે;
 નારી શરતી લા સહી, હુત તણે કૂડે રાજ. નારી૦ ૪
 સાગ અર્જુન વાસકેરાં, ઝાડ છે વન માંયરે;
 પીપળ ધાવડી ટેભુરી, ઇંગોળી દરશે લાખ. નારી૦ ૫
 નિળ ખાખર આવરી, કસ્તુરીમોગર નળ રે;
 દેવતર ચિંચુ પીપળી, ખેર નેતર આખ. નારી૦ ૬
 તાડ ખજુરી ચારોળીકેરા, કદંબકેરા વૃક્ષ રે;
 ખીલી ખોરડી ત્રિકુળા છે, ઉમરા પશ્યતિ સમક્ષ. નારી૦ ૭
 વૃક્ષ જોતી વિધવિધે, વળી ધાતુ જોતી ખાણુ રે;
 વેલીથી શુષ્ક મરુ, એવું વન જુવે નિરવાણુ. નારી૦ ૮
 રવ ભયકર નારી સુણતી, શુદ્ધ જોતી પર્વતતણી રે;
 તડાગ સરિતા વાવ જોતી, દીન થતી નારી ધણી. નારી૦ ૯
 પક્ષીઓ વિધવિધનાં, બંમાકુલ રૂપ પિશાચ રે;
 સર્પ રાક્ષસ લાં ધણા, નારી જોતી લાજ. નારી૦ ૧૦
 શિખર પર્વતતણા મોટા, ઝરણાનો નહિ પાર રે;
 પતિ વિયોગે નારી આવી, અધોરવન મુઝર. નારી૦ ૧૧
 ભય નહિ એક કમરણ પતિનું, ખેડી જઈ પાપાણુ રે;
 હે વિશાળહ્રદે રે મહાખાહો, હે નિપથ દેશના બાણુ. નારી૦ ૧૨
 લાગ કરી પતિ માહરો, કિમ ગયા વન નિરવાણુ રે,
 હે ચતુર થય ધણા ક્યાં, નથી નાથ ધર્મે અખણુ. નારી૦ ૧૩
 સ્વયંવરમા શું વધા છે, તેહ રમરો હે નાથ રે;
 મતિમાત ઉપદુ નથ કરો, તજો નારીનો નવ સાથ. નારી૦ ૧૪
 સત્ય વચન વદવાધડી, અહે ચાર વેદનું પુણ્ય રે,
 આસત્યવાદી જોયરો તો, પુણ્યશ્લોક કીર્તિ થારો નુપ. નારી૦ ૧૫
 નળપતિની નારી હુ, વનમા પામુ નાશ રે;
 નિબપાપ એ ઘટતુ નથી, અખળા દુખે મૂકું નિશાસ નારી૦ ૧૬
 સિંહ મુખ મોળુ કરી, મને ખાવા ધાય રે,
 રક્ષણુ કરો ખરતાર મારું, શાસ્ત્રાચા કહેવાય. નારી૦ ૧૭
 પ્રિયા મારી એમ કેતા, સદૈવ હે નરનાથ રે;
 સલા વચન સ્વામી કરો, તેડો આ ઘસી સાથ. નારી૦ ૧૮

દમયંતી કહે વૃદ્ધ યુવા સહુ, સંધતણા જે જે જનરે;
 રાયની પુત્રી રાયની સ્ત્રી હું, જણો યહ ઇક મન. નારી૦ ૪૯
 પતિ દર્શનની ઇચ્છાવાળી હું, નહિ ખીજું કાંઈ કામરે;
 બીમરાજની પુત્રી હું હું, નજરાજ મારો સ્વામ. નારી૦ ૫૦
 પુષ્પસ્લોક તે પતિ મારા, શોધતી કરું હું વન રે;
 નિરખ્યા હોય તો તેહ દેખાડો, મળ્યા સહુ મહાજન. નારી૦ ૫૧
 વધામણિનાં વચન ઉચરછ, તો યાયે શુભ મારું રે;
 મુખિ મહાજન એમ વલો, સાંભળ કહું જે સાંઝે. નારી૦ ૫૨
 આવન મધ્યે હુંશ્યો, નિરખ્યાં વ્યાપ રીંછ અને મૃગરે;
 પાડા વરને શૃંગાલ દીઠા, ખીજું નહિ આબું દગ. નારી૦ ૫૩
 ઇક તું નારી અહીં સહેવાઈ, ઉગતી આવી અહિરે;
 ખીજો નર અમો કાંઈ ન નિરખ્યો, ફરી આ વનમાં અભિ સહીં નારી૦
 દમયંતી નિરાશ યધને, બોલી મુખિ મહાજનપી રે;
 સંધ તમારો ક્યાંહી જાશે, તેહ કહો તમે સત્ય મનથી. નારી૦ ૫૫
 મહારાજન કહે નારી સુણીએ, જરો સંધ એહિ દેશરે;
 સુખાહુના રાજમાં પ્રસાવ કરશે, અહિં રહે નહિ કંઈ શેષ. નારી૦ ૫૬
 સંધની સાથે રમાયા આલી, પતિ મળવાની આરોરે;
 બાલશુભ્રજુ રમુનાયના, વળી બરાધ તેહ નિશરી. નારી૦ ૫૭
 કહવું રૂઝ મું-રાગ જીતમાનની ચોપાઈ.

બૃહદશ્વ બોલ્યા સુણ રાય, દમયંતી સાથે જાય;
 ગયો સંધ તે મોટા વનમાં, નવીન બધ થયો છે તનમાં. ૧
 ખીજ્યાં કમળ ત્યાંહી અપાર, તેનો કહિએ હવે વિષાર;
 ધાસ ઉચું જેમાં બલી બાત, ધણાં પુષ્પતણી ધણી જાત. ૨
 સુંદર વૃક્ષની દીસે ખાળ, જોઈ મન રીઝે તતકાળ;
 ધણાં પક્ષીઓવાળું વન, જોઈ જળ યાય તૂસ મન. ૩
 સંધ આલી આલી યાક્યો, આવી સૂતો ત્યાં યાક્યો પાક્યો;
 વિગ્રામની ફરી ત્યાં સંજાઈ, મહાજનને પૂછ્યું જાઈ. ૪
 પશ્ચિમ કિનારે સૂતા સર્વ, ઉંઘ્યા કામ કોષ તજ ગર્વ;
 યઈ રાત્રી અંધારી અર્ધ, વાગે ઘંટા બોલે જનિવદ. ૫

- ચોર વસતા થહુ દિરી, કરતા કૂડાં કાજરે;
નારી શરતી લાં સહી, ઘુલ તણે કૂડે રાજ. નારી૦ ૪
- સાગ અર્જુન વાંસકેરાં, ઝાડ'છે વન માંધરે;
ધીપળ ધાવડી ટેજુરી, ઇંગોળી દરશે લાંબ. નારી૦ ૫
- નિંબ ખાખર સાવરી, કંસ્તુરીભોગર ભાંબ રે;
દેવતર ચિંચુ પાંપળી, ખેર નેતર આંબ. નારી૦ ૬
- તાડ ખજુરી આરોળીકેરાં, કંદબકેરાં વૃક્ષ રે;
ખીંહી ખેરડી ત્રિફળા છે, ઉમરા પરપતિ સમસ. નારી૦ ૭
- વૃક્ષ જોતી વિધવિધે, વળી ખાતુ જોતી ખાણુ રે;
વેલીયા ગુંધણ ગચું, એવું વન જુવે નિરવાણુ. નારી૦ ૮
- રવ ભયંકર નારી સુધુતી, ગુફા જોતી પવંતતણી રે;
તડાગ સરિતા વાવ જોતી, દીન યતી નારી ધણી. નારી૦ ૯
- પક્ષીઓ વિધવિધનાં, ભમાકુલ રૂપ પિશાચ રે;
સર્પ રાક્ષસ લાં ધણા, નારી જોતી લાંબ. નારી૦ ૧૦
- શિખર પર્વતતણાં મોઠાં, ઝરણાંનો નહિં ખાર રે;
પતિ વિયોગે નારી આવી, અધોસ્વન મુઝર. નારી૦ ૧૧
- ભયનહિં એક સ્મરણુ પતિનું, ખેડી જમ્મ પાપાણુ રે;
હે વિશાળહરે રે મહાબાહો, હે નિષધ દેશના બાણુ. નારી૦ ૧૨
- લાગ કરી પતિ માહરો, કિમ ગયા વન નિરવાણુ રે;
હે અતુર થય ધણા કપાં, નથી નાથ ધમે અજાણુ. નારી૦ ૧૩
- સ્વર્પવરમાં શું વધા છે, તેહ સ્મરો હે નાથ રે;
મતિમાન ઉલટું નવ કરો, તજો નારીનો નવ સાથ. નારી૦ ૧૪
- સલ વચન વદવાયકી, ગ્રહે ચાર વેશનું પુણ્ય રે;
અસલવાદી જોયરો તે, પુણ્યસ્લોક કીર્તિ ધારો નૃપ. નારી૦ ૧૫
- નળપતિની નારી હું, વનમાં પામું નાશ રે;
નિખાપ એ ઘટનું નથી, અળખા દુઃખે મૂકું નિશ્વાસ. નારી૦ ૧૬
- સિંહ મુખ પોણુ કરી, મને ખાવા ધાય રે;
રક્ષણુ કરો ખરતાર માંરે, શાઆયા કહેવાય. નારી૦ ૧૭
- પ્રિયા મારી એમ કેતા, સદૈવ હે નરનાથ રે;
સલ વચન સ્વામી કરો, તેડો આ દારી સાથ. નારી૦ ૧૮

દમયંતી કહે જુદા યુવા સહુ, સંધતણા જે જે જનરે;
 રાયની પુત્રી રાયની ઝી હું, જણો યષ ઇક મન. નારી૦ ૪૯
 પતિ દર્શનની ઇચ્છાવાળી છું, નહિ ખીલું કાંઈ કમરે;
 ભીમરાજની પુત્રી હું છું, નજરાજ માથે સ્વામ. નારી૦ ૫૦
 પુણ્યશ્લોક તે પતિ મારા, શોધતી કંઈ છું વન રે;
 નિરખ્યા હોય તો તેહ દેખાડો, મળ્યા સહુ મહાજન. નારી૦ ૫૧
 વધામણિનાં વચન ઉચરછ, તો યાચે શુભ માર્ગ રે;
 મુખિ મહાજન એમ વધો, સાંભળ કહું જે સાઈ. નારી૦ ૫૨
 આવન મધ્યે હુણ્યો, નિરખ્યાં બ્યામ રીંછ અને મૃગરે;
 પાડા વરને શૃંગાલ દીઠા, ખીલું નહિ આબું દગ. નારી૦ ૫૩
 ઇક તું નારી અહીં લહેવાઈ, ઉજતી આવી અહિરે;
 ખીજે નર અમે કોઈ ન નિરખ્યો, ફરી આ વનમાં અભિ સહીં નારી૦
 દમયંતી નિરાશ થઈને, બોલી મુખિ મહાજનથી રે;
 સંધતમારો ક્યાંહી જશે, તેહ કહો તમે સત્ય મનથી. નારી૦ ૫૫
 મહારાજન કહે નારી સુણીએ, જરો સંધ એદિ દેશરે;
 સુખાહુના રાજમાં પડાય કરશે, અહિં રહે નહિ કંઈ શેષ. નાં ૫૬
 સંધની સાથે સ્થામા આલી, પતિ મળવાની આશોરે;
 ભાલણમણુ રઘુનાથના, વળી બરાધ તેહ નિરાશે. નારી૦ ૫૭

કહવું ૨૧ મું—રાગ છતમાનની ચાપાઈ.

જુદદશ બોલ્યા સુણ રાય, દમયંતી સાથે જાય;
 ગયો સંધ તે મોટા વનમાં, નવીન ભય થયો છે તનમાં. ૧
 ખીલ્યાં કમળ ત્યાંહી અપાર, તેનો. કહિએ હવે વિચાર;
 ધાસ ઉગું જેમાં ભલી ભાત, ધણાં પ્રુપતણીં ધણીં જાત. ૨
 સુદર વૃક્ષની દીસે પાળ, જોઈ મન રીઝે તતકાળ;
 ધણાં પક્ષીઓવાળું વન, જોઈ જળ યાય તૃપ્ત મન. ૩
 સંધ આલી આલી યાક્યો, આવી સૂતો ત્યાં યાક્યો પાડ્યો;
 વિશ્રામની કરી ત્યાં સજઈ, મહાજનને પૂછવું જાઈ. ૪
 પશ્ચિમ કિનારે સૂતા સર્વ, ઉંઘ્યા કામ કોષ તલ ગર્વ;
 ઘઈ રાત્રી અંધારી અર્ધ, વાગે ઘંટા બોલે જલિવર્દ. ૫

- એવે જળપાન કરવા આંખું, મદગળનું ટોણું ને કાંચું;
 જોઈ જન મદગળ મકલાયા, શેરના જનને 'જઈ' સાયા. ૬
- યયું યુદ્ધ હાથીનું જાણુ, ધયો સંધ તો કચ્ચરમાણુ;
 યાય બડાકા અતિ મોટા, સુપયા નહીં જેના જોટા. ૭
- પર્વતપરથી પડે રૂંગ, તેવા રાજે યાય જન દંગ;
 ધયો માર્ગ એક ત્યાં બંધ, કચ્ચરો લોકને પીડાવ્યો સંધ. ૮
- નાકા લોક અહુદિશ ત્યાંહી, વનવેલીકેરી માંહી;
 કેટલા રણા નિદ્રામાં મમ, તેમનાં યયાં ગાત્ર ભમ. ૯
- માયો દાંતે કેટલા જાણુ, શુંડમાં સાદી લીધા પ્રાણુ;
 પગે દાળી નાખ્યા ધણુ, ઉંદ્ર વાજી નારાની નવ રહી મણુ. ૧૦
- માંદોમાંદે બચવા કાજ, ધણુ લઢી મુઆ મહારાજ;
 પડી ખાડમાં મુઆ કોષ, કોષ ખેડા રેતા રોષ. ૧૧
- દૈવજળથી ધયો સંધ નારા, વશી રહ્યો સર્વમાં ત્રાસ;
 અરે ઉઠ્યો અતિ આ તે ઈમ, હવે કરવું બાધ કિમ. ૧૨
- આ તો કષ્ટ યયું છે મોટું, સુખ આવેલું ગયું એ ખોટું;
 નાસો બાગો તહિ ઉચરાઈ, અમૂલ્ય રતનને કુણુ સાઈ. ૧૩
- મહાજન કેતો સર્વને ત્યાઈ, રતનશ્રમ સાધ્ય લેવાં સાઈ;
 પણ નવ માને કોષ તેનું, ધયું ભયથી મન સફુલું લીનું. ૧૪
- એવું જોઈને ઊઠી દમયંતી, જે રાણી યઈ છે ભમયંતી;
 જોઈ વિનાશ ભય પામી મન, દીનતા યુક્ત ધયું ધણું તન. ૧૫
- બચ્યા જેહ સંધના જન, તે તો દુઃખ પામતા ધણું મન;
 પૂજ્યા ધણુ ને વિદ્યનાશન, ધયું શીલે આ સાશન. ૧૬
- ધણું શુકનકેરું આ રૂળ, કે મહા આપણા નિર્ભળ;
 નહિ તો યાયે નહિ આમ જાણુ, ગયા સંબંધીઓના પ્રાણુ. ૧૭
- કોષ યોદ્ધા ત્યાંહિ મૂર્ખ, અધમોધમ જેહ પૂર્ખ;
 આ સાચે નારી રૂપાળી, નવ સ્ત્રીઓમાં બીજી બાળી. ૧૮
- તેના કર્મયકી આ હવું, ફૂડાં પગવાંએ દુઃખ અનુભવ્યું;
 એ છે રાક્ષસી કે પિશાચી, માનો વાત અમ્યારી સાચી. ૧૯
- જોનાથી ધણું ફૂડું કેમ, મારો પાપાણુ યાયે ધર્મ;
 નવ મારે એને જે જાણુ, તેહ જાણુ પાપની ખાણુ. ૨૦

- સુણી એવાં વચન દમયંતી, ગધ નાશી વનમાં દુઃખવંતી;
 ક્યો ખેદ મને આતિ સાર, હું પાપણીએ ક્યો આકાર. ૨૧
 દોષો વિધાતા હું ઉપર, સુખનું નવ મળતું સર;
 ક્યાં કર્મનું ફળ થયું ઉદે, મન યાચે ન મારૂં મુદે. ૨૨
 મન વાણીએ કર્યું કુંડું કર્મ, ક્યો હશે ધણા અધર્મ;
 નવ સાંભરે જો કે સુખને, પણ વિસરે હરિ કેમ તુજને. ૨૩
 ક્રિયા કર્મનું હશે આ ફળ, પૂર્વજનમનું જાણું બળ;
 પામી દુઃખ ન મપાશે હુથી, અપરાધ ક્ષમા ન યાચે તુથી. ૨૪
 પતિ રાજમહરણ્ય સ્વજન વિયોગ, પતિ વિણ તજ્યા સહુ ભોગ;
 ભયંકર વન માહી ભગવત, એ સહુ ધન્યર તુજને ગમવું. ૨૫
 સુણુ યુધિષ્ઠિર રાજન, યમો પ્રાત ને ઉગ્યો ભાણ;
 સિધવાળા મળિયા સર્વ, ગર્વ જનના મળિયા ગર્વ. ૨૬
 જે રહ્યા તે સર્વે સિધાબ્યા, ગયા મન માંહી જ્યાંદિ કાબ્યા;
 દમયંતી વિચારે મન, મુઆ સંપતણા સહુ જન. ૨૭
 અપરાધ કહાવે એ મારો, અધર્મ સંકટમાંથી પ્રભુ તારો;
 પ્રભુ કીધાં મેં કવણુપાપ, આપે આ સબજો સંતાપ. ૨૮
 હજું દેશે ક્યાં સુધી દુઃખ, નવ જાણું કેવું સુખ;
 દુઃખ આપો ન આપો મોત, શે નવ મળતી જ્યોતેજ્યોત. ૨૯
 એમ કરતી વિવિધ વિલાપ, યમો નહિ હસ્તિઓથી હુને તાપ;
 જીવેખીયા જે મેં દેવ, દુઃખ દીધું તેમણે ખેવ. ૩૦
 જ્વતા બ્રાહ્મણ સાથે નારી, ગધ પૂઠિપૂઠિ અવિચારી;
 સાયંકાળે સુખાહુને દેશ, ગયા ભજતાં સહુ સર્વેશ. ૩૧
 તેની પૂઠિ ગધ દમયંતી, વનવગડામાં જે ભમયંતી;
 ત્યારધું વચ્ચે કર્યું પરિધાન, દરે ગાંડી જેવું સહુ વાન. ૩૨
 જોઈ આશ્ચર્ય પામ્યા લોક, કરતા ધણા તેનો શોક;
 પયાં જાણક પૂઠિ ધણાં, કરું દુઃખ દમયંતીતણાં. ૩૩
 સુખાહુના મેદલની પાસ, જ્વતા નારી દોડી ઉઠાસ;
 કહ્યું દાઇને રામની માત, જઈ જોવાવ આ સ્ત્રી જ્વત. ૩૪
 પામે દુઃખ મનુષ્યથી ધણું, એનું રૂપ આતિ દીન બણ્યું;
 ધ્રુવે એ શરણની વાંચા, એના મનની જાણી મેં ધ્રુવજા. ૩૫

ક્ષમી સમાન છે એ નાર, લહે ગાંડી જન અવિધાર;
 એનું સ્વરૂપ છે રસાળ, મમ ઘર શોભાવશે ઇ બાળ. ૩૬
 સુણી દાઢ ગઢ બોલાવા, કહ્યું લોકને મુખ શા આવા;
 તેડી ગઢ રાજમેહેલની ગાંધ, બેસાડી જૂગિ આસન જ્યાંય. ૩૭
 દાઢએ પૂછ્યું દમયંતીને પછે, બાધ તું દુઃખમાં કિમ વસે;
 દેવકન્યા કે યક્ષની બાળ, તારૂં રૂપ અતિ રસાળ. ૩૮
 નથી સાચક તારો કોઈ, આંખ ડૂંધી જાણું ધણું શાઈ;
 સુણી દાઢકેરાં વેણુ, હું છું સૈરંધ્રી હે બેન. ૩૯
 સ્વેચ્છાએ વસનારી હું, પતિમંકિતવાળી જાણુ તુંય;
 મતુલ્ય સ્ત્રી હું છું જાત, વસતું પડે જ્યાંહિ રાત. ૪૦
 મારો પતિ છે ગાહ ગુણવાન, વળી તે જાતે છે જળવાન;
 અન્યોઅન્ય અમારે પ્રીત, દેહ છાયાની રાખું રીત. ૪૧
 પણુ દૈવ પડ્યો ગાંડી આડો, છૂત રૂપને બોલો ખાડો;
 સર્વરૂપ હારી ગયો સ્વામી, ગયો વનમાં તે જાહુનામો. ૪૨
 તેની પાછળ ગઢ હું જાણુ, પટ પેહેરેલું તજ્યું સુખણુ;
 મારૂં આર્યું આપ્યું મેં વચ્ચે, કાટ્યું વચ્ચે નોતું કર શત્રુ. ૪૩
 વગર અપરાધે તણુ હું, કૂંડે બોળવા વહું શુંય;
 પ્રાણેશ્વરને જોતી પ્રેમ, બીજું મનમાંહે નવ ધેડ. ૪૪
 હે સ્વામી હે સ્વામી ઉચાર, બીજો મુને નથી વિચાર;
 મમ દુઃખના કર્ણ વિલાપ, (સુણી) સુખાહુની માને પ્રગટયો તાપ. ૪૫
 આરે રે દુખિયારી છે દાસી, કહ્યું અહીં રેહ મટશે ઉદાસી;
 જોશે સેવક મારા જાણુ, મેળવું તારો પતિ નિરવાણુ. ૪૬
 તારો પતિ આવશે અહીં, અહીં વસે પતિ પામો સદી;
 સુણુ રાજા મુધિહિર ત્યાંહી, દમયંતી શું બોલી જ્યાંહી. ૪૭
 સુપ્રભવતી હે માત, તમારી પાસ રહું કરી ખ્યાત;
 ઉચ્છિદ્ર બોજન હું નવ કરું, પગે ચાલીને જૂગિ ભરું. ૪૮
 કોઈ પુરુષશુ ન કરું વાત, જાળવવી મારી તમારે જાત;
 અધર્મી પુરુષ સામું નવ જોઈ, ધરું મન તે મેં નવ જોઈ. ૪૯
 જોઈશા પાછાજુને હું એક, બીજો કોઈ નહિ ને વચ્ચે;
 એવી બાંધણી હોયે તો વસું, નિકર મારગ માતા જશું. ૫૦

સુણી દમયંતીનાં વયણ, થયાં પ્રકૃતિસત માત નયણ;
 તારૂં મત ઝેઝ છે ખાઈ, તારી કરીશ સર્વે સાર્થ. ૫૧
 પછે જોલાવી પુત્રી સુનંદા, કહ્યું આ નારી છે જો સુર્યા;
 છે દુઃખણી એ અવિધાર, તારા સમાણી છે નિરધાર. ૫૨
 કરી સખીપણું તું ઉમંગે, રમો સાહેલી બંને રંગે;
 સુણી વયણ હરખી સુનંદા, સાથ તેડી ગઈ મન મુદા. ૫૩
 લાંબી આનંદ પામી કાંઈ, શરીર સંતોષાયું જ્યાંદિ;
 બાલણપ્રભુ રમુનાથ, મળ્યો દમયંતીને સારો સાપ. ૫૪

કહ્યું ૨૨ મું-રાગ ધનાશ્રી.

મુણ્ય મુધિધિર મહારાજજી, કહું નજરાજાનું હવે કાજજી;
 દમયંતી રહી માસી ઘેર દુઃખમાં રે. ૧

કાળ.

દુખે રહી માસી મૃદે, સુણો કાજ નજનું બૂપાજ;
 તલ વનમાં તારણી, ગયો ક્યાંકી નૃપાજ. ૨
 ઈક વનમાં ગયો રાજ, દવ બળતો લાંબી;
 દોડ દોડ નજરાજજી, બપ પામીશ ન મન માંડી. ૩
 શખ્ત સુણી ધાયો રાજજી, અમિ તરફ નજ બૂપાજ;
 દુણાવાળો નાગ કંપે, કહે કાઠ હે દયાજી ૪
 કઠોટક હિ નામ માંડે, એ જળ્યા નારદ મુન્ય;
 શાપ દીધો તેમણે, હવે માંડે સહુ પુણ્ય. ૫
 રિધર રહીશ એમ બાખિયા, આડકે નજનો હાથ;
 જામકીને લઈ જશે, નજરાજ તુંને સાથ. ૬
 લારે મુકત યજ્ઞશ તું શાપથી, ઇમ નારદે કહ્યું વચન;
 આલવા સમર્થ નથી હું, જામક હે રાજન. ૭
 અમિથી રક્ષા કરો, આહો નજ નૃપાજ;
 હું એવ કરીશ કંઈ તાહેરું, વળી મિત્ર યજ્ઞશ બૂપાજ. ૮
 મુજ સમા કો સર્પ નહિ, જો લઘુરૂપ કંઈ હું રાવ;
 અમિથી લઈ બાર મૂકો, કાંઈ માંડે ચાપ. ૯
 અજાતશત્રુ સાંભળો, થયો કઠોટક લઘુરૂપ;
 પ્રવર જેવડું સ્વરૂપ જોઈ, હરખ્યો મનમ બૂપ. ૧૦

વન્હિ વિનાને સ્થાન આલ્યો, લપ્ત કરમાં નાગ;	
મૂકવા મન કરે રાજા, કઠોટક બોલ્યો હે મહાભાગ.	૧૧
નિષધ દેશના સંયજી, દશ ડગ બરો દયાળ;	
શ્રેય થાશે તાહરું, ધમ કરીશ હું બૂખાળ.	૧૨
પગલાં ગણતો રામ આલ્યો, દશ પગલે દશો* નાગ;	
નળ શરીરનો વણું ફરિયો, નાગ મન પ્રગટયો રાગ.	૧૩
મતુષરપે નાગ હુઓ, કહ્યું ચિંતા નવ કીજે;	
કોઇ ભણે નહિ માટે, કયું અમો આ રીતે.	૧૪
જે કળિએ આ કૂડ કીધું, તે પામજે હવિ દુઃખ;	
શરીર તારે વશીને, પામશે નહિ સુખ.	૧૫
દુઃખ નવિ ભણે તેહને, દીધું એણે દુઃખ;	
તારી રક્ષા મેં કરી, વહું શું મારે મુખ.	૧૬
અરી ધકા બ્રાહ્મણધકા, વળી દાઢવાળો જત;	
રાય તું આજે યયો, જાણજો નિશ્ચિત.	૧૭
મુદ્ધમાં જય થશે તારો, બાહુક નામ ધરજો તુંય;	
અયોધ્યામાં જઈ પસ, કહું તુજને હુંય.	૧૮
ઋતુપર્ણ રાજા લાહિનો, આક્ષવિધાનો મુખણ;	
અશ્વવિદ્યા શીખવીને, આક્ષમાં યા મુખણ.	૧૯
તારો મિત્ર થશે તે રાજા, આક્ષવિદ્યા બાણીશ તુંય;	
મુખી ધઈશ તું માન નિશ્ચે, દુઃખ જતો કહું હુંય.	૨૦
સ્ત્રીસંતાનને રાજ્ય મળશે, વળી સ્વરૂપ ઈચ્છિશ ચેહું;	
રમરણ કરજે માહરું, આપીશ વેહું વેહ.	૨૧
આ વસ્ત્ર અંગે ધારણ કરજે, પૂર્વ સ્વરૂપ તુંને મળશે;	
કઠોટક એવું વધો, થીંમે કારજ તારાં સરશે.	૨૨
અંતરધાન લાંછી યયો, રામ યયો મનમા રળી;	
બાલણપ્રજુ રઘુનાથના, જુકને જુકિત રડી મળી.	૨૩

૧૨ી=૧૨૫૦=૧૨૫૦ દશ એ આજ્ઞા વાચક છે, તે પ્રમાણે એક જ
લાં ગણતાં નજે પગળા બધાં કે નવ, દશ એમ મુખથી બોલ્યો, કે

કડવું ૨૩ મું-રાગ મેવાડો.

બૃહદશ કહે સુણ રાયરે, કઠોટક સાંધી ભય;	૧
નળરાય આલ્યો વાટેરે, સુખી ધણો મન ધાય.	
દશમે દિવસે આવિયોરે, ઝતુપર્ણ બ્યાં રાજન;	૨
અયોધ્યામાં પેસતોરે, કચવાતું ધણું મન.	
રાજા પાસે જઈ વધોરે, કહેવા લાગ્યો દેણ;	૩
બાહુક નામ છે માહરે, હું સારથી હું સુખ દેણ.	
રસોઈ ઉત્તમ હું કરેરે, મારે રેતું તુજ ઘેર;	૪
પણ શુભ વાત ન પૂછો મનેરે, તો હું રહું રડી પેર.	
સિદ્ધ કામ જાણું અમેરે, બીજાં જાણું ધણાં હું કામ;	૫
ગરણ્યોપણ્ય કરી રાખશોરે, તો હું રહું આ કામ.	
ઝતુપર્ણ કહે સુખે રહોરે, મન મમતું કરીશું કાજ;	૬
પણ અશ્વ રથના ચાલે ધણારે, ઇમ કરજો કહે રાજ.	
દશ સહસ્ર નિષ્ક તુજનેરે, હું આપું પ્રતિભાસ;	૭
વાળ્યેય આદિ સારથીરે, મહુ યાશે તારા દાસ.	
ઝતુપર્ણ બાનેદશરે, રૂપ્યો બાહુકરે નૃજ;	૮
વાળ્યેય જીવળની પાસ તેરે, વસતો નજ મહાજીજ.	
સાં વસતાં નજ સંભારતોરે, હમયંતી નારી જેહ;	૯
નિરંતર ઇક જોલતોરે, શ્લોક મનથી તેહ.	
હુધા તૃપાથી આતુરીરે, ક્યાં ગઈ તું સ્રીજન;	૧૦
ક્યાંહિ સતી સૂતી હશેરે, અતિમંદ પતિ બજતી મન.	
અધુના ક્યા પુરપને મળીરે, ઇમ જોલતો નજ ભૂપાજ;	૧૧
જીવજે તેને પૂછિયુંરે, વદો બાહુક દયાળ.	
કપી સ્રીનો શોક કરો રે, હું સાંભળવા ઇચ્છું રાય;	૧૨
નજ બાહુક સારે બોલિયોરે, કુણ્દિની સ્રી ઇક રાય.	
માનીતી મનમાં ગણીરે, સસ જોલી સુગળ;	૧૩
જણી જોઈ વિવાહ કરોરે, પુરપ જાત અજાણ.	
સ્રી વિયોગવાળો મંદમતિ, પીડા પામેલો તેહ;	૧૪
અપડાતો દરે નારી વિનાનો, જીવજ સુણો નિઃસંદેહ.	

સાવંધાળથી તે રાત્રી સુધીરે, અમે ગાઉંજી સ્ત્રોત;	
જીવળ તે પુરુષ મોટારે, નામ જીવું પુણ્યસ્ત્રોત.	૧૫
તે હમણાં દુઃખ વેઠેછરે, કદ પામીને અપાર;	
તેની સ્ત્રી જોઈ તેહનેરે, પૂઠિ ગઈ વન મુઝાર.	૧૬
પણ મતિમૂઢે તેને તજીરે, વિકાળ વનની માંધ;	
બ્યાધ વરે બક્ષી ગયાંરે, તેની ચિંતા થાયે આંધ.	૧૭
જીવતી જો તે રહીરે, કુષ્કર કરિયું કામ;	
જીવળ સુણુ ઘૂળને કહુંરે, વિણ વાંકે છોડી વામ.	૧૮
અનતરાત્રુ સુણિયેરે, રહ્યો હુપાધને એમ રાય;	
— માંસલુપ્રભુ રધુનાથનારે, તેની મતિ કેવી થાય.	૧૯

કંઠનું ૨૪ મું—અંગ-દેશાખ.

બૃહદશ્વમુનિ એમ વહેરે, સાંભળ મર્મતણા નંદન;	
સ્ત્રી પતિ બન્ને વસેરે, કરી રાયનું વંદન.	૧

ઢાળ.

વંદન કરી રાયકેઈ, વસે ભામિની બૂપ;	
હવે ભીમરાયે મોકલ્યા, શોધવા વિપ્ર અનૂપ.	૨
મોકલતી વેળાએ વધા, કરો નળ દમયંતી શોધ;	
શોધ લાવો એહની, તમે સુણો મારો બોધ.	૩
સહજ ગાય આપું અગ્નિ, વળી આપું મોહું ગામ;	
બેમાંથી છક લાવો તો, આપું ધણો હું દામ.	૪
ભીમકરાવનાં વચન સુણી, ગયા આઠણુ દેશેદેશ;	
નળ દમયંતીને શોધતા, નવ રાખે કંઈ રોપ.	૫
નળ દમયંતી નવ નિરખ્યા, તેમાંનો આઠણુ છક સુદેવ;	
એહિ દેશે સુખાહુ રાજ, તહિ આવ્યો બૂદેવ.	૬
લાં ગુપ્ત વસતી દમયંતી, અગ્નિજ્વાળા રહે છૂપી;	
તિમ સ્ત્રીઓમા દમયંતી રહી, અનણુપણે હુપી.	૭
કમળનેત્રા મલિન તણુ, કુશ અંગી દમયંતી;	
સુદેવે તહિ ઝાળખી, નિએ આ મતિયંતી.	૮
પૂરે જોઈ જેહ દમયંતી, તેના જેવી રૂપવાન;	
પૂર્ણમાના ચંદ્ર સરખું, મુખ દીસે ગુણવાન.	૯

કલ્પું રૂપ મું-રાગ મેવાડો.

મૃદદશ કહે સુણ રાખરે, કઠોટક લાંથી ભય;
 નળરાય ચાલ્યો વાટેરે, સુખી ધણો મન થાય.
 દસમે દિવસે આવિયોરે, મકતુપર્ણ બ્યાં રાજન;
 અયોધ્યામાં પેસતોરે, કચવાતું ધણું મન.
 રાજા પાસે જઈ વધોરે, કહેવા લાગ્યો દેણ;
 બાહુક નામ છે માહરૂંરે, હું સારથી હું સુખ દેણ.
 રસોઈ ઉત્તમ હું કરુંરે, મારે રેતું તુજ ઘેર;
 પણ્ય શુભ વાત ન પૂછો મનેરે, તો હું રહું રૂડી પેર.

શિશુપાલ જાણું અમેરે, બીજાં જાણું ધણું-કુન. ૧૪

ભરણ પોષણ નહીં રહ્યું, એ મોહું આશ્ચર્ય;

મહાપીડા પામતો તે, શુણવાન જે નૃપવર્ધ. ૧૫

ત્વરપવતી જોઈ દમયંતી, થાય સુદેવને ખેદ;
 શેઠણી સમાગમે અંદ્ર જેવો, ક્યારે દુઃખનો પાશે છેદ. ૧૬

દમયંતીને નળ પામે, થશે મહા સુખવાન;
 ઉભય જોડી સમાન છે, શુણવાન અને બળવાન. ૧૭

એમ વિચાર કરતો મનમાંહે, આગ્યો સુદેવ મહાવાન;
 ચિન્હથી નિશ્ચય ક્યો, એ દમયંતી નિરવાણ. ૧૮

પાસ જઈને કેવા લાગ્યો, અહો બીમકતનયા માત;
 તુજ જ્ઞાતનો સુદેવ નામે, હું મિત્ર છું વિખ્યાત. ૧૯

તુજ પિતાના વચણથી, આગ્યો શોધવા હું આંહી;
 સર્વ કુશળ છે સગાં તારાં, કુલિકનપુરની માંહી. ૨૦

હે પતિવ્રતા તુજકારણે, દુઃખિયાં તે સર્વત્ર;
 એતન વગરનાં સહુ યયાં, જીવ તજે તત્ર. ૨૧

સંખ્યાબિંધ વિપ્ર શોધ કરતા, નળ અને તુંને નરજે;
 દમયંતીએ સુદેવ જાણ્યો, મન ભરાતી હરજે. ૨૨

સર્વના સગાચાર પૂછ્યા, ક્રમવારે દમયંતી;
 વિવ્રજ થઈ વનિતા, રહન કરતી અતિ મતિવંતી. ૨૩

સુનંદાએ તે લખ્યું, એકાં કરતાં વાત;
 માતા પાસે જઈ કહ્યું, જે નિષ્કંથું સાક્ષાત. ૨૪

સાંઘાળથી તે સત્રી સુધીરે, અમે ગાલેજી શ્લોક;
 જીવળ તે પુરુષ મોટારે, નામ જીવું પુણ્યશ્લોક. ૧૫
 તે હમણાં દુઃખ વેઠેછરે, કષ્ટ પામીને અપાર;
 તેની આં જોઈ તેહનેરે, ખૂઠિ ગઈ વન મુઝાર. ૧૬
 પણ ગતિમૂઢે તેને તજીરે, વિકાળ વનની માંધ;
 બ્યામ વરે બહી ગયાંરે, તેની ચિંતા થાયે આંધ. ૧૭
 જીવતી જો તે રહીરે, કુષ્કર કરિયું કામ;
 જીવળ સુણુ ઘુજને મહુરે, વિણ વાંકે છોડી વામ. ૧૮
 નળતરાત્રુ સુણિયેરે, રહો છુપાઈને એમ રાય;
 છુપાઈને રધુનાથનારે, તેની ગતિ કેવી થાય. ૧૯

પરમાનંદું સુખ કેહું-રાકર, રેશુખ.

માફ તાફ હું તું તે જો, બ્રહ્મને સર્વે જોડું.
 વિજયા ખીવી, તપ આચરવું, તે સુખ ઉપગા કેવી?
 સંતોષી યદ્ય પરમાનંદે, રેહવું વાલી દેવી.
 ભંગી ભાંગ ખીજોને બટકો, હું સાથે નહિ આણું;
 સુતરદોરે શરીરપર નહોં, તે સંગે કિમ કાણું.
 મહાદેવ કેહે વાફ મહિલા, અમો એકલા જાણું;
 ઘુજ સુખે હુંને સુખ ઉપજે, વધુ આનંદી થાણું.
 જાણું જાણું કેહતાં નવ માણે, નપટાઈ વેગળી મૂકી;
 ધૂર્ત ધુત્ર પાસે દિન ગાળું, અરે! વિધાત્રી મુકી.
 હર કેહે સારેસાથે આયો, વા રહિયે આ સ્થાને;
 પવંતજ આનંદ માની લે, થાયે તું મન માને.
 માનિને કેહે મનવું ગાન્યું, આથી કેવું કરશે;
 ગોસાંઈ થાજો ગિરિમાં જાજો, મનોરથ અમરેસરશે.
 માયાવય હરને કિમ લાગે, જોઈ નિરામયકારી;
 અનુચરને આજ્ઞા દીધી નવ, સરવ કરે તૈયારી.
 પાર્પદે પોડી સજ્જત કર્યો, તે પર કરી અસ્વારી;
 ભૂત મધ્યે જોજોજી શોભે, કમળળ પય ધારાવાડી.
 લગને લાગ્યા ગાયન કરતા. જૂન જૈરવશુ આલ્યા;
 ઉપા ગણપતિ કાર્તિકસ્વામી, વગાવતાં નવ માલ્યા.
 ૨૦

ઉધા કુંવરીને ખોળે લેઇ, ગિરિતનયાળદુ વિધ વિદ્યે;
 ગગનન સામું નવિ બાળે, ગમે તેમ મન જલ્યે.
 હરે વિનાયક ઉછંગ લેઇ, હૃદયા સાથે ચાંપ્યો;
 જેહ ઉમાનો દ્રોષ હતો તે, શિવ કૃપાએ કાંપ્યો.
 ઘર પરિવાર પુત્ર પુત્રી વળી, કુમેરશા બંડારી;
 પારવતી પછિ પર્વતયે ચાલ્યાં, સર્વે સુખવિસારી.
 નગ પર જઈને રમશાન ખોળ્યું, સંભારી રાખોડી;
 જગન્માત કે તનુજે હુંડયા, માટે ગાયા છોડી.
 વાંકાં વેણે વારિણીપતિ, યેઇ યેઇ યેઇ નાચ્યા;
 માદેવ કે માયાથી છૂટયા, અમો પ્રિયા અતિ રાચ્યા.
 એવે અનુચર આવી ખોલ્યો, કૃષ્ણ લક્ષ્મીસહ આવે;
 ગિરિવરધર ગરુડારૂ નિહાળી, મુને અવર નવ ભાવે.
 સમાચાર સુણી સતી પતિ ત્યાં, ખોખારી વધુ નાચ્યા;
 જાઓ વેગે તેડી લાવો, નિત્યે જેને જાચ્યા.
 'જાઓ લાવો' વચન સુણીને, જગત જનુની કોપી;
 નીલકંઠ! નિહજતા આ થી ! કિમ લાજ મર્યાદા લોપી.
 દંપતી ખાસ દિગંબર જાઓ, એ હું અન્ધા થોડો;
 ખોળું ખલકમાં ખુણે ખાએ, નહિ જોઈ તમ જોડો.
 મન વિચાર કરો મહાદેવા, કંઈ નામની લજ્જા રાખો;
 ખાળો ટાળો દુઃખ માહફ, સૂતતાંતણો નાખો.
 હસી હર હરિવદનીને કેહે, શું દિગંબરે ન મંજાયે;
 વાફ લાવો વચ્ચે ચેરીએ, બોલ્યા બોલારાયે.
 ઝટપટ લાવો પ્રાણપ્રિયા, મુજ સ્વામી ખોડી યાય;
 મંમાયા પટ મટીમાં શોધે, જગત્તણી જે માય.
 ફાંફાં મારે બવાખ્ધિતારક, જડે ન પટકૂળ તોયે;
 શાળા માંહે માળા શૃંગી, શૂળ શંખ અતિ જોયે.
 ભસ્મ-વિભૂતિ ગોળા રોળા, પડ્યા જ્યાં ત્યાં બાળે;
 મંગાયા મન એમ વિગાસે, આ સંકટ કુણુ ટાળે.
 એવે એક અનુચરે આણ્યું, ગજનું ચર્મ અતિ મોહું;
 પાર્વતી પ્રસન્ન થઈને ખોલ્યાં, હુંથી નહિ કો મોહું.

ઠરિયર્મ લાં સાહી કરવડે, મંભાયાળ બાળે;
 સ્વામિ ચર્મને ધારણ કીજે, લો પ્રભુ લગ્ન રાખે.
 પ્રતુલિત થઇ પ્રભુએ લીધું, સ્મૃતિ દેનાર વખાણ્યો;
 કિંતુ ચર્મ રહે નહિ ચોંટ્યું, તેહ ઉપાય ન જાણ્યો.
 બરમે કરી બોલો ચોંટાડે, તોય ચર્મ નવ ચોંટે;
 વળી વળી તે તો પડી પડિ જાય, રહે ન પામે ખોટે.
 પૂછે પ્રભુજી મંભાયા પ્રત્યે, કિમ આ રેશે બાળી;
 વક્ષવદન કટાક્ષે બાળી, થઇ નારી ક્રોધાળી.
 અધર સ્પુરાવી કર્મને તાડી, બોલી ગિરિજા ક્રોધે;
 વિષ્ણુ આધારે થઇ આદિ નહિ, ઇસ્વામી કિમ રેધે.
 કંદોરા કાજે દોરી બોલું તે, ન જડે બંધબોળા;
 હું સંતોષણી રહું હરિ પાસે, કાણુ સહે વરજોળા.
 લો માફ ઉતરાસંગ ફાડું, જાંધેને કંદોરો;
 મહદ્ બાગિણી કહે સૌ મુજને, પરમાં ન મળે દોરો.
 ઉતરીય ફાડી ચીંદરડી ગાંડી, તે કહે નવ પોતી;
 રીસ ચઢી રામાને અતિરો, વાંછી નજરે જોતી.
 એવે બુદ્ધભૈરવ બોલ્યો, કરે નાગકંદોરો;
 માગ માગ માતાજી કહેજે, મહિમા રાખ્યો મોરો.
 હું જીવું જગ ઉપર જ્યાં સુધી, લાં સુધી તું રેહજે;
 સંકટ વેળા સંજારી વળી, આવું કો દિન દેહજે.
 જૂત ભૈરવે ભુજંગ ઉખાડ્યા, કંઠ સાથ જે ચોંટયા;
 તાડતર કરતાં તે તગણા, દીસે મોટા મોટા.
 સો પચાસને સાથે માંકયા, તોય ખુટ્યો લાં એક;
 બેરખામાંથી કાઢી ગાંક્યો, તરણી કહે રહી ટેક.
 નાન તણો કંદોરો કીધો, જજન્નર્મની લંબોદરિ;
 મંભાયા પરસન્ન થયાં, વાંધી મન મગતા મોટી.
 હરે હરિને કાઢવી મોકલ્યું, દર્શન આવી દીજે;
 રાંક સેવકને ઘેર પધાર્યા, તેથી મન અતિ રીજે.
 સુણી હરિ હરને મળતા આવ્યા, જુઓ ભૈરવ જૂનો;
 નાચે ફૂટે નેહે બારિયાં, કરે અન્યોન્યે તૂનો.

પિશાચમૂખાં, ગદંબમૂખાં, અવળા ચરણાં માંયે;
 દામોદર દેખી દંત દેખાડે, ગુદ દેખાડે લાંયે.
 વાનિવ વગ્નડે સુસ્વર કાહડે, દેખી કમળા રીઝે;
 વાસુદેવને વિનવે વનિતા, સ્વામી એક બે લીજે.
 ગોષ્ઠિ કરતા ગોવિંદ આઘ્યા, ઉમા જ્યાં મહાદેવ;
 પ્રિયા સહ પ્રભુ સામઃ આઘ્યા, ગરૂડ ભણી તતખેવ.
 ગરૂડ દેખી સર્પ ગભરાયા, હરે હરતે સાયા;
 ગભારાતો જો ગરૂડચક્રી તો, દેખારો મગ કાયા.
 નાસો તો કોયે તમ માતા, નાઠે ન મળો દુઃખ;
 રાખ્યા મેંજ ગરૂડથી તમને, બૂધ્યા કિંગ હે મુઝ્ઝ ?
 એવે ગરૂડજી પાસે આઘ્યા, ખડખડ પાંખો વાગી;
 દંદોરાથી સપોં નાઠાં, ખીક ધણેરી લાગી.
 નાગ નાઠે ચર્મજ પડિયું, યયા દિગંભર જોગી;
 ભૂત ભૈરવ હસિયાં ખડખડ, હસિયા હરજી જોગી.
 બોળોનાથ જીજંગને ધરતાં, બરકે મધુરે સાદે;
 હાથ જોડી હરજી તો ઉમા, પાર્વતી ભર્થો પ્રમાદે.
 લાં ગિરિધર ગિરિજાને સ્તવે, મોટા સૌથી એહ;
 હું બ્રહ્માદિક દાસ એગના, જાણો નિઃસદેહ.
 સુણી વચન પાર્વતી રીઝ્યાં, ભરિયાં મન પ્રમેદે;
 લક્ષ્મીજી ત્યાં પાગે લાગ્યાં, લારે ચક્રદંયાં બોધે.
 એ વિશ્વંભર અને દિગંભર, આરોપો મનીષા સારી;
 ગાહં ગુણુ હુ-ગાજી ગાજી, કરો નિર્મળ ગતિ મારી.
 ભારત રૂપી ભર દરિયેથી, અમૃત ધરું હું ચિત્તે;
 સાગરમાંથી ચંગ બારે જમગા, ચલુકપદી મિતે.
 પાંડવને તો વનમાં કાઢ્યા, લખ્યું બાસે વનપવે;
 તેમાં દ્રૌપદી હરણુ થયું જરૂર, આતા સુણુજો સર્વે.
 કિર્મિરવધ ને પાન ગેળબુંદો, સ્વર્ગે ગયો કિરીટી;
 પૃથ્વી પ્રવ્રક્ષિણા પંગે કાઢી, ધરી માર્ગમાં નીતિ.
 મંધમાદને ગાંજીવ ગણિયા, જીજંમથી જીગ છોડાવ્યો;
 પર્વત મૂકી નીચે આપ્યા, રથ રાખ્યો જોડાવ્યો.

લાંધી આવી નિવાસ કીધો, પૂર્વાશ્રમમાં સર્વ;
હરણ થયું ત્યાં દ્રૌપદી કેરું, પાંડવના ગળિયા ગર્વ.
વૈશંપાયન જોણીપરે જોડ્યા, સુણુ જનમેજય રાય;
સંશ્લેષે તુલને સંભળાવું, દ્રૌપદીહરણ, મહિમાય.
કરણાકરે વિરતારી કહીએ, સંત શ્રવણુ કરૂં મોટાં;
પૂર્વજ મહિમા બાખો ઝપિછ, કેમ પડ્યાં વિખૂટાં.

શ્લોક.

ઝપિં મુને સુણાવી, પુરવજ દેરી વિધિ લધૂ,
વિરતારી તે બાખો, હરણુ ગમ માતા તણું બધું;
જદા દુષ્ટે સાદી, ક્રુપદ તણિ પુત્રી નરવધૂ,
તદા ત્યાં શું પામ્યો, જયદ્રથ અરી જે કદુ મધુ.

વલણું.

કદુ મધુ ફળ જયદ્રથ પામ્યો, ને વર્ણવો ગાદ સુન્ધર;
બદ પ્રેમાર્નદ હરિહર સ્તવે, જેથી વિદ્ય યાગે શ્રમ્યરે.

કડવું ૧ છું—શ્લોક.

ગણપતિ ગુણ વણિને કયું છું, પાંડવ કથા અતિશે પવિત્રકારી
મધુ ધક્કુ ગુડથી ગળ્યુંજ લાગે, જીવનથી મોઢું ન સોંધુ વારિ

રાગ દેશી ઢાળ.

વારિથી મોઢું અતિશે, પાંડવ ગુણનું ગાન;
સહસ્ત્ર મૂખે વર્ણુ ન શકે, શેષ સરીખો ગતિગાન.
તદપિ મદ્યા તદના બાખું, શ્રોતા મન આનંદ;
સરસ્વતી રસવાણિમાં પૂરે, કથા કરે પાવન.
પ્રેમ ધરીને જોડ્યા ત્યાં, વૈશંપાયન મુન્ય;
પાતક તારાં જનમેજય, સહુ જળી યાશે શ્રમ્ય.
ઝોક મને ઝોક ચિત્તે તું, સુણુજે આણી બાવ;
ગંધમાદનથી ગાંજીવ આગ્યા, રૂડો સાધી દાવ.
કામ્યક વનમાં કામના, પૂર્ણ કરતા ગાદભાગ;
ઝપિ સદસ્ર આઠગાશીશું, કરતા રૂડા જાગ.
વળી કૌરવે તે વિધિ, મનમાં લાખો ઝપ;
પાંડવ જે સુખમાં વસે તો, હું આંધુ કિમ પાધ.

મંત્રી મેળ્યા રાયજી, કર્ણ શકુનિ કૂર;
 દુષ્ટ દુઃશાસન તેડીઓ, જે કાવે અતિદુર.
 વિચાર પૂછ્યા વિધ વિધે, કહો કીજીએ કેમ;
 કામિની સહ પાંડવ વસ્યા, કામ્યક વનમાં ક્ષેમ.
 લાગે મન દાવાગિન, પડે ન મન કંઈ ચેદન;
 પીડા પામે પાંડવા, તેમને સુખદેણ.
 નિકટ સમો આવ્યા તણો, ગુજરે વર્ષે કંઈ ગુમ;
 યદા કાળ યોડે રહ્યો, શાણા ગાજે સુમ.
 વિદ્યો વાણી વદો, કિમ જાય પાંડવ ત્રાસ;
 સ્વર્ગ મધ્યે જઈને કરે, કિમ કરે છ જણુનો વાસ.
 સુણી વચન બંધુ તણાં, દુઃશાસન વદે વેણ;
 કટક અઢાવો કારમું, જે થાયે દુઃખ દેણ.
 વા રાત્રીએ જઈ કરી, વનમાં મૂકો આગ;
 કે સુરંગ ફેડાવીએ, રૂડો રાખી લાગ.
 આપવા સૌ આપણુ મળી, નિદ્રાવશ કહું વાત;
 કે પથ્થર વરસાવીએ, જેથી થાય નિપાત.
 અરણ્યમહિષ કે બ્યાઘ્રથી, લિયો છ જણુનો પ્રાણ;
 શીકારી પાસે મારવા, કોઈ શું રમે સુજાણુ?
 શકુનિ કેહ એ મૂર્ખ છે, પાંડવ ન થાય નિપાત;
 ધણાં કૃત્ય એવાં કર્યાં, થઈ ન સ્વાધીન વાત.
 જો રમે તુને રાયજી, તો કહું રૂડો દાવ;
 મોહની રૂપ દાનવ હળ્યા, તેવો કર્ષ તું જાવ.
 ભસ્માસુરને કારણે, છળ કાષો ભગવાન;
 તેમ કરી અરિને હણો, જે ધારો શુભ સાન.
 માળીને વિડરાવિયો, સુગ્રીવે જે રીત;
 તે રીતે હણુ શત્રુને, જો તજવી હોય ભીત.
 જરાસંધ જે ગાહબળી, નવખંડ જેનું નામ;
 સત્તરગીવાર છતીઓ, જે કેશવ ને રામ.
 તેને આણી દાવમાં, કૃષ્ણે ગાવો જગ;
 વેરી વિડારો બાણજન, જો રમે તો તેમ,

પ્રદક્ષાદે સિંહનર યજ્ઞ, મરાવિયો નિજ આપ;
 તેમ કરીને કાઢીએ, શત્રુકંઠક આપ.
 તુંને કોઈ એમ કહે, પ્રોહું યાએ પાપ;
 તો આ વિધિ તેહને, દેજે તુંમ જવાપ.
 મોઢા જે મારગ ગયા, તે માર્ગે કરી ધાત;
 લાગે દોષ ન તુજને, ઉત્તરી યાશે ખ્યાત.
 કઠોર પાણી કહ્યું વઢી, એ વિચાર દુઃખદાષ;
 સુકારિતે જે જન ચહે, ચહે આપ ભક્ષાષ.
 તો પરશુ ધરી પાણિમાં, પરશુરામવત્ ધાત;
 કરે કરો નહિ શત્રુથી, મારે મસ્તક લાત.
 રાજ્યો રાવણુ જે વિધે, દશરથ બાળકુમાર;
 કચ્છમાં કંસને કૃષ્ણએ, એ વિધ અરિને માર.
 વારાહે વસુધા ધરી, મારીએ હિરણ્યાસ;
 ત્રિપુર તોડ્યું રૂબરૂ, ધર જન પુરંદર સાક્ષ.
 ચંડી કાર્તિકેશ્વરીએ, અરિનો વાળ્યો ધાણ;
 મેઘનાદ માર્યો માર્તી, પીસી લીધા પ્રાણ.
 તેમ મારે જઈ શત્રુને, જે પાણી કંઈ હોષ;
 નહિ તો હરત બેઠી જલું, એ ઉતમ છે સોય.
 એ દુષ્ટ નપુસક અહિ રહે, હું કરી આવું નાથ;
 શત્રુનિ દુઃશાસન કહે, કાંઈ કરોછ કપાસ.
 વનકીડાએ સૌ ગયા, આ શર હુતા પાસ;
 ગંધર્વોના મારથી, થયા પાર્થના દાસ.
 તે દિન બળ સૌ ક્યાં ગયું, બાખોછ આ વાર;
 સુણી રમે રમ પસરી મઘ, કહ્યુંને જળ કરાજ.
 ખડ્ગ ગ્રહી બન્ને તણાં, કાપે જેવે શીશ;
 ધૃતરાષ્ટ્ર ત્યાં આવીઆ, જે કપટીના ઇશ.
 સુણી વાત સાંતવન કરી, વિચારી બેઠ્યા વેણ;
 તમો તણુવું જે ધારવું, ખરેખર 'સુખદેણ.
 અન્યોન્યે લઢી મારવું, શાણાની નહિ રીત;
 દુઃશાસન કહ્યું શત્રુનિ જે, વધા રહેરી નીત.*

કહ્યું કે જી-શ્લોક (મંદાકાંતા.)

બાળા માળા ઉપર ચડિને, પુષ્પ મોતી વધાવે,
નિર્ધર્મ દુર્ધર્મ પરખ પરખી, માન મોઘેઈ લાવે;
જેણે એણે કરતિ વિનયે, જે વિષે સ્વામિ ભાળે,
જોતી રોતી ફળ ગિય પતીને સતી દુઃખ સાલે.

છંદ હરિગીતની ચાલ.

સતી દુઃખધારી ચિત્તમાં, રવ સ્વામિને નિહાળતી;
કો કુસુમ વરખે પાણિમાં લઈ, મિથોનમિથે ભાળતી.
કો ક્ષત ઢાંકે ગાલના, કો હૃદયચક્ર ધૂપાવતી;
કોઈ નવોદા નારી ટગમગે, જોઈ મન લગાવતી.
વળે ચઢે બારીએ અટ્ટારીએ, કો ગોખમાં મહિલા ચડી;
છળે ચઢે ઝડપે ઝુએ, આકાશિકાપર જઈ અડી.
કો પંચ સમ કે અષ્ટ કરા, માળ ઉપર રાજતી;
કોઈ મુગ્ધ કરાં બાંક દરશે, ધણું મનમાં લાગતી.
કંઈ ખેડી બાળી એક સ્થાને, તેહ રૂડી લાવતી;
શું એક પૂઠે એક દરશે, ચપળ જાતી આવતી.
આકાશિકા આકાશ બનિયું, વિધુવદની વિધુ રૂપ છે;
તાંબૂળ કરા તરકચા, લાં તારિકા અનૂપ છે.
વળિ પીરનાં જે વદન કોંપી, તેહ સૂર્ય સગાન છે;
અલૌકિક સિંધુ જનપદે જે, અહર્નિશ એક માન છે.
અસંખ્ય વીરો અવનવા, મારું મૂકી ખીજે જાયછે;
પુર ખાર પામે નહિ ત્યારે, જોઈ દિગ્મૂઢ થાય છે.
જાણે ન જે આ ક્યાં મારગ, સર્વ સરખી હારમાં;
પ્રત્યેક મંદિરે વાડી વાડે, ઉચ્ચરે દિન તારમાં.
મેના પોષટ મધુર બાળે, ચાસ બુલબુલ જોલતા;
ત્યાંહ પારેવા હું હું કરે, ગણુ હતાવી ડોલતા.
મયૂરના ટોકાર મનહર, કોકિલાના કારમાં;
પ્રાસાદ પ્રત્યેકે ખીલી રહી, અદારે વારે હારમાં.
સુમન રોપે ખટપટ ભમતો, ફરે વિહંગમ વૃક્ષમાં;
હવે અક્ષોહિણી સૈન્ય જાતું, કીટ ગરૂડની પક્ષમાં.

સવારથી જે સૈન્ય નીકળ્યું, તે સાજ સુધી આવ્યું;
પરપોળે પરવર્યું સહુ, કિહાએ મન ભાવિયું.
કોટકેરાં કોસિસાં માંય, કાંગરા બહુ વિધ જડયા;
હથિયાર સાહી દશ દશ ડગલે, રક્ષકો બહુ વિધ અડયા.
દરવાજાનાં શિખર લાખ્યાં, વિચત સાથે વાતમાં;
તે મંદિરના મનહર મંડપે, માનિની મળા મ્હાતમા.
રાય રાણી મંત્રી માનિની, મિત્ર વધુઓ ગોખમાં;
તેણે પુત્ર પરિવાર સાથે, વધાવીઓ શેખમાં.
કો મૌકિતકે કો કાંચન, પુષ્પે, ભાગ્યએ લાડી વધાવતી;
કોઈ સ્વઅંગ સંકોચતાં, દર્શન કરી સિધાવતી.
પ્રતિ એક વાહન ખીચ સેવક, જે વધાયા ખેંચતા;
રાય રથમાં ચાર અનુચર, તે વધાયા વેંચતા.
ત્યાં રૌપ્ય જાંઘૂનદ મૌકિતક, મળે દીન રાજ થાય છે;
જ્યાં ભાટ ચારણ ગૂણુ ગાયે, નદ્દયાદિ વિસરી જાય છે.
એવા આડંબર સાથ છીંધી, પસાર પુરપોળ એકને;
તેવા દરવાજા સાત મૂકી, મધ સ્વારી ધરી ટેકને.
પૂર પોળ ઉદલંધી કે લાંબ, આવી ખાધ સાતરે;
શીતોજી વારીધૂલિકાદિક, સાગરશી વિખ્યાત રે.
તે મૂકી પૂરપાદરે આવી, કયો સેને પડાવ રે;
ગરજ નોખત સુણી સરવે, સત્તર થયો બરાવ રે.

શ્લોક (દુભિલાષ્ટત.)

રૂપવંત મહાબળિ યોધ શુરા, નવ જેહ મણે મણુના રવિયુ,
પુરપાદર તે સહુ આવ પડયા, વિધિ તેહ તણી વરણે કવિ રું ?
જઈ જેહ કરે મૃદ જૂ વસવા, અવની પતિશા વર વાન જાલા,
નહિ જંપ જરા મનમધ્ય કરે, ન નિસંક થઇ તહિ કોઈ મળ્યા.

વલણ.

હજીતુ મળવું દગ વિષે, કરે બવિખની વાત રે;
કરવું, ડરવું, મરવું છે, પ્રેમાનંદ પ્રખ્યાત રે.

કહયું ઈ શું-શ્લોક (નારાયણ વૃત્ત.)
 કરોડવાર શું કયું, અરીધિ સેન ત્યાં પડયું,
 પરોડ તો થયું, ગયું નિશાતિમિર આપડું;
 મરોડ મૂકી આલિ નારિ, એકલી સુભાવમાં,
 ધરેડ છોડી છૂતવા, પડયું જઈજ નાવમાં.

રાગ સિંધુડા.

નાવ પડિયું જઈ પાયદળ રચનું, ત્યાં ગજદળ હયદળ પળિયું વાટે;
 સિંધુની તીર તે પલકમાં પામિયું, આવી મળ્યું સર્વ વાટ ધાટે.
 કૂચ તો કરી પછી શાલ્વ દેશે જવા, માર્ગમાં બહુ વિધિ ખેલ કરતાં;
 કૂદતા નાચતા રાચતા અતિ ધણા, વાજંતા ઘંટ ગજરાજ કરતાં.
 ખેલતા રેલતા હેળતા ભેળતા, જે મળે વાટમાં દેશ કરા;
 એ વિધે આમિયું કટક સહુ માલિયું, નાખિયા કાંઈ ધન કાજ વેરા.
 ઓ આરે આવશે હયદળ ગજદળ, પાયદળનો કંપમે ત્રાસ સહે શું;
 એમ વિશ્વે ધણા આમજન નગરના, આવિયું બધું હવે શુંય કહે શું.
 હેવિ આવી પડે સોઇ જોઇશાંત રેહ, નહિ જહિ ગો ઈવણુ ત્યાંહિ નડતું;
 ધાન્ય ધન જોઇએ ધાસ ચંદી વળી, મનુષ્ય અપાર પણ રેહતું લડતું.
 એ વિધે એક પછી એક નગર તણ, આલિયું કટક સ્વહદ છોડી;
 કે શુભખાન ધયાં દેશ હુંટાઇ ગયા, નાસતા ત્રાસતા ગાડિ જોડી.
 કોક તો નમ્રના લોક સાવધ થતા, દેખ પુરપોજ હયિયાર સાતા;
 મૂશળા મૂશળાં પરશુ ધરિ પાણુમાં, મુઢ કરવા બની ચોધ જાતા.
 રણુતૂર વગાડતા ગોશ્લો મારતા, પાણુથી હાણુ કરી પ્રાણુ લેતા;
 કાંઈ સામું યતું કાંઈથી સોંઠતું, હજ જોઇ ચેતતા કોક નેતા.
 કો પુરવાસી વેપારી જે હોય તો, તેહના ભોગ પૂરજ મળતા;
 હાલકે દૂલકે ત્રાસી તે તો જતા, રે પ્રભૂ રે પ્રભૂ રાખ્ય બળતા.
 આવિયું શબ્દ સુણી ચક્ષને મીચતા, પક્ષની ખોળમાં કંઈક જાતા;
 દારને લાવતા ભોજજો જીડતા, ડાટી ધન ધરણી કંઈ શાંત યાતા.
 દોડતું સેન તે પૂરમાં પેસતું, મારતા ફાડતા લોક દમતા;
 લાબ્યરે લાબ્ય તુંજ ધન જે અમતણું, એ વિધે આપડા લોક કંપતા.
 નારને મારતા શિશુને ત્રાડતા, હાટને લૂટતા લોક રોતા;
 દંદયને ફૂટતા કેશને ચૂંટતા, રાખ્ય વિષુ રાખ્ય વિષુ એજ કેતા.

વાસિયે વાસિયે પુરપોળ વાસિયે, ત્રાસિયે નાસિયે ક્યાંઈ બાળી;
હાપ રે હાપ રે જાય રે જાય રે, ગર્થ અતિ કષ્ટથી રાખ્યું બાળી.
ગૃહસ્થ તે વિહ્વતા ડાંડ ખૂશી થતા, કે બહે આવિયો આજ વારો;
માગતું લાગતું જાગતું જે હતું, લાગી લાગી થયો તેહ ભારો.
એમ દળ આવતાં શંખ ગજયાં ધણા, નાર નાસી પતિ પાસ પેડી;
જીવ ફેધછ ગયા દિગ્મુદ કંઈ થયા, વાત મકી તહો સર્વ બેઠી.
ક્ષુધાતુર દળ હતું જેહ લગ્ને જતું, તેહ યછ કોધી પુરપોળ તોડે;
શૂન્ય ધરખારનાં દારને તોડિયાં, તે જોઈ ત્યાં મહાગાંઠ જોડે.
પત્ની પતિ મળી, શિશુ, શિશુ મા વળી, વૃદ્ધમાં વૃદ્ધ સંતાપ બેઠાં;
આજ કાળે મળી યોધ અતિ ખેચતા, તોય નીકળે ન જે ચોટી પેઠા.
જોડખાં એ વિધે કંઈકનાં લાવિયા, કંઈ ખુશી યછ લઈ હાટ આબ્યા;
બોજન કરી ચાલિયા મન માંય ચાલિયા, અન્ય દેશે ગયા ત્યાં ન ફાબ્યા.
કટક કટકટ સુણી નગર ઉજડ કરી, લોક બાગી ગયા મને માને;
નિર્જીવ પુર લહી તેહ સળગાવિયું, આવી લાગ્યું પછે વન વેરાને.

શ્લોક (ચૈકુંઠધામા છંદ.)

લોકને આણી દુઃખે અતીશે પછે, લગ્નને રાધ રાણા કદી જાંયજો,
શોકને તેહ તો પૂર્યો બોગવે, જોગવે જુગતી ના કદી ધાયજો;
ફાક ને ફાક ધી તે દુખીનો દુખી, ભુખિનો ભુખિ જુડો બસો તોયજો,
ધોખને ધોખ જો દ્રોમ તે ધારતો, તોય તે બાધ રે દુખિયો હોયજો.

વલણ.

મદ દુઃખ ખામે જેહ રાજ, કષ્ટકારી પ્રજાંય રે;

ભદ્ર પ્રેમાનંદ સત્ય કેહ છે, સુણો શાણા રાધ રે.

કહ્યું પ મુ-શ્લોક (ભુજંગી.)

ગિરિ ને ગરાડા ધણા ખોટ ખોટા, શિયાળો વરઝો ધણી દોટ દેતા,
અતિ વ્યાધ તો ત્યા ફરે જોટ જોટ, નહિ કુર પ્રાણી તણી ખોટ ખોટ.

રાગ મારૂ-ચાલ દુકડી.

ખોટ નહિ કુર પ્રાણી તણી, તે વન વિકાળે સેન ગયું;
ત્યાહી વ્યાધ ધણા વનમાં બટકે, શર શિકારનું મન થયું.

કોએક કાયર નાશી ને ત્રાશી, ધીમ દળે લપટાઈ રહ્ય; વંશની મધ્યથી શબ્દ ઉઠે જોઈ, તેહ ન જાય ક્યમે રે સદ્ય. શું અઠાર રે બાર વનસ્પતિ આવી, વરી વનમાં જઈ તે નિરખે; કાંઈ પકવ ફળો પડતાં જૂમિમાં, જોઈ જોઈ ઘણા જન મન હરખે. આવતિ ખીણ વળી ગિરિ ટાય, તલેટી તરથી જાય ન દિસે; સાગર શું દળ ગાગરમાં જયમ, આવી પડ્યું મન કેમ દિસે. કાંઈ મિલ મધ્ય જુજંગ જતો જોઈ, પેટી નકુલ જે પ્રાણ હરે; હરિણી યુધ રનવન શાં ફરતાં, ખીચ ખીચ ઘણા મૂગ શૃંગ ધરે. તેહ તણું કરી બક્ષ ધૂમે કંઈ, બ્યાદ સિદ્ધાદિક છવ ઘણા; વિભુરચના વણસાડે વર વળી, જોઈ અમાપ ગણા ન ગણા. કાંઈ રિંછ ઘણાં રજૂમાં ફરતાં, જોઈ રંગ બેરંગી અતિ વિલસે; શુભ ને શ્યામ કુંડી કરે અંભ, અઢે દુમપર બક્ષ દીસે. ચાનીમંજાર ગરડની જાત, બરડ બરડ જે પ્રાણ હણે; કનિંગ કરાળ ધઈ રિધર મિહ શિરે, મુખનું બક્ષ હરે ન ગણે. શૃંગાળની આતુરી જોઈ કરી ચિત, બીત તણ જઈ મીઠધરે; અમકે અપગા સમ ત્યાં સસલા, રૂડી રાતડી આંખ ન પ્રીતિ સરે. દળના જન એ વિધ જીપર હેઠળ, જોઈ જનાવર મન ધરતા; હે વિષ્ણુ રે વિષ્ણુ ધન્ય તું ધન્ય તું, શી રચનારે કરી મડતા. કુર પ્રાણી અપાર ન પક્ષી મપાયે, યાય મુંદરતા કાંઈએ; શું આસ મયૂર કે ખુલખુલ પોપટ, કાળપ કામની શું જોઈએ. કાકિલ વાણી મધુરી મુણી કંઈ, સારસ જોઈ ખુશી ખુશ થઈએ; કપોતનું કુળ જે ખાજ કરે કાય, રે હરિ એ શી વિધિ કહીએ. પારવાર અજર સુતોમિત દાર, યાસ વસી રન ૧૬ જોડે; વળિ કંઈ અલુક બલુકે બાણું ફું, તેતર ખેતરનેજ વખોડે. સારિકા આદિ મનોહર દિનથી, કાનન દર્શનું ધીચ ધીએ; તે વન વાર વિલોકી જયદ્રથ, જોઈ તરવર આંખો મીએ. રાયણુ આગલી રાય વધાવતી, સીંગ સરગની શીશ વિધે; કર્મદો નર્મદો ધાવડ ને જાલી, વાગે પટોપટ અર્થ સિધે.

નાગિરેરી નં કુડી નવળી, આવળીપુલ વિલુ ગંધે ઓપે;
 શાળી બાળી, ખારિક ખેતર નેતરને અહીં ફૂલુ રાપે ?
 તાલ તમાલે દિન્યર બોલે, ડોલે પંખી પાંખડિયે;
 એ શોભા શા વિધ ઉચ્ચરીએ, મતિ મનુષ્યની સાંકડિયે,
 કંઈ ગુલાબ બરિયા મુગર્ણુ ચંપા, મોગરડે તો બેદક ઘણી;
 નાઈ જુદને ફેતકી ફૂલી, પાટલ પુષ્પ ન નમ ગણી.
 નાળા ચમેલી ફેતકી મનહર, લાલળી આળી લાજ કરે;
 ચંદન ચડિયા નાગનંદ દીસે, શું વેલ વિખાતી ચંપ પડે.
 લીલી હરિયાળ બેદકે વરિયાળી, આવી રાપી દેલુ મયું;
 'ત્યાં મધુકર મૃદંગ લેવા ઉડે, બૃગીનું ચિત અપગ ચયું.
 ગુણુ ગુણુ ગુણુ, ગુણુ કરી ગુલાબે, ચંપો છોડી અપગ જતો;
 સીતાને જેમ રામે છોડી, એ વિધે ભગસે ભમતો.
 એવી વાટિકા નગર ગિયે નદિ, પાણી પાઈ જો પોખે;
 જેમ મતિ નદિ ખીલવી ખીસે, રમાપતિ નિર્મો જો રાખે.
 ત્યાં એવી :ડી વાડી મૂકી, ચાલ્યું દળ જયદ્રથતણું;
 ત્યાં સરો નિકાળે વગર ચણાબ્યાં, વહે ગિરિથી વારિ ધણું.
 ઠેર ઠેર મૂળ સરિતાનાં આપે, કાણો અધ ટુંગર વરમે ?
 પથ્થર ફેડી પાણી નિગરે, પછે ફૂલુ મરે તરશે ?
 છે પાણી સુંદર રંગબેરંગી, લેઈ લેઈ મનડું હીસે;
 પણ ભાઈઓ તે અમૃત જશું છે, તાનો મનુ તરશે પીશે.
 એવું રમણીય વન મુકી હઈ, આવ્યું દળ કામ્યક પાસે;
 મુણી વાત રે, હયદળ લાગ્યું, દવ બળના માહે ત્રાસે
 ઓ આવ્યો દવ ઓ આવે છે, નામે નામો રે નાસો;
 વિજયાર્થ મયું દળ રનવન ચાતું, રાય કહે ક્યાં જંગો.
 ધણો દૂર દાવાનજ લાગે, જુઓ ઓ આગ્રમો દરો;
 બળી ગયા તે ગયા ગયા ભાઈ, તરશે મુનિને જો સ્પર્શો.
 ત્યાં એમ કહીને મન તો મનવ્યું, તોય દુઃખડાં નવ મૂકે રે;
 કોઈના ભાઈ ભાંડુ વદ પિતાઓ, દવે બળિયા સૌધિકે.
 જેમ તેમ મન મનાવી ચાલ્યા, રૂડા કામ્યક તે વનમાં;
 મનહર શોભા નિકાળી કરી, તાલ નિપયા સૌ તનમાં રે.

રાગ આસતો.

અમો બિહુ છું અગિયા સર્વે, મુનિમહર્માં તજતું સર્વ;
તે વિવે કરીએ ન કદાપિ, દરગો જાગે તન ધન ગર્વ.
મુણી પડો લટપટ ઝંટ કરી, બાધ્યા પટોપટે હથિયાર;
શાત યયા મન મધ્ય લહાં સહુ, મુદત એક ન લાગી વાર.
વન તરવરતું પાન ન હાવે, અપાર હસ્કર આલે છે;
મૃગયાં ભાં નિઃગંધ બટકતાં, વર પક્ષી ઘણું માલે છે.
ચક્ષી આચવડે કરી ચીરે, બાજ પક્ષીની ચંચૂ જો;
ગરાં ખોજે મનુપને પડતાં, શું વિધિ રૂડી વંચૂ ને.
ડરતા દળતા દાનવશા કૂર, રેતા મુનિ આત્મ્ય શરાગ્રે;
હે સહુ વિદ્યા એ વિધિ વિદ્યા, તે દિન દુર્તી તાપસ અગ્રે.

ઉપજાતિ વૃત.

ભૂદેવ તે તો બનિયા બિચારા, હતા સમે એકજ દિન સારા;
જૂઓજ જૂઓ દળ સાથ કંપે, બ્રહ્મિપતિ વાડવથી ન જંપે.

રાગ આસતો.

વસુધાપતિ વાડવથિ ન જંપે, કંપે તરવર ન દળ કંપે;
એ વિધિ આપ ધરી મન માપ, પાયદળાદિ પળ્યું સંપે.
રાય બિરાજે હરતી પરે ભાં, ચામર ચોદિશથીજ ગોડે;
એવે આશ્રમ એક અલૌકિક, જોઈ વિચારામ્ધિમા ખૂડે.
નૌતમ નાર તપસ્વિની વેગે, આરમ પૂતળીથી અનૂપમ;
ચતુરા ચતુરાને શું નિપાવી, કે સ્વયં પરશ્વહા સર્વોત્તમ.
ભ્રમ ભવાબ્ધિમાં પડ્યો ભૂપ ભા, આ કુણુ નારી ધ્રુમ ઉચરે;
શું જોઈ નેત્ર ધણાં તણ્યા પતિ, ઈન્દ્રિની પત્ની મન ધરે;
કે ક્ષયરાગીને તંછ આવી, વર્ગી વનિતા વિંકુ રૂપાળી;
રાહિણી નોય હરોજ વિધાત્રી, કે અબ્ધિજન વિશ્વુનિ બહાવી;
મુખ્યું કણું પાર્વતી વન ગઈ છે, આ કુણુ બાઈ રામારમાળી;
અપિપત્ની દોય નોય કદાપિ, ચક્ષુ રહે નહિ ભાળી.
રાખિયે દળ આસતું રાખિયે, આજ કરો આદિ મુકામે;
અરે દોઈ હાજર છે કે નહિ, હાથ હાંટી ક્ષી શિર નામે.

એક નહિ છે અનેક અડગન, શું છે છ શું છે છ બાળે;
 રાય કહે નહિ અન્યનું કામ એ, કોટિકાસ્યને* કુણુ દાળે.
 આ રહિયો આ રહ્યા રાય છ, શુંય બોલિયો ધીર ગરા;
 નભ ઉનાઈ અહિયા ધારૂં, કે લઈ અહીં વિધ્યુ પૂરા.
 રખે રાયછ મનોર્થ રાખો, કંઈ અરિના ચૂરેચૂરા;
 રાય ન બોલ્યો, નેત્રપશ્વરી કરી બતાવી પ્રિય મધૂરા.
 ઘટા મેઘની દુકાળ મધ્યે, વ્યર્થ જાય તિમ સેન અડયું;
 નોખત રવ ત્યા કડિધિમ ગાળે, કટક પડાવ કરીજ પડયું.
 થયા વિસામા શિબિર તણાયા, રાય પડ્યા મધલાલ સહી;
 મંત્રીશ્વર ચાલ્યો શસ્ત્ર તછ, ભછ બામિની રાય જહીં.
 વાટ વિશાળે અરૂપરૂ બાળે, નાર ન ન્યાળે કો ખાળે;
 મન વિચારે મજે કોઈ તો, વાત કંઈ હું વળવાળે.
 કોઈ ન મળિયું કે સાંભળિયું, બ્રહ્મ સ્વરો લઈ ગાન કરે;
 મનમાં કંઈયો, ઋષપત્ની શું ? વળિ વળિ મુણુવા કાન ધરે.
 વેદ ધોય જય લલ્લો ખરો તવ, સમાચાર કેવા ધાર્યું.
 ગયો મલિયાગર ધસતી નારી, ઉચ્ચો ત્યાં તે શું વારૂં.

મોતીદામ વૃત છંદ.

કહો મુનિ હુંય લહું સુખદાત, કરો મમ વૃદ તાળી સહુ વાત;
 શિયાળ કરે કિમ સિદ્ધનું ભક્ષ, શમીપતિને હરખો થઇ પક્ષ.

વસણ.

- શમી પતિને હરાવતા થઈ, પક્ષ મોટી મુનિની;
 તે ધરમાં કિમ કરી પેસે, જેને હૃદયે સ્મરિરે.

કડવું છંદુ- (સારસ્વતી છંદ.)

જૈમિનિ મૂનિ વદે, સુણે જનમેજય પ્રાનેપન,
 પાંચાળીએ પડ્યા મુણી, અવિચોકિયું ધનિ ધન્ય;
 શું નીલ મેઘ વિશે ધુતા, ચપળા ચળે અવિધાર,
 તે વિદ્ય પાટલ ચગન, નયને જુએ સગિયાર.

રાગ આશાવરી.

વિચારવાળી બાળી બાળી, અન્ય પુરૂષે ઉભી દુઃખ;
 સંભાળી છેડા, વાળી બેડા, વળે ગુરૂ પાદપ તિમ નમૂઝ.
 પાંડવની પ્રિય પત્ની પોતે, યશવાળી બૂ નભ સંતાપ;
 મનુષ વગરના રણુમા ક્ષણુમાં, ઉભી બાળી બાળી આપ.
 આશ્રમ કેરૂં દ્વાર મનોહર, કદંબ કેરી છવાઇ થટા;
 તે ઉપર એક હસ્ત ધરીને, બીજે કરે કરતીજ છટા.
 પાદાગુણિએ પૃથ્વી ખણુતી, કદા લેતી વનકુળ સંભાળ;
 અધર રકૂરાવતી નખ પંપાળતી, ઉભી રામા અતિ રસાળ.
 તે જોઈ નારી, સોઈ ધારી, વિચાર કરતો કોટિકાશ્ય;
 અલંકાર વિણુ અલંકારશી, શોભાએ હુધ લક્ષ્મી દાસ્ય ?
 નીલ મેઘમાં વિદ્યુત ચમકે, લમ રૂપે વન કરતી પ્રકાશ;
 હશે અપ્સરા કે દેવ કન્યાકા, કે મહામાયા સ્વયં ઉત્તમ.
 વિસ્મય ધરી એવો કે રાય એવો, એહ નારીને અહોરાત્ર;
 શું અન્યે મોહશે, ધનિ જોશે, લગ્ને જાયે તે કુણુ માત્ર ?
 શ્રેષ્ઠ સ્વરૂપા નારી કોણુ એ, હશે તેહ જોવાની આશ;
 કેદા મનુષ્યની સ્ત્રીકારી નહિ, નૃપતિ મૂકે સ્વયંવર ત્રાસ.
 કાંટાવાળા વનમાં વસતી, મોહ હૃદયકંટકા નારી આપ;
 તે જાણું વા વચન મુંજું તો, સફળ છબ્જું નહિ તો સંતાપ.
 શું ઉત્કૃષ્ટા ગુણુવતી દીસે, લોકમુંદરી નેત્ર વિશાળ;
 શું દંત આવળિ, મધ્યમાંથી વળી, રામરત્નમાં શોભિત બાળ.
 મનમોહા મહામાયા ધારી, થયો પૂજવા તે તૈયાર;
 હસ્ત હ્રય જોડી, ગર્વને છોડી, વદનો વાણી કંપ અપાર.
 પંચાનનપત્ની પ્રતિ કો, લો, તેમ પૂજનો કોટિક આપ;
 હે શ્રેષ્ઠ ભૂકુટે, ન જોટે સ્વરૂપ, વદન વંદી ખોણુએ તાપ.
 પવને હલવી શીખા દીપતી, દેવી દીમે દેદિપ્યમાન;
 કદંબ વૃક્ષની શાખા નમવી, એવી રાજપ્રિયા તું કાણુ ?
 અતિ રૂપયુક્ત તું, અરણ્ય મોઢું, કિમ ડરતી નથી હે મણિનાર;
 હરિ લક્ષ્મી સાચવે જળમાં પેસી તારી કાળ ક્ષેત્રી વ્યાઘ

પણ તારી પાસે, વહે કુણ વાસે, મુજ વિણ ત્રાસે, કોણ બાળે;
રાજપુત્રી રદીયાળી, સજ્જન ભાળી, પરનર નિહાળી, વદન વૃં પ્રતિ.
નવ નર કોઈ, દાસી તણી મોઈ, માટે તુને જોઈ સ્વયં વદ;
એકલી છું હવ, તેના જેવો તુવ, કારણ છે શું, મુણો કહું.

ચરણાકૃષ્ણ.

કામની ધર્મ કદિન મનાએ, ગવ અગ્નિ બળતું દુગિન ગણાએ;
જો કોટિક તું સ્વયં જણાએ, ક્યા મારી તવ કિમ બણાએ.

રાગ આલતો.

કોટિકાચ્ય કહે, લોક સદુ લહે, જે મુખને સહે, તે નામમાત્ર;
મુરચના પુત્ર, અવિનય કરી કૃત,^{*} જગો કિમ સૂત્ર,[†] ક્યા રે તમ.
જદા હવ જાણું, તું મુખ લક્ષ્મી માણું, તો કહો શું આણું, મન મોહ;
તું જોળખ મૂને, જેમ હવ તૂને, ન અજળણું કુને, માઈ નામ.
તદપિ કહું છું, હું વનમા રહું છું, મુખને સદુ છું, પતિ સાથે;
ધરી જન હદે, મુને કૃષ્ણા વદે, દુપદને મદે, હું બરી છું.
ધૃષ્ટદ્યુમ્ન બાધ, કૃષ્ણ સખી થાધ, કૌરવ પિત્રાઈ, છે રે મારા;
ધૃતરાષ્ટ્ર શીખ્યા, હારે ઋતુ શીખ્ય, જો યે પડે વિભ, તે સસસગા.
છે કુંતિજી સામુ, બોજ કુળ પાસું. તું શોક્ય તપાસું, તો બડકું-
એક જલવાણી, હર્ણ કરી આણી, મુખદા વખાણી, બગે માણી;
રાક્ષસી હિડિંબા, ભીમ પ્રિય રંભા, છે પુત્રજ ખંભા, ધટોલક્યા;
ત્રણ વળી એવી, મમ શક્યો દેવી, વરણું હું કેવી, કીર્તિ તેની.
મમ રાજ્યધાની, હંદ્રપ્રસ્ય માની, હું છું બાધ લાંની, પદરાણી;
યુધિષ્ઠિર ભીમ, પાર્ય મુખમીમ, છે નકુલ. નીમ ધારી મોટો.
સહદેવ ગાન્ત, યુધ્ધે કૂર કાન્ત, છે વડા મહાન્ત, પંચ પતિ;
મમ સ્વામિ પંચ, છું સતી સંચ, વહું ગુણ રંચ, કેમ મુજે.

વિપ્રમપાદ હંદ.

મુખ-વણી ગુણ જોટા, જાવજ તેને વિધ વિધના ટોટા;
પ્રટે ગુણ થાય નિંદા, વળી જન જોડે મોટા,
કોટિકાચ્ય નવ વહતી અરે, મમ મહદના કો જોટા?

રાગ આસતો.

સુહૃદ છે સર્વ, વને વસુ ગર્વ, ક્રીજે રૂડાં પર્વ, સસ ધરી.
ભૂદેવોને માટે, મૃગયાને સાટે, પંચપતિ વાટે ગયા બાણ.
ખેસાડી હું અન્ન, છે વિષ્ણુ સર્વન્ન, ગયા સ્વાર્થ તન્ન, મુને મૂકી.
કેવી રીતે જાય, કહું સુખદાય, મન ખુશી ધાય, સુણી તારૂં.
પૂર્વે યુધિષ્ઠિર, રણાંવર ધીર, દક્ષિણમાં વીર, ભીમ ગયા.
પશ્ચિમ કિરીટી, પ્રસરી છે ભીતિ, જેની રૂડી ગતિ, પળિયા તે.
ઉત્તર નકુળ, સહદેવ અર, બંને યુદ્ધ પૂર, મળી કર્તા,
એ અહારથી મોટા, કંચે કાળ જોટા; પ્રાપ્ત ધાય ખોટા એજ વૃથા.
કોટિકાસ્ય રહો, સૌને જઈ કહો; મમ પતિ ચહો, મળવાને.
વાહન તણને, ગોપાળ બળને; વિશ્વાસયિ તમે, વાસ કરો.
છે અગ્નતશત્રુ, તેથી વન સત્રુ; આતિથ્યે જે પિતૃ, ખુશી ધરો.
આનંદ ધરશે, આતિથ્ય કરશે; પતિજી ધરશે, પાણુ સહી.
એ વિધિ ખોલી; વિગત ખોલી, દ્રૌપદી ડોલી, ગઈ સાંધે.
આતિથ્યને ઇચ્છે, પર્ણરાજા ખીચે; પાથરું ત્યાં નીચે; આસ્તરણુ.
અદ્રમુખી પ્રિય, વાદ વદી ધીય; બિરાજીએ નીચ, સૌ બરકા.
ચિત્તવન આતિથ્યે, પાળવું તે પથ્યે, વિદ્ય જોડ મધ્યે, ટાળો તેને.
એવું વદી જાય, નારી પરી ધાય; કોણુ તેને રહાય, તે વરણુ.

ભુજંગપ્રયાત વૃત.

ગુરુ ધ્યાન્ય જેની સહાયે પરિતે, કરે નિશ દ્વિનિ લઈ કોણુ બીતે.
હરે કોટિકાસ્ય પ્રતિજ્ઞા માટે, ગયો જ્યાં હતું સૈન મૂકીજ વાટે;
વડે પાસ રાગ વિધ વિધ તે તો, નહીં અર્થ ધાયે મહારાજ એનો,
વનિતા વસુધાપતિ પાંડવોમાં, કરી ખાખ પંખી ગતિ ખાંડવોમાં.

વલ્લભ.

ખાંડવ વનમાં ખગ મૃગ જાળ્યા, જાળ્યો ઇંદ્રને પાર્થ રે;
કોટિક કેડ નારી છે તેની, પ્રેમાનંદ મૂકો સ્વાર્થરે.

કડવું ૯ મુ-અચળવૃતિ વૃત.

ગૃપતિ મુનિ ચરણુ, કર પકડિ મહિત
વડન વચન વર, દક્ષિય વિગત નિ:

પછી નથી ધર્મ કો ધરણીપતિનો, અકોવિદ આતું કદિ જોલે;
 તદપિ ધારી અધિગારિ તમને, દહ ઉત્તર હૃદયા છેલે.
 પ્રથમ પૃથ્વીપતિ સ્વયં કુશળા, કોલ રાષ્ટ્ર કોલ તો છે મુખ્યમાં;
 નૃપાંગમાં સેનાદિ કુશળી, નનંદાદિ નદિ રે દુઃખમાં ?
 શિખી સિંધુ ચૌવીરાદિક, પરાક્રમ હરી તમે લીધા;
 તે પ્રજાને ધર્મ હરી પાળોછો ? પ્રજા જનનો નથી સિદ્ધ્યા.
 સુજો નંદોઈ કુરવંશાત્મક, કુશળા સ્વામી છું કુશળી;
 ધર્મથી આહું દુઃખ નવ ભાળું, પડે અજ્ઞવાળું મત્ય જળી.
 નારાયણભિન્ન સ્વર્ગથી આવ્યા, સદ્ય નિવાતકવચ મારી;
 કુખેર સેવક સૌ દરાવ્યા, બીમે સુર સક્રમ વારી.
 અસુર મારી હરી મૂઝવી, મુજને બીપણુ બીમખતે;
 આદિ રાજા તાજા સાગત, અશિર્મદના મહત્ મને.
 પ્રાધુર્ણ્ય પધાર્યા આવો બેસો, આતિથ્ય કરૂં, નથી મમ સ્વામી;
 ઈમ જોલી બાળી, કંપની કાળી, અંગ નમાવી નૃપ નામી.
 હે રાયપુત્ર, હું તુજને અર્પું, અર્થપાઘ આસન પ્રીતે;
 પ્રાતરૂ ભોજન માટે તો, મૃગ પંચાશજ અલ્પ અભિને.
 એ યથારક્તિ હું અર્પું તમને, અજાતશત્રુ વધુ પડે;
 સૈન્ય સકળનું કષ્ટ કાપિશ, રહો રણે ન કોઈ ડંડે.
 વહે જયપ્રથ, મુજ રંભોડ, મમ કુશળતાં શાં પુછાં;
 બાત બાતનાં ભોજન તુમ્હ છે, તુજ લગ્નીએ મમ મંછા.
 અહો પ્રિયા ! હેં વરાનની ! હૃદયા ! તું સત્વર મમ રથ બેસ;
 મોહદ્રવણી ! મન્મથધામા ! ઇચ્છું સમાગમ તુજ બેસ.
 હે વરવેણી ! વામુકિંદિણિ ! સમૃદ્ધિ હીણા તુજ સ્વામી;
 ધનુભુકુટે ! ભાળવિશાળે ! રાજ્ય વિહોણા નરનામી.
 અહો મૃગાક્ષિ ! હંસકપોલિ ! કૃપણ પતિ કિમ ચિત્ત ધારે;
 દીરનાસિકે ! અધરપ્રવાસે ! મમપર ચિત્ત કિમ નવ વારે.
 કંચુકંડે ! વિશાળકુચે ! વન વસનાં શા મુખ આવે;
 અહો ત્રિવલે ! પોયણુડદરે ! સિંધુપતિ મન નવ ભાવે ?
 કૃશ કટિગાત્રે, નિર્તંગમારે, પ્રમા પ્રેમદા, ધર ચિત્તે;
 હે . મદનરાવે, જંબાવંશે, તજગ્રી. સ્ત્રીગતિ દીનપતે.

ઓ વરાંચુલે, પદ્મર કુમુદે, રામા' રીઝે પતિ ધર્મ દીજે;
હે વરણા! અહો' અનુપા ! રાજ્ય બ્રષ્ટ વર કિમ કીજે ?
હે હૃદયાહલાદિનિ, વરે, હવિ પાંડવ ભક્તિ પરહરિયે;
અહો લલંગે, વાસિતઅંગે, સૌવીર સિંધુ મન ધરિયે.
વૈશંપાયન વદતા સુનિવર, તેનૂ પરીભિત્ સાંભળિયે;
હૃદયકંપિતા જયદ્રથ વાણી, કહે દ્રૌપદી સુણુરે બળિયે.
ભૃકુટિ ચઢાવી બોલી બાળી, મદ મદ પુ શુંય બકે;
જા જા નાસી, દ્રૌપદી નાસી, રક્ત નેત્ર બોધ દૂર ખસે.
મન ઇચ્છા જે સ્વામી આવે, તેથી મનહર વાક્ય બણે;
મોહાંધ જયદ્રથ તે શખ્ડોને, સુક્રાદ્વજા માની ગણે.

સર્વગામી વૃત્ત.

મોતીકણે કે મણીઓ કુસમો, પરેલી કરી શુચ માળા વધારે,
ધનૂ મધૂ ગૂડ પીમૂપ દાખે, રથાગે જ્યમે રાત્રિ દિને વિચારે;
એવા વરાંગી વરંશખ્ડ બાખે, અતીશે અનાદિની પ્રીતિ પ્રણાદે;
રે મોહજાળે ધરી કાળ કાદે, ન બાવે સતીને અતિવાદ વાદે.

વસણુ.

વાહ અતિશે નવ રૂએ, દુપદનંદિની, જાણુરે;
બડ પ્રેમાનંદ વરણુવે, વૃષામહ છેડ પ્રમાણુરે.

કંકણું ૧૨ મું. - વૈતાલીય છંદ.

જનમેજય સૂણિયે કથા, સતિ રોપે અનન્ન બળ્યો યથા;
નયન ધનુ વક તો કરી, વદતી વામ અતિ પદૂ ભરી,
શરિરે થઇ અગ્નિ તે સમે, મતિમંદા ધર ચિત્તમાં ક્યમે;
નકિ મૂર્ખ મને કદી ધરે, યમપૂરી વનિતા સદ વરે

રાગ ગાંધાર.

ક્રોધથી ઉત્પન્ન થઇ, અતિ લાલસ જાણિયે;
સ્થાન મોહકર નેત્ર, તેને શુંયરે વખાણિયે.
રક્ત નયનને માટ, ભૃકુટી ચડ ઉતર કરે;
એવે મુખ નિઃશ્વાસ, મૂઝા માનની ઉચરે.

સૌવીરપાલક રાય, કુડિ ગતિ કાપિયે;
 અમુઃઅવાશા ક્રોધી, યશસ્વી ન માપિયે.
 વાસવ વન્હિ ત્રાસ, મહારથિ આપતા;
 ધર્મ દાનિય ધ્યાન, અસુર સંતાપતા.
 યદા સમૂહ કુણુ માત્ર, યુદ્ધ કરવા ઊભતા;
 તેવા પતિની લાજ, ઠરે નહીં દૂભતાં.
 સુવીર પુરૂષ શ્રેષ્ઠ, પ્રશંસનીય વહે;
 જો ધર વનમા હોય, કયે વચ નવ મટે.
 પાપ રૂપ શુંય વેણુ, કોવિદ જન કેમે કયે ?
 શું તુજ સરખા જ્ઞાન, હશે સર્વે જયે ?
 સારા ન્યારા હોય, દુઃખીને તે નવ દેમે;
 માને તપસ્વી પૂર્ણ, ભસે નવ, જઈને નમે.
 તું તો મોટો રાય, કિંમ મોટે ખાડે પડે ?
 જ્યાં કોઈ ન સાજા, ત્યાં અવેણે તડે.
 અંધ બચાવે કોણુ, જ્ઞેષ્ઠિકા નવ મજે;
 મોહ અગ્નિની માંય, નૃપ તું નિશ્ચયે બજે.
 ઉગારેરે કોણુ, પ્રાઠ પથ દાખવી;
 પંચ સિંહ સિંહી એક, સિંધુપતિ બાખવી.
 રાખવી કીર્તિ પ્રાણુ, મદિરા ન આખવી;
 જ્ઞેષ્ઠિકા કર હોય, શવ દોરી દાખવી.
 એજ આયુધે પ્રાણુ, તે લેશે આપના;
 હિમાદ્રી અટનાર, મહત્તર આપના.
 ભેદે કુંભસ્થળ ધબ, મદ્ધ ઝરતો હોય રે;
 ધર્મ પુત્ર વિકાળ, તે સાચું કુણુ જોયરે.
 શું આકર્ષી હુંય, તમો ક્ષુખિયા યશો;
 ખોશીજીખાતે શવ, જમપુરી માર્ગે જશો.
 આકર્ષણુ કરે મૂઠ, પતિસમૂહથી મુને;
 રે રે ! બાલિશ તુંય, કે કહિશ જલ કુને.

પંચાનન બળવાન, સત્તો જગાડી પગે,
 મરતક મારે લાત, આવી જાશે રંગે.
 કરશે શું તું કેર, કરિઅરિ કેશને;
 મુખે છેદિ લેશેજ, ડીલ ન કર રંગરે.
 બીપણ શો બીમ સીમ, રાય સિમ ન મંગે;
 ક્રોધયુક્ત નિરખીશ, ભાગીશ તું (તેના) બંગે.
 અહો મૂઢ બળપૂર, સંભોગી રોપને;
 છંછેડી તું શુંય, પામીશ શેપરે.
 જે વક્રાયો વાધ, પાર્ય ઉભો આગળે;
 વક્રંત વિકાળ, મૂઢ આખો (તુંને) મંગે.
 શ્રીપ્રભુએ અવતાર, શકર ધરિ આપિયું;
 મોટું બળ તે માંય, નકુળ મન થાપિયું.
 તેવો દંતધર એ, ઉદ્ધારી દે તુંને;
 હાડ અર્થ ને માસ, તું કડીગ ચીરે કૂને.
 મતમદો માતંગ, પુરંદરનો સુપયો;
 એવો સંહદેવ શર, જૂર જઈશ કુન્યો.
 ચાર દંતની માય, ધાલી ધચરડી હણે;
 દુઃગલા જેહ બેન, નહિ વૈધવ્ય તે ગણે.
 ભસે થા વિદાય, જાગરે ધર શ્રવતો;
 રૂડી પેરે રાજ્ય, ભોગ પામી શિવ તો.
 વેણુ કંઠળી જેમ, ફલિત થાય નાશને;
 તેમ હરણ મુજ ધાર, વળી તેવી આશને.
 કાકડસિંગી ફળમાર, જેમ મરડાઈ પડે;
 તેમ મરડાશો પૂર, હરણ દુઃખ તુંને નડે.

લલિત વૃત્ત.

નગરમાં રહી ભોગ માણવા, વગર વીર્યને છોતિ આણવા;
 ભગર ભાગશે તેહ નાણવા, મગર ચૂડ તો પાર્ય નાણવા
 વસણ.

નાણવા છે પાર્ય નિશ્ચે, માણવા નહિ ભોગરે;
 પ્રેમાનંદ પ્રણમ દ્રોપદીને, જા જાગે તુજ ગોગરે.

કડવું ૧૩ મું-વંશસ્થ વૃત્ત.

જયદ્રથ વચનં-

અધોળ પે તો નવટાંક જાણવો-મદૂટ, પારોર અછેર આણવો;
હજેજ પોણો વળિ શેર તે શિરે, સવાજ ગેર મજ આદિ દે ભિરે.

રાગ સારંગની દેશી.

અહો દુષ્પત્તનયે, મન નવ ગણિયે, નક્ષત્રિય વસુધા દોરો;
એક ઉપર એક, હોય નહિ છેક, કો રોર સવારોર જોરો.
પાંડુના એ બાળ, શું અર્થ મંભાગ, હોય શરતો વન દોરો;
સા'ય મોટી હતી, પ્રધાન વરમતિ, બોળ તુ ખંતથી તક જોરો.
સુયોધને દાસી, ગણી કરી હાસી, તો ભરિયા ન તેહ રોપે;
એવા તજ મૂદને, મન ધરી ગૂદને, રે પ્રિયા શું એજ પોપે.
રોપે નવ નિપચું, દીનવ તો જન્યું, કરે શુંય રોપે રોપે;
પિતા વિના ધારી, ધા કરે કારી, કો નવ એહને દીન કોગે.
તું હુંને ડારતી, વિધ વિધ વારતી, બયધરે એમ અન્ય રાગ;
હે કૃષ્ણા સુણો, મનમાં ન ધુણો, બંડાર વધી થાય તાગ.
તેવા કૃપિ ધણા, વણિકમાં મણા, નધિ નાર મમ રાજ્ય માયે;
માર્ગવસમા અતિ, કહું કિલ્લા કથી, શું કહું ગણુંગણું ચૂક યાયે.
હસ્તિનું બંધન, પાજ રૂપી ધન, ખણાવું ધાતુ ખાણ મોટી;
પ્રભાતી પાસે કર, લેહું ધર ધર, ઉખર ઉરવી ટાણું બોટી.
બેડાં માય પ્રભ, વાસું કરી કન, એ અષ્ટ ધર્મને ધાઈ;
પછે કોહ ભયકરો, વનવાસી જરો, રાજ્ય બળી હું શું મન વિચાઈ?
છે પ્રભુતા શક્તિ, મંત્રની શક્તિ, ઉત્સાહ શક્તિ, પ્રભુ સિદ્ધિ;
વળિ મંત્રની સિદ્ધિ, ઉત્સાહ સિદ્ધિ, પ્રભુદય મંત્રો રિધ્ધિ.
ઉત્સાહ ઉદ્યાદિ નવ, શક્તિના કુળધવ, ન વળિ ગૌરવે તેજ ધૃતિ દાને;
એશ્વર્યતા દાક્ષિણ્યે, પટુ ગુણ અધિકે, અમો માનિયે વરવાને.
એ પટુ ગુણ રહિતે, અમો છું સહિતે, માટે નવ ડરીએ બાળી;
ચાલો ઉપર બેસો, આ રથમાં પેસો, વૃથા ડરાવીએ મા વ્હાલી.
હે પાંચાળિ, દ્વેષમગ માહલી, વાણી માત્રે કિમ ત્રાસ મરું;
અધુના વા પછી, વિલપીગ અચ્છી, નમ્ર વચને વિનતિ કરું.

કર પ્રાસાદે, પ્રાર્થના વાદે, વા હરી' તું તેમ કરશે;

દ્રોપદી વચન—

દ્રોપદી સાં બોલી, તોલને તોલી, શું પાંડવો તુથી ડરશે ?
 છુંહું બળવાળી, બંદુઆંય છે મારી, શે જયદ્રથ નિર્બળ માને ?
 કોરવી સમામાં, વડા વમામાં, વચ્ચે પૂરિયાં બગવાને.
 એવી પ્રખ્યાતાં, પતિ વિખ્યાતા, જયદ્રથાદર્શણ દીન હોશે ?
 નર ને નારાયણ, બટકી રણ રણ, આ રથાશ્વ યઈ જશે ?
 એવીને વાસવ, પીને આસવ,† સામું જોવા સમર્થ નહીં;
 તો કૂણું તું માનવ, હોય જો દાનવ, હરણ કરી તું રહીશ કહી!
 અરે જયદ્રથ તું, વશ કરીને હું, જોજો પરાક્રમ ઘણધારી;
 અર્જુન રથ બેઠો, દ્વેષી મન પેઠો, કરશે કર બૌ રાપ ધારી.
 રે અગ્નિ વન વીટે, સેના ધીટે, છે તારી તે શર છાગે;
 અંધક જ્વલિયુ કુળ, હરિ જેનું મૂળ, આવે શોધે કૂણું વ્હા'શે.
 મહાધનુષધારી, કરશે મારી, કેક્યાદિકાં તો શોધ ધણી;
 ગાંડિવરવ મુણ્ણશો, રથ વિચ ધુણ્ણશો, મેધમર્જના જેની બણી.
 અહો અરે મૂઠ, વિચાર ગતિ ગૂઠ, શર પાર્થગતિ દ્વિજ હારે;
 જદા સમય તેવો, ગાળીશ કેવો, નક્કી આતુર મતિ મારે.
 શંખનાદ કરનાર, ધનુ ધરનાર, પ્રત્યંચા ખેંચી હૃદય ચીરે;
 તદા તારૂં તનમન, જાશે સૌ ધન, બૂલીશ બણવું મુખ બીરે.
 હે અધમ જદા તું, હંરણ કરી હું, જુએ ગદા લંછભીમ ઉભો;
 તુંજ કેશ ગ્રહીને, પટકી તુંને, રક્ત પિસે જો તે દુબ્યો.
 મમ હંરણ સ્થળીને, મન ધૂણીને, ક્રોધ વિપતે દમન કરશે;
 માદ્રીના જો પુત્ર, ન યાયે સુત્ર, જેથી તું આદિ સહુ ડરશે.
 રે દ્રોણ નિપાત, ભીષ્મના પાત, કર્તા મમ બ્રાત જગ ગાજે;
 મુજ પુત્રો પાંચ, અભિમન્યુ આંચ, ઘટોત્કચાદિ શિર રાજે.
 રે ક્રમ તું મોલ, મુજમાં શું જોય, છું પંચ પુત્રવતી નારી;
 અરે છું પ્રગલ્ભા, મન ધર મુગ્ધા, છોડી લુપ્ધા વચ્ચે સારી.

જો તું નવ માને, શાપું શાને, ધર ચિત્તમાં હું સતી નામી;
 પાતિવ્રત ધાર્યું, સત્ય વિચાર્યું, નજરે જોશે તું કામી.
 કદા તુય લેશે, મુજને ગ્રેહશે, તદા હરે નહીં મન મધ્યે;
 કુરકુળ શિરોમણિ, ક્ષત્રી શિર ધણી, વાળે પાછી તુજ વધ્યે.
 કામ્યક્રમાં આવું, તુને લગ્નવું, સિંહિ ચર્ષ સહુ મૃગ મોટા;
 મૃગગણથી હારે, ઈક સિંહ ક્યારે, તો પંચ સિંહના જોટા.
 તો હરે છે શાને, મદમતિ માને, પગે પડીને પંથે જા;
 પરનારી કુડી, વાત ન રૂડી, સમજી સજ્જનમા ભેગો થા.

પ્રમિતાક્ષરો વૃત.

પરનારી પાળી સમી ધાર મને, પરશેજ ધાવ કરશેજ તને;
 મરશે વૃથા મન તણાઈ વને, કરશે ખહુ દુઃખ તને જ ધને.

વલણુ.

તન ધન મનવું દુઃખ, તો, પરનારી પશં થાય રે;
 જન પ્રેમાનંદ વણુવે, જયદ્રથનો ગહિમાય રે.

કડવું ૧૪મું—મદિરાઈંદ.

જયદ્રથ વચન—

હું પ્રિય આપજ અન્ય ન દેખું, વહો માન્યું બલે ભિર રે,
 જો કદિ કોઈક તું સમ બોલત, મુણી જર ન જવ ધીર રે;
 શું કરવું નવ સમજું મુજ મને, તુજને વર વાનવતી,
 પાંડવ પંચયજી હરવે તુય, જો જઈ મેં વિચે ભરતી.

રાગ કાશ્મિરી.

દ્રૌપદી વચન—

સેન ભરતી જોઈ તુજ બૂવે, પછે નહીં મનમાંહીજ ફૂલે;
 અર્જુન ભીમ દરશે અધુરા, વીર શિરોમણિ બાળી પૂરા.

જયદ્રથ વચન—

કૃપકમડવત છે માત તારી, અહાંડ કૃપ એ કૃપનું વારી;
 કિરીટી કિરીટી કરતાં નીશે, જનુજા જીવ જાય વીશવીશે.

* કૃપાનો કાચળો.

સત્ય કહું મૂકે હડ બાળા, ધરો જયદ્રથ નામની માળા;
હવે કહું નવ કાલાવાલા, સત્વર બેસો મોહની શાળા.
વેણુ રૂએ મુને અતિ રસાળાં, બ્રમ ચિત્ત કરે તે મોહવાળાં;
વૈશંપાયન કે' સુણું રાજા, વદી મૂકવા માંડી-માઝા.
તેથી ક્રોધે ભરાણી રાણી, ગાળ દેતી કરી વફ વાણી;
સુણી જયદ્રથ દેરા સાથી, પાંચાળીને પકડે મોભાથી.
તેહ બાળીને નયન વિશાળા, અડકો અડકો ન હે કરાળા;
તોય નિવૃત્ત થયા નવ તે તો, નારી બોલી રે મૂઢ મૂઢ ચેતો.
આવ્યો ક્ષણ કરાળ તો માથે, મરતાં નવ આવે કો સાથે;
સ્વામી સેવક રેહશે સર્વે, ધનંજયના ધનુષ દંકારવે.
વેણુ. લાગ્યો વન્દિ દૂણો, રાય બરકયો ધરો શું સુણો;
કેહતામાં જઈ વળગ્યા મોટા, યમુજાએ કર્યા નાદ ખોટા.
સભય શમ્ભુ જોલાવ્યા ઋષિ, આવો આવો થાઉં બહુ દુખી;
શુર તમને સોંપી ગયા મમ સ્વામી, બોજન ભટપણું નાખે વામી.
ગયા દે'તા ગ્રહ તુજ સારા, તો આવ્યા શેણે આ વારા ?
નંદા બૂદેવ નૂંદા થાઓ, મહત્પણાથી નિશ્ચે નાઓ.
આવો અઢીએ મારી બ્હારે, કીળે દુષ્ટ સર્વ સંહારે;
એમ આરત નાદે પોકારી, રડતી સરજીને સંભારી.
દાસી ઇંકે તે વિલપે અપારા, કેતી પ્રાણુ સો ન જાયે મારા;
કૂટે કર્મને ચૂંટે ક્રેશો, યાય કેર કેશવરે એ શો.
એવો સમય વિચારી રાજા, ધાયો સતીપર તણ કુરમાઝા;
અહુ ઉત્તરીય દ્રોપદી કેઈ, કંપે કંઠલીવત સતી દેઈ*.
તદાપિ સાવધ થઈ ગઈ શાણી, કરી મહદાક્ષેપે વદી વાણી;
તે વેણુ કાળ જાળ શાં લાગ્યાં, તીર કરતાં તગણ્યાં મન વાગ્યાં.
તે આક્ષેપે પડિયો ભોમે, કંપી ઉડ્યો લાં રોમ રોમે;
જેમ મૂળ છેડે પડે ઝાડ, સુરંગ ઉરાડે પડે પાહડ.
તેમ પડિયો કુમતી અંધો, વેળ જવાળે સળગ્યો સંધો;
વળી ઉડી અહોવા જાય, તવ ખશી નારી આધી યાય.

તેથી પડી પૃથ્વી ભટકાયો, જેમ ઘટ રજ્જુ તૂટે ફૂટાયો;
 જેમ નાવ ખડકને લાગ્યું, તેમજ અંગે અકર્માને વાગ્યું.
 મહિરાંધ પડે જેમ મોહ, મોહ મહિરાંધ પડ્યો સોહ;
 ટેકા સ્તંભ પડે જે વિધે, પડ્યો પાપી ચતુરતા લીધે.
 અનાયાસ પકવં ફૂટ ફૂટે, તેમ લંપટનું શિર ફૂટે;
 જેમ નાળિયેરીનું ફળ ફેડાયું, કે વારિ ઘટ જગતી જોડાયું.
 શીશ અફળાતાં રાપ ભરાણો, વદન વિકાશી પડ્યો રાણો;
 મુખ નાસિકાથી રૂધિર જાતું, સજ્જને સહુ વરવું યાતું.
 પછડાયો બમે વાર બળિયો, તેથી સર્વ સમૂહ છળિયો;
 નાકા યોધા સાથે જેજે દૂતા, સતી ભય મન વિચ બૂધ સજ્જતા.
 અરેરે નૃપમણિ આર ખાધો, દ્રૌપદી સુસતીએજ ખાધો;
 આવો આવો બહારે ધાઓ, પૃથ્વીપતિના શવને સાહો.
 નવ રપશે નવ અસ્ત્રે હથિયો, નજર માત્રે મૃતવત્ ગથિયો;
 નહિ પતિ એના નહિ દધ શાપે, આમ લમે જઈ માર્યો આપે.
 ધન્ય ધન્ય જે સતીઓ ભૂમાં, રંક રાજતી રગણુપતિ રૂમાં;
 આવું શુભયું ગરજ્યું ન્યાયે, સામત આવ્યા રાજ ન્યાયે.
 કા કેહ વારસ છું હું પૂઠે, પ્રિય ધણું ત્યાં કર્મજ ફૂટે;
 શે મતિ આવી રાયે કીધી, પંચાનન પત્ની માની સિદ્ધિ.
 કા કે આલો શવને સહીએ, રાય ભેગી મુકી એને દહીએ;
 આવ્યું કટકજ આરે વાટે, જોઈ ધનધોરજ મુરબિ ઉચ્ચાટે.
 વારિદ બિંદુ કે શરનાં ઝાગે, થર થર થર ગો કંપી ભાગે;
 તે તો જઈ હરતી નિજ કામે, પણ પાંચાળી દુઃખ ક્યાં શોમે ?
 એવે સાવધ રાજ યાતો, હરણી મૃગપતિ રો જઈ રહાતો;
 કેમ ન બેસેરે રથમાં કાળી, કે જીવતી દહં તુળને બાળી.
 કદલીપત્રવત્ કંપે નારી, સખળી સાયક મન વિચારી;
 એવે રાજ ઉભો બાળી, અતિશે સેના આવી કરાળી.
 બોલ્યો બાળી રથમાં નાખો, તાપ અતિ તરણીને દાખો;
 લવતો વદતો એમજ કીજે, રામા નવ માનેજ રીઝે.
 સો પચાસજ ત્યાં દોડી આવ્યા, માનનીના મનમાં નવ ભાવ્યા;
 વહી વદને વરાનની બાળી, અમોજ આવું સદ્દ દો બાળી.

૪૫ કે' નવ સ્પર્શો કોઈએ, જે રામા રથ જેસે સોઈએ;
 નિરૂપાયે નારી ચાલી, કસાઈવાડે ઘેનુ ભાળી.
 વ્યાધ ધરે જેમ મૃગલી કોઈ, રાજપુત્રી નિઃશ્વાસે હોઈ;
 ઉરગ કુરૂવતો હોય જેમે, વારવાર નિઃશ્વાસે તેમે.
 તદપિ વિવેક સમરી બાળી, પાહુકા ધૌમ્યજીની ભાળી;
 વંદન કરી થઈ રથારૂઠ, સમર્થા એકજ ગરડારૂઠ.
 કર્મજ કૂટયા ગયો કા બીમ, બહારે વળજે નવ બળ સીમ;
 ચૂંટી કેગ વડે મુખ વામા, પાર્થ પરાક્રમી આવો સામા.
 દ્વંદ્વ તાડી કહે અનતશત્રુ, આવો નાથ રખે થાતા બીત્રુ;
 ઉદર ચૂંટી કચેલા સંતાપ, પધારો નકુળ વેહેલા આપ.
 પાદજ અક્ષાળી રથને ખંભે, મહદેવને સમરતી તે અખે,
 નિશ્વાસ નાખતી વિલપતી બાળા, દુષ્ટી હરણીને અર્પતી માળા.
 તાલ તરને કે' છે તરણી, ભાષ કરજે વિગતે તુજ વરણી;
 કે'તા એમ એકેકે ચાલી, જે મહિલા મનમા નવ મા'લી.
 વરૂથિની* વળતા રડતા ઝાડ, વળી મોટ મોટા જે પાહડ;
 એમ કુવાહલ થાતો જતો, ચાલ્યો રાજ અતિ મલકાતો.

નિશિંખાળ છંદ.

એક મનમા હરખ એક મન કષ્ટ રે, એક ધનમાં ગરક એક ધન નષ્ટ રે;
 એક જન ટેકધર એક તન ખટ રે, શોકજ અગોકપર મગ્ન મન સ્ટ રે.

વલણુ.

સૃષ્ટિ મન વિવાહ ધરે, પણ અરોહ ને રોહ રે;
 કૃષ્ણસુત જયદ્રથ દ્રૌપદી, એ વિધે આલોક રે.

કંડુ ૧૫ મું—શક છંદ.

બીજતી તન અશ્રુપાતથી, સીજતી ચિતમા વ્યંગી રે,
 રૂઢતી વનની વનસ્પતિ, રૂઢતી મ્હાન કુરંગી રે.
 મોદકા જમતા સુણી મુનિ, રોહડા અંતરે થાય રે,
 ગોષકા થઈ હોડતા કંઈ, રોષકા ચોદિશે ધાય રે.

સ્વાત્માં ધૈર્ય તો રાખવું વાતમાં, મીન જોહીને હોયે જળેરે,
તેજિતા તારણી દુષ્ટ તાને તડયો, કુંકું ડારે ભુજંગો છળે રે.

વલણ.

કુંકુ ડરથી ભુજંગ ભાગે, એવું થાય ન બાળ રે;
ત્રેમાનંદ પ્રાદા પાંચે પાડવ, લેશેજ સતિ સંભાળરે.

કંકુ ૧૬ સુ.

ઢાળી.

ભારતોદયતણે પરણુમુ છું, રાય સણુ મુનિ કે વરણુમું છું;
દ્રૌપદી વિલપતી મન ધવને, મૂકિ શુ ન મૃગયા વન કવને.

રૂમ મેયાડો.

મુનિ વદે સુણુ તું જનમેજય, દ્રૌપદી રડતી લેછ ગયો છે;
પાંડવનું પહિ શુય થયું તહી, રોપ અતિ વિકરાળ થયો છે.
તેહ સુણાવું ધમે ધરણીપત, ધ્યાન મને દૃઢતા અતિ ધારી;
જેહ મયા મૃગયા વનમાં તવ, કૌતુક એક હવું બળપારી.
ચાર દિશા દરશી તહી ચારજ, વાહન વાળી થયા સહુ જૂદા;
બાણુ કુરંગ પરે ધરી ઝૂકત, ઝૂકત ના કહી ચંતથી મુદા.
બ્રાહ્મણ કાળ કરે મૃગયા, નહિ સ્વાદ કસે મન વાદ વદીને;
ધર્મ ધરાપતિનો છક ધારિજ, જે હરણીપતિ પ્રાણુ મૃદીને.
પૂરવ આપ મયા હર તાપજ, જેહ મુધિધિર રાય કહાવે;
ગિરિ શુદ્ધ વિચ તુરિ તડિ તડિ, કાષ્ઠ જઈ રથ મૂળ ભરાવે.
વારિ વહે રથ તો જઈ ઝીકન, માત્ર ન એક નિશાન સુકાવે;
લોક લહી નૃપ મત્તગયંદજ, હે હરિ આ દરિ પાર મૂકાવે.
કષ્ટ કરે સભરે ભર, પાપ તમે, પૃથિવીપતિ સઘ નિવારો;
વાડવ કાળ શિકાર કરો તિમ, લોકનું દુખ હરેજ વિચારો.
વાર કહી વળિયા નરનાથજ, મત્તગયંદ પુકે મદમાતા;
શર અડઝી મહા બળિયો ગજ, આવી પજો રથ ઉપર જતાં.
લાઘવતા કરી સારથિયે તવ, ફેરવી કૂદી રાય સમૂતાં;
હસ્તિની પૂક પડી નજરે નૃપ, બાણુ ભરી બટ તીર વગૂતાં.

* એક ભત્તનો દેડકો.

પૂજ પડ્યું પૃથિવી પટ પીયુજ, કે વિક્રાણ હવેા ગિરિ મોટો;
આવી કરિવર શું ધરી રથ, દંતવડે જવં વાળત 'ગોટો.
તેવે બરી શર બાણુ વિચે કટ, ધારી ધરાપતિ મારિ મરેાજો;
શું શરક કરિ તણી કાપિય, પંચ શરે ગજરાજજ તોજો.
સ્વસ્તિ બણે પુરવાસી પગેપળ, પાર્યં પડે મૃગયા મિય જતો;
પશ્ચિમ દિશ વૃદ્ધોદર તો જઈ, વાઘ ધરે મુખ સારંગ ખાતો.
પ્રાણુ હરે, નવ બાણુ મુકી વન, હાથયકી હરણું જઈ જાશે;
કાલિયરો પકડી પછી ભાળત, જામજ જીવ ધરે ભવ બ્હાશે.
એમ અનેક ધરે મૃગના ગણ, શસ્ત્ર વિના બહુ માર ચલાવે;
ક્ષેત્ર બધા વિચ જો મૃગ જામજ, વાડ ચઢાવી ન આપજ જાવે.
હોય બસે શત યોજન ઉચ્ચપણે, તદપી કુદિ જામ જહરે;
ખેતરમાં મૃગ જો લપઈ જાય, તો અતિ કેર કરે વહુ શૂર.
વૃક્ષસમૂહ વિષે કદિ તે મૃગ, ગાટ શુક ધરી ધાધ લપે છે;
તોડી તરુવર મોડી મહાવન, ધીય જાયે પણ હમ ખપે છે.
જો અભવિધ્યંચર્યું મૃગ હુંગર, તો હુમ ખેંચી સમૂળગું તાડે;
તાલ તમાલ અશોક અપાર, ભયે સહકારજડું રાયણ પાડે.
પાદપા|| પાણિ કદી નવ આવતું, તો કરમાણુ જુડી બરી ભારે;
જો નવ તોહ વસે વૃક નિકટ, તોજ તલાવડી પથ્થર મારે.
જો નવ તોહ જડે તવ વારિની, પોશ બરી ભટ આપ હરાડે;
એકજ પોશ વિષે જળ પૂરણ, શુભ અગસ્ય મુનિ નિધિ રાડે;
શોધી કરી જમમ સાફ કરે લમ, એક કુરંગ વિષે મન ધારે;
કાંઈ કરે કદિ પાસ ન આવત, તો ગરજ કંઈ જૂમજ મારે.
તે યકી યોજન આક સુધી જન, વનવાસી મળમૂત્ર કરી દે;
યાય અપાર બિગાડ વને, પણ બોલી શકે નહિ ચંતન છીદે.
યુક્તિ કરી પછી એક મને યઈ, લોકે અરોષ વસે પુરમાં જ;
મત મહિય વકારી કર્યું મન, માલ સમૂળ ટળે શરમા તે.
એમ વિચારી વકારી મહિપજ, લીમ બણી લલકાર પુકાર્યો;
ક્રોધકરી વિક્રાણ બનીજઈ, નાદ બરી મહિપાજ પધાર્યો.

સ્થાતમાં ધૈર્ય તો રાખવું વાતમાં, મીન જોઈને હાથે નેજેરે,
તેજિત્તા તારણી દુષ્ટ તાને તડયો, કુંકું ડારે ભુજંગો છગે રે.

વલણ.

કુંકુ ડરથી ભુજંગ ભાગે, એવું થાય ન બ્રાજ રે;
ત્રેમાનંદ પ્રાદા પાચે પાડવ, લેજોજ સતિ સંભાળરે.

કંઠવું ૧૬ મું.

ઢાળ.

ભારતોદયતણે પરણુમુ છુ, રાય સણુ મુનિ કે વરણુવું છું;
દ્રૌપદી વિલપતી મન ધવને, મૂકિ શુ ન મૃગયા વન કવને.

રાગ મેવાડો.

મુનિ વદે સુણુ તું જનમેજય, દ્રૌપદી રડતી લેછ ગયો છે;
પાંડવનું પછિ શુય થયું તહી, રાય અતિ વિકરાળ થયો છે.
તેહ સુણાવું ધગે ધરણીપત, ધ્યાન મને દૃઢતા અતિ ધારી;
જેહ ગયા મૃગયા વનમાં તવ, ક્રીતુક એક હવું જાળપારી.
આર દિશા દરશી તહી આરજ, વાહન વાળી થયા સહુ જૂઠા;
ખાણુ કુરંગ પરે ધરી મૂકત, મૂકત ના કહી અંતથી મુદા.
ખાણુ કોજ કરે મૃગયા, નહિ સ્વાદ કસે મન વાદ વદીને;
ધર્મ ધરાપતિનો છક ધારિજ, જે હરણીપતિ પ્રાણુ મૃદીને.
પૂરવ આપ ગયા હર તાપજ, જેહ મુષિધિર રાય કહાવે;
ગિરિ શુક્રા વિચ તુરિ તડિ તડિ, કાછ જઈ રથ મૂળ ભરાવે.
વારિ વહે રથ તો જઈ ઝીકન, માત્ર ન એક નિશાન મુકાવે;
લોક લહી નૃપ મત્તમયંદજ, હે હરિ આ દરિ પાર મુકાવે.
કષ્ટ કરે સભરે ભર, પાપ તમે, પૃથિવીપતિ સઘ નિવારો;
પાડવ કાજ રિકાર કરો તિમ, લોકનું દુખ દહેજ વિચારો.
વાર કહી વળિયા નરનાથજ, મત્તમયદ પુઠે મદમાતા;
સર અડો મહા બળિયો ગજ, આવી પજો રથ ઉપર જાતાં.
લાઘવતા કરી સારથિયે તવ, કેરવી કૂદડી રાય સમૂતાં;
હરિતની પૂક પડી નજરે નૃપ, ખાણુ ભરી ભટ તીર વગૂતાં.

* એક ભતનો દેડકો.

મૂઠ પડ્યું પૃથિવી પટ પીયુજ, કે વિક્રાજ હવો ગિરિ મોટા;
આવી કરિવર શું ધરી રથ, દંતવડે જવ વાળન ગોટા.
તેવે બરી શર બાણુ વિચે કટ, ધારી ધરાપતિ મારિ મરોઝો;
શું શણક કરિ તણી કાપિય, પંચ ગરે ગજરાજન તોઝો.
સ્વસ્તિ બણે પુરવાસી પગેપગ, પાર્ય પછે મૃગયા મિય જતો;
પશ્ચિમ દિશ જુકોદર તો જઈ, વાઘ ધરે મુખ સારંગ ખાતો.
પ્રાણ હરે, નવ બાણુ મુઠી વન, હાથયજી હરણું જઈ જાશે;
કાલિયરો પકડી પછી ભાજત, જયજ જીવ ધરે ભલ બહાશે.
એમ અનેક ધરે મૃગના ગણ, શસ્ત્ર વિના બહુ માર ચલાવે;
ક્ષેત્ર બધા વિચ જો મૃગ જયજ, વાડ ચઢાવી ન આપજ ભવે.
હોય ભલે શત યોજન-ઉચ્ચપણે, તલપી કુદિ જાય જરે;
ખેતરમાં મૃગ જો લપઈ જાય, તો અતિ કેર કરે વડુ શૂર.
જુલસમૂહ વિરે કદિ તે મૃગ, ગાઠ શુકા ધરી ધામ લપે છે;
તોડી તરવર મોડી મહાવન, ધીય ભલે પણ હંસ ખપે છે.
જો અભવિધ્યં ચડ્યું મૃગ હુંગર, તો હુમ ખેંચી સમૂજશું તાડે;
તાલ તમાલ અરોઠ અપાર, ભવે સહસ્રરજડું રાયણુ પાડે.
પાદપાણિ કદી નવ આવતું, તો કરસાણુ જુડી બરી ભારે;
જો નવ તેહ વસે જક નિકટ, તોજ તલાવડી પથ્થર મારે.
જો નવ તેહ જડે તવ વારિની, પોગ બરી ભટ આપ હરાડે;
એકજ પોશ વિચે જળ પૂરણુ, શું અગત્ય મુનિ નિધિ રાડે;
શોપી કરી જ્યમ સાફ કરે લમ, એકે કુરંગ વિરે મન ધારે;
કાંઈ કરે કદિ પાસ ન આવન, તો ગરજ ઈકે જૂમજ મારે.
તે યજી યોજન આઠ સુધી જન, વનવાસી મળમૂત્ર કરી દે;
યાય અપાર બિગાડ વને, પજુ બોલી શકે નહિ ચંતન છીદે.
યુક્તિ કરી પછી એક મને યઈ, લોક અશેષ વસે પુરમાં જો;
મત મહિય વઝારી ક્યું મન, સાલ સમૂજ દ્યો શરમાં તે.
એમ વિચારી વઝારી મહિયજ, ભીમ બણી લલકાર પુઝાયો;
કોધકરી વિક્રાજ બનીજઈ, નાદ બરી મહિયાજ ચધાયો.

ઘોર અઘોર રવે કરી રાડજ, પહાડ કરાડ અપાર દલાવ્યા;
 શુંગ પછે ભીમ ઉપર માડિય, બેટી બરી બબકાર બગાવ્યા.
 આન બસે ગજરાજ, ડરે કંઈ, કાણુ રવે મૃગનો પતિ કંપે;
 મંદુક શબ્દથી મેઘ છળે કદી, મૂષક બિલ ગિરિ મન ચંપે.
 શુદ્ર બણે શત યોગ્ય નેટલું, ના બલિયો દ્વિજ તે યદી હારે;
 લેખું વણિક કરે વસતું, જદપિ ધનપાઠી ન કાંઈજ સારે.
 ક્ષત્રિય એકવિશે સમયે કરી, નક્ષત્રિ વાડવમાં પરશુયે;
 તોપણુ રામથી લાજ ગયા જવ, ક્ષત્રિપણે રધુનંદન રૂપે.
 તો વીર ભીમ ડરે મહિષે શુભ, જેહ ખર્ડ ક્ષત્રિ નામજ ધારે;
 જોઈ મહિષ મહા મદમત્તજ, ભીમ પછી મન માહે વિચારે.
 'પાંખ સમીરવડે ઇશવદાન, જેમ કૃષ્ણીધર છત તળવે;
 તેમ કરી રવ ભીમ મહાભડ, આપ મહિષજ માર્ગ સળવે.
 એ વિધિ ચળતું મૂળ સમૂળશું, બાંનિયું ભીમે બળે મૃગયાએ;
 પાર્યં પરાક્રમ સાર્યં સમીપ હું, આજ સકાળ ક્યું શર રહા'યે.
 ઉત્તમ ઉત્તર દિશિ વિશોકિય, અર્જુન આપજ આપ ધરીતે;
 વાસવ શો વસતો વિવધે વીર, રે રથવેગ વડું શું ધરીતે.
 વાધુ વિમાન વિજયજ વેગજ, કાલ્યુન કોકટ ફદ ફસાવે;
 તોયનું પૂર ન શર રથે કદિ, ના વદિ જાય બળે ન નસાયે.
 ગાંડિવ ગર્વથી હસ્ત ધરે હરિ; દેવ દુનજ મનુજ ન જંપે;
 રૂદ્ર રમાપતિ રાઠ તજે ઝટ, બાણુ સુવેગ ગરડ ન ઝંપે.
 તો મૃગ માત્ર રવે તતડી જઈ, શુષ્ક વને વનહી શું બનેછે;
 વીર તણા વિકરાળ તીરે મૃગ, પ્રાણુ તજ ઝટ કૃષ્ણ બનેછે.
 એમ મહાવન મધ્ય ગયો, પણુ ઝાડ ન પહાડ દશુંજ લહે છે;
 આતપ* આતપ ન્હાય તથાપિય, કાયજ કાય વિનાની લહે છે.
 રહાયક સાથ ન સામકી એકજ, રહાય શું સાયજ યાય કદાન્તે;
 વાયજ વાય અપાર વિશાળ ખાઈ, સુરજ સુ રજ એક કદાન્તે.
 એ વિધિ તે વન પારથ આવી-પજો, મૃગ એક પૂડે અતિ ધાયો;
 ક્રોધ કરી ધનુ બાણુ બરી પછી, સિંહજ નાદ કરી ઝટ વાયો.

તાણી બળે ઇક બાણુ મુક્યો ઝટ, કે મૃગ નાથી ગુફા વિચ પેઠો;
 ઝાલથી નીકળિ ચૂલ પડે તમ, તે મૃગલેજ દીઠો હરિ* બેઠો.
 દ્વાદશુન ચિત્ત વિચાર પજો મૃગ, સાયકથીજ શકે બચિયો રે;
 વાહનથી ઉડી ખડગ ધરી કર, આપ ગુફા વિચ તે પચિયો રે.
 સાયક હેવિ પજો મૃગ ઉપર, પીડથી પેટ ચીરી હરિ વિંધ્યો;
 સિંહ તદા વકરાઈ ગયો અતિ, સાયક સાય કૂદી સ્વંર કીધો.
 અર્જુન આપ અડગ મહામતિ, તે હરિ કે અરિથી નવ કંપે;
 ખડગ ઝપાટ કરી હરિને ઝટ, ચૂકી શિરે પગમા જઈ ઝંપે.
 તેથી કરિઅરિં કૂદિ પજો પટ, પાણિતણી લપડાકે લગાવી;
 વાંગી ઉરે ખડખાંગી મહાશર, ધાર રૂધિરની અંગ દગાવી.
 ધૂ કરી ગર્જન મારીજ થાપટ, તોય મક્યો નહિ શર ડગાવી;
 સારથિ અશ્વ થયા તહિ કિંપચાં, પાર્થતણી દૃઢતાજ ભગાવી.
 સારથિ મહારથી રક્ષણને ઝટ, ધર્મ ધરી કરી પાસજ આવ્યો;
 રે મમ દ્વાદશુન ધીર ધરો મન, કાર્મુકું બાણુ મહો હૂંચ લાવ્યો.
 અર્જુન કે'નહિ કાંઈજ કારણ, આ ખડગે હરિ જાય વિડાયો;
 એમ કહી હરિઅવ મહી ઝટ, હા કહિ હાય અસિ કટિ માર્યો.
 ભાગ વિભાગ થયો તહિ સિંહજ, સિંહ જશે સ્વય નાદજ દીધો;
 સિંહ અને મૃગ મારી પછે મહી, બેય સહિત પ્રયાણજ કીધો.
 દક્ષિણ દિશ ગયા ભઈ બે જણ, નામ નકુલ અને સહદેવ;
 શ્રોત્રિય શર વણિક સુણો વૃષ, હાલજ તેહ તણા તહિ કેવા.
 વસ્તિ તજ વનમાહિ ગયા જવ, પંકજ અગાધની બિચ પડ્યા તે;
 પાણી અખાર અમાપ વહે જહિ, ત્યા મૃગ એક સિંધેજ તડ્યા તે.
 રે મૃગ જાય, અરે મૃગ જાય શું, હાયથી આજ, તપી ઇમ બોલે;
 લક્ષ્ય કરે દ્રવ્ય બંધુ મળી જવ, ઈંદ્ર કદી નવ તે સુણિ ડાલે ?
 ક્રોધ કરી ઇમ અગ્નિનું અજ્ઞજ, નામ નકુલે તિલે ધરી માર્યું;
 તોય અને સહુ પંક મટાડિય, મારગ મહિથી વિમ્બજ વાર્યું.
 મારયિને વહિયા હરિ દોડવ, છોડવ નાહિ નિશાન ધર્યું જે,
 તે મૃગ સુમન વાડિ વિષે જઈ, કપિત કપિત કાય દર્યું તે

* સિંહ. † હાથીનો ચત્રુ-સિંહ. ‡ નબળા, † ધનુષ્ય. ॥ કાદવ.

છૂપિ ગયું ફલ ઝાડ વિચે ઝટ, મ્હારથી તેહની પૂઠ પળાયા;
 મંદન કેતકિ માલતિ મોગર, વેલ ચમેલી અમાર સુંઘાયાં.
 માળીજ ભાળી રહો નવ બોલત, બીક ધણી મનમાહી વસેછે;
 નાઈજ નૃધ કંરેણુ કપાઈ સદી, તદ્દપિ તનુ બીક ધસે છે.
 તે વન મૂકી ગયું મૃગ આગળ, બ્યાં ઇકે પાશ્વ સફર રે' છે;
 આવી પડ્યો રથ તે વન મધ્યજ, બ્યાં બય લોક અમાપય કે'છે.
 શુકે સુપ્યો રથનો ભણુકાર બસો, બટ થયો ઝટ સાવધ દંતો;
 સન્મુખ આવી વરાહ વસ્યો રથ, દંત દબાવી કુત્રક્ષણવંતો.
 ચંત વિગે અતિ આનંદ જે મૃગ, જાય ન ધારણુ જે મન મધ્યે;
 શકર સન્મુખ તે ન મૂકાયજ, છે દૂય ધારણુ તો ખરી વધ્યે.
 એક નકુલ હવો રથ આરૂઠ, તેહ ગયો મૃગલાતણી પૂઠે;
 જે સહદેવ રહો અસિ ધારિય, શકર ઉપર તેહજ રૂઠે.
 હરત ક્યો અસિ હાણુ વિચારી, થરો પણુ તેહ જ્યા અવલોક્યો;
 શકર રાજ ખિન્નઈ ગયો અતિ, સત્વર શરપરે જઈ પોક્યો.
 રાડ કરાડ વિહાર બરાડજ, પાડી ક્યો સનમુખ સડાકો;
 તેથી ડરે સહદેવ મહાભડ ? એક કીધો તરવાર તડાકો.
 તોય પીડા નવ દૂઈ વંરાહજ, પાંડવ અંગ ઉમંગ મરોડયું;
 પાંડવ તેથી થયો ભયઆકુલ, નાશી શરીર નગે જઈ જોડયું.
 દુગર દુકર દંત ખણે શુંય, તે વિધ બોદ્યું ખાતથી માંડયું;
 હવે સમે નકુલે મૃગ મારિય, બંધુતણુ ક'ખ તો સહુ છાંડયું.
 રે ભઈ આપ ધરો મન ધીરજ, વીરજ આપ ચઢામી વધેરો;
 ના કર ના કર ના ડર ના ડર-નાહર, નારક મોકલિ નર ઉમેરો.
 ભાઈ નિહાળી ગયો બય ભાગિય, કાર્યકર્માં શર સત્વર સાંધ્યો;
 એક શરે કરી દંત ઉખેડિય, અન્ય ગરે કરી કાપીજ સાંધ્યો.
 વીર બની પછી ધીર ધરી મન, તીર કરે ગ્રહી હીર બતાવ્યું;
 શકર ને મૃગ મારી પછે પથ, રે રથ બેસી રણેજ ચલાવ્યું.
 બીમ યુધિષ્ઠિર અર્જુન આદિક, આવી મળ્યા સહુ એક જગાએ;
 લાંહી બન્યું શુંય તેહજ વર્ણવુ, જેહ કર્યું મળી સર્વ સગાએ.

ગુણુમાળા ધરા છંદ.

પાંડવ પાંચ મળી ભજતા મન, ક્રીપદી એક ચિતે તન ધ્યાની બની; —
 શું રમશે પતિ પાખ સ્ત્રી રતિ, રે મતિવંત ન ચિંતન બયે ગણી.

જેહ વિયોગથી પાંડવ દુઃખીય, તેહ વિયોગથી સિંધુપતિ છે સુખી;
જે નજરે શિવ ચાર* મરોડિય, તે નજરેજ વધારતી વિધુમુખી†
વલણ.

કૂર નજરે કામ બાળિયો, સૌમ્ય દષ્ટિ રાખિયો રે;
પ્રેમાનંદ ન દોષ કોઈને, વિધિ બજો કમ દાખિયો રે.

કડવું ૧૭ મું-પ્રમાણિકા છંદ.

હિ આ ચ ઓ ડ, હું ટ રે, ય વે ન ઉ ખ હે વ રે;
અ ગો ઠ હી સ જ્યા ણુ રે, વ મા વિ વે ઠ ની ઉ રે.‡

રાગ પંચમ કાનડો.

ચિતાતૂરા ચિતે પાંડવ અતિરાય, સુણી યુધિષ્ઠિર વાણી,
કાર્યાર્થે જો ગયા'તા તદપિ, મન ધણુ લાગતું દુઃખ જાણી;
ભૂલ્યા પાચે તને કષ્ટ અમિયું, મનના દુઃખને કોણુ લેજે,
જોડ્યા બંધુ પછે ચાર કંઈજ, રીતથી જેજ તું કષ્ટ પેજે.

ધિષ્ઠિર વચન:-

જો જો રે આ પશુ ત્રાડયકિ, ઉચરિને દાખવે છે દિગાઓ,
ધાયે છે જંધુ માઠા અપશુકન, અતિશે જણાયે વિપાઓ;‡
આ જો પ્રાચી|| જણાયે તરણિજી, તપતિ દિશા'બની રક્ત ઝાઝી;
મોટો ઉદ્યોગ ધારો રવકરિ સૂચવે, પક્ષી તો ભાઈ બાઝી.

* કામદેવ. † ચંદ્રમુખી. ‡ આ એકાક્ષરી ત્રયોકનો અર્થ મીઠું હર-
ગોવિંદદાસના પ્રાચીન કાવ્ય માળામાં આ પ્રમાણે આપ્યો છે. આ યુધિષ્ઠિરનું
વચન છે. ટ-સોગન્દ ખાઈ, હિ-(નિશ્ચય), હું-તર્ક કરી કહું છું કે, ચ ચોરની
ડ- (કામવાસનાથી) આ (પીડા) ઓમ (અંગીકાર કરવી પડશે) રે ધન-
હું (સંજોગન કરીને ચારેભાઈઓને યુધિષ્ઠિર કહે છે કે) વે (નિશ્ચય), ||
(કલ્યાણ), ન (નથી). ઉ (પ્રશ્ન કરીને બીજા ભાઈને કહે છે કે), ખ (ઈદ્રિય
સંબંધી) વ (સમર્થ દુઃખ) છે. (બીજા ભાઈ કહે છે કે) ગો (પરલોકનો)
ઠ (મૂર્તિમાન) અ (વિષ્ણુ) ર (બુધ) ણુ (કુશ્ત-રાહ) વ (વશ) મા (દેવી
વિ (ગરુડ) ઠ (સર્પ) ની (નક્ષત્ર) ઉ (કાષે કરી) વે (નિશ્ચય) હી (દુઃખ દેવા
આવશે તો) જ્યા (ધનુષ્યની દોરીથીજ માત્ર તેના પ્રાણ લેઈશુ). સધળે
કેહાણે રે ખેદવાચક છે. § યુધિષ્ઠિ || પૂર્વ. ¶ સૂર્ય

શત્રુઓએ કરેલું પરણકુટિ વિશે, નિશ્ચયે આજ ફરું,
 છે સખ્તો દ્વિજના મંદ, મમ મન વિશે, ઘંટ લાગે ન ફરું;
 કાનોને કૂર કે' છે કલરવ ઉચરી, શર શિષ્ટે સિધારો,
 ને ને માર્યા વસાહો તિ ઝટપટ સહાઓ રખે એ વધારો.
 વિપ્લુના વાહને સર્પ સર યજ્ઞી, લિધા શ્રી પછે સામ્યકે છે ?
 વો લક્ષ્મી હીલું* રાજ ઉપવન નગરે, તેમ તો કામ્યકે છે;
 વારિનો કુંભ માથે ભરિ, જતિ વનિતા, હાથિ શુંડે કરીને-
 પાણી શાણી ધડાનું કરિ કર પિવડાવે શું જોયે કરીને.
 ને વીવે શોચતી વારિ વણિ વણિ મને તે વિધે દુઃખ નીતા,
 તે રીતે સ્ત્રીપી સંપતિ દરણુ ધર્મ એ દુઃખે ભેય ભીતા;
 એવી વાણી સુણીને હયવર ચલવ્યા નેહ સિંધૂજ કાવ્યા,
 ચરા પૂરા ગતી-ઉમ ધરિ મન વિશે અશ્વ ચાલ્યા, ન કાવ્યા.
 જોવે તેઓનિ ગાળી ભણિ, વણિ સમિપે બેશિને એક પ્રાણી,
 ને નામે તો શશો, તે વિપુલ, વિપિનમાં* બોલિયો કૂર વાણી;
 ૨૨ ! નિશ્ચિત પામે, કુચ કરિ-કરિને ગે વૃથા ધાધ જાઓ,
 વાણી તેની સુણીને ધરમસુતુ વહે, બીમ કિરિટિ સાઓ.
 શસ્ત્રો ને છે તમારાં વિધિવત્ પકડો, આ શશો એમ બોલે,
 સાન્નિધ્યે ગાળિ. બાજૂ શરા જવ ઉચરે તો અરિ અંગ છોલે;
 ને ને બંધૂ વળી વાળિ ગતિ અતિ ધિમી સારથી જોય તાડે,
 ૨૨ તેઓ કરે છે મળ મુતર-અતિ ને વૃથા ત્રીસ પાડે.
 ૨ બ્રાતાઓ ઉત્તરો દિન કદિ નવ જોતા અધૂના કુધીત છે,
 રાત્રીનાં ને દિવે ચીખડી વિઠા વગરના તે હજુ ૨ે સુધી છે;
 ૨ જો આ ગીધ આવી અપશુકન વહેછે રથારૂ પેખી,
 ફરંગો જાય ફરડાં, ધમ અગણિત પંખી પશુનેજ દેખી-
 ચલકે છે ચિત માફ અતિ બળિ લાળાઈ સુંવાળા, શું ભાખું,
 પરચે, પરચે, પછે તો નકુલ ઉરમને ચીરિ નાખેય દાખું;
 ઉશ્કા તો જાણ ગોટો ઘડિ ઘડિ પડિને આ દહે કાય મારી,
 ચાલો બેલા, વિશ્વને નવ શુભ લલિયે, કે' મતી. એમ વારી.

માલા ઘોડો ધરાડે તન મન વિંધયે તેહ આવ્યા તડાગે,
 પાસે આશ્રમ, ક્ષિણુ તદપિ નવ થાતુ કહીએ સડાગે;
 માવ્યા આશ્યા પછે તો પરણકુટિ સુધી જોઈ મ્હાની કુરંગી,
 માંએ બંધુ પછે ત્યાં ઉતરી પડી ઝટે શોધતા જોહ વ્યંગી.
 યાં છે? ક્યાં છે? કરંતા, મુનિ, સખિ, મહિલા, શેન કોઈજ દશે?
 યાં ગૂઢ ધૌમ્ય? જોલો? સતિ મતિવતિ તુંશે ન આવીજ સ્પર્શે?
 મે વીધે પાંડવો! પાંચ ગણુ ગણુ કરી શોધતા દ્રૌપદીને,
 માલો બાળા ન રૂએ વન વિચ, કદિ સંતાપ જાતું મદીને.
 પૂણે ખાંચેજ જોળે, મદી, મદ, પટમાં, જ્યાં ન જોતું તહો તો,
 મા બાળા, ના મુની, કોઈ નજર ચઢતાં, તોય જલ્યે સહી તો;
 ત્યાં ત્યાં પંખી પથ ને વળિ જડ છિવવાળાં બલે હોય હીણાં,
 માંએ આશર તેનો દીન અતિ, દરશે મ્હાન તેજેજ ક્ષીણાં.
 માલાં આવ્યા, રથો રાખિ ભવન નિકટે, તેહ બાળી ન મ્હાલા,
 માળ્યા ઘોડા ઘણું તે હણુ હણુ કરિને જૂ પજા રે' ન જાલા;
 માળ્યા પંપાગિયા તોય ન ગતિ કરતારે, શકે પ્રાણુ ટાળ્યા;
 માલા પાણી ન સિંચે અતિ અતિ ઉપચારે ઘણા પાય વાળ્યા.
 મૂકી વાજ ગયા ફરકુળશિરમણી, આશ્રમે આપ દૂંકી,
 મૂકી બાળા ક્યમે આજ પુજન કરવું, આવતી શે ન દૂંકી;
 મૂકી પેલા મદીમાં ઝટપટ, પતિ, પાંચે વહે બહાલી રૂકી,
 મુકી મારે હઠેમાં મનહરણુ મહિલા, અરે ધૂળજૂકી*!
 બાળા જોલો હવે તો વર, સતિ. સમ છે, દ્રૌપદી, પ્રિય કાલા;
 માળા મોટી મહીને જપે પતિ પાંચે, વહે હે મરાલા,
 કાલાચાલા કરાવો વદન વિકસિને, તે ગમે મોહસાલા?
 રમાગા, વા'લા તજો તો તન મન ધન આપું, મુખે મૂકું લાલા.

મટિલકા છંદ.

સતી, નરપતિ જવ તો નિરખી, તવ તો વળિ છે મન વામવસુ†,
 વપૂ ન પડે લપું તુ વનિતા, વદ ધામ થયો વિણ વામવસુ†;
 દુઃખી દિન તો મુજ જાય પ્રિયા, મુખી થાય તુ આપજ વામવસુ,
 વધીજ તકી વિધુમૂખી બણું, ભલિ બામિનિરે વદ વામવસુ.

વલણ.

ભવ^૩ વિભાવમુત્તી શ્રી ભાગિની, વંદે! વંદે દુઃખ જાયરે;
ભટ મેમાનંદ વરણુવે, તન પાંદુ દુઃખીયા થાયરે.

કલ્પુ^૧ ૧૮ મું.—હાલકી છંદ.

વેળા^૨ મૂકા હે વાલી, વેલા જાયે છે બાળી;
વેલા મહિલા દિન કાળી, વેલા નાખો તે ટાળી.

અર્ધ સ્લોક.

ધર્મરાય, ગોકિત ધાય, સુણો સરવ, મૂડી ગરવ.

રાગ મહિમનો.

ન જોઇ જ્યારે, દ્રુપદનિ તનયા આશ્રમ વિગે,
તદા શોચંતો ત્યા, ધરમસુત સાચો જગ નિશે;
જદા શર્યે ભાળ્યો, ઉજડ ખખ રેદાણુ ભુપતિ,
સદા આનંદેલો, ઉદવિગન દુઃખો વરમતિ.
પછે આહી લાંઘી, પરણુકુટિ ભાળી કર પિસે,
ગછે બોલાવે છે, જીવન જીવ જાએ પ્રિય મિયે;
સજે સાદે સાદે, સુવદનિ અહીં તો લપી નથી,
ભજે છે ચોમેરે, ભટકિ ભટકી ભાગિનિ કથી.
અરે હેમંતે શું, કમલિનિનિ ચોભા જતિ રહી,
ખરે પર્ણુઃશાળા, ધર્મ ગર્મ હવે દ્રીપદિ સહી.
ધરે વૃક્ષો ધ્યાને, પવન થકિ કંપી રવ કરી,
ભરે આંખે પાણી, સુસુમનસ રૂં રૂં ધ્વનિ ધરી.
પથ પક્ષી પુખ્તો, કરમર્ધ ગયાં માનનડું કને,
આસુ નિઃસ્રવે, શું હરણુ રાગ આહી સદુ વને;
વસુ વીના વન્દિ, વર મરણુ પામી પડિ રહ્યાં,
વસુ હું શે વાસે, પ્રિય મન ધરી, એ દવિ કહ્યાં.
અહો સ્થામા મારી, ભગા|| ભગવતે તુ થકિ મળ્યાં,
કહો વાડી દેવા, ભગ ભગવતી ક્યાલિક કળ્યાં;

• શિવ. † સૂર્ય ‡ જોતલું; સમય; મૂલ્યુ સંદર.
§ વન. || સપતિ.

સહો કષ્ટે સેવા, ભગભગ*, ભગો તો અમ છળ્યાં,
 વહો સંસારાબ્ધિ, ભગાં ભગવત્વે ભામિનિ ભળ્યાં.
 બુઓ ચારે બંધૂ, મૃગચરમ વેરાઈ પડિયાં,
 હુઓ નેત્રે વારિ, મુનિ દરબ જોજોજ ખરિયાં;
 ખુઓ ખાંતે વ્હેમો, જયન તણિ તો સાદડિ દિસે,
 હુઓ હું તો ઘેલો, તન મન કચવાયે ભરિ રિમે.
 હવે ભેટે ક્યારે, હરણ કરી કોઈ લઈ ગયું ?
 કવે કામીનીને, મરણપણું આવીજ વળગ્યું;
 નવે રૂપે નારી, નવતમ કુસુમો જઈ વિણે,
 જવે ના તે દીસે, બક્ષણ કરિ કોઈકિજ 'દિણે'.
 વહે ધર્મી રાજા, દુષ્ટતનયા શોધિ વળિયો,
 નદેતી દેખા એ, ગઈ ગઈ સુનારી, હું કળિયો;
 મદે છુપી બાળા? તદપિ બહુ વ્હાલી મળિ નહી મને,
 ખગે ઉડી ખાતે, વધભવ તણ ભીરૂ ગૈ કહી તને.
 પડયા શોકાગ્નીના, કરદમડું વિજ તો તૃપમણિ,
 વડયા છે સુખોધી, વિલપી વિલપીને દીન બણી;
 ચડયા છે કેકાણે, દુખ દુખજ સેવે કુરૂધણી,
 ખડયા ગતે|| મોટે સુખ સુખજ એયું નહિ સુણી.
 યુધિષ્ઠિરે પૂછ્યું, ઉનમત ઘઈ પ્રાપ્ત ધરીને,
 અરે ભણો છો, પાદપર્જા, અતિ સતી પંચવરિને;
 અહો હે કાંઠે, નિરખી મમ હંસા મતિવરે,
 પ્રિયે કાંઠે છો, અતિ મન તને તો રતિવરે.
 અહો ખીલી બાઈ, તુંજ રૂળ સર્માં કૂચ ધરતી-
 નિહાળી છે તે કયા ? મમ મનસમોહા* શુભ રતિ;
 નવાંકુરે તારાં, નહિજ સુકુમારી જિતિ શકે,
 ધર્મુ જો છે કૌશેય, પિતવરણું પ્યારિ સુતકે.
 વહો રક્તા રંગે, નહિ લુહું કરેણી તુંજ ગુણો,
 ભરાયે જો કોધે, નયનરથ તો તું સમ સુણો;

* શિવ અને સૂર્ય. † દૈવ. ‡ મુનિ. § કાદવ
 || ખાડે. ¶ રૂલો. x મનને મોહ લગાડનારી.

અરે જાણે જંખીર, ઉરથળ તારાજ સરખું,
 લતા પત્રા એવાં, વણિ કુસુમ આદિક પરખું.
 અરે જંખિરા તું, સરસ સહુ વૃક્ષે નકી થયો,
 ઘટા તારી મધ્યે, ભરમ ભમતો મુસુખ સહો;
 જદા બોલ્યો ના તે, તવ કમળનેત્રા કુરકુળી,
 વિચારે અન્ય દ્રુમ, મન ભરમે રાયજ બૂલી.
 લહો દ્રુમો સારાં, તલ તિલક, પ્રિયા મમ સતી,
 જદા તે ના બોલ્યાં, તવ તન તપ્યા શ્રેષ્ઠ મતિ;
 પછે પૂછે શોકે, નહિ કદી વધા દીન બનિને,
 કહે લોકો હુંને, કલિ વિણ અશોક દુઃખણિને.
 તદા કીજે બ્રાતા, તુ સમ ગુણ નામે સત ધરી,
 અહો તાલ દ્રુમો, ગગન મુધી ઉચ્ચાંજ પસરી;
 લહો મારી પ્રિયા, તમ કુળ સમા જરજવતી,
 કહો જંખૂડાઓ, તન વરણિ જંખૂનદવતી*.
 અરે પારિંગા-પાદપ, વદ મુખ્યે ધિમ થયો,
 અતિ છે પારિંગાં, પ્રિય વરમતિને દુખ સહો;
 પછે આંખા સાલો, કુરર બકુલો ચંદન જહોં,
 પુછ્યું સર્વેને તો, નવ વધું તહી કોઇક કહોં.
 જિયારે નિર્જીવો, ન વધાં વનકેરાં, મયિ મુઆ,
 તિયારે પૂછે છે, સજીવ પશુઓ જે દુખિ હુઆં;
 હશે મારી પ્રિયા મૃગનયનિ બાળા હરિણિમાં,
 જઇ જોઈ લાંહી, મુખી મન થશે તે હરિણિમાં.
 પુછે તેને જોઈ, દરશિ મમ બ્દાલી સમગુણી,
 ધ્રુમો બાળી જોમો, વૃષભણિ તહી તો મુખમુણી;
 અરે શુંડા દંડા, સમ જઘન વાળી મમ પ્રિયા,
 દિડી છે રે બ્દાલા, સુમુનિગજ નોળી કર ક્રિયા.
 વદો વ્યાધો પંચાનન સમ કટી વાળી સુસ્તી,
 કદા ભક્ષી હોયે, ન ભય મન લાવો મૃગપતિ;
 જદા તે ના બોલ્યા, મન ભરમ વાધ્યો વણિ વળી,
 ક્રે આંહી લાંહી, પ્રિય વિરહ આતૂર સુખળી.

પ્રિયે શું દોડે છે કમળ સરખાં નેત્રથી લહી,
અરે મેં દીડી છે, લપિ ગર્ધ ગુણાળી અદિ તહી;
વમે વૃક્ષો વચ્ચે, કિમ નવ વદે રે જર્ઘ કુપી,
ગુણગા રે' ઉભી, મન વિચ દયા કંઈકિ ખુપી.
નથી નારી શું તુ, શિયળધર હાસ્યે અતિશયે ?
તજે છે શા માટે, તુજ પતિ શુ પાચે સુખ ભયે;
વદી રામ બૂમી, ઉપર પડિ તો લાંહિજ ગયો,
હાડયો અંધુએ, તદપિ સુખિ જાતે નવ યયો.

કન્યા છંદ.

વક્તા બાખે, શ્રોતા દાખે, બીમ શ્રેષ્ઠા, કલેશો નેષા.

રાગ નર્મદાષ્ટક અથવા નારાય છંદ.

અહો પ્રિયાજ બીમ બાળ, કષ્ટ ટાળ રે બિરે,
કરો ક્રિયા ન આમ વામ, કામ કુર્કુ રે દિરે;
યરો બિયાજ પાર ધારૂં, વારૂં બહાલી રે ધિરે,
હમે દિયા વિશે વમે, યરો સુખીજ રે વિરે.
સુદ્રૌપદી વદી કદી, મદે ન બોલિ બાળ રે,
જદા તદા સદા વસો, કદા ન કષ્ટ ધાળ રે;
હસો તમે હુઃખી અમે, કરો શું એજ હાલ રે,
અમે લહો રહો તમે, દિયો ન કેમ બાળ રે.
હુખી અમે સુખી તમે, વિધૂસુખી' મરાળ રે,
જુઓ જુઓ કુતા જુઓ, અહીજ ધર્મબાળ રે;
હુ બીમ હુઃખસીમ, હંડ હીમ શો તું બાળ રે,
વહું શું વાર વાર નાર, પાર પામ્ય બાળ રે.
અરે ખરેજ છવ જાય, શિવત્ત ચિત્ત ધાર રે,
તજો ભજો સજો હડો, પતિ ગુણોજ નાર રે;
લયે છપે ખપે સતી ન, બુદ્ધિ ભાધિ વાર રે,
ચયું બહું અણું કહું, હવે મને વિચાર રે.
હસે અરિ ખસે ધરીજ, ધીર વીર જોહ રે,
સુવાળિ બહાલી કાળિ બાળિ, મહાલિએ ન ખેહ રે;

કુદંટકે બમે ગમે ન, તું દમે શું દેદ રે,
 વરાંગના વપૂ મુરંગ બંગ ધાય તેદ રે.
 શશીરૂપા અનૂપ ભૂપ, કૂપ નાખી માર રે,
 વરી હરિ કરી પરા, ધરી હૃદય સાર રે;
 મુકર્ણ શર્ણ ધર્ણ પર્ણ વર્ણ પ્રહિ નાર રે,
 સખા વિગેજ રાય કાય, રહાય મૂઝી બહાર રે.
 બિખારિ વેપ તેજ બેપ, જો ગણ્યા સુધામ રે,
 તજો તમે ન તારૂણી, તમાલ તાલ ધામ રે;
 કહું શું વાર વાર, બોલ્ય, તોલ્ય તોલ સ્યામ રે,
 સહું અપાર દુઃખ ધાર, માંજ જખું નામ રે.
 કુધાન માન્ય તે' કર્યું, સુવાન ખાનપાન રે,
 ન માત તાત બ્રાત ફેરી, વાત ધારિ ધ્યાન રે;
 ખરેજ હાથ સાથ ખ્યાત, વાત રાખી માથ રે,
 હવી જવી નવીન ગાય, કેમ સાલ જાય રે.
 પછે સ્વભૂજ ઉચ્ચ તો, ધરી કરી પુકાર રે,
 નફલ અહા! સહદેવ અહા! કરેછ હાહકાર રે;
 વિશાળવેણિ, સખદેણિ, ક્યાં ગર્હ સુનાર રે!
 અરે મૃગો રમે તું સાથ, બોલ વાત સાર રે.
 રડે તું વિણ તેહ આજ, સાજ સખતાજ રે,
 જશે હવે અસજ પંચના પ્રમાણ આજ રે;
 થશે મુગ્ધન માંહિ હાસિ, ચૌદ વર્ષ માટ રે,
 સુસાગનો ધરી ફરી, ગયાજ સાય સાટ રે.
 તિ પાળતાં પળ્યા નહી, થયા અમેજ નહ રે,
 વિધુમુખી કિધા તમે, અનોતતોજ બ્રટ રે;
 ગુણુ ગૌરિ વીવશાવતા થયા તું બાળ રે,
 ક્ષોણ છોણ વિષે નિમોધરા તિ નીમ પાળ રે.
 સુકીર્તિ જેમ લાગતી, પુરપને કુકાળ રે,
 તજો વને વરાંગના, ક્યમે ઘટેજ જાળ રે;
 વહી ધમે સુવંન ઘેન, શોધનો સ્વભીમ રે,
 તિ દીસતો કુપંકમાં, ફરી કળ્યો સુહીમ-રે.

ધનીધ તો થયો તથાપિ. શોધી જાગ સર્વ રે,
વિકાસિતા તલાવડી, નમે ભગી સમર્વ રે;
કુકંદરા ઝરા ધણા, મણા ન રાખી કાંઈ રે,
તથાપિ તારણી મળી ન, જોઈ આહિ તાહિ રે.
પછે થયાજ કર્પિતા, વહેજ નેત્ર વાર રે,
સુહર્ત કાંઈ વિવિધાજ, જ્ઞાન શ્ય સાર રે;
ન કાંતિ શાંતિ, ભ્રાંતિ એક, ક્યાં વસે સુવામ રે?
શિથીલ દેહ શરગેહ, તેહ ભીમ આમ રે.
અસર સર ભૂર* ભૂરિં, માપિયા અમાપ રે,
ન રાજ અજ દર્શા દાટી, કાપિયાજ તાપ રે;
ન કાંઈ કીધ. સાદ દીધ, લીધ જીવ કુતરુ રે,
સુહસ્ત મસ્ત અસ્ત કીધ વસ્ત લીધ સૂત્ર રે.
અરે તિ ભટ્ટ જટ્ટરોજ, ઝટ્ટ ઝટ્ટ રોય રે,
નકટ્ટ કાળ રૂટ્ટ ગુજ, ધટ્ટ પટ્ટ સોય રે;
કવિ કયે ઉચારી એમ, ભટ્ટ ભીમ કટ્ટ રે,
પડે, તડે, ચડે અરિથી તેહ સાંહિ ભટ્ટ રે.

વાર છંદ.

પાર્ય આપ, પાણિઆપ, દુઃખી જેમ, ભાખું તેમ.

રામવિરહાષ્ટક.

અરર! શું પ્રિયા, માહરી નથી, અરર! ચિત્ત તો, લાગશે કથી;
ખરર! ખાખ તો, હું થઈ ગયો, ઝરર! ઝાટકો, છાતિમાં રહ્યો.
હરર! ફાટતું, શે નથી હદે, અરર! આટકો, શું ખમું મુદે;
હરર! હો હરિ, લાજ રાખરે, ધરર! દ્રાશકો, આળી નાંખ રે.
કરર! કાપશે, હણું તાહરું, ગરર! ગેરું તો, ખાધને મરું;
ધરર! ધંટશે, ચેડકો|| પડે, હરર! છાતી તો, છુંદવા તડે.
જરર! જાય છે, જીવનો ઝરો, ડરર! ડુમડોજી, જામિયો ખરો;
દરર! ઠાંકણું, કાંઈ ના મજે, તરર! તરૂંડી, પ્રાણુ તો પજે.

* ભૂર=નગા ભેગીઓ, સાધુઓ. † અનેક. ‡ મર્વ. § કુ+અન=ક્યાંઈ. || ચડકો-ફાળ. ¶ દુઃખો-મનમાં સુગમ, પણ રડવું ન આવે તે,

ધરર! થાય છે, અંગ તો સહુ, દરર! દારી જે, વાત શું કહું;
 નરર! નામ શું, માહરૂં જશે, ભરર! ભાગિ તો, વીરતા જશે.
 ખરર! ખાંચ કો, આવી ઝલશે, મરર! મોત તો, શોકમાં વસે;
 યરર! યાતના, આવિયો વૃથા, રરર! રોખ તો, ગૂમની વ્યથા.
 લરર! લીટ* જે, ધાન્ય હું જમ્યો, વરર! વંધ્ય રે મૃતુ તો બચ્યો;
 શરર! શૂન્ય રે, શરનાં અડે, પરર! પંદમાં, છાપ તો પડે.
 સરર! સુંસરા, ધા અડે ધણા, ક્ષરર! ક્ષોભ તો, યાય ના મણા;
 જીરર! જીવંતો, બાહુડી થયું, ટરર! ટંકનું શર સૌ ગયું.
 ન ગદ્ય કાય તો, ધાય તાહરી, ન ગદ્ય કંઈ જો, વાત જાહરી;
 ન ગદ દાનમાં, તેજ આપિયા, ન ગદ જોઈએ, તાપ કાપિયા.
 ન અક|| તૂજને, મેં કદા કર્યું, ન અક નામ તો, મેં સદા ધર્યું;
 ન અક બાળિયા, જેથી દુઃખમાં, ન અક કાપિયા, મેંજ સુખમાં.
 ન અધ|| ભારતાં, હુંજ ઝોસયો, ન અધ અંગમાં આવવે ર્યો;
 ન અધ લાગી છે, જો સ્વકારણે, ન અ મહી તો લાગુ ધારણે.
 ન અણિ કાઢીને, પાડિયા રયો, ન અણિ અસ્તથી ઉદિયા રયો;
 ન અણિ x લીધી, રાજા હણી કરી, ન અણિ ચૂકિનારી અરે કરી.
 ન અજ** આવ્યો, અંગમાં કદા, ન અજ ભૂલી હું તો ગયા જદા;
 ન અજથીજ રે, હારિયો પ્રિયા, ન અજ દેવની, ભૂલું હું ક્રિયા.
 ન અતિ માનરે ધ્યાનમાં ધરું, ન અતિ પૂજ્યનું, હુંજ તો કરું
 ન અતિ માનરે, જાતનું ભણું, ન અતિ શુભ તો, દ્રોષથી ગણું,
 ન ઇતિ|| દુઃખની કેમ થાય રે, ન ઇતિ ઉલટી, 'આવી સા'યરે;
 ન ઇતિ જણિયે, કષ્ટકાર કો, ન ઇતિ ભાજતો, સુખ કાજકો.
 ન કર 'ભાગિયા, તું ગઈ સતી, ન કર ઝાંખતો સૂર્ય શે અતિ;
 ન કરવાલા શે, દુઃખની પડે, ન કર રાયને આવીને અડે.
 લગત લાકડું, સાંકડું મળ્યું, વગત વાતથી, વિશ્વમાં ભળ્યું;
 જગતમાં થયું જાણુ સર્વને, ભગિન ભામિની, છોડ ગર્વ તે?

* આટકું. † સ્વર્ગે જઈ. ‡ નગદ=નિર્મળ. § ન-ગદ=ચાલતી વાત;
 ગદ=દોગ. || અક=દુઃખ, પાપ, પર્વત, લાહડાં, ¶ અધ=મનોવિકાર, દુઃખ,
 નિંદા, પાપ. x સીમ સમય. ** કામદેવ, શ્રદ્ધા, સિવ, વિષ્ણુ †† વચન-
 લેગ. ‡‡ દુઃખની સંપૂર્ણતા, દુઃખની અસંપૂર્ણતા, વ્યવસ્થા. ||| એ પ્રમાણે,
 એ રીતે.

નયનરે ભર્યા, પાણી પાર્થના, પડતું ત્યાં વહી, શોક સાર્યના;
અમળના ગર્ભ, 'દૂરકુંડની, કમળચક્રથી, દીન તો બની.
વિલપતોજ કામે કરી ધણો, મદગદે રડે, ' પાર્થ દામણો;
નય વધુ' મુણે પાર્થનું તહીં, દીન યઈ વહે, જે તહીં જતી.
પ્રિય અરોક વૃક્ષે, લતા લપે, સુમન શી પ્રિયા, તું કિમે છપે ?
કદલિ વેદિતા, કાનને ગર્ભ, કદલિ ઝધ તો, મેં પ્રિયા લહી.
કરણિકારના, રે અમ્બુદમા, લપિ ગર્ભ પ્રિયા, નીલ રહમાં,
અંતિ થયું હવે, હામ્ય રે મતી, જગડશે બની, સ્નેહની રતિ.
સહિત સ્યામગી, ભેઈ નિકળ્યો, રહિત જનકે ગે, તુષિ વીકળો;
કિરિટિ નામ તો, અર્ધ રે જગે, મુઠ્ઠા ધારી અમે, પૂછ થે જશે.
ભિં તુજ કારણે, રે સુયોધને, કરમ આ ક્યાં, કાઢિયા વને;
ગર્ભજ રે હવે, હાથથી મતી, મુદ્દ મનો યશે, દૂરનો પતિ.
સુવનિતા વિના, મદિગે વસુ, દુષ્કરાયને બેટિ શું ક'શું;
નિરહયો થયો, વીર્ય મૌ મયું, વણિક પેક વિયોગને સહ.
જનક ધન્ય જે, નાકમાં વસ્યા, જનનિ દુઃખમાં, આવિને દૃશ્યાં;
અરિનિ પાળિ જે, પૂરી રે પ્રિયા, તું વિણુ શું કહું, સૂખની ક્રિયા.
હૃદય ભંજના, તું ગર્ભ જદા, હૃદય ભંજ તો, હું કહું તદા;
વદિ મુખે હૃદે, મુદિ આરતો, પડિ ગયો જૂએ, બધું ડારતો.

વિલાસ છંદ.

નકૂલ દુઃખી, સહદેવ દુઃખી, ન દોઈ સખી, સુરાજડખી.

અનુષ્ટુપ.

નકુલ ને મહદેવ, વિલપના ધણા ધણા;
રહતા દૂરતા કર્મે, રે ધન જન દામણા.
તદપિ રાખિને ધીર, બંડુ જે મળી વારતા;
પડિયા તણુ જે ભોગ, આપના તેહ ધારતા.
રે ધીર વીર શુ આમ, સીઝાઈ ગીદને મરે;
ગાવો વન ઉપવન, તો દુઃખ દરિયો તરે.

ભીમની પાસ નહીલ, બાધ શાંતવન કરે;
 અતિ રૂઢા પદી બોલ, શોક સર્વનો તે હરે.
 હે મહાબળ, હે ભીમ, તું સરખો ભૂમિ પડે;
 શું કરશે સહુ સાધ, આમ રાયજી બૌ રડે.
 રાક્ષસ આદિ અમર, જોષ બાધ તુને હસે;
 ન શોધે વનિતા ભૂર, શોકાશિર્મા મુખ હશે ?
 ભઠ્ઠી ગયું કરી કોઈ, પ્રાણી પક્ષી વળી પશુ;
 મીરી ઉદર સંમૂળ, હે વીર ! લો' તેના અમુ.^૧
 મહાપરાક્રમી છુ તું, લોકો જલિષ્ઠ તો લહે;
 તે બળ દાખી શત્રુને, દ્રીપદી લાવિશે કહે.
 જો વિચારી અરે ભીમ, અશ્વિ સ્પર્શ ન પ્રાણીને;
 તે પેટે આપત્તિ મૂકો, દાખલો તે ન જાણીએ !
 અગ્નિ બાળે સર્વ, તેમ, આપત્તિ આવીને અડે;
 શાણા ને કુલટાને તો, ભોગવે ના ભ્રમ પડે.
 કાણે કાણે જામ આવે, તો શોક શીદને દરે;
 કૃષ્ણા આણી હતી જેમ, ગઈ પાછી તિને ધરે.
 મુખનો અંત તે દુઃખ, દુઃખનો અંત છે મુખે;
 છે વટમાળ એ વીર, ઝાનિ આણવી સે દુઃખે.
 પૂછી અમાત્યશત્રુને, વારતો તે વળી વળી;
 ઇન્દ્રિયેજીત રે બાધ, કાં જાઓ શોક્યાં મળી.
 ઉઠો ચાલો મુજ સંગે, જ્યેષ્ઠત્વ મનમાં ધરી;
 નાયક પડે જો આમ, શત્રુ સૈન્ય લેયે ધરી.
 શોભા શશિ વિષે જેમ, પ્રકાશ અર્કમાં પસે;
 મતિને વાસુ તો ધારે, રે કામા કિતિ ઉજસે.
 આ ચારે બંધુ છે તુમા, અધિકો યશ ઉજવજો;
 તો સે ભૂમા પડી રોય, દુઃખ સહો દુખે જાળ્યો.
 રે નપુસકતે મોહે, મોહી નારી તજી તમે;
 હવે પુરુષને સ્પર્શો, તો ખોશો નારી કો' અમે.

એમ વાર્યા દ્વયે' બંધુ, નકુલે તહીં તો તદા;
 મહાદેવ હવે વારે, મૂકો કિરીટી આપદા.
 પત્નીમત રધુનાથ, પાળિયે એમ કો કહે;
 કૃષ્ણને જ્ઞાનની' ગોષ્ઠ, કરવા ચિત્ત કો ચહે.
 પરશુધર શરા હો, એમ શું કથવું પડે;
 જન જન વિરાટમાં વ્યાપી, શિખે વામનજી ચઢે ?
 બલિ દાનેશ્વરી ચાઓ, યાચક શું ધમે ભણે;
 રત્નવી સ્પષ્ટિ તે બ્રહ્મા, ભૂલે નારી નર કો ગણે.
 દશાનન તું થા કોધી, મહાદેવ જ્ઞાની બને;
 વત્રને હણવા કાળ, શું દેવેશ ચઢે રણે ?
 રે પાશુપત પામ્યો તું, પાર્વતીપતિની કને;
 વશણુ યમનાં અસ્ત્ર, પામીઓ તું ખરે મને.
 વાસવે આપિયાં તુને, વજ્રાદિકે દુઃખ ટળે;
 તેના બળથક્રી વીર, ગૌ દ્રૌપદી નિશ્ચયે મજે.
 જો કષ્ટથી હારો તો, કો' પ્રાકૃત કષ્ટ શું સહે;
 નહુપ ને યથાતિ જો, સ્વર્ગથી પડિયા કંડે.
 યત્ને તે તો ગયા પાછા, તેવું ધૈર્ય તમે ધરો;
 જો આ જગતી મ્હા માતા બ્રમણના ના મહો.
 સર્વનાં નયનો સૂર્ય, અને ચંદ્ર નભે વસે;
 રાહુનું દુઃખ છે તેને, તો કહો સુખી ને હર્ષે.
 મોઠાને કર્મ ના છોડે, શું છોટા ત્યાં કહો કરે;
 કદા કૃષ્ણા યદ્ય નાશ ? તોપણ તું વિદ્યે અરે !
 બુદ્ધિમાનોનું છે કાર્ય, યોગ્યાયોગ્ય ધ આચરે;
 લાગી કર્મની જે ટાંક, લાગી ભાગે ન આખરે.
 ભોગવે છૂટશે ભાઈ, જોગવે જુગની કશી,
 ન ભોગદારી બીજે છે, ન જોગદારી ભૂખ શી.
 પ્રસાદાળા મહાજંતુ, તમને બોધી હું શકું ?
 બૃહસ્પતિ ભૂલે ભાઈ ! કિંતુ શોકિત છો બહું.
 ઉઠો ઉઠો કરો યત્ન, શત્રુ લાવોજ સાણસે;
 નંદિ તો ગાંધર્વ અસ્ત્ર, તેને તે કોણુ સાણસે ?

કંઈ પ્રાણ પૂરા ન શંકા હતી છે, ધરૂં એજ એટા મને કાઢ્યું શી છે; વરૂં મુદ્ધમાં હું હરૂં આપાં ધારી, રણે આજ નિશ્ચે અમો તો પધારી. અરે શ્યાન શું સિદ્ધનો ભાગ લેશે ! હિમાદ્રિ ચઢે કો પગે ભાગલેશે ? અમો પંચને કો છતે આણુધારી, પડી પીડ તેને શિરે તો ન ધારી.

કવિ વચન—

હઠી એમ રૂદ્રાત્મ લીધું મુનામી, રખે અમિતું પાત્ર એ દે શું નામી; ધરી ધ્યાનમાં ત્રિપુરારિજ પૂરા, થવા નપ આજે પુરારિ જપુ રા.† વદી એતું મુખે ધરૂં આપ પાણે.‡ અરિને ગદે ધારી મારેજ પાણે:॥ મુરામે હમયો જે વિધે લંકરાણો, કંઈ એક આણે અરિ લંકા રાણો.× પ્રતિજ્ઞા ધરી એવી, યોજે સુતીર, મુરો સર્વ કંપ્યા, ગરૂં સ્ત્રખ તીર; ન વેરી વડો તે પરે આણુ સાધે, વજે વિશ્વ હંધુ રખે આણુ સાધે. વિચારીજ બેલા વળાબ્યાં મુનિને, અમુરારિ આદિ ભણાવી મુનિને; નહીં શત્રુ જણે નહીં યોગ્ય માને, મુકે અત્મ તો ત્યાં ખુવે સર્વ માને. મુનિરાય આબ્યા શકે હોય ભાતુ, કિરીટીની ચક્ષે પધાર્યાજ ભાતુ; ઉભા અંતરીક્ષે વધા મુનિ દેવા, ન મારે કશું બાધ સેવાજ દેવા. રખે અત્મ મુકે બધું સર્વ સાને, મરો પંચે બંધુ સુઅંગેજ સાને; મુણી વાણી એવી રમરૂં વેણ શક, ** અયોગ્યા પરે મુક્તાં ધાય વક્ર. રમરી વેણ તે આણુ ભાયેજ મુકરૂં, અરે ચિત્ત તું આજ આદેશ ચૂકરૂં: વિચારે પડ્યો એમ કિરીટી જોવે, રથો નેડી લાબ્યા લધુ બ્રાત તેવે. થયા પંચ આરૂ ને અશ્વ વાળ્યા, શું પચાંગ દેવો અરિએજ ભાળ્યા; વધો પાર્થ ત્યાં તો પ્રતિજ્ઞા ધરીને, ચૂકું ચીર ઉતાર્યું તેને વરીને. નહીં વાસરોત્તી † કંઈ નહીં પહોર જોવે, બલે હોય વિશ્વ મહાદેવ સોયે; ઘટી એકમાં શત્રુ મારી મરોડું, કદા હોય પૂપા તણે સુત તોડું. વદે એમ અકો પડેલાજ લેતા, સુષ્યો શબ્દ એવે રડે કો હલેતા;†† ગયા તે બણી તો દીડી આપ દાસી, વિચારે હવે તો રહી આપદા શી.

* કાગડો. † પાણી. ‡ લક્ષ્મી. § હાથે; || પત્થર. ¶ કેડનેા વાકો ભાગ. × નાચ. ** ઇદ્ર †† વાર કે પડોર-અર્થાત્ શુકન કાળ જોયો નહીં. ‡‡ નાદાન. હસેલીપરથી.

અવિણીવૃત.

આપદા શી હવે, આપ દાસી મળી, આપ છાટે ઉઠે આપણી એ વળી;
આપગા* તીર એ, આપવચ્ચે ભળી, આ પટ્ટા પાટવી, આપદામાં પળી.

વલણ.

દામીમાં પાટવી પદ ધારે, આપદા પદ કિમ આવી રે;
ભટ પ્રેમાનંદ સુખ દુઃખ એવા, યાચે નિર્મ્યુ ભાવી રે.

કડવું ૨૦ મું-તારકવ્રત.

રડતી કંઠવાર અપાર મહિલા, વિણ શુદ્ધ પડેજ કદા મન શીલા;
વહતી કદી પાડવને તહિતો રે, સ્મરતી વદી તે ડડું વાં નેત્રાં હિતો રે.*

રાગ ભૈરવની દેશી ફેર.

દીડી દામી પડી ભૂમાં વિલપતી, જે સા અતીશે રડી,
કાણુમાં ધરી ખીલતાં દીન થઈ જાયે હશે શેરડી;

સારથી વચન—

પૂછે સારથિ દ્રૌપદી પ્રિય અતિ દાસી અરે શે રડી,
જે આ પાડુ સુતુ પૂછે વદ સખે વૈરી સી રેશે રડી.
નોહો રાત્રે હું, ઇન્દ્રસેન, કહિ દે, જલ્પે ન શે કાકિની,**
દીનત્વે સુખ સકતું નયન મીઝ્યાં જે તને કાકિની;
આખો જે ઉધડેજ તો ધવલ તે જાયે દિસે કાકિની,
સલા, મલ વડો કુરૂપતિ ખરે જૂઠું ન જે કાકિની.
રે યોધુયદ્ધ જોલ જાણી જળ ના દરો જથી આરશી,
બીડી જે મન મધ્ય ગાઠ ગુરવી જોલો હવે આ રસી;
જે કે, દ્રૌપદી આ રહી તવ ખરી ના જે વદે આરશી,
છે પાડુતન નહાય અન્ય અજળા, જે રાજના આ રપી.
જે સ્તુતિ કરવાજ યોગ્ય અતિ છે ક્યાં તે ગર્ધ પાલિરે,
મોટાં નેત્ર શું હસિ છે જિવિત એ પાચે તણુ પાલિરે;

* નદી તિવર. ડાવાવી. ફરિય. 1 વરણ. 2 નેતાપરથી-ધણી;

- રોક. + દિવ મટિ. ** પાણ; એક રોગ, કાંકિડાની આંખ જેવી ધોળી જરા, મોઢું.

પ્રસો પડીજ દરખાઈ ગયાં બિચારાં, છે કાપિયા ઝટ જવા દુમનાજ ભારા;
ધારો સુઅંગ કવચો નથી દૂર ભાષ, વાસે પગો વીર ખની શુભ શસ્ત્ર સાઈ.
નિર્ભત્સના, અતિ કરિ પશુ દંડ જોઈ, ચિત્તે ધરી, બીતિ ધણી, તવ ખૂબ રોષ;
ના અંગ સંગ કરિયો, ધરિયો ન ધ્યાને, ઝાલો જઈ ઝટપટે સતીનેજ માને,
બહારે ચઢો મન ધરી વડું વેણુ રૂઠું, ધાયે અરિ હીન નહિ તવ આપ રૂઠું;
વિચાર ભાર કુળનો ધરી ધ્યાન માને, લાવો સુચિત્ત અરિ જે અડકે ન વાને*.
જે શ્રેષ્ઠ સુઅંગ ધૃતથી ખરડાય આખો, તે ભરમ રપર્ષ કરવા ધટિ નાજ દાખો;
હોમાય આભવાં રદી શાળજ છાલ અશ્વિ, ના મર્ણુ જાગ સુમનો તણી હોય લશ્વિ.
શું દિજ સોમવલ્લિને કૂતરોજ ચાટે, શિયાળ જાત મૃગયા રમી ના ઉચાટે;
ઉચ્ચાટને તણ શૃંગાલ તલાવડીમા, કંજોડું ભરેલી વિલસે કદી ના ધડીમા.
કે સિંહ એક તણી કામિની હોય ભાઈ, તેને મૃગો અતિ મળી પકડે શું ધાઈ ?
તો સિંહ પ્રંય સરખા પતિ આપ માયે, તેની પ્રિયા પકડવા ડરશે ન હાયે ?
એવા તહીં પશ્ય વેણુ સુણીજ બીમે, આખોજ ઉત્તર તહીં પરિપૂર્ણ ક્રોધે;
રે બંધ બંધ કર, રે ડર આ ગદાથી, લાડુ કહાડું અવળા વધુરે વદાથી.
હે નીઃ||વદે તવ મુખે કર તોજ દીધો, સુધિષ્ટિરે ઋષિથી ભાઈ બચાવી લીધો;
કલ્યાણરૂપ ! ક્યું હું જઈ શત્રુ ઝાલું, આધા ખસો નવ વિલંબની વેળ ભાળું.
ક્રોધી નિહાળી અપરાધ ભયે દબાયો, ને ક્રોધ ક્રીધ તદપિ સુનિ તો લજાયો;
ધાઓજ સાઈ ભણી આપ ઉભા રહ્યા લા, પાડુંતનો મન તને ધરિને ગમા જ્યાં.

સંગતિકાવૃત.

તહિં તો ગયા જહિં તો અરિરે, મન માય રોપ ધણો ધરીરે;
અરજૂનને શર જોહ કેરે, ક્યું તે સુણો મન શાત રેરે.

વલણુ.

શાંતિ થવા ક્રોધી શરને, કહે શ્રોતા શું હવું રે;
તે વર્ણવી હું દાખું હવણા, કવિ નહિ તદપિ ક્યું રે.

કહવું રર મું-ઈ દ્રવજાવૃત.

.ધાર્યે પ્રણામો કિંધ વાર વારે, સાર્યે જ્યા આપ મને વિચારે;
ધારે' ન કાઈ તદપી ધરે છે, વારેજ વારે શર ઉચ્ચરે છે.

* અંગે.

† ધી હોમવાનો સારવો.

‡ ધી.

§ કમળ.

|| લોભ નીચ જીમ કહેતો હતો, તેવામાં જ્યાં 'ની' અક્ષર તેના સુખમાંથી નીકળ્યો કે દુસ્ત સુધિષ્ટિરે મોટે હાથ દીધો.

અર્જુનવચન- રાગ-ગાંધકની દેશીઃ

શુરણ વિધિમા નિરમ્યું હતું જે, થયું તે ગમ્યું તે વિધિ નિર્મ્યું છે,
પ્રભુ આમ રૂડા નહિ કષ્ટ ઇન્ને, વિધિને ગમ્યું તે નવ મૂકી દીજે.
કદિ આપણને ગમતું નથિ એ, શુર કો' કંઈ શું, વિધિ નિર્મ્યું જે,
નવ લોભ ન ઝોહ અડે શુરણ, હરશો પછિ કેમ તમે પ્રભુણ.
કરમે લખ્યું તે ધરમે ન જશે, વિધિ લેખ ન ભોગવનાર હશે ?
હરિને ગમ્યું ભાવ ધરી કરવું, ખમવું સુસુખે. બમી શે ડરવ.
શુર ધામ્ય રીઝ્યા ડિરીટી વચને, બય તો નથી જાવજ સલ્ય મને;
પણ એક કહ્યું મન તે ધરજો, શુર વાયક મલ્ય ઢરી ગણજો.
“વટી પંચ, વિધે પતિ મોકલિયે,” મુજ વેણુ ન જાય મને ધરિયે;
અરજુન વહે નવ બીતિ કરી, ધરી તીર કરે હરિ જોત કરી.
અરિ સહરી આતું વહે સુતીરો, અરિ સન્મુખ જો ન વહે ન વીરો;
ધરી ધ્યાન મને દહતા વિધિ એ, વીર ધીરની નીતિ ક્યું નિધિ એ.
શુર આપ જુઓ ઇમ પંચ પતિ, સતીને મળશે નહિ વાર રતિ,
મમ બાણતું આપજ માપ જુઓ, તમ સોગન સંશય સર્વ ખુઓ.
અરિ યોજન અષ્ટ સુધી વમતો, મમ બાણ મગે દૂર, છે ખસતો;
પતિ પંચ તણા રૂપ બાણુ ધરે, મતીતું જઈ રક્ષણ પાસ કરે.
વદી એમ ધર્મા ધનુ ધ્યાની બની, યમ વાયુ પુરહર વૈદ્ય ગણી;
લખી લેખ તીરે ધરતો હરી તો, વરણુ ક્ષી પેર મને ધરી તો.

સ્લોક.

અમો છુ અહી બીજ તોડું જ દાવે, ન રયો દુ ખના વિલાપોજ બાવે
મળ્યા જે સમાજો વડું સલ્ય કૃષ્ણા, કડું શું કુવાણી ઝડ* જેવી તૃષ્ણા
વલણુ.

જહુ જેવી સહુ તૃષ્ણા, કરી નાખું આજરે;
મુજ પંચ શરતુજ રક્ષા કરશે, ન ડરે જોઈ સમાજરે.

કડવું રડમું-કિરીટ છદ.

અંતર જો પડશે કદિ આ મજ, ભાગ વિભાગ થયો ધર મોપકા
વિતળ મ્હાતળ કે બૂમિ બ્યોમજ, ભાગી ગયો પણ આ બીમ રોપકા;

આ બીમ અંગદ ન્હોયજ નાણું, નેન ચઢમાં તવ શોણિત શોપક*,
સાજ સમાજ ન સ્વરૂપ ધણો મમ, જોત કદા નવ એહ તજો શક.

રાગ-સૌરઠની છાયા ફેર અથવા મંદાકાંતા વૃત.

બોલી એવું બીમ કર ગદા, ધારી નાખી અરિમાં,
ચાલો ચાલો ઝટપટ કરી જાવું આજે હડીમાં;
ચિંતા ચૂકો ગુરૂ જરવા, બીમ આ ન્હોય બીજો,
મેં જે મારી બળ કરી ગદા, શત્રુ પૂરોજ સિંઓ.
આસોઝીસે વદન બરિયાં, ખેંચતા બાણ હાથે,
પ્રત્યંચાના રમણિય રવો, એ પથે ધાય સાથે;
જે મારે સૈધવપતિ પળ્યો, વાઠ તે લીધિ પાંચે,
અંધારાને રવિ શશિ ગુરૂ, શુક બુધે શું આંચે.
જોયું અશ્વાદિયકી રજ હડે અને વીર વાધે,
તેથી દ્વિગુણિત બળ વધ્યું, બીમ કે' શેજ લાધે;
દોડો દોડો ત્વરિત ગતિ લો, ઉતરું હું રથેથી,
આ લીધા લેહ કર વિચરે, શે પુલાઓ મથેથી.
ભાખી એવું ઉતરી પડતો, ગાજતો સિંહ જોવો,
હાથે ખેંચી દુમ ગિરિ ધણા, નાખતો સૈન્ય મેવો;
વિમાનોશી રથ ગતિ કરે, તોય પડાવે ન વેગે,
એવો દોડે બીમ બડ બલો, હસ્તમાં ઝાલિ તેજો.
અત્રો શત્રો વિણુ દુમ ગિરિને મચડીજ પાડે,
અથ્થો હારે ગતિ નવ કરે, વાર વારેજ તાડે;
પાળાને લાં પકડી શકવા, કોઈ જાણે ન આજે,
બાણો તાણે પણુ સહુ રહે, વેગ આગેજ બાગે.
પાર્યે લાં તો વિનતી કરી, બંધુ રથે આવી બેસો;
ના થાકો આ અરિદળ નથી, કેવું હોયેજ કેશો.
તે વિધે ધર્મસત્ત વદિયા, તેથી માન્યુંજ બીમે;
આવી બેસી હય કર ધરી ચાલતો નાહિ ધીમે.

ભાગેછે સ્યેન પણ પકડી, તે પૂઠે અન્ય ધાયે;
 સેવા આગિય બળથકી, ધાર્ધ ધસારેજ નયે.
 તે વિધે પાંડુજયપતિ ધાયે, ધસારેજ કાવ્યા;
 એવે સાં દ્રૌપદી નિકટ તો પાર્યના બાણુ આવ્યા.
 પત્રી આપી પતિવત ઊભા, જોઈ રીઝ્યાંજ રાણી;
 વાંચ્યું નણ્યું વર મમ પતિ તેથી આનંદ આણી.
 હુંછી અમ્મ સજ થઈ ગયાં, બાણુને જોઈ કૃષ્ણા;
 એવે સાં અંતક સમ ગદા, જોઈ પૂલીજ તૃષ્ણા.
 રેઆબો 'અંત', અરિબળિયા, 'આજ', વાંચું વળેથી;
 'આબો જાણુ', અતિ સરળ છે, પંક્તિ માહે કળેથી.
 હે 'લાગીને', વળિ વળ લખ્યું છે 'તમે', અંત આદિ;
 છે 'રેશો જો', ત્ય વરણુ તો માંહિ સીધા અનાદિ.
 ધારે રામા ઝીણી મતિ સાં તો, બીમ એવેજ કોપ્યો;
 કૃષ્ણા પાસે તરરડતા, પ્રાણુ ધર્મેજ સોપ્યો;
 પાડે ખૂમો અરિ અરિ હણુ, આ ગદા એમ દાખે,
 રામા રીઝે પતિ બળ લહી, બીમને ધન્ય ભાખે.
 એવે આવ્યા નિકટ હરિશા, પંચ વીરોજ પૂરા,
 કંપ્યા યોધા હમમળ થયા, જોઈને રણુચરા;
 દો દિગ્મૂઢા બની મહી પડે, જોઈ રૂપે યમોશ્વા,
 પૂતઃ ગળ્યો બીમ બડ બલો નેથી સર્વે વિમોશ્વા.
 અર્જુનાદિ નરવરમણિએ, ધરી શંખ ફૂંક્યા.
 ચોંક્યો રાજા ભયરવ મુણી રે રખે થાય દૂંકા;
 એવે બીમે બળ કરી ગદા, જેહ મ્હેલીતી બેહલી.
 તેણે સાં તો મુકુટશિરને, પાડ્યો રાય ઠેલી.
 ભાગ્યા ભાયા વિકળ કરિયો, રે થયું શું વદાએ,
 જે વાયુનંદન લિખિત તે, આપિયું સા ગદાએ;
 જોઈ ક્રોધે અતિશય ભયો, વાણી નયે ન જાણી,
 માં માં વદન વિકશી બોલતો ઊઘ તાણી.
 એવે કાળાંત સરખી ગદા, આવી લાગીજ પાણે;
 હસ્તો બંને થરરર થયા આવિયો કાળ નાણે;

એવો આપી ભય,ભય ભરી પાછિ આવી ગદા તો,
 ઝાલી હસ્તે બીમ ગરબિયો શું અપાઠો વદાતો,
 દોઝા એકાદિ કરિ હડિ*, પૂરે ચક્ષ્યા સમ અબ્ધિ†,
 નાસે સેના રનવન યદ્ધ, શું મરિતાજ લબ્ધિ,
 એવે ત્રિધૂજનપદ્મપતિ સાવધાનેજ બોલ્યો,
 શરો મારા ચિર યદ્ધ થભો, ને દૂભો શત્રુ ડાહ્યો
 એવે પાચે કરિઅરિ‡ રવે ગાબિયા એક કાળે,
 હાથી ભાથી નરમ પડિયા, સાં મળો મૂત્ર બાળે,

જયદ્રથ વચન-

એ વિધે તેજહિણુ તદ્દપિ દ્રૌપદીને વિચારેહુ,
 આ પાચે મહારથિ બૃહત તારા પતિ તુમ ધારે?
 બોલો બાળા મુજ બળ બુઝો,ત્રાણુ છે એ જથ્થાવો,
 'પહેતો બીજો ત્રય ચતુરથો પંચમાને સુણાવો,
 પાચ્યાળી કે' નરમણિ વદે, તું મુખે વારવારે,
 શા માટે પૂછપરછ કરે, મૂઢ શાને વિચારે ?
 તું પોતાનું મરણુ કરમા ઝાલીને શુ વદે છે,
 એ તો મોટા ધનુષધર છે, જેહ મારૂ હદે છે,
 મારા પાચે પતિ અતિ બળી, તારી સેના વિજારે,
 જો હું જોઈ લધુ ભઈ સમેતા મુધિધિર વ્હારે,
 તો મારે શી ફિકર ધરવી કે વ્યથા શેની સાલે,
 તારો મારે મન ભય હતો, તેહ ટાળ્યોજ હાલે
 નીતિ ધારૂ તન મન વિચે પ્રાણુ જો જાય તારા,
 મણુતિ છે પશ્ચિત્‡|| પથમા તો વહુ શે ન સારા
 પૂછે સારૂ નરતું પણુ તેને જવાબોજ દેવા,
 મધ્યે ધર્મો વરમતિ સતીના ખરા માનિ લેવા,
 જો જો જેના રથ વિચ ધજા નદ ને ઉપનદો,
 મોટા શબ્દે ગાણુ ગંગાડે તે મુદ્દગોજ વદો

* દોડણ † સમદ્ર ‡ સિદ્ધ xકરિઅરિ=હાથીનો શત્રુ તે સિદ્ધ
 હુ પુછે છે || વ્યવહાર.

છે તે એવા વળિ/સુણ વહું જે સ્વધર્મેજી જાણે,
 સાચે રાચે મુક્તિધર તો / યાસ ધ્રુવે પરાણે;
 સુણ્યો છે તે સુમરવત જાણૂંનદો નામધારી,
 એ છે એવા શુચિ વર્ણુમા, ગૌર ગંગાજ વારિ
 નાસિકા વાન વર અતિ છે, નેત્ર મોટાં અપારે,
 નેદા શ્રેષ્ઠા^૧ કુરુકુળમણિ, આવતા મારી જહારે,
 ધર્માચારી / પ્રત મમ પતિનું, તું શેણે ન જાણે,
 જા જા જોયો જીરણુ વપને જે ઉગવોજી માને.
 રક્ષા ધરિજો નવ જવ થઈ અગ રક્ષા^૨ તમારી,
 પક્ષાઈ વૂટે નહિ કહિ કરે, યાઈ પક્ષાઈ સમારી,
 કક્ષાઈ છૂટા નર નહિ મરે, જેમ કક્ષા^૩ પડેથી,
 દક્ષા^૪ થાઓ જઈ ઝટ મળો રે અદક્ષા^૫ વડેથી.
 અસ્ત્રો મૂળ નમન કરશે તો કરે રહાવ રાસો,
 દસ્ત્રો^૬ દાટો^૭ નયન નમવી, તો ધરો અગ વસો,
 રીજે આપે જીવ તમ નહી ને નમ્યે હવે જીજે,
 ખીજે ના એ, અધર્મા સમગ્રણો, બચો આજ બહીજે.
 ભૂતિ^૮ દેરો હરણુ કરતા, જે પૂઠે જીમ ભૂતિ,
 ભૂતિ જાણે મનુષ્યી રૂડી જે ધરાવેજી ભૂતિ,
 ભૂતિ એની પવનયત્રી છે, ના લગ્નવે વિભૂતિ,
 ભૂતિ જાણો યઈ કરિ હરિ, આજ તારી વિભૂતિ.
 જે મોટો સાગ તરવતુ આ દેહ જેનો રૂપાળો,
 દતે દાખે અધર બળિયો, રક્ત નેત્રાજ બાળો—
 બૂ યોગે ક્રોધયત્રિ મળી બન્ને બવા એક છે શું^૯
 જાણો તેને મમ પતિ બગી જીમ નામે ગણો શું
 જે જે પૂઠે વર રથ અગિ હાથ શોભેજી આપે,
 જાણો શું કા પવિત્ર રવિ જ આ બુદ્ધિદુઝી એથીજી આપે,

* રાખ † સેના ‡ પક્ષ § કાષ્ઠા || દો. I ધરનો મોલ
 ૧ દક્ષ-ડાહ્યા ૨ મુર્ખતા ૩ અગર્વ ૪ ભૂતિ એટલે હિંયાતિ, અલૌકિક શક્તિ-
 વાળો. વિજય, મોહનમત્ર, મોટાઈ, ઉત્પત્તિ ને રાખોડી. ૫ વજ ૬ ક્રોધમાના
 ૭ જળ

છેએ આચારી તપ અજનું, આ ગજ એક માટે,
 બિનાબાની વરણું નહતું તો ઉચ્ચતાએજ હારે.
 વાયુ વાયો અતિ ગરમરો, ના સહે પાડું સડું,
 તાંદે ધાંદે મૃગબળ, પિયે સિંહ રૂધિર હતું;
 લોહી નાખી સુક્રમની રેખા થયો નાશ અંગે,
 લાવી બાલા રમત રમશે, આવી રાગેજ રંગે.
 ભુજા મોટી હજાધર મયે, યુદ્ધમાં આવી સાથે,
 તારાં પાપો સડુ બળી ગયા, મોત વૈં આજ હાથે;
 જે સાર્થે ક્ષિપ્ત કરી વન વશ્યા સઘ ક્ષાતિ ધારે,
 વારે વારે વડું સુભીમ, એ આજ નિશ્ચેજ મારે.
 ઘોડા જોડયા અતિ બળ ગુણાળા રથે ભીમ બાધી,
 જે ના થામે મનુષ્યથી કરે મારતો મસ્ત હાથી;
 જેથી લોદ્ધા વૃક ઉદરને ભીમ નામે કહેતા,
 ભૂલેચૂકે અતિ લઘુ અપ્રાધો કરે છવ ખોતા.
 વૈરી વૈરે વિસરવું ન જાણે કદા ભીમ જાતે;
 બંનેનો અંત કરી ફૂદતો ક્રોધથી દિન રાતે,
 વૈરી કરાં તનય તનયા મારતાં ના વિચારે;
 ક્રોધી એવો મમ વર પતિ ચિત્ત વિષે તું ધારે!
 ખુદ્ધિ જાંધી અમથી કરી, હાથે કરી મોત બાબું;
 માગેથેશો મતિવર મયે, યુદ્ધ માંગુન બાબું ?
 જા જોડી હસ્ત પદ પકડે, મુક્તિ તો આજ યાશે;
 એ ક્રોધ્યો દેવથી મરણુ આજે ન તાંદે રખાશે.
 સુર્યો બાણાવળી ધનુષધારી મહાદેવસાથી ?
 ધૈર્ય જેવો મુથશિ ઈંદ્રજીત ધરે કાળભાથી;
 વૃધ્ધો સેવે અહરનિશં એ બુદ્ધ્યમાર્ષે ધરે છે;
 માનુષ્યોમા અતિ બળ ધરી રાક્ષસોને હરે છે.
 એ પાયે દ્રોણુ ચર મનવીને સુઅસ્ત્રો લીધાં છે,
 મોટા બંધુ ઉપર રતિ રાખી સુક્રમો કીધા છે;

કામે લોભે મદ બયથિ ધર્મ સંવતો ન લાગે,
 તારા જેવાં નિરલજ કુકૃત્યોપકી દૂર ભાગે.
 તેજસ્વી જો અગનિ સરખો પાર્ય મારો પતિ એ,
 મારે તુને મચરડી હવે કરૂં શસ્ત્રોપતી એ;
 લોકો ખોલે અરજીન અતિ પ્રિય પાંચાલી કેરો,
 આણે નિશ્ચે યમધરતણો તેજ તારો કુદેરો.
 જે જે ધર્મો પૃથિવી પરના તેહ સદ્ગમેથી જાણે,
 પીગાહારી નકુલ નર એ યુદ્ધિ રૂડેરિ માણે;
 પૃથ્વીમાં સુસ્વરૂપ વદતા લોક હારેજ હારે—
 એ રક્ષે સૌ સતિ, કુકરમીને અહોકાળ મારે.
 આપે એ તો વીણી વીણી ભરી કર્મે તારાં કરોમાં,
 આ મારો સ્વામિ નકુલ હરે પ્રાણુતો, રાક રો માં;
 હારો આજે નકુલપતિથી એ ન કુલેર* હેરો,
 નાગેદ્રો સા પણ ન કુલથી, એ નકુલે રહે રો.
 બહાલો યુધિષ્ઠિર અતિ હરિની સહુ રીત જાણે,
 કીરીટીની પૂંછળ રથમાં બેશી આવે વખાણે;
 તેની પૂંઠે સુપતિ સહદેવા વડે નામધારી,
 શુભો સણો મમ વદનથી તે તણા આજ ભારી.
 હાથે ઝાલ્યા બળ સહિત શસ્ત્રો ન જાયે ચશી રે,
 રે પોતાની અતિ ચળકતી તેમ મોટી અસિ રે;
 રે જોશે લેમ્બુ અસ્તી અતિ છેલી મનુષ્યે વશી રે,
 મારે હાથી મહત રથિ હસ્તે રથીને કમી રે.
 જાયે મુધ્ધે તવ અતિશયે, હસ્તલાધવ્ય દાખે,
 બુદ્ધિશાળી, પ્રિય ધરમને, શીતતા ચંદ્ર રાખે;
 તેજસ્વી તો સૂરજ સરખો, લોકના ચોક ભાખે,
 જન્મ્યો છેલ્લો, સુનરમણિ, માદ્રિતનુ મારિ નાખે.
 ગાદો બહાલો સુકુરકુળને, પાંડવો પ્રાણુ માને,
 જેના જેવો મતિવર નહિ, બૂમિ નાકેજ રાને;

* બાજરાતા અથવા ચોખાનાં લોટને કાળે લાડુ તે.

હાયે સારા મહત મુનિયો, બાપણે દે હરાવી,
 નિત્રેકારી દૃઢ મનતણો, આજ દેરો ધગાવી.
 ચરો કોધી અહરનિરા એ થાય મારીજ રહા'યે,
 પ્રાણાતે વા અગ્નિ જગતા બ્રહ્મ ધર્મે ન ધાયે,
 કુંતીતે છે પ્રિય અતિ, લડૂ નાય માગે, રૂપાળો,
 બાળો બાળો, ભર ભુમતા આજ જીવ્યાનિ ટાળો.
 રે ધારો મત્સ્ય ભર નિધિમા, તે પડે નાવ છીંધુ,
 હાલ્યે હાલે હવિ અયજ ના, મેન તારજ બી યુ,
 ક્ષોભે મેના નન્દરયકી, જો દે હજુ તુલ્ય જોશે,
 મોહ્યેથી તે નવ મન ગણ્યા તેયિ રે આજ રોગે.
 પુછ્યા માટે નર પનિ વદ્યા, ઝોળખો યુદ્ધ બીજે,
 મૂઝાઓ ના, કદિ અચિગ્યા, તો હવા જન્મ બીજે,
 જોવી બાળી, ધિર થઇ રહી, નાયતુ સૌંધ બાળે,
 માળે બેસી સુમૃગ મૃગયા, શુ જુએ આવિ બ્હાલે.

કેકિની શારદાવૃત.

રે પતિ ! રે પતિ ! જપ તો જપતી, જૂનતી જમનીમા દિને જાત,
 રે રતી* રે રતી* રાય રહી હુંતે, રામજી શા રમો રમ્ય દી રાત,
 રે મતિ રે મતિ મૂઢ મૂકે નહીં, મારિયે મ્હાવના મિત્ર મ્હાર માત,
 રે સતી રે સતી રાત સારી પડે, મદરો સ્વામિ કામી તણો સાથા

વસણ.

સાથ મહુ કામી તણો, સંહારો ગામી પાય રે,
 બેસી નિહાળુ અહી સહી, ન આવે ઉતી આવ્ય રે.

કંકણુ રજ મું—તામર.

મનમુખ તો સુમતી વદિ આયે, ઉનમુખ સંધવ આપ અમાપે,
 મરણુ સહી પતિનુ મુખ આપે, વરણુન જોટુ કરી શિદ તાપે.

રાગ-સિંધુહાની દેશી અથવા વર્ણવાગેશ્વરો વૃત.

જયદ્રથ વચન—

રખે આપ સતાપતા કાળી કામા, અમો ના ડૂં પાડવોથી કદા રે,
 લવો શુ વળી ને વળી શુ આવ્યા, રથાડક માત્રે કરે આપદા રે.

અલિ, ને પદાતિ ચઢાવું હવે હું, હરે શત્રુને રે ડરે તું તદા રે;
મળી એમ કેતાં અસંખ્યાબિધ આવ્યું, ઉચારે ધરો પાંડવોને સદા રે.
અરિ પંચ આવે ચઢે રે પદાતિ, (વહે એમ રાગ ચઢી ચોટમાં રે);
વરો પાંચ યોધા, હરો પ્રાણુ આને, સતી નેમ દેખે પૂરો કોટમાં રે.
ધરી - આણુને દ્રૌપદી પાસ પામે, જરી ના ડરો લાવતાં ખોટમાં રે;

કવિ વચન—

કરી કીકિયારી ધસ્યું સેન સામું, ડગે પંચ ખડકો નિધિઓટમાં રે.
સુભાલા ધરીને મુખે ગર્ગડીને, તડી સેન આવ્યું હડેડાટમાં રે;
સુભાલા ધરી ના, મુસાધૂપણું ના, ક્ષમા શુભ ના ને વહે વાટમાં રે.
સુંવાળા હરિશા ઝટોઝટ ધાયા, હરિનાદ બીમે ક્યાં ડાટમાં રે;
શું નાખ્યા મેળેએ હરિ પંચ મોટા, તડી ગર્જતાં સેન ઉચ્ચાટમાં રે.
વહે ભીમ હે સારથી રાખ્ય ઘોડા, મદાભારથી ને લગવુંજ ને રે;
મહે મરત મોટા યદ્ય શર આવે, ન જાણે વખાણો તગવુંજ ને રે.
રહે હોડ દાખી મદેથી ઉચાર્યો, યમાનંદ આને સગવુંજ ને રે;
હહે જાળ લાગી ગદા લીધ માગી, અસહ સમમાં તો ભગવુંજ ને રે.
કિયો સિંહ રો શમ્ભ ક કંપી સેના, સિધ્યો અર્થ, જાણ્યું અજાણ્યું ધંધું રે;
કરે સાહી કેશે, ઉડાડેજ ઠેશે, હરે પ્રાણુ પંકડે ન જાયે રેહ્યું રે.
ધરે જેઉ જાહુ વિચે સો પચાસા, અરે તેનિ આસા નિરાસા તંદા રે;
ભરી જાડજે યોધને યોધ મારે, કરી કીકિયારી ધરી બૂ ગદા રે.
પદાતિ પગે અસ્ત ને વ્યસ્ત યાતાં, વદાતી ન વાણી અતિ કંપતા રે;
પગે પીસી કોને કુવાટે સુવાળ્યા, રગે આવી બીમે તથ જંપતા રે.
કદી હાથ દેના વદી વક્ર ખેંચે, કદી પાય ભાને મદી મદંતાં રે;
કદા જાડજે આપદાને તગવે, કદા લાત ડાટે ગદા મદંતાં રે.
ભણે આંખ કાઢી, હણું શત્રુ ચિતા, બને દીન તોયે વિને ના તને રે;
ધરી મુંડી હાથે ભરી અંગ ખોસે, જરી રે દયા શું હરિ રે સને રે.
સુહસ્તે મરોડેજ મસ્તો બની ત્યાં, સમસ્તોજ મારે અમસ્તો દમી રે;
ધરી પાગ બંને કરે ભાગ ભાથી, કરે જગ શુ રાગ માહે રમી રે.
ન સામા યયા કો વિસામા ગ્રલા ના, ઉધામા મુરામાતણા તો રહ્યા રે;
અરેરે! અરેરે! દીનો કાં વિડારો, મૂકાણ મૂકા બોલ એવા દયા રે.

હી વાણી એવી સ્મરી શક્તિ દેવી, અહી ખડ્ગ ખાંડાં પડ્યા તૂટીને રે;
 તી રાય બાપી રમ્યો વ્યૂહ તેવો, સુનીતિ ધરી સૌ રણે રૂઠીને રે.
 શે પાંડવો નામધારીજ કેવા, હસે ને ખસેછે ધસે ઉડીને રે;
 હો ભીમ બાપી*, સુપાર્થદિ સાથી, શું હાથી હણે હાથથી આ કૂટી રે.
 હામત્ત માતંગની હાર સાંધો, ન બાધો શું વધો? ધરો ભીમ રે;
 દી એમ માતંગનું સેન ચાલ્યું, શું હાલ્યુંજ બાલ્યું ગિરિસીમ રે.
 રે આવ્ય બાપી આડાડુંજ હાથી, હણે ના ગણે છોડવું નીમ રે;
 શ્રી વેણુ બોલ્યો અરે રાખ્ય ઘોડો, શું ખોટો વદે ભીમ જે હીમ રે.
 વણું મઢી જે, કુલોહો જડી જે, ગદા આપદ ટાળનારી ધરી રે;
 ઘો સિંહનાદે, વધ્યો ગર્વ માદે, કુસારે પુકારે ઉમો રે' જરી રે.
 માતા ન પિતા ન બ્રાતા સમેતા, કમોતા મરો આજ હુંને વરી રે;
 રિ પૂછ સાહી હજારો ઝપાટયા, સપાટયા રથી બાણુ સોતાં હરી રે.
 હામત્ત માતંગનું પૂછ રહાયે, વદાયે મપાયે નહીં વીર તો રે;
 રે પૂછ ખેંચી ગદા મારતો એક, તો ધારતો ધીંગાં તો ધીર તો રે.
 રે ફરી આવે, હરે વાયુ આયુ, પડે હાથી બાપી તજી હીર તો રે;
 રે એક તેવે, જાજ અન્ય સેવે, ન દેવે દુનજે સુણ્યો વીર તો રે.
 રે બાણુ કો ભીમને હાણુકારી, હંકારીજ ખંભારી મારે ધરી રે;
 રે હંસ તેના, વિડારે ડરે ના, કરે ના દયા મોત પામ્યો અરિ રે.
 રે હજારો સવારો, તણો મોત વારો, ધન્યરો શું લીધો ડરે ના જરી રે;
 કરિ કેર કીધો, હરી મેર હાયે, ધરી બૂ અરિ કૂદતો ઉપરી રે.
 પડ્યા હસ્તી તે ડુંગરો શા જણાયે, હણાયે નવા જે હવા શું બાણું રે;
 રમે ભીમ શું નાગ ધૂમે તડાગે, વિખેરે મૃદુ પંક્તે શે ગાણું રે.
 રમે ભીમ વ્યાઘ્રારૂપે લાં હરિણો, ઉમો કોણુ સામે વિચારે ધણું રે;
 યયો મસ્ત મટો, કરિ અસ્ત હણે, વકાર્યા હરિ શો કરે કાપણું રે.
 તદા સૈંધવે ખાંચસેં યોધ મેલ્યા, સદા સ્થર મોટા ન જોટા બૂમાં રે;
 કરી કીકિયારી ધરી, મોત પ્રારી, અહંકારી સંભારી હારીશું મા રે.
 સહી યોધ તાજ, સુધિષ્ટિર રાજ, કરે બાણુ સાહી હરે છે કુમાં રે;
 ન આગે જવાયે, જુધિષ્ટિર આગે, જાજે જાય બાગે હણે છે કુમાં રે.

ખસે યોધ જોતાજ રોતા ન રોતા, ક્યાં રાગ રેતા મરોતા દતા રે;
તદા બીમ બાજ્યું, દરે યુદ્ધ એ રે. ધરી શુદ્ધતા કુદ્ધતા આગતા રે.
દડી દેખી આવ્યા, વડી વાર લાગ્યા, વડી ઘાટ દીવો વડી લાગતા રે;
દણ્યા ધોલ મ યોલમાં દેસ મારી, સન્દૂતા રથો રૂઝવી લાગતા રે.
પિતૃ પેટ દરે, મલા વ્યાદા દરે, કદો બૂત બરે બરાએ કદી રે;
નરયું બીમ આગે, મદુ મેન પાગે, ન બાગે વિભાગે મરોડે મૂડી રે.
વહે છે મદે, સિદ મો લે દરે છે, દરે બીપજો બીમ નામે કદી રે;
દરિ ને દરિ મોધની મોધ ભેડ, ચલાવી અમુરારિ લોલી નદી રે.

શંભુ છંદ.

નદી લોલીની બીમ બદે નો, મલવી દેખે મોધા મારી,
દરિ કપિ જંમ દરિ આવ્યે, ડરી નતથે જોતાં અંધારી;
કિરીડી દેરા મરિ કાવિદા, મુગ શુભો માગે મોટેરા-
પદ દેરી તો રજા ત્રેમાનંદ, ક્યો દો' શું મારે દેરા.

વસણુ.

દેરા મારે શુભગણ માતાં, નર નામધારી એવરે;
તદપિ જલવા તદવા બાજ્યું, તન મન તજ અદમેવરે.

કંઠશુ રૂપ મુ.—અર્ચરી છંદ.

પાર્થ પાણિ પતિ|| જશું, ધનુ ધારતો અતિ રાખમાં,
જોષ જોષજ જામનો, રુમુઓજી કરે હિપસોપમાં;
આખ આશ્વિમે અતિ, યશ રક્ત ઓગ દખાવતો,
દાત્રિ ધર્મ ખરો ધરી, અરિ ખાણુ તોલિ લગ્નવનો.

રાગ દેશ ગાંધાર.

મુનીરાતી મુનો બહિ, અર્જુન આપ, હોમો કર ગાંડિય વીર્ય અમાપ,
વહે મરયું મિદ મદ મમેજ, મુરાજ્ય દરમે વળી દુઃખ દમેજ.
યશો ન મુખી કદી દુષકી આન, બસે બજ આપી મયો યમરાજ;
પુરંદર શો દરવો દરી બાન, ત્રિપૂરઅરિ સરખા બજવાન.
મુણ્યો ભગદત્ત કદી ધર ધીર, ધરી નવ તે શકિયો મમ હીર,
મુરાજસ્યો દરવ્યા બળી ચોધ, ખરેખરે તેડુ કરો જલ શોધ.

* દાથી. † માસનો લોચો. ‡ પાંડેથી. § હલિન. || વન.

જાદોનો. ‖ ક્ષય કરવામાં. ‡ જોતાની મેળે. †† મુવીર રાજનાં પુત્રો.

સુરોચરિ* સેંદરિયા રથ એક, રહે નહિ ટેક વડુ મીનમેખ,
રધકુળ ભૂપતાળી સુણી વાત, હણ્યો દગધર જે જગખ્યાત.
કુહણું વિચાર પડ્યું મન મધ્ય, અરે નવ આપ તસાજ અવધ્ય,
તમે વીર આરતીમૂલી તીર આર, હણુ હમણાં નવ રે કંદ વાર.
વહો મુખ તો ઈડ બાણુથી આર, હરે પગ વિપગમાં નિરધાર,
મુવીર મુનો સુણી પાળી બલિષ્ઠ, વહે મદમત ચઈજ પરિષ્ઠ.

મુવીરરાય પુત્રો વચન—

અરે બકવા કરતો કંઈ જ્ઞાન, વને ભટકે વીરતા કરિ ત્યાજ,
વહો કૂડ વેણુ મુગોધન રાજ, મળી સહુ દોરવનીજ સમાજ;
તદા તનમાં બળ શન્ય થયું તું, વહો શુ પરાક્રમ નાશી ગયું તું—
અનેક કુવિધ કથ્યા નરમાંજ, શુ વાધ ગમી હરણા તણશાંજ.
ધરી કર તીર બણે હરિ ભદ્ર, ગણે ન ગણે રાચીતો પતિ હક,

અર્જુન વચન—

ખરે મરતુ મતિમદ ગમેછ, જુઓ મમ બાણુ કહી ન શમેજ;
ભણે વિતયે મુતયે વમળેજ, ન મૂક અરે દૂર તો ખસળેજ,
શું બાણુગરા સરખા વર વેધ, કરી હરે નરનામ નરેશ.
વહે બળ અંગ અર્જન અપાર, જણાવ હવે કરતો નવ વાર.

ધિ વચન—

તદા કરી પાદ ઉભા વર વીર, કટિ તહિં તો મરડે ધર ધીર;
હરે મદમત વિશાળ કરીજ, સુહસ્તથી બાણુ મૂકે વિચરીજ,
કરી પછી સિંહ જમો દૂર નાદ, ધરે હરિ કાર્મુક બાણુ સુવાદ.
ન ઈંદ્ર મહેગ નણું શર તેહ, ન લોહ કહિન વમે તીર જેહ,
મુદુ તીર તાટી હણ્યું જવ ધીર, યથો ધૂધવાટ હણ્યું સહુ નીર;
કરે ધનુ બાણુ સહ્યા જણુ આર, હર્યા અમુ એક પછે છક સાર,
કરે ફૂટકી ગરબે રમનાર, તશું તીર લોહિ ફરે નિરધાર.
શુ લેણી ધરે વનિતાવર્ય વાન, હરે તીર તો અમુ બૂવવી બાન,
શું નાળિયરી, ચટ્ટી નારિયળોજ, પડે તિમ ત્યાં રિાર રૂપ ક્રોળ.
વધી કરી આરજ અંધુ અંધિષ્ઠ, વમે તીર આવી ફરી અતિ રિષ્ટ.
મુઆ લહી વીર મદાખખાન, પગેજ જયદ્રથ રથેનડું સમાન.

રાગ-ઓખા હરણની ઓખા—અથવા ઇંદ્રવજા.

હાથો જુગારી જમણું રમે છે, યોધા અરિના તિ વિવે ભમેછે;
 મઓ કો બીમ ભણી ન દમે છે, પાર્યોન પ્હોચું, ભધ બેધુ ગમે છે.
 ને ત્રાડિયા બધુ સુવૈવ શાણા, તો ધારને એ ત્રય જાડુ રાણા;
 વિચારી એવું પડિયા તૂટી રે, શુ ત્તા નકુવે કરિયું ઉડી રે.
 પ્રોતા સુણાવું ધરને સુધ્યાને, તૂટી પડ્યા યોધ અમંખ્ય માને;
 જોઇ નકુલે અસિ હાથ લીધી, રે સિંહનાદે વદી રાડ કીધી.
 જ્હેલો રથેથી ઉતરી ભૂમધે, માર્યા સુવીરો કચરી અવધે;
 પ્હેલી પદ્મતિ તણી હાલુ કીધી, જ્હેલી જઈ યોધની શોધ લીધી.
 કોના રથો હાથ ગ્રહી ઉછાળ્યા, કોના કરિ તો તરવારે માર્યા;
 કોના હરિ પ્રાણ હરી વિગ્રહા, ખડ્ગે કરી વીર અસંખ્ય વાર્યા.
 હેમંકર* સોઇ તદા વિચારી, જોલ્યો મહામખયકીજ ધારી;
 રે આપણુ એ વટિયે મળીને, છે લાગ સારો હરિયે છળીને.
 ને ને રથેથી ઉતરી પડ્યો તે, મારોજ મારો કહિ તે તડ્યો છે;
 લક્ષ્યે ધરી તીર અપાર મૂક્યા, બંને સુવીરો—લખીરે—મંચૂક્યા.
 ગાળે ગળવેછ નકુલ શરો, પ્હેલોજ હેમંકર કીધ ચૂરો;
 માયાતણા-જેશ મહામુખાના—જાવી લીધા પ્રાણ અતિ દુખાના.
 પાણિયકી સાં પડિયાં મુગજો, નામ ઘણા યોધ તણજ અજો;
 ગઈ તદા તર્જી મુનાદ દીવો, વીખેરી વૈરી મહુ અર્થ કીધો.
 ત્રિગર્તથી તે નવ તો ખમાયું, સામે થના શર સ સમાયું;
 બેશી સુકસ્તીપર, દંદિ કીધી, આખો કરિ મુરથ, ખાધ લીધી.
 જોતાં યુધધિર અપાર બીચો, રે રે વટે દુખ અમાપ બીચો;
 હે પાર્ય આવો ભડ બીમ ધાવો, રે! હે! દુખાચો રથમાજ રહાઓ!
 ધાધજ આવ્યા ભધબેય ભાથી, તેવે નકુલે હણિયો મુઢાથી;
 બીજે ગજે તે મડી ત્યાં હડીમાં, આજો લગજો નકુલે ધડીમાં.
 હાથીયિ હેહો હરખે હણીને પાડ્યો, નકુલે નમતોહુ ગણીને;
 ગઈજ ત્રીજે ગજ તેજ બેસી, આજો ત્રિગર્તો વરવીર દ્રેષી.
 રે મૂઢ મારા કરિ તે વિગ્રહા, આજેજ વારા મરણાન આજ્યા;
 ભાખી મુખે એમ કરિ ચક્ષાઓ, નાખ્યો રથે રાય રથી દલાવ્યો.

* એક રામનું નામ છે. † નિરસકા. ‡ દોડ્યા ઈમાલવિનાનો.

ધાયો કરી કોટિક કીકિયારી, વાયો સુભીમે ભટ બાણુ મારી;
 તેવે જઈ ધર્મ રયેજ બેઘ, બેલા વળીને સહદેવ ભેટયા.
 માખ્યો પછે બીમજ કોટિકા પુ, શું બળ્ય કુદી નિધિહોટિકા હું ?
 મોલી બજે બાણુ કુહાણુકારી, મારી મરોડયા હરિ ચાર ભારી.
 શરી શક્યો ના તીર વીર ધારી, મારી જંભાડી સુખડી સવારી;
 રે મારથીને હણિયો પછે ત્યાં, દિગ્મૂઢ કોટિક તદા થયો ત્યાં.
 તેનીજ પૂડે ભડ બીમ ધાયો, પ્રાસે હણી બીમ મને કુલાયો;
 માલે કરી પાર્ય કરે પ્રહારો, ત્યાં કોટિકો દીન હુઓ ખીયારો,
 મૂઢ્યો તદા બે ભદ્રએ મળીને, ભણ્યું મતે નાશી ગયો છળીને;
 એવા સમાચાર સુણ્યા નકારા, ધારે વિચારો હવિ શેષ સારા ?

કોવંક વૃત.

શું કવશે કવિ વાત નવીના, હાર થયે દિગુણા મન ખીના;
 ભય જડામૂળ રે મતિ વિના, રે હક ના તમતા રતિભીના.

વલ્લભુ.

કુરતિ બિન્યા નરવર જો, ન હક મૂડે તે ગહી રે;
 હવે શર રહાયે પ્રેમાનંદ ભટ, વણ્ણવે તુમુલ મહી રે.

કહતું ૨૭ સુ-અંચલા વૃત.

વીર ધીર જો હતા ગમ્યા -રણાગણે મચિવ,
 હીર નીર તેમણે તખ્યાં સરપ ને સજવ;
 તીર શીરથી શરીર ભાનિયાં બજે સશિવ,
 રીર ચીર ચીરતાં સુવીર ચીસ ત્યાં સદિવ.

રાગ છઠ્ઠમદહાર—તાન ત્રીણું.

ભાગિ ભાગિ આવિયા સુભામિનીન બૂપ છે,
 રાખિયે ન દાખિયેછ સુદ્ધ કુખ રૂપ છે;
 એક બીમ નીમધારિ કદકારિ કૂપ છે,
 પંચ વીર હીર હારિ સુદ્ધમાં અનૂપ છે.
 દાથી સાથી દોડતા અપાર ભાથી ભામણો,*
 શોણિતે ભયા કુચંગ રંગ રાગ સામણો†;

ખાય રહાય આય નય, જો હ્યાર દામણે,
 રાય કારણે રણે પ્રમુદ્ધ રી રામણે.
 આમ દીન વીર્ય દીન આવી મેન સર્વ સાં,
 હ્યય્યો નૃપાળ, ભૂમિપાળ હાથ ગર્વ ક્યાં?
 પંચ એહ રંચ શા કરો, હરો ન પર્વ સાં,
 આ સતી તમો ધરો અમો જડજ ખર્વ બ્યાં.
 સામનો મુચીદ નાક હાક મારી આલિયા,
 અપ્સરા વરી અનૂપ રૂપ ભૂષ મ્હાલિયા;
 મારશે કમોત, મોટશે બન્યા? ન ભાળિયા,
 નાશી જાવ દેટલેક ખેટકોજ ખાળિયા.
 ભાગીને મરો તદા સદાજ નર્કપાસમાં-
 શે પડો, મને ધરોજ આવિને ઉત્તસમાં,
 દાટિકે ધણું દહું સુવીર સાર આશમાં,
 દાસમાં કશું લહો ન, આવીએ ઉદાસમાં.
 રે થયા તદા અવીર ધીર શોક રે ગયા,
 જો સહ્યા અપાર માર તોય બોલ જો કહ્યા;
 રાય જો રણાંગણે, કરે મહેદ્ર રહાય જો,
 કાય જો ગર્હ લહો બચે ન સ્વર્ગ જાય જો.
 બીમને બમાવું આજ સામમેજ નીમને,
 હિમને હઠાવું વિધિ વિધિ. ઇશ બીમમેજ;
 નીતિ મુદ્દની કહો લદું કપીજ રી-નીતિયે,
 ક્ષિતિમાં મુનામ થાય રાત્ર આ-પણે બીતિયે.
 કાજ એટલું કરો અમો ન-લદું છું આજ રે,
 સાજી કેડ વેણ સહિય હ્યય્યો મુરાજ રે;
 દક્ષ યોધ સૌ મુજી ધરો તુમૂલ પક્ષ રે,
 ભક્ષ તો આરિ રચશે ન રે વિબૂજ રક્ષ રે.
 એક મણિયે ની હણે બલે મને અનેક રે,
 ટક જો ધણા ધરો હરો મને વિવેક રે;

તો તમે છતો અરિ, ન શંક આજ, જે દમે,
 તો ગમે મને મનેય, રાખિયો રણે સમે.
 વાર્ધ* જાર તો વદે ન જે દેદે વિચારે રે,
 ધાર્ધ દ્યાનમાં સુપાય આય આણી મારે રે;
 ન્યારે ના કદી પડું તડું મળીજ સારે રે,
 હારે શે પછે ગણે વદી ધમે સિદ્ધારે રે.
 જોય પાંડવો મળી, કળી તુમુલ પોતાં રે,
 જોય નીર, વીર્ય હીન, હોય દીન, રોત રે;
 હોય હાથ, યોધના યશો, હણેજ બોતડું રે,
 જોય ॥ભજુળી બની, મનિ દયા તિ ખોત રે.
 જેમ હર્ણયુધ સિંહ રહાય છોડી રે મરે,
 એમ ધારી સેન તો તૂટી પડ્યુંજ તેમ રે;
 શ્રેમકશળા છતી તળવું ભીમ નેમ રે,
 કુમકે અનેક એક, તો હણે ન બેમ રે.
 યોધ ભીમ ભીષ્મણે તદા ધર્મોજ કોધ તો,
 બોધ વીર ધર્મનો તણ અરિજ રોધતો;
 રોધતો પતંગ દીપરૂપ હાય રોધતો,
 નોધ સોપતો વણિક હાય, હાથ ધોધ તો.
 પાથ ને નકલ ધર્મ સાં રહદેવા વારતા,
 હીર જેહ મણિયા ન પ્રાણ હાથ ધારતા;
 તીર થા રૂપે ધણા જઈ પગાજ સામટા,
 રીર ચીર ચાંડી ધરે મરિ રે ન ભામટા.

રાગ છતુર... ગયાંજ યુધ તો બળી,
 ભાગિ ભાગિ આવિયા રુદ્ધ સૌ ગયા મળી;
 રાખિયે ન દાખિયેજ યુદ્ધ જુ લેખું લેખરો,
 એક ભીમ નીમધારિ કટકા કરે અલેખરો.
 પંચ વીર હીર હારિ યુદ્ધમાં
 હાથી સાથી દોડતા અંપાર ભાથી ભા, આપતાં,
 શોણિતે ભયો કુર્બાન રંગ રાગ સા, આપતાં;

તે લલ્લુ યુધિષ્ઠિરે વધા ન બાલુ તાલુશો,
 દાલુ યાય આપણી, અરે અહીં ન નાલુશો.
 પામરા પરે 'ધરો ન રૂદ્રઅભ બાધરે.
 ક્ષેમ ધારી એમ તો વધા તહીંજ રાધરે;
 વાત એવી આલતાં ગયોજ કાળ કેટલો,
 આવી તો પશા અપાર હાથી ભાથી ખેટકો.
 ઝાનિ પાર્યને મને યહજ શીખ માનતાં,
 રે વિધિ લહે તથાપિ તે રહોજ માલુતાં;
 છિદ્ર જોઇ ત્યાં અપાર યોધ તો રથે અશા,
 બો:બણી યુધિષ્ઠિરે પુકાર બીમને કચ્ચા.
 મૃષ્ટિ સાદ માદથી પ્રભાદ છોડી ગઈયો,
 સિંહનાદથી પુકારી વાર વાર તઈયો;
 આવિયો લખવિયો સમૂહ રાજ શત્રુનો,
 તે દિપાવતોજ ગઈ વંશ, આપ પિતૃનો.
 બે નહીં અબે રહો હું બીમ આવી બાટકયો,
 સિંહનાદ માદથી કયો થયો શું કાટકો;
 મારિયા મચડિયા ધચડિયા ધણા ધણા,
 અભ હાથ ભાથીનાં ન અન્ય શસ્ત્ર તો ગણ્યા.
 બાથ થોલ યાપટેજ આકટે ભૂમાં અનિ,
 કેશ સાહી હસ્તમાં ઉરાડતો ક્રિ બીમ મુરગેન;
 હસ્તથી રથો ધરી, ધરી સગજાજ રી:રોતિયે,
 મસ્ત બીમ હક હીમ, કટ આગળે બીનિયે.
 ભાન વાનથી ગયું થયું નહું ધું આજ રે,
 કલ્પ અંતકાળ શો થયો ઉચ્ચયો મુરાજ રે;
 એ દશા કવિ ક્યે, ક્યે મુરો 'પ્રમૂલ પદ્મ રે,
 ક્ષિપ્ર વિપ્ર તો ડરે, પ્રતાપ રે' વિજૈજ રક્ષ રે.

રાગ શંકરાષ્ટકને મળે અનેક રે,

ન શરા અધુરા ન ભાથી ન હાથી, ન રા. મને વિવેક રે;
 ન સાગ અકાળ ન માંદા ન વાંધા, હણેરે.

ન શત્રૂ અભિત્રુ* ન દીના ન હીના, ન ભાઈ સગાઈ ન ધારી ન વારી;
 નકારી શકારી ન પીડા અપીડા, હણે રે હણે રે અપારા બિચારા.
 ન જોયું ન રોયું ન આબ્યા લગબ્યા, ન પ્રાણી કુવાણી ન બોલે ન ડોલે;
 ન ભાળે, ઉછાળે, હકારી સવારી, હણે રે હણે રે અપારા બિચારા.
 ન અર્થે ન ગર્થે ન સ્વાર્થે ન સાર્થે,† ન ખીતો, અછતો અખીતો અનીતો;
 ન પીસે ન રીસે ન ચીસે અરિશે, હણે રે હણે રે અપારા બિચારા.
 ન નામે ન શામે ન યુદ્ધં ન કુદ્ધં, ન જલ્પી ન સ્વલ્પં અનલ્પં;
 ન ભાગે ન રાગે ન આગે ન ભાગે, હણે રે હણે રે અપારા બિચારા.
 ન ધામે ન ધ્યાને ન સાને અમાને, ન પાદે ન પાર્શ્વે ન છવે ન શિવે;
 ન નષ્ટં ન ભ્રષ્ટં ન કષ્ટં અકષ્ટં, હણે રે હણે રે અપારા બિચારા.
 ન ભાગે વિભાગે ન નાથે અનાથે,‡ ન નારે અનારે|| ન નારી અનારી;
 વિકારે નિકારે નિઃકૃષ્ટે|| અકૃષ્ટે, હણે રે હણે રે અપારા બિચારા.
 કર્ષાદ્રં ન ઈદ્રં ન ચંદ્રં સમુદ્રં, ન મૂર્ધા* ન રક્તી ન તુત્ત†† અતુત્ત;‡‡
 ન પ્રેમે ન નેમે ન વેમે ન રેમે||, હણે રે હણે રે અપારા બિચારા.
 ન કૃપે ન જપે ન સંપે સમાજે, ન તાપે ન પાપે અમાપે અકાજે;
 ન નારી ન ત્રાસે ઉગ્રગં અપારં, ડરે રે ડરે રે અપારં સવારં.
 નિઃપ્રાતં ન માતં ન પિતૃ અખિલં, ન શુકલં ન રક્તં ન પીતં ન નીલં;
 ન વીરં ન વૈરં ન પ્રિયં ન હારં, મરે રે! મરે રે! અપારં સવારં.
 ન ભક્ષ્યં અભક્ષ્યં ન રક્ષ્યં અરક્ષ્યં, ન દક્ષ્યં અદક્ષ્યં ન પક્ષ્યં અપક્ષ્યં;
 ન લક્ષ્યં અલક્ષ્યં ન વક્ષં અસારં, ડરે રે! ડરે રે! અપારં સવારં.
 ન ગર્ભ્યં અગર્ભ્યં ન વર્ભ્યં અવર્ભ્યં, ન તર્ભ્યં અતર્ભ્યં ન કર્ભ્યં અકર્ભ્યં;
 ન સર્ભ્યં વિસર્ભ્યં અપર્ભ્યં અવારં, મરે રે! મરે રે! અપારં સવારં.
 ન ભૂતં અભૂતં ન ભૂતં|||| અભૂતં, ન વૃતં×× અવૃતં ન દૃતં*** અદૃતં;
 ન દૃતં અદૃતં ન દ્યુતં ન ધારં,††† ડરે રે! ડરે રે! અપારં સવારં.

* નિઃકૃષ્ટ. † સંધાત. ‡ દીનવાણી. § ન્યાય અન્યાય. || આથં અનાથ.
 ¶ નીચું. × દલકું. ** મુખા, ને †† રોગી. ‡‡ સ્તુતિપાઠક. §§ નદિ સ્તુતિ
 ‖ નાર. || રહેમ-દયા. ¶¶ યુક્ત ને અયુક્ત. ×× સત્ય. *** હામ કરે
 ††, અર્થાન્ ઉચ્ચ કે અદ્વત, ખીલ વર્ણ. ††† કંપિત.

કોટિકે તદા લલ્લું ખડ્ડં સૈન્ય ભાગતું,
 ભીમ ભટ્ટ પાછળે, અપાર છવ સાગતું;
 મુચ્છના ધરી પડ્યા નૃપાળ જેહ જંગમાં,
 આવિ સાં વઘે સચિવ ભાગિયે સત્તાગમાં.
 ભીમ ભીમ ભીયણો ભણે તિ ભીમ ભાળિયે,
 નારાયે નૃપાળ ભૂમિપાળ હર્ષ ટાળિયે;
 વેણુ સૂણી રેણુશા હદે જડાઇ તે ગયા,
 નાસવા નૃપાળ ધારતોજ દટતે સહ્યા.
 આશ્વા રથે થઈ કરે પલાયનો જવે,
 કોટિકે વઘે વિચારી જે ગમ્યું મને તવે;
 આ જ નારી ધારણે પડ્યું સુસેન ધારણે,
 માફ છુ નૃપાળ આજ ખડ્ડગ કાઢી બારણે.
 એમ તે વદી પછે ગયો સતી જિ મારવા,
 અર્જુને યુધિષ્ઠિરે લલ્લો અરે શું કરવા ?
 બો: બહુ અન્નતન્નુએ કહ્યુંજ ભીમને,

કષ્ટ જોઈએ કર્યું, યશુંજ નષ્ટ તેતણું,
દીન રૂપ ધારી બહાલિ, રેત મૂકી આપણું;
જો રહ્યા અરોપ શેષ ભીમ મારતો ઉભો.
કોટિકો થયો નિધન રાયને અતિ દુભો,
રે વહો સુવલ્લભા! વિમાશણે રખે પડો,
કો' કંઈ કશું વિશેષ શેષ રેશ ના અડો;
• દ્રૌપદી દ્રવીભૂતા, નિયું નિહાળિ બોલતી,

દ્રૌપદી વચન—

પ્રાણુ તો તજ્યું પતિ, કલંકથી અતોલ તિ.
મૂરારી દુલારિ નંદના, અપારી આપજો,
હે વિભૂ અનાથ આપવર્ગ્ય દાસી યાપજો;
કાપજો કુકટ, નષ્ટ રે સતીપણું હવું,
પ્રાણુ તો ગયા નહીં, ગયુંજ સસ શું કવું.

કવિ વચન—

એમ દીન, તેજહીન, ઘાડ દુઃખમાં પડી,
અંધુ બે મળી કહે, ન તું કલંકિ, છું વડી;
હિં હિં રૂઠ નાજ, અભ શભ યાગશે,
તું વિના અન્નતશત્રુ, જીવ નિજ સાગશે.
૧૧૨ એમ તો અપાર વાર વાર નાર રીજવી,
બલ્ય અગિડિ ચાલિ સાથ, મોટ દુઃખ ના વહે કવિ;
લક્ષ્ય અલક્ષ્ય એમ યે અર્ધધતી કુશોધ્ય કોપથી દુખી,
ગર્ભ્ય અગર્ભ્ય, કૃષ્ણની સખી થઇ ન દાણે સુખી.
સર્ગ્ય વિસર્ગ્ય, મુક્તઆવિયાં, અન્નતશત્રુ ધૌમ્ય જ્યાં,
અપાર બહાલ, દાખ્યું સામ્ય સાં;
બૂતઅબૂત ન જૂત, ભાડી ઉમંગ રંગથી રથે મહી,
ફૂત અફૂત ન ધૂત, બાણથી હણે વિમૂખને સહી.

• નિદર. તસંધાત. દ્રૌપદી વહે સુચર પાર્ય તો,
૧૧૩. ૪૬૯૬. • જમુગા, ને પુનાથ શે હણો કુસાર્ય તો ?
૧૧૪. [|| રહેમ-દવા. નજીમો કરો સુશોધ તેહની,
અર્થાત્ કવ્ય કે અદ્યત, બીજીથી ન કાંતિ શરદેહની.

માંસથી વિહીન રે વિહંગમે વિહંગમે,
 જાય તેમ શું કરો ધરોજ ધર્મે આ સમે;
 સુણિ. વેણુ ધર્મનાં થયોજ શાંત બીમ તો,
 બોલિયો પછે સુગંધુ જાવ લેઉં નીમ તો,
 જો ગયો જાયયો રસાતજે મહાતજે,
 સારથી પુરંદરો દણુંજ આજ તો બજે;
 ધૌમ્ય ને કનિષ્ઠ બંધુ દ્રૌપદી સમેતમાં,
 જાવ આશ્રમે સુરાજ, આજ જાઉં બેતમાં.
 દ્રૌપદી મનાવજો ન 'ઝંજાનિવાળી રાખશો,
 'દાપ તાહરો નથી,' સિદ્ધાંત સાર દાખશો;
 ધર્મસૂત્ર શું વહે, હરેતણો. મહાન જે,
 એક ચિત્તથી સુણો, સુણાતું સર્વ માન તે.

સંગતિકા છંદ.

મહતા મહાન મણિતણી, દહતા ધ્રુવે દ્રષ્ટ્યા ધણી;
 ગરવી ગુર ગતિને ધરે, નરવીર તે વરને વરે.

વલણુ.

વરને વરે ગુરગમ્યથી, મહાનના ગુણુ ગાય રે;
 વિપ્ર વાણી પાપહારી, વર્ણુબ્યે શું યાય રે.

કડવું ૨૮ મું—કોઠિલવૃત.

વરમતિ જે વધો સરવ તે મનમાં વરણે[†],

યુદ્ધિષ્ઠિર વચન—

વરણુ રૂપે રડા સહુ વૃક્ષદર છું વારણે;
 સરણુ સુખે વસું ન જાયને સુણિયે કરણે,
 કરણું બજે બજે અરિ ખરે ધન્યતા વરણે.

રાગ નરની દેશી.

સરસ શિખ તમારી, માનવી બંધુ મેં તો,
 હરય ધરી તમે તો, જાવ બહેલાજ એને;

નરસ વર કદી કો, દેવશા હારી રે'તા,
સ્પરશ નર કરે કો, તેહ જાણું હલેતા*.
વરસ દિન ધરી તો, તૂજને નાજ લાગે,
તરસ તત્તુ નિહાળ્યે, થાય શત્રૂ વિભાગે;
વર શશિજ લગ્યે, સૂર્ય જાણીજ ભાગે,
નર શકુનિં ન આવે, બ્રાત રે તારી આગે.
તદપિ ધર મને તો, વેણુ મારાં દ્યે છે,
જદપિ બળ અતોલે, નીતિ શાસ્ત્રો કહે છે;
મદપિન મહિયો જો, રીતિ ચૂકી રહે છે,
પદ પિંડ હરિ મૂકી, દેવિ સાહ્યે વહે છે;
ધર તન મન તે તો, સાક્ષ મારી તુ બાઈ,
વર અરજુન લેવો, સાચ તારી સગઈ;
હર અમર હણે છે, જે વિધે વિધણ સાઈ,
કર કર તિમ જાતા, બંધુ લેછ વડાઈ.
બળિ મન ધર માફ, વેણુ ખીજું હું દાખું,
મળિ જયદ્રથ જાયે, પ્રાણુ સેવા ન બાખું;
બળિ મહત જાણીના, ધર્મ જો તું ન રાખું,
બળિ તનયકી હું તો, અગ્નિનો સ્વાદ ચાખું.
જમનિ વર ન મારો, શૂર મોટો વદાયે,
લગનિ મન દયાની, છોડતાં શૈર્ષ જાયે;
રગનિ રીત રમે તો, આવતા તે ખમાયે,
અગનિ કશું ન મૂકે, શૂર તેને વદાયે ?

કવિ વચન—

શુભિ ટપવર વાણી, દ્રૌપદી બોલિ ક્રોધી,
ગણિ ન ગણિ વિવેકી, વાણિને નાજ રોધી;

દ્રૌપદી વચન—

ભણિ ઝટપટ વામાં, શાસ્ત્ર બેસોજ રોધી,
વિણિ વિણિ પતિવાદી, બોધ આવેજ બોધી.

*નાદાન શુદ્ધિનો. †એક ભત્રું પક્ષી એ પક્ષી દોડવામાં બહુ ચપલ હોય છે.

પરમ હૃદય મારા, પ્રિય હે ભીમ ભાથી,
ધરમ તનિ સદ્ તો, મારવો મત્ત હાથી;
કરમ કુડ વિચારી, રેહણો ભાથિ માથી,
શરમ શપથ મારા, જોડે કાળભાથી.*

કવિ વચન—

ધરમસુતુ સુણીને, જોલ ગાણી સતીના,
વિનયથક્રી ઉચારે, ગમ્ મોટી મતીના;

યુદ્ધિષ્ઠિર વચન—

અધમ કરમ કીધુ, તોય ઓ ભીમ વીરા,
યશવતિ દુશલા જે, તે સ્મરો કૂળહીરા;
પરમ ધરમવાળી, જેહ ગાધારી માતા,
સમરિ મન વિચે તો, પ્રાણ દ્રેશો ન આતા.

કવિ વચન—

સુણિ અતિશય માહી, વાણિ મોટા પતિની,
નયન રક્ત બાળા, નિદતિ સમતીની.

દ્રૌપદી વચન—

ભિમ અરજુન વીરો, પ્રીય જો મારૂ ધારો,
અધમ મતિ હિણાને, આજ નિશ્ચય મારો;
કુળકર્ણગુપ્તો એ, સૈંધવાધીપ બુંડો,
વહું કશુ હવિ વ્હાલા, ધર્મને તેજ રૂડો.
પણ નવ કરશો જો, આપ અન્યાય મોટો,
ધરમ સુવૃષ કેરા, જે તજે થાય ખોટો;
હરણુ કરિ આરિ જો, જાય સ્ત્રીરાજ્યદેઈ,
દિન થઈ વિલપે તો, ના તંજાયે અવેઈ.
સુરિતિજ નીતિ શુકે, ભાખી છે અંધ સારે,
મનં ગમતું પછી તો, કીજિયે રાય પારે,

હીમ વચન—

હાડ ભીમ તવ જોડ્યા, વ્હાલી રીઝતુ ટુને,
મન ભય નવ ધારો, ભીમ જાણે ન હુને.

કવિ વચન—

વદિ ઈમ વળિયા બે, બ્રાત મ્હાકાળભાષી,
પરણકુટી પધારો, બોલતા સર્વ સાધી;
ધરમ નકુલ નારી, ધૌમ્ય રહેદેવ દિલે,
હરખી હરખી જાએ, ઉચ્ચરે શુભ દિલે.
અનળિ બળ કિરીટી, બીમ વાંસે પગાયે,
નદી રૂધિર તણી લાં, ચાલતી શે મળાયે;
રૂધિરજ જળ થાને, કેરા સેવાળ ઝાઝો,
પમળ સુકરિ કણે, વાજીનો કાકળાઝ્યો.
નરમણિશિર પદ્મા, હસ્ત સર્પો સુંવાળા,
કરિ રદ* અતિ મોટા, મત્સ્યજ્વેનારભાળ્યા;
કજપ શું હય માથો, દૂખતાં આવતાં લાં,
રથ રૂપ નવકાએ, બાળતા આવતા બ્યાં.
રથ બિચ રથિ મૂખા, તેહ દુઆ ઉનાર,
ખડકજ અસુહારી, મત માતંગ ધારૂં;
તિ ઉપર મણિ મૂખા, જોહ અંજાડી માંડી,
ધરમ કરમ ધારી, માડી દીવાજ દાંડી.
તદપિ કરમ કૂટમાં, નાવિકો નાવ બાંજે,
સુભગ અતિ ઉવારા,† હરતી હાડો શું ગાંજે;
ત્રય ચતુરજ હાથી, બેઠ રૂપે સિકાયા,
તિ પર શું જન લેવા, આવના લાં વિંટાયા.
ગીધ બગ શશમૂખા, જ્ઞાનમુખા નરે શું,
સમડિ વદન શોભે, કાક બોલે કરે શું;
મૃગમુખ નવ કાએ, છે સૃગાળાં અનેકાં,
પરુ ચણિપર ખૂખાં, રીઝાં પારી મેઝાં;
હરિ હરિ મુપનાકા, ઝકિણી તેહ ધારી,
બડ બીમ મુધજને, જે હણીયોધ મારી;
કર ધરી ગણુ જૂનો, તૂન બોલીજ નાએ,
શું મરબિઝગુ આવી, દંપતી જોયી રાએ.

* હાથીના દાંતો. † દાટી. ‡ જોનારા. હ ઉરે, માંપ.

રમત ગમત એવી, જોઈ રીઝે વીરો તો,
 નદી નવ ઉતરાયે, ખડા ઉભયે* ધીરો તો;
 ખછિ હરિ મતિ ધારી, પૂલ પાણેથી બાંધ્યો,
 દૂધ વિર પળિયા બ્યાં, રાય નિશાન સાંધ્યો.
 નજર નવ નખાયે, શું હશે દુષ્ટ આગે,
 બળ સહિત વધૂ ભાગે વીરાગેજ રાગે;
 તવ સુણિ ગદ વાણી, ડારતા કે અનાડી,
 જયદ્રથ અરિ દોરો, એક તો છે અગાડી.
 સુણી અતિરાય સારી, વાણી ગાંડિવપાણિ,
 તથા હવિ તમિ ઇને, દો થયું કાર્ય જાણી;
 હરિ અદ્ભુત ધારી, કર્મ ધ્યાને વિચારી,
 પરહરી પીડ પાર્યે, અન્યની દુઃખકારી.
 રથ હય ઝટ હાંક્યા, ચાલતા વારિ રેલા,
 મતિવર મતિ માને, શબ્દવેધી સવેળા;
 સમરી વર ગુરને, દ્રોણનું નામ ભાખી,
 * શિલીમુખાં ધનુ સાંધી, મારિયા અશ્વ લાખી.
 વળી શર બહુ મારી, ક્ષિપ્યા યોધ તેના,
 ઇક ગઉ અરિ આઘો, દેખતો હાય જેના;
 અરિ નિરબળ કીધો, આંચમાં આણિ દીધો,
 જયદ્રથ મન બીધો, આજ નહિય વિધો.
 અરિ અરિ અરિ દેખે, અન્ય તો ભાં ન પેખે,
 કરમતણી કુરેખે, દુઃખ રહેતો વિશેખે;
 હરિ મૃગગણુ રહાવા, આવતા બે લજ્જવે,
 મરણુશરણુ જવા, અંગ અગ્નિ પાંતવે.
 અતિ બલિ વીર બેને-જોઈ, નાઠાજ તેને,
 દૂધ અનુજ સુઝેને,† ભાળિ આંધીઈ સુનેને;
 રવય રથ હરિ મૂઝા, યોધ ધાતા રવ જૂઝા,
 નૃપમણિ ઝણિ હઝા, રહાય કપટે અમૂપા.

તદપિ સુનૃપ નાહો, સર્વ અંગેથી ગાહો,
મન તન ધન ગાહો, રે પડ્યો છેવ બાહો;
રથ મૂકી પગપાળો, નાસતો રાય ભાબ્યો,
ધણ ધન હરિ વાબ્યો, રાય રે'તો ન ખાબ્યો.

તવ અરજીન બેલ્યા, શે હરી રે અમોલ્યા,
હવિ નવ જનું ડાલ્યા, જો ન તેં તોલ તોલ્યા;
બૃહત ગરતાં મૂકી, સદા જોતો ન હુકી,
અરિ સનમુખ ચૂકી, ફાકતો ધૂગ ખૂકી
નહિ નહિ થર ગાણો, આમ ભાગીગ રાણો!
ન યર ધર પડેણો, થા તું ભૂપાળ રાણો ?
રણુ નિચ અરિ છોડી, રાખતો દેહ દોડી,
નિવિન કિડિ મઢાડી, તેહની તુજ બેડી.

ઝટપટ ઝટ ભાગે, શત્રુ તોયે ન લાગે,
પછિ નૃપવર રાગે, ને ન આવી તું લાગે;
અપરિમિત કુવેણે, રાય ઉભો ન શેણે,
તવ બીમ ભડ તેણે, વારિયો રક્ત નેણે.

ઉભ ઉભ ઉભ કે'તો, રે જરા સ્વાદ શે તો,
હવિ ચિત વિચ એતો, માફ આજે અમે તો;
વદિ ધમિ રથ હેડો, ફેડતો દીર્ઘ પેડો,
ધરણિ તરણિ બેટયો, તેમ નાહો અબેટયો.

અરજીન તવ વારે, બાઈ એને ન મારે,
ભગિની સુમન ધારે, આજ આવી વિચારે;
સમરણ કર બાઈ, બેહ માથે મગાઈ,
ધરણિ ધર બગાઈ, ભાગતો છો લગાઈ.

મહાસદ્મી વૃત.

વાખને ડાવ તીરે કરી, નાગને પાગ શીરે ધરી;
આગને ભાગ ધીરે જરી, ભાંગુને યથ વીરે વરી.

વલણુ.

પીરવરી વર ભાગ્યને, લગાડયો રાયે ડાઘરે;
વિધ્ર ત્રેમાનંદ વર્ણવે, જ્યઘ્રથ પડયો યાગરે.

કડતું રહ મું-તરલ છંદ.

હરણુ કરિ ધર અમ ગરણુ, ગરણુદં ન કર મમ ધરણુ;
ધરણુ† પડિ પડિ પિત વરણુ, વરણુશ ન વરપતિ હરણુ.

રાગ-સૌરઠ.

રે ન નાસ ઊભ આજ, ભીમ હુ, નાશી ક્યાં જઈશી ગૂરસીમ તું;
આતળે, વિતળમા, નંબે ગયો, આણિયો ધરણિ શોકને રહ્યો.
ઊઠ મૂઠ ઊઠ, દૂભ ના હવે, ઝાડ વા શુરફ કરાડ ને લવે;
માફ તેથી, નવ ને રહે ઉભો, ભીમ નામધર નોં અરિ દુબ્યો.
ને ગયો અસુ હવે પથ પળે, એમ બોલી હરિનાદથી બળે;
દોડતો † પકડવા બણી હરે, વ્યાઘ્ર શો હરણુની પરે ખરે.
વાયુસુતુ નિધિ ફેદવા અહે, વારિ જેમ વડવાનજો દહે;
જનને શશિપતિ જશો ધરે, સર્પને ગરડ જે વિધે હરે.
સિંહ જેમ કરિયૂથ ઊપરે, રે કપોત પર ગાજશો તડે;
કંપતો મન ધણો † બની દીનો, નાસતાં પડી જનો ખરે હીણો.
ઈંદ્ર ને યમ જશા બળે પળે, તો પછી નર પળે કશું વળે;
હારિયો અતિ ધણુંય દોડતાં, કંપતા જરી ન જંપ નેડતાં.
તોય તે મવ બચ્યો અરિધત્રી, ભીમ આવી મળિયો બળે નકી;
શીશકેશ ધરનો વૃકોદરો, રહાય કાક બળ પારથી ખરો.
અંગ વાક મદ ને ગળી ગયો, સિંહ રહાય હરણુ જશો થયો;
ચર હાથ આરિ, વાઘ ભક્ષને, બાજ શું તનિ દિયેજ લક્ષને.
નાગ શું નવ ડસે પળે હણ્યો † લાગમા દુરજનો ધરી ગણો;
વેદપાઠી મહિદેવ ગાપને, કા' ગણે કદી પદો વિલાપને.
તેમ ભીમ ભટ દીનતા થકી, શત્રુને નવ મૂકે ધરી નકી;
રે અરિ જગતિમાં ધરી કરી, રીસથી રગડો ન ભે જરી.

તાડતો શિર ધરી કરે અતિ, ગાડતો 'હરવી' મૂઠ ને મતિ;
પાડતો, વળી રમાડતો બળે, એક હાસ્ય અસુ એકના પળે.
ક્રોધથી નિરખિયો અસુ ધરે, મારિયો ધસી ધસી વળે ખરે;
મર્ણુ તોય નવ રાયનું લહે, માર મોઘમ ધણો અરિ સહે.
લાલ આંખ તવ તો કરી મહે, મારી લાત શિરમાં બળે, વહે—
એજ આ હરણુ સિંહ શુ થયું, બોલ મૂઠમતિ, વીર્ય ક્યાં ગયું ?
બોલીને ઉદર જાનુ ધારતો, બેરવી વજ્રરશા તિ મારતો;
હાથ ધોલ મુકિયે હણ્યો ધણો, નથી તે વિહવળો અતિ બન્યો.
મૂઠના મરણુશી વળી નહિ, તોય તે કચરતો ન રે' સહી;
રાય મુણ, હરિં ત્યાહિ શુ બણે, ક્રોધયુક્ત લહી બીમને રણે.

ગર્જુન વચન—

દુઃશક્ષા મન ગણી તજે હવે, શર એ વળી સગો હણો ન એ;
બીમ ભટ તવ ત્યાં વહે મહે, દ્રૌપદી દુભવી તે ભૂલ્યો હહે.
શું કઈ ધરમરાય ના દુનું, ગાડ લાત, પછિ વેરને ભુલું;
રે દયા, હૃદયમાં દયા વશી, ધિક્ક શર અરિ ને ખમે મશી.
શું આત્મા દુષ્ટ્યાણિ કાળીને, કલેશ આપી જીવશે હું બાળીને;
દુષ્ટ છે અધમ એ ન મૂકવો, ચીરીને રગ રંગે થઉ નવો.
એમ બોલી ચીરતો પદો ધરી, અર્જુને સુભદ્ર વારિયો ફરી;

બીમ વચન—

બોળ, આજ અરિ દેહ શેપને, રાખુ કારણ તું, મૃત્યુ એપને.
તોય ને મરણુ તોલ એ કર, અર્ધચંદ્ર ગરથી ખરે વફ;

વિ વચન—

બોલિ એમ મૂકતા મહે પછે, મારિ બાણ પટિયાં કરે અછેડું.
પાંચ શીશ પટિયાં બલા ક્યાં, તેજ વીર્ય સરવે અરિ હયાં;
ને ઘટે નવ ઘટે તશાં કલાં-વેણુ, તે દુરળને સદ્ર સલાં.
રે પછે મહત્ત બીમ બાખિયો, જીવતો મુદ્દદ બેય રાખિયો;
ને મને જીવતું મૂટ રે ગમે, દાસ થા અમતણો બધે સમે.
કો તુને કદી પૂછે તું કાણુ છે, દાસ પંચ વીરનો ધધાણુ છે;
ચિન્હ છે સમરમાં અરિ જીત્યો, બોલતો તૃપ અતિ મને બીત્યો॥

શીયતો વિચિત્ર ને થયો ધણો, એમ હું વદીશ દાસ તો બન્યો;
 જીવતો વરમતો કદી રહું, દાસ છું, જગતી દાસ તો કહું.
 સુણીને ભીમ બડે રથે ચલ્યો, વાનભાન વિહીનો, બજે સહ્યો;
 અંગ લેપન રજે, રજાનુવડે-આંધિયો ઝડકી રે રથે પડે.
 ખેસતો રથ પછે વૃદ્ધદરો, પાર્થ ત્યાં રાજ યઈ પૂડે પળ્યો;
 આવિયા ધરમસનુ ન્યાં હતા, દાખવ્યો અધમને કરી છતા.
 ધર્મનંદન વડે તદા ભલા, જોડિયે, ગઈ હવે શી છે, બલા;
 ભીમ ત્યાં ગરજિને વડે બજે, ના મજે, ક' ધર્મો ધણે વજે.
 બંધુ આ અધમ દાસ આપણો, આજીવી થઈ રહ્યો, રૂચે ભણો;
 પામિયો પરમ દાસભાવને, પામિયો દરમરાય લહાવને.
 જીવિયો કરગરી અતિ અતિ, તોય મેં નવ કરી દયા રતિ;
 પુનિયો કુસુમ પર્ણથી ફળે, તોય પંચપીયૂને ધરી કળે.
 તાંદુલો ઉપર નાખિયા ઉભી, આરતી કપુરથી કરી ખુખી;
 ધૂપ તો અગરખતિથી કર્યો, હાથ જોડી પૂજી ધણી ફર્યો.
 બંધુ મેં વિનવી પાણિ જોડિયા, આ ભિયા તવ થયા સજ્જોડિયા;
 એ 'વરંજુહિ' મુખેધણી ભણ્યા, માગિયું અરપવા ધની બણ્યા.
 મેં તવે વિનતિ તો કરી ધણી, જે વરો અરપિયાં ભલાં ગણી;
 એક દાસ થઈ રે' અસુ સુધી, અન્ય બહાલી રીજવી છૂટે સુધી.
 જે વરો અરપી આવિયા જુઓ, તેજથી તપન સંશયો ખુઓ;
 વ્યંગ્ય વાણી વદી ફૂલતો મને, હે પ્રિયા વદ હવે રૂચે તને.
 ધર્મનંદન કહે તજે તમો, માન્ય જો મનયજી ગણો અમો;
 પાપ રૂપ ફળ એહને મળ્યાં, અંગરંગ ઉઝરંગ તો ટળ્યાં.
 પ્રાણુ ભય પળમાં અગો તણો-ગૂંકશે નહિ, અરિ દયામણો;
 એમ બોલી દીનતા ધરે નરી, તોય બીન બદ ના મૂકે અરિ.
 દ્રોપદી સમજિ, ધર્મ ને સતી, બોલી બાળી તવ તો અહી મતિ;
 જો અડ્યા, દરમ આ મુનિતણા, આસનો અગન થાનકો ધણાં.

*અન્ને વક્રોક્તિ છે. કુસુમ=પુષ્પ અને તિરસ્કાર વચન; પર્ણ=પત્ર ને ભાયા; ફલ ને મુશઓ; તોલ=જળ ને પિયરો ને રૂપિર. † ગદાનો માર તે તાંદુલ, પકડી પકડીને ઝીકયો તે આર્તિ, ધૂળ નાખી તે ધૂપ, ને આમ તેમ ધ-
 રકયો તે પ્રદક્ષિણા-પૂજી. ‡ જ્યદ્રથને બાંધવાને હાથ જોડાવ્યા, દાસ થવાની
 સાર્યના, ને 'દાસ છું' એમ બોલાવ્યું તે વરદાન.

વિંખિ સ્હેજ પળિયો મને ગ્રહી, ના લહી શિખ રૂડી તને કહી;
 દુઃખી મૂનિ ગરવા કર્યા સહુ, માદરાં દુષ્ણ તને કર્યાં કહું.
 તોય જો ધરમસુતુ રીઝવું, છોડવું દુરચરો ન ખીજવું;
 મૂકિયે મમ પતિ પ્રિયે હવે, દાસ ધર્મસુતુનો થયો જવે.
 સાંભળી સતીતણી સુવાણિને, મૂકતો રિઝવવા મુરાણિને;
 લાગ્ય પાગ વડ બ્રાતને જઈ, જીવવા મન ધરે હીણો યઈ.
 મૂકિયો નરપતિ-ભીમે જહીં, આવી તે વિહવજો નમે સહી;
 ધર્મનંદન પદે પડી રહ્યો, પાંચ શીશ પટિયે હદે દહ્યો.
 વંદના પછી કરી સમસ્તને, મુનિ જે નિકટ માંહી વસ્તને;
 ધર્મપુત્ર મહા દયાળું ભાખિયા, રાયને જીવથી જોય રાખિયા.
 મૂનિ, ગુણ કયો પિતામહે, સાણું હું જનમેજયો કહે;
 પ્રાણ દેઈ પછિ શી દયા કરી, કેટલું ક્ષમપણું હદે ધરી.

હંસી છંદ.

મોટા તેના જોટા છે'શું, વન ઉપવન સરવર ધરમાં રે,
 છે શું એમાં કે'શું કોઈ, સુજંગ ન ઝગમગ દર દરમાં રે;
 એ તો કોઈએતો જોઈ, વિધિ નિધિ ઇક ઇક હરિ હરમાં રે,
 તેવો રાજ્ય લેવો માઝા, પરમ ધરમધર નરવરમાં રે.

વલણુ.

નરવરમાં ધરમનંદન, કરમ જેનાં પરમ રે;
 ભદ્ર પ્રેમાનંદ વર્ણવે, મરમ કહેતા શું શરમ રે.

કડવું ૩૦ મું—નગરાત્રિગા છંદ

કરમનિહો કયો? કરમનિહો કયો, શરમવાજો કયો? શરમવાજો કયો;
 પરમઆનંદ કો? પરમઆનંદ કો, ધરમ સાચો વહો? ધરમ સાચો વહો*.

રાગ ઝીંઝાટીની દેશી.

ધર્મ સાચો ધરે, ધર્મનો નંદ જે, જેથી વિષે થયો, સર્વને વંધ તે;
 ભાખિયા તે પછે, સિંધુના નાથશું. દાસ તું છે નહી, જન ભલે સાથશું.
 તુજને મૂકિયે, જાવ ના રૂકિયે, હાવિ'ના ચૂકિયે, ધૂળ ના ખૂકિયે;
 હુદ્ર હુદ્રો મળી, કામિની ના કળી, ધિક છે ધિક છે, એકતા તો પળી,

દામની વાસનાએ દરી કામની, કીર્તિ કુનામની હાલુ છે દામની;
અન્યતું માની તું, શે યથો માની તું, લાજ ગુમાની તું, ના મળ્યું માની તું.
વેણથી લાગિયો, કર્મ હીણુંકરો, વીર્યથી હીણુ તે કર્મ કુડાંકરો;
જોઈ તે ધર્મસત્તુ વહે છે વળી, શે કુએ જોયતો, ચક્ષુ સાથી ગળી?
ધર્મ ધ્યાને ધરો, દુષ્ટતા ત્યાગીને, કર્મ રૂડાં કરો, બ્રમળા ત્યાગીને;
નીચ જે કર્મ દુષ્ટર્મ ધારો મને, ત્યાગજો તે તમે ધર્મ ધારી તને.
ભદ્ર હો, ભદ્ર હો નવવા લા રહો, અશ્વ દાથી રથે બેસી ચૂએ વહો;
મૂનિજી, રાયને ભાખિયા ભાવશું, સર્પ છે શું કરે, આવિયો દાવશું.
વેણુ રૂડાં સુણી લાગિયો તે, અતિ, ચિત્તમાં ચૂરતો મૂઠ કાં ધૈ મતિ ?
આપથી આપને કષ્ટવા જોલહો, જોધ તો ધર્મના નંદતા શો કહો.
દીનતા પામિયા સિંધુશા પીન જે, દાસના ભાવને પામિયા હીન તે;
શીશ પટ્ટા રૂડા મસ્તકે રાજતા, પાગ રે લાગતા રાગતા ત્યાગતા.
મુખ નીચુંકરી, લાજ આણી ધણી, વંદતો વંદતો આલિયો તે ઋણી;
આવજો આવજો બીમ ભટ્ટો ભણે, દ્રોપદીનો નતલી હર્ષ દ્રો' દ્રો ગણે ?

રાગ-કેદારાની દેશી ફેર.

ગયો ધરી રાગ અપાર રાયજી, અરે હવે સ્હાય પિનાક થાયજી;
ન જાઉં મંદિર ભલે જૂએ મરૂં, હું ગંગદારે જઈને તપે કંડું.
વિચારી એવું નરનાથ ચાલતો, મને ધણું દુઃખ તપાળ બાળતો;
મુગંગદારે વિચરી ક્યોં તપે, મુગંગસ્વામી જપતો ભલે જપે.
સુઅંગ કાપી રૂધિરથી તર્પિયું, મુગંગરાગે તજી કામ દર્પિયું.
સુભંગ થાયે શરીરે કરી ધણો, મુસંગ યાતાં હરદાસ તો ગણ્યો.
'વરંજી' ત્રિનયનીજ ભાખતા, મુગંગ ગંગાધર અલ દાખતા;
મને તને ભાઈ કશું ગમે બહું, અમો તને તેહ વરો દઈ વણું.
સુણી વહે રાય અમાપ હર્ષમાં, જીતું હું પાંડુ તને, બેજ વર્ષમાં-
પ્રકે રથે તે, નવ બેય વાહને, હું મારું મહાદેવ સુવૈરી દાહને.
મહાગ્નિસુરારિ વહે, જીતો તમે-મુપાંડુ મુતો, રીજીને કહું અમે;
નહીં કિરીટી તમથી જીતાય જે, રહે સહાયે હરિ, સ્વં મુરા યજે*.
સ્વરૂપ નારાયણ ને નરે યયું, પછે વહો બ્રાત કશું કમી રહું ?
જીતો તમે પાંડવ ચાર શરને, -પ્રકે રથે, જેમ મુરારિ મૂરને.

વદી સુવાણી વળિયા ઉમાપતિ, રિન્ખો ઘણું રાય લહી રડી રતિ;
ગયો ધરે હર્યે થયો તને મને, ન જાણ્યું સાફ, અમુ એ ખરે હણે.

રાગ-દેશી કેર.

સરવ કામ્યક્રમાં સુસુખે વસે, પરવ પર્વણિથી દિજ વિલસે;
ગરવ ના મનમાં તનમાં જરી, હર વને ભજતા હરિ હે હરિ!
નરવરા તન પાંકુતણા ભલા, કરવરાં યદ્ય રે' જવ ગે બલા;
તરવરા નવ કોષ કરે ખરી, હર વને ભજતા હરિ હે હરિ.
ખરવ કે અતિ ખર્વ ગણે નહિ, હર મને ન જરા ધરતા સહી;
ડીલ મથે ન હરે, હરખે ફરી, હર વને ભજતા હરિ હે હરિ.
વિવિધ હુઝ ધરી વસિયા વને, ગુપત કાળ તજી અઢિયા રણે;
હરિ થયા નર સારથિ જીંસરી, હર વને ભજતા હરિ હે હરિ.
સતરસે જાતરીશનિ સાલમાં, હરણુ દ્રૌપદી મેં કિંધ બ્દાલમાં;
ભરિ ગયા નિધિ ભારતનો કરી, હર વને ભજતા હરિ હે હરિ.
સુકવિઓ કથા કે' અમથી બને, અહમતા અમથી વહિ તે મને;
કરી ગયા મુનિ વ્યાસ સહ ભરી, હર વને ભજતા હરિ હે હરિ.
ઉદરકાળ રચ્યું દિન આક્રમે, કવન આ કરિ રીઝ્યું નાયને;
નિ દરખારજ નંદપતિ ગણી, હર વને ભજતા હરિ હે હરિ.
કવિ નહિ, કવિના મનમાં ગમે, લવરી તો ન કંઈ ઉભરે શમે;
નવ શમે દમને દમતાં મરી, હર વને ભજતા હરિ હે હરિ.
પછિ કહો, કિમ તો કરવું કજે, નમિ નમી કવિને કથવું બજે;
કવિશ તો કરજો કરણા જરી, હર વને ભજતા હરિ હે હરિ.
દિજ હું ચાતુરવિંશી વડોદરે, વિનવિ કાવિદને ડરતો ખરે;
નમન છે નમનો કવિ ઉપરી, હર વને ભજતા હરિ હે હરિ.

* ઉત્તમ હાથ-મોઠા વાણાવળી.

† મીં દરગોવિંદદાસની પ્રકટ કરેલી આ ગ્રંથની આવૃત્તિમાં પિસતા-
રાની સાથે લખેલી છે. આ સાચો વકારો છે, ને ક્રીયા ગ્રંથમાં લખાયેલી
સાચો ખરી છે તેનો નિર્ણય, પ્રેમાનંદ ચરિત્રમાં કરીશ.

કાળ મહોકાળકેશ જે શબ્દ રે, તે તો યાચ ન સાં ઉપલબ્ધ રે;
 આધિવ્યાધિનાં નામ ગયાં નારી રે, અકાળમૃત્યુ રહે સદા ઉદાસી રે.
 નર નારી અધર્મ ન સમજે રે, મોહોતાં નહિ કોઈ મોહકરી રજે રે;
 દ્રવ્ય બળ પરાક્રમ તપવતી રે, ઉન્નતદગ્ધા પ્રજા ન પાગતી રે.
 સુવાવસ્થા સુવતી પામે વ્યારે રે, વીશ વર્ષે તે ગર્ભને ધારે રે;
 પ્રસવકાળે થાતી પિડા રહિત પ્રસૂતા રે, એવા પ્રતાપી નૃપવર તૂતા રે.
 એવી પ્રજા સુખની બહુ પેર રે, આનંદોત્સવ છે ઘેર ઘેર રે;
 એવો રામ સુણ્યો નહિ કહ્યો રે, જેને વસિષ્ઠ સરખા પ્રેમે વણ્યો રે;
 એક સમે ગયો રામ મૃગયા રમવા રે, નાહો મૃગ લાગ્યો વન ભમવા રે.
 રામ પડ્યો તેની પૂઠે પૂર રે, જેણે કર્મ તત્ત્વાં અતિ કૂર રે;
 એવે આર્તનાદ એક મુણિયો રે, રામ થયો રવકેરો ઋણિયો રે.
 “રહો રહો” ધાડો થયો નાદ રે, સંભળાય ઉપરાઉપરી સ્થામાસાદ રે;
 મૃગ મૂકી વળ્યો હરિશ્ચંદ્ર ભૂપ રે, “અભય અભય” મુખ બોલ્યો અનૂપ રે.
 પૃથિવીપાળ ભૂપાળ હું પામે રે, ક્યણુ દુષ્ટ અકૃત્યે તમને ત્રાસે રે;
 એમ પરપવેણુ મણી આલ્યો રે, રક્ષણુ કરવાને મનથી માલ્યો રે.
 જે સ્ત્રીઓની ખૂમે રાયે સાંભળી રે, સાં ગણનાયક આવ્યાતા મ્હાળળી રે;
 તે નાયક કરવા લાગ્યા વિચાર રે, વિશ્વામિત્ર મહા તપસી અવિધાર રે.
 પામ્યા શિવાદિકથી અધિક વિદ્યા રે, જેણે ક્ષમા માને તણ છે અવિદ્યા રે;
 મનઃસંયમે સુવિદ્યા સાધે રે, બંધબધથી આ વિદ્યાઓ બાધે રે.
 તે નારીરૂપ ધરી કરે પોત્રર રે, (ધાધ આબો નૃપ તે સુણી હોત્રર રે);
 દીન સ્વરે વિજયે એ વિદ્યા દેવી રે, વિશ્વામિત્ર બંધને મીઠુ જેવી રે.
 રક્ષણુ યાશે ન, મશે ભક્ષણુ રે, હાથ! રવડી જશે વન ઉપવન રે!
 નાયક કહે ભુંડી દશા તપ અમારી રે, વિદ્યા બંધન ભય લાગે ભારી રે;
 કૌશિકકુલોત્પન્ન જે વિશ્વામિત્ર રે, જે છે અમથી અધિક પવિત્ર રે.
 લાગે વિદ્યાઓકેર મને દુઃખ રે, કેમ કરે કૌશિક આગળ તેને મુખ રે;
 પણુ હીક થયો અહીં દાઢ રે, ભય નહિ અભયી રોહ એવો સુણી પાઠ રે.
 કંઈ પ્રવેશ રાય અંગમાં પૂરો રે, મનોરથ સાધવાને યાદ રહે રે;
 પછે લોહું લવાર છો ફૂટે રે, તેમાં જે નયનું થાયે તે વળટે રે.
 એમ વિદ્યારાજ વિચારે મતિ રે, નૃપના અંગમાં પેદા મહાગતિ રે;
 વિદ્યારાજનો સંમર્ગ મોટે રે, કોઈ યતાં ન રાય ઉચ્ચાટે રે.

હાં આવી બોલ્યો રાય આવું રે, ક્રિયા પતંગને બળવાનું બાબું રે;
 બળરૂપ તેજવડે હું પ્રદક્ષિ રે, કવલુ અકૃત્યમાં થયો તવ લિપ્ત રે.
 જ્વાળાવાળા અગ્નિના અંગારા રે, કાણુ બાધે છેડે સર્પભારા રે;
 શું તે ન બાણે મારા શરનો પ્રતાપ રે, જેણે દિશા અંતરમાં કયો સંતાપ રે.
 એવા બાણે પામે તે દીર્ઘનિદ્રા રે, બવે હોય નર્મદા કે મહીંદ્રા રે;
 આવું વચન સુણી વિશ્વામિત્ર રે, ક્રોધી થયા મહામુનિ પવિત્ર રે.
 એવું હિંદ્ર જોષ્ટ વિધાઓ નાહી રે, ધણા ગાહુઆ પાસથી ગાહી રે;
 જોયા વિશ્વામિત્રને રાયે જ્યારે રે, ધણો બય પામ્યો મનમાં સારે રે.
 રાય અશ્વત્થામકુરુ મન કપે રે, ઋષિને તેજ તે ચિત્તવૃત્તિ અંપે રે;
 રાય જોષ્ટ ઋષિ સુખ બોલે રે, અરે દુષ્ટ તું દુલના ન તોલે રે.
 જો દેહ શાપ, એવુ ઋષિ વેણુ રે, -સુણતાં પગમાં પડ્યો સુખદેણુ રે;
 વિનતિ કરી વક્રત્રેથી ભાખ્યો રે, એ તો મેં મારો વૃષધર્મ દાખ્યો રે,
 એમાં અપરાધ નથી મુનિ કીધો રે, ન જોષ્ટએ હુને શાપ દીધો રે;
 ધર્મત ધરણીપતિએ આચરવું રે, આગમ અનુસારે દાન તો કરવું રે;
 તેવું દુષ્કૃતિનું રક્ષણ દાખ્યું રે, કરવા મુદ્ધ અયોગ્ય ન ભાખ્યું રે;
 વિશ્વામિત્ર કહે વાઙ્ઠીક ઠીક રે, સારૂ ભાખો રાખો અધર્મની ખીક રે.
 કહે દાન દેવું કોને વિચારે રે, રક્ષણ કરવા તું કોનું મન ધારે રે;
 દાની સાથે વડતું તું ભાગે રે, તેનો ઉત્તર તો સુણવો છે આજે રે.
 હરિશ્ચંદ્ર કેહ દિનને દેવું દાન રે, વળી અતિ દુઃખીયાનું કરવું સન્માન રે;
 મય પામ્યાનું રક્ષણ કરવું રે, વિશ્વાચારીપર ધનુષ્ય બાણુ ધરવું રે.
 વિશ્વામિત્ર કહે ખરો રાજધર્મ રે, તું બાણે છે પુણ્યથી પર્મ રે;
 તો હું દિન છું વૃત્તિથી ક્ષીણ રે-બળી મરૂં, થાક છું સુખ હીન રે.
 તેને આપે મન માન્યું તુય રે, - (પક્ષી કહે મુનિ ભાગે શુભ રે.)
 એવું વિશ્વામિત્રનું સાંભળ્યું વેણુ રે, લાગ્યું વૃષને મહાસુખ દેણુ રે.
 નવે જન્મે આવ્યો એમ માન્યું રે, પછે તે જોત્યો મેં સત્ય પિંછાન્યું રે;
 શું આપું તમને મુનિ ભાગો રે, હર્લેભ તદપિ આપુ અનુરાગો રે.
 કનક ધન દામિની પુત્ર જોષ્ટએ રે, આ દેહ પ્રાણુ દેહ સંશય જોષ્ટએ રે;
 રાજ્ય નગર અથવા શ્રી ઇચ્છો રે, વા મન માહે જે જે વાઙ્ઠો રે.
 તે ભાગી લીજો મુનિ મોટા રે, આપ્યે, થાય ન કદાપિ ટોટા રે;
 વિશ્વામિત્ર કેહ ભાખ્યો તું જે જે રે, સર્વ પ્રતિમદ કયો મેં તે તે રે.

વળી માગુ હું તપ-વચન એક રે, દે 'રાજસ્યદક્ષિણા' મહી' ટેક રે;
 રાય કેહ દક્ષિણા' દેઈશ તેહ રે, વળી જોઈતું માગો થઈ નિઃસરેહ રે.
 વિશ્વામિત્ર કેહ 'માગી મે લીધું રે, તોયે જોયે સ્પષ્ટાર્ય મારે દીધું રે;
 અહો ધીર વીર, નગ ને આમ દીજેરે, કૃષ્ણાર્પણ સર્વ પૃથ્વી દીજે રે.
 રથ હય હાથી ધાન્ય દોઢાર રે, આપ્ય તારા દ્રવ્યકેરા બંડાર રે.
 સમુદ્ર પર્યંત રાજ્ય જે તારું રે, ખીજું તારૂં તે થાયે સર્વ મારું રે.
 ઇક્ષ્વાકુ કુળ છે દાનેશ્વરી રે, વચન જનનાં રહે ન મંડી અહીં ધરી રે;
 સાથે ધર્મ આવે ક્યાં હાથે રે, લોહનંદના કહે હાથે તે સાથે રે.
 તેવો અધર્મ ન કરવો મારે રે તારા સ્ત્રી પુત્ર ન વાચું ક્યારે રે;
 એ વિના સર્વ આપી દે રાજ્ય રે, સજો ધર્મનો સમ્યક્ સાજ રે.
 પક્ષી કેહ જૈમિનિ સાંભળ રે, ગ્ધાનિ પામ્યો ન સુણી મહાપળ રે.
 દુઃખ ગાઈયો ન મુજો લેવાયો રે, દાનેશ્વરી એકવચની કહેવાયો રે.
 તેનું વણીએ આરૂં અરિત રે, ઓંતા વજ્રા થાય પરમ પવિત્ર રે;
 પ્રભુ પરીક્ષા કરે કેવી કેવી રે, ભાખું શુશ્રવના અરણ્ય સેવી રે.

વલણ.

અરણ્ય સેવી કયા કેહવી, સારી નરતી યથામતિ રે;

કાળે કૃત્ય ન કર્યું પોતાનું, સાં લગી ધરવી ગરવી ગતિ રે.

કંઠવું ૨ છું.-રાગ મારૂં.

પક્ષી-કેહ, મુનિનું વચન મુણી, રાય પામ્યો મન-આનંદ;

હય જે જોડી બોલ્યો મુખથી, સર્વ આપું બહુ ગોવિંદ.

સારે વિશ્વામિત્ર 'ભાખિયા, સર્વ આપી દીધું મને રાય;

'રાજ્ય' દ્રવ્ય મહી સેના આપી, હવે હું તપ થયો મહાકાય.

હવે તું મુજેથી બોલ્ય રાગ, એનો ધણી છે દોણ;

હરિશ્ચંદ્ર કેહ તું પૂછો એમાં, આપ સ્વામી થયા નથી બોણ.

ન્યારે પૃથ્વી નવ આપી તમને, સારે પણ સ્વામી આપ;

આજ ધણીરણી છે મુનિ પોતે, શેનો મૂને સંતાપ.

પ્રથમથી આગાહરી હુનો મુનિ, સર્વસ્વ દિનને મોંપી;

આજ આપી થયો અન્નણી જાતે, નથી ધર્મમર્યાદા લોપી.

વિશ્વામિત્ર કેહ મુને સર્વે આપ્યું, તારે ન રેવું તપ આંહી;

ન્યાં ન્યાં-મારૂં સ્વામીપણું આને; સાં તારે વસતું ન-ક્યાંહી.

એકાએક નૈમ વજ્ર પાગે હરે, તેવું કહ્યું લાગ્યું મુનિવેલું;
 અરે હાથે હવે ક્યાં જાશે વસવું, થયો મુદ્ધિન મોહિત નેલું;
 એ ઘટિકા પછે એતન પામ્યો, સારે વિચારે આમ,
 દિનશાખ્યે નૃપ થરથર કાપે, કા ગુપ્ત થયા ગુર મહાનામ.
 વિશ્વામિત્રના બચથી ત્રાસી, જલમા પેડા ગુરૂદેવ,
 હવે ક્યાં જાઉં સું ઠરવું મારે, પછે નિશ્ચય ક્યો તતખેવ.
 પાર મુનિવર એમ રૂંડે હું, એમ ભાખી મુખથી તર્ક;
 શ્રોણીસૂત્રાદિ મર્વ તન્યા ઝટ, પેચો વનકુળ વસમી વર્ત.
 પછે મુનિની સાથે નગરે આવી, જઈ પનિતાને મળિયો;
 મલકસ મુત સ્થામાને આપી, આવી મુનિને નમિયો.
 સર્વ રાજ્યાદિક અર્પણ કીધું, વસ્ત્રાભૂષણ તણ ચર્મ ધુણું;
 વિશ્વામિત્રાર્પિત દેશને છોડી-આલ્યો વનમાં, મન માર્યું.
 તે વેળાએ વિશ્વામિત્રે આવી, રાયનો મારગ કૃષ્યો;
 રાજસૂયની દક્ષિણા દીજે, શે ઋણી જવા વળુધ્યો.
 હરિશ્ચંદ્ર કેહ મહામુનિ આપ્યું, સત્રુવિહોણું મેં રાજ્ય;
 હવે અવગેષ આ તણુ દેહ દેખો, તેનો વ્યય કરો મહારાજ.
 વિશ્વામિત્ર કેહ આપ્યું તે જાણું, રાજસૂયની દક્ષિણા સેવી,
 એ આપ્યા વિણુ ચાલે ન રાજ, તારી ધર્મવૃત્તિ યઈ જેવી.
 બ્રાહ્મણને આપ્યું કહી ન આપે, તે વિનાશી થાયે જાણો;
 તે દક્ષિણાવું પ્રમાણુ કહું છું, સુખ માણો કે દુઃખ આણો.
 રાજસૂય સંપૂર્ણ થાતા, જેવી દક્ષિણા દિજે પામે;
 તેટલી દક્ષિણા મારે જોઈએ, તે આપી લાગો તમારે કામે.
 તમે મુખે જે પ્રતિજ્ઞા કરી છે, તે આપ્યાલીધા વિના કેમ ચાલે;
 આતતાપી સાથે મુદ્ધ કરવું એક, એ રાય ધર્મે વર્તો મન મહાલે.
 વળી સત્પુરુષનું રક્ષણ કરવું, એવા નિયમ ધર્યો તો જાતે;
 તો પછે મારી દક્ષિણા ક્યમ મૂકું, લાવું દયા હું કેઈ વાતે.
 હરિશ્ચંદ્ર કેહે દિનવર સુલિયે, અધુના કાઈ નથી મુજ પાસે;
 કેટલોક કાળ વિલા પછી આપું, કેઈ વશી હું વાસ મુવામે.
 અહો ભગવન્ વિપ્રર્ષિ મહામોટા, દયા ધરો કંઈ દીક્ષમાંય;
 સત્પુરુષના સમ્મદ-સ્વભાવનું, ચરિત-વીસરો મુનિ ક્યાવ.

વિશ્વામિત્ર કેહ વાટ જોઈ હું, દયા લાવી મન તારી;
 ક્યાં સુધી મારે વાટ જોવી છે, તુંજ નિર્જન મતિ અતિ સારી.
 ઉતાવળે અવધિ કેહ મુજને, નહિતો શાપાગ્નિએ બાણ;
 હરિશ્ચંદ્ર કેહે એક માસ પછી આપું, મુનિ ધન્ય થયા કૃપાણું.
 હમણાં વિત નથી મારી પાસે, માટે આજ્ઞા દીને મુનિદેવ;
 વિશ્વામિત્ર કેહે જ જ રાજ, પણ ન બૂઝીશ આપતું એવ.
 તારો માર્ગ ભદ્રકારી હો રાજ, તુને અરિ દમે નહિ કોઈ;
 એવું વચન સુણી રાજ આલ્યો, પૂઠે નારી ચાલે દંધ જોઈ.
 જે પુષ્પ વેરેલે સ્થાનક હીડવા, અતિ અયોગ્ય રૂપાળી;
 તે દંટકવનભણી પતિની પૂઠે, ચાલવા લાગી સુંવાળી.
 નગરલોકે પત્ની પુત્રની સાથે, રાય દુઃખીઓ દીઠે બ્યારે;
 ત્રાહી ત્રાહી કરી ત્રાડ પાડી મુખ, પ્રભુ સુખદિન દેખીશું ક્યારે.
 હા નાથ, અમો અનાથ થયાં સહુ, તદા મૂઢી શું જાઓ છો દેવ;
 તમે ધર્મકાર્યમાં કુશળ સ્વામી, જોઈ દુઃખ નિવાર્યા તતખેવ.
 એવો ધર્મ ધર્મો ધરણીપતિ, ન પ્રજા દુઃખી કરી લેશ;
 તો આજ અમને તમે સાથે તેડો, હારે ધર્મે રોય મહેરા.
 અહો રાય એક મુદ્દત ઉભા રહો, શું નાસાનાસ કરો આમ;
 નેત્રભંગે મુખારવિંદ રસ પીવા, સ્વામી વાધી છે મોટી મામ.
 હા હા મુખઅખુંજ કવ જોઈશું, રે રે આવી પડ્યું શું દુઃખ;
 જે રાજેન્દ્ર નીકળે રસ્તામાં, તવ પ્રજા ધ્રુવે પૂકું સુખ.
 રાય હરિશ્ચંદ્ર આગળ ચાલે, પૂઠે તપ ચાલે મહામોટા;
 તેની પૂઠે તેનાં સ્ત્રી મુત્ર જાતાં, હા હા દિન આવ્યા શા ખોટા.
 દેહકું દુઃખ રૂપ આ, શિવ શિવ, રે આંખ્યો કેમ ન દૂદે;
 ગળે ખેશી સેવક જાય આગળ, તે રાય ચાલે, (કહી કહી કૂટે.)
 સેવક જેના ગળપર ખેસે, તે રાય ખાજો પળાય;
 અહો રાય સુકુમાર શરીરે, કહો 'કહો કેમ ચલાય
 સુકુમાર સુંદર બૃકુટિવાણું, કંઈ હિંચ ઉપર સોહાવે નાક;
 એવું મુખારવિંદ રજે બરાશે, ના જાઓ ના જાઓ, (કહી મારે હાક.)
 ઉભા રહો ઉભા રહો સ્વામી, સ્વધર્મ આચરો આજ;
 સર્વ પ્રાણીપર 'દયા રાખવી, એ મોટો ધર્મ મહારાજ.

ક્ષત્રિયકેરે મુખ્ય ધર્મ એ, ' શે સજ્જે પ્રભુ આપ;
 વન જાવા તત્પર થયા તે, શે અમારે સર્ગાતણો સંતાપ.
 સ્ત્રી પુત્ર પેરિવાર સધળો, શે આવે નૃપ કામ;
 ધન ધામ્યમાં ધ્યાન ન રાખું, ભણુ રાજવલોચન રામ.
 છાયાભૂત આ કાયા ધારે, મૂડી સર્વ વૈભવ વાટ;
 હા નાથ, હા અનાથસ્વામી, આ શું ઝોછો ઉચ્ચાટ.
 હા રાજ, હા મહારાજ નામી, અમને તજવાનો ધારો ઘાટ;
 રે રે સ્વામી આ નવ ધટે, (ઝેમ વદી પડે છતાપાટ.)
 જ્યાં તમે સાં અમે આવું, જ્યાં તમને સુખ સાં સુખ;
 જ્યાં તમારાં ચરણકમલ છે, સાં ભાગે અમારી ભૂખ.
 જ્યાં તમે સાં નગર અમારૂં, જ્યાં ધર્મિષ્ઠ નૃપ સાં સ્વર્ગ;
 (ત્રાહિ ત્રાહિ કહી તૃષ્ણમાં પડતા, સા મોટા મહાજન વર્ગ.)
 ઉભા રહો ઉભા રહો, ભાષે, શું નાસો નાસો આમ;
 દ્યાર્દ્ર ચંદ્ર દયા કંઠક લાવો, રાખી હૃદયમાં રામ.
 આર્કઠ આતું સાંભળી, રાજ શોકસાગરમાં પડિયો;
 પ્રાણુથી વાહલી આ પ્રજા મારી, જોઈ તેની દુઃખ ધડિયો.
 સર્વસ્વ આપ્યું થણુ નથી, બંધન બોલવા વિષે મારે;
 ઝેમ વિચારી ઉભો રહ્યો રાજ, સાં શું નિપતું સારે.
 વિશ્વામિત્રે જાણ્યું આ ધડી, આકુળ રાધતું મન પાપ;
 નગરવાસીનાં વચન સાંભળી, તમ થયું રાધતન લાપ.
 ક્રોધામર્ષવડે ચક્ષુ ફેરવી, આવી બોલ્યા નૃપ પાસ;
 ધિકાર છે ધરણીપતિ તુજને, દુષ્ટજનથી રાખે શું આશ?
 અસલવાદી કપટાચારી નૃપ, આરંભી બેઠો શું કાજ;
 રાજ્ય આપી પાછુ લેવા ધારે, તારા ભણી વાળે જન આજ.
 ચિત ખેંચી ચતુરાધવડે, લોક કરવા બેઠો તું તારા;
 એવું સાંભળી કુપ્યો રાજ, કરે ક્ષમા અપરાધ મુનિ મારા.
 આ ચાલ્યો, મુનિ ચાલ્યો વેગે, ઝેમ ભાખી કામની સાતો;
 રાણીયાં ચલાય ન વેહહું, તેને ઝટપટ ચલાવી જાતો.
 જોને ચાલવાનો અભ્યાસ ન પેહલા, તે ચાલતાં ઘણી યાત્રી;
 ધીમે ચાલવા ચિત ચતુરા ધારે, તેને હરિશ્ચંદ્ર ખેંચે હાત્રી.

કૃતાંત્રેષુ ૧, ૧ મુનિના જોષ, ૧૨૫ નિવારવારે નારી ખેડે;
 નોય તેનાથી ચલાય ન જરિયે, લચી પડતી વલના લેચે.
 તે જોષ વપનું મન મળરાતું, રે દેવ આશું મહાદુઃખ;
 તેવે તેને લા કરવા આવ્યા, કૌશિકમુનિ તો સુખા!
 શું અલ્યા નારીથી નવ ચલાયે? એનો કંઈ હું આજ ઉપાય;
 નારી સુરભિ નવ ચાલે પયે, તેને દંડની ચિક્ષા દેવાય.
 લે, આ મારા દંડકાષ્ટવડે હું, હાકું સુરભિ તારી;
 એમ કહી દંડ મારવા લાગ્યા, મુનિ દયા ગઈ વેદે ઉચારી.
 એટલુંજે આપણું મુખ જોડું, પણ પુણ્યગાળી નવ, જોલે;
 દુઃખ લાગ્યું દીક્ષમા અતિ ગાઠું, વૃષ સસની તુલના તોલે.
 નાઈ છુ, નાઈ છુ, એવ ઉચાર્યો, બીજેમનમાન આવ્યો વિચાર;
 તે દુઃખ જોષ જન સહુ કંપ્યા, કંપ્યા પક્ષી પશુ નિરધાર.
 દેવદાનવ સ્થાવર જંબમ સહુ, દંપ્યા જોષ રાચતું કષ્ટ;
 કાનાથી મુખે જોલાય નહિ, જોલે કરે કૌશિક નષ્ટ.
 દેવચી દુઃખથી રહન કરે, ખરે આસુ શુ પુષ્પની વૃષ્ટ;
 મન માહે ગાપે સહુ મુનિને, જુએ રડી હુંડી જે સુષ્ટ.
 સર્વ દેવ નીચું જોઈ રહ્યા લા, ન ઉચું જુએ કોઈ શર;
 એવે કૃપાણું વિશ્વદેવે પામે, રામ દુઃખ ધર્મ બરપૂર.
 તે મુખયકી ઉચરિયા એવુ, આ અધમોધમ કૌશિક;
 અપાર મણ કરતા વૃષ પીડે, નહિ મન પુણ્ય પાપની બીક.
 આ મહાપાપી વિશ્વામિત્ર મુનિ, કેવે લોક કરશે વાસ;
 આપણે કોને મખ જઈ રાજ્યું, રે વર્ષ સોની વહી ગઈ આરા.
 અધુના આહુતી બલિદાનથી, પામુ જેવો આનંદ;
 તે દિન વેહેતા કયાં મુનિ તે, ધિક્ક ધિક્ક મતિમંદ.
 પક્ષી કેહ જૈમિનિ સુણીએ, એવી જોલ્યા વિશ્વદેવ પાણ;
 પાંચ જણ તે પૂરે પૂરા, જેહ કૌશિકથી અગાપ.
 વિશ્વામિત્રે કહે રૂ મુચ્ય, વિશ્વદેવે રે વન.
 મનાકેપાસિમિત મુનિ યજ્ઞ, ગાધ્યા પચ મુરગન.
 સમદુઃખભાગી થયા માનવ ના, મૂઠ પામે માનવ દેહ;
 મારો અપરાધ કરી જે જીવો, એહ પીયુકેરો ઉજેહ.

કેહતામાં મામેવ 'યદ્યપિ' 'પડિયા,' 'જેમે' 'પડે' 'તારાં' 'પુણ્યક્ષીણુ;
કાલાવાલા કોટિક' 'કર્ણ' 'હારે,' 'મુનિએ' 'નિહાળ્યાં' 'દીન.
પછે અનુગ્રહ' 'મુનિવરે' 'પ્રદીધા,' 'યાશે' 'માનવ' 'નહિ' 'મીનમેવ;
સંતતિ યાશે' 'નહિ' 'સુર' 'તમને,' 'રેહ' 'સ્ત્રીપાણિયદંણુ' 'રોપ.
ધર્મ્યારહિતકામ ક્રોધે વિનિર્મુક્ત, યાશે' 'તમે' 'જ્યારે' 'સુર;
સુરપણું સહુ' 'પામશે' 'હારે,' 'લાગ્યાં' 'વેણુ' 'મુનિ' 'મધુર.
તે' 'વિશ્વદેવ' 'પાએ' 'અવતર્યા,' 'કૃષ્ણ' 'કેરે' 'પેઠ;
અંશાવતારી એ' 'પાએ' 'પૂરા,' 'પણ' 'જુ કરવા' 'શાપ' 'બેઠ.
એ' 'પ્રકારે' 'પાંડુના' 'પૌત્રો,' 'મુનિ' 'શાપે' 'થયા' 'જાણુ;
પાણિયદંણુ કરવા નવ' 'પામ્યા,' 'માને,' 'મુનિ' 'સત્ય' 'વાણુ.
પાંડવ' 'કથાના' 'સંબંધવાળા,' 'મુનિ' 'પૂછ્યા' 'ચારે' 'પ્રશ્ન;
તેના વિસ્તારે પ્રત્યુત્તર બાખ્યા,' 'હવે' 'શેની' 'રહી' 'મુનિ' 'તૃણુ.
જે' 'સાંભળવા' 'કમ્બજ' 'હોય,' 'તે' 'યથામતિ' 'વિસ્તારે;
વ્યાસશિષ્યનાં' 'દર્શન' 'કુર્લભ,' 'થયાં' 'સુર્લભ' 'પુણ્ય' 'વિચારે.
સર્વ' 'પુરાણીને' 'નમન' 'છે' 'મારા,' 'સંસ્કૃતનું' 'પ્રાકૃત' 'બાપું;
રાગડા' 'તાણી' 'શ્લોક' 'આલાપો,' 'તેવા' 'રાગ' 'ન' 'આમાં' 'દાખું.
પ્રજુ' 'કૃપાથી' 'પાશરે' 'યાગે,' 'વધશે' 'ઉદય' 'આથી;
બા' 'વામીને' 'સંસ્કૃત' 'વાચો,' 'રીઝે' 'લોક' 'રહી' 'કથાથી.
માર્કંડેય' 'પુરાણુ' 'મધ્યે' 'હવે,' 'દ્રૌપદ્યેત્પત્તિનો' 'સપ્તમે' 'ધ્યાય;
પ્રેમાનંદ' 'હરિહર' 'પ્રતાપે,' 'ગુણગણુ' 'પ્રભુના' 'ગાય.
વલણુ.

પ્રભુના ગુણગણું ગાવા અંતર, આવે ભરતી ઓટ રે;
કવિતા અંદિકા નિધિ નિરખી, મન તરંગ તૂટે ઓટ રે.

કંડવું ૩ જી—રાગ મેવાડો.

નૈમિત્તિ પૂછે હો, પ્રશ્ન અનુક્રમે કહ્યા;
હરિશ્ચંદ્ર કથા સુણવા હો, અભિલાષ મનમાં થયા.
કુતૂહલ કારણ હો, લાગ્યું મારા મનમાં;
તે કથા કહી ટાળો હો, થાપે તૃપ્તિ તનમાં.
મહાસંકટ પડિયું હો, હરિશ્ચંદ્ર જૂપને;
પદ્મીસત્તમ બાળો હો, મુખ થયું તે અનુપને.

પક્ષી કેહ સુણ્ય જૈમિનિ હો, વચન સુણી કૌશિકનું;
 હળવે હળવે માર્ગે હો, ચાલ્યો મિપતજીખીકનું.
 તેની પૂઠે જાતી હો, રોખ્યા રાણી સુત લઈ;
 રાજા મન વિચારે હો, શુદ્ધશુદ્ધ શેણે નાશી ગઈ.
 ક્યાં જઈ મારે રેહવું હો, તે ન સઝવું જરિયે;
 સર્વત્ર રાજ્ય મારું હો, ભૂમિતળ રહેતાં ડરિયે.
 શે સાર્વભૌમ કેહવાયો હો, રેહવા ભૂમિ નવ ભાણું;
 શું આખી અવનિમાં હો, નથી દોષનું તાણું.
 પૂછે પત્નીને હો, આપણ ક્યા જઈ વમશું;
 માનતજી ધ્યાન ધારું હો, તોય કષ્ટ કેહઅભિ કસશું.
 તિલપુર, મેદિની હો, રેહવા રામા નવ દેખું;
 શે જીવ્યા નૃપ સારા હો, ભામિની ભાગ્ય ઉવેખું.
 રોખ્યા કેહ સ્વામીજી હો, દુઃખ શાને દિલ ધરો;
 મન વાણારસીવિચારે હો, નિવાસ ત્યાં નિરાતે કરો.
 દિવ્ય નગરી એ છે હો, શ્રવણાણિ શ્રવ હરે;

સૂર્યે સૂર્યવંશી, હો, જોવો ઝટ ત્યાં મૂક્યો;
 જે નૃપના શિકારી હો, તેણે ધાન દેધ હુંકર્યો.
 જોના રથશબ્દે હો, નાસે હરિ આશ્ચર્યે;
 તેને જોઇ નૃપ નાસે હો, દૈવગતિ થી ગણિયે.
 વરીહ આવે ઉપર હો, ધસ્યાં ધસ્યાં હણવાને;
 અતિ, મુઝાવે હો, દુઃખદિનઆવાજણવાને.
 જોના ધનુરવથી, હો, કંપી નાસે કાનનમાં;
 તે ખાવા ધસ્યાં આવે હો, દયા ન લાવે કો મનમાં.
 બ્યાધ ને, ચિતરા હો, કે દીપડા ખડ્ગે હણ્યા;
 તે કૂર પાણીએ હો, અકૂર નૃપ અવગણ્યા.
 ફળગર્ભ જોવો હો, સુત ખાવાની દૃષ્ટિ;
 જોના ધણાસુત રડવખાહો, કાયા તેણે નષ્ટ કહી.
 મૂઝી અઝ્યાસે હો, ખાળ્યાં ગહવર વનને;
 તે નૃપને લપેટે હો, ન દીસવા દે તનને.
 કંટક-અરિ ટાળ્યા હો, જે વસમા ઝેરી ધણા;
 તેની નારીને કંટક લાગેહો, થી દુઃખમાહે મણા.
 જોના પ્રતાપે હો, અરિઓ કુચકુંકુમ ગર્વા;
 તેની નારી કરાં હો, ખાલ્લિકનામ મૂઝી વલાં.
 જેણે તૃપા ટાળવા હો, પર્વો ધણી મંડાવી;
 તે પાણી પાણી ભાંજે હો, ખોમાં દેહ ખંડાવી.
 કે નાથ કંઈ ટાળો હો, અનાથ નથી હું રાજ;
 એવા રવ અરિઓના હો, તે સુણે રવઓના ઝાઝા.
 જેણે ફળકંદ આપ્યાં હો, અતિથિને ખાવાને;
 તેને રહ્યું રે પ્રભુ હો, ઉદર ખાલી જોવાને.
 એવાં દુઃખ વેડી હો, ગહનવન મૂક્યું પૂઠે;
 દેદે વચ્ચું સલજ હો, છોને જગ સહુ રૂઠે.
 દિન વિલા વીશજ હો, કાશીપુર નવ આવ્યું;
 પંચ રહ્યો આઘો હો, કંઈજ કંઈ કંઈ કાવ્યું.
 રે રે અવધિ જાશે હો, રહ્યા દિન દશ હાવે;
 કાણુ લાઇ જાયે હો, કાશીપુરી ક્યાં કાઢાવે.

અજનજન સારે લઈશું હો, 'જ્યારે વાણારસી જશું;
 કેમ દિનનું ખવાયે હો, શું ક્ષુધાવડે સત્ય વાહાશું.
 મુખકમળ કરમાયું હો, લેવાયું લાયમાં અંગ આ;
 બાલુકા મળ્યો બાપ હું હો, ગયો નવરંગ રંગ આ.
 કામિની કૂડું આ થયું હો, દયિતા હૃદયે દેખું;
 એમ દુઃખદિન વીસા હો, રહ્યા હૃદય દિન લેખું
 તેમથી એક જાતો હો, કહી નૃપ પડતો જૂનિ;
 ભરતાર પડ્યો જોઈ હો, ધરણી પડતી ધૂમી.
 બાળક રડે ઉભો હો, કેહ નહિ માગું ખાવા;
 જોડો જોડો માતાજી હો, બાપજી ક્યમચયા આવા.
 એવે એક દેવ શો હો, આવી સાહતો દુખિયાને;
 બાળક પાડે રાડો હો, કા દુઃખિયા કરે સુખિયાને.
 તેણે તે ન ગણુગારું હો, લેઈ ગયો કાશીપુરી;
 ત્રેમાનંદ શેનો હો, કરણા નવ 'ગાઇ પૂરી.

વલણ.

કરણા પૂરી નવ કહી, લહી રસની લેહર રે;
 પુરાણી બાવા કરણા ગાયે, જોને માધવની મેહર રે.

કડવું ૪ થું-રાગ ચૌપાઈ.

પક્ષી કેહ સુણ્ય જૈમિનિ મુન્ય, વાણારસી મૂક્યો મહાપુન્ય;
 એક વૃક્ષની નીચે સુવાડ્યાં, તેને બાળકે રડીને જગાડ્યાં.
 જગતામાં સુણ્યાહર હર નાદ, સુણ્યા અજ શા માનવના સાદ;
 વાયે ધંટ ને કેહ દુઃખ કાપો, પાર્વતીપતે મહતા અમાપો.
 એ સર્વે સુણી રાય હરખ્યો, શેખ્યાને કેહ કાશીપુર નરખો;
 આલ્યો સુખનો દિન સુણ્યશ્યામા, આજ દુઃખના ટળ્યા ઉધામા.
 આપું વિપ્રને, દક્ષિણા હું, ગ્યાનિ પામી શું જોડી તુલ્ય;
 પુત્રને પ્રેમે દેઈ આલિંગન, ચાહ્યો ચૌપ કરી રાજન.
 તે ચાલતાં પડે લથરડી, શ્યામાકેરી દાઝે છે આંતરડી;
 ત્રાણ ત્રાણ કરેને આગળચાલે, ઉજળતામાં તે છાંયડા બાળે.
 સર્વે સ્વવંશનું જોવા માપ, તન તપચું માનો અમાપ;
 યગો સર્વાંગે પ્રસેદ, બળે ગચરચર તાપે મેદ.

એવે પુરનું દાર નિહાળ્યું, અન્નગળા આવેથી. બાળ્યું;
જેવાં પેસે દરવાજા માય, કે દીકા દૈશિક મુનિમે લાંચ.
આવીસનુખ બિભા મહાપુત્ર, 'વિનય' રાખી નમ્યો હૃદે શૂન્ય;
હાથ જોડી બોલ્યો મુખે આમ, આ બિભાં પત્ની પુત્ર માહ નામ!
હું જાતે 'બિભા' ચઈ દાસ, દક્ષિણકાજ લો 'જેની આશ;
એ ઉત્તમ' સાટું ભૂદેવ, અથવા ઈચ્છિત સાધુ સેવ.
વિશ્વામિત્ર કેહ મુણ સસવાદી, રખે યાતો તું વચનપ્રમાદી;
રાજસ્ય સંબંધી જે દેવ, તે તો મારે તું પાસેથી લેવું.
એક માસનો વાયદો કીધો, કાલ તે તારે મુખેથી દીધો;
દે દે દક્ષિણ રહી જે મારી, ખીજ વાત બ રૂએ તારી.
હરિશ્ચંદ્ર કેહ અહો બ્રહ્મન, છે અમ્ભાન તપસ્વી મહાધન;
આજ વદાડ ધાર્યું મુનિ પૂરો, અર્ધ દિવસ! છેરે અધૂરો.
એટલી વાર દયા કરો દેવ, ઈ દક્ષિણ કરું સાધુ સેવ;
વિશ્વામિત્રે કંપાવ્યું તન, ભય વધારવા બોલ્યા વચન.
થોડી ઘટિકા જમ્યે હું આવું, સારે વેણ ન સાંભળું આવું;
દક્ષિણ લેજો મારી પૂરી, નહિતો શાપું ભાખી ગયા સુરી.
એમ ભાખી ગયા મહામુન્ય, શું વિચારો મનમાં મહાપુન્ય;
જે દક્ષિણ દેવા બંધાયો, કેમ ભાણું મુનિએ વાયો!
પણ કપી રીતે આપું તેહ, એમ વિધવિધ કરે! સંદેહ;
જેમનું પોષણ મેં કર્યું સાફ, તે ક્યા ગયું મિત્રાકેઈ લાફ.
મેં ભયો ભરપૂર દ્રવ્ય ભંડાર, ભયો ધાન્યથી પૂર્ણ દોડાર;
તે સર્વતો ધણી મહારાજ, તે મુખ બોલ્યું ન દેઈ શું આજ.
દ્વિપત યાઈ શું અધમોધમ, રે રે ધાય એવું મેં ક્યમ;
પાછો દાનનો પ્રતિગ્રહ કુપ્ત, કેવી રીતે યાઈ સંતુષ્ટ.
કેવી રીતે ન પડું હું નરક, રે રે! કહી ધાયો કળે ગરક;
હવે શું કરું કોડી ન પાસે, ક્યાં જઈ વચું મૂક હું વાસે.
કેઈ નિએ હું પ્રાણનો લાગ, રે રે છૂટું ન તોય હતભાગ;
વચનવડે કબૂલ્યું જે દેવું, તે ન દેઈ તો કબૂલ ધાય કેવું.
બ્રહ્મધન હરણ કરનારું હું, કૃમિકીટ દેહ પામું શુભ ?
કરવું એ છે ધટારત મારે, દાસપણું આ દેહડી ધારે.

જાત વેચવી તે મહાઉત્તમ, ન રાખું દિન 'દેવું અતુત્તમ;
 મહા વિનાશકારી એ દેવું, રાખીને પછી છૂટવું કેવું ?
 પક્ષી કેહ જોમિનિ સાંભળ, એમ અટવાયો તૃપ મહાખળ;
 ચિંતાતુર મુખમુદ્રા દીસે, જેવો બલિવર્દ રેતમાં હીસે.
 આકુલ દીન અતિ તૃપને જોઈ, સાધવી સ્ત્રી મહા દુઃખી હોઈ;
 દુઃખો ભરાયો હૈયા માંચ, ગદ્યગ્ધ વાણીવતી બોલી લ્યાંચ.
 અહો રાજરાજેશ્વર મહારાજ, પરિ ચિંતા કરે તમે આજ;
 ગમે તેમ કરી પાળો વ્રત, પ્રભુ સસવ્રત માનો મહત.
 રમશાનભૂમિતજવા યોગ્યજેવી, માનો વ્રતભંગ આ દેહડી તેવી;
 અહો પુરુષશાર્દૂલ સ્વામિન, સસ તજવાથી નથી અન્યહીન.
 સર્વ શાસ્ત્ર કેહ મોટું સસ, તે પાળો ગરવી કરી 'ગસ;
 મિથ્યાભાષી કરે ભલે હોમ, ક્ષાન્તિમાન હોય' જેવો સોમ.
 વેદવેદાંગાદિક મુખ પાઠ, હારે જેનાથી વસુ આઠ;
 હોય દાનેશ્વરી બલિ જેવો, પુણ્યવંત જોઈ પ્રહ્લાદ કેહવો.
 પણ તે સર્વ મિથ્યા મારાનાથ, જો સસ નવ 'પાળે સાક્ષાત;
 ધર્મ શાસ્ત્રમાં બાખ્યું એમ, સસ બાખે ન કોઈ નેમ.
 તેવું દુર્બુદ્ધિને' છે અસસ, નાખે નરદ માનો મહામસ;
 પૂર્વે કૃતિ નામે તૃપ મહામોટો, જેનો જીમમાં નહિ કોઈ જોટો.
 જેણે સાત ઠ્યા અશ્વમેધ, એક રાજસૂય વિણ વેધ;
 એટલું પુણ્ય કીધું જાતે, પડ્યો સ્વર્ગથી તે એક વાતે.
 અસસ ઉચ્ચાર થયો મુખે, પડ્યો પૃથ્વી પે મહાદુઃખે;
 અહો રાજન ઉપાય છે એક, સસ રાખણહારો વિવેક.
 જીઓ પ્રભુ સંતતિ થઈ મુને, હવે આગલું વેણ રાધે હુંને;
 એમ વદી શૈબ્યા રહી છાની, ધન્ય ધન્ય હે તારા રાણી.
 દુઃખે અશ્રુ પડે મોતી જેવાં, આંસુ બોર જેવાં કહીએ કેવાં;
 જેતું હોય તેતું નવ જાણો, ભલે ન હોય તેને નવ ધાણો.
 એવી જોઈ રાણીની દીન દેહ, બોલ્યો યઈ રાજ નિઃસંદેહ;
 અહો ભદ્રે રડે શા માટે, વારંવાર રોણે તું ઉચ્ચાટે.
 કસ્ય પડે તું તાપ સંતાપ, માપી આપું મહિલા મહામાપ;
 તું જે સંતતિ મુખ કહે છે, તે આ બાળક દુઃખ સહે છે.

અહોગજભાગિનીભાગિનીબોલો, કેવી ઇચ્છામાં સતી ડાલો;
 રાજપત્ની કેહ સુણો રાજન, હું : પુત્રવતી છું : પાવન.
 સતપુરુષોત્તમનાં જે કાર્ય, તે તો વર્ણવી કહું, હું આર્ય;
 પુત્રદળ પ્રાપ્તિ હેતુ માટે, સ્ત્રી મહણ કરે એ ઘાટે.
 હવે મુજને વેળીમારા નાથ, આપો આજણુને દક્ષિણા હાથ;
 પક્ષી કેહ સુણ્ય જૈમિનિ તુલ્ય, વેણુ સાંભળતાં યાતુ શુંય.
 ધાત્યું દ્વદ્યવેધક શર જીર, મૂર્છા ખાઈ પડ્યો બરપૂર;
 પામ્યો સંતા તે કેટલીક વારે, રે રે ધિઃક ધિઃક ઉચ્ચારે ભારે.
 અહોકલ્યાણુકારીકમળાક્ષિદેવી, આવી વાણી તું બોલે કેવી;
 મહાદુઃખકારી લાગે તુજ વેણુ, જાવા દે જાવા દે એવા કેહણુ.
 તુજહાર્યયુક્ત વચન શું ભૂલ્યો, ના ના નથી મૂઢ એવો હું દ્રવ્યો;
 ના ના, હસિતવદની કેમ એવું, ઉચરે દ્વદ્ય ધા વાગે તેવું.
 મુખ ન કઈ એવો ઉચ્ચાર, તો કર્મ ક્યમ આચર્ય નિરધાર;
 એમ વારંવાર મુખ બોલી, પડ્યો પૃથ્વી શું ધરણી ડાલી.
 પૃથ્વીપડ્યો લહી પતિ મહાભાગ્ય, શુ ઉચરવા લાગી સ્ત્રી તે જાગ્ય;
 રાજપત્ની કેહ હા માહરાજ, આ શું દુઃખ આવી પડ્યું આજ.
 રંક પક્ષીના પર પર પોઠો, અંત્યંત મુવાળાં અંતર ઓઠો;
 તે આમ પડ્યા પતિ આજ ભૂમિ, ખંભા ખંભા કહી દાસરેહતા ખુમી.
 કોનું કર્યું પતિ તમે અપમાન, કે આ ભોગવો દુઃખ મહાન;
 જોણે આપી અસંખ્ય ગાયો, પૃથ્વીધન લેતાં કોઈ ન વચાવો.
 જે આજણુ લીધાં દાન, તે તો યઈ પડ્યાં રાય મહાન;
 તમે પૃથ્વીઆપણુદારા ભૂપ, તે પડ્યા પૃથ્વી યઈ કુરૂપ.
 હા દૈવ કષ્ટ અતિ કહું, નાથે કોનું કીધું પ્રભુ ભૂંડું;
 ઈંદ્ર ઉપેન્દ્ર તમથી તો હારે, તેની આવી દશા કોણુ વિચારે.
 પૃથ્વીપર પડ્યા મૂર્છા ખાઈ, આ શા દિન આવ્યા દુઃખદાઈ;
 એમ વિલપે રાણી, રાય બેશુદ્ધ, પાસે જાળક જિભો અણુબુદ્ધ.
 માનાપિતાપર પડ્યાં પ્રાણુસંકટ, તે સમજે પુત્ર ગતિ વિકટ;
 લાગી ક્રુધા તે ભૂખથી વ્યાકુળ, હા હા પિતા કષ્ટ સમાકુલ.
 અનાથ સરખાં જોઈમા ને જાપ, તેને પ્રકટ થયો મહાતાપ;
 તેનું દુઃખ તોયે તેણે મૂક્યું, ભૂખથી કષ્ટ પિતૃનું ચૂક્યું.

બાળ બોલ્યો તોતળી વાણી, ક્યમ પિના સૂતો દુઃખ આણી;
 મને લાગી છે ભૂખ ઘણેરી, માતા ખાવાનું દે મને લેલી.
 હે મા હે મા, આપ્ય ઉઠું ઉઠું, ઘણી ભૂખ લાગી તને કહું;
 ને મારી જીભનું ટેરનું સૂક્યું, ભૂખ ના ભાગે ધૂળ હું ખૂંકું.
 આ અહીં માડી કાંઈ કાંઈ થાય, એ શું હશે કહે મારી માય;
 મારાથી બેજે ન બોલાય, ખાવા આપ્ય ને લાવી આંધ.
 એવે અવનનું લાં એક થાતું, દુઃખ ટોડી આવીને સાતું;
 પક્ષી કેદ જૈમિનિ સુપ્ત તુય, આગે કયા વિસ્તાઈ હુંય.
 વલણ.

કયા વિસ્તાઈ દારમી, કરી હરિને પ્રણામ રે;
 વિપ્ર પ્રેમાનંદ નામ મિથ્યા, છે હરિ મોટા મુખધામરે.

કડવું ૫ મું-રાગ કાલેરો.

પક્ષી કેદ જૈમિનિ સુણો, દુઃખ પામ્યો કેવું રાજન;
 માઆપ પશાં પુત્ર ખાવા ભાગે, એવે આવ્યા લાં મુનિજન.
 મહાભયાનક તાપસી, પ્રલયકાળ જેવો કાપ;
 દક્ષિણા લેવાને આવ્યા, મુકવાં અસલ આરોપ.
 જીએ મુનિ તો બે જણ પડિયાં, બાળક રડે ઉભો પાસ;
 તે નૃપને ઋષિએ જળ છાંટ્યું, જેને દક્ષિણાની દિલ આશ.
 સાર પછે મુખથી એમ બોલ્યા, જાક્ય જાક્ય હે રાજેન્દ્ર;
 કખૂલ દરેલી દક્ષિણા આપો, તું મહા સત્યવાદી ઉપેન્દ્ર.
 દેવાદારનું દુઃખ દિન દિન વાધે, જેમ વાધે કૌરના વાળ;
 હીમ જળે શીતળતા પ્રકટી, નૃપ ઝખઝી ઉડ્યો તત્કાળ.
 જેમ મૃતકને અમૃત સીએ, ને જાડે એતના પામી;
 જે દુઃખથી તેનું મૃત્યુ થયું હોય, તે પીડા દેખે પાછી સામી.
 તેની દશા કેવી થાય માનો, પણ આ તો ઉત્તર દોસે;
 કાળ જશા મુનિવર જોઈ સામા, દાનેશ્વરી મન હીસે.
 તદપિ આપતું ક્યાંથી આણી, એ ચિંતામાં નૃપ પડિયો;
 પુનરપિ મૂઝિત થયો પોતે, તપ કાઢી ઋષિકોષે હડિયો.
 પુનરપિ જળાદિકે આશ્વાસી, દિનસતતમ બોલ્યા આમ;
 હે નૃપ ! જે તું ધર્મને ધારે, આપ આ મારા દામ.

સસવડે સવિતા નભ તપતો, રહી સત્યે પૃથ્વી ભૂપ;
 સસ ધર્મ એ સૌથી મોટો, છે સત્યે સ્વર્ગ સુખ અનૂપ. ^૬
 કોષ સસવાદીએ તોળી જોયું, ત્રાજવામાં ધાલી સસ;
 સો અશ્વમેધથી અધિક હવું તે, એ શ્રેષ્ઠ માનો મહામત્સ.
 રે મતિ તુજને વાંદે છું હું, માહ મૂઢને શિક્ષા દેવી;
 જૂઠાખોલો મહાનિષ્કંડ પાપી, તેને સુલદી મતિ તે કેવી. ^૭
 અનાર્યથી સામવિધિ શે સાધુ, વાંદે સુણ્ય તૃપાળ તું આજ;
 મહાસમર્થ તું થરો પૂરો, સુણ્ય મારો સસભાવ માહરાજ.
 જો દક્ષિણ તું ન જો અમારી, તો શાપી કરે તને પ્રેત;
 હું સૂર્યોત્તમી ઉભો વાટ નિહાળું, આણું ન દ્વિચિત હેત.
 એ રીતે કહી મુનિ વળિયો, જોતા જોતા થયા અત્રોપ;
 રાજ મહાભયભીત થયો ત્યાં, જાણે વસમો વિશ્વામિત્રકોપ. ^૮
 ક્યાં જવું ને શું કરવું તે, સૂઝે નહિ નલભાર;
 કૂટી કોડી સરખી નહિ પાસે, પાખ્યો અધમેધમ ઉપચાર.
 એવી દશામાં મહામુનિ કેરા, શબ્દદંડ પડે પીક;
 એ દશાવાળા નાથને નિખાં, ધણી બોલી યમ ધીટ.
 અહો નાથ માંદે કહું માનો, શે બ્રજો શાપામિત્રી આપ;
 એમ વારંવાર તૃપપત્ની ભાખી, સારે પ્રકટયો તન પરિતાપ.
 અહો ભદ્રે નિર્દય પતિ તારો, કરશે નારીવિક્રય કાજ;
 રે રે પ્રભુ હું દુષ્ટ મહાપાપી, આજીવ વદશે આવું આજ.
 મહાદુષ્ટ નીચ ચાંડાળ પોતે, ન વર્તે આવી રીત;
 તે કર્મ આચરવા હું બોલો, ક્યા નારી મધ રાજ પ્રીત.
 એ પ્રમાણે સ્ત્રીશું બોલી, ગયો નગરમા રાય;
 મહાપીડિત કષ્ટે અમૂઝાયો, જેની કપે થરથર કાય.
 કંઠ સુકાયો નેત્ર ભરેલો, એવો તૃપવર ચોટે ભય;
 અહો નગરજન સુણીએ વચન મમ, આજ વેચું મારી કાય.
 તું કોણ છું એવો પ્રશ્ન ન કરશો, કારણ કે હું છું પાપી;
 રાક્ષસી કર્મ કરવા બેઠો હું, માનુષી ધર્મ ઉઘાપી.
 એથકી પલુ અધિક પાપી ને, અમો ફરે છું પૂરા;
 મારી પ્રાણપ્રિય પત્નીનું સાકું, કરવા આવ્યો છું થરા.

એવું છતાં નવ પ્રાણુ તબું હું, મુખ ખોલું દરવા સાટું;
 દાસી કારણ ક્રોધ દધિતા રાખે, તેના ઉપકારમાં અમે ગાહું.
 આવો અવસર ફરી નહિ આવે, નહિ મળે દાંતી આવી;
 જોણે અનેક દાસીઓ પર પ્રીતિ રાખી, તેને આવી લાગ્યું આ ભાવિ.
 પક્ષી કેહ જૈમિનિ મુણો તમે, એવે આવ્યો વૃદ્ધ એક વિપ્ર;
 અરે ભાઈ મારે દાસી રાખવી, એવું મૂલ્ય કહે તું ક્ષિપ્ર.
 ધન સંચક ધણો મારી પાસે, ઘરમાં મળી નારી મુકો માર;
 તે ધરકાર્ય કરી શકે નહિ જણો, માટે ધન ખરચું આ વાર.
 આ તારી સ્ત્રી નિપુણ જણાયે, તરણ રૂપ સ્ત્રીલમાં છે સારી;
 એ ગુણની સાથ દ્રવ્ય આ પૂરું, તે તું લે નારી દઇ તારી.
 નારી તારી દઇ ચાલ્યો જ વાટે, એવું વેણ સુણ્યું નરેન્દ્ર;
 તેનું દુઃખે દૃઢ્ય ચીરાઈ ગયું અતિ, રે મેં શાં પાપ કર્યા મહેન્દ્ર.
 હા કે ના નવ મુખથી ઉચર્યો, દ્રવ્ય બાંધ્યું રાગની ગાંઠ;
 કેશે સાહી સ્ત્રી ખેંચવા લાગ્યો, જો જો જાણણુ ખરો લાંઠ.
 સ્ત્રી કેહ પિતાજી મૂકો મુજને, હું આવું તમારી સાથ;
 આ કેશ મારા કોઇએ નવ ખેંચ્યા, તમે ખેંચો જીએ મમ નાથ.
 શું આટલા દુઃખથી અંત આવ્યો હશે, શ્રોતા મનમાં એમ;
 ના ના એમ રખે ભાઇ ધારો, થાય પડતા પર પાટુની રેહ મ.
 માતાને પીડાની જોઇને બાળક, સુમત્રવા શું ક્રોધ્યો;
 વસ્ત્રે વળગી પડ્યો કાકપદાજો, મુખ પાડે ઘણી ઘણી રાક્ષો.
 રે મા આ વૃદ્ધ તને કયમ ખેંચે, મારા જનકને મૂકી આજ;
 રોહિતાશ્વ વળી રૂદન કરી કેહ, આજ કોપશે મા મહારાજ.
 રાજપત્ની રડતી મુખ ખોલી, આર્થ મૂકો પળ વાર;
 મારા બાળક પુત્રને આલિંગી લઈ હું, ત્યાં મુઠી મુકો દાતાર.
 અહો પિતા એ બાળક કેઈ, દર્શન દુર્લભ મુજને;
 માટે જરા વાર મુજને મૂકો તો, આશિષ દેઈ તુમને.
 અહો વત્સ આવ્ય આવ્ય આ બાળુ, જો દાસી થઇ તારી માત;
 અહો પુત્ર મને સ્પર્શ કરીશ નહિ, સ્પર્શ યોગ્ય રહી નથી જાત.
 તદપિ તે બાળક નવ સમજ્યો, ગયો રડતો રડતો મા પાસ;
 અશ્રુથી નેત્ર ભરાઇ ગયા જોનાં, દિસે અંગે અગ હિંદાસ.

ઓ મા, ઓ મા કહી પાછળ ધાયો, વળગી પડ્યો તેની કોટ;
 સાદું કરનારે લાત મારી એક, સાહી તેની દઢ ચોટ.
 ઓહો માતા, હે 'માતા કહીને, બાઝ્યો બાલુડો બાંય;
 હે માતા મુજને આ મારે, તું નવ બોલે મુખ ક્યાંય.
 રાજપત્ની કહે અહો દિગ્ગરાજ, એક વિનંતિ સુણો મારી;
 આ બાળકને સાથે લાગે ખરીદો, પ્રભુ થાવ એટલા ઉપકારી.
 એ વિના મારા પ્રાણુ ન રાખું, કે કરી શકું નવ કામ;
 હું હીન દીન અભાગ્યણી સામુ, ભાળો' કૃપાદષ્ટિ આમ.
 હું સનાથ અનાથ જેવી પ્રભુ બણ્યો, મેળવો ગાયને વત્સ;
 પ્રભુ પુત્ર પ્રેમ મર્વેને લાગ્યો, ક્યમ જીવે જળવિણુ મત્સ્ય.
 તે આલણુ મહાકૂર હતો પણ, નહિ વિશ્વામિત્ર જેવો;
 તે પડેલા પુરુષની પાસ જઈ કેહ, ક્યમ અલ્યા પુત્ર દેવો કે નદેવો?
 આ વધારે દ્રવ્ય હું તુજને આપું, તે લઈ બાળક દે મુજને;
 અથવા અમો રોણે પૂછું કંઈ, આપું દ્રવ્ય કહું શાસ્ત્રે તુજને.
 ધર્મવેત્તાએ સ્ત્રી પુરુષ કેઈ, મૂલ્ય કર્યું નક્કી નાણુ;
 શત સહસ્ર લક્ષ કે કોટિ માનો, જોલ્ય શું દેઉં તુને અનણુ.
 તદપિ નૃપ મુખથી નવ બોલ્યો, સારે વિત્રે કીધું આમ;
 પ્રથમની પેઠે છેડે દ્રવ્ય બાધ્યું, પછે ચાલ્યો લઈ હરિનામ.
 રાજપત્ની અને પુત્ર નિહાળે, પૃથ્વી પડ્યો જૂપાળ;
 આગળ જવા જેના પગ નવ ઉપડે, મારે ધક્કા દિગ્ગ કરાળ.
 તદપિ તે નવ ચાલ્યાં જમારે, પછે બાધ્યાં જને એક દોરે;
 ગોપાળક વત્સ સુરભિને ખેંચે, તેમ ખેંચે કૂરબાન દ્વંદ્વકોરે.
 તે જોઈ નયણે નૃપ અતિ કંપ્યો, વારંવાર ઉજ્જુ મૂક્યા નિઃશ્વાસ;
 રે મારી પત્નીને વાયુ ન પસં, કે સૂર્ય શશિનો પ્રકાશ.
 તે નારી દાસી યદ્ય ગદ્ય મારી, ધિક્ક દૈવ તુને ધિક્કાર;
 સૂર્ય વંશમાં જન્મ પામેલો, તે દુઃખ પામે સુકુમાર.
 જેની અંગુલી મગફળી હડાવે, તે શુ વેચાયો આ વાર;
 ધિક્કાર છે દુર્ણંદિ મુજને, ન વસે દયા લગાર.
 અહો પ્રિયે, હા' વત્સ બાળુડા, શું આવી દશા આવી આજ;
 મારી અનીતિએ જને વેચાણું, રે મેં કથાજ્યું તમારું કાજ.

મહાકષ્ટ હું દેદે પામ્યો પણ, આ જીવ શાથી ન જામ;
આ જીવતરમાં ધિકાર પડો, જેણે વેચ્યાં પુત્ર પુત્રવતી માય.
રે રે પ્રભુ શાં પાપ કર્યા મેં, દેવા લાગ્યો તું આ દંડ;
અતિ થયું હવે ક્ષમા કરો પ્રભુ, નથી નથી કંઈ પાખંડ.

વલણુ.

નથી નથી પાખંડ કંઈ મારાં, એમ વિલપે તપભૂમિ પડીરે;
તે જદ્દ વિપ્ર પત્ની સુત લઈને, ગયો આયે તેણી ધડીરે.

કડવું ૬ હું-રાગ રામઝી લેહેકણી.

પક્ષી કેહ જૈમિનિ સાંભળો, કરે તપ ત્યાં વિલાપ;
બ્રાહ્મણ ગયો સ્ત્રીપુત્ર લઈ, પ્રકટયો તન પરિતાપ.—પક્ષી૦
એવે વિશ્વામિત્ર આવ્યા કને, લેવા દક્ષિણા ધન;
તેને હરિશ્ચંદ્રે ધન આપ્યું, રીઝ્યા નવ મુનિજન. પક્ષી૦
કલત્રપુત્ર વેચી મેળવ્યું, તેહ ઓછું પડ્યું જાણ;
શોકસંતપ્ત તપને દહે, ક્રોધી કૌશિક વાણ. પક્ષી૦
હે અધમક્ષત્રિય મને અવગણે, હું આટલી દક્ષિણા યોગ્ય;
એમ જો ધારતો તું ઉરે, તો લાગ્યો જાણ શાપરોગ. પક્ષી૦
સારી રીતે સાધ્યાં તપ ધણાં, વળી પાળ્યું બ્રહ્મપણું જેહ;
તું ઉગ્ર પ્રભાવ જો માદરો, અધ્યયન શુદ્ધ આ દેહ. પક્ષી૦
તેવડે કરી ધન મેળવું. તે દર્શ બ્રહ્મ-વૃષ્ણાણ;
હરિશ્ચંદ્રે કેહ આપું વળીખીજું, કરો પ્રતીક્ષા દયાળ. પક્ષી૦
મારી પાસે ધન છે નહિ, આપીશ મળ્યે ખીજ વાર;
સ્ત્રીપુત્ર વેચ્યે જે આવ્યું તે, આપ્યું અધુના નિર્ધાર. પક્ષી૦
વિશ્વામિત્ર કેહ તપ મુણો, રહ્યો અવરોધ ગ્રોથો ભાગ;
એટલો રહ્યો દિન જોઈને, ધસ્ય સસ પર અતુરાગ. પક્ષી૦
હું વાટ જોઈશ રહ્યા દિનની, પછે ન લેઉં લગાર;
એમ કહી થયા ચાલતા, કરી મુજે કૂર ઉચ્ચાર. પક્ષી૦
વિશ્વામિત્ર ગયા પૂહી, પડ્યો તપ શોકસમુદ્ર;
તે નિશ્વાસ મૂકે છે સર્પે શો, થયો ધણો દીન રાજેન્દ્ર. પક્ષી૦
શાપ ભય, ભય સસતો, પછે બોલ્યો મોટેથી જૂપ;
ધન દેઈ દાસ લેવો કોઈને, તો હું આ જિજ્ઞાસુ કરૂં. પક્ષી૦

સૂર્ય 'અસ્તાયજે નવ ગયો, હાં સુધીમાં વેચાઉં;
 હું દાસ થાઉં આ દેહથી, પત્નીપુત્ર પેટે જાઉં. પક્ષી૦
 એવે એક ચાંડાળ આવિયો, તેનાં કંઈ શાં વખાણુ;
 દેહમાંથી હુર્ગધ નિકળે, છે અતિ કુરૂપ નિર્ધાણુ. પક્ષી૦
 કેશવડે અંગ કરકંઈ, વધી દાઢી વિણુ ક્ષૌર;
 ખે દંત મુખ બાહર નિસર્યા, તે પણ દીસે ન ગૌર. પક્ષી૦
 કૂર કઠોર દીસે ધણો, હારે કાળપે મેશ;
 ઉદર દીસે ગોળી સમું, વળગી રહી મૂછે ઘેશ. પક્ષી૦
 માંજરી રૂક્ષ આંખો ધણી, કરે મુખ કઠોર ઉચ્ચાર;
 'પક્ષી હણી પગપર ગ્રહા, લટકતા કરમાં નિર્ધાર. પક્ષી૦
 મૃતકના હાર અંગે ધર્યા, જાલી નર ખોપરી હાથ;
 છે વિશાળ વદન રાક્ષસ સમું, જોને જોઈ ડરે ભૂતનાથ. પક્ષી૦
 જોખડીતોતડી બોલી બોલે, વિટાયા જ્ઞાન ચોપાસ;
 એક કરે જાલી લાકડી, જોઈ ઉપજે જમને ત્રાસ. પક્ષી૦
 એવો ભયાનક જૂંડરો, કદરૂપાનો ભૂપ;
 આવી મુખે એમ ઉચ્ચો, મારે લેવો દાસ અનૂપ. પક્ષી૦
 બોલ્ય દાસ તારૂં મૂલ્ય શું, આપું મુખ માગ્યા દામ;
 ખરીદ કંઈ તને ખાંતથી, આવી ઉભો રેહ તું આમ. પક્ષી૦
 પક્ષી કેહ જૈમિનિ સાંભળો, પછે શું બોલ્યો વૃપાળ;
 હરિશ્ચંદ્ર કેહ ભાઈ કોણુ છે, કૂર દુર્ભાષી કરાળ. પક્ષી૦
 ચાંડાળ કેહ હું ચાંડાળ છું, મને લોક' કેહ છે પ્રવીર;
 વધ કરવા યોગ્યને હું હણું, વળી મહું મૃતકનાં ચીર. પક્ષી૦
 એ નામ ને ધંધો અમતજો, ચાલ્ય મારી તું સાથ;
 તું જાણ્ય ઉદય થયો જ્ઞાનનો, તને ત્રુડ્યા ત્રિભુવનનાથ. પક્ષી૦
 હરિશ્ચંદ્ર કેહ મહાનીય તું, છે અધમોધમ ચાંડાળ;
 તારૂં દાસત્વ નથી મારે જોઈતું, ભલે લાગે શાપ કરાળ. પક્ષી૦
 એમ ભણે રાધ નેટલે, એવે આવ્યા કૌશિક;
 ક્રોધામર્ષથી ગગડે મેધ સમ, તવ થઈ 'ધણી' જાળી છીક. પક્ષી૦
 વિશ્વામિત્ર કેહ વૃપ અલ્યા, આ ચાંડાળ દે છે ધન;
 તે લઈ દક્ષિણાર્ધ આપ્યે તું, યાવ મારૂં મન પ્રસન્ન. પક્ષી૦

અનેક પ્રકારના અનેક શબ્દો, વારંવાર અંબળાય રે;
 શુ મૃત્યુ લોકનું નરક ઝૂંઘારું, મૂઢમતિએ વ્યાપ રે.
 અમામલિક ગખ્તે ભય ઉપજે, આવે ખાવા વ્યાઘ્ર નિષાળ રે;
 તેમની ચીમોએ ખીંક લાગે, ભયે હોય ભયદેવના ભયપાળ રે.
 તે અમાનમા આવી વખો, વૃષભચરિત્ર દ્રતલ ગોક રે;
 સ્વચ્છિતિનો ગોચ કરે ધ્રોણ, જરા ત્યા હુ ખ દરે આવોક રે.
 ત્યા રહી તે વળી શુ શુ ઝરનો, તે ક્યમ કેડવાય હુથી રે;
 મહાકવિ કોઇ મોટા જાણે, હુખિયાનું હુ ખ ઝૂંથી રે.
 વલણ,

હુખિયાનું હુ ખ ઝૂંથી જાણે, હું અસ્પષ્ટમતિ અજ્ઞાન રે;
 પુરાણીકારણુ પુરાણુ જાણુ, નવ મતિ મુજ મહાન રે.

કંકણું ૮ સુ-રાગ મેવાડાની દેશીકેર.

વિલખે છે નૃપ મન માય, હો રે હરીલા ભૂસુર;
 તે આ શુ કર્યું હુખદાય, હો રે હરીલા ભૂસુર.
 ક્યા મયા સેવક મંત્રી મુજાણુ, હો રે હરીલા ભૂસુર,
 મયા ક્યા પ્રાણણુ ગુણવાન, હો રે હરીલા ભૂસુર.
 અરે દૈવ લીધું રો ગજવ, હો રે હરીલા ભૂસુર,
 શુ યયુ સુખ મર્વે મારે તાલ્ય, હો રે હરીલા ભૂસુર.
 હા રૌમ્યા, હા તારા નાર, હો રે હરીલા ભૂસુર,
 હા લાડવાયા પુત્ર સકુમાર, હો રે હરીલા ભૂસુર.
 છોડ્યો હીનલાગી તમે કેમ, હો રે હરીલા ભૂસુર,
 હા હા મુનિ કૌશિક ધરો ક્ષેમ, હો રે હરીલા ભૂસુર
 નથી નથી કૌનિષ્ઠો વાડ, હો રે હરીલા ભૂસુર,
 થયો હુ તો પૂર્વને પાપે રાક, હો રે હરીલા ભૂસુર
 હવે ■ કંકળી જાજ, હરિચંદ્ર દામણો રે,
 ચાડાળસેવાઆવીલાગીઆજ, રાય છુ નામનો રે.
 તે મેં સ્વીકારી ધરી પ્રેમ, હરિચંદ્ર દામણો રે,
 જો સોખ્યો મુનિએ મને નેમ, રાય છુ નામનો રે.
 અરેઆછે રૂક્ષ નરીર મલિન, હરિચંદ્ર દામણો રે,
 દોમે દોર વિના દેહ હીન, રાય છુ નામનો રે.

આ શું ગંધાય એમનું અંગ, હરિશ્ચંદ્ર દામણો રે;
 અરે મારે કરવો શું એમનો સંગ, રાય છું નામનો રે.
 મિન્દ્ર ચાંડાળનાં ઘરે એહ, હરિશ્ચંદ્ર દામણો રે;
 કરે જોષિકા ઝાલે જોડ, રાય છું નામનો રે.
 હવે એ સૌ ધરું મારે દેહ, હરિશ્ચંદ્ર દામણો રે;
 અહીંથી તહીં ભટકું નિઃસંદેહ, રાય છું નામનો રે.
 એ જ્યાં કમાઈ ઇચ્છે જાણ, હરિશ્ચંદ્ર દામણો રે;
 હવે તેવું મારે કરવું તિરવાણ, રાય છું નામનો રે.
 કાલે આવે મૃતક નવું આંહી, હો રે શું કહું રે;
 મળશે માલ ઘણો તે માંહી, એ પીડા કેમ હરું રે.
 તેમાંથી આટલો તો મારો ભાગ, હો રે શું કહું રે;
 ખીજે રાખું રાયનો ધરી અનુસંગ, એ પીડા કેમ હરું રે.
 ત્રણ ભાગ રણા જે સોય, હો રે શું કહું રે;
 તે તો, ચાંડાળ મારાના હોય, એ પીડા કેમ હરું રે.
 આમ ભાખી રખડું બૂદ્ધેવ, હો રે શું કહું રે;
 એક બંધમાં બે માનું એવ, એ પીડા કેમ હરું રે.
 ફાટેલાં ચીથરાંની કંયા અંગ, હો રે શું કહું રે;
 પહેરી ફરું હું રાની અભંગ, એ પીડા કેમ હરું રે.
 ચિતાની રાખોડીએ મહારાજ, હો રે શું કહું રે;
 મુખ કર ઉદર લેપાયો આજ, એ પીડા કેમ હરું રે.
 મેઢ વસા મજ્જવડે જાણ, હો રે શું કહું રે;
 આવે કરઅંશુલિમાં ઘણી તાણ, એ પીડા કેમ હરું રે.
 હું મૂકું નિગાસા વારંવાર, હો રે શું કહું રે;
 દ્યો કમ્ભે લખ્યાં ચાંડાળ ઘરઆર, એ પીડા કેમ હરું રે.
 જોણે પેર્યા જલિદાનકેરા હાર, હો રે શું કહું રે;
 તે મારા મસ્તકમૂળવુ વળી સાર, એ પીડા કેમ હરું રે.
 એમ વારંવાર કરે પોકાર, હરિ સાહે કરો રે;
 નવ ખાગખીએ, ચુણેછે હોકાર, રાય પીડા હરો રે.
 ગઈકાં મારી નાસી ગાઉઆર, હરિ સાહે કરો રે;
 મારાપર કાપ્યો શાથી પ્રજુ સાર, રાય પીડા હરો રે.

દૈગિદ્ મુનિ વિલા માસ ખાર, હરિ માહે કરે રે;
 તે તો આર યુગ જેવા નિરધાર, રાય પીડા દરે રે.
 એમ રાય વિધવિધ કરે વિલાપ, હરિ સંભારતો રે;
 પછે તેને પ્રકટ્યો કેવો તાપ, મને વિચારતો રે.
 તેનું કંઈ યથામતિ વરણુન, હરિ સંભારતો રે;
 મુણો તમે ઝોના વક્તાજન, મને વિચારતો રે.

વસણુ.

ઝોતા વક્તા જાબજો, સતિયાનું કેનું સલ રે;
 નિકપુર અસલ ન આચર્યું, છે ગરરી જેની ગલ્ય રે.

કડપું-૯ મું-રાગ ધનાત્રી.

પક્ષી કેહ સુણ્ય જૈમિનિ તુષ છ, પછે વૃપનું લાં યાતું શુંય છ;
 એક સમય સૂતો ધાક્યો પાક્યો છ, જોતા રચના પડ્યો ધણો ડાકો છ

હાળ.

ડાકો પડ્યો પ્રિયવિયોગી રાજ, જેનું ગરીર કંઈશ જાણ;
 જેની ધણે દિવમે આંખ મળી, પણ ન સ્વપ્ને સુખ વખાણ.
 આધિવ્યાધિ સર્વ ટળી ગઈ, આવ્યું નાનું સરખું મોત;
 લાં દૈવકૃપાએ કે સ્મગાનવાએ, પ્રકટી સ્વપ્ન કેરી જોત.
 એવો વિચાર સ્વપ્ને થયો કે, ગુરુદક્ષિણા ન અપાઈ;
 તે માટે દેહાંતર ધરી મારે, દુઃખ ભોગવતું અર્ધવાઈ.
 ગુરુદક્ષિણા લોપ કર્યાનું, એ પ્રાપ્તિત સલ;
 એવો વિચાર થયો સ્વપ્ના માહે, ગરવી જેવી ગલ.
 વળી તેજ સ્વપ્નમાં એમ જોયું, હું રહ્યો ચાંડાળણી પેટ;
 તેના ઉદરે વસતાં વૃપ વિચારે, અહીંથી છૂટ્યે પામીશ વેદ.
 જો વેદલો છૂટું તો પુણ્ય કરું હું, એવે થયો જન્મ તત્કાળ;
 લોકે ચાંડાળઆળક તે કલો, એવું સ્વપ્ન પામ્યો બૂપાળ.
 તેણે ધંપો લીધો લાયમાં, પિના કરે તે કરતું કાર્ય;
 આસંકત થયો શવક્રિયા માહે, તવ બૂલ્યો જાતિ આર્ય.
 સાત વર્ષનો એમ થયો તે, એવે એક દિનનું શવ આવ્યું;
 દિન નિર્ધન હોયે તે નવ જાણ્યું, તેણે કર લેવા મન બાળ્યું.

પણ તે વિપ્રોએ જવ માન્યું નહિ, ચાંડાળ દુઃખ દેવા લાગ્યો;
 તે બ્રાહ્મણોએ ચાંડાળ આગે, વિનયગુણને લાગ્યો.
 ચાંડાળબાળને કૌશિકમુનિનું, કૃત્ય કહ્યું માંડી આમ;
 અહો પાપિષ્ઠ અશુભકર્મકારક, તું સુણ્ય કૌશિકનું કામ.
 હરિશ્ચંદ્રે દક્ષિણા નવ દીધી, તેથી નૃપ થયો ચાંડાળ;
 અહ્યા તુ ચાંડાળ થઈ દિનધન ધમ્મ, તે છૂટી ગ કિયે કાળ.
 બાળ ચાંડાળે માન્યું નહિ, લારે વિપ્રે દીધો શાપ;
 હે અધર્મોદ્ધમ પડ્ય નરક માહે, અધુના સેહે તન તાપ.
 એવું વચન વદનેથી નીકળતાં, સાં દીડા બયાનક ફૂતાં;
 કરમાં પાશ ગ્રહીને આવ્યા, તેથી સારાં સો જગ બૂતા.
 બળાત્કારે તેણે બાધી લીધો, તે પંથુ જોયું દૃષ્ટ;
 ખેદ પામી હા માતા હા પિતા, એમભાખી પામ્યો અતિકષ્ટ.
 આર્કઠ સુણ્યું નહિ યમફૂતે, નાખ્યો જઈ નરક માય;
 તેને તપ્ત તેલની કડામા નાખ્યો, દુઃખ દુઃખ દીઠું લાંબ.
 સાથી કાઢી તેને કરવતે કાપ્યો, જેનું આભિય પડતું ભોમ;
 વળી લાંથી તે દુખિયા નૃપને, નાખ્યો અંધતામમ જ્યાં નહિ સોમ.
 તહી તેને રૂધિરાદિકનું ભોજન, કરવું પડ્યું નિરવાણ;
 હું ચાંડાળબાળક નરક પડ્યો છું, એવું નૃપને થઈ ગયું બાન.
 એ રીતે યમફૂતો બાળે, દિવસે દિવસે અધિક;
 પમાડે ખેદ ને શોભ પમાડે, કોઈ જગાએ મારે ઢીક.
 કાપે હલાવે અંગ અતિશે, વળી સળગાવે તેની દેહ;
 ઠાઠે મારે તાપે ઉભો રાખે, કંઈકે ઉરાડે વાયુમાં તેહ.
 એવાં એવાં દુઃખ અનેક દેતાં, સાં ગમે કેવું જાણ;
 એક દિવસ એ મુખગો જાયે, ક્રમ કહી શકે અજાણ.
 એવાં એવાં સો વર્ષ રહ્યો તે, મહાનરકની માંય;
 તે યમફૂતો નામ સાંભળી, ઘણું કંપે ઉભો જ્યાંય.
 એવે ફેક્યો તેને પૃથ્વી પડ પર, લા વિદ્યાબક્ષક હુઓ શ્વાન;
 ઝાકી કાઢેલા અનને ખાતાં, મૂક્યો એક માસે શ્વાને પ્રાણ.
 પછે ચાંડાળ ગર્દભ થયો, કરિ કીશ અજ બિડાલ;
 કંઈ ને બલિવર્દ બકરો, દિન કૃતિ જંતુ બૂપાળ.

મન્ય કંઠ વરાહ શાહી, કુકુટ દીર ચક્રી જાત;
 સારીકા ને શેડો નૃપ, યથો ન કંઠ પ્રખ્યાત,
 પછે સ્થાવર વૃક્ષ વેલી યથો, ગુહ્ય ઇલાદિ સર્વ;
 ચક્રુઃશ્રવાદિક સર્વ માંહે, તે પામ્યો જન્મ અખર્વ.
 એમ અનેક યોની રહ્યો, ધારણ કીધા અનેક દેહ;
 તે જાતિ જાતિના દુઃખમાં, યથો સંતપ્ત નૃપતિ તેહ.
 એ રીતે કુયોનિ બટકતાં, પરાં યથા મો વર્ષ;
 સ્વારે ક્રોધકે કાળે પોતાને કુળ, જન્મ જોઈ પામ્યા હર્ષ.
 એવું એવું દુઃખ ધણું દીકું, વળી તે જન્મનું બાણું દુઃખ;
 ઘૂત રમતા સજ્ય કલત્ર હાર્યો, નાશી મયું સદુ સુખ.
 તે એકસો રહ્યો જાતોજાતે, સ્વારે નાશી ગયો વન માંય;
 તે વનમાં તેણે હરિ એક દીકો, મુખ દાડી બેઠો સાંય.
 તે સિંહ આવીને ખાઈ મયો, વળી ઊવતો હુઓ તેહ;
 તવ પત્નીનો શોભ કરવા લાગ્યો, મુખશું બોલ્યો એહ.
 અહો નારી મને કુખીયો મૂઝી, નાશી ગઈ તું ક્યાંય;
 વળી તેણે પુત્રવતી લહી પત્ની, તે કલ્હતી ગયા પતિ પાંચ.
 અહો સ્વામી શું ઘૂત રમ્યાનું, તમારે છે કામ;
 આ સ્ત્રી પુત્ર મહાદુઃખ પામ્યાં, હવે એવું ન રમશો સ્વામ.
 વળી ફરી ફરી તે નાસવા લાગ્યો, પણ દીકી નહિ સ્ત્રીજન;
 પાછો સ્વર્ગમાંથી તે સ્ત્રીને નિહાળે, દીન સરખી રાજન.
 ખેલ્લારકે રવ દરે રહી તે, કેહ રહ્યો રહ્યો સ્વામીનાથ;
 વળી પાછો તે આ વિધિ દેખે, રહે સ્વસ્ત્રી મહી પુત્ર હાથ.
 નૃપતિને નાકમાંથી બોલાવે, કીશિકે કહ્યું ધર્મને જાણ;
 એવામાં નાગ પાશે નૃપ જલ્યા, જેની કુંહિત યઈ ગઈ વાણ.
 બાંધી રૂંધી ધર્મનિકટ લાવ્યા, તેણે કંથ્યું કીશિક ફેલ;
 તોપણ સાં નવ લેશે જણાયો, દેશ અસત્યતણો સત્ય.
 એ જે જે જોયું નૃપે સ્વપ્ના માંહે, તે તે ભોગવ્યું વર્ષ ખાર;
 આર્યું વર્ષ પૂરું યાતામાં, વળી ચમકતે ચલો નિરધાર.
 તેવામાં યમ કાપરૂપી, દીકો નૃપે સ્વયચક્ષ;
 તે કાપરૂપી યમ નૃપ શું બોલ્યો, સાબળ આ એક પક્ષ.

વારી ન રાક્ષસ એવો તું જાણે, છે વિશ્વામિત્રનો ક્રોધ;
 તે કૌશિક મુનિ તારા પુત્રને મારે, માટે માન તું મારો બોધ.
 આટલા નૃપ દુઝ્યા અવનિ, તે નહોતા તુજ નેવા;
 દક્ષિણા આપી ન આપી તેમાં શું, સાથે સધાય જોટલી સેવા.
 સસવાદીની તારે છાપ શે જોઈએ, જેથી પરે અતિ દુઃખ;
 દક્ષિણા મારે દેવી નહિ કેહ, જો થાયે પક્ષમાં મુખ.
 સસવક્ત્રા હું નથી કહે તું, તો મજે કલત્ર ને પુત્ર;
 રાજ્ય રિદ્ધિ સર્વે મજે, વળી મજે ઘર ઘરમત્ર.
 સ્વપ્નામાં નૃપ કંખી ઊડયો એમ, એ શું બોલો. યમરાજ;
 આપું કહી ક્યમ અન્યથા બોલું, શે કરું અસત્ય હું કાજ.
 મુખ અંતે દુઃખ, દુઃખ અંતે છે, મુખ મુલો ધર્મરાય;
 માટે મારે સર્વ વિપ્રતું દેવું, કંદવી ન મુજે નાય.
 તારે ક્રોધ આશી ધર્મ કેહ પાપી, જા પડપ મૃત્યુ શોક;
 તારે કર્મે અવશેષ રહ્યું તે, ભોગવ્ય આણી શોક.
 જો દહતર ગાંડ દહેમાં રાખીશ, તો યારે કલ્યાણ;
 નહિ તો આ નરક માંહે પચીશ તું, માન્ય મારી સસવાણ.
 નિશ્ચે તું કૌશિક કદી ન જીતે, જા જા પરો મૂઢમત્સ;
 એમ ખરું બોલું સમગ્રવિષું છે, પ્રાદી જેની પલ.
 એવે બારમું વર્ષ પૂરું થયું, આવ્યો દુઃખનો અંત;
 તેને યમદૂતે નાખ્યો પૃથ્વી, જાણે પડ્યો જૂમિ મહંત.
 યમલોકથી હું પૃથ્વી પડું છું, એવો ભય પેડો મન માંધ;
 હાજી હાજી જાગ્યો રાજા, મારે આ તે શું કહેવાય.
 આ દુઃસ્વપ્ન ક્યમ આવ્યું મુજને, તેનું કરવા લાગ્યો ધ્યાન;
 સાથી આવ્યું એ કેમ થયું, તેનું થાય ન કંઈ અનુમાન.
 પછે વિચારું કદા એ કુંડે દાઝ્યા ઉપર એ હુણ;
 જેનો પાર પમાય ન એનું જોયું, આ ને કર્યું કાનું બળ.
 કીક સ્વપ્નામાં જે જોયું તે જોયું, પણ વીલા મારાં બાર વર્ષ;
 એવી બ્રાતિ બ્યારે થઈ જૂપતિને, તારે પૂછે સાથીને કરી સ્વર્ગ.
 તેમાંના જે જડ મતિવાળા, તે લાબ્યા નહિ વિશ્વાસ;
 આદા ધીકી કરવા લાગ્યા, નૃપતિ કુંડે દાસ.

કેટલાક કેહ ના નથી વીલાં, કહે કેટલા હાય;
 એવું સુણી ટપ મહાદુઃખ પામ્યો, પણ સાંથી ક્યાં જાય.
 આખર સુરને શરણુ ગયો તે, જોલ્યો મુખથી જોલ;
 હે દેવલોક માઈ રક્ષણુ કરજો, વળી મારી તારા કેશે તોલ.
 બાળકનું બદ્ધ મુનિછ કરજો, કઈ ધર્મદેવને હું પ્રણામ;
 વિધિદરિને નમું હું ભાવે, પરાવર શુદ્ધ રૂપ માહ નામ.
 સર્વથી જૂના વિકાર વિના, અહો પ્રભુ પરમેશ;
 પામે લાગું હું જૃહરૂપિતિ, નમું શિરસાષ્ટાંગે મહેશ.
 એમ નમન કરી સૌ દેવને, પછે લાગ્યો કરવા કામ;
 આંડાળ વૃત્તિને અનુસર્યો, બહુ મુખે શ્રીધનસ્થામ.
 વસણુ.

શ્રી ધનસ્થામનું સ્તવન કરી, ટપ મૃતકનાં લે ચીર રે;
 શું વિષ ત્રેમાનંદ વર્ણવે, જે અચળ અડગ મહાધીર રે.

કડવું ૧૦ મું-રાગ સામેરી-દેશદિર.

ગયું રાજ્ય, ગયું રાજ્ય, ગયો પુત્ર, દાહડો દુઃખ ધખધખ્યો રે;
 સાંભળ પક્ષી કેહ જીમિનિ તુય, ટપ જોઇ શું બખ્યો રે. ગયું
 બ્યારે નિવૃત્તિ પામ્યો સ્વપ્રરોગ, સારે હતો તે થયો રે;
 પામી સ્મૃતિઓ સર્વે. નાશ, મક્ષિન અંગ યદ્યગયો રે. ગયું
 કાળો કુખડો હાથમાં ડાગ, ઝાલી આલ્યો ઝટપટો રે;
 ઉધરાવે મૃતકનાં દાણુ, કરે ઘણી ઘણી લટપટો રે. ગયું
 ન સંભારે પદ્મિની પુત્ર, ઉત્સાહ સહુ ગયો રે;
 ગયું રાજ્ય જેતું અવિધાર, સ્મશાનવાસી થયો રે. ગયું
 હવે એક દિનનો સમાજોગ, તારાને શો જાન્યો રે;
 કરે દ્વિજ ધરનાં સર્વ કાર્ય, જેને પિતાશ્રી ગણ્યો રે. ગયું
 રમે પામે નાનેરો બાળ, સુખ જેણે ભોગવ્યાં રે;
 તે એક અછકં ખાય, જેણે ભોગ ભોગવ્યાં રે. ગયું

નવ સમજે નાનો બાળ, રડે ખાવા ધારણે રે;
 મુંદે કેશ પછાડે કર પાદ, માતા પડે ધારણે રે. ગયું
 દયા આવે બટાણીને કા વાર, સારે આપે ખાવા રે;
 તે તો ઝુંટી લે બટણ સાર, રહ્યું હવે કંઈ જવા રે. ગયું
 એમ રડી રડી થાકે બાળ, મરી જાયે જૂખડી રે;
 જે જમ્યો પૂરાં પકવાન, સુખ માગી સુખડી રે. ગયું
 તેને ટાઢો શીજો કાપો ભાત, તે પણ મળતો નથી રે;
 લાગ્યું હૈયામા તારાનું દુઃખ, તે શું કહું કથી રે. ગયું
 પાડયાં આંટણુ પગ ને હાથ, ક્રુધા લાગી ઘણી રે;
 નથી માત પિતા પતિ સંગ, કે જોણે મારી ગણી રે. ગયું
 તેમા જુએ તે પુત્રનું દુઃખ, સુખ ગયું સ્વામીનું રે;
 સુણે શર સમા ઘણા બોલ, સ્મરણ બહુનામીનું રે. ગયું
 તેની ચળાવવા જ્ઞાતિ વિપ્ર, ઉપાય ઝાઝા કરે રે;
 કંઈ હોય મીઠું સટ કામ, તદ્દપિ કાપે ભરે રે. ગયું
 માપે અણુમાપકરી ગાળ, કંપે નાર અવનવી રે;
 પણ મન સલ્ય એહ સુખદાય, કવન શાં કવે કવિ રે. ગયું
 જ્યારે થાક્યો દેતાં દુઃખ દિવ, સારે મતિ નવી કરી રે;
 કળગર્ભ સમો થયો રક્ષ, તે બાળક ધરી રે. ગયું
 દેવપૂજન કરે માટ, પુષ્પો વીણે ગ્રેમદા રે;
 રમે કુસુમસમૃદ્ધતી માંય, બાળક થઈ મહામુદા રે. ગયું
 રમતો રમતો ગયો તે બાળ, કેતકી પાસ કારમો રે;
 જેને લોહ પનોતી બર, બેઠો રાહ બારમો રે. ગયું
 પ્રાપ્તે દુર્લભ સુર્લભ જાણ, તેવી લહી કેતકી રે;
 અતિ નીચાં લહી થડ બાળ, ચટવા કરી મન વડી રે. ગયું
 મડ્યો મણુ ચટ્યો હમર જાણ, સેવા પ્રજા કેવડો રે;
 ફરી ધાયો નાગ, જે કહું હતો કેવડો રે. ગયું
 કા ગુહરણુ જેવું રૂપ, પછે કહો શું કહું રે;
 કરચંચુડે કરાળ, હતું તોહતું હું લહું રે. ગયું
 નાડી ચીસ મહાવિકરાળ, પડ્યો પૃથ્વી ઝટ લઈ રે;
 ગુણી ગાઈ આવી કને માત, કપોલે કર હં રે. ગયું

પડ્યો પુત્ર થયો તેજ દીન, રહી પડી માવડી રે;
 સાં ગાળ દેતો આવ્યો વિપ્ર, રો વાર લાગી આવડી રે. ગયું
 તેણે મુઝો દીઠો કને પુત્ર, કે અતિ આનંદિયો રે;
 હતો એ માંય એને સ્નેહ, હવે નિર્ભે એ ક્રિયો રે. ગયું
 એમ વચે ન પામ્યું મન શાત, ટ્રીગિકનો ભાષ હનો રે;
 ક્યો છૂટા દંડનો પ્રહાર, યમ શુ થયો છતો રે. ગયું
 વળી મૂર્છાં ઊડી તારા નાર, નમન ક્યું બાપને રે;
 મારા પુત્રને દંડ્યો નાગ, ભૂડી તેથી આપને રે. ગયું
 હવે આને સ્મગાનની માય, લઈ હુ કપમ જઈ રે;
 સારે દિન કેહ તારા ભોગ, નદી નાખ્ય હું લહું રે. ગયું
 આપુ બાવાને બોલાવુ વિપ્ર, મૃતક ઉચકાવવા રે;
 જ નાખી આવ્ય વેલી તુ તાર, નથી એ બોલાવવા રે. ગયું
 તોય ઊઠે ન તરણી સાય, મોકે તરણી આકુળી રે;
 તેને મારી છૂટે પાપણે, વામા વપુ વ્યાકુળી રે. ગયું
 પછે બાળક નાખી ખાધ, ચાલી સ્ત્રી ઝટપડી રે;
 નથી મૃતકના ઉચકનાર, દશા એવી ઝટપડી રે. ગયું
 લે મૃતક વિસામો એક, ચટે જ્યારે પાલખી રે;
 તારા કરતી વિસામા અનેક, મહન ગતિ ના લખી રે. ગયું
 નહિ ચાર કે હય વેહનાર, પુરૂષ નથી પૂરૂં રે;
 એકે નાખ્યો ન સંધ મોઝાર, લખ્યા લેખક્યમ ટળે રે. ગયું
 એવી દશાએ તારા રાણી, આવી સ્મગાનમાં રે;
 પુત્રપ્રેમે ભૂડી પિતાવેણુ, દેવા દાહ દાનમાં રે. ગયું
 આવી મૂક્યો ગંગાતટે બાળ, મધ કાષ્ટ બોળવા રે;
 કાએ મૃતકને ફડા ગીધ, રહી રાખ ચોળવા રે. ગયું
 તેને મારી છટે ઉરાડે નાર, કરે કાષ્ટ એકલા રે,
 કા કા કરી આવિયા કાક, થયા પડી ચોગડાં રે. ગયું
 જેમ તેમ મેળવી કાષ્ટભાર, ચિતામાં નાખતી રે;
 મૃત નવરાવી ગંગામાય, દીનપાણુ દાખતી રે. ગયું
 વલણ.

દીનપાણુ અતિ પીન દાખે, બાળે શુ ભવથી બળી રે,
 વિપ્રજન તે દિવસ કેહને, રેહશે હરિ હૃદયે મળી રે.

કડવું ૧૧ સું-રાગ ધનાશ્રી.

લઈ પુત્ર ઉત્સંગે રહે આપાર છ, દુઃખે સોસવાયલી નિરધાર છ;
 સુદા મ્હાનવતી છે ઉદાસ છ, રજે બંરાયા કેશ નિરાશ છ.
 હા વત્સ, હા પુત્ર, કુમાર છ, શે બોલો વાહલા સુકુમાર છ;
 અહો રાજન તમે ગયા ક્યાંહી છ, દુઃખ દુઃખ જોઈ ન્યાંહી લ્યાંહી છ.
 આ પુત્ર પૃથ્વી પર નવ મૂક્યો છ, રમતાં પૃથ્વી પર જોને હુંકર્યો છ;
 તે સર્પદંશે પડ્યો પૃથ્વી ઉપર છ, તેને ક્યમન જુઓ તમે વૃષવર છ;
 એવા વિધ વિધ કરે વિલાપ છ, ઋતુ જાવાનો જોને મંનાપ છ;
 એવે ધુરુહી આવ્યો રાજન છ, જ્યમ રહે મરણ પોકે મોટો જ્ઞાન છ.
 વાધી આશા વૃષ્યાંડાળને એવી છ, મળશે વન્ન વિલપે કોઈ દેવી છ;
 ગયો ધસ્યો ધસ્યો તેની પામે છ, દીડી ખેડી નારી ત્યાં ઉદાસે છ.
 સ્વસ્તી કરે ખેડી વિલાપ છ, તેણે જાળખી ન જાતે આપ છ;
 તેનું કારણ પણ છે એવું છ, કાંકે કષ્ટ ધણું દેહે સેવ્યું છ.
 ધણા પ્રવાસે, ધણા શ્રમે છ, ગયો નવરંગ, જાળખે ક્યમે છ;
 તે રાજપુત્રીએ પણ તેને લાય છ, ન જાળખ્યો જોયો જૂઠો જ્યાંય છ.
 જોના સુંદર કેશ કપોળ વિશાળ છ, કમળ ગાત્રે લાર્યા મૃગ મૃગાલ છ;
 જો સર્વાંગે જંઠાથી ભરિયો છ, દૈવે શુભદ્રુમશે દેહ કરિયો છ.
 જોને જાળખે નહિ પ્રભુ જાતે છ, પછે વામા જાળખે કંઈ વાતે છ;
 એવે વૃષે જોયો મુએલો જાળ છ, મહા મનોહર અંગ રસાળ છ.
 નહિ મૂત્રતંતુએ વીંટ્યો જાણ્ય છ, ડસ્યો સર્પે વહે સ્ત્રી વાણ્ય છ;
 એવો મૃત જોઈ પ્રગટ્યો ખેદ છ, વૃષ અંગે ધયો પ્રસ્વેદ છ.
 જોયું તેનું કેશે મંડિત મુખ છ, જોઈ જિંઘી ભૂકુટિ પામ્યો દુઃખ છ;
 શ્રીવા શંખ સમાની રાજે છ, લાંબા સ્યામ કેશ અતિ વિરાજે છ.
 ન જોળ્યા ન જોળ્યા જાણ્ય છ, તદપિ કરે કેશનાં કોણ વખાણ્ય છ;
 છે કમળપત્ર સરખાં નેત્ર છ, જિગડળ અંધર શું મોહનું દોત્ર છ.
 મુખ યઈ ગયું પોહણું મરણે છ, દૂધિયા દાત દીસે પડ્યો ધરણે છ;
 નોખી ચાર દાદ દિમે મહાસુંદર છ, દીસે ચાર વેતનું અંગ મનદર છ.
 ગોળ મટોળ મોંઘું મુખ છ, જોઈ દીર્ઘઆહુ જાણે દુઃખ છ;
 છે ચાર રેખા ને મન્યાકૃતિ છ, યવચિહ્નવાળાં કરની મહાગતિ છ

તુમારા અંગ પ્રત્યેગે થયો ઉત્પન્ન છું, હૃદયા માફ કરતો નિત્ય પ્રસન્ન છું;
 તેવા પુત્રને વેચ્યો મેં જાતે છું, હલકી વસ્તુ ન વેચાય જે વાતે છું.
 પ્રથમ રાજ્ય ને દ્રવ્ય માફ લીધું છું, પછે દૈવ સર્પરૂપે દુઃખ લીધું છું;
 જોઈ દૈવ સર્પે ડોશો આ સુત છું, રે રે દૈવ તુજ કૃતિ અદ્ભુત છું.
 થયો છું બયાનક વિષે અંધ છું, ક્યા કર્મના બંધાયા બંધ છું;
 એમ ક્રેહતાં પ્રસર્યો પ્રસ્વેદ છું, મદ્મદ્ વાણી થઈ ઉપચો ખેદ છું.
 આલિંગ્યો મૃતઆળને ભૂપ છું, પડ્યો નિશ્ચે થઈ પડે જીમરૂપ છું;
 હવે આ નારી કરતી શુભ છું, તે યથામતિએ ભાષું હુંબ છું.
 પાડી ધીરજ અંતર ધારી છું, રાય મોહ મમતા મનથી ઉતારી છું;
 પુષ્પો જનનીએ શરોપૂરો છું, ઘાતા ભક્તર્થા નહિ અધૂરો છું.

વલણુ.

નહિ અધૂરો ત્રણે વાતે, હરિશ્ચંદ્ર માહ ધીર રે;
 હે પડતા પર પાડુ સહી, છે દૈવ વસમો વીર રે.

કડવું ૧૨ મું-રાગ કેદારો.

જાપત્ની કેહ આળખું આને, મને મતિ દીધી ભગવાને;
 એ તો એજ નિશ્ચે થયો મનથકી રે.
 પુરૂષપંથ્યાનન જેવો એજ, સુમન મન મોહકારી લલ્લો મેંજ;
 મંદ્ર, હરિશ્ચંદ્ર આગે ન રેહ ટકી રે.

હાળો.

છે મંદ્ર જેવો હરિશ્ચંદ્ર એ, એમાં નહિ મીનમેખ;
 શી ઉચ્ચ નમતી નાસિકા, કુંદનકળી દંતની રેખ.
 એહ પ્રખ્યાતા એહ જ્ઞાતા, એહ છે હરિશ્ચંદ્ર;
 શે પુરૂષેશ્વર પધારિયા, સ્મશાનમાં મહામંદ્ર.
 એમ વિધ વિધે વિચારતી, ચૂકી સુત સામેની દૃષ્ટ;
 પૃથ્વી પડ્યો પતિ બાળતી, ક્ષમિની પામી કષ્ટ.
 શોકસાગરમાં કુળી છે, એવે પતિ જોયો પાસ;
 છે તેહ વળી સ્મશાનમાં, પશો પૃથ્વી થઈ ઉદાસ.

એમ સ્વામી મુત સંબંધી તાપે, તપી રહી તનંગી;
 એવે નિહિત જે ચાંડાળકેરો, કરદંડ જોયો મતિ મંદી.
 આ દંડ શ્વપચ ધારતા, તે ક્યમ ધર્યો પતિ હાથ;
 એમ વિચારી મૃગનયની, લટી પડી પૃથ્વીસાથ.
 પછે રેહતે રેહતે સંજા પામી, આમ ઉચરી વામ;
 હે નિર્દય દેવ તુને ધિઃક છે, એ ક્યો આવો સ્વામ.
 મર્યાદા વિહોણો નિંદ્ર તું, ક્યમ કે ક્યો નૃપ ચાંડાળ;
 તે ઇંદ્રવૈભવ લેછ લેતા, ન કરી દયા વિકાળ.
 હે દેવ તે એનું રાજ્ય લીધું, ક્યો સુહૃદ્દજનવિયોગ;
 સ્ત્રીપુત્ર વેચાવ્યા છતા, ટાળ્યો ન ભવનો રોગ.
 સંતોષ નવ થયો એટલે, તેથી ક્યો નૃપ ચાંડાળ ?
 અહો રાજન મહાદુઃખવતી છું, ક્યમ ન લેતા સંભાળ.
 પૃથ્વી પરથી જડ પ્રિયે, બેગ પર્યંકે જાણુ;
 પ્રભુ એમ કેમ કેહતા નથી, વહો વહો મુખ વાણુ.
 ભૂપતિ હું નવ લહું, તમ છત્ર ધરાતું સીશ;
 મુવલુંઝારી ચામર વ્યજન, ક્યમ ન દેખું આ દિશ.
 શો 'વિધાતા વાક પડિયો, કે દીધો આવો દંડ;
 આગે સેવક મર્વ ચાલતા, જે ઇલા નૃપ નવખંડ.
 અંગવસ્ત્રે અવનિ પરની, વાળતા ધૂળ ભૂપ;
 એને સ્વચ્છ કરી બેસાડતા, ક્યમ તે કરે અહીં - કુરૂપ.
 આ સ્મશાન છે શું દેવ ન જાણે, જ્યાં ખોપરીની નહિ ખોટ;
 પડ્યાં ધડાકેરાં / કાચલાં, કાઢે ભૂત ભૈરવ ડોટ.
 શખના - નિર્મોલ સૂત્રથી, ઢંકાયલું કેરો જાણુ;
 એનું પરમ દારણુ સ્મશાન આ છે, ક્યમ રહે દેહે પ્રાણુ.
 વસાથી રસ નીકળી, જેણે કરી અલંકૃત ભોમ;
 એ સૂકો રસ મહાગંધ મારે, ન જીવે સન્મુખ સોમ.
 રક્ષામાં વન્ધિ રહેલો, જેણે બાળ્યાં અર્ધી હાડ;
 તેમાંથી મહામજ્જા નીકળી, નહિ રમ્ય દુઃમ કે નહિ પાહાડ.
 ગીધ . શૃગાલાદિ સ્વરે, નાઠાં છુદ્ર પ્રાણી જાય;
 જ્યાં ચિતાધૂત્રે દિશાઅંતર, મેસાશાં લેહવાય.

અહીં ભક્ષ્ય મળશે મૃતકનું, એમ લહી નિશાચર દરખાવ;
 એવા રમશાને પીડા પામ્યો, ફરે છે મહારાય.
 એ પ્રભાણે વદી મુખથી, માહા શોક કેઈ પાત્ર;
 પછે વૃષપત્ની વૃષ ગળે બાઝી, જેનું ગળ્યું સુંદર ગાત્ર.
 પીડિત રવે પોકારતી તે, કરી વિવિધ વિલાપ;
 પત્ની પતિને એમ લાખે, આ તે સ્વપ્ન કે સંતાપ.
 માહાભાગ્ય માનો જેમ જેવું, વરો તેવું નાથ;
 મુજ મન મહામોહ પામે, શું સાચું નથી સાક્ષાત.
 જે હોય સાચું તો કહું હું, નથી રહ્યો ધર્મજ કાંઈ;
 નથી સારતા એમાં રહી, નથી માલ પતિ એ માંહી.
 તેમ દિવસુર પૃથ્વીકેરા, પાલનમાં નથી ધર્મ;
 અવશંસપણું સસ આર્જવ, વિષે નથી શુભ શર્મ.
 જે ધર્મ હોયે એહમા . કે, શર્મ હોયે સ્વામ;
 તો દુઃખ તમને કેમ આવે, નવ કયું કહું કામ.
 એવાં વચન સુણી સતીકેરાં, નિઃશ્વાસ નાખે રાય;
 કુંઠિત વાણીએ સર્વ ભાખ્યું, ક્યમ ધરી નીચની કાય.
 એ સાભળી રડતી સતી, નાખતી ઉષ્ણ નિઃશ્વાસ;
 પછે પુત્રમૃત્યુકેઈ કારણ, ભાખી થઈ ઉદાસ.
 કારણ સુણી ધારણ ટળી, વૃષ ગયો પુત્રની પાસ.
 આલિંગી ચુંબન કયું મુખપર, પડ્યો પૃથ્વી ખાધ ત્રાસ.
 વળી ખેઠો થઈ બોલ્યો, હે નારી છુ દૂય દીન;
 છે લાલસા ઘણી લાલની, દુઃખ પડ્યુ આ વીપીન.
 તો ગયો વાહલો પુત્ર ન્યા લાં, જવું આપણુ ખેવ;
 જઈ માગવી બીખ કમની પાસે, તે નિશ્ચય નારી દેવ.
 હે વરાગી સુણો સાચુ, ક્યાં સુધી સેહશું ક્લેશ;
 અરે ધિક્ક દૈવ તુને ધિક્ક છે, આ દેહ નથી અવશેષ.
 છે કોણે અભાગી હું સમો, નથી મર્જુમાં સ્વતંત્ર;
 માંડાળને જવું પૂછવા, જુઓ જન આ જંત્ર.
 એમ ન કરતાં અગ્નિમા પેસું, તો છે અન્ય જન્મે દુઃખ;
 દાસ થઈ વળી અવતરું હું, હા ગયું શમણે સુખ.

બોલ્યું અબોલ્યું જો કંઈ તો, પડું નકરની માંય;
 ત્યાં કીટ યઈ હું અવતરું, હા હું જઈ રેઉ ક્યાંય.
 જ્યાં જંતુ ફેલી ખાય મુજને, જોવું પડે પર આભિય;
 વસા શોણિત સ્નાયુ આદિક, જોવી પડે ઉદિશ.
 એવે પદાર્થે ભરી પૂરી, વૈતરણી નદી નામ;
 તે માંય પડું પડે મારે, હવે શું કંઈ મહાધામ.
 વળી અસિપત્ર કાનન વિષે, ચલાવે યમદૂત;
 હું રૌરવ નરકકુંડે પડી, વળી અવતરું યઈ ભૂત.
 હું ડૂબ્યો દુઃખ સાગરે, વળી ક્યાં પડું નરકનિવાન;
 પ્રાણીપ્રાણુ સાગે સુખ લહે પણ, પડે બોગવતું વિધાન.
 એ સતિ એ વિચારી હું શુ કંઈ, તૂટી ગયો વંશનો તાર;
 મહાવેહતા જળપ્રવાહમાં, ડૂબી ખાધો પુત્રે માર.
 તે જોઈ તદ્દપિ નવ મરું હું, કાંકે છું પરતંત્ર;
 પણ શાસ્ત્રમાં એવું હશે નહિ, કે દુઃખી તેહ સ્વતંત્ર?
 એમ તો નહિ હોય નિષ્ઠે, પણ સુણ્ય એવું કાન;
 કે કષ્ટે ફટાયો જેહ પ્રાણી, તેને રહે ન પાપતું જાન.
 શોકકષ્ટ આ સુત મરણે, જોવું રહ્યું વશી નિર્વાણ;
 તેવું કાંઈ નથી તિર્થંક વિષે કે, અસિપત્ર વન જાણ.
 તેવું દુઃખ નથી વૈતરણીમાં, માટે સુણો સાધવી વાણ;
 પુત્ર ચિતા પ્રદિપ્તાગ્નિમાં, હું તો જેઝંભાંશ પ્રાણ.
 કંઈ અપરાધ કીધો તાહરો, તે દુષ્મા. કરજો શામ;
 હે હારવવહની આરા આપું, તું નિઃશંક આચર આમ.
 જા દિનગૃહ મેં જ્યાંહી વેળેથી, વળી સુણ્ય માઈ વેણ;
 જો મેં દાન આપું હોય કંઈએ, યજ ક્યાં હોય સુખદેણ.
 જો ગુરજન સંતોષિયા, તો, ને પુણ્યે પુત્રની સાથ;
 તું મજે મુજને માનિની, પૂરે ઇચ્છા બોબોનાથ.
 આ લોકમાં જે પુત્ર કાર્યે, ક્યાંથી હોઈએ એક;
 એ ફલેચ્છા પૂરી. ક્યમ પડે, દૈવે ક્યાં વ્યતિરેક.
 હો દોષરહિતા દસિતવહની, હે સતિ મહા સ્મિત;
 હું માણું મુઠાંહેલા પુજ કરે, ધરી પ્રેમની પ્રીત.

હાસ્યમાં કે ગુપ્તસ્થાને, કદી વધા અવટિત બોલ;
એ સર્વ ક્ષમા કરી રહો રાજ, તરૂણી ધારી તોલ.
હું રાજપત્ની, વળી છું સતી, નવ કરીશ એવો ગર્વ;
કોની અવગણ કરતી નહિ, સંતોષવા દિજા સર્વ.
તેમાં જાણો અધિક એ છે, વધુ પૂજનિક અલ્પ;
છે દેવ તુલ્ય જસુર સધળા, જે જાણે આગમ ધર્મ.
વૃદ્ધાણ,

આગમ ધર્મ લહે તે ધર્મધારી, જે આચરે તે દિજા રે;
વિપ્ર પ્રેમાનંદ વર્ણવે, ઉગે ક્ષેત્ર જેવાં ખીજ રે.

કંઠકું ૧૩ મું.—રાગ મારૂ.

સાંભળો સ્વામી મારૂં વચન; હું છું સાધવી રે;
એહી રહી મૂર દિન રાત, સહીશ કેમ રાજવી રે.
યાશે અગ્નિ જાળવલ્ય માને, લારે અમો શું કહું રે;
દુઃખ ભોગવવાને અશક્ત, પડી પ્રાણ પરહકું રે.
એ માનો નિશ્ચે મારા નાથ, દુઃખ સુખ ભોગવું રે;
ન શું નાક પતિ સંઘાત, જુગતીએ જોગવું રે.
આવું સાથે પાછાં જૂમિ માંય, ખીજી ઇચ્છા નથી રે;
રાજા કેહ વાર કીજે એમ, ઘટે તુને એ સતી રે.
પછે સવાડી ચિતામાં સુત, સ્ત્રી સાથે મહામતિ રે;
સ્તવે ઇક્ષ્વાકુ કુળનો જૂપ, જેની ગહન ગતિ રે.
તું છું સર્વેશ્વર દેવનો દેવ, આદિ મધ્ય અંત નહિ રે;
છો કૃષ્ણ વર્ણ મહા કૃપાળ, ધર્મ અંતર પીત સહી રે.
જેને પરમાત્મા હરિ વાસુદેવ, નારાયણ કેહ સદુ રે;
એવા ભદ્રકારી જગવાન, કીર્તિ હું દ્યમ કહું રે.
હવે આ ચિતાની માંય, પડું છું ઉતાવળો રે;
મળજો આપ્યો જે મારે નાથ, આ તેનો કમળો રે.
આ જેદિક્ર તેની આંહી, હું તો જળી મરું રે;
હાય સાંભરી રૈખ્યા વાત, કહેા હવે શું કહું રે.
આતેની વસ્તુ હરી જશે કાષ્ઠ, તેને નહિ પોહ્યશે રે;
તો તે કરશે તેનો સંનાપ, અતિ અંતિ શોચશે રે.

માટે અહીં ઉભી રહે નાર, સોંપી આવું હું જાણ રે;
 રખે પડતી એકલડી તુપ, ગયો એવું કહી રે.
 થયો વિશ્વામિત્ર નિરાશ, આને આ શું સજયું રે;
 ન હોય કસાઈને કેહર, તેવું નવું ધૃજિયું રે.
 તે ગયો ચાંડાળની પાસ, નૃપચેહલો જઈ મળ્યો રે;
 તેને શીખવી થયો અલોપ, બેઠ નૃપે નવ કહ્યો રે.
 આવ્યો નૃપ ચાંડાળની પાસ, નમન કરીને નમ્યો રે;
 આ પ્રભુ સોંપી તે લીળે વસ્ત, દુઃખે મને બહુ દમ્યો રે.
 તેથી પડું હું અગ્નિમાય, તેનું કારણ એ હવું રે;
 એક સુત પાછળ મરે નાર, જોયું તે મેં અવનવું રે.
 તેથી થયો મુને વૈરાગ્ય, મારે મરવું સાચમાં રે;
 તેનું દુઃખ સહું નવ જાણ, ધર્મ વન્ધિ હાથમાં રે.
 એટલે યાવ પ્રભુ પ્રતીત, મારી વાણી છે ખરી રે—
 મુણી નયન ચઢાવી ચાંડાળ, બોલી ઉઠ્યો તરતરી રે.
 તેનું લીધું દે નહિ તેં દાણ, પેહલું કહી દે મને રે;
 નથી ખરચ્યા આપ્યા તેં દામ, મરવા દેહં ક્યમ તને રે.
 જે બળી મરે છે નાર, તેને અમે ઝાળખું રે;
 છે મોટાની માનિનીં તેહ, પૂરું જેને છે પશું રે.
 તેણે દ્રવ્ય આપ્યું હશે હાથ, તે લઈ નાશી જવું રે;
 લાવ્ય દેખાડ્ય ક્યાં છે તે દામ, પામ્યો જે આને નવું રે.
 એમ કહી માર્યા દંડ એ ચાર, કેશે ઝાલી ખેંચીએ રે;
 માલ્ય ઉઠ્ય કહી મારે લાત, વેચાતે વેચીએ રે.
 રાયે કલાં ધણાં શુભ વેણુ, દયા કયાથી વ્યાધને રે;
 રડે પ્રાણી પશુ ને ઝાડ, વ્યાધ્યો સોઝ જલને રે.
 મારી મેચકા કેરો માર, લાવ્યો ચિતા કમે રે;
 ફાડી આંખ્ય ને બોલ્યો બોલ, શું કહું હું તને રે.
 જા નાખી દે ગંગામાં જાળ, અથવા કર્યું હું કહું રે;
 નાખ્ય ચિતામાં નારી એ દુષ્ટ, તો ખરો હું લહું રે.
 જેણે કીધું હું સાચ કપટ, તને લઈ નાશી જવા રે;
 હું ખરો લારે ચાંડાળ, ન દેહં એને શ્રવણ રે.

તારે હાથે મરાવું હે મૃદ, આજ્ઞા પ્રકરો પાળવી રે;
 ના દેહતાં બોલાવું મુનિ કૌશિક, આપણ આવી ટાળવી રે.
 લેહું તેની પાસે આપ્યું ધન, પછે તું છૂટો થયો રે;
 નિકર નાંખ્ય ચિતામાં આ નાર, ન કહું તારો મુલ્ય મયો રે.
 મુણી મહામુનિકેરૂં નામ, થરથર તપ કાંપિયો રે;
 જોયું જીવતીએ જાશે જીવ, હૃદે સાથ ચાંપિયો રે.
 જે મુણી ચાંડાળનાં વેણુ, મુઆ સરખી યદ્દતી રે;
 સતી પતિદુઃખે ધાય સાવધાન, મરવી છે જોની મતિ રે.
 જોઈ આશિંગી ઉભી નાર, કે ચાંડાળ કોપિયો રે;
 માર્યો દંડનો મોકમ માર, અંતર કોપ રોપિયો રે.
 તપ ભણે મૂઠ્ય તું નાર, ઘેલી કાં યદ્દ રે;
 મણુ છૂટી સાંભળી મડગાંડ્ય, જે એકદા પડી ગઈ રે;
 ચાંડાળ વિચારી મન મત્ત, પછે બોલ્યો મુખથી રે;
 કહું કૌશિકને આનું ન કામ, કે છૂટી ગાંડ્ય દુઃખથી રે.
 શો છે મહામુનિ કેરો પ્રતાપ, નામે યાય અવનવાં રે;
 તપ આવી ઉઝો ચાંડાળ પાસ, અતિ કષ્ટ અનુભવ્યાં રે.
 માન્ય આજ્ઞા મારી તું આજ, નહિ તો પાછો દેહ આપી રે;
 કરશે સીધો સદ મહારાજ, તને શાપી શાપી રે.
 તપ દેહ શાપયકી શું ધાય, વશ્યું સ્વામીપણુ જિરે રે;
 થયો મુનિવતી ચાંડાળદાસ, કહે તેવો શે મૂરે રે.
 નાંખ્ય ચાંડાળ કેહ આ નાર, ચિતા વિગે હંચકી રે;
 નિકર નાંખ્ય મૃતક તેનો મુન, નિરખી હરખુંદું નકી રે.
 એક સલ પાલન કરે માટ, વિચારી શુ કરે રે;
 થયો નિશ્ચે કે નાખવો મુત, ચિતામાંથી જઈ ધરે રે.
 તેના સાદા જઈશિખ્યાએ હાથ, અવટતું શે કરે રે;
 પાળો સલવાદી તમે સલ, તજ્જમન ખરખરો રે.
 શ્વપચ સ્વામીનું છે પેહું વેણુ, નાળો નારી આગમાં રે;
 કરો પતિપણું એટલું સ્વામ, બૂડું ટોએ ભાગમાં રે.
 જોણે મૂક્યા વિધિનિયેધ, સત્ કરે કારણે રે;
 તેણે હંચલી હસ્તે નાર, ધીરજ રાખી ધારણે રે.

જેવે નાખે નારી. અગ્નિ માંય, તેવે યથું સસ હદે રે;
 નજ વિશ્વામિત્રનો ત્રાસ, આવ્યા દેવો મહામુદે રે.
 પેલા પૃથ્વી આવ્યા ધર્મરાય, ત્વરાથી દોડતા રે;
 પછે આવ્યા ધણા વૃષની પાસ, મુનિને વખોડતા રે.
 સાધ્યદેવ ને વિશ્વદેવ, વિમાનથી ઉતર્યા રે;
 લોકપાલાદિ શેષનાગ, સિદ્ધાદિ વાહરે ચડ્યા રે.
 આવ્યા ગંધર્વ ને આવ્યા રુદ્ર, અશ્વિનીતનુ આવિયા રે;
 સૌ દેવ બોલ્યા સુખ આમ, સુરાધિમુર કાવિયા રે.
 પરાકાષ્ઠ થઈ સસની ભૂપ, નારી મૂકે ભૂમિમાં રે;
 જો આ જીવ્યો તારો બાળ, ગ્રહો સુખ નેમિમાં રે.
 વૃષે નારી મૂકી ભૂમિ માંય, નમ્યો સર્વ દેવને રે;
 નથી અર્ચ્ય પાદ મારી પાસ, સાધુ શેષે સેવને રે.
 માનસિક પૂજા કરી હું, વચન સુખ ઉચ્ચ રે;
 વિશ્વામિત્રનું માન્યા વિષ્ણુ મન, કબૂલ નહિ કંઈ કરું રે.
 એમ કહી વળી લાગ્યો પાપ, શ્વપચવેશે શોભતો રે;
 મહામુનિ તે કૌશિક સસ, કોપ ન થોભતો રે.

વલ્લભ.

થોભતો નથી કોપિત યયલો, શોભતો મહામુન્ય રે;
 વિપ્ર જન શું વર્ણવે, સત્યે હદે કીધા પ્રુણ રે.

કંકણ ૧૪ સુ-રાગ ગોરી.

પક્ષી કહ સુણો જૈમિનિદેવ જી, સાધી સાચી વૃષે સસ સેવ જી
 તેણે દેવ થયા વૃષમાન જી, બોલ્યા વૃષસુ ધર્મ મહાન જી
 ઢાળ.

ધર્મ કહે વૃષ નિવૃત્તિ પામે, મજે ધ્વજિત સર્વ;
 છે ધન્ય દત્તા તારી, ધન્ય ઇંદ્રીસંયમ ગર્વ.
 હું સસવાદી તું ખરો, તારું ખરું છે સસ;
 પ્રસન્ન થઈ તુજ ગુણવડે, હું ધર્મ આવ્યો અસ.
 વળતો વાસવ બોલિયો, મુણમહાભાગ ભૂપાળ;
 હું ઈંદ્ર આવ્યો તુજ કને, લેવા તારી સંભાળ.
 તું પુત્રપત્ની સાથ રાજ, જીવ્યો સનાતન દામ;
 જે સર્વ ફલભ : અન્યને, તે તે જીવ્ય મહા ધામ.

માટે ચાલ્ય રાજ્યસ્વર્ગમાં તુ, સ્ત્રી પુત્રકેરી સાથ;
 પછે ચિતા પાસ વાસવ ગયો, સાં શુ કરે સુરનાથ.
 આત્મા કરી કે અમૃતધન વુડ્યા, તેવે ગર્ગ્યાં હુંદંભિદેવ;
 વળી સાં પુષ્પવૃદ્ધિ પૂરી થઈ, જ્યઘોપ થયો તતખેવ.
 અમૃત વૃદ્ધી થઈ ઉડ્યો, સુર સમક્ષ રોહિતાશ્વ;
 રાય 'રાણી નિરખતાં, હરખે વહે જલ બાષ્પ.
 થઈ સર્વ ધંદ્રિય પ્રજુલિત, મનપ્રસન્ન પુત્રદેખાય;
 એવો જોઈ સજીવ પુત્રને, નૃપ બેટતો મહાકાય.
 પછે દેવ અનુકંપા થઈ, પામ્યો નૃપ સહુ ભોગ;
 આનંદ અંતરમાં થયો, વહીળયો છે મહારોગ.
 સ્ત્રીપુત્ર પોતે સર્વ સુખિયા, થયાં અદ્યપદ્મળની માય;
 તવ પુત્રરપિ પુરંદર બોલિયો, સુણ્ય હરિશ્ચંદ્ર રાજ્ય.
 સદ્ગતિ પામીશ સર્વ શુ, છે તે માંહે વિરોધ;
 સ્વદેહે સ્વર્ગે ચાલ્ય અધુના, એમ વદા મુખ મહેશ.
 હરિશ્ચંદ્ર કેહ દેવેશ મારો, છે સ્વામી ચાંડાળ;
 તેનું ઋણઆખ્યા વિણ કિમ આતું, કોપે કૌશિક કૃપાળ.
 કેહશે ન કીધું દામ માઈ, વળી ચાંડાળ વૃત્તિ નીચ;
 કૌશિક કને તે જાણ નાહો, તવ કયા પડું કૂડે કીચ.
 સર્વ દેવ કેહ તેં સસ્ય સાધ્યું, તેથી કંપિયા કૃપાળ;
 નથી વિશ્વામિત્ર અહીં આવિયા, તેને તેડું નૃપાળ.
 એમ કહી વિશ્વામિત્રને, બોલાવિયા તે દામ;
 મહામુનિ મહામોહ સાથે, આવ્યા ભજતા નામ.
 ધંદ્ર કેહ નૃપ આ જુઓ, વિશ્વામિત્ર મોટા મુન્ય;
 તણુ વિશ્વના ન થયા જાણો, મિત્ર રૂપ મહાપુન્ય.
 તે વિશ્વામિત્ર મિત્ર યાવા, ઇચ્છે તારી સાથ;
 જે ઉચ્ચકતા મહામુનિ, તે વદે મિષ્ટ પૃથ્વીનાથ.
 વિશ્વામિત્ર કેહ નૃપ માહમતિ, હું થયો છું પ્રસન્ન;
 નથી ચાંડાળ સ્વામી તાહરો, કહું સસ્ય સુણ્ય રાજન.
 તુને કલેશ થાશે એમ માની, મેં સોધ્યું ધર્મને કાળ;
 ચાંડાળવેશે તે રજા, તુને છળવા મહારાજ.

આ ધર્મ જિભા તેણે દાખ્યું, કૃલ કરવા કૃડ;
 દ્વિનરૂપ લઈ હું રહ્યો, પોતે, તે લયું દ્વિનરૂપ ગૂઢ.
 છે માયા એવી માહરી, ન જાણે મોટા દેવ;
 નિષ્કૃતિ થઈ તમ ત્રણેકેરી, સાધી સલ સલની સેવ.
 ઈંદ્ર કેહ નૃપ આલ્ય વેહલો, જે સ્વર્ગ ઇચ્છે સુર;
 વળી પુણ્યશાળી નૃપને મળે સુખ, ન્યાં વસે ભરપુર.
 હરિશ્ચંદ્ર કેહ વાસવ સુણો, હું નમી કહું એક વેણ;
 તમે સુખી કરવા સુનને, દેખાઓ છો સુખદેણ.
 મારા સંબંધી મહાદુઃખથી, પીડા પામ્યા લોક;
 તે અયોધ્યાજન કરી પરા હું, કેમ ચાહું અશોક.
 સ્વભક્તકેરે લાગકર્તા, પડે નરક મોઝાર;
 બ્રહ્મગુરુગોહત્યાકેરે, લાગે પાપ અવિધાર.
 વળી સ્ત્રીહત્યાનું પાપ તેને, લાગે બાળે વેદ;
 સદ્ભક્તને દુઃખ જે દેતા, તેના પરલોકે પડતા ભેદ.
 એ ગુરૂપ્રતાપે સર્વ જાણું, માટે ન આનું સ્વર્ગ;
 પધારિયે પ્રભુ આપ સ્વર્ગ, હું ન આનું અપવર્ગ.
 સર્વ પુર આવે જો કદા, સ્વર્ગકેરે માંગ;
 તો પ્રભુ હું આનું સાથે, જાય નહિ તો જહું ત્યાં.
 સુરેંદ્ર કેહ નૃપ સાંભળો, જે છે નગરવાસી જન;
 તેનાં પાપ નાનાવિધનાં, કંઈ પુણ્યલેશ પાવન.
 નહિ પાપ એકહું પુણ્ય હોયે, તેહ પામે સ્વર્ગ;
 તે સર્વ સાથે શી રીતે તું, આવી શકીશ અપવર્ગ.
 હરિશ્ચંદ્ર કેહ સુરપતિ સુણીએ, હું અહીં પામ્યો જેથી સુખ;
 કૃપા યગ પ્રજા પુણ્યથી મેં, તેનું જોઉં કેધવિધિદુઃખ.
 મેં રાજ્ય પાળ્યું સલ પાળ્યું, એ જ્યેમાં જેની સાથ;
 તે ઉપકાર કર્તા કેમ જૂઠું, જ્યારે સુખ યાયે કાય.
 વળી એક વિનતિ માહરી, તમે સુણો સદગ સુરદેવ;
 મેં અલ્પ કંઈ કર્યું પુણ્ય હોય, યાવ સમાન દ્રવ્યદા એવ.
 જો સમાન સર્વેતણું યાતાં, ઘટે માફ પુણ્ય;
 યાઓ અનેકનું એક દિન સરણું, તેમાં નથી કંઈ ન્યૂન.

હું સર્વ સાથે ભોગવીશ, એક દિન વેચ્યું સુખ;
 એમ સર્વ પુણ્ય પ્રભુ વેદ્યીએ તો, જાય સર્વ દુઃખ.
 તથાસ્તુ તવ ઈદ્ર બોલ્યા, જનનૃપમણ્યું વાંચ્યું જાણુ;
 ઈદ્ર ધર્મ કૌશિક સાથે, નૃપચઢીએઠા વિમાન.
 પુત્ર પત્ની સાથ લઈ જૂપ, ગયો અયોધ્યાગામ;
 થયો દેવ સાથે દેવ પોતે, ધન્ય સત્ય મહાધામ.
 અયોધ્યાજન નૃપ વિયોગે, છે મહાદુઃખી દેહ;
 તેને દર્શન થતાં આનંદ વધ્યો, નૃપ નિરખ્યો નિઃસંદેહ.
 વિશ્વામિત્ર વાસવ પાસ જોઈ, જોઈ નિકટ ધર્મ નરેશ;
 આનંદન વાધ્યો ધણે, જે શકે ન વર્ણી શેષ.
 વલણુ.

શકે ન વર્ણી શેષ ત્યાં, થયો મંગલાનંદ રે;
 તે વિપ્રજન શું વર્ણવે, એકરસનાએ મતિમંદરે.

કંઠવું વૃષ મું.—રામ ધનાશ્રી.

નગરમાં પધાર્યા સુર સર્વ જી, છે સાથે કૌશિક ગલિતગર્વ જી;
 રાયે પૂજા તે સુરની કીધી જી, યજ્ઞ વિષુ સોમવલિ દીધી જી.
 એમ કરી અતિશે આશ્વાસન જી, તે જોઈ હરખ્યા સુરરાજન જી;
 આસનચઢી ઉઠ્યા સુરજૂપ જી, હરિશ્ચંદ્ર નિકટ ઉભા મહારૂપ જી.
 મોટા સુરપતિ તવ બોલ્યા જી, તોલ હરિશ્ચંદ્રકેરા તોલ્યા જી;
 સર્વ લોકસામંજો મારી વાણી જી, ન શકું સૂર્યવંશ વખાણી જી.
 જેના પુણ્યપ્રતાપે આજ જી, સ્વર્ગ લેઈ જવો નગરસમાજ જી;
 ધર્મની કૃપા થઈ એવી જી, છે કીર્તિ જૂપતિકેરી તેવી જી.
 અહીંથી સો ગણું સુખ છે સ્વર્ગે જી, ન કો નગરસહિત અપવર્ગે જી;
 પ્રજા કેહ રાય આવે તો આણું જી, અમે એમનાં અનુયાયી કાહવું જી.
 હરિશ્ચંદ્ર કેહ આલો' સુખે જી, વાસવ વદે દહં સુખ મુખે જી;
 જ્યાં થઈ સર્વની ઇચ્છા જાવા જી, વિમાન સ્વર્ગે ન લાગ્યા માવા જી.
 પૃથ્વી સ્વર્ગ યદ્ય રહ્યું એકાકાર જી, શકે નબ નિસરણીની દીસે હાર જી;
 બોલ્યા પુરંદર પૂરેપૂરું જી, હવે રહ્યું સુખમાં ન કાંઈ અધૂરું જી.
 ચઢી બેસો વિમાનની માંચ જી, તવ કોક શંકા કરતાં ત્યાંચ જી;
 થશે આ નગરનો રાજા કોણ જી, જો આ સર્વ ચાલ્યું સ્વર્ગે આણું જી.
 એવે વિશ્વામિત્ર ઉઠ્યા મહાભાગ જી, જેણે કર્યો છે ક્રોધાગ્નિ લાગ જી;
 રાહિતાશને કરી અભિષેક જી, સ્થાપ્યો નૃપમણિ દોષવતરેક જી.

પુણ્યશાળી પ્રજા વસાવી બીજી જી, પછે ચાલ્યાસ્વર્ગે ચઢવા રીઝી જી;
 પુત્ર મિત્ર સ્ત્રી સાથે લીધાં જી, સેવક આદિનાં સન્માન કીધાં જી.
 છે મન મુદિત ને તન પ્રકુલ જી, ચઢ્યા સ્વર્ગલોક લહી મહામહ્ય જી;
 ચઢતાં ચઢતાં તપને યથો વિચાર જી, ન માય સ્વર્ગે લોક અપાર જી.
 તેથી કરી કલ્પના નગરની ત્યાં જી, કે થયું નગર અનુપમ જ્યાં જી;
 બેઠેલાં જન જોડ વિમાન જી, તે સહિત વસ્યા નગર મહાન જી.
 તે સમે તેનું જોઈ ઐશ્વર્ય અનુપ જી, દૈત્યાચાર્ય કેહ ધન્ય સ્વરૂપ જી;
 શાસ્ત્ર તત્ત્વ જાણે બોલ્યા સ્તોત્ર જી, કરી મહાવૈભવનો આલોક જી.
 હરિશ્ચંદ્ર જોવો રાંચ ન યાશે જી, યથો નથી તો કોણુ શુણુ ગાશે જી;
 એનું આખ્યાન શુણુશે કોઈ જી, તે કદી રેહશે ન દુઃખથી રોઈ જી.
 ગાશે સાબળશે નિર્વાણુ જી, યાશે દુઃખિયો સુખિયો જાણુ જી;
 સ્વર્ગ ઇચ્છા જેના મનમાં જી, મળે સ્વર્ગ સુખી થાય જનમાં જી.
 હોય પુત્રની ઇચ્છા જેને જી, મળશે પુત્ર સુણે કયા તેને જી;
 લાગી સ્ત્રીની મનસા મનમાં જી, યાશે સહુ સુખ તેના તનમાં જી.
 ગયું રાજ્ય મળશે કરી પાછું જી, કેહ પુરાણુ પ્રભુ તે માનો સાચું જી;
 દૃઢવ્રતવાળા તૃપ ધન્ય જી, દાનેશ્વરી તૃપ મહામન જી.
 જે દાન સ્વર્ગ લઈ ગયું સાચ જી, આપું નગર ને નગરનો નાય જી;
 વળી સ્વર્ગે યથો તૃપ મહાન જી, આચરો સત્ય સહુ મતિમાન જી.
 પક્ષી કેહ જૈમિનિ કહ્યું સર્વ જી, તોય હરિકથાનો હોય ન ધર્મ જી;
 શોધી સંસ્કૃતથી કરી શુદ્ધ જી, કર્યું પ્રાકૃત જેવી ભુદ્ધ જી;
 ક્યાં પુરાણી ને ક્યાં પ્રેમાનંદ જી, કયા ગદ્ય ક્યાં પદ્ય મૂર્તિમંદ જી;
 સંવત સત્તરસે પંચાસ માંય જી, હરિશ્ચંદ્ર આખ્યાન ગાયું જ્યાંય જી.
 નાહી કશણા ન થયું સુખ જી, કયારસ વર્ણવતા ગણી ગયું સુખ જી;
 વર્ણી છે કયા માકડેપુરાણે જી, હરિશ્ચંદ્રકોપાખ્યાને મન માને જી.
 હરી લીલા ન કળી રાકાય જી, દુઃખીઆનું દુઃખ જાણે સુખ થાય જી;
 સતિયાનું પુણ્યશાળી ચરિત્ર જી, વાંચે સુણે મન થાય પવિત્ર જી.
 વલણુ.

પવિત્ર થાયે મન મુદા, ધરી મનમાં સત્ય રે;
 વિપ્ર પ્રેમાનંદ ઉચારે, શુણુનિધિ કરી ગલ રે.

હરિશ્ચંદ્ર આખ્યાન સ પૂર્ણ.

દેવીચરિત્ર.

કકલું ૧ લું-રાગ કેદારો.

ગરવા ગણપતિ ને શારદ, નમું દેવર્ષિ નારદ, યશ પારદ જેવા જેના ઉજળારે;
નમું સકળ દેવાધિદેવ, સાધુ સમ્યક્શિવનીસેવ, ટાળે અહમેવ માના યશ નિર્મળારે.

ઢાળ.

યશ નિર્મળા અવિનાશી સર્વે, ભજું પૂરે ભાવે રે;
બ્યાં ધાય કીર્તન તેમનું ત્યાં, વેલા વેલા આવે રે.
દેવી સેવી જોણે તેનાં, ગયાં દુઃખ આધેરાં રે;
સકળ દેવની સેવા કરવા, ચિત્ત કર્યા અતેરાં રે.
બ્યાસે પુરાણે ભારતે, સહુ દેવના ગુણગાયા રે;
વેદકેરો બેદ જાણી, કરી ધર્મર જેવીકાયા રે.
મોટાને સહુ મોટું આપે, તે કરે મોટું જાતે રે;
લઘુતણી તો રીત કેવી, મારે સમ્યક્ વાતે રે.
જે પથે મહાજન ગયા તે, પથે જાણું જાણી રે;
એમ વિચારી ધારિયું ઉર, પ્રતીતિ પૂર્ણ પ્રમાણી રે.
સહુ દેવ ભજતાં બ્યાસજીને, મળ્યું મનનું મોન્યું રે;
કદા કિંમિત્ મળે મુજને તો, એ પૂરું મળ્યું પિછાન્યું રે.
હવાં દેવી ચરિત્ર કેવા, મતિ કરવી મારે રે;
પુરાણી સર્વે એમ ધારે, વળી આવું વિચારે રે.
માકંડેય કહ્યું તેમાં શું, પુરાણ સેદસમાં સર્વે રે;
દેવીચરિત્ર કરે સારે તો, જાણીએ આવ્યો મર્વે રે.
અર્થ એ માહાત્મ્યકેરા, જાણે માકંડેય બ્યાસ રે;
શુંકે નીંમિત્તિ જાણે ન જાણે, જે મહાગૂઢાર્થ પ્રકાશ રે.
ભારતમાં શ્રીબ્યાસ મુનિએ, કહ્યું મુખે જાણુ રે;
ભારતના અદ્ય સદસ અટરાત, જે ગૂઢ શ્લોક પ્રમાણુ રે;
૩૯

તેનો અર્થ હું જાણું જાતે, વા શુક જાણે શુદ્ધ રે;
 સંજય જાણે વા ન જાણે, છે જેની મોટી ખુદ્ધ રે.
 એવું અડાવી પુરાણી દે, સમજ્યા વિનાનું અખુદ રે;
 જે હોય સમજાય કોઇમાં કે, હોય કાંઈ ખુદ રે.
 તો આવી અનંત વાણી કોઇએ, વહે નહિ નિર્વાણ રે;
 હું અલ્પમતિએ દાખવું છું, પંડે કરી પ્રમાણ રે.
 અતિસ્વલ્પમાં છે સ્વલ્પ આતો, દેવી ચરિત્ર નામ રે;
 શકાદય તો મહા કઠિન કે, નવ સમજાય કોઇ દામ રે.
 કાવ્ય નહિ કાવ્યાભાસ જેવા, છે શ્લોક કોઇકોઇ માય રે;
 અક્ષર શુન્યને મન એમ લાગે, બાધી કઠિન નથી ક્યાંય રે.
 ભારતકેરા શ્લોક વ્યાસે, બાખ્યા મુખ જેહ રે;
 કઠિન તે તો છે કઠિન, ભલે ખટ શાસ્ત્ર શીખ્યો તેહ રે.
 કિંતુ વમળમાં આવશે, નવ અર્થ થાય નિસંદેહ રે;
 છે અર્કને જ્યમ આગિયો, તેવું દ્વંદ્વમાં માનો એહ રે.
 સમજાવી કહીએ આટલું, તોયે હુણાવે શિર રે;
 કેહ મહાવ્યાધ જેવા અર્થ છે, દેવીમાહાત્મ્યકેરા વીર રે.
 વિનયને વિદાય કરવો, જે નવ મૂર્ખ માને વાત રે;
 દ્વંદ્વમાંથી સિદ્ધાંત સર્વે, આવી જાશે જાત રે.
 દેવીમાહાત્મ્યકેરા અર્થ રૂપી, વ્યાધ માનો જેહ રે;
 તે વ્યાધકેરા કહું સાચા, ગણી દાખું તેહ રે.
 પ્રાકૃત કવિયે પાઠ કીધો, કવચાદિક શ્લોક અનેક રે;
 કહિયું ગણું કહુંએ નવ, ધરી અર્થનો શુદ્ધ વિવેક રે.
 જેને અર્થ રૂપી વ્યાધ માનો, તેના સાચા તેમણે જાન રે;
 વળી વ્યાધ રૂપી અર્થના, અનેક કવિ કરશે જાન રે.
 મૂઢ મતિને અર્થ ન સુજે, ગણે ન શુદ્ધ અશુદ્ધ રે;
 હું ગર્વ કિંચિત નથી કરતો, હે મહાકવિ પ્રમુખ રે.
 માઈડેય માંહે નથી કાંઈ, કવચ અર્ગલા કીલક સારરે;
 પ્રાધાનિક વૈકૃતિક મૂર્તિ-રહસ્યના વિચાર રે.*

* શ. રા. હરજોવિંદદારના પ્રસિદ્ધ કરેલા માઈડપુરાણમાં તથા ખા-
 દેરામાં આવેલા નવાપુરાના વ્યાસ દૃષ્ટારામ દેવશંકરની પ્રતમાં નીચે

ગુરુચરણે ધ્યાન ધારી, હું વિનવું ગુરુદેવ રે;
સંકટ સમયે પ્રભુ સાચ કરજો, નિકટ આવીને તતખેવ રે.
હવા દેવીમાહાત્મ્યકેરો, કર હું આરંભ રે;
સહુ એક ચિત્તે માભજો, તજી કામ મોહ ને દંભ રે.
અનિર્વચનીય જેહ માયા, છે તેહનું આખ્યાન રે;
યથામતિ ગતિ જેટલી, કર તેટલું વ્યાખ્યાન રે.
વસણુ.

હોયે તેટલું વ્યાખ્યાન કર હું, દેવીબક્તકેરે કાજ રે;
બદ પ્રેમાનંદ વર્ણવે, જનજનુની મહાત્મ આજ રે.

કંઠનું ૨ છંદ—રાગ ધનાશ્રી.

માદેડેય દેહસૂર્યતનયસાવર્ણિજેહજી, દેહવાયો અદ્વિતો મનુ તેહ જી;
તેની ઉત્પત્તિ કહું નિસ્તારી જી, તે તું માભજીને આ વારી જી.
સૂર્યતનયસાવર્ણિ મહાભાગ જી, પામ્યો મહામાયાનો જ્યમ અનુરાગજી;
તેની કૃપાએ મન્યંતરાધિપયયો જી, તે તું સાભળ્ય સુખી યદ્ય મયો જી.

હીરીઓ વિશેષ છે. આ ચરિત્રની મૂળ પ્રત સુરતના સગરામપુરાના રહીય
દેવે પુરુષોત્તમ શિવચક્રની પ્રતપરથી લખ્યું છે, જે પ્રત મુંબઈ સરકાર વરદથી
પુસ્તકોની રોપ કરનાર મી. ભગવાનદાસ પાસથી મને મળી હતી. આ
પ્રત લખ્યાનું વરદ સંવત ૧૮૭૮, શાકે ૧૭૪૩ છે:—

એ હીરી ખાવા કાજ કીધા, ષદ્ અધ્યાય જલ્દ;
આધુનિક ને કોષક એ, હીરો છે નિર્દાસ
કોઈ સૂતપુરાણી જેહું, શીખ્યો હરો પુરાણી,
તેણે રવજાતિ હવામાયે, કીધા ગોઠવી આણી.
સૂતપુરાણી કવિ નોતા, રખે ભૂલતા કોઈ ભાઈ;
સાચા વક્તા હતા જાતે, જેની જોઈ ગયા હીરીભાઈ.
હવા દેવીકેરે માહાત્મ્ય કેતા, વિચાર મનમાં યાય,
સાહિત્યશાસ્ત્રે નાયક કહો, જ્યાં વીરરસ ગવાય
વીરરસ આ માહાત્મ્ય માર્યે, બાએ પુરાણી દેવ,
તમારી દેવી રૂપી નાયકા, કરે નાયક કથાની સેવ.
સાહિત્યકેરો શાસ ને સિર, મૂખી વહો મૂઠ પાગ;
હવા વ્યાસ મહાત્માએ નામ કેવું, ધર્મ કરી અનુરાગ
તેહ જલ્દાવું વળી પછીથી, નામ પડિયા જેહ;
તેવડે પ્રતીતિ યારો, જારો દૂર સંદેહ.

એવે કોઈ દયાળુદિવે વાત દ, કહી નૃપતિને વિખ્યાત છ
 એક બે દિનમાં પ્રાણુનું સંકટ છ, સુરચરંપ આવી પડશે ઝટપટ છ.
 એ સર્વ સાંભળી જોઈ જાણી છ, તેણે મૃગયા જાવાની મતિ આણી છ;
 એકસો ધર્મ અધારૂં છ, નગર તજ્યાસ્યો લહી ગતિ શૂંદ્ર છ.
 તે જઈ પોઆયો માલ વિકટ વનમાં છ, જેને તાલાવેલી લાગી તનમાં છ;
 નહિ સેવક કોઈ સાય છ, એક સાલ ત્રિભુવન નાય છ.
 છે ભલમનસાર્ધ આવી છ, જેણે પીડા નૃપતિને ઉપગવી છ;
 એવે જોયું તે રાયે એક વન છ, જ્યાં છે નિરૂપદ્રવ પશુજન છ.
 મુનિ શિષ્યોએ શોભાયમાન છ, એવો જોયો આશ્રમ મહાન છ;
 ધાર્યું મનમાં તેણે આમ છ, આ કોઈ મહાજ્ઞાનીકેરો હશે હામ છ.
 તે ગયો તે મધ્યે ચાલ્યો છ, તેને મુનિસત્રમે લાં બાળ્યો છ;
 કૌટુકિવાંચ્છ્યો નૃપ અપાર છ, જોઈ તેને ક્યો આદર સત્કાર છ,
 એમ પામ્યો ભક્ષો નૃપ માન છ, રહ્યો તે મુનિ આશ્રમ મહાન છ;
 અરોપરો કરતો તેહ છ, યોગેક કાળ નૃપ રહ્યો એહ છ.
 પડ્યો એકસો જ્યાંદે ભૂપ છ, લારે તેને સાહતો મમત્વ અદૃપ છ;
 આકર્ષાણું મમત્વવડે જેનું ચિત્ત છ, તે સ્થળે વિચારવા લાગ્યો ખીત છ.
 જે પુરમારા પૂર્વજે પૂર્વે પાળ્યું છ, તે મેં અકર્મીએ શું ટાળ્યું છ;
 મારે મૂઢી આવ્યું પડ્યું આંહી છ, હું રાજા વસું વન માંહી છ.
 ક્યો રાજ્યનીતિનો માર્ગ મેં મૂક્યો છ, કોઈ પ્રસન્ન કરવાહું નથી મૂક્યો છ;
 રે રે મારી પ્રજા ધારો દુઃખી છ, જેને મેં રાખીતી સુખશી છ.
 દુરાચારી મારા સેવક જેહ છ, તેને ધર્મવડે પાળતા હશે તેહ છ?
 કોણ જણે મારો સદા મહાધી છ, જે મહાધરો લલવામાં સાધી છ.
 તે માવતે સહિત અરિને હસ્ત છ, શકે વશ થયો હોય સાજ સમરત છ;
 હાય તેની ગતિ યશે કેવી છ, શું તેને પીડા પડશે મારા જેવી છ.
 જે મારી કૃપાવડે નિર્વાણ છ, દ્રવ્ય જોજનાદિકે પ્રમાણ છ;
 નિરંતર મુજને અનુસરતા છ, શું તે યપાહશે અન્ય વગે નરતા છ.
 જે અતુર મારી આકરી કરતા છ, તે હશે શું ખીજની ગિત ધરતા છ;
 એમાં સંદેહ નથી કંઈ છ, એમ શોચ કરતો મનમાંહી છ.
 જેને અનીતિએ ખર્ચવાનું વ્યસન છ, મદ આગરણ એવું ને મન છ;
 તેવો રાજ ખરચ કરતા હશે છ, મારો બંધાર હુંદાર્ધ જશે છ.

જે મહાદુષ્પે મેં સંગી રાખ્યો છ, એવું એવું તે રાજ ધણું ભાખ્યો છ;
એના એ વિચાર કરે રાતદાડે છ, થાય તેના ચિત્તે મમત્વનો તારો છ.
વિચારઅસ્ત યદ્યતે કરે વનમાં છ, જેને લાગ્યો મમત્વતાપ અતિ તનમાં છ;
તેને મળિયો તેના જેવો છ, કૌશ્ઠુકિ સાંભળ્ય હતો તે કેવો છ.
એક ચિતે સાંભળ્ય મમાવ રૂપ છ, એને જેણે હત્યો તે જ્ઞાન રૂપ છ;

વલણુ.

જ્ઞાનરૂપ તે સર્વથા, જેણે મમત્વત હત્યો જાણુ રે;
ભદ્ર પ્રેમાનંદ કરે તેના, ભવોભવ અતિ વખાણુ રે.

કડવું ઉજ્જુ-રાગ સામેરી.

સૈરિછ નામે પુરમા, રાજ વીરખાહુ કરે રાજ રે;
ચાર વર્ષુ લા વાસ વમતી, થાય મનવાહિત સર્વનાકાજ રે.
ધન અતિશે તે રાખને વહાણું, કયો સંમદ તેનો અપાર રે;
યથા રાજ તથા પ્રજા હોયે, એમા કરવાનો નહિ વિચાર રે.
તે નગરમા સમાધિ નામે, એક વસતો હતો નગરશેઠ રે;
તેણે અનંત ધન મેળવ્યુ, કરી પુરજન પુરપતની વેઠ રે.
કોઈને મારી કોઈને ત્રાડી, કોઈને પાડી ત્રિવિધ ત્રાસ રે;
કોઈની આખમા ધૂળ નાખીને, અતિ ધન મેળવિયુ પાસ રે.
ગૃહિણી માગે દામ તો, તેને મારવા ધાય રે;
પુત્ર નાગપૂગા કરે તે, ઓછો ખરચલહી મકલાયરે.
પામે આવી કા પૈત્રો માગે તો, કહે એર ખાવા નથી તેહ રે;
શૃંગાર કુદરીઓ માગે તો, લદવા ઉઠે એહ રે.
કહે તારે ખીએરથી લાવ્ય તું, નહિ કોડી આપુ હુમ રે;
ખીછ વાતે હરી ખુલી રહે પણ, કહે ધન શબ્દ સાંભળી શુયરે.
છતે પ્રાને તે જેરો આચ, અંધ થામે ધનને માટે રે;
રાત્રિએ બંડાર પાસે બેસી રેહ, કોઈ લેઈ જશે એમ ઉચ્ચાટેરે.
મણિધર જ્યમ મણિ સાચવે, પણ ન ચૂકે વીચો રે;
તેમ વૈશ્ય મંજૂપા સાચવે, બંધ પડવા દે નવ દીલો રે.
જ્યમ યોગી સમાધિ સાધે, જણે નવ કામ જાતે રે;
જ્યમ મમાધિ નામે વૈશ્ય તો સાધે, સમાધિ ધનની વાને રે.

એવું જોઇ જીવતી આદિકે, અધરો તે લાગ્યો રે;
 પુત્ર મોટા થએલાએ વિચાર્યું, આ વૃદ્ધ જોઇએ લાગ્યો રે.
 એક પૈસો નવ ખરચવા આપે, છતે પૈસે દુખી શે થઇએ રે;
 મારા મારા કહી મુખે બોલાવે, બ્યારે એની પાસે જઇએ રે.
 પણ પૈસો છોડવાની વેળા, આવે બ્યારે એને રે;
 ટાઢિયો તાવ ચઢે ડોસાને, અંગે આવે કંપારી તેને રે.
 સમજાવી થાક્યા તોયે ન માને, તદા દરવો એને પૂરો રે;
 આપી સંમતિ સર્વે જણે તેમાં, ન મારતાં મૂકવો અધૂરો રે.
 વૈશ્યને હોયે દયા અતિ મનમાં, તેથી વિચાર્યું મળી સર્વે રે;
 મારી ફરી વનમાં મૂકી આવો, જેનું ચિત રહ્યું હતું દ્રવ્યે રે.
 એ પ્રમાણે ઘાટ ઘડીને, સહુ રહ્યા રાત્રિની જોતાં વાટરે;
 મણિધર થઇ મંજૂપા પાસ બેઠો, વૃદ્ધ વૈશ્ય જનકજી ઉચ્ચાટરે.
 તેને સર્વેએ મળી માર મારિયો, પછે ઉંચલી લીધો સાર રે;
 મુખે બંધ કરી રાખ્યું તેનું, જ્યમ કરી શકે ન પેઢાર રે.
 એક વનમાં તેને ઉંચલી નાખ્યો, કહ્યું ડોસા ઘેર ન આવીશ રે;
 તેના કાલાવાલા કોઇએ નવ માન્યા, સહુ નાશી ગયા વશા વીશરે.
 તે અથડાતો ફૂટાતો અટવાતો, ફરતો વનોવન રે;
 એક દિવસના સમાજેગે, આવી પોચ્યો જ્યાં સુરથ રાજનરે.
 હા પુત્ર હા પત્ની એમ વદતો, રે. ક્યાં ગયું મારું ધન રે;
 મૂમ જેવો વળી થઈ જતો તે, ભટકટો અનુદિન રે.
 એવે દુખે સુરથરાય દુખિયો, તેણે વૈશ્ય જોયો જાતે રે;
 આશ્રમ નિકટ મળ્યા તે ઉભય, વળી વળગ્યા તે વાતે રે.
 વૈશ્યને જોઇ રાજાએ પૂછ્યું, અરે ભાઇ તું છે કોણ રે;
 શું કરવા તું આવિયો અહીંયાં, એ તો દીકો તુને જાણ રે.
 તું ઉઠાસ ને શોકસ્ત દિસે છે, તેનું કારણ છે શુંય રે;
 તારી રિયતિ રીતિ કહે મુજને, કેમ દુખિયો દીસે તુય રે.
 એ રીતે તેણે રાજા કેરું, એવું ભરિત કહેલું વેણ રે;
 સાંભળી વિનયી નત્ર થઈતે બોલ્યો, કરી પ્રત્યુત્તરનું કેણ રે.
 શ્રીમંત કુળ માંહે ઉપજ્યો, હું છું વૈશ્ય સમાધિ નામ રે;
 દુરાચરણી સ્ત્રી પુત્રાએ મુજને કાઢી, મૂક્યો ધનલોભકેરે કામ રે.

સ્ત્રીએ! અને 'પુત્રાએ માઈ, ધન ખુંચી લીધું ભાઈ રે;
 ધન હીન કરી મુને આગ છેલ દીધો, જેથી મરું છું હું અથડાઈ રે.
 અંતરનાં સગાંએ કાઢી મૂક્યો, તેથી અથડાતો આવ્યો વનરે;
 મહાદુઃખ હું પામું છું ભાઈ, માઈ ધન ને તેમાં છે મનરે.
 અહીં રહ્યાં મુને એમ યાચે, મારા પુત્ર સ્વજન હશે સુખીરે;
 કામિની કુશળ હશે કે નહિ, તેહુંકાંઈ નથી જાણુનો દુઃખી રે.
 કાણુ જાણે તે સર્વે મારે ઘેર, અધુના સુખશાંતિમાં હશે રે;
 કે આવ્યાં હશે કંઈ આપદમાં તે, તેનું દુઃખ મને દિલ વસે રે.
 મારા સુત સદાચારી હશે કે, દુરાચારી થયા હશે તેહ રે;
 માઈ મેળવેલું ધન નાશ કર્યું હશે, ક્યમ હું જાણી શકું એહ રે.
 મારી ચિંતા તેમને નવ યાચે, મેં મહાદુઃખે મેળવ્યું ધન રે;
 ભાઈ તેમણે મુજને કાઢી મૂક્યો છે, તેથી સેવવું પડે છે વન રે.
 રાજા કહે જે તારાં ધનલોભી, સ્ત્રી પુત્રા પ્રમાણુ રે;
 તેમણે ધન વાહલું કરી તજ્યો છુજને, તો તુ ક્યમ કરે તેનાં વિખાણુ રે;
 તજ્યો તેમણે જેમ તુને તો તુ, તેમને તજે ન *કેમ રે;
 વળી વળી રનેહ કયાં કરે એશું, નથી વાહલપણુકરો નેમ રે.
 વૈશ્ય કેહ મારે વિગે આપ વહો તેવું, છે યથારથ સદુ રે;
 પણુ હું શું કરું માઈ મન ન માને, મને સાંભરે સજ્જન બહુ રે.
 એ ધન લોભિષ્ટે પિતૃસ્નેહ મૂક્યો, પતિસ્નેહ મૂક્યો નિર્વાણુ રે;
 સ્વજન સ્નેહ મૂકી દેઈ મુજને, કાઢી મૂક્યો પ્રમાણુ રે.
 તોયે તે મુજને સાંભરે છે, નથી સાંભરતો તેમને હુંય રે;
 ભાઈ શું કરું મારંવાર હું, મુને દુઃખ આવી પડ્યું આ શુંય રે.
 અહો મતિમાન તમે રાજા જેવાછો, તો સાંભળો સારી એક વાતરે;
 ગુણ વિહોણાં સગાંપર માઈ, મન પ્રેમવાળું યઈ જાય પ્રખ્યાત રે;
 એ સર્વે હું જાણું છું જાને, પણ તેનું કારણુ જાણું નહિરે;
 તેમને અર્થે નિઃશ્વાસ મરું હું, માઈ મન ઉદાસ કરું છું સહીરે;
 અપ્રીતિવંતા જાણી જોવાય નહિ જ્યમ, સ્વમ શું કરવું મારે ભાઈ રે;
 મન કઠોર યતુ નથી નઠોર ઉપર, તજી શક્તી નથી સગાઈ રે.
 રાજા કેહ ભાઈ મારે એમ છે, જેનું તારે જાણુ રે;
 આપણુ જન્મે એક સરખા છું, છે સરખાં દુઃખ પ્રમાણુ રે.

રાય કહે ઝાળીશ્વર કહો મુજને, કોણ મહાભાયા કહો તે આપ;
 તે કમ ઉપજી દિનસતત કહો, તે શાં કર્મનાં કરે છે માપ.
 હે પ્રહરાની હું મુણવા ધમ્મું, તે દેવીસ્વભાવ સ્વરૂપ સર્વ;
 આજ ભાષો મને ઉત્પત્તિ તેની, જેમ જાયે મળી મારો ગર્વ.
 ઝાપિ કહ તે દેવી નિલ છે, જગત્ એજ સ્વરૂપ છે જેતું;
 આ સર્વ તેણે વિસ્તારિયું છે છતાં, જન્મવું બિન બિન છે તેતું.
 નિલ છતાં દેવધર્મ કરવાને, જ્યારે તે પ્રગટ થાય;
 ત્યારે ભોક્ષા તેને ઉત્પન્ના કહે છે, તું સામળજે મુનિરાય,
 કદપાતે જગત્ એક સમુદ્ર રૂપે, યદ્યપ્યં ત્યારે સમર્થસ્વામ;
 શેષ શય્યાપર યોગનિદ્રા ધરી, સજ્જા રાજિવસોચન રામ.
 તે સમે વિષ્ણુના કર્ણમેલથી, મધુકૈટભ દાનવ પ્રખ્યાત;
 મહાભયાનક ઉત્પન્ન થઇને, તત્પરયપાશ્રહનો કરવા ધાત.
 તે સમયે હરિ પદ્મનાભિમારહેલા, પદ્મનાભ પ્રજાપતિ જેહ;
 તેમણે ઉભય બયાનક દૈત્યને દીઠા, જોયા સતેલા વિષ્ણુનિસંદેહ.
 એકાગ્રચિત્તે યદ્યપિ અવિનાશીને, જાગ્રત કરવા જાણ;
 જેણે નારાયણને ત્રેનિવાસ કર્યો છે, વિશ્વેશ્વરી જગ્માત પ્રમાણ.
 સ્થિતિ સંહાર કરતી ભગવતી, અતુલ યોગનિદ્રા વિષ્ણુની સાર;
 તેની સ્તુતિ કરવા શ્રદ્ધા લાગ્યા હતા, જે વિધિ તેજસ્વામી નિર્ધાર.
 શ્રદ્ધા ભણે હે દેવી તું છે, સ્વાહા સ્વધા ને વપદ્રુકાર;
 સ્વરાત્મિકા અમૃત રૂપી તું છે, વળી નિલ વેદમાં હ્રસ્વ રૂપ સાર.
 દીર્ઘ પ્શુત રૂપે ને પ્રણવરૂપે તું, તુંહું એ ત્રણમાત્રાઓ રૂપ સદાય;
 તેમાં અર્ધ માત્રા જે નિલ છે, જે ન જને ઉચ્ચારી શકાય.
 એવી આઠ તે તુંજ છે, વળી તું સાવિત્રી રૂપ મનાય;
 સર્વોત્તમ દેવી તું જગત નીપાવે, આર્ષતારા શ્રુણુગણ કોણ ગાય.
 તું છે સર્વને નિરંતર ધારણ કરતી, તું જગત સરજનારી છું માત;
 તું છું લાલનપાલન સંહાર કરતી, અંતે માહદેવી વિખ્યાત.
 જગતોત્પત્તિઝળે તું સૃષ્ટિ રૂપે, પાલન કરતા સ્થિતિ રૂપે સાર;
 પ્રલયકાળમાં સંહાર રૂપે તું, છું હે દેવી નિર્ધાર.
 તું મહામેધા મહાભાયા વિદ્યા, છું મહાસ્મૃતિ ને મહાભોદ રૂપ;
 સર્વ મહાવિદ્યા મહાસુર રૂપી તું, છું જૃહદ દેવી તદ્રૂપ.

તું છું ત્રિગુણધારિણી પ્રકૃતિ સહુની, તું છું અહ્યાલય કાળરાત્રિ નાથ;
 વાસરનો જેમા લય યાય છે, તે તું છું મહારાત્રિ પ્રમાણ.
 પ્રાણીમાત્ર જેમાં જન્મ મરણાદિ, આવાગમન અનુભવે દેવી;
 એવી દારૂ મોહરાત્રિ પણ તું છું, પાપીતરિયા તુંને આઈ સેવી.
 તું લક્ષ્મી છું, તું ઇશ્વરી છું, તું છું -હીં નામે બીજ;
 તું ચાનરૂપ મતિ છું, તું લજ્જા, તું સુદિ પુષ્ટિ માનવ રીજ.
 તું શાંતિ ને ક્ષમા રૂપ છે, તું છે ખડગ ભક્ત્ય પ્રમાણ,
 ગદા ચક્ર રાખ ધનુષ્ય તું છું, તું છું બાણ ભુશુંડી નાથ.
 પરિધધારી તું છું દેવી, છે તારૂં મહાભયાનક રૂપ;
 સમ્યક્ પ્રકારે શિવ તુંને સેવે, મેવે નરમણિ મોઢા ભૂપ.
 તું સુદર ને પરમ સુદર ' છે, વળી પ્રસન્નતાવાળા સમગ્ર પદાર્થ;
 તે કરતાં તું છું અતિશય સુદર, પરથી પર પરમેશ્વરી સર્વ સાર્થ.
 અખિલેશ્વરી વિશ્વાત્મા રૂપ દેવી, પ્રત્યેકકામે સત્ અસત્ વસ્તુ જોડ;
 તે સર્વની શક્તિ તું છે આછ, તો શી હું તારી સ્તુતિ કઈ કેહ.
 જે જગતને સરજે પાળે સંહારે, એવો જે દેવાધિ દેવ;
 તેને નિદ્રાવશ તે કરી રાખ્યો, કાણુ સમર્થ સ્તવન કરવા સેવ.
 તે મુને વિષ્ણુને સદાશિવને, ધારણ કરાવી છે દેહ;
 તો તારી સ્તુતિ કરવા કાણુ છે, શક્તિમંત દેવી કેહ.
 આ પ્રકારે સ્તવન કરેલી દેવી, તારા હૃદય સામર્થ્યે તુજ આજ;
 આ મધુકૈટભને મોહ પમાડજે, છે ઉભય ઉત્તમ અસુર રાજ.
 સત્વરજગત્સ્વામિને કરય જગત, વળી ઉભય દાનવ કરવા નાશ,
 પ્રભુને પ્રેરણા કરજે દેવી તું, કરી મારૂં સ્તવન સર્વ પ્રકાર.
 ક્યપિકેહ અહ્યાએ સ્તવન કરેલી, તામમી દેવી જોડ;
 મધુકૈટભને હણવા મારે, મઈ વિષ્ણુને જમાડવા તેહ.
 તેના નેત્ર મુખના સિકા ખાહુથી, દૈવ્ય ઉરથી નીકળી ઉભી;
 અવ્યક્તજન્મા વિધિની દૃષ્ટિ આગળ, રહી ઉભી અરિને દૂષી.
 તે દેવી યદી મુક્તયથેયા એવા, જગતપતિ નિષ્ણુ એકીશ્રુત;
 સમુદ્રરાયન યદી ઝટ બિડયા, જોયા અતિ બલિષ્ઠને અદ્ભુત.
 મહાપરાક્રમી ક્રોધાક્રાંત નેત્રવાળા, કરતા અહ્યા ભક્ષવા ઉવોગ,
 તેવા દુરાત્મા મધુકૈટભ નિરખ્યા, જદા તજ્યો નિદ્રારૂપિ યોગ,

પછેઆસનથીઉઠીઉભય સાથે, સર્વવ્યાપક વિષ્ણુએ આર;
 પચમહાજ સવત્સર સુધી, બાહુ યુદ્ધ કર્યું નિર્ધાર.
 તેઅતિમથળજેઉન્મત થયેલા, મહામાયાએમોહ પ્રમાડેલા નાણુ,
 તે ઉભયવિષ્ણુનેકેદવા લાગ્યા, તું માગ્ય અમારી યાગ વરદાન.
 તારૂં યુદ્ધકૌશલ્ય નીરખી અમે, થયા છું અતિ પ્રમત્ત,
 એમો મુખ માગ્યું તુને અરપુ, માગ્ય માગ્ય તું શ્રેયરામન
 તમોઉભય મારાપર પ્રસન્ન થયા તો, બન્નેનો વધ ધામ મારે હાથ,
 અન્ય વરદાન મારે નવ જોઈએ, એટલું આપો દાનવનાથ
 એ ફીતે વરદાન લેઈ ઠગેલાએ, જોયું સકળ વિશ્વ જળમયનાણુ,
 તેમણેરાજિવનેનવાળા રામને, કર્યું હણવાતણું પ્રમાણુ
 જેસ્થળેપૃથ્વીજળમાનવડૂખી, હાં અમારો વધ દરવો તમારે,
 આપિ કહે રાય વૈશ્ય સાબજો, તદા હરિ શુ વિચારે.
 વાર તેમયાઓએમ કહીને, હરિએ ચક્રેક્રાપો તેમનો કટિન્ધાભાગ;
 રાખ ચક્ર ગદ્યધરે કીધા, તેમના શિરના મહાજ વિભાગ
 એવીરીતેવિધિએસ્તુતિ કર્યાથી, થઈ નિદ્રાદેવી ઉત્પન્ન;
 તે દેવીનું પુનરપિ કર્કુ બળ હતું, તે તું માબળ્ય એકે મન
 ઇતિ શ્રીમાર્કંડેય પુરાણે, સાવર્ણિકે મન્વંતરે નાણુ,
 દેવીમાહાત્મ્યે મધુકેટબનો વધ, એકાશીતિતમો ધ્યાય પ્રમાણુ

વસણુ

એકાશીતિતમોધ્યાય પૂરો, દેવીમાહાત્મ્યની માહી રે,
 જન પ્રેમાનંદ થયામતિએ, વર્ણવે વટપતને હરિ ગાઈ રે.

કંકણુ ૫ મુ-રાગ એવાડો

સુરથ અને સમાધિ હો, સાબજો એકે મને,
 સેવા બેઈ સાધી હો, કેવા માંડ્યું મુનિજને,
 મુનિ કહે સુણ્ય રાગ હો, પૂર્વે સુરઅસુરને થયું,
 સુદ્ધ ચક્રી માઝા હો, તે જોઈએ દેવીમાહાત્મ્યે કર્યું.

હાળી

દેવીમાહાત્મ્ય માટે કેતુ મારે, સુર અસુરનું યુદ્ધ,
 સતસવત્સર ઉભય લલિયા, તેમાં દાવ જીત્યા અચુદ્ધ.

દેવાધિપતિ મહિષાસુર હતો, દેવાધિપતિ પુરંદર નંદણ;
 લટતાં અસુરે સુરસેના હરવી, મહિષાસુર યથો ઈદ્ર પ્રમાણ.
 પરાજય એમ દેવ પામ્યા, તદા પ્રજાપતિ આગળ ફીધ;
 શિવ વિષ્ણુકેરે સ્થાનકે, પ્રયાણ કરતા સિદ્ધ.
 તે ઉભયને પરાભવ થયો તે, વળી મહિષાસુરતણી અનીતિ;
 તે વર્ણવી આ રીત ક્રેતા, યદ્યંતે તેવી પ્રતીતિ.
 મહિષાસુર તો સ્વરજ થયો, યથો ઈદ્ર અગ્નિ વાયુ;
 તેણે ચંદ્ર યમ વરુણકેરાં, હર્યા શે નવ આયુ.
 એ સર્વનાં અધિકાર તેણે, લઈ લીધા દેવ;
 અમો બટકતા અહીં તહીં ફરે, ફરે સાય પ્રજા તતખેવ.
 મહિષાસુરે. સ્વર્ગથી કાઢ્યા, તે સુરસમૂહ ધનસ્થામ;
 પૃથ્વીપર નર પેકે બમતા, સહુ તજી સુરનાં કામ.
 એ સહુ દુરાચર કહ્યાં દાનવનાં, અમો આવીયા તમ શરણ;
 તો પ્રજા સુકિત પ્રયુક્તિ શોધો, ક્યમ પાપી પામે મરણ.
 આ રીતે સુરનાં વચન સુણીને, વક્રબુદ્ધ મધુસૂદન;
 તેના મુખવાળા શિવસહિત, આતિ ક્રોધ ધરતા મન.
 અતિશય ક્રોધથી પૂર્ણ થયેલા, વિષ્ણુ વિધિ શંકર દેવ;
 તેના મુખમાંથી તેજ નિકળ્યું, મહાબળોતિ તતખેવ.
 સમ ઈદ્રાદિક સુરશરીરથી, બૃહદ્ તેજ પ્રગટ્યું જાણ;
 તે સર્વકેં તેજ સાં, એકત્ર થયું પ્રમાણ.
 જ્વાળામુખીએ નગ બળે શું, તેમ જ્વાળે દિશાઅંતર વ્યાપ્યું;
 તે તેજ દાનવસમૂહે જોયું, દૃષ્ટિએ રિયર સ્થાપ્યું.
 સર્વ દેવના શરીરથી નીકળ્યું, જેહ અતુલિત તેજ;
 તે કાલાયનના આશ્રમ પાસે, મળી જા તુ ધરી હેન.
 તે તેજમાંથી જેની કાતિએ, ત્રણલોક યદ્યંતે ગયા વ્યાપ્ત;
 એવી એક અજળા ઉપજી, જેને જોઇ ડરે પ્રિય આપ્ત.
 શિવ તેજે તેતું વદન નીપડ્યું, યમ તેજથી દેશ;
 વિષ્ણુ તેજથી બાહુ ઉપન્યા, એમ યદ્યંતે વનિતા વરવેશ.
 વળી ચંદ્ર તેજથી ઉરજ હંચા, મધવા તેજથી મધ્યમામ;
 વરુણ તેજે જંબા, ઉર થાતાં, નિતંબ પૃથ્વી તેજ મહામામ.

ઉભય પદ પદનાભ તેજે, સૂર્ય તેજે પદઆંગણી;
 હસ્તઅંગુલિ , વસુ . તેજે, નાસિકા ધનદ તેજે સાંભળી.
 દંત દક્ષાદિક પ્રજાપતિના, તેજથી નિર્માણ;
 ત્રિનેત્ર પાવક તેજથી, ઉત્પન્ન થયા પ્રમાણ.
 ઉભય સંધ્યા તેજથી, યદ્ય ભકુટિ ધનુષ્ય સમાન,
 વાયુ તેજથી શ્રવણ ઉભય, યયાં તેહના મતિમાન.
 તે પ્રમાણે અન્યદેવ તેજના, એકીભાવથી યદ્ય ભવાની;
 સમસ્તદેવતેજસમૃદ્ધથી તે, ઉપજી એમ પિછાની.
 જેને મહિપાસુરે અતિ દુઃખદીધું, એવા દેવ આનંદ પામ્યા;
 પછે શસ્ત્રાત્ત આપવા લાગ્યા, જેને દુઃખના કિન જામ્યા.
 સ્વય શલ્યાથી શલ્ય કાઢી, રાંકરે આપ્યું તેને;
 ચક્રમાથી ચક્ર કાઢી, વિષ્ણુએ આપિયું એને.
 શંખ આપ્યો વરુણે, અગ્નિએ શક્તિ આપી;
 ધનુશરથી ભાથો ભરેલો, વાયુએ વસ્ત આપી પ્રતાપી.
 સહસ્ત્રાશિ સુરેન્દ્રે વજ્રથી, વજ્ર જૂદું કરી આપ્યું;
 ધંટા ઐરાવત હસ્તીથી આપી, એમ અસ્ત્રનું દુષ્ક કાપ્યું.
 મમે સ્વકાળદડથી દંડ કીધો, વરુણે પાશ આપ્યો પાશરો;
 આપી રૂદ્રાક્ષમાળા પ્રજાપતિએ, વિધિ કહે કમંડુ આ ધરો.
 મવિતાએ સર્વ રોમછિદ્રમા, અવકિરણુ અરધ્યાં જાણ;
 નિર્મળ ઢાલ ને ખર્જ આપ્યા, તદા કાળે નિર્વાણ.
 ક્ષીરમાગરે હાર નિર્મળ, દિવ્ય મસ્તકનો મણિ;
 નિલપ્રતિ નૂતન થાય એવા, વમન આપિયા મહતા ગણી.
 ચંદ્ર મૂર્તિ સમાન આપ્યા, ઉભય કુંડળાં જોડ;
 વળી વેસર આપી પુરિયા, દેવી કેરા કોડ,
 વળી ઉજ્જવળ અર્ધચંદ્ર આપ્યો, અગદ ગાહુગંધને કાળ;
 અર્ધ્યા ઝાઝર નિર્મળ વજ્રકેરા, અર્ધ્યું કંકાજૂથણુ ક્ષીરરાજ.
 શ્વેતજડિત મુદ્રિકા આપી, મગધળી આગળાંએ ધારવા;
 વિશ્વકર્માએ અતિ તીક્ષ્ણુ કરધી, આપી અસુરને મારવા.
 જાનેઠ પ્રકારના અસ્ત્ર આપ્યા, આપ્યું ક્વચ અભેદ,
 નવ કરમાય એવો હાર કમળનો, સાગરે આપિયો નિર્વેદ.

તે દેવીમંતક તથા દ્વિત્યે, પેરાવિયો સ્વદસ્ત,
 પછે એકેરમ્ય અખ્ખઆપ્પુંસહી, એમ અપી સં ધસ્ત.
 હવા વાહન કાળે હિમગિરિએ, સિંહ આપ્પો એક;
 વળી નાના પ્રકારના રત્ન આપ્યા, વપુ વિષે ધારી વિવેક.
 મઘ કરવાનું પાત્ર આપ્યું, કુએરે સુરા આપી ભરી,
 પછે નાગસ્વામીએ શુ આપિયું, જે રજા આ ધરણી ધરી.
 મહામણિવડે અલંકૃત અતિ, એવો નાગહાર દીધો માર,
 અન્યદેવે અલંકાર આપ્યા, વળી આયુધ અપરંપાર.
 એ સર્વ આપી સન્માન કરેલી, દેવી અદૃહાસ્ય કરતી જાણ;
 પછે ગર્જના તેણે ઘોર કીધી, જે શબ્દે નભ પૂરિયું નિર્વાણ.
 વ્યોમ વ્યાપ્તમાન થયું એમ, તેનો પ્રતિધ્વનિ પડિયો જેહ;
 તેથી જન સહુ ક્ષોભ પામ્યા, મમ્બ કંપી ઉઠ્યા તેહ.
 સા અલાયમાન પૃથ્વી ધમ, સર્વ પર્વત કંપ્યા પૂર;
 સિંહારૂઢ દેવીનેજય જય કેહતા, મહામોહ સહિત મળ્યામુર.
 નમ્ર અંત કરણ ભક્તિવડે જેના, એવા મુનિ સ્તુતિ કરવા લાગ્યા,
 ત્રિલોક ક્ષેત્રેલા જેયા અસુરે, કે સુદ કરવા અનુરાગ્યા.
 પોતાની મવં સેનાને કરી, યુદ્ધ કરવા તૈયાર;
 હથિયાર ઉગ્રામી હાકી, કહે હા શુ છે આ વાર.
 એમ મહિપાસુર ક્રોધથી બોલી, સર્વ અસુર લેધ પળતો;
 જેણી દિશાથી શબ્દ આવ્યો, તેણી દિશાએ તે વળતો.
 જેની કિંતક સમ ક્રાંતિએ સધળું, ત્રિલોક થયું વ્યાપ્તમાન;
 સા દાનવ એવી દેવી જેતો, મહાતેજસ્વી દેદીપ્યમાન.
 જેનાં પાદસ્પર્શથી પૃથ્વી નમીછે, જેના મુકુટે ઉઝરડાય આકાશ;
 ધ્રુવપણુછ દંકારવડે કરી, ધમ ડામડોળ પાતાળ પામ્યુ ત્રાસ.
 એક સહસ્ર આલુવડે દેવી, દશદિશામાં વ્યાપી રહી,
 એવી મહિપાસુરે દેવી દીધી, લલના લાવણ્યવતી લહી.
 તેની સાથે તે બોલવા લાગ્યો, શે ઉભી થઇ તું મન;
 જે યુદ્ધ કરવાની ઈચ્છા હોય તો, તું નવ કરતી તેમ રજ.
 મહિમા સાથે મહિપાસુરે લલનું, એ અતિ ધણ અયોગ્ય;
 તારા છલા અમો પું મર્વે, રહે શેણી તું આરોગ્ય.

મૂળ વાગ્યે કુશળ નાહું, વમન કરે રૂધિર;
 ત્રાણ ત્રાણ કરી દાનવકેરા, પડતા ચોદિશ વીર.
 કેટલાકની ચળે વેધી, છાતી ફાડી નાખી;
 પૃથ્વી ઉપર અરિને પાડ્યા, તીને સખદે બાખી.
 કેટલાકને રણભૂમિ મધ્યે, શરસમુદાયથી વીંધ્યા;
 શરબ્યાપ્તે ચારણી જેવાં અંગ, કરી નાખ્યાં કારજ સીધ્યા.
 સેનને મોખરે જેહ ચાલતા, તે દેવે તબ્યા પ્રાણ;
 ગર્દન મર્દન થઈ કોની, કપાયા કેટલાકના પાણ.
 કેટલાકનાં મસ્તક કાપ્યાં, કેટલાકના વચ્ચેથી બે ભાગ;
 મહાઅસુરની નંવા કપાઈ, પળાપૃથ્વીસમરનો તથા લાગ.
 કેટલાકના દેવીએ કીધા, હથ ભાગ ભરપૂર;
 તેથી એક બાહુ એક નેત્ર કપાયું, એક પાગ કપાયા અસુર.
 કેટલાકનાં મસ્તક કાપ્યાં, તોય લડવા ઉઠે કબંધ;
 ઉત્તમ આયુધ હસ્તે ઝાલી, શરવીર લહે સંનધ.
 એમ માયાવિહોણાં કબંધઅતિશે, દેવીશુ લડવા આવે;
 વળી કેટલાકે સાં નાચતાં તેવાં, જે સાચું ચરત્વ મનમાં લાવે.
 માયાં કપાઈ મયાં છે જેનાં, તેવે કબંધે કર ધરી તરવાર;
 શક્તિ નષ્ટપાદિકે આયુધ સાચા, થયાં કેટલાં ધડ તૈમાર.
 તુરિ વાધના વૈર સખદે, નિમગ્ન થઈ નાર્યંતા;
 સંગ્રામમાં આમ તેમ તે બટકે, મુઘ્ધ કરવા અતિ રાયંતાં.
 કેટલાક મહાદાનવ મુખ બોલે, ઉભી રહે ઉભી રહે બાધ;
 અમોવીરસાયેકચ મુદ્ધતુ આજે, જોધએ વીર તણી સરસાધ.
 જ્યાં તે મહાસંગ્રામ થયો સાં, બન્ન રથ હસ્તી પડિયા નાણ;
 અશ્વ દૈત્ય અપાર પડ્યેથી, નવ માર્ગ રહ્યો નિર્વાણ.
 તે કાળે અસુર સેનામાં, હસ્તિ અશ્વ દાનવ મધ્ય;
 શોણિત કેરા ઝોધવાળી, સરિતા વેવા લાગી અવધ્ય.
 જ્યમ અગ્નિ તુણકાષ્ઠ ઝોધને, ફાણમાં બાળી નાખે;
 જ્યમ અસુર સેનાથી મહાદેવી, નાશ કર્યા વિણ રાખે.
 કંપાવી છે કેશવાળી જેણે, એવો તે દેવીસિંહ નાણ;
 મહાત્રાડ, પાડી રાડ, કરીને, દેવ અરિના શોધતો પ્રાણ.

દાનવકેરા, અંગમાં કરતો, શોધવા, યોદ્ધા, શુભ;
 પ્રજામાં અસુ હરી તે, કરતો, દાનવ, ગણને, અશિવ,
 તે સંગ્રામમાં દેવી ગણોએ, ક્યો અસુર, સાથ સંગ્રામ;
 ને નોંધ સુર આક્રમે રીઝ્યા, કરવાલાખ્યા પુષ્પવૃષ્ટીસહાનામ.
 ઇતિ શ્રી ભાર્ગવ્ય પુરાણે, સાર્વાણિકે મન્વંતરે સાર;
 દેવીમાહાત્મ્યે મહાપાસુરસૈન્યવધે, દ્વયશીતિતમેધ્યાય અવિધાર.
 વલણ.

અવિધાર અધ્યાય થયો અહીં, ગુરુજન કરો દ્વિજને સાથ રે;
 યથામતિએ જવા આગે, મન અતિ મહત્વાય રે.

કડવું ૬૬. -રાગ સારંગ.

જાપિ કહે, સાંભળ્ય રાય, વૈશ્ય સુણતાં પવિત્ર તું થાય;
 એમ દેવીએ યુદ્ધ કીધું, જોયું દાનવે પાણી લીધું.
 મહાપાસુર સેનાપતિ ચિહુર નામ, મહાઅસુરે સ્વસૈન્ય જોયું તે હામ;
 જોઈ હણાવું કરીને ક્રોધ, ગયો દેવી સાથ યુદ્ધ કરવા માની બોધ.
 જેમ મેરૂ પર્વત શિખરપર, પર્જન્ય જળ વૃષ્ટિ કરવા માડે વર;
 તેમ દૈત્ય સમરમાં દેવી ઉપર, શરવૃષ્ટિ કરવા આરંભી સ્વકર,
 જોઈદેવીએ બાણસમૂહ કાપ્યા તેના, રમણ રીતે અશ્વ વિઝાર્યા એના;
 હપના, હાંકણહારા જેહ, હણ્યા શરવડે નિઃસંદેહ.
 તકાળ ધનુષને કાપી ઊંચી ધ્વજ, ધ્યાને ધારી ધનુ કાપ્યાની કળ;
 એવા દૈત્યના હેહને દેવીએ વીંધ્યો, દેવીશર વાગતાં તે મન બીંધ્યો.
 ધનુષ્યજનું કપાઈગયું છે જાણુ, હણાયા અશ્વ સારથી રથ નિર્વાણુ;
 તે વિહોણો દૈત્ય ગયો દેવીસન્મુખ, ધાયો ઢાલ તરવાર ધારી મહાશખ.
 તે અતિ વેગવાન અસુરે તદા, જાણ્યે હરિ હણ્યો તીક્ષ્ણ અસિથી સદા;
 ક્યો હરિને મસ્તક ખડ્ગપ્રહાર, ક્યો દેવી વામ હસ્ત પર ધા તે વાર.
 હેરાજસુતું હસ્તમાં વાગતાં તેહ, જાગી ગયો ખડ્ગ નિઃસંદેહ;
 તદા ક્રોધપકી રક્ત નેત્રવાને, મહાશખ લીધું તે બળવાને.
 ક્રોધસૂર્યબિંબ નાખે જનબલ્યમાન, આક્રમ વિષેથી નીચે મહાન;
 તેમ તેણે તે બદ્રકાળી પર, નાખ્યું શ્વ ધરીને સ્વકર.
 દેવીએ આવતું શ્વ જોઈ સાર, સામું પોતાનું શ્વ નાખ્યું નિર્ધાર;
 તેણે આવતું દૈત્યશ્વ વિઝાર્ય, સોપ્રકારે, અસુર અંગ ક્યું બિચાર્ય.

માત્ર અરધો નીકળ્યો બહાર; તદા અટકોવી રાખ્યો દેવીએ સાર;
 ગાત્ર અર્ધનીકળ્યો કરતો યુદ્ધ, તેનું મનક બહુએ કરી છેલું થઈ કુદ્ધ.
 પછે તેને પીસી પૃથ્વી પાડ્યો, એવો મહિયાસુર દેવીએ ઉગડ્યો;
 તદા આખા દાનવસૈન્ય મોઝાર, વરતાઈ રહ્યો મહા હાહાકાર.
 સંકળ સેનનાસવા લાગ્યું ચોપાસ, સુરસમૂહ પરમાનંદે કરવા લાગ્યો હાસ;
 દિવ્ય એવા મહર્ષિઓ સહિત, દેવીસ્તુતિ સુર કરવા લાગ્યા ધરીત્રીત.
 ગંધર્વસ્વામી ત્યાં ગાવા લાગ્યા, અમ્સરાસમૂહ નૃત્ય કરતા અતુરાગ્યા;
 જેમ ધૂત્યે મજે પુરાણીને ધન, એમ સુર સર્વ થયા પ્રસન્ન.
 ધૃતિ શ્રીમાકેડય પુરાણે, સાવર્ણિકે મન્વંતરે પ્રમાણે;
 દેવી મહાત્મ્યે મહિયાસુર વધ, અશીતિતમોધ્યાય થયો સંબદ્ધ.
 વલ્લભ.

સંબદ્ધ અધ્યાય થયો અહીંઆ, સુણો પુરાણી દેવ રે;
 બટ ત્રેમાનંદ કરી ન જાણે, પુરાણી જનની સેવ રે.

કંઠલુ ૭ મું—રાગ રામઘી.

મહામુનિ શિષ્ય ને કહે સહી, કહે ઋષિ વૈશ્ય ને રાય;
 એમ મહિયાસુર દેવીએ હણ્યો, ગુણ સુરગણ કેમ ગાય. મહા
 તે એકે ચિત્તે સુષ્મ કૌબુદ્ધિ, પુરાણીનેા જેહ વાધ;
 ગુરૂ કૃપાથી તેહ વર્ણવું, જયમં લાગે નહિ કંઈ દાધ. મહા
 મહાવીર્યવાન દુરાતમા, મહિયાસુર સુર અરિ સાર;
 તેનું સર્વ સૈન્ય દેવીએ હણ્યું, તવ આનંદ વર્ત્યો અપાર. મહા
 ઉભાં રોમાંચ થયા થઈ, આર છે જેના દેહ;
 વળી નમન કરવા મિથે, નીચા નમિયા છે જેહ. મહા
 એવા ર્કંધ શિરને ધારણ કરે, તેવા ઈંદ્રાદિ સુરગણ સર્વ;
 તે દેવીનું વાણીવડે તહી, સ્તવન કરતા મલિતગર્વ. મહા
 સમગ્ર સુર ગણોની શક્તિતણા, છે સમુદાય રૂપ માત;
 ભૂતિભતાં માને જે સહી, તે પણ કરે તેવી વાત. મહા
 એવી દેવીએ આ વિશ્વનો, કરી સ્વશક્તિ વિસ્તાર;
 તેથી સર્વ સુર મહાઋષિને, પૂજવા યોગ્ય અપાર. મહા
 એવી દેવી અંગાને સર્વે નમું, બકિતવડે કરી નમસ્કાર;
 અમારૂં ભલું લાવે કરો, માં આ વાર. મહા

જેના અતુલ સામર્થ્ય પ્રભાવને, કહેવા ભગવાન વિષ્ણુ-
 તેમ સોય વિધિ શિવ કોષ નથી, નથી પરિપૂર્ણ મહાબિંબુ. મહાં
 તે ચંડિકા સમગ્ર વિશ્વનું, કરે પાલન કરવાની પેર; ।
 દાનવધત્રી ભય જે યતો, કરે તે નાશક્રમતિ મેહર. મહાં
 પુણ્યવાન પુરુષના ગેહમાં, જે પોતે છે લક્ષ્મી સ્વરૂપ, ।
 પાપી પુરુષકેરા ગેહમાં, જે પોતે છે અલક્ષ્મીરૂપ. મહાં
 માનવાન નરને દેહે, જે શુદ્ધિરૂપ છે માર; ।
 છે સત્પુરુષોકેરી જે સદા, શ્રદ્ધા રૂપ અવિધાર. મહાં
 કુળવાન પુરુષધત્રી જે હવાં, છે તેની લક્ષ્મીરૂપ; ।
 પ્રજ્ઞામ કરીએ એવી દેવીને, તું જન્મ પાળ્ય દેવી અનૂપ. મહાં
 એવા તારા અચિત્ત સ્વરૂપનું, વળી અસુર ક્ષય કરનાર; ।
 આર્ધ એવાં અસંત પરાક્રમતણું, કરે ગાન કોણ આ વાર. મહાં
 વળી સમરે અવનર્વા ચરિત્રનું, વર્ણન દેવ દૈત્યે ન પાય; ।
 તું એ ઉભયના સમુદાયમા મળી, તદા તારા શુભ કોણ ગાય. મહાં
 તું સર્વ જન્મની કારણભૂત છું, છું ત્રિગુણ મુક્ત સદાય; ।
 તોય દોષ લીધે જાણી નવ શકે, શિવ વિષ્ણુ આદિક માય. મહાં
 એવી આષ્ટ તું અપાર છે, તું સર્વોપદેશન કહેવાય; ।
 આ સર્વ વિશ્વ તારું અંશભૂત છે, તું સર્વોપરિ ગવાય. મહાં
 તું છું આબ્યાકૃત આધ્યપ્રકૃતિ, તેનું રૂપ સમન્વય કેમ; ।
 તોય તુંને લહી અહીં સહી, માગું સર્વ કુશળક્ષેમ. મહાં
 હે દેવી જેનું ઉચ્ચારણ ક્યે, સમગ્ર દેવગણ સંતોષાય; ।
 વળી સર્વ યજ્ઞમાં તુમિ પામતા, એવી તું શ્વાહારૂપ દેવાય. મહાં
 તું કારણ છે પિતૃગણ તુમિનું, તેણે સ્વધા કહે સદુ લોક; ।
 એવાં ખીજાં રૂપ તાહરાં, કહું તેહ યજ્ઞ અરોક. મહાં
 હે દેવી અચિત્ત છે તું સહી, મહાવ્રતરૂપ તેજ તુજ; ।
 આષ્ટ તુંને મોક્ષનું કારણ માની છે, પછે વધુ રહે કહેવું શુંજ. મહાં
 સદુ દોષ જેમના નાશ પામિયા, સમ્યક્ રીતે ક્યો ઈદ્રિસંપમ; ।
 અનુત્તમ રીતે તત્ત્વ મેળવ્યું, યજ્ઞ નરવર ધરી નિયમ. મહાં
 એવા મોક્ષેચ્છક મુનિ જેહનો, કરે નિરંતર અભ્યાસ; ।
 એવી પરમ ભગવતી; તું સહી, છું તે વિવારૂપ પ્રકાશ. મહાં

તુ શમ્ભુરૂપે દેવી અત્યંત છું, વિમળ ઋગ્વેદ યજુર્વેદ;
 ઉદ્ગીયાભિધાન ગાનનો, તુ ભંડાર છું નિર્વેદ મહાં
 તે ગાન રમણિક પદોત્તરો, પાઠવાળો સામવેદ જેઠ;
 છું તેનો ભંડાર ભરપૂર તુ, માને- મુનિઓ નિઃસંદેહ મહાં
 તે દેવી તુ વેદત્રયી રૂપ છું, સાક્ષાત ભગવતી ભરપૂર;
 છું પ્રાણીજીવન અર્થે તુ સદા, જીવિકાવૃત્તિ સર્વની મધુર. મહાં
 મહાપીડાએ પુરૂષ જૃધ્વીતણા, જેઠ પીડાએ છે અપાર;
 તેની પરમપીડા દરનાર તુ, છુ મહાદેવી વિશ્વમોઝાર. મહાં
 સમગ્ર શાસ્ત્રતત્ત્વ જે સદી, તે તે દેવી જ્ઞાણેશ્વર સાર;
 હે મહાદેવી તુ મેઘા રૂપ છે, આર્ષ કોણુ પામે તારે પાર. મહાં
 દુર્ગામ એવા સંસારાબ્ધિને, તરવાકેરી નૌકા રૂપ;
 તુ સંગ રહિત સદા સર્વદા, છું દુર્ગા 'દેવી અદ્ભુત. મહાં
 મધુકૈટભ અરિ વિપ્લવના, ક્યો તેને હૃદયે તે વાસ;
 આર્ષ અન્ય રથજી તુને નવ રથિયું, એવી લક્ષ્મીરૂપ તુ પ્રકાશ. મહાં
 તુ ચંદ્રશેખરને વિષે રહી, સ્થાન કરી ભરપૂર;
 એવી ગૌરીરૂપા પણુ 'તુજ છું, જોષ મોણો ભસ્માસુર અસુર. મહાં
 પૂર્ણચંદ્ર પ્રતિબિંબ સમું, નિર્ભળ મંદ કરતું હાર્ય;
 અનુત્તમ કનકકાંતિ સમું, રમ્ય મુખ જોષ કરતું લાસ્ય. મહાં
 વગર વિચારે મહિપાસુરે, ક્યો કોપ વ્યર્થ પ્રકાશ;
 વળી પ્રહાર ક્યો કોપયુક્ત થઈ, એ મહાઅવનવું સર્વાવાસ. મહાં
 જો હોય મુર વર કે નર કોઈ, તો કરે નહિ એવું કૃત્ય;
 શરાપૂરા કામરૂ દેશે, રહે હારી બળ વપુ અલ મહાં
 કિંતુ અમુર તે અસુર સહી, કરવા આબ્યોલહીલલના પુદ્ગ;
 હવાં આધનું સ્વરૂપ દાખવું, જ્ય અસુરપર થઈ રહી કુદ. મહાં
 હે દેવી કોપ પામેહું અતિ ઘણું, બયાનક ભૂ ચઢી સાર;
 ઉગતા હરિ સમ ક્રાંતિવાણું, રક્ત મુખ આર્ષ અપાર. મહાં
 એવું જોઈ સત્વર મહિપાસુરતણા, કયમ નીકળી ગયા ન પ્રાણ;
 એ છે અત્યંત આશ્ચર્ય ભર્યું, જોઈ કોધી કાળ ન યાય કોની હાણ. મહાં
 હે દેવી પ્રસન્ન થા તું સહી, બ્યારે કોપયુક્ત તું યાય;
 ભારે સંસાર અબ્ધુદય અર્થે, અતિ ઉત્તમ યાય તારી કાય. મહાં

પછે શત્રુઓના કુળતણા, કરે તલકાળ તું આઈ નાશ;
 એ વાતયજી જ્ઞાત હું સદા, મેં જોયે તારો પૂર્ણ પ્રકાશ. મહાં
 અધુના આ મહિષાસુરતણી, અસંખ્યાત વરૂચિની જેહ;
 જોતા જોતામાં નાશ તેહનો, ક્યો દેવી નિઃસંદેહ. મહાં
 અબ્યુદય કરનારી દેવી તું, સદૈવ જેના પર પ્રસન્ન;
 તે નર દેશ વિદેશુમાં, મનાય માનવત ને ધન્ય. મહાં
 ધન મળે છે તેમને, યાય કીર્તિવંતા તેહ;
 ધર્માદિ પુરુષાર્થ વર્ગ જે, તેમનો શિયિલ નવ યાયે એહ. મહાં
 પુત્ર ક્ષત્ર પર્ણિજનતણું, પોપણુ કરતા કેહવાય;
 ધન્ય કેહવાય તે ધરણીમાં, જો તું પ્રસન્ન દેવી યાય. મહાં
 હે દેવી પુણ્યશાળી પુરુષ સહુ, ધર્મ કાર્ય નિલ પ્રતિ જણુ;
 આદર આનંદ કરે સહી, યાય પૂરા તેહ પ્રમાણુ. મહાં
 પછે તારી કૃપાવડે, સીધારે સ્વર્ગલોકની માંય;
 તેથી નિશ્ચય યાય મનનો, તુત્રિલોકીની કુળદાય સદાય. મહાં
 જો સંકટે સ્મરણુ કર્યું તાહરું, તો સર્વ પ્રાણીભય હરે તુંય;
 સંકટાદિક રહિત કાળમાં, પામે તારું સ્મરણુ કરતા શુય. મહાં
 અતિશય ઉત્તમ મતિ અર્પે તું, દારિદ્ર્ય દુઃખનો કરે નાશ;
 તું છું બયહારિણી સદા સર્વદા, તું ઉપકાર કરતા રોજ પ્રકાશ. મહાં
 સદૈવ સરોજ અંતઃકર્ણવતી, મહામાયા જનવલ્લમાન;
 તારા જેવી એક તુંજ છું, શુભવાન મતિમાન મહાન. મહાં
 દૈત્ય હણવાવડે દેવી સૌ, જગત સુખી યાયે જણુ;
 આઈ યાતુધાન નરક પામવા, પાપ કરે પૂર્ણ પ્રમાણુ. મહાં
 તેની ચિંતા નથી મુજ મને, કિંતુ અલૌકિક તારો નેમ;
 સંગ્રામે મૃત્યુ પામી બલે, વસો અસુર સ્વર્ગમાં શ્વેમ. મહાં
 એમ વિચારી વીકારીને, જોલાવે યાતુધાનને તુંય;
 નિશ્ચય અરિનો પછે વધ કરે, અવનવું એ માંહે શુય. મહાં
 દૃષ્ટિમાત્રથી સર્વ દૈત્યને, જાણી જસ્મ કરવા સમર્થ;
 તો શત્રુ ઉપર શસ્ત્ર શે સજે ? ધારે તેમનો તું અર્થ. મહાં
 બલે અરિ છતાં મારા અસ્ત્રથી, મૃત્યુ પામી શુચિ યાય છોય;
 એ એવડે શુભલોક પામશે, સગજે એવું આઈ તું સોય. મહાં

દેને વૈભવ નાના પ્રકારના, સું સ્ત્રી આદિક સંપત્તિ ધનભંડાર; વૈં
 તેની વૃદ્ધિ કરતી થને તુ સહી, સું જો થઇ અમર કૃપાળ. વૈં
 ઋષિ કેહ એ રીતે સર્વે માગિયું, સું જન્તાયે સુરે દેવી કરી પ્રસન્ન; વૈં
 તથાસ્તુ એવું દેવી બણી, સું થઈ અંનધાન પછે રાજ્ય. વૈં
 એ રીતે સુર શરીરથી, સું ત્રિલોક દિતેચ્છા પૂરનાર; વૈં
 પૂર્વે દેવી પ્રગટ થઈ હતી, સું ક્યો તેના માહાત્મ્યતણે મેં વિસ્તાર. વૈં
 પુનઃ ત્રિદશ ઉપકારાયે, સું દેવી વધ દેલનો કરવા જાણુ, વૈં
 વળી લોકરક્ષણને કારણે, સું જો થઈ પાર્વતીદેહ થકી પ્રમાણુ. વૈં
 તેની ઉપજ નીપજ સહુ કહું, સું ચયારથ વર્ણવી આજ, વૈં
 દહ મન કરી ધ્યાન ધારીને, સું સુણશે તો યાગે કાળ. વૈં
 ધન ધાન્ય પુત્ર પરીવાર છે, સું તે આ ચરિત્ર સુષ્માનો પ્રતાપ, વૈં
 દેવી સર્વત્ર આપી જાયદીપતી, સું તેણે મળે અવૃત કેઈ પાપ. વૈં
 ઇતિ માર્કંડેય પુરાણમાં, સું માવણિકે મન્વંતરે સાર; વૈં
 દેવી માહાત્મ્યે મહિષાસુર વધે, સું શકાદિસુરકૃત દેવી સ્તુતિ અપાર. વૈં
 ચતુરશીતિતમેધ્યાય પૂરણુ હવે, સું ક્યો પુર આણીને અતિ ઉપકાર; વૈં
 લાગે સાઈ કરતા મારું સહી, સું તો શુ કરી મન મનાવીએ સાર. વૈં
 વલણુ.

શુ કરી મન મનાવશે દિવ, એ ચિંતા પાર પામુ નહિ રે;
 આતુર્વિંશી ભટ્ટ ત્રેમાનંદ, પુરાણી રીઝવે જયજય કહી રે.

કંઠવુ દે સુ.-રાગ મારૂની દેશી-ભાવસ. મહાં

કહે દેવીમાહાત્મ્ય ઋષિ સુખી રે, સુણે વૈશ્ય એવુ ફલ;
 માર્કંડેય કહે કૌટુકિને રે, દેવી રૂપ જળ વપુ અલ મહાન
 પૂર્વે શુભ નિશુભ દાનવ નામે રે, ગયાં માવ્યો લહી લલના પુદ્ગલ;
 તેમણે સુરેન્દ્ર પાસેથી નિર્ધાર રે, ત્રિઅસુરપર થઈ રહી કુંડ.
 તેવી રીતે સૂર્યચંદ્રકેરો સાર રે, કૃપાનક જૂ ચઢી સાર
 અધિકાર દાનવે લેઈ લીધો રે, જાત મુખ આઈ અપા
 વાયુકેરી ઋદ્ધિ ભોગવતા તેહ રે, કયમ નીકળી ગયા ન પ્રા
 સુરને રાજ્યથકી કરી ભટ્ટ રે, કીધી કાળ ન યાય કોની હ
 અધિકાર આધાર હરિયો દુષ્ટે રે, જ્યારે કોધયુક્ત તુ
 એમ કાઢી મૂકી ક્યું અપમાન રે, અતિ ઉત્તમ યાય તારી

અપરાજિતા દેવી જોઈ રે, તેનું સ્મરણ સહુ કરવા લાગ્યા તેહ રે,
 જો આપડાંજામાં તમે મુને સ્મરો રે, તો સર્વ સંકટ પરાં ધયે તરો રે.
 એવું દેવીએ દીધું છે વરદાન રે, એમ વિચાર કરવા લાગ્યા મહાન રે;
 પછે ગયા હિમવાન પર્વત પ્રત્યે રે, જ્યાંજાં વિષ્ણુ માયા સ્મરી સત્યે રે.
 શ્રદ્ધા યુક્ત યાદ નિર્વાણ રે, એવી સ્તુતિ કરવા લાગ્યા સુભણ રે;
 તે સહુ ઉભયને સુણાવું આજ રે, શું દેવ જોલ્યા ધારી મન કાજ રે.
 દેવ કહે અહો શિવાસ્વરૂપી રે, હો મંમાયા પ્રકૃતિ રૂપી રે;
 વળી કલ્યાણ રૂપી દેવી જોઈ રે, વળી વિંધ્યાદિકની દેવી નિઃસંદેહ રે.
 તેને નિયમપૂર્વક નમીએ રે, નિત્ય પ્રણામપૂર્વક સ્વર્ગે શમીએ રે;
 રૂદ્રરૂપ નિલરૂપ ગૌરીરૂપ રે, ધાત્રીરૂપ વળી જ્યોત્સ્ના સ્વરૂપ રે.
 ચંદ્રરૂપ સુખરૂપ નિર્ધાર રે, કરીએ એવી દેવીને નિત્ય નમસ્કાર રે;
 કલ્યાણી વૃદ્ધરૂપ આ વાર રે, સિદ્ધિરૂપ કરીએ નીચા નમી નમસ્કાર રે.
 નિઃકલિ રાજ્ય લક્ષ્મી અવિધાર રે, જવાની કરીએ કરજોડી નમસ્કાર રે;
 સંકટ રૂપ ને સંકટ પાર કરતી રે, સારરૂપ ને વિશ્વની ધરતી રે.
 જગતઉપાવની ખ્યાતિ રૂપ રે, કૃષ્ણરૂપ ને ધૂમ્ર સ્વરૂપ રે;
 એવી દેવીને વારંવાર રે, કરીએ નીચા નમી સહુ નમસ્કાર રે.
 આઠ સર્વ સેવકને મનોહારી રે, જવાની ધર્મદેવી જયકારી રે;
 હો જગન્નિભિતિ રૂપ નિર્ધાર રે, ક્રિપારૂપ દેવી કરીએ નમસ્કાર રે.
 સર્વ જૂન મધ્યે જે દેવીને સાર રે, વિષ્ણુમાય કહે અવિધાર રે;
 સર્વેશ્વર તે દેવીને વારંવાર રે, નેહ સુરવર સહુ નમસ્કાર રે.
 તારા જોડા રૂપ સર્વ જૂત મોહાર રે, કહેવાય તે દેવીને કરીએ નમસ્કાર રે;
 દેવ કહેવાયે વર્ષભૂતે પામી વિસ્તાર રે, તેને વારંવાર કરીએ નમસ્કાર રે.
 આઠ જગદેશ્વર મધ્યે નિદ્રારૂપ નિર્ધાર રે, હુધારૂપે રહી તેને કરીએ નમસ્કાર રે;
 તેની વિભા નમી પામી વિસ્તાર રે, શક્તિરૂપ નમી કરીએ નમસ્કાર રે.
 આઠે સ્વરૂપે નો પમાય ન પાર રે, ક્ષાંતિરૂપ ધારી કરીએ નમસ્કાર રે;
 એને સ્મરે રહી દારદાર રે, લજ્જા રૂપ દેવી કરીએ નમસ્કાર રે.
 નિષ્કલ અનિત્ય રૂપે અવધાર રે, શ્રદ્ધા સ્વરૂપીને કરીએ નમસ્કાર રે;
 દિગ્વિજયી રૂપે રૂપ ચાર રે, લક્ષ્મીરૂપ દેવી કરીએ નમસ્કાર રે.
 તે સુખ ઉપર એક રૂપે રહી યાદ દાર રે, સ્મૃતિ રૂપ દેવી કરીએ નમસ્કાર રે;
 એ જોડા રૂપે રહેતે દરની યાદ દાર રે, ગુણિરૂપ દેવી કરીએ નમસ્કાર રે.

રહી માતા રૂપે ધરી જગભાર રે, કરીએ પ્રાંતિરૂપ તને નમસ્કાર રે;
 જે દેવી સર્વ ભૂત ઈંદ્રિયોકરી રે, છે અધિષ્ઠાતા દેવી અનેરી રે.
 વળી સર્વ ભૂત મધ્યે વ્યાપ્તિરૂપ સાર રે, કરીએ દેવી વારંવાર નમસ્કાર રે;
 જે માનરૂપે રહી અખિલ વિશ્વમોઝારરે, તે દેવી કરીએ નમસ્કાર રે.
 પૂર્વે ઇચ્છેલો મનોરથ પાડ્યો પાર રે, સારે જોનું કર્મ સુરે સ્તવન અપાર રે;
 નિલપ્રતિ વાસવે સેવી જોહ રે, તે શુભ માત્ર હેતુ પરમેશ્વરી એહ રે.
 તે અમારું કલ્યાણ કરે કુમારી રે, સમ્યક્ પ્રકારે પીડા સંહારી રે;
 મહાન્મત્ત અસુરે પામેલા પરિતાપ રે, ભક્તિએ નમ્ર અંગ સુર આપ રે.
 તેવા સુર હે ઇશ્વરી કરીએ નમસ્કાર રે, સ્મરણે પામીએ આપદા પાર રે;
 શુભ કરતાં વાર કરો નવ માત રે; કરો સુરનાં રૂડાં વાનાં સાક્ષાત રે;
 જાપિ દહે છે હે રાજપુત્ર રે, એ રીતે સ્તવતા હતા સત્ત રે.
 તે સમે મંગાનદીમાં નાહવા રે, આઘ્યાતાં પાર્વતી સુખ ઉપજવા રે.
 તે સુબ્રુએ દેવને પૂછ્યું આમ રે, તમે અહીં કોની સ્તુતિનું કરો કામ રે;
 તે સમય તેના શરીરકોશમાંથી રે, બોલી જવાની ઉપજી બ્યાંથી રે.
 સંપ્રામે નિશુભ દૈત્યે પરાજય કીધો રે, શુભ દૈત્યે કાલી મૂકી વૈભવ લીધો રે;
 તેણે કરી સુર ઘઈ એકલા સર્વ રે, કરે મારી સ્તુતિ માની મને પર્વ રે.
 પાર્વતી અંગકોશથી અખળા નીકળી રે, તેણે સર્વજને કૌશિકી નામે કળી રે;
 એ દેવી અંગથી નીકળ્યા પૂઠે રે, પાર્વતી અંગરંગ પર રૂઠે રે.
 કરી કાયા સ્વામવર્ણની કહી રે, નામ કાલિકા ધરી હિમાચળે રહી રે;
 પછે જોણે અત્યુત્તમ મનોહર રૂપ રે, ધારણ કરિયું ધરણીમાં અનૂપ રે.
 એવી દેવી શુભ નિશુભ સેવકે દીઠી રે, લાગી ચંડ મુંડના મનમાં મીઠી રે;
 કલો તેમણે શુભને સમાચાર રે, અખિલ હિમગિરિ દીપાવે એકનારરે.
 શી મનોહરતા છે સ્વામી તેની રે, હુંથી નવ કાંતિ કેવાયે જોની રે;
 એવું ઉત્તમ રૂપ કોઈ સ્થળે નવ દીર્ઘ રે, શકે હોય મોહતણુંએ પીઠું રે.
 માટે હે યાતુધાનપતિ તે દેવી રે, તજવીજ કરી સાહીલાવળી એવી રે;
 અહો દૈત્યેંદ્ર તે સુંદરાંગી રે, છે રામારૂપ રત્ન રમણની સાંગી રે.
 જે સ્વકાંતિએ કરી દિશા દીપાવતી રે, તેને નિરખવી જોઈએ યાતુધાનપતિ રે;
 અહો રાક્ષસેંદ્ર જે ત્રણલોક માંહી રે, રત્નમણિ હય હાથી છે ક્યાંહી રે.
 તે સર્વ અધુના છે તમ ઘેર રે, જો કરી મહાદેવે તમપર મેર રે;
 હસ્તિમાં રત્ન સરખો ઐશવત રે, આ પારિજાતક દુમ મહત રે.

અંશ ઔઞઃશ્રવા નામે જેહ રે, તમે લાબ્યા ઈદ્ર પાસેથી તેહ રે;
 વિધિનું જે રત્ન સરખું હંસયુક્ત રે, અદ્ભુત વિમાન સુખ સંયુક્ત રે.
 તે તમે તેમની પાસેથી આણ્યું રે, રત્ન આંખણે આંગણે સર્વે જાણ્યું રે;
 આ મહાપદ્મ નામે જે નિધિ રે, તમે ધનદપાસેથી આણ્યો કરી વિધિ રે.
 ન કરમાય એવી કમળની માળા રે, નામે કિન્નરિકની મોહશાળા રે;
 તે તમને સમુદ્રે આપી રે, અધુના કાષ્ટએ આણુ ન સ્વામી ઉપાવી રે.
 જેમાંથી મુવર્ણ સવે નિલ રે, એવું વરણુજન અત્ર શોભે સસ રે;
 પૂર્વે પ્રજાપતિનો જે રથ ઉત્તમ રે, તે અધુના તમ ઘેર છે અમુરસતમ રે.
 મૃત્યુની ઉત્ક્રાંતિદ નામે શક્તિ રે, તે તમે હરણુ કરી, છે કરી શિવભક્તિ રે;
 વરણુ દેવતાનો જે પાશ મોટો રે, તે નિશુંભને હસ્તક છે શો ટોટો રે.
 સમુદ્રમાં ઉત્પન્ન થઈ જે જાત રે, તે રત્નાદિ તેને સ્વાધીન છે વિખ્યાત રે;
 અગ્નિએ તમને સ્વરૂપ જેવો રે, શુદ્ધ વસન જેટલો આપ્યો કેવો રે.
 હે દૈત્યપુરંદર એ પ્રમાણે રે, તમારી રત્નસિદ્ધિને કોણુ વખાણે રે;
 એવું છે માટે રત્નરૂપ કલ્યાણી રે, ક્યમ લાવી કરતા નથી તમે રાણી રે.
 જાપિ કેહ આવાં સુણી અંડમુંડનાં વેણુરે, શુંબે સુગ્રીવ સાથે મોકલ્યું કેણુ રે;
 મહાવીર્યવાન દૈત્ય કરી હત રે, મોકલ્યો દેવી પાસે એક અદ્ભુત રે.
 તેને કહ્યું કે તારે જઈ રે, કેહવું મારા કેહવા પ્રમાણે સહી રે;
 જો રામાને સમજાવવી સારી પેઠે રે, આપવી તેને સુખ માગી બેઠ રે.
 જેમ તે પ્રીતિ સહિત આવે અહીં રે, એવું તારે સત્વર કરવું તહીં રે;
 પછે પર્વતના અતિ સુંદર પ્રદેશે રે, જ્યાં દેવી બેસી હતી વર વેશ રે.
 ત્યાં જઈ મધુર વચન બોલ્યો આવાં રે, રનેહ જગતમાતને ઊપજાવા રે;
 હત કહે અહો કાલિ, ઓ દેવી રે, ત્રિલોકની સમૃદ્ધિ જેને રહી સેવી રે.
 તેવો જનેશ્વર શુંલ નામે રે, દાનવ સાંભળ્યો હશે સુંદર સ્થામે રે;
 તે દાનવનો હત યઈ આવ્યો હુય રે, સર્વ સમ્યક્ પ્રકારે સમજ તુય રે.
 જેની આજ્ઞા સર્વ દેવજાતિ માંય રે, કદાપિ લોપાતી નથી ક્યાંય રે;
 સમગ્ર દૈત્યનાં શત્રુ જે દેવ રે, પરાજય તેમને પમાજ્યા તતખેવ રે.
 તે દાનવેદ્રનું કેતું છે આમ રે, તું સમ્યક્ પ્રકારે સાંભળ્ય સ્થામ રે;
 આ સર્વ ત્રિલોકીનો સ્વામી હું છું રે, તેવી શુદ્ધ સ્વરૂપ નારી તું છું રે.
 સર્વ સુર મારી આજ્ઞામાં વર્તે રે, મુને રાજ અપ્સરા રીઝવે નાંચે રે;
 સર્વ મખમાગકેરો નિર્વાણુ રે, હું પૃથક્ પૃથક્ ભોગ કરું છું પ્રમાણુ રે.

મણુ લોકે ને રત્નો - છે ઉત્તમ રે, તે સર્વ મારે સ્વાધીન છે અનુત્તમ રે;
 દેવના પતિ ઈન્દ્રનું ને વાહન રે, ઔરાવત રૂપ રત્ન પાવન રે.
 તે મેં આપ્યું એસવા કળે રે, સર્વસ્વ રિદ્ધિ વર્ધા મારે રાજે રે;
 ક્ષીર સાગર મંથન કરતાં જોડે રે, નીકળેલું અશ્વરત્ન હૃદયઃશ્રવા તેહ રે.
 તે મુને પાગે લાગી આપ્યું દેવે રે, ને મારી સેવના સમ્યક્ સેવે રે;
 તેમ તત્ત્વંગી ણીળ સર્વ રે, દેવ નાગ ને સિદ્ધ ગંધર્વ રે.
 ઝેમી પદાર્થ ગણતા સાર રે, તે મારે ઘેર વશ્યા નિર્ધાર રે;
 હવાં હે દેવી સર્વ લોકમાંય રે, તમેાને સ્તીરતરૂપ ગણિયે આંય રે.
 માટે તમે અમારી પાસે આવો રે, અમો રત્નભોક્તાને ભામિની ભાવો રે;
 હે ચંચળ કટાક્ષવતી નારી રે, તું ભજ મુજને આ વારી રે.
 વા મહાપરાક્રમી મારો બ્રાત રે, નિશુંભ નામે જગે વિખ્યાત રે;
 તેને વચ્ચે નારી તું આવી રે, જો રત્નરૂપ સ્ત્રિમાં તું કાવી રે.
 મારો આશ્રય કરવાથી તું દેવી રે, રહીશ અતુલ ઐશ્વર્ય સેવી રે;
 માટે મતિવડે કરી વિચાર રે, થા મારે સ્વાધીન મુશ્કા નાર રે.
 ઋષિ કેહ આ સાંભળી કલ્યાણી રે, લગવતી દુર્ગા વાણી પ્રમાણી રે;
 જગતધારિણી ખોલી આમ રે, અંતર હસતી ગંભીર નાદે શ્યામ રે.
 દેવી કહે સાચી કહી તે વાત રે, એમાં કાંઈ અસલ નથી સાક્ષાત રે;
 શુંભ ત્રિલોકીનો અધિપતિ સલ રે, નિશુંભ પણ તેવો મહામલ રે.
 ક્ષિત્તુ આ કાર્યમાં પ્રતિજ્ઞા મેં કીધી રે, તે મિથ્યા કરવાની આડ મેં લીધી રે;
 સાંભળ્ય મેં અલ્પબુદ્ધિથી એહ રે, પૂર્વે કરી પ્રતિજ્ઞા કહું તેહ રે;
 ને મુને સંશ્રામમાં છોડે શર રે, ને ગર્વ મારો ઉતારે ભરપૂર રે;
 હોય સામર્થ્ય સગોવડ - મારી રે, તેવો વિશ્વે સ્વામી કહું હું વિચારી રે.
 માટે દૈત્યેક શુંભ આવે આંહી રે, વા નિશુંભ જીતી લઈ નય કાણુ માંહી રે;
 પાણિગ્રહણ એટલા પૂઠે રે, જા કેહ, વાર નવ કરે, દાનવ રૂઠે રે.
 દૂત કેહ દેવી મુશ્કા તું રે, ગર્વભરિત જાણે એ શું રે;
 મુજ આગળ એવું ન કેવું રે, રહું ત્રિલોકીએ દૃષ્ટાંત દેવું રે.
 કાણુ નર એવો કેલડે શુંભ સાથે રે, આવે કાણુ નિશુંભ સાથે આવે રે;
 ણીળ દૈત્યો આગળ સંશ્રામે રે, નવ ઉભા રેહ મુર મોટે શ્યામે રે.
 તે તું એકલી નારી કેમ રે, શુંભ નિશુંભથી વાંચે ક્ષેમ રે;
 ને શુંભ નિશુંભાદિક સામે રે, સમરે વાસવાદિ મરતક નામે રે.

કોઈ દેવ ઉભા રહી નવ શકે રે, તો તું સ્ત્રી ભતિ કયમ ટકે રે;
 માટે એકલા મારા કહેવાથી રે, મુક્ય શુભ નિશુભ લઠવાથી રે.
 ચતુરા ચાલ ચાલ મારી માથે રે, દૈલ ભરિયા છે તારી આશે રે;
 ખેંચશે વેણી ઝાલી મૃગાનેણી રે, યાશે કેહણી ભારવકરની મેણી રે.
 જરૂં પડશે અવશ્ય તારે રે, માટે કા પૂર્વથી નવ વિચારે રે,
 દેવી કહે હા શુભ છે એવો રે, વીર્યવાન બલિષ્ઠ નિશુભ તેવો રે.
 કિંતુ શું કરે કહે દૂત રે, પૂર્વે કરી બેઠી પ્રતિગા અદ્ભુત રે;
 માટે તું જઈ કહે આ સર્વ રે, મેં જે તુને કહ્યું ધરી ગર્વ રે.
 કેહ જે દૈત્યપતિને આદર આણી રે, તે કરો મન ગમતું પછે બાણી રે;
 આવી બેઠ પ્રપંચની બોલી વાલી રે, યાવા શુભ નિશુભની રાણી રે.
 પછે મોહ પમાડે માણી રે, દુષ્ટ અકથ એવી ઠાણી રે;
 નવ બોલે ભવાની તાણી રે, જોતાં દશે શુભની ખાણી રે.
 પણુ જોવા ઈદ્રવાયણાવત બાણી રે, કહે પ્રેમાનંદ પ્રમાણી રે;
 ઇતિ શ્રીમાઈડેય પુરાણે રે, સાવણિકે મન્વંતરે પ્રમાણે રે.
 દેવી મહાત્મ્યને દ્વિજ વખાણે રે, દેવ્યાદૃત સંવાદ પ્રાકૃત આણે રે;
 પંચાશીતિતમોધ્યાય સુભાણે રે, ક્યો પ્રાકૃત પૂરી વાણે રે.

વલણ.

ક્યો પ્રાકૃત પૂરી વાણે, યથાભતિ ગતિ જોટલી રે !
 ચંડીપાઠ પુરાણી ગ્રહજ્ઞે, કેહજ્ઞે રહી પંક્તિ ફેટલી રે ?

કડવું ૧૦૩—રાગ કેદારો.

ઋષિ કહે સુણ્ય મુરચરાય, કૌણ્ટકિને માઈડેય કેહ કથાય;
 જન્ય બ્યથા, સુણે તેની સામગ્રી રે.

હાળ.

બ્યથા જાએ સુર્વથા, દેવી માહાત્મ્યનો પ્રત્યાપ,
 ઋષિ કેહ વચન એવું દેવીનું, સુણી લાગ્યો દૂતને તાપ.
 મહાક્રોધપૂરિત ગયો તે દાનવ, બ્યા હતો દાનવરાજ;
 સર્વ વિસ્તારી કહ્યું તેને, કયું દેવીદૂતનું કાળ.
 તે દૂતનું એવું વચન સાંભળી, ક્રોધી બોલ્યો દાનવ ત્યાય;
 દૈસાધિપતિ ધૂમ્રયોચનને, કહ્યું જા તું વેગે નગ માય.

સર્વ સૈન્ય તાઁ લઈ સત્વર, સાદ દુષ્ટાની વેણી;
 બળાત્કારે આકર્ષણ કરીને, લાવ્ય પોકારતી મૃગનેણી.
 જો કદાપિ અન્ય કોઈ, તેનું રક્ષણ કરવા આવે;
 તે સુર યક્ષ ગંધર્વ હોય પણ, તેને તુલ્ય હરાવે.
 ઋષિ કહે આગા મળતામાં, સાઠય સહસ્ર લેઈ શર;
 વેગે ધૂત્રલોચન ત્યાં આલ્યો, સેના સહિત ભરપૂર.
 ત્યાં હિમવાનમાં બેઠી દીડી, દેવી જોણે ધાર;
 ઘોર ગર્જનાએ કહ્યું ઉડ્યનારી, તેડે શુભ નિશુભ ભરતાર.
 જો તું તારી મેળે આનંદી, નહિ આવે મુજ સ્વામી પાસ;
 તો હું વેણી ઝાલી ખૂમો પાડતી, તુને લેઈ જઈશ પ્રકાર.
 દેવી દેહ દૈલાધિપતિએ તુજને, મોક્ષલિયો સેન સહિત;
 મહાબલિષ્ઠ તું એમ કરે તો, હું કરું કેમ ખચીત ?
 ઋષિ દેહ એવું સાંભળીને, દાનવ દોડ્યો તેના બણી;
 તદા ગર્જના કરી અંબિકાએ, ભસ્મ કરી નાખી તેતણી.
 સ્વામીકરો નાશ જોઈ, કોપી દાનવસેન અપાર;
 દેવીપર તીક્ષ્ણ બાણ શક્તિ, પરશુ વૃદ્ધિ કરી નિર્ધાર.
 જોઈ એવું દેવી વાહન, સિંહ જે દેહવાય;
 કેશવાળી કંપાવી કોધી, કૂદી પડ્યો કરી ગર્જનાય.
 અતિ ભયાનક ગરજ પંચાવડે, કોઈને મુખમાં ધસ્યા સાર;
 કેટલાક હોઠે દબાવીને, અસુર વિગ્રહો અપાર.
 સિંહે કેટલાકની ખાતી ફાડી, નખવડે નિર્વાણ;
 કેટલાકના પંજની યપાટે, કરી શિર બિજ લીધા પ્રાણ.
 હસ્ત કોઈનાં, શિર કોઈનાં, કાપી કર્યા અકચૂર;
 કેશવાળી કંપાવી કોઈનાં, હૃદયો રૂધિર પીધા પૂર.
 એ રીતે દેવીવાહને, અતિ ક્રોધયુક્તે જાણ;
 કહો મહાત્મા સિંહે કાણમાં, સહુનો કર્યો કચ્ચરધાણ.
 એમ ધૂત્રલોચન દૈત્યને, દેવીએ મારીયો નિર્ધાર;
 સિંહે ક્ષય કર્યો સહુ સેનનો, એમ દાનવે સાંભળ્યું સાર.
 દૈત્યે શુભ કોપ કરીને, અધર રૂદ્રાવા લાગો;
 ચંડમુંડને આગા દીધી, અધુના યુદ્ધમાં અનુરાગો.

હે ચંડ અહો. ચંડ તમે, લાંઘણી સેન લઇને જાઓ; ;
 ખાલિકા જાંધન, કરી લાવો, સ્વામીસેવક. યાઓ.
 વેણી અહીં લાવો ખાંધી, કરો ઉભયમાંથી એક;
 ને ચુંદરતાં સંચય પડે તો, સહુ દાનવ હરો તેનો ટેક.
 એ રીતે દુષ્ટ હણીને, સિંહને પણ મારી;
 સત્વર લાવો વા પકડી લાવો, ખાધો અંબિકા બિચારી.
 મહાબળે પકડાને નારી, વિહારી સિંહને લાવો;
 ચંડચંડ કેહ પકડું ખાંધું, સૈન્યને શીઘ્રે સજાવો.
 પ્રતિ શ્રીમાકંડેય પુરાણે, સાવર્ણિકમન્વંતરે જાણુ;
 દેવીમાહાત્મ્યે શુંબ નિશુંબ સેનાની, ધૂમ્રલોચનવધ - પ્રમાણુ.
 પડશીતિતમોધ્યાય પ્રસણુ, યયો પુરાણી દેવ;
 યથામતિએ દ્વિજ કરશે, સમ્યક્ પ્રકારે સેવ.
 વલણુ.

સમ્યક્ પ્રકારે સેવા સાધીશ, છું જન ચાતુર્વિંશી ખાલણુ રે;
 પુર આણી પૂરે પૂરી, નવ રાખું મનસાવણુ રે.

કંડવું ૧૧મું.-રાગ સિંધુડો.

મારકંડેય કેહ સુણ્ય કોઠુકિ તું, સુરયને જાપિ કહે વૈશ્ય સુણે;
 શુંબની આગના પામી ચંડચંડ લાં, દેવી ઉપર અથવા શીશ ધૂણે.
 અનેક દૈત્યો મળી સેન ચતુરંગણી, હસ્ત હથિયાર ધરી કો ઉગામે;
 મારિએ આજ નવ નારી ઉગારિયે, ધૂમ્રલોચન હણ્યો નારી નામે.
 તેમણે જોઈ હિમગિરિ નગ ઉપરે, શિખર સુવર્ણમય ન્યાં બિરાજે;
 સિંહપર શક્તિ જોઈ ક્રોધ નવ કાયમાં, મંદ હસતી અતિ નારી રાજે.
 જોઈ તેને ધણા ધનુષ્ય ખેંચી રહ્યા, ખડ્ગ હસ્તે ધરી જાય પાસે;
 કેટલાકે મન મધ્ય વિચારિયું, પકડી લ્યો ઝકડી-લ્યો કેમ નાસે.
 ઉદ્ધોગ એવો કરે રોગ સહી મર્ણુનો, જોગ જુદો ધર્મો શસ્ત્ર સાધી;
 ચંડ ને ચંડ કેહ પકડી લાવો અહીં, નારીમાં બારી શો માલ માંહી.
 અંબિકાએ સુણી, અરિ ઉપર અતિક્રોધો, ક્રોધ આક્રોશ કે વર્ણુ પલટયો;
 કાળજાજની શ્યામતા સુખ ઉપર યષ્ઠ, જોઈ જીવતી અરિસાય અટક્યો.
 જે સુખપર વક્ર જુકુટિ હતી તેચકી, બાવ વિકરાળથી નીકળી કાળી;
 કાલિકા હસ્તમાં ખર્જૂને પાશ લઈ, વદન વિકાળ કરી નિકળી બાળી.

તે સમે દેવીકેરા અંગમાંથી, મહા ચિક્રાણ શૃંગાણસમેત;
 ઘેર મન્દ કરતી ચંદ્રિકાની, નીકળી સક્તિ શું યત્નને કેત.
 અપરાજિતા અક્તિ ઉપજી તે, ધૂમ્રમય જટાધરને કેદ આગ;
 અહો ભગવાન એક કારજ કીજો, નહિ શીઘ્ર કેરૂં આ કામ.
 શુંબ નિશુંબની પામે જાઓ, ફત યદને દેવ;
 અન્યન અર્પિત શુભ નિશુંબને, જઈ કહો તતખેવ.
 ધણી પીળા દાનવ સર્વને કેદજો, જો હુવ્યાનો અપ જાણો;
 તો ત્રિલોકી ઈંદ્રને આપી રીઝો, મખભાગ દેવનો પ્રમાણો.
 એમનો એમને ખાવા દેવો, તમે જઈ વસો પાતાળ;
 કિંતુ આકાંક્ષા હોય બાગમર્વથી, તો આણો સુદ કરવા તતકાળ.
 દાનવકેરા માસે કરીને, મારા તપ્ત ધાઓ શૃંગાળ;
 એમ શિવઆગ્રા ફત કાવંતી, કરી દેવીએ તે કાળ.
 તેણે કરી કેવાય તે દિનથી, શિવદ્વતી. એશું તેનું નામ;
 વિશ્વના જન એ નામથી જાણે, કરે સ્તુતિનાં એ નામે કામ.
 શિવે જઈ સમજાવ્યા દાનવ, શુંબ નિશુંબ અપાર;
 રણે રક્તપીજને સમજાવ્યો, કિંતુ કાંઈ ન નીકળ્યો માર.
 કોપાવિષ્ટ થયા ફેરા તે, શિવ મુખે દેવીનાં સુણી વેણુ;
 કાલાયનીનું કાલાયન કરવા, નિકટ આવી પોંચ્યા હાપદેણુ.
 તે નિર્મર્શદ કોપવાન દાનવે, પ્રથમથીજ મૂક્યાં શક્તિપર બાણ;
 મદિ પુદિ કરવા મૂકી, દેવી શિરપર ઘટિ કરે અજાણ.
 સારે દેવીએ તેમનાં મૂકેલાં, બાણ શળ અક પરશુ જેહ-
 ધલાદિ ધનુષ્યથી બાણ મૂકીને, રમતાં કાપી નાખ્યાં તેહ.
 તે દેવીની પૂર્વે શત્રુ સમૂહને, બધે વીધી નાખતી નિરવાણુ;
 ખડ્ગે હણતી કાલિકા, આમ તેમ ફરતી પ્રમાણુ.
 સલાણી શક્તિ અરિગણુ જોતી, ઘાટે ઘાટે જાતા;
 તેમના પર જળ છાંટતી દેવી, કમંડલુમાંથી પ્રખ્યાતા.
 તેવડે પાર્ય બળ હીન કર્યા કંઈ, એમ કરતી કારજ તેહ;
 હવાં માહેશ્વરી વૈષ્ણવીકેરૂં, કહું બળ પરાક્રમ જેહ.
 માહેશ્વરી નિમ્નજો કરીને, વૈષ્ણવી અકે કરી લે પ્રાણુ;
 એનિ કોપવતી કુમારની શક્તિ, કરે શક્તિએ કમ્પરવાણુ.

ઐત્રી શક્તિએ વજ્રાપાતથી, કાટયાવધિ ચીર્ણા અમુર;
 તે દાનવ અંગથી ઝોપ રૂધિરના, વેહવા લાગ્યા ભરપૂર.
 તે પૃથ્વી ઉપર સાં પડવા લાગ્યા, હવા વારાહ મૂર્તિએ કીધું શુભ;
 તે સર્વે તુને વર્ણવી દાખું, મુણ્ય એકે ચિત્તે તુય.
 વારાહ મૂર્તિએ મુખ પ્રહારે કરી, નાખ્યા પૃથ્વી પાડી અમુર;
 પછે દાદાએ હૃદ ચિરિયુ, એમ હણ્યા સંખ્યાબિધ પૂર.
 ચક્ર ત્રિશૂળ શક્તિએ કરીને સા, લાગ્યું પડવા દૈત્યનું સેન;
 શમ્ભુ કરી જેણે આકાશ પુરિયું, ને અતુરનાં બાપું ચેન.
 નારસિંહી શક્તિ નએ ફાડી કરી, કટલા મોટા હણતી માતૃધાન;
 ખાધ જતી એંખારી તેને, ચાલી જતી સંગ્રામે મહાન.
 વળી શિવદૂતીના પ્રચંડ અદૃહાસ્યે, મૃત્યું પામી દાનવ ભૂમિ પડતા;
 ભક્ષવા લાગી ભવાની તેને, જેની શ્રીવામાં તે નવ નડતા.
 એ રીતે ક્રોધ પામેલી, દેવીઓ કેરા થયો સમુદાય;
 તેવડે દાનવમેન હણાતું, તે જેનો રક્તખીજ મહાકાય.
 તેને અવગણી અમુર સેનના, ક્રોધ દાનવ નાશી જાય;
 ક્રોધ યુક્તિ પ્રયુક્તિ કરે અવ્યાકાળે, જદા ના જુએ નાશનો ઉપાય.
 પગે લાગી દેવીને છૂટે, સપડાયો રમ્યરૂપા સાય;
 મુએના દાનવમાં સૂએ પેગી, કો રહ્યા વૃદ્ધે મારી બાથ.
 એમ અસ્તોવ્યરત સંપર્ગુ સેન જોઈ, ગર ઉભો નવ રેલ ક્રોધ;
 શું માઈ સૈન્ય માતૃગણે પીડાયું, તે જુએ નાસવા કેરી સોદ.
 નાસગો કે નવ ત્રાસગો ક્રોધ, મહારક્તખીજ મુખ એમ બોલે;
 તે ક્રોધે બરાધ મુદ્દભૂમિમાં, આવી ઉભો ઝકઝોળે.
 એને વરદાન ઘઘાએ આપ્યું, તેવડે થયો મહાગત્ત;
 મુરય વૈશ્ય આજ હું તમને, તે ફરી દેખાહું મગન.
 રક્તખીજના અંગથી બ્યારે, શોણિતર્જિદું પડે પૃથ્વી મોઝાર;
 તદા પૃથ્વી પરથી રક્તખીજ જેવો, નીપજો દાનવ નિર્ધાર.
 એવું વરદાન મળેલું તેને, તેણે લાગી મરણની બીધ;
 હસ્તમાં ગદા લેઈ તે આવ્યો, મુદ્દ કરવા થઈ દીધ દીધ.
 તેણે ઈદ્ર શક્તિશુ મુદ્દ આરંભ્યું, તદા ઐત્રી શક્તિએ કર્યું આગ;
 વજ્રવડે રક્તખીજને માર્યો, જળ્યું મદુએ ધર્મ ગયું દામ.

દ્વિતુ વજ્ર વાગવાથી આલ્યો, રૂધિર પ્રવાહ અંગથી જાણુ;
 તેવડે તેના જેવા નીપજિયા, મદાપરાક્રમી અસંખ્ય યોધ પ્રમાણુ.
 જેટલા રક્તખિંદુ પડ્યા પૃથ્વીપર, તેટલા તેના ગરીરથી જાણુ;
 તેના જેવા વીર્યવાન ખલિદ સાં, નીપજ્યા દાનવ નિર્વાણુ.
 રક્તમાંથી ઉપજેલા નર પણ, કરવા લાગ્યા દેવીઓશુ સંમાન;
 અતિ દારણુ અત્ર મૂકીને-લાગ્યા લડવા શુભતું કરવા, કામ.
 વળી ફરી વજ્રદેરા પ્રદારથી, જ્યારે ડુટ્યું દાનવનું શીશ;
 સારે વળી તેમથી નિપજિયા, તેવા કાટિ દાનવ દરી રીસ.
 વૈષ્ણવી દેવીએ ક્યો તેમને, ચક્રવડે અતિશે પ્રહાર;
 ચૈત્રીએ તેમને મદાવડે સા, માર માર્યો અપાર.
 વૈષ્ણવી ચક્રથી બેદ પામેલા, તેના અંગમાંથી તેના જેવા;
 રૂધિર પ્રવાહે ઉપજિયા સા, ન મૂક્યા હણવાના ઉપાય કેવા.
 એમ ધાત યતાં સંધાત ઉપજતો, જેણે વ્યાપી લીધું સહુ જકત;
 જ્યાં સાં રક્તખીજતા રૂપ જણાયે, સર્વ સુદ કરવામાં આસકત.
 વળી કૌમારિએ શક્તિવડે, વારાહીએ ખડ્ગે સાંધ;
 માહેશ્વરીએ ત્રિશુળે કરીને, રક્તખીજ હણ્યો રણમાં.
 તે રક્તખીજે પણ ક્રોધ કરીને, સહુ માતાઓને મારી;
 ક્યું બિમ બિમ તાડન ગદાએ, સુરપા કુરપા નવ ધારી.
 એ જોઈ શક્તિ શક્ત ગદાદિક, વળી અત્ર અનેક પ્રકાર;
 ચંડિકાએ હસ્તમાં લેઈ હણિયા, જેથી ચાલી રૂધિરની ધાર.
 જ્યાં શોણિત પ્રવાહ પૃથ્વીપર આલ્યો, કે નીપજિયા અસુર અનેક;
 સહુ રક્તખીજ જેવા રૂપાળા, અને સુદનો તેવો ટેક.
 એ પેરે અમુરરૂધિરથી નીપજ્યા, કાટ્યાવધિ દાનવ જ્યાંય;
 તેણે ફરી જકત અખિલ વ્યાપ્યું, જ્યાં સાં રક્તખીજ દર્શાય.
 એવું જોઈ મુર સહુ ગભરાયા, ગદે ધધ અખળા આવે શક્તિ;
 શતક્રતુ હંચો નીચો થાયે, જેને ઈંદ્રપદની આસક્તિ.
 એમ ઉદાસ થયેલા જોઈ દેવને, ચંડિકા બોલી આમ;
 કાલિકે ક્યં મુખ તુજ પોણું, આમુડે ચતુરાઈનું છે કામ.
 મારાં અત્ર સત્ર વાગવાથી જે જે, રક્તખિંદુમાંથી થાય જાણુ-
 તેના જેવા ખલિદ દાનવો, નીપજે , પરદાને નિર્વાણુ;

તે સહુને આ તારા મુખમાં, વેગે ઝીલી લે આજ;
 તેમને ભક્ષ કરતી કરતી તું, આલ્સ સંગ્રામમાં યામ કાળ.
 એ પેરે દૈત્યનું રૂધિર ધટયાથી, તે મર્ણુ પામશે જાણ;
 એના પ્રાણહરણું કોઈ સ્વયે નથી, એ વિણ અન્ય પ્રમાણ.
 જેમને તું ભક્ષી જઈશ તે દારણ, દાનવ ફરીથી નહિ નીપજે;
 હે કાલિકા તારા ઉદરમાહે, વન્નુદિક આયુધ પચે.
 એમ કાલિકાને કહી ચંડિકાએ, શયે હણ્યો દાનવકૂર;
 કાલિકાએ તેનું રૂધિર મુખમાં, ઝીલી લીધું ભરપૂર.
 જ્યાં દેવીએ રક્તખીજને માર્યું, શઙ્ગ કાઢવા મૂળ-
 કે તેણે મદા દેવીને મારી, જોભો હલાવતો દુકૂલ.
 કિંતુ તેની મદાના પ્રહારથી, દેવીને વેદના યજ્ઞ ન લગાર;
 દેવીએ હણ્યો શયે કરી તેને, ચાલી અંગોઅંગથી રૂધિર ધાર.
 જ્યાં જ્યાં તેનું રક્ત વેહતું લાંથી, આમુડા મુખે કરી લેછ લેતી;
 તેવડે તેના મુખમાં ઉપન્ધા, જે દાનવ તેને ઉદરે દેતી.
 એમ જે જે નવા ઉપજતા, તેને આમુડા ભક્ષી જતી,
 તે ઉદર સ્થાને રૂધિર પીતી, વળી ખવાય તેટલા ખાતી.
 એવો સમય જોઈ દેવીએ શળે, શરે ખડ્ગે ખાણે;
 અષ્ટિ આદિક આયુધે હણ્યો, ઉભા દેવ દેવી વખાણે.
 રક્તખીજતું રક્ત પીધુ, આમુડાએ નિર્વાણ;
 શસ્ત્રાશ્રવડે ચંડિકાએ તેના, ઝટપટ લીધા પ્રાણ.
 હણ્યાએલો શસ્ત્રસમુદાયે, રક્તખીજ અસુર મહાશૂર;
 રક્તરહિત થઈ પૃથ્વી પડ્યો, જેણે કૂલ કીધા મહાકૂર.
 હે નૃપ એ અસુરને મરણે, દેવ અત્યંત આનંદ પામ્યા;
 માતૃગણ રક્તમદે મસ્ત થઈ, સહુ સુર સાષ્ટાગ કરી નામ્યા.
 આવી યુક્તિપ્રયુક્તિ અનેક વડે, દેવીએ કરી સુર સેવા;
 પ્રાણ હરણ કરતા મુંધી નવ, જુએ અસુર યોદ્ધા દેવા.
 ધનિ શ્રીમાર્કંડેય પુરાણે, સાવાર્ણિક મન્વંતર માય;
 દેવી માહાત્મ્યે રક્તખીજ વવે, અષ્ટાશીતિતમોધ્યાય.

વલણુ.

આ વાર આનંદ અંગ માહે, હરિ કૃપાથી યામ રે;
 બટ પ્રેમાનંદ કાંઈ ન જાણે, કથા યથાગતિએ ગાય રે.

કહ્યું ૧૩ મું.—રાગ મારૂ.

મુરખ કહે છે મહામુનિ કહ્યો, રક્તખીજ વધ આજ;
 દેવીચરિત્ર પવિત્ર પૂરું, મેં સાંભળ્યું શુભ કાળ.
 હવાં રક્તખીજનું ખીજલણિયું, દેવીએ જે વાર;
 જે શુંબનિશુભ મહાકોપી, શું કરતા હવા નિર્ધાર.
 તે મુણવાની મુને ઇચ્છા, અતિશે હવાં બુદ્ધેવ;
 સર્વ વર્ણવી આજ બાપો, ઋષિ વદા તતખેવ.
 રક્તખીજનું ખીજ ન્યારે, ગયું સાંભળ્યું ગર;
 સંભામમા દાનવ હણાયા, અતિધણા પરાક્રમી બૂર.
 તે જાણી શુંબનિશુભને, અત્યંત અદિયો કોધ;
 નાશ સ્વસેનાતણો જોઈ, કરિયો ન કોધનો રોધ.
 ઝટ મુખ્ય ભટ દાનવતણા લેઈ, નિશુંબ ધાયો લાંચ;
 આગળ પાછળ બાજુ તેની, ઘેરી મહાદૈત્યે જ્યાંય.
 સ્ફુરણાયમાન અધર અતિશે, દાનવતણાં લાં યાય;
 કોધ કરીને રોધ કરતા, દેવી હણવા જાય.
 મહાવીરશાળી કાંતિ કાળી, શુંબ દાનવ નામ;
 સ્વસેન સાધી હાર ખાધી, નાશો ગયો સંભામ.
 ખંડિકા કડું ચંડિકાને, ચંડિકા એ કોણ;
 આરોપ કરીને કોપ એવો, અદ્યો દાંડલો જોણ.
 પછે શુંબ નિહંબકેઈ, યમુ દેવી સાથે યુદ્ધ;
 મહાંત. જે પ્રલયાંત કેઈ, શું રૂપ વર્ણવું કુદ્ધ.
 જાણે વર્ષતા બે મેઘ હોયે, તે રીતે દારણુ બાણ;
 પ્રાણહારણુ હાણુ કારણુ, નાખતા નિર્વાણુ.
 સદિ ઉપર વૃદ્ધિ જાણે, કરે મેઘ મુશળધાર;
 તે રીતે શરવૃષ્ટિ કરતા, ધરી કાય કોધ અપાર.
 દૈત્યે મૂક્યાં બાણ કેરા, સમૂહનો કરી નાંશ;
 પલકમાંહિ ઝલક કરતી, થઈ ચંડિકા પ્રકાશ.
 બે અસુર ઉપર શર થઈને, અનેક મૂક્યા બાણ;
 શું અબ્ધિવારિ જોરથી કંઈ, ખડકને ધાય હાણ.

સારા ઝગારા મારતી, તીક્ષ્ણ અતિ તરવાર;
 રખવાળ ધીંગી ઢાલ કરીને, કૂંધો નિશુંભ કાળ.
 દેવી કેરું જોડ પાહન, સિંહ અતિ, વિકાળ;
 તેના શિરમાં ધરી ધીર કરતો, વીર નિશુંભ ધા તે કાળ.
 પાહનને ધા કર્યો જોઈ, દેવી કરતી શુભ;
 તેણે નિશુંભકેરું ખડ્ગ કાપ્યું, મ્હું તીક્ષ્ણ અતિશી હુંય.
 જે અદ્યત્ન નામવાળી, હતી ધીંગી ઢાલ;
 તે પાણુવડે બાણ મારી, હણી દેવીએ તતકાળ.
 ઢાલ ને તરવાર જ્યારે, કર્યો દેવીએ નિષ્ફળ;
 આસક્તિ શક્તિમાં ધરી તવ તે, મૂકતો મહાજળ.
 સામે આવતી જોઈ તેને, કર્યો કટકા દેવીએ વીર;
 તદા ગઈ તઈ ક્રોધો, નિશુંભ આણી રીસ.
 મૂળ હણવા શૂળ લીધું, દેવી કેરું લાંછી;
 તે મુદિદેશ વિષેથી કાપ્યું, કરી ચૂરેચૂરો જ્યાંહી.
 તદા તેણે ગદા ફેરવી, નાખી અંડિકા પર જાણ;
 તે ત્રિશૂળ કરી મૂળમાંથી, કરી ભસ્મ દેવીએ નિર્વાણ.
 પછે હસ્ત પરશુ લેઈને, આવતો એજ દાનવ જોઈ;
 હાણુ કરવા બાણુ માર્યા, સાધી દેવીએ સોઈ.
 પૃથ્વી ઉપર પાડી તેને, મર્જના કરી ઘોર;
 લાંતર્જના જોઈ તરત આવ્યો, શુભ અસુર કઠોર.
 મહાકૂર શર પરાક્રમી, નિશુંભ પડિયો ભૂમિ;
 મહિમાયકી અર્ચિત થઈને, પૃથ્વી . પડ્યો ઝડુમી.
 લાં મહાક્રોધી શુંભ આવ્યો, શોધી દેવી દેણ ?
 નિશુંભકેરો શુભ બ્રાતા, આહું આવી ઉભો ઝોણ.
 અંગિકા સન્મુખ આવ્યો, રથારૂઢ થઈ . તેહ;
 આ હણું ગણું નવ દેવીને હું, વરસે બાણુ જાણે મેહ.
 તે કાળ દેવી રૂપ પલટી, ઝાલી આણુધ હાથ;
 તેહસ્ત અનુપમ અદ્યત્ન વળી, કંપે જોઈ દાનવ સાથ.
 અવકાશ આકાશે રહ્યો નહિ, તેના દેહથી નિર્વાણ;
 એમ વિશાળાબ્યાપી બાળા, રહી ભૂમિ નબ પ્રમાણ.

શુંભને જોઈ આવનો ઝટ, શંખ વાયો દેવીએ;
 દ્યૌંદંત્રરદુઃસહધનુષ્યતાણી, પલુછ જોવા જેવીએ.
 તેમજ તેજ હણવા દેવીએ, અસુરતણું તે વાર;
 પાદ સ્થિર કરી નાદ ધંટા, કરતી જરતી દિશા નિર્ધાર.
 તુગ માતંગતણા મદને, તગ્નવનારી સાંહી;
 સિંદુ કરી અતિ ગર્જના, દશ દિશા ભરી કાઢી ન્યાંહી.
 પછે કાલિકા આકાશ ફેદી, કરે દ્યૌં પૃથિવી પ્રદાર;
 યયો શમ્બુભારે તેતણે અતિ, જેનો કરે કોણ વિચાર.
 કિંતુ ગર્જના પેહલી યઈ જે, તે સહુ દંકાઈ ગઈ;
 અતિભયંકર ત્યાશિવદૂતીએ, અટહાર્ય ક્યું સહી.
 તેના શમ્બુથી અતિ ત્રાસ પામી, અસુર સેના જેહ;
 શુંભને અતિ ક્રોધ ચઢિયો, યઈ રક્ત તેની ફેહ.
 જોઈ કામ એવી દેવી બોલી, અહો દુરાત્મા આજ;
 ઉભો રહે ઉભો રહે કાણુ, દાનવતણા મહારાજ.
 તે સમે આકાશે રહ્યા જે, તે સુર કરે જયજયકાર;
 શુંભે આવી મૂઢી શક્તિ, જ્વાળા સમી વિકાળ.
 અગ્નિકેરો ઓધ જાણે, એવી પ્રકાશિત પ્રભાણુ;
 તે ઉલ્કાપાત થવા થઈ, વ્યર્થ શક્તિ મઈ નિર્વાણુ.
 પછે સિંહનાદ કરતો શુંભ સાં રહી, જેણે ત્રિલોક્યોધ્યો સાં;
 કિંતુ ગર્જના ઘોર આગળ, તે દબાઈ ગયો નિર્ધાર.
 કાલિકા પ્રજાલિકા જે, કરતી અનેક એવા નાદ;
 તેણે શુંભકેરા સિંહનાદજ, પામતા પ્રસાદ.
 શુંભે મૂકેલા બાણુની સાં, હાણુ કરતી દેવિકા;
 જે જોઈ. રંજન સર્વ યાતા, દેવી કેરા સેવિકા.
 દેવીકેરા બાણુની સાં, હાણુ કરતો શુંભ સાં;
 એમ દાણુ પરસ્પર બાણુ યાતાં, પગ વિપળે વ્યર્થ ન્યાં.
 સદા ક્રોધી દેવી બાણુ મૂકતી, તદા ક્રોધી દાનવ કાપતો;
 એમ યુદ્ધમાં સમાન ઉભય, જોઈ યયો દેવીને સંતાપતો.
 અંકિતએ ક્રોધ કરીને, શવવડે તેને હણ્યો;
 મૃત્તિજન યઈ તે પડ્યો પૃથ્વી, દેવીએ અતિ અવગણ્યો.

નિશુભ શુભ થઇ જે પડ્યો સાં, તે ઉઠિયો તતકાળ;
 તે ચેતના પામી ચતુરા સાગો, આવિયો વિકરાળ.
 ધનુષ્ય બાણુ ગ્રહી હાથમાં, દેવી કાલિકાને જાણુ;
 હરિને હણવા લાગિયો અતિ, થઇ કૂર શર પ્રમાણુ.
 પુનઃ ગત્ત હાથે કરી તેણે, ચક્રાયુવે નિર્વાણુ;
 ઠાકી કાઢી દેવીને સાં, અસુર ધારતો લેહું પ્રાણુ.
 પછે વિપ્રમ સંકટ નાશકરતી, ભવાની ભરપૂર;
 કોપી દુર્ગા બાણુ સાહતી, કરતી ચક્ર તેનાં ચૂર.
 તદા દૈત્ય સમૂહે આવ્યો જે, નિશુભ દાનવ નામ;
 ગદા લેઇ દ્રોણિયો તે, ચંડિકા પરે ઉદામ.
 જોઈ તેને આવનો સાં, ચંડિકાએ ખડ્ગ આણું પાણુ;
 તીક્ષણ ધારવાળુ અતિ કાળું, કરતું ગદાની હાણુ.
 તદા તેણે ગળા , લીધુ, જોઈ દેવપીઠ આવતો;
 રહ્યું હસ્તમાંનું હસ્તમા શળ, દેવી ભથ હઠે ભાવતો.
 શલ્ય ભથથી હઠે માહે, પીઠ પાપીને અતિ;
 તદા નિશુભકેરી છાતીમાંથી, એક અવનવી ધાતી ગતિ.
 મહાખળવાન ને મહાપીર્યવાન, એક નિકળ્યો નર ત્યાસકી;
 ઉભી રહે ઉભી રહે એમ, મોહતા ડરતો નહીં.
 જ્યમ ગર્જના શર કરે ચોરી, લમ દેવી અદ્ભુતરથે કરી;
 હથી ખશી ધરી ખડ્ગ હાથે, સજ્જ થઇ દાનવશિરજ્યુઈ કરી.
 તે ઉપજેલો પુરૂષ પૂરો, થયે પૃથ્વીપર પડ્યો;
 ઉનાવળે જઈ અંબિકાએ, ઘાટ એ વિધે થડ્યો.
 ભયંકર દાઢામથી પછી, ગ્રીવા માઢી અસુરની;
 સિંહ ચૂરેચૂર કરતો, એમ લક્ષ્મી હરતો ગરની.
 તેમ શિવદત્તી કાલિકાએ, અન્ય ખાવા માડિયા;
 ક્રીમારીકેરી શક્તિએ કંઈ, અસુ અસુર ઉગાડિયા.
 અહ્યાણી દેવી થકી કંઈ, અસુર મોહી તો ગયા;
 જળ મંતરેણું તેનું તેણે, હતા નોતા થઇ રહ્યા.
 માહેશ્વરીના ત્રિશુળથી કોઈ, વિધાઇ ભૂમિ યજ્ઞ;
 વારાહી કરા મુખપાતે, જમસદન જઈ અજ્ઞા,
 ૪૫

ધૈન્યવી શક્તિયથી કંઈ, અસુર ચોદિશ તો કર્યા;
 તેણે ચક્રયુર કીધા ચક્રથી, ભવપાર દાનવ તે તર્યા.
 અંદીએ વળે હણી કંઈ, કર્યા દુકડે દુકડા;
 એમ નારા પાપી ગયા ફટલા, કંઈ નાથી મયા દાનવવડા.
 સંગ્રામમાંથી એમ નાદા, ગઈ કાલિકા ભક્ષી કાઈને;
 સિંહ ને શિવહૃતીએ એમ, કંઈ નોઈ નોઈને.
 પુરાણી પૂરા થયો એ વિધ, જે મદમાતા યઈ ગયા;
 આ ધૃષ્ટી ઉપદેશ એ સો, તોળણું નગતી રહ્યા.
 ઇતિ શ્રીમાદ્દેવ પુરાણે, સાવર્ણિકમન્વંતરે જહીં;
 દેવીમાહાત્મે નિશુભ વધે, એકાનનવતિતમો ધ્યાતો અહીં.

વસણુ.

અધ્યાય અહીં પૂરણ થયો, નિશુભવધ દેવીએ કર્યો રે;
 ભટ્ટ ત્રેમાનંદ ભણે બાવે, આ ક્યા સુણી જન તે તર્યો રે.

કંઠુ ૧૪ મું.—રાગ સામેરી.

કહે ઋષિ રવધ્રાણુ સમાન રે, જોઈ જાત નિશુભની હાથ રે;
 જોયો ધાતો સોનાનો નાગ રે, વધો શુભ કરી કોપ પ્રકાશ રે. કહે
 બળ મહ્યા પામેથી દોષ રે, હે હૈં કરી તને સંતોષ રે;
 ગર્વ કરીશ નહિ તલભાર રે, તુ અન્ય સાથે કેટલું સાર રે. કહે
 એમ છતાં તુ જાણે મનમા રે, મહાબલિષ્ઠ હું, તનમાં રે;
 દેવી કહે હું વિશ્વે એક રે, કોણ આ લોકે છે નિવેશ રે. કહે
 હું જો તુ આ મારી વિભૂતિ રે, પેસે મારામાં જુદી ને હુતી રે;
 પછે બ્રહ્માણી આદિ ને દેવી રે, અંબિકા અંગમા પેરી નેવી રે. કહે
 યઈ લીન રહી અંગમાં રે, રહી અંબિકા એકજ સાંધ રે;
 સુષ્પ દેવી કેલ દાનવ તુષ રે, હવાં એક રૂપે હું હુમ રે. કહે
 મારી વિભૂતિએ કરી જાણુ રે, અનેક રૂપ ધર્યા હતા પ્રમાણુ રે;
 તે સર્વ મેં મંડેલી લીધું સલ રે, સંમામે હવાં એકલી હું હુમલ રે. કહે
 માટે સાવધ થા તું રર રે, આજ હણીજ તુજને કૂર રે;
 જોતા ઋષિ કહે સદુ દેવ રે, જુએ દેલ ઉમા તતજેવ રે. કહે
 દેવી શુંબ બન્નેનું સુદ રે, સુદ આરંભાયું શુદ રે;
 જાણુવૃદ્ધિએ કરી, નિર્વાણુ રે, શસ્ત્ર તીક્ષ્ણવડે કરી જાણુ રે. કહે

દર્શણ અસ્ત્રે કરી પ્રમાણુ રે, જન્મે તાણું યુદ્ધ આરંભાયું જાણુ રે;
 અતિ ભારે યુદ્ધ તે થયું રે, સુખ જન સમૂહનું ગયું રે. કહે
 દેવી મૂકે સંખ્યાવધિ દિવ્ય અસ્ત્ર રે, નાશ કરતો શુંભ મૂકી દિવ્ય શસ્ત્ર રે;
 હતો એવા સામર્થ્યવાળો તેહ રે, અસ્ત્ર શસ્ત્ર ભાગનો નિઃસંદેહ રે. કહે
 દિવ્ય અસ્ત્ર મૂકતો દાનવ લાય રે, પરમ એશ્વરી ભાગતી ક્ષણ માંય રે;
 કરી ગર્જના રમત કરતી રે, આવ્યા અસ્ત્ર ભાગી અન્ય ધરતી રે. કહે
 પછે સંખ્યાવધિ મૂકીને જાણુ રે, દૈત્યે દેવી હાકી લીધી નિર્વાણુ રે;
 તદા કોપાવદિ યદિ સ્થા દેવી રે, રાઘવ દાનવની રહે કેવી રે. કહે
 મૂકી જાણુ ધનુષ્ય કાપી નાખ્યું રે, દૈત્યે બળ વળી લાં દાખ્યું રે;
 ભગ્ન ધનુષ્યનો કરી લાગ રે, શક્તિ કર મહી મહાભાગ રે. કહે
 તે શક્તિ દેવીએ કાપી નાખી રે, મૂકી ચક્ર જોતા જોતામાં ઉઘાપી રે;
 કાપી હાથમાં ને હાથમાંથી રે, થયો ધન્યવાદ સુરસાદમાંથી રે. કહે
 પછે ખડ્ગ લેઈ દાનવરાજ રે, શતચંદ્ર દાલ ધરી રક્ષણુ કાજ રે;
 ધાયો દેવી ભણી ધસમસતો રે, જોને કાપ વપુમાં વસતો રે. કહે
 કિંતુ નિકટ આવતા પેહલાં રે, છોડ્યા ચંડિકાએ જાણુ વેહલાં રે;
 ધનુથી છૂટેલાં તીક્ષણુ જાણુ રે, તેણે ખડ્ગ છેલું નિર્વાણુ રે. કહે
 સર્વકિરણુ જોવી નિર્ભજ જોદાલ રે, છેદી દેવીએ લાં તતકાળ રે;
 અશ્વ સારથી હણ્યાયા જોના રે, મૂઝ્યા બાત સહોદર તેના રે. કહે
 વીરકેદું કપાઇ ગયું તીર રે, એવા દૈત્યે ધરી મન ધીર રે;
 અભિકાને મારવા ઉઘાગ કીધો રે, ભયાનક મુદ્ગર હસ્તમાં લીધો રે. કહે
 તેને આવતો જોઈ દેવીએ દિધુમાન રે, મૂકી તીક્ષણુ જાણુ કરી તેની હાણુ રે;
 છેદ્યો મુદ્ગર બેદ્યો દાનવ રે, તોયે તે વીર ગભરાયો નવ રૂ રે. કહે
 મુદિ ઉગામી ધાયો થર રે, જોણુ ધયો વેગ મહાભરપૂર રે;
 દૈત્યરાયે મુદિ મારી જોહ રે, મહાદેવી હૃદયે નિઃસંદેહ રે. કહે
 દેવીએ પણ તેને હૃદે રે, લપડાક લલનાએ મારી મહે રે;
 લપડાક લલનાની વાગ્યે રે, દૈત્ય પૃથ્વી પડી પ્રાણુ લાગે રે. કહે
 પણ વળી એકાએક થયો જોમો રે, જોને દેવીએ અતિશે દૂષ્યો રે;
 ઝાકી દેવીને ઉડ્યો ગગન રે, થયો મન માહે અતિ મર્મન રે. કહે
 સાંનિરાધાર રહી ચંડી જાણુ રે, કરતી યુદ્ધ દાનવશુ પ્રમાણુ રે;
 નભે સિદ્ધ મુનિને વિરમય ધાય રે, જાણુ યુદ્ધ કેવું કરે દેવી મહાકાય રે. કહે

પ્રથમ એવા યુદ્ધનો ધયો આરંભરે, સટે વટે પડે ચટે દેવી શુભ રે;
 એમ ધણી વાર ક્યું બાહુયુદ્ધ રે, પછે ચંડિકા ચઢ ગઢ મહાકુદ્ધ રે. કહે
 જોમ બિંદી પાલમાં ધાલી ગણેશરે, ધણીવાર ફેરવી નેને ગોળ રે;
 નાખે તેને નિશાન બણી જોમ રે, અમુર કેંકયો પૃથ્વીબણી દેવી એ તેમ રે. કહે
 પૃથ્વીપર કેંકયો તે દુષ્ટાત્મા રે, ધાયો લેવા ચંડીકેરો તે આત્મા રે;
 મુષ્ટિ ઉગામી વેગે ફરી રે, માફે છું એવી ધારણા ધરી રે. કહે
 જોઈ દૈત્યે દેવીએ એવો રે, હદે બહુ માર્યો કહું કેવો રે;
 જોણે સહ્યા વજના ધાય અનેક રે, તદપિ જોનો તૂટ્યો નહિ રજ ટેક રે. કહે
 તે એક બલ્લે પડ્યો બ્રહ્મિ રે, જોહ મૂઠ રહ્યો તો ઝુમી ઝુમી રે;
 બહુઅણીથી ધવાઈ પડ્યો રે, ગયન પૃથ્વીપર ફરી ચડ્યો રે. કહે
 મતો તે મતો રહ્યો જાણુ રે, ઝિંતુ તેના મૃત્યુથી ચઈ શી હાણુ રે;
 તેહ જાણાતું મુરચ તને રે, સમજે સાફે નરતું સહું તું મને રે. કહે
 દાનવના પડવાથી સાય રે, અખિધ દ્વીપ ચળ્યા પૃથ્વીમાંય રે;
 પર્વત સહિત આખી મહી રે, અધાયમાન થઈ અતિ ગદ રે. કહે
 એ દુરાત્માનું મૃત્યુ થયું જ્યારે રે, મોહ સ્વસ્થતા બ્યાપી સારે રે;
 નિર્ભજ આકાશ થયું જાણુ રે, પ્રસરી શાંતિ શાંતિ પ્રમાણુ રે. કહે
 તેના પડવાથી પેલા જોહ રે, ઉલ્કાપાત ઉત્પાત થયાતા તેહ રે;
 મુખજાધારે મંત્રાતા મેહ રે, મર્વે ગાંતિ પામી ગયા એહ રે. કહે
 સરિતાઓ ગ્વમાર્ગની માંય રે, હે મુરચ, વહેવા લાગી સાંય રે;
 જ્યારે મરાયો દાનવ સાર રે, મુરગણુ અતિ આનંદો મનમોહાર રે. કહે
 સુંદર ગાયન ગંધર્વો કરતા રે, ધણા વાઘ વગાડી ઉચ્ચરતા રે;
 લાગી નાચવા અસરા નારી રે, વાયો શુભ વાયુ તહીં ભારી રે. કહે
 થયો સૂર્ય તેજસ્વી સાં અપાર રે, અગ્નિહોત્ર અગ્નિ ઝગ્યા તેવાર રે;
 શબ્દ દિશામાં થતા જોહ રે, સર્વે ગાંતિ પામી ગયા તેહ રે. કહે
 એવી શાંતિ પુરાણી મન રે, યાજે જ્યારે પૂર્ણ પુરાણુ પાવન રે;
 કે હાયો પક્ષ દાનવનો જોહ રે, ધરે ગાંતિ મનમાં જોવી તેહ રે. કહે
 એવી કે તેવી ધરે જાણુ પ્રણુ રે, જુડું ધારે તેને પૂછે વિશુ રે;
 ઇતિ શ્રીમાકેડેય પુરાણે રે, સાવર્ણિકે મન્વંતરે જાણુ રે. કહે
 દેવી માહાત્મ્યે સુગ્ધરે રે, શુભ વધે દેવી વખાણુ રે;
 અહીં નવતિતમો વ્યાય થયો પૂરો રે, કંઈ નથી ભાવાઈ રાખ્યો અપૂરો રે. કહે

વલણ.

ભાવાર્થ નથી અધૂરો કંઈએ, એમ કહું નિશ્ચય કેમ પેર રે;
જે સમજ્યો નહિ તે અધૂરો સહી, સહુ સમજું માધવની હોય મેર રે.

કંઠવું ૧૫ સુ. — રાગ ધનાશ્રી.

ઋષિ કહે રણભૂમિ માંય છ, દેવીએ મહાઅસુરેંદ્ર માર્યો જ્યાંય છ;
એ મનવાંચિછતલાભયશે છ, પ્રકૃષ્ટિત વદન થયું દુઃખ જશે છ.

ઢાળ.

દુઃખગમે વળી મનોરથસુરના, પૂર્ણ થાતા જાણ;
એવા વન્હિ આદિ વાસવ સહિત, સહુ સુરગણ પ્રમાણ.
દેવી કાલાયનીકેરી, સ્તુતિ કરવા લાગ્યા લાય;
હે શરણાગતના દુઃખને, હરનારી દેવી સદાય.
હે આખલ જગતકેરી જનેતા, હે વિશ્વેશ્વરી યા તું પ્રસન્ન;
આ વિશ્વકેઈ કસ્ય તું રક્ષણ, હે દેવી મોટમ મન.
સ્થાવર જંગમ માત્રની તું, છું ઇશ્વરી સાક્ષાત;
તું પૃથ્વીરૂપે કરી રહીછું, તેણે જગતઆધારભૂપ્રખ્યાત.
કોઇ ઉલ્લંઘન જેતું કરી શકેનવ, એવાં વીર્યવાળી બાળી;
તું જળરૂપે રહી વિશ્વે, અખિલ તૃપ્ત કરતી સંભાળી.
તું અનંત વીર્યવંતી વિશ્વકેરી, શક્તિ છું સાક્ષાત;
છું વિશ્વકેઈ આદિકારણ, મહામાયારૂપ વિખ્યાત.
હે દેવિ સહુ આ વિશ્વને તૈ, મોહ પમાડી દીધું;
તું મુક્તિહેતુભૂત જગતકેરી, જેણે પ્રસન્નપણું અતિ લીધું.
દેવી જગતમાં સમસ્ત વિદ્યા, સાધ્યાદિ પાતિત્રલ;
કળાસહિત સર્વ સ્થામા છે, અંશ તારા સલ.
અંબિકા તૈ એકલીએ, બધું જગત ભરી કાટયું;
તું ધારે મનમાં, લારે તૈ, સહુ વિશ્વને ઉન્નડયું.
સ્તુતી સંબંધી ઉત્તમ વચન, જે વિષે છે નિર્ધાર;
એવીકપીસ્તુતિ કરીએ તમારી, જેનો પમાયન કિચિત પાર.
જો તું સ્વર્ગને મુક્તિ દેનારી, છું સર્વમય દેવી જાણ;
તો સ્તુતિ અમે કરી તારી, તે માટે આમ પ્રમાણ.

પરમ વચન કહીએ ક્યાં, અમે દેવી આજ;
 પ્રુદ્ધિ રૂપે કરી સર્વના તુ-હૃદયે રહી શુભકાજ.
 આપનારી સ્વર્ગ ને વળી, મોક્ષ તુ કહેવાય;
 નારાયણી નમસ્કાર તુજને, હે દેવી મહામાય,
 કળાકાશ્યાદિ લેઇ, કાલ વિભાગ રૂપે કરી;
 તુપરિણામ આપનારી સદાયે, દયા મનમાં અતિ ધરી.
 સંહાર કરવા સૃષ્ટિનો, નારાયણી શક્તિમાન અપાર;
 કલ્યાણુ થાવા દેવી તુજને, સહુ સુર કરે નમસ્કાર.
 કલ્યાણુમાં કલ્યાણુ રૂપ તુ, ભવાની સર્વ સિદ્ધિ ભરપૂર;
 શરણુ પામવા અરણુકેરૂં, યોગ્ય અતિ અકૂર.
 ત્રિનેત્રવતી નારાયણી, ગૌરી રૂપ પારંવાર;
 સુરકાર્ય કરતી દીપતી તુ, કંઈ તુને નમસ્કાર.
 જગતકેરી ઉત્પત્તિ રચતિ, વિનાશ કરનારી કહી;
 સનાતન શક્તિ રૂપ દેવી, ગુણાધાર યષ્ઠ વિશે રહી.
 હું ગુણરૂપ તુ નારાયણી, ત્રિલોકીમાં નિર્ધાર;
 સુરગણુકેરૂં કાર્ય કરતી, તુને કંઈ નમસ્કાર.
 શરણુગત હીન હીનતું, પીડિત જનતું જાણુ;
 રક્ષણુ કરવામાં સદા તુ, તત્પર દેવી પ્રભાણુ.
 વેદના જે સર્વ દોષની, તે હરણુ તુ કરનાર;
 હે દેવિ એવી નારાયણી, કરીએ તુને નમસ્કાર.
 હંસયુક્ત વિમાન માહે, બેડી બ્રહ્માણીકેરૂં રૂપ;
 એ રૂપ ધારણુ કરનારી દેવી, બ્રહ્મરૂપ તદ્રૂપ.
 કમંડલુમાંથી જળ મદા, તુ છાંટનારી સાર;
 હે દેવિ એવી કંઈ તુજને, નેહે કરી નમસ્કાર.
 ત્રિશળ અંદ ને સર્પ ધરતી, તેવડે શોભતી નિર્વાણુ;
 છે વૃષભ વાહન જેહને, જે પૂર વિશ્વમાં પ્રભાણુ.
 માહેશ્વરી રૂપ એવી દેવી, બદ્ધએ તુને અવિધાર;
 નારાયણી રૂપ કરે તુજને, સર્વે મળી નમસ્કાર.
 મોર કુટકુટથી વીટાયલી, જૂહદ્ શક્તિ ધારણુ કરનાર;
 પાપરહિત ગ્રીમારી દેવી, કંઈ નારાયણી નમસ્કાર.

ખડ્ગ ચક્ર ગદા સારંગ, આદિ પરમ આયુધભાર;
 પ્રસન્ન થા તું દેવી વૈષ્ણવી, કર્કે નારાયણી નમસ્કાર.
 ભયંકર અતિ ચક્ર સાયું, દાદાએ કરી અપાર;
 ભારવાળી ભૂમિ ધરી તેને, વારાહી તું ધરનાર.
 એવા વારાહ રૂપને ધરનારી, હે દેવિ વારંવાર;
 નારાયણી રૂપ કરે તુજને, સહુ સુર નમસ્કાર.
 ભયંકર વૃસિહ રૂપ ધરીને, ઉદ્ધોગ અસુર હણવા કરતી અપાર;
 ત્રિલોકીનું રક્ષણ કરનાર દેવી, કર્કે નારાયણી નમસ્કાર.
 વજ્ર આયુધ સહજ લોચન, તેણે ઉજવળ કાંતિ અવિધાર;
 શિરપર મુકુટ ધરનાર દેવી, વૃત હણનારી વારંવાર.
 ઐશ્વરી શક્તિ મહાદેવી, વિસ્તરી જગત મોઝાર;
 એવી દેવી નારાયણી તુજને, કર્કે નેહયકી નમસ્કાર.
 શિવદૂતી રૂપે દેવસેના, હણ્યાતાં ભયંકર રૂપ ધરનાર;
 હે ગાઠ ગર્જના કરનાર દેવી, કર્કે નારાયણી નમસ્કાર.
 મુખ દાઢીએ કરી વિકાળ જેનું, જેને છે મસ્તક માળ અલંકાર;
 મુડ હણનારી દેવી આમુંડા, કર્કે નારાયણી નમસ્કાર.
 લક્ષ્મી લજ્જા શ્રદ્ધા પુષ્ટિ, મહાવિદ્યાસ્વધાનિશ્ચલાસાર;
 મહારાત્રિ મંમાધારૂપ જેનાં, કર્કે નારાયણી નમસ્કાર.
 મેઘા સરસ્વતી શ્રેષ્ઠ વૈભવ, મહતાતમોગુણ રૂપ નિર્ધાર;
 સ્વતંત્ર ધૈર્ય કરી પ્રસન્ન થા તું, કર્કે નારાયણી નમસ્કાર.
 સર્વેશ્વરી સર્વસ્વરૂપિણી, સર્વસામર્થ્યવંશાદેવી અપાર;
 ભયથી રક્ષણ કર્યે અમારું, હે કુંડે કર્કે નમસ્કાર.
 છે ત્રિલોચને કરી અતિ અલંકૃત, જે સુંદર વદન ગુણભંડાર;
 કાત્યાયની કરય ભૂતથી રક્ષણ, કર્કે હે દેવિ નમસ્કાર.
 વિકાળ જવાળા એવું દૈત્યકાશક, કરે ઉગ્ર ત્રિશૂળ તારેતાર;
 તે ભદ્રકાળી રક્ષણ કરે ભયથી, કરે સુર સહુ નમસ્કાર.
 જગતવ્યાપક સ્વયસંપૂર્ણ નાદે કરી, દૈત્ય તેજહણતા બેઠ;
 એવી ધંટા તાહરી જે, કરે પાપથી રક્ષણ તેહ.
 માતાં જ્યમ આતા જાળકેરું, કરે રક્ષણ તેમ;
 બાધ અમારું રક્ષણ કરે, અર્પી ક્ષાંતિ ક્ષેમ.

હે અંબિકે અમુરશેણિતવસાથી, વળી કદંબાદિકે નિર્વાણુ;
 ખરડાયથો પણ હસ્તે કરીને, દર્મે ઉજવળ ખડા પ્રમાણુ.
 તે કલ્યાણકારી થાઓ અમને, કહે નમન નેહે માત;
 તું પ્રસન્ન થાય તો સમસ્તવિધિને, કરે નાશ દેવિ વિખ્યાત.
 જો રોગે ભરાઇ દેવી તો તું, કરે અબીષ્ટ મનોરથ સંહાર;
 શરણુ જે નર આવિયા, તે ન વિપત્તિબળણુતા લગાર.
 કિંતુ અન્યને આશ્રયદા થઈ રેહ, હે અંબિકે જગમાત;
 સ્વમૂર્તિ બહુ પ્રકારે કરી, ધરી અનેક રૂપ સાક્ષાત.
 તે જે ધર્મરૂપ કરનાર દાનવ, આજે હણ્યો નિર્ધાર;
 એવું કવણુ કૃત્ય બીજું કરે, તારો પામીયે દેવિ ન પાર.
 વિદ્યા શાસ્ત્ર ઉપનિષદ મધ્યે, નવકોષ વેદવાણીમાં તુજવિણુ;
 મમતા રૂપી તમગર્ભમા તું, ભમાવે વિશ્વ કરી મલિન.
 જ્યાં યાતુધાન ચક્ષુઃશ્રવા ઝેરી, અરિ ચૌર સૈન્ય નિરવાણુ;
 દાવાનળ ભરદરિયે રહ્યાનું, તું રક્ષણુ કરે પ્રમાણુ.
 હે વિશ્વેશ્વરી આ વિશ્વનું, તું રક્ષણુ કરતી રોજ;
 હે વિશ્વધારિણી વિશ્વાત્મા, કરે કોણુ તારા બોલ રૂપનીખોજ.
 વિશ્વસ્વામી બ્રહ્માદિકને, વંદન કરવા ચોખ્ખ નિર્ધાર;
 અવર નથી કોઇ તુજ પાખે, આ ત્રિલોકી માંહે સાર.
 તુજ ભિમે ભક્તિભાવે કરી જે, નમ્ર છે નરનાર;
 તે સકળ વિશ્વને આશ્રયદા થઈ, પામે ભવાબ્ધિ પાર.
 પ્રસન્ન થઈ દેવી પરમેશ્વરી, કસ્ય અમુરકેરો નાશ;
 અધુના જેવી સાચ કરી તેવી, કસ્ય સર્વદા પ્રકાશ.
 સર્વજગતનાં પાપ ઉત્પાતકળ, પ્રાપ્ત થવાને સમે શુંય;
 અરિબૃથથી રક્ષણુ અમારું, કસ્ય નિરંતર શુંય.
 રોગાદિકભારે ઉપમર્ગઉપજ્યા, ચતુર નાજ કરય સાર;
 હે વિશ્વનાં દુઃખ હરણુકરતી, દેવી અમો કહે નમસ્કાર.
 તું પ્રસન્ન થા પરમેશ્વરી, વરદાનદાતા દેવી;
 ત્રિલોકમાં વસનાર જે જન, તેને સ્તવન કરવા જેવી.
 દેવી કહે હે સુર સરવે, હું તમને દેઉં વરદાન;
 તત્પર થઈ ત્રિદશો ઉભી, માગો મન ગમ્યું મહાન.

લોકને ઉપકાર કરતા, જે માગવા ધારે તમે;
 સમ્યક્ પ્રકારે સર્વ તમને, આજ સુર આપું અમે.
 દેવ બોલ્યા હે સર્વેશ્વરી, ત્રિલોકની પીઠા જેહ;
 તેવું નિકંદન યાચ જે વિધ, તેવું વરદાન દે તું એહ.
 આવુ ને આવું આપજે, એહ માગું માત;
 પાપી દાનવ સંહારજે, ધરી ત્યાવું રૂપ વિખ્યાત.
 દેવીકહે વૈવસ્વત મન્વંતરતણા, અઢાવીશમા યુગ ત્યાંય;
 પુનઃશુંભ નિશુંભ પ્રગટ ચારે, તદા હું અવતરીશ ત્યાંય.
 તે સમય હું યશોદા ગર્ભ, ઉત્પન્ન થઈશ નિર્વાણ;
 હું નંદગોપને પિતા માની, કરીશ નાશ તેમનો જાણ.
 પછે વિધ્યાચળમાં વાસવશીને, રહીશ હું સાક્ષાત;
 પુનઃ ભયંકર રૂપ ધરીને, કરીશ વૈપ્રચિત દાનવધાત.
 એ વૈપ્રચિત વિકાળ દાનવ, જદા હું બક્ષીશ સાર;
 દંત દાડિમકૂલ શા તવ, રક્ત મારા યશે નિર્ધાર.
 તેણે સ્વર્ગકેરા દેવતા ને, મૃત્યુબોક્ષના નર સર્વ;
 રક્તદંતિકા કહી સ્તુતી મારી, કરશે માની નિરતર પર્વ.
 પુનઃ શત વર્ષ અનાવૃત્તિમાં, જ્યારે જળ નહિ મળે ત્યારે;
 મુનિગણ સ્તુતિ કરશે મારી, અયોનિજ થઈશ હું તે વારે.
 મારાં શત નેત્રે કરીને હું, જોઈશ મુનિસત્તમ જેહ;
 સહુ મનુષ્યો શતાક્ષી કહેશે, મુજને નિઃસંદેહ.
 પછે દેવો મારા દેહમાંથી, ઉત્પન્ન થયેલા પ્રાણુતણું;
 રક્ષણુ કરે એવા શાકે કરીને, કરીશ જનસમૂહ રક્ષણુ પણું.
 વૃષ્ટિ થતા સુધી પાલન કરીશ હું, જગતીકેરા જન;
 પૃથિવીપર મુજને કેહશે સહુ, શાકંભરી નામ પાવન
 વળી તે રથને દુર્ગમ નામે, હણીશ દાનવ દુષ્ટ;
 તેથી દુર્ગાદેવી મને કેહશે જન, તેથી થઈશ હું સંતુષ્ટ.
 વળી પુનઃ હું હિમાલયમાં, ધારીશ ભયંકર રૂપ;
 મુનિગણ રક્ષણુ કરવા માટે, હણીશ દાનવ કૂર અનુપ.
 તદા નમ્રદેહે કરી મુનિગણ, કરશે સ્તુતિ મારી સોય;
 ખીમાદેવી નામ મારું, પ્રસિદ્ધ જગમાં હોય.

જોણે દુઃખ દીધું / સુજને, તે સંતાન ને વળી નારી;
 હું ભવોભય ધમ્મિયું નહિ, દેવી કહું આ વારી.
 તે વિચક્ષણ વેશ્યે માગિયું તે, જ્ઞાન જોઈ મહાન;
 હું અને માફે સંગકરે, ભંગકર્તા વિદ્વાન.
 તે માગિયું તેણે મહી, તય દેવી બોલી આમ;
 અહો સુરય રાજ તુ દિન યોડે, કરીગ સ્વરાજ્યકેડે કામ.
 શત્રુસમૂહને હણીશ તું, તુજ દુરાજ્ય છવિત પર્યત;
 અક્ષય યઈ રેહશે સદા, વળી યઈશ તું મહંત.
 મરણ નીપજ્યા પૂઠે તું, તપ વિવસ્વાન નામે જોઈ;
 મહાસવિતા સુરથી જન્મીને, યઈશ સાવણિ નામ નિઃસંદેહ.
 સકળ પૃથિવીતણા પાળક, યઈ તું પ્રમાણ;
 મન્વંતર તું યઈશ સાચો, જા ઘેર તપ સુભણ.
 પછે કહું વૈશ્યને દેવીએ, સુણ્ય શ્રેષ્ઠ વણિક આજ;
 તે વરદાન માગિયું સુજ પાસે, શુભેચ્છાકરે કાજ.
 તે હું આપું છું આજે તુને, જા મુક્તિ અર્થે જ્ઞાન;
 તુને પ્રાપ્ત થાશે સર્વદા, તું વૈશ્ય યઈશ મહાન.
 માફેડેય કહે એ પેર મુનિ, દેઈ ઉભયને વરદાન;
 સ્વેચ્છિત મનોરથ પૂરિયા સહુ, મહાદેવી મતિમાન.
 જોણે ભક્તિવડે કરી સ્તુતિ અતિશે, એવી દેવી ત્યાં તવકાળ;
 અંતર્ધાન યઈ ગઈ ઝટ, કૃપાળુ ચંડિકા બાળ.
 એ રીતે ક્ષત્રિયસત્તમ, જે સુરય નામ જૂપાળ;
 વરદાન પામી દેવીથી, જન્મ ધારી મનુ યત કૃપાળ.
 સાવણિ નામે જાણશે જન, સુણ્ય કૌશ્ઠુકિ આ વાર;
 પછે રાજા ગયો મંદિર, સહુ વશ વર્તિયું નિરધાર.
 શત્રુસમૂહનો કાય થાતા, થયો રાય સુખી અપાર;
 અભંગ રાજ્યને ભોગવ્યું તેણે, સ્મરી દેવીને ભક્તિદહ.
 વૈશ્ય મુક્તિ પામિયો, તે થયો સાંભળી રાય;
 મન્વંતરની ધમ્મજાએ રહ્યો, સુખમતાએ પીડિત કાય.
 આ દેવીમાહાત્મ્ય સાંભળે જે, વૈશ્યે સુરય મહાભાગ;
 તેનું કષ્ટાણુ આગે કરોતી સંધતો સહુ રાગ.

સંવત સતરસેં જાવન વિશે, ક્યું દેવી ચરિત્ર પ્રકાશ;
 પુરાણીજનની પૂરી યાશે, હવાં સર્વે આશ.
 દેવી પ્રસન્ન યાશે સર્વને, કરશે પુરાણી ઉપદેશ;
 છે જેવા તેવા સદા રહેશે, પુરાણી વરપે વેશ.
 મમતા ન મૂકશે એમને, એ મમતા ન મૂકે જાણ;
 પુર આણી પ્રેમ જ્ઞેશે, ભટ પ્રેમાનંદ નિરવાણ.
 ઇતિ શ્રીમાકંડેય પુરાણે, સાવણિકે મન્વંતરે સાર;
 સુરથ વૈશ્યતણું જેમાં, વરપ્રદાન કહ્યું નિરધાર.
 ત્રિનવતિતમોધ્યાય પૂરણુ, હવે હરિ કૃપાય;
 ભટ પ્રેમાનંદ કાંઈ ન જાણે, સદુ દામોદરની દયાય.
 વલણુ.

દામોદરની દયા સારી, તેણે આભ જીડળ બધાય રે;
 નીકર દિજનો શો આશરો, ચરિત્ર દેવીનું ન ગવાય રે.

દેવીચરિત્ર સપૂર્ણ.

વપુ પાડે વારાણસી, કનકે તોળે કામ;
 કરે વ્રત એકાદશી, મહાલે મધુપુર માંચ.
 જમુના ગંગા પાન કરિ, ગોવિદના ગુણ ગાય;
 તે જમને શિર પગ દઈ, સેહજે સ્વર્ગે જાય.
 તે નગરનો નરપતિ, મધુસૂદન માહ મૂલ્ય;
 હરિભક્ત હરિશ્ચંદ્ર શો, શોભા ચંદનિ, તુલ્ય.
 જોડે જુધિશ્વર સારખો, અર્જુનનો અવતાર;
 બલિ સરખો તે જુધનિધિ, કર્ણ સખો દાતાર.
 શર પૂર શોભિત સદા, કરે સદાશિવ સેવ;
 ઓપિત ઈંદ્ર આકારવત્, દાતા દાયક દેવ.
 ભક્ત ભાવિક ભગવંતનો, બ્રાહ્મણ પર બહુ ભાવ;
 શાસ્ત્રો સિંધુ એ સકળ, શુદ્ધિતણો બનાવ.
 પુત્રી તેને પદ્મિની, લાયક લક્ષણ કોડ;
 અકલતણી અર્જુન અતિ, જુગમા ન મળે જોડ.
 રૂપે રંભા સરીખડી, સતીમાં તે સરદાર;
 હામ કામ મૃગલોચની, દીલે ધણિ દાતાર.
 નખશિખ શોભા નિરખતાં, અંબુજદલ શાં નેણ;
 ગતિ ગજગામિની, અમૃત વદને વેણ.
 દેવાંગનાથી દશ ગણી, નાગાંગનાસમ નિધ;
 રૂપવંત રૂડી રમણ, રતિ સમોવડ સિધ.
 કેશ પાશ કપિલસમ, કેણા કાળિયનાગ;
 એ વિધ મુંધ્યો ચોટલો, લીલવટ લાવણ લાગ.
 બર્ષો ભોગ ભરપૂરજું, સિંદૂર શોભિત સર્વ;
 જળધારા ગિવલિંગ પર, ગણો ઉપજાવણ ગર્વ.
 વદન શરદ ઈંદુ જશુ, અંબુજદલ શાં નેણ;
 ભમર ભમરાણી બજત, ભમર પંખ પાંખેણ.
 રસના અમૃત સરીખડી, સ્વર કોકિલા વાણ;
 દંતપંક્તિ દાડિમ કળી, જશ રૂપ જુવતી જાણ.
 ચિત્રક ચાર ચતુરાતણું, અધર પ્રવાણી અમલ્ય;
 મીવા પોત કપોતશી, નીલમીવ સમતુલ્ય.

નૌતમ નાસિકા ધીરવત, તન કુલેષ નિર્ધાર;
 શ્રવણ શીશ શોભિત સદા, ઓપિત અપરંપાર.
 ઉર અદ્ભુત ઉપમા અધિક, ચક્રવાક જુગ જોડ;
 કનક કળશ સુધા સહિત, કાણુ માત્ર નહિ જોડ.
 ઉદર પોયણ પાનવત, ગુણ શોભિત ગંભીર;
 ત્રિવળી ત્રિવેણી સમી, સુવર્ણ શુદ્ધ સરીર.
 નાભિ દક્ષણવંતવત, પીઠ કેળવું પત્ર;
 રંભારંભ જંઘા જુગલ, તોલ ધણેરો તર્ત.
 કર કુંજરશુક સરીખડા, અંગુલિ મગની શીંગ;
 કરહયેલી મહીમયન, નખ તારાનો રંગ.
 કટિ વખાણું એહની, જાણે સિંહનો લંક;
 ગતિ ગવંદ ઓપતિ અધિક, કાણુમાત્ર નહિ વંક.
 જાવક રંગ પાની જશી, સખ્યા શોભિતા સોળ;
 નીલવટ કુંકુમ કસરી, મુખ તાર્તા તંબોળ.
 રત્ન જડિત કર ચૂડો, અંપક વરણું ચીર;
 ચરણું ચોળી શોભિતાં, નિરમળ નારી નીર.
 માતા તેની મદસદના, મહા મનોહર માન;
 રામા રૂપવતી ધણું, ગુણવંતી ગુણ ખાણ.
 કુંવરી દેખી કરી કલ્પના, જીવતી જ્યેષ્ઠ વેશ;
 પુણ્યવંત પનોતો પુરુષ, કુંવરી તે ઘેર દેશ.
 રામા રત્ન રત્નાવલી, રંભા રતિતું રૂપ;
 કાણુ પનોતો પરણુશે, ભાગ્ય નિધિ જે ભૂપ.
 આરાધી જેણે અંબિકા, અહરનિશ પૂજ્યા ધરા;
 તે નર એ નારી વરે, શિવને સમર્પ્ય શિશ.
 પ્રાગે દેહ પ્રાગે કરી, કનકે તોળી કાય;
 નિરબે તપ કર્યું નર્મદા, જીવતી તે ઘર જાય.
 કંથ સમીપે કામની, જેડી છે એકાંત;
 વાત કહી પુત્રીતણી, ભાંગી મનની ભાંત.
 પુત્રી એ પરણાવીએ, પુણ્ય કરે બહુ પેર;
 ધર જમાઈ કરી રાખીએ, ગુણવંત ધણેરો ઘેર.

પિતા ચિંતામાં પડ્યો, જીવતી પર ધર ભય;
 દેખી જીવ જીવાડીએ, એ વિણ કેમ રેવાય.
 દેશ દેશ વર ખોળાવિએ, વાર જોઈ વતન;
 કુંદન મળે કો કારમુ, જડીએ રૂંડ રતન.

ચોપાઈ.

કરે વિચાર એવો જોડલે, ઉદ્વિગ્ન આલ્યો તેડલે;
 પ્રતાપવંત પ્રાંટે પરધાન, મહીપતિએ દીધા બહુ માન.
 શુભ વારતા કીધી ધણી, પછે વાત કહી કન્યાતણી;
 તમો કહો ત્યાં કન્યા, દેહ, લાભ જશ લાખેણો શેઠ.
 પ્રધાન કેહ હું પુરપારખો, જોઈ વર. સુદર સારખો;
 પંડિત એક આવ્યો ખારણે, મૂકો બહુવાને કારણે.
 શુકજી પંડિત ગોખિત મદા, કૂડ વાત ન બોલે કદા;
 માન દેધ બોલાવ્યો રાય, પૂર્યા દામને પંચ પસાય.
 આસનખેસણુ શુભસન્માન, બક્ષ બોજન દક્ષણા ને દાન;
 સંતોખીને રાખ્યો મુખી, રાય વચનથી રિજ્યો રૂખી.
 આ મોહના મારી દિકરી, છે કુંવારી નથી એ વરી;
 પિંડ પ્રાણુ એ તો માહરી, તેને શિખ્ય કર તાહરી.
 શાસ્ત્ર બણાવો એને સાર, અગમનિગમને અપરપાર;
 જ્યોતિષપૂરાણુ પિંગળના પાક, અધ્યાત્મકઅતિ ઉત્તમઠાક.
 કહી વાત સૌકો સિધ કીધ, વસંત પચમીનું મુરત લીધ;

ઢાહણ.

રામએ હૃદે વિભાગિયું, તન બોલ્યું છે તર્ત,
 પંડિત પ્રતાપ પાવક સમો, મોહના ગુણુનિધિધૃત.
 અગ્નિ ધૃત મળે એકઠાં, સ્થિર ઉકાળો થાય;
 દાં સતિ દા સાધવી, કોણુ રંક કોણુ રાય.
 કામી પુરપને કામની, મળે ઉપજે મોહ;
 એક એક પર મન ધસે, ચમક પાહણુપર લોહ.
 ચમક પાહણુ એ ચતુર નર, લોહ મોહના લીન;
 એક પંડિત એક પદ્મિની, જગધન એક મવીન.

છએ ભાપામાં છતી થઈ, મગણુ તમણુના બેઠ;
 કાવ્ય કોક ગીતા ગણિત, વાણી વ્યાકરણુ વેદ.
 મહિમા માણી માધુરિ, ગુલાલરી ગુણુ ગાન;
 સંગીત શાસ્ત્ર ને સોરઠો, યદ્યપિ તાણી તાન.
 સિંધુ યદ્ય તે શાસ્ત્રની, અકલ અર્ણવ એક;
 અગમ નિગમન્યોતિપજનિત, ન્યાયવાતપરનેક.
 સાખી સમસ્યા સોરઠો, દુહો દુમિતો લાખ;
 પૂરવઝાચો પરજીયો, ભાત ભાતની ભાખ.
 કવિત કુંડળીઓ કેકળો, ગાયે ગાથા ગીત;
 સવૈયા ને સમસ્યા, ખોલે રૂડી રીત.
 છંદ છવીસ પ્રકારના, અડી અવળ અર્થધ;
 અષ્ટ ચોખરો ચાતુરી, હૈડે રાખે અર્થ.
 લખાં ગણાવે લેખવે, કહેવા અદકા અર્થ;
 પહેલી પરખણું પારખું, શુભ વાતે સમર્થ.
 * પારખુ જોવા પંડિતે, ત્રેમદા ઉપર પ્રીત;
 પૂછી વાત પંડતરે, રાજ સભાની રીત.
 મારૂં પુછ્યું કોહ મુને, લખુ સમસ્યા સાખ;
 તો જાણું તુજને ખરી, બાણી બલેરી ભાખ.

સમસ્યા-૧લોક.

પ્રશ્ન—કેતકી પત્ર સમાકરં, નારી. નામ ત્રયક્ષરં;
 આઠે ક ને અંતે ર, જે જાણે તે પંડિતા.
 દોહરો.

ઉત્તર—કમની કેલ કેતું કશું, કહી તમે કહાર;
 ખીન્ન પૂજો પુષિધી, નિશ્ચે કહું નિરધાર.

૧લોક.

પ્રશ્ન—ચંદ્રજિંથ સમાકરં, પુરુષાણામ ત્રયક્ષરં;
 આઠે પા ને અંતે ર, જે જાણે તે પંડિતા.
 દોહરો.

ઉત્તર—પાપક કવિ ગુરુ બલા, અલ્પ એ શા કૈયુ;
 દોહ સમસ્યા સોભતી, વિધાવંતનાં વેયુ.

શ્લોક.

પ્રશ્ન—વર્તુલાકાર સમાકારં, નારીણામ ત્રય અક્ષરં;
આદે કા ને અંતે જી, જે જાણે તે પંડિતા.

દોહરો.

ઉત્તર—કવિતા કહી તે કાંકણી, હેતે શોભે હાથ;
ભારે પૂછ કાંઈ જાણણા, જે શોભે મુજ સાથ.

શ્લોક.

પ્રશ્ન—કમ્પાકાર સમાકારં, પુરુષાણામ ત્રય અક્ષરં;
આદે અ ને અંતે સો, જે જાણે તે પંડિતા.

દોહરો.

ઉત્તર—કલો અરિસો કવિ તમે, એ તો સમસ્યા સેત્ર;
વહો વિપ્ર શુંબ વારતા, માણે નિગમ મેળ.

શ્લોક.

પ્રશ્ન—સર્પાકાર સમાકારં, પુરુષાણામ ત્રય અક્ષરં;
આદે કો ને અંતે લો, જે જાણે તે પંડિતા.

દોહરો.

ઉત્તર—ચતુર કલો તે ચોટલો, શોભિત શામા શીરા;
પૂછો વાત પુરાણની, રામાએ કીધ રીસ.

શ્લોક.

પ્રશ્ન—વસ્ત્રાકાર સમાકારં, પુરુષાણામ ત્રય અક્ષરં;
આદે કા ને અંતે જ, જે જાણે તે પંડિતા.

દોહરો.

ઉત્તર—કાગળ કલો તમે કોડથી, તે મેં જુગતે જાણુ;
કાહી વાત કોહ કાલરા, પંચ કરે પરમાણુ.

પ્રશ્ન—શીંગ સહિત જે જનમીઓ, જોળનમાં શીંગ જાય;
જોળન શીટી જુદા યયો, શીંગ ફરીને યાય.

ઉત્તર—વાત ગમી વનિતા કહે, અધનતણો તું ઈંદ્ર;
શીંગ સહિત તે જનમીઓ, ચતુર ખીજનો ચંદ્ર.

પ્રશ્ન—આધ અક્ષર વણુ જગજવાણુ, અંસ અક્ષણુરવણુ મીઠું;
મધ્ય અક્ષર વણુ સદુ સંધારણુ, તે મેં નજરે દીઠું.

ઉત્તર—મટશ્યેજ ડાળળે થયું, મુજને લાગ્યું મીઠું;
મુજનેણીના નેણુમાં, ડાપણુ જોતાં દીઠ.

પ્રશ્ન—જાલાયા તજ સજકુ બાયા, જડાદુઆ જગ દામ ન આયા;
મે દહ દિયા વાક નામ, કોહ પંડિત કે છોડો ગામ.

[ઉત્તર—મે-મેહ-મેધ.

છપો.

પ્રશ્ન—જોહ સમારે કવન, જોગ મિલ કયા કલિ સજ્જન;
કવન બંધ લિય બાર, જિનતા ગર કૈસે રંજન;
જોડો બૈરિ કદા રખે, યુજ રસોઈ કો રંધહિ;
આખી શ્રી કદા જરે, પ્રજ્જ પામી ક્યો બંધહિ;
આટ પ્રશ્ન પૂછન અધિક, આઘર કો લે અખે;
તજ કવિ સામળદાસ કહ, હાર બેલિ ઉત્તર સખે.

હૃહા.

ઉત્તર—જોહાર જોહાર કહાર કહ, જિહાર જહાર મુહાર;
આહાર એતોં સમમા, અટમ નાવ પ્રહાર.

છપો.

પ્રશ્ન—કનક દાન દિય કવન, મહા દુઃખ કૌન કહાયે;
પરમ સુખ દિન કવન, ધનો દુઃખ રવિ કિમ પાયે;
તનક તુચ્છ સો કહા, ચતુષ્પદ કો કયા મૈદિ;
હરખે કૌન સુન રાગ, ધરે કુન સજ્જ ઉરમાંદિ.
પંડિત જનકે પૂછિયો, આઘકો ધર્મ અછર લિયો;
તજ કવિ સામળદાસ કહ, રજ એદિ ઉત્તર દિયો.

હૃહા.

ઉત્તર—કરણ મરણ પરણ ધરણ, તરણ ચરણ ચિત્ત દોય;
હરણ ધરણ એ અટમા, કવિ કહ જૂનત કાય.

છપય.

પ્રશ્ન—નદીમેં મુકિય નાવ, દૂધ મહિપીકા દોવો;
કંહિ છોલ ચવાય, પટાઓ મિના મુખ મોવો.
કાજર ઓપાઓ આખ, સાખ આંખેડી દીને;
ધમરકો ગુણ ગાઓ, મધકો મૂલ દર લીને.

એહી અષ્ટ પટરાણિયાં, કથન કૃષ્ણ આગુ કિયો;
સામલ કહે ચહવારી નહિ, કૃષ્ણ ઉત્તર એસો દિયો.

કુંહા.

ઉત્તર—‘વારનાદે’ એસો કિયો, ઠીક બનાઈ દાઢે;
ઉત્તર એક સમજી સખે, પૃથક્ પૃથક્ સખ આઠ.

છપય.

પ્રશ્ન—દાખું કહા દિદાર, ધનો દુઃખ કૌન અવસ્તા;
કાજનકો તજું સંગ, તૃપ્તિ પિતૃ કૌન રસ્તા.
સરસ અગ્નિ કુન આંચ, અતિરો જર કુન પાવે;
જગન જોખ કરે કવન, ભાવ સહુ શિર કો નાવે.
પૂછત અષ્ટ પટરાણિયા, કૃષ્ણ કે આધ અહરણિયો;
રવળ સમજો સખ સુંદરી, કવિ સામલ એસો કિયો.
કાગદ સમ કરે કહાય, જાહુ કરી પુન પામે;
નારી નીચ કુન કહાય, આહ ચિત્ત ઠર કુન દામે.
દાખું કૌનકો વદન, ખાત ખેત કયા પૂરણુ;
પારખ નાચ કુન રાગ, ગાવે મેં કયા ચૂરણુ.
કનૈયાજીયું પ્રતિ કામિની, અષ્ટ એહિ પૂછત અખે;
આધ અહર મેં ‘તર’ કહો, કવિ સામલ સમજો સખે.

કુંહા.

પ્રશ્ન—પિયુ તો પરસુ કહે ચલો, પરસુ અટકયો મન;
પરસુ પિયુ પરસો નહિ, તો પરસુ અપતો તન.
ઉત્તર—વાંક લખું એ રેણિયે, સ્વામીને દીધી શીખ;
પ્રાણુ દેહ જાણુ છુને, બુદ્ધચક્રી એ બીક.
પ્રશ્ન—વર્ણ પાણીએ નિપજે, સકળ વસ્ત્રમાં સાર;
માન વધારણુ માનવી, સુણુ આદલણુ દાતાર.
ઉત્તર—વિપ્ર તમે વસ્ત્રર કહા, અવર કહો કંઈ કેલ-
વર્ણ નિપજે પાણીએ, વધા તમે એ વેણ
પ્રશ્ન—ચતુગ ચચલ ચાલતી, યાત્રી ગઈ કો દ-
પાછી લાગી દોડવા, બ્યારે છેલું.

ઉત્તર—મટજોજ કાજળી થયું, મુજને લાગ્યું મીઠું;
મુજનેણીના નેણમાં, ડાપણુ જોતાં દીકું.

પ્રશ્ન—બાલાયા તમ સગડુ ભાયા, બડાડુઆ જગ દાંગ ન આયા;
મે દહ દિયા વાકા નામ, દ્રેહ પંડિત કે છોડો ગામ.

[ઉત્તર—મે-મેહ-મેધ.

છપો.

પ્રશ્ન—લોહ સમારે કવન, જોગ મિલ કયા કહિ સુજનન;
કવન બંધ લિય બાર, બિનતા બર દેસે રંજન;
બડો બેરિ કહા રખે, શુભ રસોઈ દો વંધદિ;
આખી શ્રી કહા જરે, પ્રજા પામી કયો બંધદિ;
અટ પ્રશ્ન પૂછત અધિક, આઘક્ષર કો લે અખે
તમ કવિ સામળદાસ કહ, હાર બેલિ ઉત્તર સખે

હુહા.

ઉત્તર—મોહાર જોહાર કહાર કહ, બિહાર બહાર મુહાર;
આહાર એતો સમમા, અષ્ટમ નાવ પ્રહાર.

છપો.

પ્રશ્ન—કનક દાન દિય કવન, મહા દુઃખ કોન કહાવે;
પરમ શુખ દિન કવન, ધનો દુઃખ રવિ કિમ પાવે;
તનક લુચ્છ સો કહા, ચતુષ્જ કો કયા અવે;
હરખે કોન સુન રાગ, ધરે કુન સગ ઉરમાલિ.
પંડિત જનકે પૂછિયો, આઘક્ષર અઘર લિયો;
તમ કવિ સામળદાસ કહ, એહિ ઉત્તર દિયો.

હુહા.

ઉત્તર—કરણ મરણ પરણ ધરણ, તરણ ચરણ ચિત હોય;
હરણ ધરણ એ અષ્ટમા, કવિ કહ પૂજત કોય.

છપય.

પ્રશ્ન—નદીમે મુકિય નાવ, દુધ મહિષીકો દોવો;
ધ્રુવ છોલ ચવાય, પદાઓ મિના મુખ મોવો.
કાજર ઓપાઓ આખ, સાખ આંખેથી દોજે;
ધધરકો ગુણ ગાઓ, મધકો મૂલ કર લીજો.

એહી અષ્ટ પટરાણિયાં, કથન કૃષ્ણ આગુ કિયો;
સામલકહે ચહવારી નહિ, કૃષ્ણ ઉત્તર એસો દિયો.

હુહો.

ઉત્તર—‘વારનાઈ’ એસો કિયો, ‘હીક બનાઈ’ કાઠ;
ઉત્તર એક સમજી મળે, પૃથક્ પૃથક્ સળ આડ.

છપય.

પ્રશ્ન—દાખું કહો દિદાર, ધનો દુઃખ કૌન અવસ્તા;
કાજનકો તજું મંગ, તૃપ્તિ પિતૃ કોન રસ્તા.
સરસ અગ્નિ કુન આંચ, અતિશે જર કુન પાવે;
જગ્ન જોખ કરે કવન, ભાવ સહુ શિર કો નાવે.
પૂછત અષ્ટ પટરાણિયા, કૃષ્ણ કે આદ્ય અછરસિયો;
રણ સમજો સખ ચુંદરી, કવિ સામલ એસો કિયો.
કાગદ સમ કરે કહાય, જાહુ કરી પુન પામે;
નારી નીચ કુન કહાવ, આહ ચિત્ત ઠર કુન ઠામે.
દાખું કૌનકો વદન, ખાત ખેત કયા પૂરણ;
પારખ નાચ કુન રાગ, ગાવે મેં કયા ચૂરણ.
કનૈયા જુથું પ્રતિ કામિની, અષ્ટ એહિ પૂછત અમે;
આદ્ય અછર મેં ‘તર’ કહો, કવિ સામલ સમજો સખે.

હુહો.

પ્રશ્ન—પિયુ તો પરસુ કહે ચલો, પરસુ અટકયો બન;
પરસુ પિયુ પરમો નહિ, તો પરસુ અપનો તન.

ઉત્તર—નાંક લખું એ રે’લિયે, સ્વામીને દીધી શીખ;
પ્રાણુ દેહ બાહુ ઘુને, જુદયકી એ બીક.

પ્રશ્ન—વણું પાણીએ નિપજે, સકળ વસ્તમા સાર;
માન વધારણુ માનવી, મુણુ આહણુ દાતાર.

ઉત્તર—વિપ્ર તમે વસ્તર કલા, અવર કહો કંઈ કેણ;
વણું નિપજે પાણીએ, વધા તમે એ વેણ.

પ્રશ્ન—ચતુગ ચંચલ ચાલતી, યાદી ગઈ કો દીસ;
પાછી લાગી દોડવા, જ્યારે છેલું શીશ.

ઉત્તર—લક્ષ્મી વેળુ, ઠી, યાદી ભાગી ચંચ;
 શીશ કટે સમી થઇ, પરમાણી કહે પંચ.
 પ્રશ્ન—જીવ વિનાનું જનવર, દો મુખ પ્રલક્ષ દીક;
 પીક ખવરાવી પીટીએ, ખોલે મધુર મીઠ.
 ઉત્તર—મેતા તમે મુદ્દા-ઠી, શોભે માનુની સાચ;
 સાખ કહે કે શાસ્ત્રની, વિરા પ્રાણી વાચ.

છપો.

પ્રશ્ન—ચાર ચાર મુખના ચાર, પુરૂષ પરાક્રમી પરખા;
 નહિ દો હંચ કે નીચ, સરવજન રૂપે સરખા.
 ચાર વચ્ચે જે નાર, પ્રીત યજ્ઞેથી પરણ્યા;
 નપુંસક જે તન, આક એ વેગે વરણ્યા.
 અળગો થાય એક આકમાં, તો સાતે જણ નહિ કામના;
 એક થાય આઠે જણા, કહો અક્ષર એ નામના.
 દોહરો.

ઉત્તર—પાંચ કલો પંડિત તમે, ઇસ જે પાયા ચાર;
 અર્બક નપુંસક ઉપજા, મુખ સઘળામાં સાર.
 છપો.

પ્રશ્ન—નામ જોતામાં નાર, અંત્રીક્ષ-અવનિપર સાંધી;
 વિના ગુન્હે વણુ વાંક, રહે લોહ પાશે બાંધી.
 માનવ જણુ ખેચાર, ચઢી દ્વંદ્વાપર બેસે;
 આધી પાછી જાય, ફરી ઠેકાણે પેસે.
 મીસો નાખે ચોમુજે, દયા ન આણે દેહમાં;
 પંડિત હશે તે પારખે, નર નારીના નેહમાં.
 દોહરો.

ઉત્તર—સાળાશ વિપ્ર સલક્ષણા, કહ્યું તમ મોટમ માટ;
 તમે કહ્યું અમો લહ્યું, ખાતે હિંદોળા ખાટ.
 છપો.

પ્રશ્ન—પક્ષી ટોળું ગ્રીહ, ઉડતું અંત્રીક્ષથી આવ્યું;
 વનમાં વડ ગંભીર, યજ્ઞ તે મનમાં ભાવ્યું.

મદનમોહના.

અકેક પાંદડે એક, પક્ષી મુદ્ધિયા બેઠાં;
વધ્યું પક્ષી સાં એક, સઉ ચિંતામાં પેઠાં.
ફરી બેઠાં બે બે જણાં, પત્ર એક વધ્યું કહ્યું;
તવ કહો પત્રએ ફેટલાં, ફેટલાં પક્ષી છે મહુ.
કોહુરો.

પ્રશ્ન—પ્રમદા કેહ મેં પારખ્યું, કથન સંભળાવું કહ્યું;
ચતુર પક્ષી એ ચાર છે, વડે પાંદડાં ત્રણ.
છપો.

પ્રશ્ન—વાટ જતાં જણુ બે, એક મરદ એક મેરી;
એક આંગાનું વૃક્ષ, તે તજે અગણિત ફેરી.
બે જણુ વાળી ગાંઠ, તહીં તે બાળા બોલે;
તમ પાસે બે ભાગ, એક મુજ ભાગને તોલે.
એક છુગભાંથી પડી જડી, તે મેં કીધી છે છતી;
સરખી થઈ તે સહેજમાં, કહો ફેરી ફેટલી હતી.
કોહુરો.

ઉત્તર—છત બેતામાં છ હતી, એકે બાંધી ચાર;
એકે જડયે ત્રણ ત્રણ થઈ, પંડિત કરે વિચાર.
છપો.

પ્રશ્ન—પક્ષી ટોળાં બેય, તે ઉડતાં આક્રમે;
અંધક વનમાં તેહ, ગમાંતાં પરિભળ વાસે;
બોલ્યું તેમાંથી એક, આપણું મહુ વનમાં રહીએ;
તમમાંથી અમમાંએક, આવો તો સરખાં થઈએ;
સાં બીજું ટોળું બોલિયું, એક અમમાં આવો તમે;
તો થઈએ તમથી બેધણાં, ફેટલાં પક્ષી પૂછું અમે.
કોહુરો.

ઉત્તર—એ વાતમાં સંદેહ કો, રાજ માખ દે સાચ;
બાર દનાં તે બગલાં, એક સાત એક પાંચ.
છપો.

પ્રશ્ન—મિત્ર દેતા જણુ બેય, તેહ દેહ રમવા જાવું;
એકે મવા ગેર, ખાંતથી લીધું ખાવું;

બીજે પોણો : શેર, ત્રીજે જાણુ તેમાં જમિયો;
 પેસા આપી વીસ, રાજી થઇ તે તો રમિયો;
 વીસપેસા એક વેચવા, તે તો કીતક મારખું;
 સામળકદે સમજી ખરા, પંડિત તેણે પારખ્યું.
 - દોહરો.

ઉત્તર—સવાશેરવાળે સાડા સત્તર, વાજખી લીધા વદિ;
 પોણોશેરવાળે ક્યું, આપ ભાઇ મુજને અદિ.
 છપો.

પ્રશ્ન—ગુણવંત ગોળાકાર, પુરૂષ અમૃતનો ભરિયો;
 સ્ત્રીઓસહજદશવીગ, ક્યુલ તે નૃસે કરિયો;
 નર પાસે જાય નાર, તેહ દુઃખ તેને દે છે;
 અહોનિશ આઠે જામ, અધર રમ તેનો સે છે;
 તેહ પુરૂષને મારતાં, પાપ ધણેઈ થાય છે;
 સામળકદેઉંચ નીચ જન, શિર માંસ તેવું ખાય છે.
 દોહરો.

ઉત્તર—મધપૂડો કલો મુખે, જીવે વિચારી જાણુ;
 અકલવંત એ જોળણે, પંચ કરે પરમાણુ.
 છપો.

પ્રશ્ન—એક રાયને ઘેર, ઘણા હાથી ને ઘોડા;
 જીટ હતાં અનેક, બીજા સાથી સંજોડા;
 અદીમણુ હાથી ખાય, જીટ મણુ દોઢ બણીને;
 પાંચશેર ખાય અશ્વ, ગુણુ તેહના ગણીને;
 એમસોમણુ દણો નિત વરે, સો જનાવર સાથીઆં;
 કેટલા અશ્વ ને જીટ છે, કહો કેટલા હાથિઆં.
 દોહરો.

ઉત્તર—અડતાળીસ તો અશ્વ છે, છે ભાં જીટ છત્રીદા;
 મોળજ મોળે હાથિઆ, હદે મા કરશે રીસ.
 સારે વિપ્ર વાણી વદે, વનિતા કરો વિચાર;
 જો જો ચિત્તમાં ચૂકતાં, નીચ જુદિ છો નાર.

જો તું મુજને નહિ વરે, પાડું મારે પ્રાણ;
 શ્રીદલા ક્યાં છૂટે, દશે તુજને દાણ.
 હંનુના દરિયા, નિકળ્યા નવ પેસંત;
 મને કહે સામઃ થક, બળ દીન નવ બેસંત.
 પંડિત કહે સુખ્ય ગ્રેમદ, ક્યાં સંભળાનું દર્શ;
 એક વાત ક્યાં થકી, તન ખોશું જન ત્રણ.
 ને બડીએ એ મર્મને, તાન લાલુએ તર્ત;
 તારૂં મારૂં એકનું, માથે લખિયું મર્ત.
 મુનંદા નહિ એ મુજરે, દરિયા ન છોડે રીસ;
 ગેદર વએ મૌ દેખતા, મધ છેદાવે શીસ.
 વામગ વિભાગ દોય નહિ, મહીપતિ નોયે મિત્ર;
 જુગરુ જૂઝા વિજુ નહિ, ચતુરા સુખ્ય ચરિત.
 રાય કહ્યા દીગ નથી, નયિદિદા તે વકરા વાધ,
 અગળાના અદિ દીકા નથી, ત્યાં બચવાનો નવ લામ.
 મહીપતિ મંત્રી નવ ગણે, નવ ગણે પુણ્ય કે પાપ;
 દાય કરે બડી એકમા, વેદ પુરાણે છાપ.
 વણિક તાત થાને વાઝીએ, રડશે એની માત;
 તમે બાળક થઈ છૂટો, અંતર નહિ ઉઝાડ.
 વીમ વગા વનિતા વદે, વિપ્ર માંભણે વાણ;
 કદ પ્રતિજ્ઞા તે સુણો, જુગત કરીને ગણ.
 મૂંઝ ચક્રે એ માખિયા, વચમા છથર આપ;
 જો તમ મુએ છતું અમો, પ્રસ્થેકાળનું પાપ.
 એના એક કરોડ મમ, કીધા કામની કાજ;
 તન મન સો ખોલી ક્યું, લેશ ન રાખી લાજ.
 પ્રધાન સુત શેલ પદ્મની, સહસ્રા ન કિન્ને કામ;
 ધીરે ધીરે ધારીએ, તો તો રીઝે રામ.
 અણુસમજું ઉતાવળુ, કામ ન કિન્ને કામ;
 સીએ માળી સો ધણા, રવ વણુ ફળ નવ દોય.
 દહ વાત તે ઉપડે, જો છો ચતુરસુમણ;
 શાસ્ત્ર સાખ પૂરે સદા, પંચ કરે યગમાજ.

ચોપાઇ.

ગોકુળ પૂર ગુણવંતુ ગામ, નરેંદ્રપાળ રાજનું નામ;
સતવાદી શૂરો કેવાય, બાંધી ધર્મતણી ધન્ય.
વર્ણુ અરાઠે વાસો વસે, ધર્મ માર્ગ ઉપર સહુ ધસે;
વિપ્ર વિદ્યાવંત વિવેક, શાસ્ત્રતણા મનશે છે નેક.
રહેતો ગોકુળીઆ ગામમાં, ન્યાયશાસ્ત્રતણા નામમાં;
દેવેશ્વર દ્વિજ દેવ સ્વરૂપ, પ્રાજ્ઞાણુ પ્રજ્ઞાવિદ્યાનો બૂપ.
ભણ્યો ગણ્યો સંતોષી સુખી, દામ નહિ માઠે તે દુઃખી;
નિર્મળ કુળની નિર્મળ નાર, પવિત્ર ધર્મ પાળે આચાર.
કંથ પોતાનો છે તે કવિ, નિત નિત વાતો જોડે નવી;
પેર પેર પારખે પુરાણ, મોટમ વિદ્યાનો મેહરાણ.
કોને નવ જામવાને જામ, જેવું લખ્યું કર્મ તે ખામ;

દોહરા.

નારી બોલી નેહશું, સાંભળ પંડિત રાય;
વિદ્યા મુકો વેગળી, કહું ચૂકી લજ્જનય.
ભાત ભાત વિદ્યા ભણ્યો, ધરમાં વેઠો દુઃખ;
એ વિદ્યા શા કામની, દામ નહિ તો દુઃખ.

છપો.

જેની ગાઠે ગરથ, તેહ બહુ વિદ્યા ભણિયો.
જેની ગાઠે ગરથ, તેહ નહિ કોનો રણિયો;
જેની ગાઠે ગરથ, તેહ પંડિતમાં પૂરો;
જેની ગાઠે ગરથ, તેહ સામદમાં શૂરો.

વળિ જેની ગાઠે ગરથ છે, પરાક્રમી પૂરો જાણવો;
વિદ્યાવંત દારિદ્રિ તો, પંડિત નહીં પ્રમાણવો.

વિદ્યા વેચાય ન હાટ, ઘરેણું નવ ધડાયે;
વિદ્યા વસ્ત્ર ન વણાય, વિદ્યા ચૂલો ન ચડાયે;
વિદ્યા નવ થાયે લોટ, વિદ્યા નવ ભાગે ભૂખ;
વિદ્યા ખાટો ન બંધાય, વિદ્યાથી ન જાયે દુઃખ;

વળિ વિદ્યાથી વધુ રહે નહિ, વિદ્યા ન ખીવાયે પાણીએ;
જો દારિદ્ર વેઠે ડાહ્યા યદ્ય, સામળ કહે ચૂરખ જાણીએ.

વનિતા નવ પામે વસ્ત્ર, નનુજ નવ પામે ટોપી;
 ન્યાન નવ પામે રીત, લાજ મરગદા લોપી;
 પિત્ર નવ પામે પિંડ, ગરીર નવ પામે શ્રેવા;
 સ્ત્રી નવ પામે શલુમાર, દાન નવ પામે દેવા;
 વળિ જૂએ બાળક તો બરમડે, દિવસ ધાન્ય નદિ દેહની;
 સદુ સાણુસમજી મમજાને, વિદ્યા બાળ તું તેહની.
 વિદ્યા બણીઓ જેહ, તેહ ઘેર વૈભવ રૂડો;
 વિદ્યા બણીઓ જેહ, દામની દંચન ચૂડો;
 વિદ્યા બણીઓ જેહ, તેહ સદામન આપે;
 વિદ્યા બણીઓ જેહ, કષ્ટ પરાયાં દાપે;
 વળિ વિદ્યા બણીઓ જેહ જન, સદગ કળા શુણુ સારખા;
 કવિ સામળ કહે બીજા આપડા, પદાણુ સરીખા પારખ્યા.
 વિદ્યા બણી વિદેશે જાય, તો વિદ્યા શાની;
 ન શુણુના શુણુ ગાય, તેહ કહે રીતો દોની;
 વિદ્યા બણી રહે દરિદ્ર, દીન થમ માનજ માગે;
 હઠિ વિદ્યામાં વાટ, પ્રીત વળુ પાયે લાગે;
 જે અતિ દુઃખ પામે અભંદો, વનિતા ન પામે વીંદી છતો;
 કવિ સામળ કહે સ્ત્રીને મને, ભરતાર મૂર્ખ તેથી બલો.

દોહરા.

ચટકો લાગ્યો ચતુર નર, સુણી ચંતની ચરિત્ર;
 કવિરાજ તે દાણિ સમે, પંડિત પૂર્ણ પવિત્ર.
 મૂરખ છે તું માનની, વિવેક ન જાણે વર્ત;
 પંડિત જાણે જાણુવો, મૂર્ખ જાણુવો મર્ત.
 છપો.

વિદ્યા આગળ લાજ, રહે છે નિત કર જેડી;
 વિદ્યા આગળ લાજ, લીડે છે આયુ આદી;
 વિદ્યા આગળ લાજ; જેવી નમે છે દાસી;
 વિદ્યા આગળ લાજ, દીનપણે રેહ ઉદાસી;
 સદ્વિદ્યા છે શિરોમણિ, સદ્વિદ્યા ત્યાં ધન કશું;
 સામળ કહે સદ્વિદ્યા વિના, પામરજન પ્રોલ્હ પશુ.

દોહરા.

કામની તું કાં કળકળે, કુડા ધનને કાજ;
આ શ્લોક વેચ ચુંદરી, રામા ભોગવ રાજ.
લેખ લખીને આપિયો, હેતે નારી હાથ;
ચતુરા વેચ ચૌટે જઈ, કો શ્રીમંતને સાથ.
સવાલાખ ટકા સહી, દે તુજને જે દામ;
ગર્થ લઈ ઘેર આવજે, કામની કરી શુભ કામ.
ચતુરા ચાલી હાટડે, કાગળ છે કર માંય;
દાણી દીપચંદ્રશાતણો, તન એક આબ્યો લાથ.
સોળ વર્ષ સલક્ષણો, સકળ કળા સમેત;
દીકો કાગળ કર કામની, હેડે પ્રગટયું હેત;
વાચી જોયો વાણિયે, રૂડો મધ્યે અર્થ;
શામાને કેહ સેડીઓ, લિયો ગણીને ગર્થ.

છપો.

સહસા ન કરે કામ, હોય જે દિલમાં ડાલા;
સહસા ન કરે કામ, તે નવ જાયે વાલા;
સહસા ન કરે કામ, હોય જે પંડિત પૂરા;
સહસા ન કરે કામ, હોય સતવાદી ચરા;
વળિ સહસા કામ કરે નહિ, તે જશવંતા જાણીઆ;
કવિ સામળ કામ સહસા કરે, પંડિત નહિ તે ખાણીઆ.
સહસા કામ કરનાર, કોઈ દિન શીશ કટાવે;
સહસા કામ કરનાર, માન મરજદ મટાવે;
સહસા કામ કરનાર, જર જોતામાં જોયે;
સહસા કામ કરનાર, મુખ તેને નવ હોયે;
વળિ સહસા કામ કરનારને, દુઃખદાવાદળ આવી અડે;
સામળ કેહ સહસા કામ કર્યાયકી, વિમાસણ પિંડમાં પડે.

ચોપાઈ.

વણિક પુત્રે વાર વાચિયું, રાસ સાખથી તે સાંચિયું;
ગણીને આપ્યો તેણે દામ, કામની કેહ થયું મુજ કામ.

જેહં ચર્ચા મુજ ધરતણી, જેહં કુશળ શેમ;
 જેહં માત - પિતા જઈ, હેંકું કરીએ હેમ.
 જેહં મ્હેલ ને મેડીઓ, જેહં વણુજ વેપાર;
 જેહં ધણી ધરસૂતને, જેહં આચાર વિચાર.
 કટાર એક કરમા લિધે, મધરાતે આવ્યો મેલ;
 જોયાં મંદિર માળિયાં, સઘળી શોભા સૂલ.
 માનુની મેડીએ ચઢ્યો, દીકું ઝાકઝમાળ;
 દીપક ૧૬શ દિશાધડી, ખરીખૂખીનોખ્યાલ.
 હીચોળાખાટ હીરે જડી, પરવાળાના પાટ;
 ધમકે ધુધરી ઘોર ધન, રક્ષાટિક મણિના દાઠ.
 અર્બકની પાકી અંગુળિ, દેહમાં દારણુ દુઃખ;
 મસ્તક માત ખોળા વિષે, અંગુળિ માને મુખ.
 રાંભા છે રંભા સમી, ભરજોખન છે વેશ;
 અંગ ઉર ઉઘાડું ધણું, શિર છૂટા છે કેશ.
 જુદશ છૂટા સુતતણા, ઉપમા જેવો ધંદ્ર;
 જાણે દેવ દેવાશીઓ, જાણે રાહનો ચંદ્ર.
 નિદ્રાવશ જેહં ચર્ચા, એક એક પર દાધ;
 આગળી માના મુખ વિષે, બાંચ ભરાવી બાધ.
 સત્તાવીસ વર્ષની સુદરી, જોખન વેપ જણાય;
 ખાર વરસનો બેટડો, ગુણબાવીશ ગણાય.
 દયાળે દીલ વિચારીયું, એ જુવતીકેરો જર;
 ભોગવે મારી ભામની, ખરેઆણ્યોદિલ ખાર.
 માણે છે મદને માનુની, અધિપતિ યદને આપ,
 એ પાપાને મારતાં, પલક ન બેમે પાપ.
 અંનરિક્ષ ખારીધી ઉતર્યો, તજ્યું હેંડેથી હેજ;
 હોયે નરને નારીઓ, જ્યાં સુખસેજ સેજ.
 કાઢી કટાર ને કાપીઓ, મારે સુતને જમ;
 એટલે ભાતે દીડડો, કાગળ ચોટ્યો તેમ.

સુન્દરી છન્દ.

सहसा विदधीत न क्रियामिविवेकः परमापदां पदम् ॥
 वृणुते हि विमृश्यकारिणं गुणलब्धाः स्वयमेव संपदः ॥

પંડિત પાસે આવી તેહ, ધીતળ થઈ પોતાની દેહ;
 શાહ શ્વેક લેધને ગયો, પોતાને મંદિર જઈ રહ્યો.
 સેજ સુવાની મધ્ય મેડીએ, તે કાગળને ત્યાં ચોઢિયે;
 પંદર વર્ષની પરણી નાર, મોળ વર્ષનો શાહકુમાર.
 કોડે ઘેર મંગળ કાવિયું, તે ઝીને સીમંત આવિયું;
 બાંધીરાખડીશુભ દિનસાંચ, થયા મસવાડા પૂરણુ પાંચ.
 તે દિવસે વિદેશે બહાણુ, પુર પાટણુ કીધું પ્રયાણુ;
 પિતાને સોંપ્યું ઘરસૂત્ર, પરદેશ વિગે પરવરીઓ પુત્ર.
 દહા બખ્ખર જાવે જાય, કાળા પાણી અર્જુવ માંચ;
 એહ વાત અહીઆથી રતી, ઘેર ઘડણીની ગીંગત થઈ.
 દિવસ પૂરા થયા દશ મારા, ઈશ્વરે પૂગી તેની આશ;
 પ્રમચ્ચો પુત્ર રહુ રતન, તાનથકી મવાયો તન.
 અપાઠતણો જ્યમ વાધે મેહ, વાધે એમ દેવાંશી દેહ;
 શુકલ પક્ષે જ્યમ વાધે ચંદ્ર, અર્જુવ ભરે જ્યમ વાધે ઇંદ્ર.
 ઉત્તરાયણુ જ્યમ વાધે ચૂર, નર ભેટે જ્યમ નારી નૂર;
 વાયુથી જ્યમ વાધે અગ્ન, ધૂત હોમે જ્યમ વાધે જગન.
 વાધે એમ વણિકનો બાળ, પુત્ર પિતા કરે પ્રતિપાળ;
 આબૂપણુ શોભે તનતણું, રૂપ સ્વરૂપ અનુપમ ધણું.
 કાને કુંડળ લોલક લોલ, લક્ષણુબત્રીશ કળા છે સોળ;
 રઢિયાણું સુતકેરૂ રૂપ, ભારે કર્મને ભોગી બૂપ.
 તેને દેખીને માતા ઠરે, અધિક હેન હેડામાં ધરે;
 હરખે વાધ્યું જોખનપણું, અતોલ તોલ છે તરણીતણું.
 વાધે રૂપ એમ અપરંપાર, બુધથી વીસા વર્ષજ બાર;
 વિદેશ ગયાં હતાં જે વાહણુ, આવ્યાં નગર સમીપે જાણુ.
 અપરંપાર કમાયો ગર્થ, સર્વો શાહસુતકેરો અર્થ;
 કાળાપાણીકેરો માલ, સુત થયો નાણાવટી નિહાલ.
 છીંખ્યાંવાહણુખરી ખાડીએ, વાણુવટી ઉતર્યો વાડિયે.
 દોહરો.

દીપચંદ શાહનો દિકરો, દયાળચંદ દાતાર;
 ચતુર શિરોમણિ આગજો, મનમાં ક્યો વિચાર.

જોઈ ચર્ચા મુજ ધરતણી, જોઈ કુશળ સ્નેહ;
 જોઈ માત પિતા જઈ, હૈં ક્રીએ હેમ.
 જોઈ મ્હેલ ને મેડીઓ, જોઈ વણજ વેપાર;
 જોઈ ધરણી ધરમ્મત્રને, જોઈ આચાર વિચાર.
 કટાર એક કરમાં લિધે, મધરાતે આવ્યો મેલ;
 જોયાં મંદિર માળિયાં, સધળી રોબા સૈલ.
 માનુની મેડીએ ચઢયો, દીકું ઝાકઝમાળ;
 દીપક દગ દિશાયકી, ખરીખૂખીનોખ્યાલ.
 હીચીળાખાટ હીરે જડી, પરવાળોના પાટ;
 ધમકે ધુધરી ધોર ધન, સ્ફટિક મણિના ઠાક.
 અર્બકની પાકી અંગુળિ, દેહમાં દાડ્યુ દુઃખ;
 મસ્તક માત ખોળા વિષે, અંગુળિ માને મુખ.
 રામા છે રંભા સમી, ભરજોતન છે વેશ;
 અંગ ઉર હવાડું ધણું, શિર છૂટા છે કેશ.
 જુસ્સા છૂટા સુતતણા, ઉપમા જોવો ઈંદ્ર;
 જાણે દેવ દેવાંશીઓ, જાણે શરનેા મંદ્ર.
 નિદ્રાવશ જોઈ ચર્ચા, એક એક પર હાથ;
 આંગળી માના મુખ વિષે, બાંધ ભરાવી બાથ.
 સત્તાવીસ વર્ષની સુંદરી, જોતન વેપ જણાય;
 બાર વરસનો ખેટડો, મુણબાવીશ મણાય.
 દયાળે દીલ વિચારીયું, એ જીવતીકેરો ભર;
 ભોગવે મારી ભામની, ખરોઆણ્યોદિલ ખાર.
 જાણે છે મહેને માનુની, અધિપતિ યદન આપ;
 એ પાપીને મારતાં, પલક ને એ પાપ.
 અંતરિક્ષ બારીથી ઉતર્યો, તજ્યું ટેકેથી હેન;
 દોચે નરને નારીઓ, બ્યાં મુખસેજ સેજ.
 કાઠી કટાર ને કોપીઓ, મારે સુતને જોમ;
 એટલે ભીતિ દાડડા, કાગળ ચોઢ્યો તેમ.

સુન્દરી સુન્દ.

सहसा चिदधीत न क्रियामविवेकः परमापदां पदम् ॥

वृणुते हि विमृश्यकारिणं गुणलुब्धाः स्वयमेव संपदः ॥

પંડિત પાસે આવી તેહ, શીતળ ચર્મ પોતાની દેહ;
 શાહ શ્વેતક લેખને ગયો, પોતાને મંદિર જઈ રહ્યો.
 સેજ સવાની મધ્ય મેડીએ, તે કાગળને ત્યાં ચોટિયે;
 પંદર વર્ષની પરણી નાર, સોળ વર્ષનો શાહકુમાર.
 કાઠે ઘેર મંગળ કાવિયું, તે સીને સીમંત આવિયું;
 બાંધી રાખડી શુભ દિન સાંચ, યથા મસવાડા પૂરણ પાંચ.
 તે દિવસે વિદેશે જ્ઞાણ, પુર પાટણ કીધું પ્રયાણ;
 પિતાને સોંપ્યું ધરસત્ર, પરદેશ વિગે પરવરીઓ પુત્ર.
 દ્વા બખખર જાવે જાય, કાળા પાણી અર્જુવ માંચ;
 એહ વાત અહીંઆથી રહી, ઘેર ઘરણીની શીંગત યથ.
 દિવસ પૂરા યથા દશ માસ, ઈશ્વરે પૂરી તેની આશ;
 પ્રસન્નો પુત્ર રહું રતન, તાતયકી સવાયો તન.
 અપાટતણું જ્યમ વાધે મેહ, વાધે એમ દેવાંશી દેહ;
 શુકલ પક્ષે જ્યમ વાધે એદ્ર, અર્જુવ ભરે જ્યમ વાધે ઈંદ્ર.
 ઉત્તરાયણ જ્યમ વાધે સર, નરે બેટે જ્યમ નારી નર;
 વાયુથી જ્યમ વાધે અગ્ન, ધૃત હોમે જ્યમ વાધે જગન.
 વાધે એમ વણિકનો બાળ, પુત્ર પિતા કરે પ્રતિપાળ
 આબૂપણ શોભે તનતણું, રૂપ સ્વરૂપ અનુપમ ધણું
 કાને કુંડળ લોલક લોલ, લક્ષણ બત્રીશ કળા છે સોળ;
 રઢિયાણું સુતકેઈ રૂપ, ભારે કર્મનો ભોગી બૂપ.
 તેને દેખીને માતા ઠરે, અધિક હેત હેડમાં ધરે;
 હરખે વાધું જ્ઞેખનપણું, અતોલ તોલ છે તરણીતણું
 વાધે રૂપ એમ અપરંપાર, યુધથી વીણાં વર્ષજ બાર;
 વિદેશ ગયાં હતાં જે વાહણ, આબ્યાં નગર સમીપે જાણ.
 અપરંપાર કમાયો ગર્ય, સર્વો શાહસુતકરો અર્થ;
 કાળા પાણીકરો માલ, સુત યથો નાણાવટી નિહાલ.
 હોંખ્યાં વાહણ ખરી ખાડીએ, વાણવટી ઉતર્યો વાડિયે.
 દોહરો.

દીપચંદ શાહનો દિકરો, દયાળચંદ દાતાર;
 ચતુરશિરોમણિ આગળો, મનમાં કયો વિચાર.

જોઉં ચર્યા મુજ ધરતણી, જોઉં કુશળ શ્રેમ;
 જોઉં માત પિતા જઈ, હૈકું કરીએ હેમ.
 જોઉં મહેલ ને મેડીઓ, જોઉં વણુજ વેપાર;
 જોઉં ધરણી ધરસૂત્રને, જોઉં આચાર વિચાર.
 કટાર એક કરમા લિધે, મધરાતે આવ્યો મેલ;
 જોયાં મંદિર માળિયા, સધળી શોભા સૂલ.
 માનુની મેડીએ ચઢયે, દીકું ઝાકઝમાળ;
 દીપક દશ દિશાધરી, ખરીખૂખીનાખ્યાલ.
 હીચોળાખાટ હીરે જડી, પરવાળાના પાટ;
 ધમકે ધુધરી ધોર ધન, રક્ષાટિક મણિના ઠાઠ.
 અર્બકની પાકી અંચુળિ, દેહમા દારણુ દુઃખ,
 મસ્તક માત ખોળા વિષે, અંચુળિ માને મુખ.
 રામા છે રંભા સમી, ભરજોખન છે વેશ;
 અંગ ઉર ઉધાડું ધણુ, શિર છૂટા છે કેશ.
 જુદા છૂટા સુતતણા, ઉપમા જેવો ઈંદ્ર;
 જાણે દેવ દેવાશીઓ, જાણે શર્દના ચંદ્ર.
 નિદ્રાવશ ખેલે થયા, એક એક પર હાથ;
 આગળી માના મુખ વિષે, બાય ભરાવી બાથ.
 સત્તાવીસ વર્ષની સુદરી, જોખન વેપ જણાય,
 બાર વરસનો ખેટડો, મુણુબાવીશ ગણાય.
 દયાળે દીલ વિચારીયું, એ જુવતીકરો જર;
 ભોગવે ભારી ભામની, ખરો આણ્યો દિલ ખાર.
 માણે છે મદને માનુની, અધિપતિ ચઢને આપ,
 એ પાપીને મારતા, પલક ન બેસે પાપ.
 અંતરિલ ખારીધી ઉતર્યો, તજ્યું હૈંથી હેન;
 હીરે નરને નારીઓ, બ્યા સુખસેજ સેજ.
 કાઠી કટાર ને કોપીઓ, મારે સુતને જેમ;
 એટલે ભીતિ દીકડો, કાગળ ચોદ્યો તેમ.

સુન્દરી છન્દ.

સહસા વિદધોત ન ક્રિયામવિવેકઃ પરમાપદાં પદમ્ ॥
 વૃણુતે હિ વિમૃશ્યકારિણં ગુણલુઘાઃ સ્વયમેવ સંપદઃ ॥

શ્વેક વાંચ્યો ફરી વાલિયે, સદસા ન કરિયે કામ;
 સવાલાખ ટકા આપિયા, ચોટ્યો આણે કામ.
 સદસા કામ કરી નહિ, વિચાર્યું એ વ્રત;
 પાછો વળિયો વાલિયો, તે વેળાએ તર્ત.
 બીજે દિવસે નગરમાં, વાચે આલી વાત;
 બહાણું વિદેશી આવિયાં, શ્રીમંત રોડનાં સાત.
 રવજન સારું આવિયું, ગરમડિયાં નિશાણ;
 સુંદર રથ શણગારિયો, બાણે ઉઠિયો ભાણ,
 આગળઅખલખઅશ્વપર, પોતાકેરો પુત્ર;
 કાને મુકતાફળ કાઠિનાં, શોભા વિધવિધમૂત્ર.
 માત તાત મોસાળિયાં, સગા સહોદર સાથ;
 મોતીના ઘાળા ભરી, સ્ત્રીફળ લીધાં હાથ.
 મળ્યા ભેટયા માઆપણું, તેની પાસે તન;
 પિતા પુત્રે નવ જોળખ્યો, મળ્યા મેલીને મન.
 પિતાને પૂછ્યું પટંતરે, આ કોણુ રાજવીર;
 એ કોણુ જનુનીનો જણ્યો, ભારે કર્મનો બૂપ.
 તાત કહે તન સાંભળો, એ છે તારો તન;
 કુળદીપક કુળ તારણો, આપણું તન મન ધન.
 પંચ મસવાડા પેટથી, તમે આધ્યાત્મરસુખણ;
 ઇશ્વરે એ ઉછેરીઓ, ત્રીધા દિનકર ભાણ.
 અમૃત ઝરિયાં આંખથી, લુપ્યા અમૃત મેહ;
 અમૃત દષ્ટે નિરખીઓ, દિવ્ય દેવાંશી દેહ.
 એની પાછી અંગુળિ, નિદ્રા તજી દિન પાંચ;
 એક ઘડી કાલે ઉંઘીઓ, શીતલ થઇને સાંચ.
 માતામુખમાં આંગળી, પોઢ્યો પાસા માંચ;
 એને હરખજ ઉપનો, તેથી આવ્યો આંચ.
 પછે હુંદલિ વાજતે, આવ્યા હેતે ઘેર;
 નરનારી નેહે મળ્યાં, પૂછી સઘળી, પેર.
 જોળ કરાવી ખંતથી, જોણે લખીઓ પાડ;
 સવાલાખપેહલા આપિયા, ફરી આધ્યાલંખ આડ.

જાણી દીલમાં દાખલે, જેના નિર્મળ નામ;
સહસાએ કરવું નહિ, રૂંડું ભુંડું કામ.
સુણ્ય રાયની દિકરી, જે મરત એ બાળ;
દત્તા બેસત શિરપરે, આવત માથે ગાળ
વળિ સુણ્ય રાયની દિકરી, જે છે ચતુરમુગ્ધા,
અપહૃત કામ ઉતાવળ, કરવું તેહ અગ્નિ.
દિવસ બેચારમુઠા રહો, વળતી કરજો વાત,
સહસા વાર્તા નવ કરો, માથે મહા ઉપાત.

ચોપાઈ.

વગર વિચાર્યું કરે જે મત, તે તે નિશ્ચે પામે મત;
રામા પ્રત્યે કહે છે ઋષિ, સુણો ગુરુછો અમ મુખી
એ ઉપર કહું એક કથાય, ભોગ વાત જાણુ છું જાણાય;
દામોદરરામતણી દિકરી, બરજોબન તે મરવે બરી.
દમણપુરમા રેતી તેહ, કહું કથા આણીને નેહ;
રઠિયાણી રામા રૂડિ રૂપ, ભામની જોતા ભોગી શૂપ
તેના પિવાને કારણે, બોજો મડપ રચ્યો બારણે;
દેશ દેશના આવ્યા રાય, સુરના જેવી કરી શોભાય.
ગુભ શાણુગારી છે હાથણી, ઐરાવતકેરી સાથણી;
જીવતી પોતે ઝાકઝમાળ, વાદ કર લીધી વરમાળ.
ધમ્જાવર વરવાને તેહ, નારીને મન ઉપન્યો નેહ,
પિતા કહે પુત્રીને માથ, સાભળ પુત્રી ભારી. વાત.
દેવીકેરે દેરે જાવ, શિવ પૂજને સુખીઆ થાવ;
પછી સભામા આવો તમો, સુદર વર દેખાડું અમો.
ચતુર પ્રરૂપ કે ચિત્તમા ધરો, તેમાથી ધમ્જાવર વરો;
મખીઓ સાથલીધી દશવીશ, કહી વાત ચઢાવી શીશ.
પૂજ કરવાને કારણે, ખુદ નિધાન માથી બારણે;
ધેર મળ્યા છે નર નરપતિ, જેવ છતવંતઃ છતરપતિ.
વાટે જાતા કૌતુક હોય, કળી શકે નહિ તેને કોય;
મોદાગર ઉતર્યો વાટમા, હરિકૃષ્ણકેરા ધાટમાં.

અમ્મ જિંટ વેચી આવીઓ, મોઢાં વેચીને કાવીઓ;
 દરશન દરેછે દેરા માંય, એટલે તરૂણી આવી દ્વાંય.
 મીઠે મીઠ બન્નેની મળી, દીઠે દાઢ બેજાણી ગળી;
 નારી કેહ શું તમારું નામ, તમે રહોછો કેલે ગામ.
 શો વેપાર ને થી છે જાત, નીચ હંચ કેવી તમ નાત;
 કહે સોદાગર સુણ્ય કામની, બોળી દીસેછે બામની.
 નાત જાત શું કામ તાહરે, શું સગપણ કરવું માહરે!
 પૂજન કરી પાછાં પરવરો, કરતાં હોય તે કારજ કરો.
 નાત જાત નો પૂછીએ ત્યાય, વિવા યજ કરવો હોય જ્યાંય;
 ગામ હામ તો પૂછીએ સાર, જે સાચે કરવો વેપાર.
 પૂછ્યાનો શો તારે પાર, નહીં વિવાહ નહિ છે વેપાર;
 નીચમાં નીચ અકર્મીઓ, હંચમાં હંચ તરૂણી તમે.
 રંકમાં રંક અમે છું રંક, અધિપતિ તમે આડે અંક;
 ડાહ્યામાંય તમે ડાહ્યા, ઘેલામાં ઘેલા ગુણ માહરા.
 કુટડામાં કુટડાં છો તમે, વરવામાં વરવા તે અમે.

દોહરા.

જાત જાત ત્યાં પૂછીએ, પૂછીએ ગામ ને હામ;
 જ્યાં દેવી હોય દિકરી, કરવું વિવા કામ.
 હેત ઉપજ્યું હસી પડી, પ્રીતે આવી પાસ;
 એકચિત્ત ત્યાં થઈ ગયું, ડાહી સમજ દાસ.
 સોદાગર પ્રત્યે સુંદરી, બોલી બાબત કાંડ;
 તન મન ધન સમરપિયું, જ્યમ પટકૂળે ગાંડ.
 લઈજા મુજને લાડકા, અકલ ધણેથી આપ;
 અરજ કરે એ વાતમાં, પ્રલ્લે કાળનું પાપ.
 પુણ્ય કહે સુણ્ય પ્રેમદા, સહસા કર ક્યમ કામ;
 ચતુરતણાં એ ચિન્હ નહિ, તારું મૂરખ નામ.
 દાસી કેહે ડાહ્યા તમે, થી પરદેશી પ્રીત;
 રાય તજ રાયત વરો, રાજ તણી નહિ રીત.
 કાઈનું વાણું નવ કયું, હેડું ન રાખ્યું હાથ;
 સાદે બેશી સંચરી, ગઈ સોદાગર આપ.

સાંઠ સળકાવી સલક્ષણે, સરકળ. લીધી હાથ;
 પરવારીને પરહરી, ગઈ સોદાગર સાથ.
 મંડપમાંના રામ સા, સજન. બેઠા સંઘાત;
 તે મૂકીને પરવરી, ગઈ સોદાગર સાથ.
 સ્ત્રીની બુદ્ધિ પાનીએ, હેડું ન રહ્યું હાથ;
 મૂકી મેલ ને મેડીઓ, ગઈ સોદાગર સાથ.
 માખાપ વાંટ જોતાં રહ્યાં, સ્વજન પામ્યા બહુ સોક;
 ફટ ફટ ફટ સાંકો કરે, ત્રાણ ત્રાણ કરે લોક.
 આવ્યા હતા જે રાજવી, પ્રીતિયા સધળી પેર;
 મૂરખ જાણી માનુની, ગયા પોતાને ઘેર.
 વિનતા આલી વાટમાં, સ્વામી જાણે શ્રીમંત;
 મંદિર પોતાં માનુની, પોત્યાં પાર અનંત.
 તે 'મંદિર' માલુકારતું, ધરમાં સાળ જે ચાર;
 જ્યેષ્ઠ નાનાં છોકરા, નીચ જાત એક નાર.
 જીવતી તે જાંખી પડી, દીઠી નહિ રૂડી રીત;
 કહે અલ્યા તું કાણુ છે, પરહરી પળમાં પ્રીત.
 ક્યમ લાવ્યો મુજને છેતરી, ક્યું ક્યમ કહું કામ;
 જાત જાત પૂછી અમો, કહ્યું ન સાચું નામ.
 તું તો જાતનો ઢેડ છે, હું રાજની પુત;
 છોક નીચ તું હવે હું, ક્યમ આલે ધર સત.
 મેઘવાળ કેહ સુધ્ય માનુની, મેં ચેતાવી આપ;
 તે માઈ નવ સાંભળ્યું, તેમાં તાઈ પાપ.
 નારી કહે રે નીચ જન, પાછો વળ પૂરમાંય;
 સોય મને શિવ દેહરે, આપણુ જે મળિયાં બ્યાંય.
 જ્યમ આવ્યા સ્વમ જાવ સુંદરી, શીદ આવ્યાં અમ સાય;
 કાણુ સુખપાલ મોકલી, હેતે શ્રીકૃણ હાથ.
 કામડ વણો રે કામની, કરો ધરકેરાં કામ;
 તો આ મંદિર તાહડું, રહો ઠરી આ કામ.
 પાન ફૂલ સુગંધ શું, લીધો લીધાળા ખાટ;
 તો જાવ તમારા તાત ધર, દેખાડી દેહ વાટ.

નથી તેડવા આવિયો, નહિ આવું મૂકવા કાળ;
 ગમે તો કરો મજૂરીઓ, ગમે તો કરો રાજ.
 નારી નીચ સ્વભાવની, દરે તે સહસા સંગ;
 કાયામાં તે કળકળે, એ તો કોનો દંગ.
 કામિની મનમાં કળકળી, કરમાં લીધે કટાર;
 માર્યા એ ચારેક દેડને, પાડ્યો ભૂમિ ભરતાર.
 કટાર પોતાની કૂખમાં, દગલો થઇ પડી તર્ત;
 સુખ સાગર સર્વે તણ, માતુની પામી મર્ત.
 આપઘાત હસા કરી, ધણુ પાપમાં ગર્હ;
 સહમા કામ કર્યાયકી, નારે ભોગવ્યું નર્હ.
 રાજસપદ તેણે તણ્યું, તણ્યું સુખ શરીર;
 ભોજનપણે મરવું પડ્યું, નારી ઉતાર્યું નીર.
 પરાણે પ્રાણુ તળવો પડ્યો, લક્ષ ગમાવી લાજ;
 સહમા કામ કર્યાયકી, એકે ન મુકે કાજ;
 રાણી કેહ મુખિ સુણો, શીઠ પૂરો છો સામ;
 એક વાત તમો કહી, એવી હું જાણું લાખ.
 કહ્યું મારું જો નવ કરો, વેદ લગાડો વાર;
 કોપ કરીને કામની, લીધો કરે કટાર.
 માર્જન કર્યું તે માતુની, પૂજ્યા દેવ દહ ધરા;
 આત્મઘાત અમો કરું, તે હસા તમ શીંગ.
 એક વિપ્ર જીનેવણિકસુત, વિચાર કરે મન આપ;
 સ્ત્રી સંગતથી સુખ ગયું, પ્રગટયા પાપે પાપ.
 એકે વાત નવ ઉકલે, એકે ન પડે સુઝ;
 પંડિત પ્રોટા પ્રાકમી, ધણી વિચારી શુભ.

ચોપાઈ.

તણી એ શું સુઝ્યું તને, વણુ વાકે મરાવે મુને;
 કાં કરે તાત માહરો વાંઝીઓ, શુણુ મારો સઘળે ગાંછઓ.
 ખરો પ્રગટાવે તું ક્ષયરોગ, ભોગવશે નહિ એકે બોગ;
 અફળ અવતાર તે તારો યશે, શ્રવ અખૂટે મારો જશે.
 એ ક્યમ ચાલે અવળો આક, તું રાજ ને હું તો રાક;
 કાં કરાવો મારી ધાત, વનિતા કહું તે સાંભળ વાત.

એ ઉપર હું કહું આખ્યાન, વનિતા તેનું કર વિખાણ;
 દિમાયળ પાસે એક પાહડ, તે દેખીને ધ્રુજે હાડ.
 એક સિંહ રહેતો તે જાય, પર્વત લતા ગંભીર છે લાય;
 સિંહિકા એક તેની સુદરી, ભરજોગન તે ગરવે ભરી.
 ચારા કારણ ગદ્ય એક દિશ, બક્ષે નિલ હરણના શીશ;
 ગદ્ય સિંહિકા વન બહારે, વન વનચર નાકા તાહારે.
 એક મૃગલો યાકી હેઠે પડ્યો, સિંહિકાકેરે ચિત્તે ચઢ્યો,
 સુદર શિંગડા સુદર દેહ, નારીને મન પ્રગટ્યો નેહ
 કામની કાયા પ્રગટ્યો કામ, દરી રહી નારી તે કામ,
 મૃગલો તે કિંકર કાપ્યો, ચંતનીએ હૃદયે આપ્યો.
 આસના વાસના કીધી ઘણી, વળી ચેતના મૃગલાતણી,
 તે મૃગને આલિંગન દીધ, કામનીએ કરણા બહુ કીધ.
 સારે મૃગલો ખોલ્યો વાણ, સાબળ ચતુરા ચતુરગણ,
 નારી તારૂં નેન નિરખિયુ, પ્રમદ તારૂં મન પરખિયુ.
 વિપરીત વાતતણે એ આંક, તું રાગને હું તો રાંક,
 હું કીડી ને તું તો ગજજ, તું મણિધર હું મેડક મચ્છ.
 તું શારૂંલ ને હું અળસિયુ, તું કુંડા ને હું કળશિયુ;
 તું મેરૂં ને હું કાકરી, હું ચાકર ને તું હાકરી.
 એ વાતે તુજને હાણ અપાર, વનિતાએ તો નહિ વેવાર;
 તારી ઇન્જાત ઓગી યગે, મારો જીવ વણ ખૂટે જશે
 ધણા કર્યો મૃગલે પ્રતિબોધ, કીધો કામનીએ મન ક્રોધ,
 કામની અંત ન દેખે આખ, તે શામા તો નવ રહે સાખ.
 નારીમા તો નીચળ બુધ, સ્ત્રી માણસમા તે શી શુદ્ધ.
 છપા

ખંડિતકેરી નાર, મુરખશું મોજો માણે,
 કુળવંશની કામ, તેહ પાગર પરમાણે,
 જશવંતાની જીવતી, વાણોતર માય વળુંવે,
 નરપતકેરી નાર, શુભામ જોલાણું ગધે.

વળી શરાકેરી સુદરી, કાયરશું કાયા દીએ;
 સામળ કહે સ્વભાવ સ્વામાતણો, મુધહીણી તે કવચ ખીએ.

ધ્યાપાઠ.

તે તારપૂરીએ લલન તણ, બારપટ્ટી મૂલકાને બહુ;
 પૂરણ પ્રીત દેખાડી પેર, તેડી ગઈ પોતાને પેર.
 સિદ્ધ સ્વામી આઘો માદગર, પ્રનાપરતો પરાક્રમી પૂર;
 પનિના કંઠ એ મારો વીર, સિધિગં દત્ત એનું મરીર.
 એ તપર મુને આવી દયા, કુશ બોલ કંથ આગળ દયા;
 મોં બોલો એને બંધવ દુરો, રંક મહનિ તે પર રઘો.
 સ્ત્રીચરિત્ર તો અપરંપાર, માને તે અર્ધવ ગમાર.

છપો.

પડીએકમાં કહે વીર, પડીએકમાં કહે મામો;
 પડીએકમાં ગાપિ ગણ, પડીએકમાં સર્વે આમો;
 પડીએકમાં લક્ષ લહે, પડીએકમાં સરવસ આપે;
 પડીએકમાં કહે તાન, પડીએકમાં ક્યહરી આપે;
 પડીએકમાં અમૃત અર્પાને, પડીએકમાં વિષ તો દીયે;
 પરણો મેલી પરશું રમે, જુદીલી તે ક્યમ બિયે.

ધ્યાપાઠ.

દેત પાશું નારીને દોષ, સિદ્ધ તેની નિલ-ચંગાં જોય;
 બચીસ લગણે મનમાં લશું, કે આગળ તેણે નવ કશું.
 જોગો પ્રપંચ ને નારીતણો, રહિયાજો રીસબરાજો રજો;
 એમ કરતાં તો બહુ દીન મયા, સર્વામુખીનો મુખપાનારણ.
 જે વ્યભ મધુ તે સમ મધુ, ક્યે કમની નામગ કશું.

છપો.

છાની નવ રહે વાત, રીત રૂડી કે બૂંડી;
 ધરમાં કહીએ યુગ, દેશમાં વતે કે કુંડી;
 છાનો ન રહે સ્વભાવ, શર કાચર કે દાતા;
 છાનું ન રહે હિદ, તાન બચ્ચિ કે સાતા.
 વણિ છાની વિદ્યા રહે નહિ, લીલા હેર લક્ષ્મીનખી;
 હડપાશું પાપ છાનું નવ રહે, જોદી દાડીએ મુનિ અણી.

ચોપાઈ.

સિંહે ચર્ચા જોઈ તેતણી, ધણીઆણીએ કાંધો ધણી;
પૂરી નીશાં પોતાની કરી, નેહશું બોલાવી તે સુંદરી.
બોલ્યો મધુરે વચને વેણુ, ચતુરાસંગ ચમકાવી નેણુ;
જેઘરમાં બાંધવ રાખ્યોતમો, તે ઉપર રીઝું છું અમો.
એના કુટુંબ પરિવાર છે ધણાં, તે તે પિયેરિયાં તમતણાં;
તે રેતાં હશે વનમાં દુઃખે, તમો જોખ કરો છો સુખે.
તેહ આપણો નહિ વેહેનાર, તેડી લાવો બાંધવ પરિવાર;
જીવતીએ સર્ગાં જાણીઆં, એકસહસ્ર મૃગલાંઆણીઆં.
તે હિમાયતી થઇ આવિયાં, બામનીના મનમાં બાવિયાં;
સ્ત્રીનાં વેર તો નવ સાંખીઆં, મસળીને મારી નાખીઆં.
વનચર રહેતાં વનમાં કરી, ભુંડાથી સર્વે ગયાં મરી;

છપો.

વેરી ધન દેનાર, વેરી જે ખાએ ચાંડી;
વેરી દુઃખ દેનાર, વેરી કરે વાનો આડી;
વેરી તાત હણનાર, વેરી જે બોમ મૂકાવે;
વેરી ખુવે વેવાર, વેરી અવસર ચૂકાવે;
અનેક વેર એવાં અધિક, હાડ વેર શું કહું કર્યાં;
સામગ્રકહે વેર બ્યભિચારનું, તે સમોવડકો એકંનથી.

ચોપાઈ.

તે પ્રમદાનું પાણી ગયું, મૃગનું કુળ નિરંદન ચયું;
તેવો મળિયો મારો જોગ, બામની તારા મારા બોગ.
તમારું દૈવત જોશે દિવ્ય, વણુ ખુટે જોશે મમ જીવ.

દોહર.

વનિતાકહે મુણ્ય વાણીઆ, રો કાઢ્યરપણુ કાપ્ય;
આંચ ન આવે આપને, વચન થીર કરી ચાપ.
કહું વાત પાંતરે, તે તું મુખજો કાન;
તુજ સાટે તન માહરું, મનમા સિધે માન.

ચોપાઈ.

કહું એક તને રૂડી કથા, જોગ પુરખને ગમતી જથા;
 મહાવનમાં એક રહેતો વાઘ, અનિત અબેદી પોને ડાઘ.
 ગાર્દેશ નવ હથો ગેર, આધુ વન કીધું છે જેર;
 પાડે ત્રાસ કોઈ ધંધે ધાય, દગવીસ જનાવર નિત્યે ખાય.
 દાય ચારો કરે નહિ મુખે, દોહલા દિન કાટે છે દુઃખે;
 કાણે નવ પાણી પીવાય, કાણે મુખે નવ નિદ્ર ધાય.
 અદરનિગ વાઘ તે વન દેરે, ધાન જનાવર ફેરી કરે;
 સહુ જનાવર મળિયાં વન, ક્યો વિચાર માહો માંહ મન.
 આપણુ પટેલ ફરી થાપીએ, એક જનાવર નિત્યે આપીએ;
 સારે તો મુખે રહેવાય, જો વારાફરતી નિત્યે જાય.
 વિચાર ફરી તેડાવ્યો વાઘ, નિત નિત એક જનાવર લાગ;
 તારી ગુફામાં આવે એક, શેર મમજાવ્યો ફરી વિવેક.
 જેનો વારો તે નિત્યે જાય, શેર આરોગી મુખીએ થાય;
 એમ કરતા દિન બહુ થયા, જેનો વારો તે નિત ગયા.
 એક દિવસ શિયાળ ખોડિયો, તેનો વારો આવી જોડિયો;
 પેહલે દાડે તેને કથું, તારૂં આધુ આવી રહ્યું.
 ખોડે પગે તે કેમ હાંડાય, એકે દહાડે નહિ જવાય;
 પેહલે દાડેથી જાઓ તમે, સૌકો આચા આપું અમે.
 રામરામ કહિ ખોડો માલિયો, મન સાથે માહું માલિયો;
 પડી રાત એક આબું અર્ણું. એક ગુફામાં ખેડી હર્ણું.
 તેની ગુફામાં વાસો રહ્યો, ત્યાં તો એક તમાસો થયો.
 એક પુરખ ને એકજ નાર, ફરી રહ્યાં એ તેણે દાર
 છપો.

અગ્નિ આગળ ધૃત, તર્ત ઉકળે તે તાપે;
 મીની આગળ પય, કયમ રહે આપો આપે;
 તરફર આગળ દ્રવ્ય, તેહ અરણ્ય કયમ મૂકે;
 તીતર આગળ બાજ, ચોટ કરે નવ ચૂકે.
 જ્યમ લોભી પાસે લોભ લક્ષ, સ્વમ કામી પાસે કામની
 કવિ સામળ કહે સોખલ મજે, જાય તેની કયમ જામની

ચોપાઈ.

ખોડુ શિયાળને સાજી હણી, રહ્યાં રાત વાસો કરી કર્ણ;
 ગુણે ગુણ મળ્યો તેહનો, જાતિસ્વભાવ દાખ્યો દેહનો.
 જાતિ સ્વભાવ ન મૂકે કોય, જો કીડીથી કુંજર હોય.
 છપો.

દેમર ક્યારા માહિ, જરાસ કમ્તુરી બહેકે;
 પાછળ કનકની પાળ, લક્ષ્મી મોની લહેકે;
 નર્મદા ગંગા નીર, જવેર જડીતજ અરી;
 સોળ કળા શુભ રૂપ, મિચે નરપતિની નારી.
 એમ કરતાં તે ઉગિયો, લસણુ છોડ લાખે લટે;
 બહોઈ ઉઠે બહુ ધણી, સામળ સ્વભાવ તો નવ મટે.

ચોપાઈ.

હરણિ મિમાળે કીધો સંગ, રાતે રમ્યા રૂડો રંગ;
 પ્રાતઃકાળ થયો જાહેરે, કેહ હરણી વાણી તાહરે.
 હું એકલી ને તું પણ એક, રહિયે એકાં વામ વિવેક;
 કાળકેપ કરીશું ધણી, થઈ રેશુ ધણીઆણી ધણી.
 સારે શિયાળ ખોડાબોલ્યો, મનતણો પડેા ખોસિયો;
 વાધ પાસે વારો માહરો, શાને સંગ કરું તાહરો.
 સાચી વાત કહું છું તુને, વાધ બક્ષ કરશે તે મુને;
 રહાકરો કાઈ નથી લાગ, વાટ જોતો હશે તે વાધ.
 એમ કહી ખોડો ચાલિયો, તે હરણીએ દૃષ્ટે ધાલિયો;
 એક રાતની પુરણુ પ્રીત, થઈ અતોસે વાહ રીત.
 હું છતું ને એ નર મરે, અરે દૈવ અલ્પધટતું કરે;
 એક રાત રહ્યા શિયાળ, હું છવીશ દવે કેટલાં કાળ.
 હું પણ એની સાથે જાઉં, એની ગત તેવી હું ચાઉં;
 એમ કહીને ચાલી સાથ, એક એકને વળગી હાય.
 વાધ ગુફામા જૂએ વાટ, આજ કોઈ ન આવ્યું શામાટ;
 એટલે બેજણુ દીઠાં તેહ, મનમાં ઉપજ્યો છે સંદેહ.
 આજતમે બે ક્યમ આવિયાં, અદકું બક્ષ તે ક્યમ લાવિયાં;
 માડીને કરી તેણે વાત, એકાં રહ્યાં અમે એક રાત.

એક રાતનાં નર ને નાર, હરણી કેહ પેલી મુજને માર;
 કેહ છે ખોડો કંઈ છું તુને, પ્રથમ બાઈ માર તું મુને.
 કહી હકીકત રૂઢી રીત, એક રાતની પૂરણ પ્રીત;
 ખોડો કેહ મુને, હરણી કેહ મુને, અજાણ્યાદિક પાતક તુને.
 તે વાધને આલ્યું જ્ઞાન, મરું જીવતાં દઈને માન;
 વચન તેના નવ ચૂક્યાં, એ જણને જીવતાં મર્યાં.
 તે તો હતી પશુની જાત, હું તો છું માનવ વિખ્યાત;
 તારે જીવે જીવું અમો, તારા મનમાં માનો તમો.
 તારે સુખે મુજને સુખ, તારે દુઃખે મુજને દુઃખ;
 જિવ આજી કંઈ છું સાચ, આવવા નહિ દેડીઉની આંચ.
 મારું કંઈ જો તે નવ કર્યું, તો તારા અમ નિશ્ચે મરું;
 એક પડિત પીજો પરધાન, કયા સાબળી તેણે કાન.
 એકે વાત મનમાં નવ કરે, ના કહિયે તો નિશ્ચે મરે;
 હા કેહતામાં કોયે રાય, પીલાવે સૌ ઘાણી માય.
 અધિકદુઃખ અર્ધવમાપજો, નારીના હકથી તે નશો.

કોહરા.

પડિત કેહ સુણ પ્રેમદા, કરો વિખાણ શાં મોંપ;
 નારી મંત્રી છે નહિ, તું પણ કાની હોય.
 જશ જીવ જર સમર્પતાં, તન મન ધન દે હોતે;
 પ્રેમદા પોતાની નહિ, કમલુક તો જીવ લેત.
 કમલુક રંગ અદાવતી, કમલુક કટાવે શિશ;
 પ્રેમદા ન સાચી જાણીએ, વેદ પુરાણે સિદ્ધ.
 માયાદેવ એ માનની, જોઈ કરોડો લાખ;
 કોઈ યજ્ઞ નહિ થારો નહિ, કંઈ તે ઉપર સાખ.
 મદનમોહના સાંભળો, બાણું બલેરી ખાત;
 આખ્યાન કયા એ ઉપરે, વિપ્ર કહે છે વાત.
 સંબર દેશતણે પતિ, માનસંગ મહા માન;
 માનીતો મહીપતિતણે, ગંગસેન પ્રધાન.
 શર પૂર સામદ સુભટ, ધર્મ દુરંધર ધીર;
 અનમી અંતલિખળ અધિક, વીરતણે જે વીર.

તાતી તરવાર આંધે તરણુ, કમરે બેજ કટાર;
 બાલો હિજાળે બૂપતિ, હોંશી હિત હથીઆર.
 કમાન કર તેર ટંકની, ભલકો સવાશેર;
 આણુવળિ બળિયો' બહુ, મોટમકેરે। મેર.
 અરીણુ અદી પૈસા ભરે, ખાય ખાંતથી બેલ;
 રનાન સમે મદન કરે, સવાપાશેરક તેલ.
 દૂધ સવામણુ નિત કંદે, સાકર ગુભ શેર પાંચ;
 પ્રાશન કરે પ્રભાતમાં, અતલિબળ એ આંચ.
 શિકાર રમે નિત શેરનો, મણિધર મણિ મરોડ;
 જીતે જોરાળા જોધને, હાંકી જીતે હોડ.
 કરે કામ મન ચિતવ્યાં, અજીત કેવાયે આપ;
 ફેલ પુરુષ ધણું ફુળજો, છેલ પુરુષમાં છાપ.
 અન્ન અઢીપાશેર જમે, પાકે તોલે તર્ત;
 સાત પૈસાભાર વાવરે, ધણે રૂડેથી ધૂત.
 પાન ખાય નિત પાંચસે, તેજનો ત્રણ ટાંક;
 સુખ સાગર શોભા ધણો, અલખત આડે આંક.
 સાત જોજન સંભરથકી, ગાડા નામે ગામ;
 ઈંદ્રિયેન તેનો અધિપતિ, નિર્મળ નરપતિ નામ.
 દૂધાં તેની દિશી, બુધસાગર વર્ષે આર;
 કુંવારી તે કનકા, કીધો મન વિચાર.
 પરણે નહીં તે પ્રેમદા, વિપરીત થઈ છે વાત;
 એક દિવસ શિક્ષા કરી, માત તાત ને બ્રાત.
 તું શામાટે પરણે નહિ, એ તારો નહિ તોલ;
 જે તું કેહ તે પાળીએ, બાછ તમારો, જોલ.
 પ્રેમદા કેહ પરણું અમો, કંઈ જોધને હોડ;
 જોઈયું પાળું પળાવતું, હડ હિમત નહીં હોડ.
 માત તાતે મંડપ રચ્યો, સ્વર્ચવર ગુમ પેર;
 દેશ દેશાવર ગામના, મહીપતિ તેડયા ઘેર.
 પદ્મની પૂરણુ પ્રેમદા, સતીશિરોમણુ સાર;
 ગુણરૂપે ગંભીરતા, પ્રાક્રમ અપરંપાર.

એવું ભણી આવિયા, રાય રાણા ને રંક;
 મળ્યા અતિશે મહીપતિ, અલેખે આડે અંક.
 વર રૂડા વરણાગીઆ, આવ્યા એપાવી અંગ;
 તે જોયા જુગતે કરી, ગંધે શુભવંતો ગંગ.
 અશીર્ણી નર તે આક્રો, મેલો ઘેલો વેશ;
 શુભ ભણે સૌ ગંગના, દક્ષિણ ઉત્તર દેશ.
 બાટ ચારણ બલો કહે, રૈયતકેરો રામ;
 શુભ સાગર શુભ ગંગના, નવે ખંડમા નામ.
 પાધ સમારે પાક્રમી, બેઠો છે એકાંત;
 પરણ્યા ઉપર પ્રીત નહોં, નહિ બામનીની બ્રાંત.
 કર વરમાળ તે કન્યકા, જોતી જોતી જાવ;
 તેજ બિંબ તરતીવતર, રાયાંકેરો રાય.
 બુધનિધાન બેઠો હતો, નારીને મન નેહ;
 કાણુ દેશનો દેશપતિ, દિવ્ય દેવાંશી દેહ.
 દેખાડ્યો તે દાસીએ, માનની દીધાં માન;
 સંભરકેરો સ્વામીનો, પુનવંતો ગંગ પ્રધાન.
 યગ એવી રહી પ્રેમદા, પુરુષ દેખતાં યાસ;
 પોતે લાજ કરી રહી, ડાહી બોલી નાસ.
 કુંવરી પુછે મુખથી, ઉત્તર આપો આજ;
 વરમાળ આરોપે કુંભાં, લેગ ધરો મા લાજ.
 ગંગ કહે સુણ્ય શુભવતી, પૂછ ગમે તે પેર;
 પરણજે ખીજો પરાક્રમી, ગંગ ન રાખે ઘેર.
 શામા તુજ સરખી સહસ્ર, પરણી છે મં પ્રીત;
 એક નાડે કો નવ રહી, રામાની એ રીત.
 શુભવતી કહ્યું ગંગ સુણ્ય, બોલો મોટા બોલ;
 નવખંડના નરપતિ મળ્યા, નહિ રહે તારો તોલ.
 નીચ નારી શેણે કહો, એ તો મોટી રાહ;
 એક નાડે સ્વામી રહ્યો, તે મુજને દેખાડ્ય.
 સ્વામી કાર્તિક હનુમાનજી, લક્ષ્મણ ને શ્રીરામ;
 જનક ખીજા શુક્રદેવજી, એ નર અસહી નામ.

મતહીણા જે માનવી, અન્ન અહારી અતિશ;
 દેખાડો તે દેશમાં, જે જશ સેયણ શિશ.
 અસામર્થ્ય સાધુ સહુ, કુંવારા કંઈ કોડ;
 વૈભવમાં વનિતા તણ, તે તો જવલ્લે જોડ.
 ઈંદ્રધેર ધરણી અપ્સરા, ઈંદ્રાણી શુભ જોગ;
 ગરીબ ગૌતમ ગોરડી, ભામનીમાં શું ભોગ.
 પરાશર બહુ પરાક્રમી, ખરો જેહનો ખેલ;
 વિમળ જ્ઞાત વિપ્રે તણ, માંછણ માંહિ મેલ.
 રાવણ મોટો રાજવી, મંદોદરી શું માણ;
 એંથી લાખ તો અણુવરી, પરવશ પડીઓ પ્રાણ.
 કીચક સાજો રાયનો, આડશત સ્ત્રી સાથ;
 મોહ પામ્યો મૂરખ થયો, સૈરંધ્રીને સાથ.
 વાળી વિકટ વાનર વિશ્વમાં, જળ યુદ્ધિ જનાવ;
 છવ સહિત જશે ગયો, ભાભી ઉપર ભાવ.
 એવાં કહું હું કોટિધા, જો છો ચતુરસુખણ;
 ચતુર નર તે ક્યમ કલા, મારે મન અગણ.
 અર્જુ કહું ઊભા અમો, જોડીને બે હાથ;
 એક રામા ઉપર રોહ તમો, તો સ્પર્શ કહું તમ સાથ.
 યુધ કરો ખીણ પરે, તે દિવસે હું તાજ;
 એક નાડે સ્વામી રહો, સ્પર્શ કહું તમ આજ.
 ગંગ કહે સુણ્ય ગોરડી, પરણ્યા પર નહિ પ્રીત;
 સભામાં સાચાં થયાં, તે નહિ રૂડી રીત.
 કેહરો કોયેક મળ્યો નહિ, પ્રતિજ્ઞા પાળક પેર;
 તે માટે પરણું અમો, રાખું મારે ઘેર.
 અખા દેખતાં સ્ત્રીનું કહું, વેદ જણાવું પાક;
 નર ખીજો નિરખો તમો, નિશ્ચે કાપું નાક.
 કહું પરીક્ષા પત્રકમાં, દિલ જાણું જે દીશ;
 તે દાહડે તમ જાનું, નિશ્ચે છેડું શીશ.
 પછે નાક નારીતણું, અલપ કહું હું આપ;
 સભા સહુકો દેખતાં, કહું તે તમને પાપ.

નારી કેહ સુણ્ય નરપતિ, જોટા સમ શા ખાપ;
 દેશપતિ સૌ દેખનાં, પાણી તાઁ જાય.
 કુળવંતી હોય કામની, ચાતુર ચતુરા પંથ;
 ધરતી ઉલટી થાય તો, કરે ન જીજ્ઞે કંથ.
 કામ કરી કહું કંથજી, સમજ્ઞે સમજ્ઞા અંશ;
 પૂરવથી પશ્ચિમ ઉદે, કરે ન જીજ્ઞે કંથ.
 સતીઓના આધારથી, મહી પર વરસે મેહ;
 મૂર, મંદ્ર ને શ્રીપતિ તપે, દૈવત સતીનો દેહ.
 પાકે ધાન સતી સતે, અર્ધુવ રેહ મર્ગદ;
 સતી આધારે મેદિની, શીદ કરે છે વાદ.
 જો જીવતી જારી કરે, ડાહી હોયે દિશ;
 બાથ ભરે બળિયા તણી, છેદાવે સ્વામી શીશ.
 સ્વામીને સાસો પડે, જીઆકેરે જનણ;
 નારી નાક છેદે ક્યહાં, ન રહે તેનો પ્રાણ.
 પિંડ રાખવો દોહલો, તો નાક ઉપરથી ચોટ;
 રેહતો પુણ્ય પ્રતાપથી, સ્વામીની શી - જોટ.
 પ્રધાન કેહ સુણ્ય પદની, લેશ મા પામો ભાગ;
 દર દર નોયે મૂલક, ક્યાંક નમેરે નાગ.
 પુરુષ હોય પૃથ્વી વિગે, શિર બાંધે જે પાધ;
 સુલતાન સૌર કે એક જન, સિંહ સોહતા વાધ.
 અરસપરસ જે જણુતણાં, વચન સાંભળ્યાં વેદ;
 ભાર રાખ્યો સૌ જૂપતિ, બાંત ન રાખી બેદ.
 વરમાળ આરોપીવિધ વિધે, પરણ્યા રૂડી પેર;
 પગડાણી રૂડી. પ્રીતથી, રાખી પોતા ઘેર..
 રીતભાત કોડે કરી, આપ્યા ગર્થ ભંડાર;
 વાત ચાલી એ વિશ્વમાં, નર તેવી એ નાર.
 જોડુ એ જીગતાધનું, જ્યમ ઇંદ્રાણી ઇંદ્ર;
 જ્યમ રતિ કામ રંજિત રહે, જ્યમ રોહિણી ચંદ્ર.
 નેહ વધારે નિતે નિતે, જીવ એક જે દેહ;
 જ્યમ જળ સાથે જળચરા, જ્યમ દાદુર ને મેહ.

જ્યમ કોયલ ને આંજીવન, 'જેમ મેઘ ને મોર;
પળ પળ ધાધે પ્રીતડી, 'જ્યમ ચંદ્ર ચકોર.

છપો.

વિદ્વાને વિદ્વાન, મળે તો મહા મુખ પામે;
સાધુ સાથે સાધુ, મળે તો મહા દુઃખ વામે;
પવિત્ર સંગ પવિત્ર, મળે તો પુણ્ય પ્રમાણે;
સાચા સાથે સાચ, મળે તો જશ એ જાણે;
વળી કામી સાથે કામની, જૂઠા સંગ જૂઠા મળે;
ગુણે ગુણુ જેવા જીગતમાં, ભાવ સ્વભાવ બેગા બળે.

ચોપાઈ.

પ્રુધસાગર બેનો બનાવ, મતી શરાનો એઈ સ્વભાવ;
વાણી પ્રીત અતિશે ધણી, કરે રાજ ધણીઆણી ધણી.
રનામીની કરે બહુ સેવ, દિલથી કંથને જાણે દેવ;
તન મન ધન ને સોપે પ્રાણ, બોલે અમૃત સરખી વાણ.
જમાડીને વણતી જમે, રમત રાજ રીતિની રમે;
પાણી પછતે વળતી પીએ, લાવે નિત લાખેણો લીએ.
પેરાદી ને પોઠે સેજ, હેડા સાથે આણી હેજ,
મુખ મધુર ગાયે ગીત, પ્રિય જનને ઉપજાવે પ્રીત.
કરે એન ચતુરાઈતણા, નરશું નેણ નચાવે ધણા;
હાવભાવ રજનીએ થાય, પય સાકર તે ગ્રેમે પાય.
મુખડુ જેઘતે દાતણ કરે, એક એક દેખી મન દરે;
એક એક દોઢે ભાગે ભૂખ, વણ દોઢે ધાયે મહા દુખ.
એક ધડીઅળમાં નવ ધાય, રાતે વાસો કંઈ ન રેવાય;
શિકાર જાય તો આવે તર્ત, વનિતા સાથે એડું પ્રત.
તે સૌ જાણે બાધુ ગામ, નરનારીતણું જે નામ;
આનંદકરતા બહુ દિન ગયા, સમાચાર વળતા શા થયા.

છપો.

અતિગે જેમા રૂપ, તેહને કુરખી જાણો;
અતિશે ડાપણ અંગ, તે મૂરખ પરમાણો;

અતિશે મુખ શરીર, તેહને દુઃખ દિલાસો;
 અતિશે જેને પ્રીત, તેહને વેર વિલાસો;
 વળી અતિશે જેને લાડછે, તે રઝળે છે ઘેર ઘેરનાં;
 સામળ કેહ અંકારી લોભીઆ, તે પરઠે દુઃખ પેરપેરનાં.

દેાહરૈ.

એક દિવસ તે રાયછ, સંભરકેરે સ્વામ;
 જાતું જરૂર પરદેશડે, અટકાઈતાણું છે ધામ.
 સેન મજા કરાવિયું, હુંડી ફેરવી નરેશ;
 સાથ આવે સામદ સહુ, પરમૂલક પરદેશ.
 દેસરીઆ કપડા કર્યા, જ્યમ જાતું હોય જાન;
 શિરપેચળાધ્યા શિરપરે, ત્રિવિધ મેલ્યાં તાન.
 ખીજ સાથી ખોલીઆ, મહીપતિ ખોશો માન;
 એ ક્યમ સાથે આવશે, પુરપતિ જેહ પ્રધાન.
 પ્રેમદા સાથે પ્રીત છે, તેને ક્યમ દુભાય;
 એક ઘડી અળગો રહે, નારી અજ ન ખાય.
 મુખ દીઠે બોજન કરે, મુખ દીઠે પીએ નીર;
 તે તો એકલી ક્યમ રહે, જેતું એક શરીર.
 પુરપતિએ પ્રધાનતું, હસતું દીડું મુખ;
 કેહ આ સૌકો શું કહે, દેહ ન ધરશે દુઃખ.
 અવાયે તો આવજો, નિકર કેહજો નાય;
 વેચાણુ છે વનિતાતણા, કેહ છે સર્વ સભાય.
 આગલી દુભણુ સાયરી, વાર કોહ સૌ મત;
 સકળ સમાજન સાંભળે, તમે કહોની તત.
 ડંડે મન વિચાર્યું, હમણાં કશું નાય;
 હસી પડે સભા સહ, પાણી પંચમાં જાય.

છપો.

નારી વશ જે નાવ, તેહ બુદ્ધિનો બૂજો;
 નારી વશ જે નાવ, તેહ બૂંડામા બૂડો;
 નારી વશ જે નાવ, રાયપણુ રોડ સરીજો;

નારી વશ ને નાવ, પુરપપણુ પશુ પરીખો;
વણિનારી વશ ને નાવલો, દમણો દીસે દેહનો;
સામળ કેહવામી હત્યો સુંદરી, આજળ અવતારછે એહનો.

જીવતીએ હત્યો જન, તેહ પામર પરમાણો;
જીવતીએ હત્યો જન, ચતુર પણુ મૂરખ ગણો;
જીવતીએ હત્યો જન, કાર ઘટે છે કાડે;
જીવતીએ હત્યો જન, તે છતે નહિ હોડે;
જન ને જીવતીએ છતીઓ, ભાર કીરત જશનો ગયો;
સામળ કેહનારી હત્યો નાવલો, તે તરણાથી હળવો ગયો.

ચોપામ.

ગંગે જોમ વિચાર્યું મન, હું પણ જીવતી હત્યો જન;
ઝાહપણુ માંડું વેતું ગયું, હસારત સભામા થયું.
નારી નેહથી જાંખા થયા, રાય રાણા સૌ જોઈને રક્ષા;
પ્રધાન પોતે પ્રાકૃતી બહુ, રાય સહિત જોઈ રહ્યું સહુ.
સૌ સંગથી અવળું થયું, ઝાહપણુ વેતે પૂરે ગયું.

દોહર.

ગંગ કહે ઘેલા તમો, પ્રીછો નહિ કંઈ પેર;
સભામાંથી સહુ ચડો, રખે જાઓ કો ઘેર.
આજ્ઞા માગો સૌ કને, તે રાવત નહિ રાંડ;
અશ્વ ચડો સૌ આ ધડી, મોના શું કોહ માડ.
દશ ડગલા આગળ અમો, જીવતિ સાથે ભાર;
જોમ કહીને જોકો, આપ થયો અસ્વાર.
કાચે કેસરિયાં કાઢી, લગાડી જન લવેત;
બકવા કરે તે બાપડો, હદે આપ હરેત.
ગાજ્યા મેહ વરસે નહિ, વસ્ત્રા કૃત્તા ન ખાય;
ચોડા જોલા રણ ચઢે, ઘણા જોલા ધર ગાય.

છપો.

તાતી બાધી તરવાર, પછી નાસે સૌ પહેલો;
તાતી-બાધી તરવાર, વળે વાટેથી વહેલો;

તાલી બાંધી તરવાર, ગુણ પોતાના ગાળે;
 પડે ઉગમણી બ્રૂમ, આપ આયમણે ધાળે;
 વળી વાંકાં બાંધે પાધડાં, ચંચળ થઇ પરચમ ચડે;
 નાખી હથિયાર તાસે ધણા, જ્યારે ધાવ શિરપર પડે.
 ગાંડા ઘેલા ગુણવંત, મેલી મોટમ મન માણે;
 નહીં ટેક તરતીજ, અહંપદ મન નવ આણે;
 વાકા ઝૂકા ન થાય, વેણુ નવ વાંકાં જોણે;
 પોતે નવ થાયે પ્રીત, પર પડે નવ જોણે;
 પશુ વીર હાક વાગે જહા, લાં દહતા મનમાં ધરે;
 સામળ ગોલા આવલ હડે, લમ વેરી પે કર વાવરે.

ચોપાઈ.

પાણુ જોડી રલા સૌ પાસ, સરવે મળી કૃત્યુ સાખાશ;
 મહીપતિ કેહ મારા સમ ખાઓ, જરૂરપણે મંદિર સહુ જાઓ.
 શીખ માગી મોપો ધરજાર, માલ ખગ્ગનો કણુ કોઠાર.

ઢોહુરા.

સહુ સહુને મંદિર ગયા, પુરપત દીધાં માન;
 મરકલડે મન મહાલનો, આવ્યો ઘેર પ્રધાન.
 નારી કેહ સુષ્પ નાવલા, આજ જોળખું આપ;
 સાચું જો તે નવ કહો, સ્ત્રી દસાનું પાપ.
 પ્રધાને પ્રેમદા આગળે, કહી માંડીને વાત;
 મુસાફરી આવી માહરે, વિપરીત જે વિખ્યાત.
 પ્રથમ ખીડુ પાનનું, મેં ચઢાવ્યું શીશ;
 આજ અમારે ચાલવું, આ ધડી આ દિશ.
 નારી કેહ સુષ્પ નરપતિ, જીવ અમારો જન્ય;
 તમ પાળે એકમ ધડી, વરસ જરોજર થાય.
 પિયુ જાઓ પરદેશડે, મંદિર ખાવા ધાય;
 એક પલક રહો દૂર જો, તન દુક દુક થઇ જાય.
 કંઈ મારા કોડમણા, રાજ સરખી રાય;
 એક દાણુ એક જીમશો, તમ વિણુ મુજને થાય.

ખાત પાન ખાઉ નહિ, નવ ધરૂં હું શલુગાર;
 છવ ધરૂં નહિ દેહમાં, એ દુઃખ અપરંપાર.
 અમલ ખવડાવો આપથી, હેત ધલેથી હાય;
 પ્રાણ રાખો પિયુ ગાહરો, તો તેડા તમ સાય.
 એક પલક એક કલપરો, યાયે મુજને ઠેક;
 પિયુ પાખી જે પ્રેમદા, તેનું છવિત વેક.
 પિયુ વિણુ જે પૂકની, ખાયે તે અંગાર;
 પિયુ વિણુ સતી છવ રહે, નોધારા આધાર.
 રાખું તો પાણી ધટે, ગયે ધટે છ શરીર;
 જે તમ કોહ તે હું કરૂં, નેચે બરિયાં નીર.
 આધીનપણે ઉભો રહો, સ્ત્રી સનમુખ તે વીર;
 ગળગળો થયો ધરણીયડી, આલ્યાં નેણે નીર.
 ગંગ. કેહ પ્યારી મુણે, હું પંચ કરૂં પ્રવેશ;
 ને ધડી ધર રહું અમો, યાય હસારત દેશ.
 ફરકે નિશાન નરેશનાં, નેચે બાધો દેશ;
 ને ભવા નહિ દો તમો, તો આતન હું તનેશ.
 હલમલ કરોને શીખ દીઓ, ધડી ન લાગે વાર;
 ભાગોળે ભૂપત સહિત, ઉભા છે અસ્વાર.
 કામની કેહ કંથા મુણો, વાલાતણો વિયોગ;
 આજયડી અમો તજ્યાં, રાજરીતના ભોગ.
 પાન તજ્યાં પટકૂળ તજ્યાં, તજ્યાં પડેગ પસાય;
 તજ્યાં ખાન ખટરસ સહી, તજ્યાં ગીત ગાથાય.
 તજ્યાં શલુગાર આ અંગના, તજ્યાં રંગ ને નેણ;
 તજ્યાં વાધા ને વસ્ત્ર વિધ, તજ્યાં હાસ્યનાં વેણ.
 તજ્યાં સિંદૂરને કુંકુમાં, તજ્યાં પાથરણાં પાટ;
 તજ્યાં રંગ આ અંગનો, તજ્યાં હીદાળાખાટ.
 શોડો પેહર સવાશેરનો, જગુ દિન ને રાત;
 રામ રસના એ જપું, સાંજ, અપોર પ્રભાત.
 જવનો લોટ જમું અમો, અઢી પાશેરજ અજ;
 જળ સાથે ઘોળી ખીજી, સોપું તન મન ધન.

ગાઉં ગુણુ શ્રી રામના, ગાઉં ગંગનાં ગીત;
 ગંગદર્શન દાણું દિલે, ગંગ પ્રાણુ પ્રતીત.
 નેણે નિરખું ગંગને, સ્વપ્ને દેખું ગંગ;
 મંત્ર બ્રહ્મ નિત ગંગનો, તંત્ર તે ગંગનું અંગ.
 પાંચ સદસ્ય પ્રતિજ્ઞા કરી, તારણી રૂડાં તોલ;
 સમ લીધાં સો સામઠા, બોલી બાળત બોલ.
 પ્રદક્ષણા કરી પ્રેમદા, લાગી પિયુને પાગ;
 ગંગ કહે સુણુ- ગોરડી, મન ગમે તે માગ.
 માણું છું હું એટલું, વેગે વળજો નાથ;
 જ્યાં દેખો મુજ જેવડી, ત્યાં રાખો ચિત હાથ.
 બોલ્યાં છો તે પાળજો, એક પત્નીનું વ્રત;
 રાજ દીઠે ધણુ રીઝુ હું, રાજ વિનાતું મૃત.
 કાલાવાલા કાટિધા, કલા ધણેરાં કૃણુ;
 રાજવી ધણું રીઝીઓ, સુણી વનિતા વેણુ.
 અમૃત ચોધડિયું અધિક, લગન લાખેણું લીધ;
 ગંગ સહિત તે ગામપત, પંથ દોડેથી કીધ.
 રામા રહી ઘેર રીઝમાં, પિલ્લે કીધો પંથ;
 હાલો પોપટ દામોદરો, સોખો કામની કંથ.

ચોપાધ.

પોપટ પડાની મંદિર રલા, વળતાં ચરિત્ર તેનાં શાંચયાં
 ત્રણ પક્ષ ગયા જેટલે, કૌતક એક થયું તેટલે.
 કાણુલકેરો જે અધિપતિ, અમુરભત મોટો મહીપતિ;
 દેવ દાનવ અવતારી અંશ, શિવ શક્તિ વિરાજીત વંશ.
 અતલિખળ પરાક્રમી પૂર, ઉતારે નરપતિકેરા નૂર.
 અનમી નર નમાવી નેટ, છલ્યો દેશ સમુદ્ર ને બેટ;
 ગાળે મેલ એમ બોલે બોલ, તેર મણીકો તનમાં તોલ.
 અટાર શેર અંનકેરો આર, ભૂપત સધળા માને બાર;
 પાચતોલાંનિન મદિરા પીએ, કોનો બીહાવ્યો તે નવ બીહ.
 પાશેર અદ્વિલુનિલપ્રાશનકરે, બળિયાકેરાં બળ તે લરે;
 સુલતાન શેર નામ તેતણું, પૂરણ બળ પરાક્રમ ધણું.

ઐશીસદસ, વડે અસ્વાર, જશવંતો જનમાં મુંઝનાર;
 દેશ છતવા ચાલ્યો તેહ, ગાળે જેમ આપાદો મેહ.
 શોભિતા સામદ સાથીઆ, એક સદસ મોટા હાથીઆ;
 સાદ સદસ ચાર ભરપૂર, મુંઝાર બળ ભલમ ને શર.
 નાળ ગોળા દરશી ત્રિશળ, છેદે વેરીકરં મૂળ;
 દેશ છતવાને કારણે, નિકળ્યો કાણુલથી ખારણે.
 ખાણાસુરનો વંશ બળવંત, અધિક જોર ને તોર અનંત;
 પૂતળાં છતી 'બધિ' પાય, નમે નહિ લ્યાં સામે યાય.
 છતતો છતતો આવ્યો તાંય, સંબર સિંહના નગરની માય;
 સરોવર પાળે ડેરા દીધ, ગામ સરવેને ઘેરી લીધ.
 જેને રાયે સોંપ્યુંતુ ગામ, નરોત્તમ તો તેનું નામ;
 તેણે તો પૂતળુ આપ્યું, તેનું ગામ કરી ચાપ્યું
 જેવો સમે તેનું દાખ્યું, રિદ્ધ આપી નગર રાખ્યું;
 મુકામ કરી તે ઠામે પડ્યો, અગીઆર દિવસ એ ગામે અડ્યો.
 વાગે ચોદહીઆં નિશાણુ, ઢાલ દદામા વિધે વિખાણુ;
 સંગીત વાજનં વાગે ધણાં, મન હરે મહા આતુરતણાં.
 ધડીએ પક્ષટે નવલો રંગ, શોભે છે સામદનો સંગ;
 નંધડીઆતણું બહુ જોર, ઠેકરાથી વાગે ઠોર.
 શરણાઇતણા નિર્ધંતા નાદ, સંગીત વિદ્યા શોભિત સાદ;
 રણુકાર જણુકાર જણુજણી, ઠણુકારે નીકર કોંકણી.
 ઈંદ્રસભા જેતું લાં વૃલ, સુર નાયકની શોભા સલ્ય;
 રઢિયાળા વાઘે રિધ રૂપ, ભરી સભામાં એસે બૂપ.
 ખાધે પીમે ને રહે મગન, ગાન તાનમાં લાગ્યું લમન;
 રૂંધાઓ ચાચેઇયેઈ કરે, હાકરડાના ચિતડા હરે.
 રૂંડીકરં એ મન હરે, હાઝર લેકડ કુડ ચિત્ત હરે;
 વેદ પંચમે તે તો નાદ, સાતમે રસ તે શોભિત સાદ.
 નવમી સિદ્ધિ તે તો સંચ, વરવી નદિ જેને મુખ વચ;
 દશમી સિદ્ધિ તે તો વિવેક, નિરમળ નાર મહીનો નેક.
 પંદરમું રત્ન તે તો કિર્તીર, જે જુગમાં મોટા દાતાર;
 પંદરમી વિદ્યા તે તો પુણ્ય, તેરમી વિદ્યા તે તો મુન્ય.

તોલ તેરમું તે તો 'તાન, વચ્ચીકર્ણુ વિધા તે તો ગાન;
મધરાતે આલાપે રાગ, વેધે હૃદયકેરે ભાગ.
હોહુરા.

ચંદ્ર ચંદ્રો આકાશમાં, મધરાતે ઝાકળઝોળ;
વાયુ વાય વસંતનો, કામની મન રંગરોળ.
દાખુલેશ સભા દિપે, થાયે યેધયેષકાર;
હાસ્યવિનોદ મચી રહ્યો, રાખે ન ક્રેનો ભાર.
તાન ત્રીજું આલાપિયું, સૂર કાપાલીક લીધ;
સકળકળા ગુણુ ચાતુરી, વશ કર્યાં એ વિધ.
માતુની બેડી મેલમાં, (યધ) ગાનસુણી ગુલતાન;
કામ વ્યાપિયો રંગેરંગે, ભુલી દેહનું બાન.
કરે ધનાશ્રી ધનધન, માર્યા મોહનાં બાણ;
સભા વિધે સપથ લીધા, ભુલી તે એધાણ.
પરવશ થઇ છે પ્રેમદા, મનમથ પેઠા મન;
આતુર થઇ ઉભી થઇ, તવ કંપ્યું તેનું તન.
કામાતુર થઇ કામની, હૃદે ન રહ્યું કામ;
નિર્લજ નાર તે તો થઇ, જ્યારે પ્રગટ્યો કામ.
વાળું વાગે જોડનાં, શોભે સરવો સાદ;
એ નર તે કેવો હશે, વનિતાને લાગ્યો વાદ.
જોવું જઈ સભા વિધે, મેલી કુળ મરગદ;
મન વેધ્યું છે તેહનું, વેધ્યું ધનાશ્રી નર્દિ.
વાળ વાળ મોતી ભર્યા, સજ્યા શોભિતા સોળ;
ચરણા ચોળી ચુંદડી, મુખ તાતાં તંબોળ.
કસ્તુરી કેસર અરગળ, અંગ્રોડે બેકે બરાસ;
કાળજ નયણે સારિયાં, વિધવિધ રંગ વિલાસ
પારિજાતક મંદારના, હોંશીલા શુભ હાર;
બાલ તિલક ભલી ભાતનાં, ઉપમા અપરંપાર.
હામ કામ મૃગલોચની, ચંચળ ચિત્તનાં એન;
હાવભાવ કટાક્ષ ફૂન, થઇ અપસરા એન.
કનક પાંજરે કીર છે, દામોદર ડાલો દેહ;

બોલાવી તે બાળિકા, નારી પર બહુ મેહ.
 પોપટ કેહ સુણ્ય પ્રેમદા, મધરાતે ક્યાં માણુ;
 શણુગાર સજ્યા સ્વામી વિના, એ કાપણુ ઐઞ્ઞણુ.
 વનિતા કેહ વીરાં સુણો, વાળં વાળે વેદ;
 તેણે મન માફે હૃદય, ખરો પામી છું ખેદ.
 હૃદયે રાગ મારે વશ્યો, જોવા કારણ જાહે;
 આવે તો તેડું તને, કાણુ ન ખોટી થાહે.
 ફટ ફટ ભુંડી બામની, માનની મૂરખ માન;
 વાળં વાળે અસુરનાં, ફૂટયા તારાં કાન.
 ગુણસાગર ગુણનિધ ગંગ, નર શરમાં શર;
 રાજવીઓનો રાજવી, નરપતકેડું નર.
 દાતા દેવાંશી દેવરૂપ, ભૂપતણો એ ભૂપ;
 તેના પર મન નવ દૃષ્ટ, કાપણુ પડિયું કૂપ.
 બાળ બુધ તું બાળકા, બાળ પરાક્રમ પેર;
 નાકે કાપશે તાહફે, ગંગ આવશે ઘેર.
 મુસ્તક છેદશે મૂઢનું, વચન પાળશે વેદ;
 વચન ગીરત જશે નહિ, બ્રાંત ન રાખીશ ભેદ.
 ગંગા વહે જો ઉલટી, પશ્ચિમ ઉગે બાણ;
 ગંગ વચન ગયું નવ કરે, પ્રીતજો પ્રેમદા પ્રાણ.
 શુક પ્રત્યે કેહ સુંદરી, સાંભળ મૂરખ મર્મ;
 મુજશું મેલ રાખો નહી, ફૂટયાં તારાં કર્મ.
 ગંગ બોલ્યો તો ગુણ ધણા, લેવરાતું એનું નાક;
 કેમ સુખા સીશ છેદશે, છેદશે કેમ મુજ નાક ?
 પારખું જોઈ પરણ્યાતણું, જે બોલે છે બોલ;
 વચન મૂકાવું એહનું, તતે ઉતાડે તોલ.
 અધ્ય એશીહજારનો, અધિપતિ છે એ ધરિ;
 જોઈએ તેનું પારખું, કેમ છેદશે સીશ.
 શુક કહે સુણ્ય શંખણી, ભુંડણુકેરી ભૂપ;
 ચિતંનીથી ચોસટ ઘણું, બાળ રદિયાણું રૂપ.
 કાટ કાપણુ નેશાણુપણુ, બાળ બુધ શણુગાર;

વખાણે છે વરણાગીઓ, ગંગ સાટે ગમાર.
 શેપનાગ તથા અળશિયું, કંચન મૂકી કાચ;
 ગજ મૂકી ગર્ધવ ચડો, બાળ તાહરો તાચ.
 કમોદ મુકી કુશકા જમે, સિંહ મૂકી શિયાળ;
 ઘેઝર મૂકી ઢેઝરે જમે, બુદ્ધિ તારી બાળ.
 બ્રહ્મ તથા ભરડો બજે, શિવ તથા ભજે ભૂત;
 અમૃત મૂકી વિપ પીએ, ફટ ધૂતારી ધૂત.
 અરુણ તથા આગીઓ ભજે, ગંગ તથા નાય ગેહ;
 શક્તિ તથા સેવે શંખણી, બાળ ડાપણુ તુજ દેહ.
 મહાદેવ મૂકી મામો ભજે, રામ તથા જપે રંડ;
 ચીર તથા ચીયરા ધરે, એ દેવનો તુજ દંડ.
 સ્ફાટિક તથા લે શંખલો, કેવડા સાટ કંથર;
 ચિતામણિ સાટ ચણોડિયો, સૂખડ સાટે ખેર.
 કેસર સાટે કાળજી કરે, મૂત્ર પીએ તથા દૂધ;
 ગાય સાટે લે ગરધવી, બાળ તાહરી બુદ્ધ.
 પુણ્યવંત પનોતો પ્રાક્રમી, તજે ગુણવંતો ગંગ;
 નીચ જાત નિર્માલિયો, રંડો કેરો રંડ.
 હસી પડી નારી વળી, વાહુ તારી જીભ;
 ગંગ મારે મન અળશિયું, એ કાચુલિયો ધર્મિ.
 અમશું તું આવી અડયો, અહકી દેખાડે આંચ;
 પાખ તોડાવું પલકમા, ભાગી નખાવું આંચ.
 અલ્યા મેણાં દે છે મુજને, ચિત દે છે તું ચોટ
 મરડી નખાવું તાહરી, કાચુલિયા પાસે કોટ
 જજ મારે તું જંખણી, આવરદા મુજ હોય
 મુશરં ને ઉગારશે, તો મારી ન શકે કોય
 જોલ્યો પોપટ એમ જ્યાં, જોલી નવલી નાર
 જા જા જાઈ કહે ગંગને, એ શું કરે ગમાર
 માલ લીધો કંઈ લાખનો, ઝવેર જડાવના જાણ
 નવસત સજીને સંચરી, અલ્પ બુધ અગણ
 કનક પાંજરું કર ધર્યું, પોપટ છે તે માં

ખીજે દર ધરી દીવડો, તરુણી ચાલી સાંધ.
 રમઝમ કરતી રીઝતી, કમ કમ કરતી દાંડ;
 ધમ ધમ ગત દેખાડતી, વિનતા વેતી વાટ.
 સરોવર પાળે સંચરી, મધરાતતણો સાં મેળ;
 નંધડીઆં બોલે જોખમાં, ખરી રમતનો જેલ.
 આવી સભામાં ઉભી રહી, મનમાં મોટી રીઝ;
 ના ઝડતે જ્યમ આભમાં, ઝમઝ ઝમુકે વીજ.
 ગણા ઘેણા સૌકો કર્યા, માર્યા મોહનાં બાણ;
 મૂરખી નાખી બોળવ્યા, પરવશ પડીઆ પ્રાણ.
 કાળલીએ દીડી કામની, ઉડી બેઠો થાય;
 આવો આવો આવો કહી, દીધાં પંચ પમાય.
 આ જે હાથી ઘોડલા, આ રથ ગરથ બંડાર;
 એ તો સર્વે તાહરાં, મોતી દેરા હાર.
 હું ચાકર તારો ચંતની, સોંદો મારી સાથ;
 એમ કહી મુખ મરકલડે, હેતે કાલ્યો હાય.
 આગળ મેલ્યો કાળસો, આગળ મૂક્યાં પાન;
 આગળ મેલ્યું પાંજરું, કરી નેહથી સાન.
 મારી નાંખો એ મૂદને, તન કરો એનું તાજ;
 ખડબડ કાઢો એહની, રીજે બોગવ રાજ.
 જો એ જાશે જીવતો, હાવો કરશે દીશ;
 માફ નાક વઢાવશે, તાફે છેદાવે શીશ.
 કાળલીએ પોપટ કાઢીઓ, બોલ્યો મીઠા બોલ;
 કેહ તે એને કીજીએ, તાફે વધાફે તોલ.
 બોલી તો સમજે નહીં, પર મૂલક પરદેશ;
 કાલો ઘેલો થઈ ગયો, દેખી વિનિતા વેશ.
 પોપટ બોલ્યો પ્રીતથી, કાળલી ભાપા બેદ;
 મૂકી ઘો કેહ માનની, વામા વાણી વેદ.
 એનું જાણી ઉડાડિઓ, પ્રીછ્યો નહિ તે કેલ;
 જઈ બેઠો મોભારીએ, વદતો વદતો વેણ.
 ૦ રેજે રંડા સાંસતી, યવાય તેવી થાય;

કાલે લાવું ગંગને, ધણા વજડાવું ધાય.
જવાય સા સુધી જળે, આજ કાલ ફસ દિશ;
કાણુલ માહે કાપરો, એ દુરામનનું શીશ.
પોપટ મૂક્યો છવતો, છવ્વાની શી આસ;
કામની કેહ સુણ કાણુવી, નસાય તો તું નાશ.
એંથી હજાર અસ્વાર છે, એને મન એ આહ;
ગંગ મને એ યેલડા, ઠરાવ તે તો હાહ.

ચોપાઈ.

એ વાત અહીંથી રહી, એ બે જણની શી ગત યદ્ધ;
કુચ કરીને કાણુલ ગયા, પોઆગામને સુખીઆ થયા.
ચોપટ મૂકી ચારે દિગા, વિકટ વાટ વાસે જઈ વસ્યા;
સુંદર રોહર અનુપમ હોય, નારી કાણુવી દેખી મન મોય.
કાણુલ મોટું નગર સોહાય, દરવાજા તે નવ દેવાય;
તેજ યિંચ તરતીબે ધણી, નગર વીટીમા નેવો મણિ.
માત માળ અટારી જ્યાહ, તે તરણીને રાખી સાહ;
આય પીયે ને કરે યેંઘાટ, નારીને મન અતિ ઉચ્ચાટ.
ઓઆવ્યોઓ આવ્યો ગંગ, એમ ભણુકારા વાગેઅંગ;
કાણુવીઓ ભૂલે મન સુખ, કામની મન દોહેહું દુઃખ.
પોપટ તો પરવરીઓ પંથ, ચતુર ચિંતા કરતો ચંત;
ગંગ હતો સેનાપતિ સાથ, પોપટ બેઠોજમણે હાથ.
ગંગ કેહ મુને અચરત અડચું, આવતું અહીં તુજને કેમ પડચું;
ભલે ભલે તું આવ્યો જાત, કહો ધર ધરણીની વાત.
શકે કામની નવ લે નીર, શકે શામાતું પડચું શરીર;
શકે અજ એણીએ તબચું, ભાવયકીભોજન નવ ભજચું?

દોહરા.

કેહ પોપટ મલહણો, હેતથી બેઠો હાથ;
ધેરણી તારા ધરતણી, ગઈ સુજાની સાથ.
કાને સાભળ્યો કાણુવી, સાભળ્યાં વાનં સાર;
અધરાતે મોજે માણુવી, નિસરી ગઈ તે નાર

ધણી રીસ ચઢી ગંગને, પોપટ પાપી પ્રૌઢ;
 ભૂખ્યો રાખ્યો મારીઓ, માટે બોલે શુભ ગૂઢ.
 મારા મેઢ વિજેગથી, નવ રાધે નવ ખાય;
 શોક સમુદ્રે સુંદરી, તારા શુભ કૃષ્ણ ગાય.
 નિકળી ગઈ કેહ નારને, નિંદા કરે છે નેટ;
 તૂટે જીભડી તાહરી, ફૂટે તાઈં ચેટ.
 પાંખની ખાંધી ગાંઠડી, નવ પાપું ત્યાં નીર;
 તડકે નાખ્યો તાપવા, સકાણું તેનું શરીર.
 નિંદા કરે સુજ નારની, તેને માઈં હામ;
 જૂઠો બોલ કેહ સુજને, તે નહિ તાઈં કામ.
 એક પોહર ક્યો આકળો, મરવા જવો થાય;
 ઉછેર પોતાના હાથનો, આવી મને દયાય.
 પાછો તેડ્યો પાણુ પર, કુકારે પાપું નીર;
 માથા પર કર ફેરવ્યો, ધારણુ દીધી ધીર.
 જીભ જૂઠું જપીએ નહિ, (કેહ) સાચી વિતક વાત;
 ઘર નગર ઘરણીતણી, ખરી વિગત કેહ ખ્યાત.
 મારા સમ દેહું તુજને, ઈશ્વર આણુથી આપ;
 જ્યારથ જો નવ કહે, પ્રસેકાળનું પાપ.
 પોપટ કેહ મુ પંડિતો, હું મૂરખ અજાણુ;
 ખખર કહું તુજને ખરી, નહિતર પરહું પ્રાણુ.
 તુ વેચાણુ વનિતાતણો, નારી ઉપર નેહ;
 કાયર કીધો કથકો, દૈવત બોયું દેહ.
 અથ ઇતિ માડી કહી, વિતક કેરી વાત;
 કાણુલ પોહચી કામની, એ તો માહ ઉત્પાત.
 સાંભળી પોતે સર્વદા, ગંગને ઉપન્યું ગાન;
 રામાચરિત્ર રમાડિયું, મેરી એ ઉતાર્યું માન.
 કોને વાત કહી નહિ, આપે થયો અસ્વાર;
 શુકને સંગ લાઇ સંચર્યો, તેભામનીનો ભરતાર.
 કાણુલ પોહત્યો કોપમાં, ચોક્કી હામો હામ;
 દીધા દરવાજા દેશના, કો પેશી ન શકે ગામ.

ધણુ ચાલ્યાં બહુ ધેનનાં, ઉડી રજ અપાર;
 કાળીરોળી વેળા વિષે, પેઠા તે અસ્વાર.
 માલણુને ઘેર ઉતર્યો, વાડી મધ્યે વેદ,
 કહી વિતક સૌ વાતની, બ્રાંત ન રાખી ભેદ.
 એની કેદ સુણ્ય આધવા, ચિત્ત કેકાણે રાખ;
 અંતરમાં અંતર રખે, તેના સૂરજ સાખ.
 માલણુના મંદિર વિષે, રહ્યા હરીને કામ;
 સાત દિવસ તે સામટા, ગંગે નિરખ્યું ગામ.
 નિશિ ચર્યા તે નારની, મેડી મેદલ અવાસ;
 ચર્યા તેની ચિત્ત ધરી, પ્રવેશ કરી રહ્યા પાસ.
 માનની જે મેડી સૂએ, પરવાણીની પાટ;
 કાચુલી ને તે કામની, હીચે હીંદાળાખાટ.
 માહજમ રાતમધમાં ધરી, વીજળીઆં વહન;
 ઘોર અંધારી ધમધમે, હૃદે ન કામ રહત.
 ઝમ ઝમ ઝમ ઝમ ઝમ ઝમે, તમરાં કરા તેગ;
 તમ તમ તમ તસ્કરતણો, વાંધે બમણો વેગ.
 ધરી દાલ શિર ઉપરે, કરમાં ધર્યો કટાર;
 ગંગ ઘો નાખી ચડ્યો, હુંચે આપ અટાર.
 ઝરમર ઝરમર મેવણો, વેરણો વાયુ વાય;
 ચડ્યો નર દૃઢ ચિત્ત કરી, નિજ નાખતીં ધાય.
 મદિરા પી સૂતો મોલમાં, પોદ્યો પાપી પ્રાદ;
 ધણો ઘોર નિદ્રાળવો, ગુણુ હીણો તે ગૂદ.
 બાર બારીઓ બારણાં, દીપક જોત દશવીશ;
 ગંગે જઈ ઝાલ્યો ચોટલો, સામાકેરે શીશ.
 કટાર કેડથી કાઢીઓ, જગી જીવતી તર્ત;
 દીઠો ગમ ગુણુવંતને, માયે આબું મર્ત.
 સુખથી બોલો માનની, મારે કટાર દશવીસ;
 આ પાપીને પ્રાજે કરે, છેડું જરતું શીશ.
 નહિ તો મૂકું જીવતી, કહું કરો એક કામ;
 જોખ કરો આ માળીએ, જાઉં અમારે ગામ.

અરીણુ ખવરાવતી મુને, જીભવડે જેમ જરૂર;
 હમ ખવરાવે ધકવાર તુ, પ્રીત ધણેથી પૂર.
 આબો છું એટલાયકી, નારી તમશું નેહ;
 સમ સહિત સાચું કહું, મૂકું જીવતાં બેહ.
 વનિતા મન વિચારિયું, અરીણી અમલજ ખાય;
 કાઠી મેહું કુડથી, ભવની ભાવટ જાય.
 અમલ ધર્યું જીભ ઉપરે, લો ગંગ'એ ખાવ;
 કાલુકી જગશે કોપશે, જરૂર ભાગી જાવ.
 જીભ કાઢતી જે જદા, તે વેળા પકડી તર્ત;
 શ્વાસ કાઢે જે સુંદરી, માથે આવ્યું મર્ત.
 અંતરિક્ષ ઉપાડી ઉતર્યો, પકડી જીભ ધકિપાણુ;
 કર બીજે કટારડી, વદે નહિ કો વાણુ.
 આવીઅશ્વ ઉપર ચડ્યો, ખેડયા કર કેકાણુ;
 પોજે જઈ પ્રતિહારના, પ્રાણે કીધા પ્રાણુ.
 પુઠે બાંધી પદની, પરવરીઓ પ્રધાન;
 યુગ પાડી સદુ નગરમાં, મોડ્યું સૌનું માન.
 પોપટ લીધો પાણુ પર, ચાલ્યો ચતુરા લેહ;
 અશ્વ પારેવો પાડ્યો, મયો મૂંજે તા દેહ.
 ધડીઆ જોજન ઘોડ્યો, મુણવત બેઠો ગંગ;
 એને કાણું આવી મગે, રડો કીધો રંગ.
 કાલુકી જગ્યો કોધશું, અરોપરો અયડાય;
 ન દીડી સેજે સુંદરી, લાં શો ધાટ ધડાય.
 મનવેગ મોકમ અશ્વપર, ધયો આપ અસ્વાર;
 પક્ષાણુ વિહાણુ પરવર્યો, કાણુ ન લાગી વાર.
 હરકર તો લેખા વનું, પાછળ સદુ પળાય;
 આપો આપે એકલો, ધીર ધીરંતો ધાય.
 નિશાની નાખે નારી લાં, ત્રાડી નાખે હાર;
 ઉડી ઉતરે અશ્વથી, વેદ લગાડે વાર.
 સવા પોર દિવસ ચડ્યો, આવ્યું સરોવર એક;
 ગંગ અશ્વથી ઉતર્યો, નાવા કારણુ નેક.

એટલે કાચુલી આવીઓ, કરડો મુખદંત;
 પ્રલેકાળ પાવક જશે, અતલિજળ અનંત.
 ઘળ્યો આવી ગંગને, દેતો મહોક્મ માર;
 લયોઅથી બે આવીઆ, કરતા પ્રાદા પ્રાર.
 જલે મદગળ હાથીઆ, પકડી લે યોગાન;
 માહ મોટા મલ પ્રાકમી, તેવું લાગ્યું તાન.
 મારે એક એક મુકીઓ, લયઅથ લાતો લાત;
 એક એક પર આથડે, કરે ઘણેરી ધાત.
 તરવાર તીરતરકસ નહિ, નહિ એકે હથિયાર;
 ખખર રહી નથી ગંગને, જે કેડ મધ્ય કટાર.
 શિયળ ક્યો તે ચરને, લાયક પુરુષ જે લંક;
 પ્રધાન દેહે પાતળો, અસુર અતલિજળ અંગ,
 હોંશી નાયક હેઠે પડ્યો, ઉપર બેઠો એહ;
 આઘો પાછો થાય નહીં, પરવત સરખી દેહ.
 કાચુલી પ્રત્યે કેકમની, વિપરીત બોલી વાત;
 ગંગને કમર કટારડી, કર કર રે તું ધાત.
 શું શું કહી તે શક રહ્યો, શાહસમબ્યો નહિબોલ;
 ગંગે તે તો સાંભળ્યું, તરણીકેરે તોલ.
 સાઆશરે મારી સુંદરી, બલી બતાવી વાત;
 એ શું સમજે મૂરખો, જોજે મારાં હૃદય.
 આધું નાપું આધું, તે આસીંગણુ કીધ;
 એને કહ્યું તે મેં લહ્યું, રૂડી શિક્ષા દીધ.
 કટાર કમરથી કર ગ્રહી, ધણું પાડ્યો તે ધીશ;
 અતુરે આખી ચંડાળને, દાવધડી દશવીસ.
 હર્ષા હંસ હરામીના, મેળ પમાડ્યો મર્ત;
 ક્રૂણ વિકળ કરી નિકળ્યો, તે હેઠેથી તર્ત.
 નારી નાડી ત્યાંયડી, જંપાવ્યું જળમાંય;
 પજો ગંગ તે ઉપરે, જળ કરી જાલી બાંય.
 કાલી નીરથી કામની, હોડે બાંધ્યા હાથ;
 ચાલો ત્યાંથી સાસરે, શામા તેડી સાથ.

સાસુ શાલક સાસરો, પ્રીતે પડિયાં પાગ;
 ખાન પાન મુખભોગને, જુગતે આપી જાગ.
 ખાંડતણી ખેતો કરી, નાવણુ કારણુ નીર;
 વનિતા ગઈ વપુ યોજવા, શુદ્ધ કરવા શરીર.
 ગંગ કહે રે ગોરડી, નથી કહી કોને વાત;
 અભડાવીગજે અંગને. તો તો કરશું ધાન.
 ભોજન કીધાં ભાવતાં, સૂતો જઈને સેજ;
 નારી આવી નર કને, કરવા પાછુ હેજ.
 ચોટલે ઝાલી ચંતની, વરતું બોલ્યો વાક;
 પાંચ આંગળ પુરાં ભરી, કે તો કાપું નાક.
 જા મૂકું છું છવતી, વેર તજુ છું વાંક;
 નાક ઉપર નિમે કયો, કાજગદેરો આંક.
 પ્રાતઃકાળે પરવર્ષો, પ્રધાન પોતે પંચ;
 તાતમાત તરણીનાણાં, તેણે વિચાર્યું ચંત.
 નિરમળ એનો નાવલો, નીચ જાત આ નાર;
 આપણે ઘેર રહે નહિ, ત્રિચાર્યું વારંવાર.
 ગરવા છો તમો ગંગજી, પ્રીછો સઘળી પેર;
 તેડી જાવ તમો તારણી, ન રાખું મારે ઘેર.
 ગંગ કહે ઘેઘાં તમો, કામ હવે નવ થાય;
 આધા કહે દાય કરે, તે કો ચંત ન માંય.
 પિતા કહે પરધાન મુલ્ય, ખીછ પરણાવું જાણ;
 પૃથ્વી આપું પમાયતે, ઉપર આપું જાતુ માલ.
 વજર કહે તવ દીકરી, નાવે મારે અર્થ;
 એક જેવી ખીછ જણી, વખાણુ કરો તે વ્યર્થ.
 વાવીએ કડવી તુખડી, ઉતરે તુજ હમ્મર;
 એકેકથી કડનાં અધિક, અપરંપાર અપાર.
 સસરે એવું સાભજ્યું, ચઠી ચણેલી રીસ;
 પોતાની પુત્રીતાણ, તેણે છેલું શીશ.
 ફટ ફટ રે તું પાપીઆ, કલું પ્રધાને પેર;
 જો જાણુતો રાખતે, ગોલી કરીને ઘેર.

મંદિરઆવ્યો મલપતો, પ્રધાન પોતે તર્ત;
 પ્રમદા બીજી પરણ્યો નહિ, વચન પાળિયું વર્ત.
 પંડિત કહે સુણ્ય પ્રેમદા, સમજ મોહના મન;
 જંગની નવ ચર્ધ જોરડી, કોતું તન મન ધન.
 જંગ સરીખા ગુણુનિધિ, શર મોહે રણ શર;
 તે સરખાની નવ ચર્ધ, નારે જોયું નર.
 આ બિચારે વાણિયો, છે પ્રધાનનો પુત્ર;
 મારી નખાવીજ માનની, કા બાગો ધરમ્મત્ર.

ચોપાક.

વનિતા કહે સાંભળ રે વાણુ, તમો બંને છો ચતુર સુખા
 ફરી ફરી દેખાડો સાખ, એવી હું ભાણું છું લાખ
 કચુલ મારા મનમા કયો, ભવોભવ એ તો મેં વયે

દોહરા.

તમો શિખામણ શું દિયો, એ તલમાં નહિ તેલ;
 આ જન્મે બીજો વર, મળે નહિ કંઈ મેળ.
 લક્ષ કોડ રીતે કહું, અધિક સમયી આપ;
 સ્ત્રીહત્યા જે માહરી, તે તમ જે શિર પાપ.
 કોરે-કર મધ્યે લીધો, મુમુર્ષુસીનારંગ;
 મનસા વાચા કરેણા, કરવા માંડયું કામ.
 પશ્ચિક વિત્રે વિચારિયું, ઝાઝી એ જંગળ;
 ના કહીએ જે નારને, સૌના ખુદયા કાળ.
 આગળ હોનાર જેવું હશે, તેવું થાશે તર્ત;
 એ સમો જે મૂકીએ, માનની પામે મર્ત.
 અવસર ગયો આવે નહિ, થાય વિમાસણ વેદ;
 પરણો એને પ્રીતશું, બ્રાંત ન રાખ્યો ભેદ.
 શિવા લિખિત શુભ લમથી, મુદૂર્ત લાખેણું લીધ;
 દાય મેળાવો હેનથી, ગાંધર્વવિવા કાધ.
 વેદ મંત્રની વિધિએ, મંગળ વરત્યાં ચાર;
 માંવર કાધુ મત્રપત્ર, આરોગ્યાં કંસાર.

ગોત્રજની પૂજા કરી, પેરી પછી વરમાળ;
 મિઠળ છેડા છોડ્યા, કીધું ઝાક ઝમાળ;
 નરનારી નિશ્ચે મળ્યા, પ્રાણુ પ્રીતની પેર.
 કુંવરી ગધ પછી મ્હેલમાં, વલિક આબ્યો ઘેર;
 વલિક વધુએ ઘડી ગયો, તરણી વાધું તેજ.
 નધરાજસ્વભાવ એ નારનો, હેડામાં બહુ હેજ.

લોપાઈ.

પડિત ખેડો રાજ પાસ, હેત ઘણેથી કીધું હાસ;
 બાઈમાં છે બહુ ગુણુ ગુહ, શુભ થીંગી સાચી એ શુદ્ધ.
 અઠલયકી ઝોળખિયાં અમો, રૂડે દામ પરણાવો તમો;
 અતુરા ચૌદે વિધા ભણી, કળા બોતેરી ચઢછે ઘણી.
 અજર એ વાતે નવ કીછએ, કન્યાદાન વેગે દીછએ;
 મન ઉડ્યું અમાઈ આજ, વિદાય કરે મુને મહારાજ.
 અર્જક વાટ જુએ માહરી, તે આશા રાખે તાહરી;
 રાજકહે સુણીએ મમ વાત, દીપોત્સવી ને છે દિન સાત.
 ત્યાર પછી જાજેછ ઘેર, પ્રથમ તમારી દરશું પેર;
 અમૃત જેવા બોલ્યો બોલ, રાખ્યો વિપ્ર દધને કોલ.
 તનયા પાસે આબ્યો તાત, વિનતિમાં કરી એક વાત;
 રામા કેઈ દીકું રૂપ, દરખ્યો બામ્યશાળી તે બૂપ.
 કુંવરી સાથે વાતો કરે, ગુણુ લક્ષણુ જોઈને કરે;

દોહરા.

કહે તો તુજ વિવા' કંઈ, લખ્યો વિધાતા લેખ;
 ટાળી તો ટળતી નથી, રૂડી ભૂડી રેખ.
 કહે તો સ્વયંવર રચું, મન ગમે તે માણ;
 કહે તો શણગાર્ હાથણી, ખરી અમૃતરમ આણ.
 તણે વાત તોળો તમો, જે મન ઈચ્છા હોય;
 કુંવરી તુજને જે ગમે, તે કરીએ અમ સોય.
 નારી નીચું જોઈ રહી, કરી ઉત્તર નવ દીધ;
 લોપાળી લગ્ન વિશે, મરમાણું મુખ કીધ.

રાજા રાજા સભા ગયો, પડી જે વારે રાત;
 પોતાની રાણી કને, કહી વિસ્તારી વાત.
 કુંવરીને કહી વારતા, તોલ અનાવ્યા તરુ;
 ઉત્તર તો આપ્યો નહિ, ક્યન સાંભળી કરુ.
 પૂછી પાર લીંગો તમે, મેં જાણ્યો તે મર્મ;
 કુંવરી કહે લગ્ન કરીશો, ફળશે એનું કર્મ.
 માતા ગઈ પુત્રી કને, જઈ એકી એકાંત;
 અરસપરસ કુગળ કહી, બાગી મનની પ્રાંત.
 કરતાં વાત વિનોદની, મુખથી બોલી માત;
 કુંવરી કહે તુજ કને, આવ્યાના તુજ તાત.
 તણ વાત પૂછી તને, કહું જાણો રામ;
 તેહ વચન લોપુ નહિ, કરીએ રૂડાં કામ.
 માનની કેહ સુષ્પ આવડી, ખોળે મેલ્યું શીંગ;
 જે કહો તો સાચું કરુ, તુજ મુજ વચ્ચે ધરિ.
 સરજ ચંદ્ર બે સાખિયા, રૂડા વચમાં રામ;
 સમ ખાઓ તો સાચુકરુ, જેહ કર્યું મેં કામ.
 પ્રતિજ્ઞા કરી ત્રેમદા, જે પોતાની માત;
 કયા પુત્રિએ કહી મહુ, વિસ્તારીને વાત.
 પ્રધાન સુત પરણી હુતો, પૂરણ બાધી પ્રીત;
 એ સાચુ માતા કર્યું, કરો ગમે તે ક્રીત.
 મનસા વાચા કર્મણા, સાત જન્મની વામ;
 વણ પૂછ્યું આ મેં કર્યું, જેમ કંઈ હુ કામ.
 એમા વાંક એતો નથી, ના કહી એણે અનોક;
 જોરાવરીએ મેં કર્યું, ન ગાલે કીધું નેક.
 રાખ્યું ગુપ્ત છે મેં થણું, નથી જાણતું કોય;
 તમ આગળ આદન કર્યું, હોનારન ને હોય.
 અણબોલી રહી માવડી, એકે ન સુઝી વાત;
 અણધરતું તેં આચર્યું, અધિક કર્યા કિતવાત.
 હુ તો મન સાંખી રહું, જાણુશે તારો આપ;
 ત્રેણેને દેશે શળીએ, પ્રગટમાં પાએ પાપ.

કારકુનનો કિંકરો, રૈયન બાત એ રંક;
કુંવરી તેને કંથ કેહ, વડો તાહરો વંક.
ફટ ફટ ભુંડી અભાગણી, મૂરખની સરદાર;
લઘ દીપક કૂવે પડી, ઘેલી તુજ ગમાર.
તારા કર્મમાં જે હતુ, તેહ થયું તુજ કામ;
આવરદા આવી રહો, મારે નિએ કામ.
નાશી જીવ નિશા વિમે, જેમ ન જાણે કામ;
તો જીવ તમારો ઉગરે, વિચારી તુમન જોય.
માહું કીધું તે કુંવરી, મૂરખ કીધું મન;
વણ વાંકે મરાવશે, વજરતણો જે તન.

છપો.

જીવે જો નિર્ધન, કોઈ દિન ધનને પામે;

જીવેજોદુઃખી દેહ, કોઈ દિન પીડા વામે.

જીવે જો વૈઝાય, કોઈ દિન પ્રગટે પૂતર;

જીવે જો કોઈ રંક, કોઈ દિન પામે ધરસૂતર.

મુઆ કહે કોઈ નવ મળે, હમણાં તો ટાળો કરો;

કોએક દિન ધમર ફળે, સામળ કેહ માન હશે ધરો.

દોહરા.

કુંવરી કેહ માતા સુણો, મળે ન એક મેળ;

પીસે વણિકનો છાકરો, કાટે તાતજી તેલ.

વાક મારો કાઢે નહિ, કાઢે એનો વાંક;

વંશ કાટે એ વણિકનો, રંજડે જો રાંક.

પિતા મારાને પ્રિછવો, જ્યમચે નહિ રીસ;

તે કરતાં જેવું ઘટે, તે કરશે જીગદીશ.

ટાળનાર કોએ નર્થી, મુખદુઃખ હાણુને વર્ધ;

સો વર્ષ જીવે કદા, તો એ ન મુકે મર્ત.

રાણી ગઈ રાજા કને, જીગતે જોડ્યા હાય;

દીનપણે થઈ દામણી, જોલી રવાંગી સાય.

કુંવરીએ કહ્યું તે કહ્યું, રચ્યો સાથ વિપરીત;

પુત્ર-મદન પરધાનનો, તે પરધ્યાની પ્રીત.

ઇચ્છાવર આપો મુને, તો તો એ પરણાવ;
 દા' પોએ કુંવરિતણા, લાખેણું લાડ લડાવ.
 ખીજ પુરૂષ પૃથ્વી વિધે, એને તાત ને જાત;
 પ્રતિજ્ઞા કરી પુત્રીએ, વિપરીત થઈએ વાત.
 રાજા તો રીસે ચઢ્યો, કાપ્યો ક્રતાંત કાળ;
 ત્રણેને દેહ ચળીએ, પંડિત પુત્રીને બાળ.
 કીધું કામ કુશુદ્રિએ, વણ પૂછ્યે એ વાંક;
 માઈ નિશ્ચે એહને, હું રાજા એ રાંક.
 પકડી મગાવ્યો વણિકને, કાણુ ન લાગી વાર;
 એકાંત જઈ ઉભો ટ્યો, પૂછી લીધો પાર.
 મૂળથકી માંડી કહી, રામ દુવાઈની રીત;
 નેરથકી મુજને વરી, પૂરણ આણી પ્રીત.
 વનિતાનાં વચનો તણો, લખીરાખ્યો તોલેખ;
 મહીપત આગળ મૂકીઓ, જેમાં નહિ મીનમેખ
 શિક્ષા વાતો ચારની, કલા કુંવરી એ કેળુ;
 કર જોડી સરવે કલાં, વધાં હતાં જે વેળુ.
 વળતો તેડ્યો વિપ્રને, વિવેક પૂછી વાત;
 પડદો તેં કેમ છોડિયો, કીધો મહા ઉતપાત.
 માનનીનું મુખ નિરખિયું, ફરું કીધું કામ;
 સૂર્ય ચંદ્ર જે સાખિયા, તો ક્યમ ભાગ્યા સામ.
 પંડિત કેહ પૃથ્વીપતિ, તોજો વાંડ એ દિશ;
 કુડો હોઈ તો કાપજો, બલે છેદજો ચીરા.
 આઘ અંત ને અથ ધતિ, બાળત બોલ્યા બોલ;
 જુગદીશ આણુ જૂઠું વહે, તોલ મમે તે તોલ;
 કટાર મારવા માંડિયો, પુત્રી તારી એ પેટ;
 અધર્મ હું કેમ આચરું, નરપતિ જોજો નેટ.
 પછી તેડી પુત્રીને, અછડી દીધી આંચ;
 ચળીએ દેહધું સર્વને, જો નવ બોલે સાચ.
 પિતા પ્રત્યે પુત્રી કહે, કર્યું કપટનું કાળ.
 તે સર્વે મારું અમો, લોપી નથિતુજલાળ.

લેખું ગણતી લક્ષણ લલ્લું, જૂઠાં પડીયાં એય;
 પ્રધાન સુતને પ્રીછઓ, અધડો ભાગ્યો તેય.
 જોરાવરી જુગતે કરી, પરણી રૂડી પેર;
 બળહીણો એ આપડો, મયો પોતાને ઘેર.
 ત્યાર પછી દીઠો નથી, નથી જોડી બે દૃષ્ટ;
 બળ કરી એ બેહુને, પકડી દીધુ કષ્ટ.
 ગમે તો દો શ્ણીએ, ગમે તો એ પરણાવ;
 ગિગારો શુવ ત્રણેતણા, ગુણ રૂડે મણાવ.
 પ્રધાનને પછી તેડીઓ, વિપરીત પૂછી વાત;
 મારી કુંવરી તારો કુંવર, બાનિ કીધો હતપાત.
 લગ્ન લોપી માહરી, તારી લોપી આણ;
 ઘટે તેહને તે કરો, વહે વહનથી વાણ.
 પ્રધાન બોલી નવ રાઝો, કર દીધા બે કર્મ;
 રાય ગમે તેવું કરો, સાહ ઘાતે શી શર્મ.
 એ ન્યાય મને નવ પૂછો, પૂછો પોતાને પંડ;
 જેવું ઘટે તેવું કરો, દોની તેવો દંડ.
 વાંક નહિ એ વિપ્રનો, કદાચ પડ્યો હોય વાંક;
 તોય વિપ્ર હણવો નહિ, એ તો આડે આંક.

છંપા

વિપ્ર હણે જો તાત, વિપ્ર હણે જો નારી;
 વિપ્ર હુટે બંડાર, વિપ્ર જોરાવર જારી.
 વિપ્ર હણે જો પુત્ર, વિપ્ર વણ વાંકે રૂઠે;
 વિપ્ર જો યુગલી ખાય, વિપ્ર જો લક્ષ્મી લૂટે.
 વીશ કોડવાંક હોય વિપ્રના, દેશવટો નો દીછએ;
 સામજ કહે સાખો શાસ્ત્રની, વિપ્ર પ્રાણ નવ લીછએ.
 સ્ત્રીના વાંકશત સહસ્ર, તોય તેને નવ હણવી;
 ડહાપણ દશ હજાર, તોય ચૂરખમાં ગણવી.
 સતી સિરોમણિ સિદ્ધ, તોય જશહીણી જારી;
 હુછેરો અદકે હેત, કોઇ દિન નાખે મારી.

નારી અવશ્ય ગણવો નહિ, ચતુરા કૈવી ચૂકવી;
સામળ કહે સ્ત્રી હણવી નહિ, માનની અવતી મૂકવી.

દોહરા.

વાંક તો મારા પુત્રનો, દો ગમે તે દંડ;
શળીએ દો કે સીરાતણા, કરો કટકા સતખંડ.
આહણુભુંડો કહીએ નહિ, આહણુ નવ હોય લંડ;
આહણુને નવ હુંડીએ, આહણુને નહિ દંડ.
સ્ત્રીનો તો સ્વભાવ છે, રૂડી હુંડી રીત;
પરાણે મળી પર પુરૂષશુ, કરે પરાણે પ્રીત.
વાંક ધણો એક વણિકનો, વિચારે નહિ વાત;
સો વશા દો શળીએ, કીવો મહા ઉતપાત.

દોહરો.

સસ વમન વણિકે કલ્લા, જોડ પુત્રનો તાત;
રામ રીઝ્યો હૃદયવિષે, મત્ય આભણી વાત.

છંપો.

સાચું બોલે ચોર, તેહ બંધનથી છૂટે;
સાચું બોલે જીર, રામ તે પર નવ રૂઠે,
સાચું બોલે લંડ, દડ તેને નવ કેવો;
સાચું બોલે ધનીક, નામ તેનો નવ લેવો;
માયાને મુખ તો હુંકું, સાચાનો મંરજ સાખીઓ;
કવિ મામળ સાચો સઘક્ષણે, બૂપન તે તો બાખીઓ;

ચોપાઈ.

વિપ્રને તો કોડી નવ દીધ, પાસે હતું તે ખૂંચી લીધ;
વિપ્ર તાહરો મોટો વાક, અણુધટતું કીધું તે આક.
ખીજે હોય તો માર માર, મૂકે જીવતો જી તું ગામ;

દોહરો.

અપિ કહે રાજ સુણો, મેં કીધું ફક્ક મજ;
એ છ તારી દીકરી, એથી રેરો રાજ.
પૃથ્વીપતિ એ તો ધરો, અજીત કેવાગે આપ;
ધકોતેર શત તારંગે, એના પ્રણય પ્રતાપ.

છંપો.

વિપ્રને માન, માન તજીબિક્ષા માગે;
વિપ્ર માન, નીચને પાગે લાગે;
વિપ્ર હણે માન, નિરધન થઈ દંડાયે;
વિપ્ર જો મુગડત જોય, રામા તેની રંડાયે;
વીશ કોડવાક હોયથી વિના, તેજ દરિદ્રી જાણુવેડ;
સામળ કહે સાખો શ. કરે, અંહકાર ગો આણુવો.
જીના વાક શત સહરે, કસદુ દીધ કરતા,
ડહાપણુ દન હજારે, દીધ બિજામા કરતા;
સતી શિરોમણિ સિદ્ધ તેહ તો પિંડન પામે;
લહેરો અદકે હેત, દુઃખ દાવાનળ જામે,

ચતુર લોકની દરે ચાકરી, બાંધી ન શકે દે આકરી;
મહાદાતાર મોટેઈ મન, અહરનિશા આપે બહુ અંત,
શીળ સદાવતકેરી વગ્ન, બાંધી ધર્મતણી છે ધગ્ન;
ના અક્ષર તે તો નવ જણ્યો, જશવંતી જનનીએ જણ્યો.
હા અક્ષર ઉપર બહુ હેત, સદાવતમાં સાચો સંકેત;
અગ્રીઆર વરસનો તેને તન, પિતાયજી સવાયું મંન,
ચતુરદશ વિધાનાં એન, અંગ અવતારી અધિપતિ એન;
પિતાતણી નવ લોપે લાજ, કરે પુણ્યકેરાં બહુ ઠાજ.

છપો.

સપુત નામ સરદાર, કોમ ઉપર નવ કાપે;
સપુત નામ સરદાર, પિતાનું વચન ન લોપે.
સપુત નામ સરદાર, આઠ ગયા જઠ સારે;
સપુત નામ સરદાર, તે સામર્થ્ય ન હારે.
વળી સપુતનામસરદારતે, કુટુંબતણું ચોપણું કરે;
સામળ કહે સપુત સલસણો, માત પિતા તેનાં કરે.

દોહરા.

માત પિતા સુખ પામિયા, સાચો તેહ સુખણુ;
માત તાત જેણે દુખ્યા, પુત્ર નહિ તે પ્લાણુ.

ચોપાઇ.

તેહ પુત્રતણો જે તાત, વિપરીત થઈ છે તેની વાત;
પિડાયો શગે ને દુઃખે, ઘેરાણો નવ ખોલે સુખે.
નાખ્યો ભોંય પણુ જીવનગમ્ય, જુએ દૃષ્ટ બચાસાં ખાખ;
નારીએ કરમાં મૂક્યું નીર, સોંપ્યું તન મન ધન શરીર.
હેતયજી જોડ્યા એ હાથ, સતી થઈ આવું તમ સાથ;
સાબાગ કહીને મનડું મોય, પછે પુત્ર સાચું તે જોય.

છપો.

નારી તેનું નામ, કરે રવાબીની સેવા;
નારી તેનું નામ, કંધને જાણે દેવા.

નારી તેનું નામ, દુઃખ જે આગળ કહિયે;
 નારી તેનું નામ, સ્વામીનાં અવશ્ય સહિયે;
 વળી નારી નમીને ચાલશે, નારી સપૂત કુળે રહે;
 શ્રવણ બંધ છતી લિયે, અંતકાળે વાંસે બજે.

દોહરાં.

પુત્ર કહે પિતા મુણે, હો આજ્ઞા કંઈ કામ;
 વચન નુલોપું વેદવત્, અમો તમારે નામ.
 તારી માતને જે ઘટે, તે બોલી મુજ સાથ;
 સહગમન સતીતણું, જગ મૂક્યું મુજ હાથ.
 તને ઘટે તે તું કહે, જે હોય તારે તોલ;
 પછી સ્વર્ગે હું સંચરું, મુણી તમારો બોલ.
 કહે કુંવર કાને મુણે, ધીરજ રાખો મન;
 મવાયું સદાવ્રત આજ્ઞથી, આપું અહરનિરા અન.
 ના અક્ષર બોલું નહીં, સાચું એ તો મુજ;
 પાણી રાખું પરિચાતણું, તોજ આપનો પુત્ર.
 સાબાશ કહું છું તુજને, તે કર્યું રૂઝ કામ;
 પિતા મૃત્યુ પામિયો, કેહ તો મુખ શ્રીગમ.
 દિવસ પાણી ક્યો દીપતો, કર્યા કુળકેશ કર્મ;
 સદાવ્રત સવાયું ચલાવિયું, બાંધી ધન તે ધર્મ.
 અખંડ વર્ષે બે વહી ગયાં, ખૂટયા ક્યુકોદાર;
 દાતાને ઘેર હોય નહિ, ભારે તો બંડાર.
 માગણ આવે માગવા, કરવો પડે નકાર;
 એથી તો મૃત્યુ ભયું, પુણ્ય પુરપતે સાર.
 નિર્મુખ જે જાચક વગે, કુવચન મુણીએ કર્યું;
 એથી લક્ષ કરોડ વર, મોટું રૂઝ મર્યું.
 ધણી ધણીઆણી કર્મવંન, એ બેનું એક ચિત;
 એકાંત વિચાર એવો ક્યો, બેને પૂરણ શ્રીત.
 નારી કે' સુખ નાવલા, બૂડી હલ્યા આપ;
 પર હલ્યા ક્યો ચકી, પંચ ઘણેરૂં પાપ.

અવશું તો છે નર ધણો, મુઆ પછી સહ કોક;
 અવ જોખ ને નર જશે, મેણાં રે'શે લોક.
 સસવાદી કહે સુંદરિ, પ્રીત તમે કહી પેર;
 હું પરદેશે પરવરું, ઘરણી રહો નમ ઘેર.
 કહે શું બોલો ક્યહા, ક્યમ કરે તરણા મેર;
 હું રૂપવતી જોખનપણે, તરણી વરશે તેર.
 મારો તો તું અવડો, દેખું ત્યાં રહત;
 અનર થાયે જો એક ધડી, વાસુ પહેલી વહત.
 પર ધરતી પરદેશડે, ખાતે ઘોડા ખેડ;
 કંઈ જિવેટે ચાકરી, મુજને આથે તેડ.
 છત છની તે નવ રહે, નારી ક્યમ એક દિશ;
 એ તો મેં નવ કપડે, તારો ભાર તો શીશ.
 નારી કહે અમો નર યશું, ધારણ રાખજો ધીર;
 ન્યાં જાશું તેવા યશું, માના જ્યા પીર.
 મુખ દુઃખ કે કોએતણું, કે આગળ નવ કેણું;
 પાપ પંચ હસાતણું, વેદ વચન છે વેણું.
 સશું, જામશું બેસશું, ચોલાવીશું સેજં;
 અંતર બે બાધવતણું, દેડે રાખશું હેજ.
 કય કહે મણુ કામની, કામ ન જાણે કંથ;
 કામ વાસના કરો નહિ, પરવરો સુખે પંથ.
 આપણુ મંદિર આવશું, સારે નર ને નાર;
 તું નારી હું નર પછી, આપણુનો બ્યવહાર.

ચોપાઈ.

નર નારી જુગતે જોડલાં, ઘણાં મૂલી લીધા ઘોડલાં;
 પોશાક પુરૂપના બેએ સન્ના, ભૂપત જેવા એ બે ભન્ના.
 વજરને તો સોંપો વાસ, પૂરણુ દ્રવ્ય મૂક્યું તે પાસ;
 નિશા સમે નર નારી ગયાં, રનેહ ઝણુથી મુખિયાં થયાં.
 ખેડ ખેડ કરતાં બંને જાય, કોને ન ગણે લેખા માંય;
 ભૂપત ભારે વિધા બણ્યા, જાણે એક જાતની જણ્યા.

ચંદ્રાવતીના રાજ્ય ચંદ્ર, અધિકાર જોતામાં ઈંદ્ર;
 અલખત સેના ધરમાં ઘણી, બાણ લાખ ગઢ માળવતણી.
 ધારા માંહિ કરે તે રાજ, અસલ અન્યા તનથી તોજ;
 ઈંદ્રાદે તેને ઘેર નાર, લક્ષણ તેમાં વીશ ને બાર.
 શિરોમણિ તે માંહે સની, પવિત્ર ઘેર પોતાનો પતિ;
 તે ગામે, આવ્યા એ સ્વાર, જણે કંદર્પનો અવતાર.
 રામ લક્ષ્મણ સરીખી જોડ, નહિ કોમાં ખાંપણ કે ખોડ;
 દેવ દેવાંશી સરખા દીક, મહીપતિને મન લાગ્યા મીઠ.
 બોલાવ્યા ઈંદ્ર ઝીઝાં માન, પ્રીતે આખ્યાં દ્વાદશ પાન;
 કોણુ દેશતણા છે રાવ, ક્યાંથી આવ્યા ને ક્યાં જવ.
 શા શા સગા ને શાં તમ નામ, શું ધાર્યું છે મનમાં કામ;
 બાળાપણુમાં બાળે વેશ, કેમ નિકળ્યા છે પરદેશ.
 ને બોલ્યા મન ધરતાં લાજ, મન ધરજો મોટા મ્હારાજ;
 રત્નપૂતરાય જણો એ વાત, સગપણુ બારે અમ બે ભાત.
 ગામ નામ કહું છું કથી, અમને કો બોળખતુ નથી;
 બાંધવી મન સતત બાકરી, ચિત્તમાં ચાહું છું ચાકરી.
 દાણો પાણી હોશે જ્યહાં, તે કેશણુ રહેવું સહાં;

છપો.

કહીએ પિતાનું નામ, જો કંઈ રહું કરીએ;
 કહીએ પિતાનું નામ, કામ કેશણુ કરીએ;
 કહીએ પિતાનું નામ, જ્યહાં બોળખે આપે;
 કહીએ પિતાનું નામ, જ્યહાં ખત લખવું છાપે;
 વંશ કહેતો વિવા વિગે, હકરાત દેખાડે કાકરી;
 છે નામ અમારૂં નાનીઆ, ચિત્તમા ચઢીએ ચાકરી.
 સુખી તે ધરનાર, સુખી પરદેશ ન જાયે;
 સુખી સજે શણુગાર, સુખી ખડખાન ન ખાયે;
 સુખી ન હંચકે બાર, સુખી બોશિયાળ ન વેઠે;
 સુખી નવ રહે આધિન, સુખી નવ માનજ મેટે;
 સુખી અનેક શોખા ધરે, કરે કલ્પના કામની;
 સામગ્ર ન સુખમાં સાબરે, રટના સીતા રામની.

ધન ગાળે કરે છે જોખ, મુલ્યવંતાં બેઠાં છે ગોખ;
વિનોદ વારતાની છે વાત, વાજે ચોધડિયાં માજમરાત.
અનંગ અંગમાં પેશી ગયો, ચપળાનો ચમકારો થયો;
કામનીંકાયા વ્યાધો કામ, મન નવં રહેવા માંડ્યું કામ.
સેજ એક બેઠાં છે હરી, સપૂત પાસ સતી સુંદરી;
નરશુ નેહ ધરે જોડશે, પેલી વાત પ્રીછી તેટલે.
અરે પ્રભુ એ તો શું થાય, બોલ બંધ . અમારૂં જાય;
પાણી જાગે પરીઆતણું, દુભારો પરમેશ્વર ધણું.
નર કે' નારનું વચનજ. ગયું, વળતું તે તેમાં શું થયું;
છપ્યા.

એક વચનને કાજ, રામે વનવાસજ વેઠ્યો;
એક વચનને કાજ, બળિ પાતાળે પેઠો;
એક વચનને કાજ, વેચિ હરિશ્ચંદ્રે નારી;
એક વચનને કાજ, પાંડવો હાર્યા પ્યારી;
વળીએક વચનને કારણે, ભડં પાયે વનમાં ભમ્યા;
કહે સામળ કુવચન કારણે, સો કીચક સાચે શમ્યા.
વચન એકને કાજ, નજે પીધું પરધર પાણી;
વચન એકને કાજ, કૃષ્ણે કુબ્જાધર આણી;
વચન એકને કાજ, હરે હળાદળ પીધું;
વચન એકને કાજ, દેવ વૈર દૈત્યે લીધું;
શુભકર્મધર્મને શર્મસૌ, વચન જતાં તે વહી ગયું;
કવિ સામળભટ સાચું કહે, વચન ગયું તો શું રહ્યું.
વચનકાજ હરિશ્ચંદ્રે, મસાણે વાસજ કીધો;
વચનકાજ દશરથે, રામને દેશવટ દીધો;
વચનકાજ નળરાય, દાસ યછ દીધું નમાણું;
વચનકાજ લંકેશ, રામનું ગમ્યું ન સપનું;
એક વચનકાજ સ્વર્ગે જરો, વચનગયે સૌ જાય છે;
કવિ સામળભટ સાચું કહે, વચને જગ જીતાય છે.
છૂટું મુકિયે મન, બ્રહ્મ થાયે સો વાતે;
હૂટું મુકિયે મન, વણમે પરવી વાતે;

અરણે જ્યમ અંજુજ દરમાય, જ્યમ વરણે વન્હી હોલાય;
 શેણુદાર દેખી દુઃખ યાય, કરજદાર જેવો દરમાય.
 એમ કરમાઈગઈ તે ધમિની, ભામિનીએ ભાળી ભામિની;
 રાણિએ ચાંપી દદ્યા સાય, બોલી અમૃત જેવી વાત.
 દેખે રાજા દેખે કંથ, અદ્ય વાત રાખી છે અંત;
 કર પકડી બેસાડી સેજ, હેડા સાથે આણી હેજ.
 હાથે વસ્ત્ર વિસર્જન કર્યા, પુરૂષ તણાં આભૂષણ દર્શ્યા;
 મણિયા એળી પેરાવ્યાં ચીર, નારીતણું લાં વાઘ્યું નીર.
 ચતુર એકલાં બેડા ચાર, એ નરનાર ને એ નરનાર;
 એ વાતનું તો અચરજ અડ્યું, કેમ પરદેશે જાતું પડ્યું.
 માંડીને કહી વિગતે વાત, સામળ રે તું મારી માત;
 સદાવ્રત શોભા કરણે, બેઠુ જણુ નીકળ્યાં બારણે.
 સાચાં માન્યાં સર્વે વ્રત, તાંને રથ બેડાવ્યો તર્ત;
 સાસરવાસો પૂરણુ કરી, મોટી વેલ એક મોરે ભરી.
 ગામ સુધી વળાવી દીધ, કામ પુણ્યતણું લહાં કીધ;

મોહનાએ કહી એવી વાત, મુણે સ્વામિજી વિખ્યાત.
 પંડિત ગયો પોતાને ગામ, ગામનામ લખી રાખ્યો કામ;
 હું નહિ મૂકું તારી કેડ, તરણી કેહ મને સાથે તેડ.
 નરનારી બે ઘોડે ચડ્યાં, માત પિતાને પાથે પડ્યાં.
 મધરાતે ચાલ્યાં બે જણાં, પુરૂષ વેપ ગુણુવંતાં ધણાં.
 બત્રીશ લક્ષણુ યુધ નિધાન, જણે આપાદશ વિધાન;
 મહામંદથી બેઠે માલિયાં, ચતુર નરનારી ચાલિયાં.
 ન્યાં દાણો પાણી લાં જાય, સ્નેહ ધણો ને સુખીઆં યાય;
 શુકન વાટ માંહે સુજ્યા, પુરૂષ ને ત્રેમદાએ પૂછિયા.

છપો.

ડાળી યાય ને છીંક, ધ્રમ કરી ધર આવે;
 તોરણુ બાંધે ચાસ, લાભ લાખેણો લાવે;
 ડાળી દેવા દાખ, રાજ આપે તે રિદ્ધિ;
 જમણો ભરવ જાય, સંપત સુખ આપે સિદ્ધિ;

વાહન નાદ નૃતકિતણા, વળિ કુમારિકા કુંભે ભરી;
છત દરશન આમર ચરમ, સામગ કેહ કામ આવે કરી.

દોહરા.

મળે કાષ્ઠને કોયલા, મળે છાણુ ને છાશ;
મળે કાંઠા કે કુશકા, વેદ ન આવે પાસ.
મળે વેરાળી વરતીઓ, મળે રજમ્બલા રંડ;
વણુ ટીલે વાડવ મળે, દૈવ તણો એ દંડ.
મળે જટિલ કે જાંખરાં, કામિની છૂટે કેશ;
મળે જુધ હીણુ બાયસો, હાણુ કરે હમેશ.
કર કાઠી ફૂવાડસો, કર કરવત સતાર;
કરી ન દેખે દેશને, ને કર લોહું લુવાર.
ચર્મકાર ચર્મી લઇ મળે, મળે ચામચો ચોર;
વેચે સાવરણાં મુપડાં, મારગ મારે ઢોર.
લવણુ કે લોહું મળે, મળે પાલી કે પરડ;
તેને મરણુ છે હુકું, મળે ખડગ કે ભરડ.
વણુ પખાલ પાડો મળે, ઉપર સ્વારી ઊંટ;
વેડાંગ વિણ પલાણુથી, ચિંતા થાય ચોખૂટ.
મળે ધૂમાડો ધૂમનો, મળે મહુડાંની મોટ;
મળે તરણુ કે તુમડાં, ખરી વેપારે ખોટ.
ભૂખ્યો આવે ભાંડતો, ફાકતો આવે લોટ;
છૂટી ચાલે છેલડો, ખરી આવે ધર ખોટ.
ખોળ તેલ કપાશીઆ, આટો ફૂટો ઇંટ;
માંકડ મૂછો મારગ મળે, પડે પાણુ કંઈ પીડ.
માયા ખોડો માંજરો, વામણો દામણો દેહ;
રાગી મળે કે રાંડવો, માયે દુઃખનો મેહ.
વેધ મળે વણુ કોયળે, પંડિત પોથી હીણુ;
વણુ તાજુએ વાણિયો, ખરા લાભમાં ખીણુ.
ધોએ વસ્ત્ર ધોખી મળે, તોલ લાભમાં તર્ત;
માર્ગ મેલે વસ્ત્રે મળે, એ મેલ પમાડે મર્ત.

મળે માલણુ ફળ ફૂલશું, મળે તંબોળી પાન;
 મળે નાપિક કર આરશી, ધનના ઢગલા ધાન્ય.
 ગાતી આવે ગોરડી, બણતા આવે બલ્લ;
 ધણુ મળે ધેનુતણું, તો તો ખોલ્યું કર્મ.
 ગુણુ સહિત ગોધો મળે, પોડી પોદ સમેત;
 ધનસહિત ગજને મળે, લાભ રાજનો લેત.
 મળે કમુંબાં કપડાં, મળે મોતી કે મોર;
 દામ આવશે દશ ઘણો, વસત વોરંતી વોર.
 સારી વાતને સામળે, સાઈં દેખે દદ;
 સાઈં કરવા મચરે, કદા ન પામે કદ.
 હળ પજોડી હાયમાં, મોટ માયપર બીજ;
 મળે કણુબી ને કણુશઢી, રામા સંધાયે રીઝ.
 બાંધ ધર્મો હોય બેટડો, માથે હોય ચાર;
 ભેંશ હાંકે બે ભાગિની, નિશ્ચે પરણે નાર.
 ધણું ભયું હોય ગાડહું, હળપતિ હાંકણુદાર;
 ધોળા ધોરી જોતયાં, અલખત અપરંપાર.
 કશકશનો આવે ફૂતરો, હરખ ઘણેરો હામ;
 સન્મુખયછ ને સાંઢિયો, કરીને આવે કામ.
 કોળી મળે કર કામદે, મળે કટારે ભાટ;
 ખડગ હથિયારે કાગીઆ, વેદ સમારે વાટ.
 પોથી પકડી પંડિત મળે, પૂજ્યો અરખ્યો પેર;
 એ શુકનથી સંચરે, ગર્ય રળી આવે ઘેર.
 સાંભળ શામા સુંદરી, અધિક શુકન છે આજ;
 કો એક કદ છે વાટમાં, પછી બેસાડે રાજ.

ચોપાઈ.

વાતો કરતાં વાંટે વલાં, ઘણાક જોજન ગામે ગયાં;
 ઉતયા જઈ ચોટાની માંધ, બાંધ્યા અન્ધ તરતીએ ત્યાંધ.
 તરતીઅવંત દીકા બે તાય, આવી ગુણુકા કરવાં નાય;
 ગાનતાન ને માંડ્યો રાગ, નહિ પગ મેલણુ કેરો માગ.

હાવ ભાવ કટાક્ષે કરી, લે કામિની પુરુષ મનહરી;
જીવતી ભાવ કરે જોડલે, શામા સાન કરી તેટલે.
પ્રિયવતી પોતાનો પતિ, મોટમ પદવી મોટમ મતિ;
વરણાગી વધુની વસ્ત, તોલ ક્યો ગુણકાએ તરત.
કોઈક કૌતક સરખા એન, નર છે પણ નારીનાં નેણ;
સ્વરૂપ સાને શામા સાથ, હેતે કોટમા ધાલ્યો હાથ.
વળી ખોળામા મૂકી શીંગ, એમ ખ્યાલ ગાયા દશવીશ;
ખરી નીશા પોતાની કરી, સોય વળા શોભે સુંદરી.
દીલ રીઝવી દાઓ દેહ, લાડ કરી લલિતાને લેહ;
પામી રીઝ તે પૂરણ પેર, ગુણકા ગઈ પોતાને ઘેર.

દોહરા.

મોટા કણુ મોતીતણા, આંખળા જેવડા બેહ;
તરત લઈ આવી તારણી, ધણો ધરી મન નેહ.
મેવા મીઠાઈને મોતીઆ, જૂપતને કીધ બેઠ;
તમ જોગ છે તે લીજાએ, દાઢ ક્યો એમ ઠેક.
મદન કહે મુણુ માનની, સ્ત્રી સાથે શું સહ;
વેચવા હોય તો વણિકને, તેડી કરાવું મૂલ.
ગુણકા કેહ ઘેલા થયા, શો મોતીમા માલ;
તમ સરખા જો રીઝશે, કરો નિમેષમાં ન્યાલ.
મોહના કહે એ મોતીઆં, બેનો તો નહિ અર્થ;
કહાય ચાર હોય જોડિલાં, આપું ગણીને ગર્થ.
કપટે બોલી કામની, પૂરણ પ્રીતે પેર;
સાથે આવો સોંપીએ, બીજાં બે મુજ ઘેર.
મતિસ્વભાવ જીવતી તણો, જાણે લોભમા જીવ;
વિનાશકાળ વિપરીત મતિ, કરનારો તો દેવ.
મદને વારી મોહના, કરીએ નહિ એ કામ;
એહ અજણી નાર છે, એહ અજાણું ગામ.
જપ્ત મારે છે કહી ગઈ, થઈ ઘોડે અસ્વાર;
ચતુર એવટામાં રહો, નારી સાથ ગઈ નાર.

વેડાંગ વાધ્યો વાટમાં, મોટા તેના મેલ;
 ચિત્ર ભણી બહુ ચંતની, સઘળી વાતે સેલ.
 આદરભાવ અતિશે કર્યો, શતવાતે શત માન;
 મોતી મુખ આગળ ધર્યાં, પ્રીતે મેલ્યાં પાન.
 ખીણ દાસી મોકલી, મદન પાસે લ્યાં મર્મ;
 વાત બનાવી લા કરી, અતિશે જુક અધર્મ.
 ચુગલી થઈ છે ચોતરે, વિપરીત વારંવાર;
 ચતુર નર ચોટે ઉતર્યા, એક નર ને એક નાર.
 નારી તણો નિબે કર્યો, રૂંદું દીઠું રૂપ;
 ચેતો ચેતો ચતુર નર, ભામની લેશે ભૂપ.
 કપટ વાત એ રાખની, અમે સાંભળી કંઈ;
 માટે આવી પ્રીછવા, આવ્યા અમારે મર્ણુ.
 પેલી ખાગોળે પૂર્વ દિશ, કાઠી મૂક્યાં કામ;
 છ જોજન છત્રાલ છે, રહેશે તેણે દામ.
 પરવશે તમે પંચડે, કાણુ ન લાગે વાર;
 ભવ ઉતાવળા જઈ મળો, ભામની ને ભરતાર.
 છેડું જો પડશે રામજી, વનિતા જોશે વાટ;
 વાત સાંભળી વિરમે થયો, અંતર માંચ ઉચાટ.
 અરે ઇશ્વર એ જી થયું, ભામની સાથે ભોગ;
 વેડાંગ બેઠી વાટે વલ્લો, વેદ પડ્યો વિજોગ.
 ખીક ઘણી તે બાળને, વળી વણિકની ભત;
 નાસે નેતું ખડખડે, બોળી બચાનક બાત.
 તરકર દેખી તરકડે, પાગ ન મૂકે પ્રીત;
 ખીકણુ ખીજે એથી નથી, રડા વણિકની રીત.

છપા.

સ્થાનક બેઠો સિંહ, વન ગયો લ્યાં હરણુ;
 સોદા કાળ તિયાળ, તાતો મગે લા તરણુ.
 જોજન કાળે જીમ, મૈયુને શ્યાન સરીખો;
 કુરકડ અરકટ રૂપ, પિંડ મોટેરે પરખ્યો.

બળીઆથી જોદરો યાયછે, ગરીબ સાથ ગાળે ધણું;
 લખવે ક્યારી કુટણું તે, છેતોલ ગાહપણુ વણિકતાણું.
 સહુ ભરે છે પેટ, વણિક ભરે છે વાંસો;
 કે જર મૂકી જાય, પાણું લીધાનો સાંસો.
 મરી જીરાની માંય, જર તે વાળી નાખે;
 વાસો સગો સહોદર, સ્નેહ તેનો નવ સાંખે. '

આપણુ જોનાણું માગીએ, દુશે માગો છો દોકડા;
 એ માગે જો અરધિયું, કેહ લાવો રૂપીયા રોકડા.
 વસે નહિ જ્યાં વણિક, તેહતો વિજડ કહેવું;
 વસે નહિ જ્યાં વણિક, ત્યાહિ વાસો નવ રહેવું.
 વગે નહિ જ્યાં વણિક, ત્યાંહિ વેપાર ન કરવો;
 વસે નહિ જ્યાં વણિક, ત્યાંહિ ભંડાર ન ભરવો.
 વેહેવાર વિવેક વિદ્યા નહિ, વસે નહિ જ્યાં વાણિયો;
 વણું અરાધમાં વેવારિયો, સામગ્ર કેહ જીમતે જાણિયો.
 જીવ દયા પ્રતિપાળ, દિલ દાતા ને દાનો,
 વણુજવજીરને બ્યાજ, મોઠમે મહીપત માનો.
 જરૂરી મજૂરી અનેક, કપટ કિરનો કણીઓ;
 ડોશીના દામ દવાલ, ભાર ભંડારી ભણીઓ;
 છે શુણુસાગર ગરવો ધણું, લેણુ દેણુ લાયક લલો;
 વિવેક વિમળ વરવાણિયો, સામગ્રમટ કવિએ કલ્પો.
 દહ હેડાનો ધીર, નીરમાં નાણાં નાખે;
 એ ગલો દિલ દોક, મુખે ભુંડું નવ બાખે;
 અંગમાં પ્રગટે બુધ, સમે પરમાણે સજે;
 કરે લાખોનો વણુજ, જર બ્હાણેએ મૂજે;
 દોશર કરે દોડી તણી, ખરએ કોડ જશ જાણિઓ;
 ચાર વરણુમાં ચતુર નર, વિવેક જોતાં તો વાણિઓ;
 કરે વણિક વેપાર, વણિક વિવેકી ગલો;
 અકલ ધણી અપાર, વણિક જાયે નહિ વાચો;
 વણિક કરે નહિ પાપ, વણિક જારી નવ જાણે;
 વણિક રહે ગાળો માંખી, વણિક અકાર નવ આણે;

વણિક નંવ યાગે આક્રો, મહાજનમાં મહિમા ધણી;
બંદી છોડામણ બહાદુરો, સામળ તોલ એ શાહતણો.

દોહરા.

ખીલે ધણું જાએ ધણું, ધણી દેશીર કરનાર;
ધણો વિવેક તે વણજમાં, શાહવટનો સરદાર.

ચોપાઈ.

તેહ મદન તો નાઠો તર્ત, નંણે માયે આવ્યું મર્ત;
મોહના શુણકને ઘેર ગઇ, વળતી તેની ધી ગત થઇ.
શુણકાએ તો જોડ્યા હાથ, ખોલી તે મોહનાની સાથ;
મારા ગામતણો ઠાકરો, અતિશે લંપટ છે આકરો.
તેને જાણુ તમારું થયું, એકંતે તેડીને કહ્યું;
એક નર ને ખીછ છે નાર, જાએ નીકળી કરીને જાર.
જશ જરવંતા દીસે જોર, આવ્યા હાથ આપણને ચોર;
એ પુરપને પ્રાણે કીજિયે, નારીને આપણુ લીજિયે.
દિલ દયા ઉપની છે મુને, તેડી લાવી મંદિર ઘુને;
ઠાઠી મેલ્યો તારો કંથ, પૂર્વ દિશા પશ્ચિમના પંથ.
માટે મંદિર મારે રહો, કામકાજ તે મુજને કહો;
શોખિતા પેરો શણગાર, ભોગવો નિલ નવા ભરતાર.
ચુઆ ચંદન બેઠે જરાસ, લક્ષ્મી લીલાસેર વિલાસ;
ખાવ પીઓને ખુખી કરો, પ્રીત પરદેશીની પરહરો.
ન ગમે વાતને અમને નડો, પુરપતિ કારાગૃહમાં પડો;
પ્રીત કરો તો રાખું પાસ, નહીં તો દળશે યારો દાસ.
મુજ સહિત દાસી લાં સહુ, રાય ખોતાની કરશે વહુ.

લગાર મુખ મરડ્યું નહિ, વરવી ન કીધી પાત;
અરુણ એટલે આયમ્યો, થઈ અંધારી રાત.
સૂતી સહુકો સુદરી, ભર નિદ્રાવશ હેય;
મન એક જગે મોહના, કળી શકે નહિ ક્રેય.
ચાતુરને નિદ્રા કશી, આજસ રાખે ન અંગ;
ચતુરા પડી છે પાગમા, થયો ગુણકનો સંગ.
ઊડી મન આસન તણ, જરૂરપણે હું જાઉં;
ગુણકા ગુણ દીધો મુને, કાંઈ આશીર્વાણ ચાઉં
છધી.

પાણી આપેને પાય, ભલું બોજન તો દીજે,
આવી નમાવે શીશ, હવત કોડે કીજે.
આપણુ ધાસે દામ, કામ મોરોનું કરીએ, '
આપ ઉગારે પ્રાણું, તેહને અર્થે મરીએ. '
ગુણ કેડે ગુણ દશ ગણે, મનમા વાચા કરમે ક્ષી;
અવગુણ કેડે ગુણ કરે, તો પિતૃ પિંડ લેશે નહિ.
પિતૃ તારે લે પિંડ, કુડ કપટ તે કાચું;
પિતૃ તારે લે પિંડ, બોલિયે તેમા સાચુ
પિતૃ તારે લે પિંડ, ગુણ કેડે ગુણ કીજે,
પિતૃ તારે લે પિંડ, વેર પિતાનુ લીજે;
પિતૃ તારે પિંડ લે, કષ્ટ ખીજના કાપીએ;
સામજ કહ પિંડ પિત્રાઇલે, જોબ્યાન મિકેધન આપીએ.
ચોપાઈ.

તે ગુણકા પોઢીતી જ્યામ, પછી તારૂણી આવી સામ,
તેના મુખમા કુંચો દીધ, કટાર પોતાનો કરમાં લીધ.
ઉંઘ મધ્યે દીધી છે આચ, છેદી નાસિકા અગુણ પાચ;
કાપી હોઠ બે અંગુળ એક, છેદા કર્ણ બે કરી વિવેક.
હાથ પગે બંને બાધીયા, પાપ કર્મ તેના કાપીયા;
એક રથને બાધી તે નાર, કાપી છબ જેનો વેપાર.
કાપી ચોટવો બાડી કરી, મધરાત સમે નારી નીમરી;
શોબ્યો પુરુષતણો શણગાર, આપે અન્ન ઉપર અસ્વાર.

ધશાન ખૂણે આપે ગઈ, વાટે તેની શી ગત થઈ;
 વણિક વાલ્ય દિશાએ ગયો, સમાચાર તેનો શો થયો.
 બરતાર બામનીકેરા ભોગ, વહેતી વાટ પશા વિભોગ;
 ચાલી ચતુરા ચતુર સુખાણુ, પ્રમદા એકલી પંથ પ્રણામ.
 જીવતી વાટે ચાલી જાય, દવ દોઢો બળતો વનમાંય;
 તેમા એક બળે છે નાગ, નાકનો નવ લાગ્યો લાગ.
 પરમેશ્વરનું ધરિયું ધ્યાન, પ્રભુ મને યાઓ તુપમાન;
 ઠરે તરફટાટા ઝૂરે ધણું, દુખ જળ્યું તરણી તેતણું.
 અશ્વચક્રી ઉતરી તે હેઠ, મકી ઢાલ અગનમાં દેઠ;
 પગ મૂકી પન્નગ કાઢીઓ, બહુ સુખ તેને વાધીઓ.
 પોટલીએથી સિંચુ નીર, શીતળ થયું તેનું ગરીર;
 તે પન્નગને વાચા થઈ, કયા કામની પ્રત્યે કહી.
 તે બળતો રાખ્યો મુજ દેહ, નિઝે મુજને પ્રગટયો નેહ;
 સર્પ બોલિયો શામા સાથ, હેતે મણિ એક આપી હાથ.
 એહ અમૃત્ય શોભે સાચ, પ્રોટા ગુણ એમા છે પાંચ;
 સર્પતણું ચડ્યું હોય ઝેર, મરતો હોય થતો હોય કેર.
 મણિ મેલે જીવતો તે યાય, ઝેર દુઃખ સમજી જાય;
 બીજે રગતપીતે ગળે, દેહ અગ્નિની પેરે બળે.
 મણિ ધશીઓપડીએ તર્ત, કંચન નેવી કાયા વર્ત;
 ત્રીજે હોય કાયા કોઢીઓ, લખત પાપ થયો લોભીઓ.
 તેને ધશી પાઓ દિન સાત, કાયા નીરોગ બળે તે જાત;
 ચોથો આળે હોયે અંધ, પડલ આવેલા લોચન અંધ.
 અંજન કીધે કાપે કષ્ટ, નેત્ર ખુલે ને દેખે દષ્ટ;
 પાંચમી વંઝા હોયે વેદ, ન આવે ઋતુ ખરે એ એદ.
 આઠ દિવસ પાછાએ અર્ક, મોટી વંઝા પણ ધારે ગર્ભ,
 હું છું વાસુકિકેરા વંશ, અવનિર્મા પડ્યો છું અંશ.
 રહું એ મારી પાસે રત્ન, જળવી રાખ તું કરી જાત;
 દેવતાને દુર્લભ છે એહ, તુજ ઉપર મુજને છે નેદ.
 તે તો કષ્ટ મારું કાપિયું, એ રત્ન મેં તુજને આપિયું;
 વળી એક કહું છું તુને, બીડ પડે મંબારને મુને

આવી હશે રહીશ' સાંધ, વિપમ વાટ કે વસમી જગામ;
 હું ચાકર થઈ રહું તાહરે, તું તો પ્રાણુદાતા માહરે.
 અધિકપ્રીતે મણિ આપિયો, ચાતુર નર પંથે ચાલિયો;
 જોતો નગર તે જુગતે જાય, જઈ પિંચ્યો મહીડાપુર માંય.
 ક્ષોપારખ કોટિધ્વજ કામ, રહેતો વાણવટી તે દામ;
 નિશા વાસો રે'વા કારણે, બાંધ્યો અશ્વ તેને બારણે.
 મોટા જાણી દીધાં માન, ભાવતાં ભોજન મેવા પકવાન;
 બેઠા વાત કરવા એકાંત, બલપણ જાણી ભાગી બ્રાંત.
 મલિન તમારું કેમ વદન, રિદ્ધ છે ને કાં કરો રૂદન;
 સાંભળ પંથી મારા બ્રાત, મારા દુઃખની કહું શી વાત.
 છપન કોડ ટકા છે ગર્થ, એ તે શે આવે મુજ અર્થ;
 ઘણે પાપે હું તે ગાંજ્યો, વ્યર્થ જન્મ થયો છું વાંઝીઓ.
 નથી જોતું કેા મારું મુખ, દેહમાં પ્રગટ્યું એ મોટું દુઃખ;
 બ્યારે મારે છવડો જાય, પર દ્રવ્ય ખાલસાઈ પાય.
 એમ કહીને આસુ ભરી, તે પંથીએ મનમાં ધરી;
 સાંભળ રે વણિકના તેન, ધીરજ રાખજો તારે, મન.
 ઝડપ સમે તુજ નારી દાઢ, મણિ ધોઈ પાઓ દિન આઢ;
 રહેશે ગર્ભ પ્રસવશે પુત્ર, શોભશે તારૂં તો ધરસૂત્ર.
 નાજે કહું તું સાં તેમ કયું, તે નારીનું હૃદય કયું;
 હૈડામાં પ્રગટ્યું બહુ હેત, સોંપ્યું તન મન ધન સમેત.
 તમ પાસે માગું છું અમો, ભગિન કન્યા વરજો તમે;
 એ પાળી પુત્રી માહરી, પરણીને કરજો તાહરી.
 તમ વિના પરણાવું આપ, તો પ્રલ્લેકાળનું માથે પાપ;
 રીતભાત તો કોડે કરી, મોહનાએ માણુકદે વરી.
 સસરા પાસે માગી શીખ, મન માંહે નવ આણી બીક;
 જરૂર જત્રા મારે જરૂં, ઇષ્ટદેવ ઝોંશીગણ ચતુ.
 લાખકોડનો આપ્યો માલ, તે મૂકી ચાલ્યો તત્કાળ;
 પિયેરમા તે કન્યા રહી, મોહનાકેરી શી મત યદ.

દાહરા.

આલી ચતુરા ચંચળ ચિત્ત, બ્યાં બદીકેદાર;
 મનુષાદેહ સફલ રૂપ્યો, શત્રો શુભ સંસાર.

પુરંદરસેન ત્યાં પુરપતિ, અંધ થઈ બેઠો આંખ;
 દુઃખ દાવાનળ દેહમાં, સુખીઓ કેમ રેહ સાંખ.
 અકળાયો ઘણું અધિપતિ, આવ્યો સમીપે ઇશ;
 રૂનાન 'કરી' સમર્પવા, માંડ્યું તેણે શીરા.
 દુનિયા મળી છે દેશની, સદુ રૈયતને શોક;
 એવો રાય મળશે નહિ, ત્રાહ ત્રાહ કહે લોક.
 મોહનાએ મન વિચાર્યું, શે અર્થ આવે રતન;
 શિશ અર્પે સેનમાં, જીવનું રાખું કરી જતન.
 મહિપત તું મરીશ મા, ગુણવંત આવો ઘેર;
 કઈ ક્ષણમા દેખતા, નિવારું સૌ કેર.
 પુરપતિ આવ્યો મેલમા, જ્યાં ઇશ્વરની મેર;
 અંજન કીધું આંખમા, પુણ્ય પ્રીતની પેર.
 અપળાવંત ચક્ષુ થયા, તરણિ જેતું તેજ;
 અતિ સુખ પામ્યો અધિપતિ, હૈડે પ્રગટ્યું હેજ.
 કન્યા ઘેર કનકાવતી, દીધું કન્યાદાન;
 રાજપાટ આ 'તુજતણું, મોહના પામી માન.
 કર સંપૂર્ણ કરી બોલિયો, સુણો સસરાજી સલ
 જોવો દેશ મારે ઘણો, પરમેશ્વર રાખે પલ
 જરૂર જાતું છે જાતરા, આવીશ થોડે દિસ.
 પૂજ્યું પરબ્રહ્મને, ગોકરણેશ્વર ઇશ
 મૂકી માનુની ંદિરે, ચાલ્યો ચતુર સુમણ;
 દમલપુર વિશે ગયો, બીમ ભલેરો લાણ
 પદમાકર પરધાન છે, પુણ્યવંત બહુ પેર
 મોહના અશ્વજ આંધિયો, તે ગુણનિધિને ઘેર
 ખાન પાન બક્ષ બોલ્ય ને, લવંગ સોપારી લીધ
 અરસપરસ અદકેરડી, વીતક વાતો કીધ
 વાત કરતાં વજરને, આંખે આંસુ ધાર
 દુઃખ અર્જુવમાં તે પડયો, અપરંપાર અપાર
 કહો છો તે સર્વે ખરું, નર જાજા વિન્નેગ
 એકજ એક છે દિકરો, તેને છે ક્ષયરોગ

સોળ વરશે સલક્ષણો, કળા જોતરને બાર;
 પદ્મનીથી છે પુટડી, તેર વરસની તાર,
 તેના પિતાને તન નથી, એ કન્યા છે એક;
 દુઃખ દાવાનળ દેહમાં, વિપરીત એહ વિવેક.
 એ દુઃખે દાઝી ગયા, દહન કરીશું દેહ;
 બે દુઃખ કેમ વિસારિયે, નેણે આંસુ મેહ.
 છેલ્લે ક્યારે પાણી ગયું, તોલ કરતાં તર્ત;
 બે ચાર કે દશ દિવસે, માથે આવ્યું મર્ત.
 મહા દુઃખ પામી મોહના, હેડે રાખે ધીર;
 શ્રીકૃષ્ણ કરાર એને કરે, બળભદ્રકેશ વીર.
 પાયો મણિ ધશી ધશી, જરા પામી તે જોગ;
 કાણુ એકમા જોવધયો, ખડતાલે ક્ષયરોગ.
 ક્યન જોવી કાયા યદ્ય, જમ્મે અદીશેર અખ;
 સુખસાગર અતિ ઉલટયો, માત તાતને મન.
 પ્રધાન પુત્રી પદ્મની, પરણાવી બહુ પ્રીત;
 આપ્યા મન રથ ઘોડલા, રાજસ રૂડી રીત.
 વીસ દિવસ વાસો રણા, કરી સસરાને અર્ગ;
 ભાતું જરૂરી ભાતરા, કૃષ્ણ દેવનું કર્મ.
 મહિલા મહી મંદિરે, પરવરીઓ તે પંથ;
 ચંચળ અથ ચલાવિયો, સમરી ગમયાકંથ.
 આતુર પુરૂષ તે દીસનો, ચિત ચિંતા ધરંત;
 ચંદ્રાવતી નગરી વિષે, ચંચળ પોતે ચંત.
 ચંદ્રસેન રાજા ચતુર, ચંદ્રાવતી ઘેર નાર;
 ચંદ્રવદની ઘેર દીકરી, અધિક રૂપ અપાર.
 દોહત દુનિયા અતિ ધણી, ધણી લક્ષ્મી ધરસત;
 કાયા કુટિ કોઢિયો, પેટ નહિ તે પુત.
 રક્તપીત રોગે રહ્યો, ચૂએ રૂધિર ને માસ;
 લક્ષ વીછીની વેદના, પાપતણા પ્રગંભ.
 અન્ન નીર નિદ્રા નહિ, જંપે ન અષ્ટે જામ;
 ધારે કરવત મુકાવવા, ભાએ ધશી દામ.

પ્રયાગ જઈ પ્રાણે કરું, દેહ પડે જો ગંગા;
 તો તો સ્વર્ગ સધારીએ, જ્યમ લમ રૂડો રંગ.
 પાટ - સોંપ્યો પરધાનને, રિદ્ધ સિદ્ધ સહુ રાજ્ય;
 પરતાનું કર્યું પુર વિષે, તતુ કરવાને તાલ્ય.
 વિશ્વ બધું જોવા ગયું, કલકલ કરે કલપન;
 પ્રયાગ જાય છે પુરપતિ, કરવા દેહનો અંત.
 મોહનાએ મન વિચારિયું, ભારે દીઠે ભૂપ;
 પાછો વાળ્યો પુરપતિ, રૂડો રાજસ રૂપ.
 શુભ વચને સંનોપિયો, ધારણુ દીધી ધીર;
 મણિ ધરીને ચોપડ્યો, શુદ્ધ કર્યું શરીર.
 યર્ષ દેવાંથી દેહડી, ભારે પામ્યો ભોગ;
 કોઠ ટળી કંચન થયો, રૈ રૈ કાપ્યો રોગ.
 પ્રસન્ન થયો તે પુરપતિ, મનમા થયો તે મગ્ન;
 કન્યા પરણાવી કોડગુ, લઈ લાખેલું લગ્ન.
 રાજપાટ સર્વે તાલફે, આ છે તારો દ્રવ્ય;
 ગજ રથ ઘોડા માલ ધન, ચાકર તારા સર્વ.
 તેર દિવસ તે લાં રહ્યો, માગી વેદ વિદાય;
 જાત્રા જઈને આવશું, સારે આનંદ થાય.
 અન્ન સજીને એકસો, પરવરિયો તે પંથ;
 પુર દક્ષિણુ જૃથ્વીતણું, ગ્રંથલ રહું ચંત.
 ગયો ફરતો લાં ગુણુનિધિ, સોપારા ગુણુ ગામ;
 ધર્મધર રાજ્ય ધરાપતિ, નિર્મળ નરપતિ નામ.
 ચૂકવે રાજ્ય એખંટનું, કોકણુ પર્વત કરંત.
 દુરમન દ્રેપિ દેશપત, તેના દર્પ દરંત.
 અનમી નર નમાવીઆ, ગિર શોભાવ્યું છત્ર;
 સિંહાસન મોનાતણું, પુંડળ ચોડવાં પત્ર.
 આણુ કરે અવનિ વિષે, અજીત નામ દેવાય;
 પેશકશી સહુ પુરપતિ, જરૂર આપત્રા જાય.
 અલખત ધણી અપુત્ર તે, એ મોટો અન્યાય;
 પૂજાવતી કંદર્પ સમી, એકલી એક કન્યાય.

લાડકવાઇ લાડકી, બાળા બુધ નિધાન;
પરાક્રમ જોતે પદ્મની, વરસ બાર નિધાન.
પિતા જીએ નિલ પદ્મની, કુળ શોધે જે કામ;
કાલ એને પરણાવશુ, સાત પુત્રને કામ.
ધર જમાઈ કરી રાખશુ, તેને સોપશુ રાજ,
એમ દિવસ નિલ નિર્ગમે, દુખ કરે તન તાજ.
સાહેલી સરખી સહુ, શોભિત દીસે સાત;
રમત રમાડે રીઝવે, આનંદ કરે દિન રાત.
એક દિવસ કૃષ્ણાવતી, પોહોડી હુતી મેજ,
બાવન ચદન બરાસના, બેક તરતીબે તેજ.
પુષ્પ પાથર્યા પલંગમા, પુષ્પની ચોળી ચીર;
શુભાળ અત્તર ને અર્ગળ, તિર્મળ તેના નીર.

ઈંદ્રવિજય.

ફૂલકિ માલ બની ધંક સુદિર, હાથમે ફૂલ લિયે જ્યું ખરી હૈ;
ફૂલકિ સારિ હિ ફૂલકિ ચોરિ હિ, ફૂલકિ બાસ સુબાસ બરી હૈ;
નેન બયે દહ ફૂલ શુભાળન, નામિક ફૂલકિ કાચિ કરી હૈ;
સામલ કે, યહિ ફૂલકિ ફૂલ સુ, ફૂલ હિ આપ બિધાત ધરી હૈ.

દોહરા.

કેસર કાળી કરતુરી, ચપક ચમેલિ જાય;
સુગંધ છે શત સહસ્રધા, કોમળ તેની કાય.
દીપક બળે ચોદિશમા, જળકે ઝાકમઝોલ;
બાળા વરસજ બારની, કરે તે માહી કપોલ.
મદમત મહિલા માલતી, જીવતી જોખન વેશ;
બર નિદ્રામા ભામની, છૂટા શિરના કેશ;
સવાગન મોહામણો, ભૂમિ સુધી ભાગ.
પુશખોઇ લેવા કેશથી, ચઢ્યો નમેરા નાગ.
કર લાગ્યો કન્યાતણો, ડશી અંચુલિ તર્ત;
પૂર્વ જન્મ વૈરે કરી, માનુની પામી મર્ત.
અરુણ ઉઠે દીડી નહિ, વાએ ચાપી વાત;
પ્રાણ રહિત યદ્ય પ્રેમદા, અદકો મન ઉત્પાત.

જય જંખના કરતો જય, ગયો રૂપાવતી નગરી માંય;
 રામચંદ્ર તેનો રાજન, મહાદાતા મોટેરો મન.
 રામાદે ધરણી શુભ રૂપ, ભાગ્યનિધિભામની તે ભૂપ;
 અરણુના અરભડી એક, વિદ્યા વખાણુ વધુ વિવેક.
 બહુ શુણુ બાર વર્ષની યદ, પિતાપ્રત્યેએક વાતજ યદ.
 ઇચ્છાવર વરશુણુ અમો, વર જોળી જોનો મા તમો;
 નથી જોવો મારે રાય કે રક, નથી જોવો વરણુગિયો વંક,
 નથી જોવી વિદ્યા કે વાણુ, નથી જોવી ધન કેરી ખાણુ.
 એક પૂછુ તેનો ઉત્તર દિયે, ને મુજને વેચાતી લિયે;
 એટલુ પણ મારે પાળતુ, વચન જાતુ હોયે વાળતું.
 જે કોઈ ધંથી પયે પજે, તેને માતુની તેડી મજે;
 પૂછે વાત જુએ ચાતુરી, અતિ પરણ્યાની છે આતુરી.
 જેથી ઉત્તર નન દેવાય, તેને રિર એક દંડજ થાય;
 શામ વદન કરે તે દિગ, ચૂનો ચોપડે તેને શીશ.
 તતં તજવે સાથી ઠોર, આપે એક સોનાની મોર;
 જય ગામ કે ભીખી ખાય, મિશ્કારમ તેની નવ થાય.
 મનસેન તે ગામે ગયો, પદ્મની પામે જલ્દને રહ્યો,
 ભામની નિલ અંમાને ભજે, અભિમાન મનમાથી તજે.
 મોહી મનતણુ જોઈ રૂપ, નિજે જોઈ 'દોષ' ભારે ભૂપ,
 દીદો દેવાલી જો દેહ, નારીને મન પ્રગટ્યો તેહ.
 ગરે અમા તું મારી માત, કંઈ વિનતિ જોડી હાથ,
 આને જાન વાતોતુ થજો, આ પથી મારે વર હજો.
 આમન બેસણુ દીધા માન, હાજર કીધા ફેશણ પાન;
 બોલી મુજે મુકીને શુભાન, હજો પ્રભુ એતુ કલ્યાણ.
 પ્રથમ પ્રશ્ન એક પૂછુ તુને, તેનો ઉત્તર આપે મુને.

છપે.

પ્રશ્ન—તજતુ તે શુચ, શુચ પરહરતુ પ્રીતે,
 બાળતુ તે શુ બોલ, ન સોભે તે કહો રીતે;
 રતુ તે શુ કામ, દાટવુ તે શુ કહિયે,
 ભડતે શુ લણુ ભાવ, શુ કહે લાયક લહિયે,

કહો કરપી દ્રમ તે શું કરે, ભુંડું તે શું બાખિયે;
જો ઉત્તર આપો એ અધિક, તો કંથ કરીને રાખિયે.

દોહરા.

મદન કહે રે માતુની, પૂછ ગમે તો પેર;
પરણે તારે મન ગમે, કે બેશી રેહ ઘેર.
આપીશ ઉત્તર તુજને, ઉતારીરાતુજ ગર્વ;
નહીં જાણુતી મન વિશે, હું જેવા છે સર્વ.

છપા.

ઉત્તર—તજ લંપટ જે ગોર, તજો નારી નિઃશંકી;
તજાંતરકર જે તતુજ, તજો જે વાટ છે વંકી;
તજ મૂરખશું મેળ, તજો જૂઠાં જે રમતું;
તજ ખોટાશું ખેલ, તજો પરંપ્રાતે જમતું;
વળી તજવી તનયા પારકી, તજ મોટાશું મમત કર;
તજવી પણ હોંસ હરામપર, સામજ કહે તજ જૂડ જર.
પરહર પ્રીત પરનાર, પરહરો નારિકુળહોભી;
પરહર અટકણુ અથ, પરહરો મિત્ર જે સોભી;
પરહર પૂત કપૂત, પરહરો પુરુષ કુસંગી;
પરહર વાસ કુવાસ, પરહરો દાસ કુડંગી;
પરહર જે કારજ પુણ્ય વિણ, પરહર ચાડી ચિતથી;
સામજ કહે પરહર પાપમતિ, પરહર પરનિંદા નિલથી.
બાળ પરાણે પ્રીત, બાળ નિર્ધન પરણેતર;
બાળ શુદ્ધ કુશુધ, બાળ ન્યાતિ વિણુ છવતર;
બાળ સૂમનીં સેવ, બાળ કરપી ધર નાણું;
બાળ સુમલિની ચાલ, બાળ બકરી દૂઆણું;
વળિ બાળ વસતું જે સાસરે, બાળ બનેવી ધર જતું;
સામજ કે' શુદ્ધિ બાળજે, દરિદ્રિએ ડાલા થતું.
ન શોભે રાંડી રૂપ, ન શોભે વિદ્ય વણુ વધિ;
ન શોભે સેન વણુ ભૂપ, ન શોભે સ્વજનની નિંદા;

જય જંખના કરતો જય, ગમે રૂપાવતી નગરી માંય;
 સમર્થ તેનો સજન, મદાદતા મોટેરા મન.
 સમાટે ધરણી શુભ રૂપ, બાઅનિવિભામની તે બૂપ;
 અરણના અરબટી એક, વિદ્યા વખાણ વધુ વિવેક.
 બહુ ગુણ બાર વર્ગની યદ્ય, પિનાપ્રત્યેએક વાતજ યદ્ય.
 ઇચ્છાવર વરગુણ અમે, વરખોળી જોનો મા તમે;
 નથી જોવો માટે રાય કે રૂ, નથી જોનો વરણાગિયો વંક;
 નથી જોવી વિદ્યા કે વાણ, નથી જોની ધન કેરી ખાણ.
 એક પૂછુ તેનો ઉત્તર દિયે, તે મુજને વેચાતી લિયે;
 એટલુ પણ મારે પાળતુ, રચન જાતુ હોયે વાળતુ.
 જે દોષ પંથા પંથે પમે, તેને માનુની નેડી મમે;
 પૂછે વાત જુએ ચાતુરી, અતિ પરપ્રધાની છેઆતુરી.
 જેથી ઉત્તર નન દેવાય, તેને સિર એક દંડજ યાય;
 ગામ પદન કરે ને દિન, ચૂનો ચોપટે તેને શીરા.
 તતં તજવે લાથી ઠોગ, આપે એક મોનાની મોર;
 જય ગામ કે બીખી ખાય, મિશરન તેની નવ યાય
 મદનસેન તે ગામે ગયો, પડાની પામે જઈને રહ્યો,
 બામની નિલ અંગાને બને, અભિમાન મનમાથી તજો.
 મોહી મદનવળુ જોઈ રૂપાનિયે 'હોઈ' બારે બૂપ,
 દોહો દેવાની ગો દેહ, નારીને મન પ્રગટ્યો—તેહ.
 બારે અગા તુ મારી માત, દેઈ વિનતિ જોડી હાથ;
 આને જાન વાતોનુ થજો, આ પથી મારો વર હજો.
 આસન બેમજુ દીધા માન, હાજર કીધા ક્રોધા પાન;
 ખોલી મુખે મુકીને ગુમાન, હજો પ્રભુ એનુ દયાણ.
 પ્રથમ પ્રજા એક પૂછુ તુને, તેનો ઉત્તર આપે મુને.
 છપો.

પ્રશ્ન—તજતુ તે શુભ, શુભ પરદરડુ પ્રીતે,
 બાળવુને શું મોવ, ન જોએ તે કહો રીતે;
 કરતુ તે શુ નમ, દાટવુ તે શુ દલિયે;
 બકતે શુ મણુ બાવ, શું કહે લાયક લલિયે,

કહો કરપી કામ તે શું કરે, બુંડું તે શું ભાખિયે;
ને ઉત્તર આપો એ અધિક, તો કંથ કરીને રાખિયે.

દોહરા.

મદન કહે રે માનુની, પૂછ ગમે તે પેર;
પરણે તારે મન ગમે, કે બેશી રહ ઘેર.
આપીશ ઉત્તર તુજને, ઉતારીશ તુજ ગર્વ;
નહી ભણતી મન વિપે, હું જેવા છે સર્વ.

છપા.

ઉત્તર—તજ લંપટ જે ગોર, તજે નારી નિઃશંકી;
તજ તરકર જે તતુજ, તજે જે વાટ છે વંકી;
તજ મૂરખશું મેળ, તજે ભૂગટે જે રમતુ;
તજ ખોટાશું ખેલ, તજે પરેન્નાતે જમતુ;
વળી તજવી તનયા પારકી, તજ મોટાશું મમત કર;
તજવી પણ હોસ હરામપર, સામજ કહે તજ ભૂઈ જર.
પરહર પ્રીત પરનાર, પરહરે નારિકુળલોભી;
પરહર અટકણુ અશ્વ, પરહરે મિત્ર જે લોભી,
પરહર પૂન કપૂત, પરહરે પુરુષ કુસંગી;
પરહર વાસ કુવાસ, પરહરે દાસ કુદંગી;
પરહર જે કારજ પુણ્ય વિણ, પરહર ચાડી ચિત્તથી;
સામજ કહે પરહર પાપમતિ, પરહર પરનિંદા નિત્યથી.
જાળ પરાણે પ્રીત, જાળ નિર્ધન પરણેતર;
જાળ યુદ્ધ કુયુધ, જાળ ન્યાતિ વિણુ છવતર;
જાળ સૂગની સેવ, જાળ કરપી ધર નાણું;
જાળ મુગોલિની ચાલ, જાળ બકરી દૂધાણું;
વળિ જાળ વસતું જે આસરે, જાળ બનેવી ધર જતુ;
સામજ કે' યુદ્ધિ જાળજે, દુરિદ્રિએ ડાહ્યા થવુ.
ન જોભે રાંડી રૂપ, ન જોભે વિપ્ર વગ વધિ;
ન જોભે સેન વણુ ભૂપ, ન જોભે નિંદા;

ધિક્ક રૂપ સ્વરૂપ ને, કૃપણ આગળ કર ઝોડે;
 ધિક્ક કાળ કવિરાજ, જગ કરપીના નોડે;
 ધિક્કાર પાત્ર મુપાત્રને, કૃપાત્ર પાસ રંગિત રહે;
 સામળ ધિક્ક વિદ્યા ચાતુરી, ગરથ કાળ દુરગુણ મહે.
 બાળ તે જન્મણો દાય, નીચ આગળ નિલ ઝોડે;
 બાળ તે જન્માર્ધનું કામ, સસરા આગળ કર નોડે;
 બાળ રામાનું રૂપ, જાન કામે ને જામે;
 બાળ પંડિતનો પાક, ગુણ હીણ સામે ગાયે;
 વળિ બાળ રાજ તે રાયનું, રેયત રંજતડી ધન હરે;
 સામળ કહે બાળ કવિપણું, ને કરપીની કીરત કરે.
 ભણ્યો વિદ્યા તે વ્યર્થ, વિવેક ન જોણે ભણ્યો;
 રણ્યો ગર્થ તે વ્યર્થ, મતિ અહંકારજ આણ્યો;
 વેપ ધર્મો તે વ્યર્થ, મનખો ને નહીં માણ્યો;
 વરણુ ઉત્તમ તે વ્યર્થ, નમ્રતાનો ગુણ નાણ્યો;
 હાપણુ વ્યર્થ દરિદ્રતા, અવતાર વ્યર્થ પુણ્યકામ વણુ;
 સામળ કહે વ્યર્થ શાણુપણુ, હેઠે શૂન્ય શીરામ વણુ.
 નગણુને નમનું વાટ, વાટ વખાણુ વેરીનાં;
 વિદ્યા ગુણ વિણુ વાટ, વાટ મોટમ મેરીનાં;
 ગુણકાના ગુણુ વાટ, વાટ હાથો ને હોડે;
 હંડ ભયો તે વાટ, વાટ ને જુગટે નોડે;
 ન વધ્યો જશનો જર વાટ છે, વાટ કપટ કડક કામનું;
 સામળ કહે વાટ બિડાડી જન્મમાં, હેઠે નામ નહિ રામનું.
 ગરથે શોભે શૂદ્ધસ્થ, દાન શોભે તે દાને;
 ધરણી શોભે ગેહ, માનવી શોભે માને;
 દેવળ શોભે દેવ, દેવ શોભે પુર પૂજ્યે;
 શર કર શોભે શસ્ત્ર, શર શોભે રણ ઝુઝે;
 માગણુ શોભે મીઠાસખી, મુકંડ ગાન શોભે ધણું;
 સામળ જન શોભે શ્રેષ્ઠતા, કૃષ્ણ કીરતનથી કવિપણું.
 મામની ખુંડી ભોગ, ભોગ ઘેલું ઘર સત્તર;
 પાળક પુત્ર ને ભોગ, ભોગ ને પુત્ર કપતર;

ભોગ દેહમાં રોગ, ભોગ જે પાપે રળવું;
 ભોગવહાલા વિભેગ, ભોગ કવેળા મરવું;
 મહાભોગ પ્રેમ પરનારણું, ભોગ મમત મૂરખપણું;
 મહા ભોગ ભક્તિ ભાવે નહિ, ભોગ એટલાને બાણું.
 દાતા સુમને વેર, વેર કાચર ને ચરો;
 ભોગી ભોગીને વેર, વેર પૂરોજ અધૂરો;
 વેર સાચ ને જૂઠું, વેર ગુણકાજ સતીને;
 વેર અસુર ને સુર, વેર ભોગીજ જતીને;
 વેરજ પાર્શ્વ પુરાણને, વેર મૂરખ પંડિતતણું;
 વળિ વેર સુધર્મ અધર્મને, સહજ વેર એ તો બાણું.
 ધન્ય કરે પરકાજ, ધન્ય પરમારથ પ્રીછે;
 ધન્ય દાતાની દેહ, ધન્ય શુભ સહુતુ ધન્યજે;
 ધન્ય બળે ભગવાન, ધન્ય સદાવત આપે;
 ધન્યદયા દીલ માહિ, કષ્ટ પરાયા કાપે;
 વળિ ધન્યહૃપકારીજેહ જન, ધન્ય વાણી અમૃત વહે;
 સામળ કહે ધન્ય સરવયકી, જેને રામ વસે હરે.
 ચરને વહાણું શસ્ત્ર, વિપ્રને વાલી વિદ્યા,
 પવિત્ર વહાણું પુણ્ય, નીચને વાલી નિંદા;
 સતીને વાણું સત્ય, રાજ્ય વાણું રાજાને;
 પાપી વાણું પાપ, વાણુજર જન ઝાઝાને;
 દાતાને વાણી માગણી, કામોને વાલી કામની,
 સામળ સ્વારથ મર્વને, લેહ લાગે રૂઝ રામની,
 જોડે જોયું મર્વ, જોયું પરનારી પામો;
 ધર્મ કર્મ નહિ બજન, દયા દિન જેણે વામ્યો;
 જોયું હમ છગી લોક, જોયું ચોરી ને ચાડી;
 જોયું લાય લેનાર, જોયું જે વાતો આડી;
 વળિ જોયું જે પાપે રળ્યો, જોયું પુણ્ય ન પ્રીછિયું;
 સામળ કહે જોયુ તેમણે, નવ જાણું નવ ખરચિયુ;
 રળ્યો જે ન કર્યું પાપ, રળ્યો જે ન કરી નિંદા;
 રળ્યો નલીધો શાપ, રળ્યો જેણે સદુ વંદા,

ને બ્રહ્મા હાથે ધડે, ચિત્ર વિચિત્ર ધરંત;
 ને શારદ હાથે લખે, કાંઈકે જોઈ પડંત.
 એ લખનારી મોહનાં, મૂંઝી મૂર્તિ વાટ;
 સંચ પ્રપંચ રૂડો રચ્યો, તે મુજ મળવા માટ.
 આરાધી બેઠો અંબિકા, ધારણુ રાખી ધીર;
 તથા બેઠો તે હામમાં, નિદ્રા અજ ને નીર.
 ખાપ નહિ પીએ નહિ, ન કરે કાશું વાત;
 એમ કરતે તો વહીગયા, સ્નેહ દિન ત્યાં સાત.
 લેલે મનનું સો થયો, જાણે ચંદ મકોર;
 જાણે ચિત્ર લખાઈ ગયો, તદ્વત થઈ ગયું જોર.
 મોકીવાળે ચર્યા લહી, કર્યું રાવળે જાણુ;
 પંથી પથ કા પરવર્યો, તે પાડે છે પ્રાણુ.
 પૂતળીજોઈ પૃથ્વી પડ્યો, દેહ પ્રગટ્ટું છે દુઃખ;
 સાતે દિવસ સામટા, હુંડી વેડે ભૂખ.
 રૂપ રટીઆળો રાજવી, અખલખ પર અસ્વાર;
 પૂતળીજોઈ પૃથ્વી પડ્યો, ક્ષણ ન લાગી વાર.
 બોલાવ્યો બોલે નહિ, જમાડ્યો નવ જમંત;
 રમાડ્યો રમે નહિ, બમાડ્યો નવ ભમંત.
 કશે અમને કહ્યું નહિ, માટે કરીએ જાણુ;
 પૂછે તેડી પ્રીતથી, નહિતર તજશે પ્રાણુ.
 ચટકા લાગ્યો ચિત્તમાં, હેડે ઉપન્યું/ હેત;
 વધામણિયાને આપિયાં, ભૂપણુ વસ્ત્ર સમેત.
 છડી સ્વારીએ છત્રપતિ, વસ્ત્રો ચોટાની વાટ;
 દીઠો દેવ દયાનિધિ, મટયા અતિ ઉચ્ચાટ.
 મદને દીઠી મોહના, મોહને દીઠ મદન;
 અરસપરસ આનંદ અતિ, દરખા બેઠનાં મન.
 આલિંગન દીધા મળ્યાં, બીડ્યાં અંગો અંગ;
 આનંદ ધન ઉડ્યો અતિ, રૂડો રાખ્યો રંગ.
 સુખસાગર માંહે ઝીલિયાં, ખીલિયાં અંબુજ આગ;
 પાપ સધળાંએ પીલિયા, કાંઈ પુણ્ય બહુ કાજ.

જાન્યકર્મેન મળિમા ધણા, કાટિક દીધાં દાન;
 કંચન ધન વરસાવિયો, માગણુ પામ્યા માન.
 હરખતણાં આંસુ પડ્યાં, પ્રીતે વલ્યો પ્રસ્વેદ;
 શોભા સાગર ઉલટયો, વર્યા શુભ ધન વેદ.
 ભૂખ તરસ નિદ્રા ગર્ભ, ટળી દામની દેહ;
 પ્રેમ પૂર પ્રભા યયો, માહસુખ માણ્યો મેહ.
 ગજ ઉપર વાહન કર્યું, પ્રતાપ પૂરણુ પેર;
 કંચન મેહ વરસાવતા, તેડી લાવ્યા ઘેર.
 પવિત્ર પાક પંચામૃતે, ખટરસ કંચન યાળ;
 દંપતિ તો જુગતે જમ્યા, આણી અદકું વાલ.
 વાતો વરસજ પાંચની, અરસપરસ મળી કીધ;
 અથ ધતિ કથા કહિ, લાવ લાખેણો લીધ.
 વાટે જે કન્યા વરી, મેલી પિયર પ્રમાણ;
 કથા કહી તે કામની, સુણી સ્વામી મુનળુ
 મુજને વરી એક માનુની, તે કહી વીતક વાત;
 ખથર કેતાં ખાંતે ગર્ભ, રંગભર રૂડી રાત.
 સ્ત્રીભરતારનો સંગ નહિ, નહિ કાયામા કામ;
 નરનારી લારે ધણું, જ્યારે જાણું ગામ.
 લલો વેધ ભજવવો, ભાગવી નહિ એ બ્રાંત;
 કર્યા કોલ તે પાળવા, એમ કહ્યું એકાંત.
 સહસ્ર ચંડી રાત ચંડિયો, લક્ષ ચંડી મુરત લીધ;
 મહારૂદ્ર ને અતિરૂદ્ર તે, કાટિકા ચંડી કીધ.
 પ્રધાનવટનો પાટવટ, મદનને સોંપ્યો મેલ;
 કોઈ ત્રીજું જાણે નહિ, બ્રાંત ન રાખી બેળ.
 એમ કરતાં એક માસદિન, વિલા કરત વિલાસ;
 મોહના મન વિચાર કરી, આલ્યા સસરા પાસ.
 પેશકશી પ્રગણાતણી, લેવા જવું લખ સ્થાર;
 કંઈ વિકટ જન પાધરા, આપણનો અધિકાર.
 સેન સજ કરાવિયું, સામત સોળ હજાર;
 નિરધોપ નિશાનાં મડગડે, લાયક હરતી હારે.

સોપારામઃ શેઠેરમાં, ધર્મપુરંધર સ્ત્રીરા;
 સોધું રાજ તો તેહને, પ્રસન્ન ઉભયા ઇશ.
 કૃષ્ણાવની જે કામની, તેને તેડી સાથ;
 સંગ રંગ કોશું નહિ, દેહું રાખ્યું હાથ.
 ચંદ્રાવતી નગરી વિશે, ચંદ્રસેન તે નામ;
 મોડલી લાંઘી વધામણી, પોલા તેણે દામ.
 ચિત્રાંગદ તે ચિતની, ચંદ્રવદની શાં રહેન;
 સાથે તેડી સંચર્યા, અલખત સુધગી એન.
 દમયપુર ડેરા ક્રિયા, જ્યાં ભીમ બડ બૂપાળ;
 પદ્મકંઠે પ્રધાન છે, માય ધણેરો માલ.
 વધામણી તેને મઠ, જોગ આવ્યો જામાત;
 ચણું નમ્યા તે ચિતથી, પૂજ્ય પવિત્રજ પાત.
 પંચ દિવસ પ્રાચૂર્ણ રજા, અદકી આપી આથ;
 પદ્મણી જે પદ્માવતી, મોંઢાડી તે સાથ.
 બદ્રીકેદારે યુધનિધિ, આપંતા તે પૂર;
 પુરંદર સેન છે પૂરપતિ, સામત મોટો શ્વર.
 ખજર પોતી કાણુએકમાં, જરૂરપણે તે જાય;
 મોતી પુષ્પ વધાવિયો, પ્રીતે પ્રણમ્યો પાય.
 આઠ દિવસ એકદા રજા, માગી શીખ વિદાય;
 કનકાવતીને તેડિયાં, ઉલટ અંગ ન માય.
 મહીડાપુરમાં મહાલિયા, મનુ તેનો રાજન;
 પાગે પ્રણમ્યો પ્રીતથી, આપી અદકું ધન.
 ક્ષેત્રો કામદાર તેહનો, વિવેકી વડ વજર;
 માણુકે તેની દીકરી, નારીમાં બહુ નીર.
 પરણી મૂકી ગ્રેમદા, બેસાડ્યાં સુખપાલ;
 સુખાસન . મોહામણું, ઉપર અદકો માલ.
 આલાચતુર નર ત્યાયકી, જ્યાં રામચંદ્રનું રાજ;
 રૂપાવતી નગરી વિશે, કીધા રૂડા કાજ.
 મદન પરણ્યો છે મમનથી, હાકી છતી હોડ;
 અર્જુન શું રૂપ અતિ ધણું, જાણે ચંપક ઇંછોડ.

જાણુ થયું ત્યાં જીગતથી, નેણે ચાલ્યાં નીર;
 ત્યાં મદન મહીપત કહો, મોહના તે વજર.
 રહ્યા પરાણા પ્રીતથી, સેજ વિલા દિન સોજ;
 ખાનખાન ખલમતથી, કીધા છે કલોલ.
 અપરમપાર અલખત થઈ, અસંખ્ય અલેખે દામ;
 લદાધા લસકર લેધને, માણ્યા મધુપુર ગામ.
 ધરણીપત કુખ્યા સહુ, આળ્યો અનમી એહ;
 મૂકશે કે એ મારગે, ધઈ દામણી દેહ.
 કરનેડી સહુ કરગરે, પ્રીતે પ્રણમે પામ;
 આ રિદ્ધ છે રાવણી, આપો અમને જામ.
 દો મુખ તરણું લેધને, દો કર બાંધી મળાંત;
 આજોરે આધીન થઈ, દો જુમાંય જળાંત.
 કાસદ છાનો મોકલ્યો, પ્રધાનકેરે પાસ;
 બીહીશો મા છું બેટડો, આવુંછું તમ પામ.
 મોહના રૂડી માનુની, તે છે મારે સાય;
 હમણાં વાત કરશો નહિ, હૈંડું રાખજો હાથ.
 મદસદન મનમાં ડ્યો, જે મોહનાનો તાત;
 આંખણો દેશ કેમ ઉગરે, કહી વજરને વાત.
 ડાહી હતી એક દિકરી, તે પણ ગઈ પરદેશ;
 રાજ લેશે એ રાજવી, હવે હું હાથ ધરેશ.
 પુત્રી હોત પરણ્યા વિના, પરણ્યાવત હું આજ;
 જીવ ગામ ને જર રહત, રહત લોકમાં લાજ.
 કુળેમાં ધીરજ ધરો, પ્રધાન કેહ તે પ્રીત;
 એને મળવા અમો જશુ; ચગ કરો શુભ રીત.
 પ્રધાન પોતે પરવર્યો, જઈ બેડો એકાંત;
 વીતક વારતા સહુ કહી, બાગી મનની બ્રાંત.
 મોહના તો ચઈ માનુની, મદન યમો રાજેંદ્ર;
 શોભ્યા સામદ શરમા, જોનામાં તો ઈંદ્ર.
 પુત્ર પિતા પ્રત્યે મળ્યો, ટળ્યા મનના તાપ;
 હું તે તન છું તાંદેરો, તુ તે મારો બાપ.

છએ શોક્ય પટરાણી હું, મોહના મૂક્યો ભર્મ;
 હું છું તમો સરીખડી, ભાગ્યો સધજો ભર્મ.
 એ મદન વર આપણો, આપણુ એની નાર;
 જિવ શક્તિ તુક્યાં તમો, તુક્યા ત્રી ત્રિપુરાર.
 પ્રધાન ગયો છે પુરવિયે, જ્યાં મદમદન રાય;
 મહીપત તારી મોહના, વેદ વધારી આય.
 મદન પુત્ર એ માહરો, તે આકર તુજ તર્ત;
 અનંભી અધિપતિ માહરો, શિર મોહાવ્યું છત.
 છત્રપતિની દીકરી, છ પરણ્યો છે છેલ્લ;
 પગ પ્રણામવા આવિયો, માણવા તારો મહેલ.
 મહાહરખે મૂઝા યઈ, હરખનાં વાગ્યા બાણુ;
 મળવા આણ્યો મહીપતિ, ગડમડીઆં નિશાણુ.
 માતે જાણી મોહના, સખીસહિત સુખપાલ;
 જમાત વધાવાળુગતથી, લીધી મોતી યાળ.
 જમજમકાર જશબહુ થયો, મહાસુખ પામ્યા માન;
 શિર મેલ્યું મદન લાં, રાયને ઠરી પ્રણામ.
 મદમદન દેહ મદન સુણો, તમો રાજ સમ વલ્લ;
 મહાદેવને માથે ચઢે, પારિજાતનું ફૂલ.
 ગંગજળ દક્ષિણવંતમાં, જેમ તુલસી શાલિયામ;
 વિપ્રને વળી વેદિયો, દાતા ને પામ્યો દામ.
 દામદૂધા ને દૂઝણી, સિંહ પ્રગ્મજ્યો પૂર;
 કવિને વળી વખાણિયો, શસ્ત્ર કરમાંદિ શૂર.
 સાગરને પૂરે ચઢ્યો, ચઢ્યો વરધોડે ઈંદ્ર;
 લક્ષ્મીને લીલા ધરી, શરદ ઋતુ વળી ચંદ્ર.
 વાધને વળી વકારીઓ, છંછેડ્યો વશિયર સાપ;
 પાવક હોયે પરજળ્યો, અતિ ધૃત રેડ્યું આપ.
 પ્રધાન સુત તું પ્રાક્ષી, જોગ તું છે જમાત;
 કુંદનમાં હીરો જડ્યો, પૂજવા જોગ તું પાત્ર.
 નવખંડતણો તું નરપતિ, છત્રપતિઓમા છાપ;
 આસે ગાગનો અધિપતિ, કૃરો સલામી માફ.

વાણીએ વિવેક વિચાર્યો, છો બનદાતા આપ,
 રાણી રાજ જે મળ્યું, આ તણો પ્રતાપ.
 તમને બોલતુ નવ ધટે, જન્મો જન્મનો દાસ;
 કિંકર કરો કોડામણા, મર તમારૂં રાજ.
 મદિર પધાર્યા માનશું, તેડવે ખાત ને તાત;
 કયા માંડી સરવે કહી, વિલક કરી વાત.
 છ રાણી છત્રપતિતણી, સામુની કરતી સેવ;
 અમારે ઉભયા તમો, સસરો શ્રીમહાદેવ.
 રાજ્ય ચલાવ્યું રામનું, યથો દેવાશી દેહ,
 વસુધા વીસ વસા ફળે, માગ્યા વરસે મેહ.
 રૈયત સહુ રાજ રહે, અસલ અન્યા તાજ,
 ગોડ દ્રાવડ ગુર્જરી ધર, એક છત્ર કર્ણુ રાજ.
 મદનસેને મહિમા ધણા, કીધા રૂડા કળજ;
 સદામત મોહાવિયા, ધર્મની બાવી ધળજ.
 માન પામીધણું મોહના, ધણી લક્ષ્મી ધરમત,
 પ્રતાપવત પોતા સમા, પ્રગટયા પાચજ પુત્ર
 સુખસાગર સુખધામમા, સુખસગ્ન સુખપાલ,
 સુખદાતા સુખદેવણો, જન કીધા બહુ ન્યાય.
 શુકદેવ પંડિત પ્રાક્રમી, સુખમાગરતુ સાર;
 તેને તેડું મોકલ્યું, પાગ નમ્યા નરનાર.
 તામાપત્રે ગામ ત્રીગ, લખી આપ્યા લા તર્ત,
 સભા મધ્યે મોહાવિયા, વેદપાત્ર જે વર્ત
 મદન મોહનાની કયા, કડી કડીએ રસાળ;
 પંડિત હશે તે પ્રીછરો, પ્રીછશે જેમા માલ.
 સાખ સમસ્યા શાણપણ, વાત વિવેકની વાદ;
 જાણુ હશે તે જાણુને, અતિ પામે ઉલાદ.
 છપ્પા સમસ્યા દોહરા, મમસ્માની જે સાખ,
 મંસ્કૃતમાથી શોધિયુ, બણ્યો છુ ગુજર ભાખ.
 બણ્યો નથી પુરાણુ હુ, બણ્યો નથી કોઈ વેદ,
 રસાલકાર ન આવડે, મન ન પામે ખેદ.

ધર ધર રાગ તારું નહીં, પુત્ર ન મુજ શુભ ગામ;
 રાજ દરબારે રજગતું, મેળવી નથી પસાય.
 બાટગાંઠણુ ને બાડવા, લાંબી મુકે પોક;
 રીઝી બલાબલા કરે, તેથી યાયે શોક.
 રીજવે માન ને તાનથી, હાથે લઇ કરતાલ;
 શિખો શુરનો ગાંદરો, વાઃવાઃ લ્યાં શો માલ.
 જેમ તેમ શમ્ભોગોડવી, રચે ઘાટ કુંભકાર;
 કિલ્લ કાવ્યથી રચશે, કવીન્દ્ર ને કુંભાર
 કહણ કાવ્ય ને કામનીકુચ, રીઝે નરસિંચો પુર્ય;
 પથર પકડી રીઝશે, રસિયો નહીં પણ મુર્ખ.
 સાદી ભાપા સાદી કડી, સાદી વાત વિવેક;
 સાદામા શિક્ષા કયે, તેજ કવિજન એક.
 નરનારીની આતુરી, નરનારીનાં ચરિત્ર;
 શરપણું ને શાણપત, પ્રાકમ પુષ્પ પવિત્ર.
 તે કાવ્યથી ગાહપણુ શિખે, જનમન રંગન થાય;
 અદ્ભુત ને જનભાવતું, વર્ણન બહુ વખણાય.
 મદન મોહનાની કથા, જનમન વર્ણન કામ;
 કૌતક એમાં કારમુ, વણિક વિવેકનો દામ.
 પતિવ્રતા નરનારી જે, સુણે શિખે ને ગાય;
 વિજેગ ભાગે ભવતણો, આશા પૂરણુ થાય.
 મેળો નરનારીતણો, ભાવે સધળા ભોગ;
 આશા પૂરે અંધિકા, ટળી જાય વિજેગ.
 શ્રીગોડ માળવી વિપ્ર શુભ, વેગણુપુરમાં વાસ;
 સુત શ્રીવિશ્વેશ્વરતણો, નિર્ભગ સામળદાસ.
 લઘુ બંધવ લાધાતણો, આનંદબાધનો તન;
 પિતા પુરપોત્તમતણો, મહારૂપ પર મન.
 નાનાબટનો શિષ્ય છું, નમુ કવિને કરજોડ;
 સામળબટ કેહ મોલજો, જે જે શ્રી રમ્યછોડ.

મુકામાં એક મુડી, સાગરમાં શુક વચ્ચ;
એ રીત કનારા કવિ, પ્રમાણ કરે એ પંચ.
મદનમોહનાની કથા, કહું નન મેથી મોડ;
સામગ્રી કવિતા કહે, બોલો શ્રીરણોડ.

મદનમોહના મ પૂર્ણ.

ધર ધર રાગ તાણું નહીં, પુત્ર ન મુજ ગુણ ગાય;
 રાજ દરબારે રઝગતું, મેળવી નથી પસાય.
 બાટબાઠાણુ ને બાંડવા, લાંબી મુકે પોક;
 રીઝી બઘાબલા કરે, તેથી યાયે શોક.
 રીજવે ગાન ને તાનથી, હાથે લઈ કરતાલ;
 શિખો ગુરનો ગાંદરો, વાઃવાઃ લ્યાં શો માલ.
 જેમ તેમ શાહો ગોઠવી, રચે ઘાટ કુંભકાર;
 કિલક કાવ્યથી રાચશે, કવીન્દ્ર ને કુંભાર
 કંથુ કાવ્ય ને કામનીકુચ, રીઝે નરસિખો પુર;
 પથર પકડી રીઝશે, રસિયો નહીં પથુ મુખ.
 સાદી બાપા સાદી કડી, સાદી વાત વિવેક;
 સાદામાં શિક્ષા ક્યે, તેજ કવિજન એક.
 નરનારીની ચાતુરી, નરનારીનાં ચરિત્ર;
 ચરપણું ને શાણપત, પ્રાકમ પુણ્ય પવિત્ર.
 તે કાવ્યથી ડાહપણુ શિખે, જનમન રંજન ધાય;
 અદ્વૈત ને જનભાવનું, વર્ણન બહુ વખણાય.
 મદન મોહનાની કથા, જનમન વર્ણન કામ;
 કૌતક એમાં કારમુ, વણિક વિવેકનો દામ.
 પતિવ્રતા નરનારી જે, મુણે શિખે ને ગાય;
 વિજેગ ભાગે બવતણો, આશા પૂરણુ થાય.
 મેળો નરનારીતણો, બાવે સઘળા ભોગ;
 આશા પૂરે અંબિકા, ટળી જાય વિજેગ.
 શ્રીગોડમાળવી વિપ્ર શુભ, વેગણુપુરમાં વાસ;
 સુત શ્રીવિશ્વેશ્વરતણો, નિર્મળ સામળદાસ.
 લઘુ બંધવ લાધાતણો, આનંદબાધનો તન;
 પિતા પુરોત્તમતણો, મહાર્દ્ર પર મન.
 નાનામટનો શિષ્ય છું, નમુ કવિને કરજેડ;
 સામળબટ કેહ જોલજે, જે જે શ્રી રચ્યોડ.

મુડામાં એક મુરડી, સાગરમાં શુક યંચ;
એ રીત કેનારે કવિ, પ્રમાણ કરે જે પંચ.
મદનમોહનાની કથા, કહું મન મેલી મોડ;
સામળજટ કવિતા કહે, બોલો શ્રીરણુછોડ.

મદનમોહના સંપૂર્ણ.

લક્ષ્મીદિની વાર્તા.

આંખાઇ.

શ્રી શારદાને નામું શિવ, આરાધું ઉમિયા પતિ ઈશ;
ખેટી ખટુ ગુણુ અલકેરી, મતિ જેની મણુપ ધણેરી.
દેવી તુંજ મોટેરી દાતાર, ભારે વિદ્યા તણી ભંડાર;
વાસ રસનાએ કહ્યાણી કરે, ભંડાર બુદ્ધિનણે મન બરે.
અક્ષયઅખૂટ તું આપ અનૂપ, રાજેશ્વરી તું રાજસરૂપ;
વિશ્વજનેતા વિદ્યા નામ, સદુ ધર્મનું એક તું ધામ.
મયા કરી તું મોટી માન, વાણિ વર દે મને વિખ્યાત;
ગુણુસાગર ગરવા પળુ ધણી, તનયા ત્રિલોક સરજીતણી.*
મન ઇચ્છા છે મોટી મારે, આવ્યો શરણે હું દેવિ તમારે;
હયા દીન જનપર દેવિ દીને, કહ્યાણિ વળી કહ્યા કીને.
શ્રી ગુરના વંદુ ચરણુ, આઘનિરંજન ગરણુશરણુ;
શિવ શિવાને રાધે કૃષ્ણ, સીતારામ પવિત્ર સુપ્રથ.
અલ્પા સાવિત્રી તું હવી, ચંદ્ર રોહિણી રખાદે રવિ;
આશ મોટી આશાપુરી તારી, હર હરકત હરસદા મારી.
કહે પરમાર્થ પરમ પવિત્ર, કિત વસોતો કહું આ અશિત્ર;
પરમારથી ભૂપ ભારે બોજ, ખરી વાત તેણે તે બોજ.
વિદ્યાતણે વિવેક વિલાસ, પંડિત બેઠા રહે જેની પાસ;
શુભવાતની દે કોઈ સાખ, પદ્મ એકમાં પામે લાખ.
જો ભંડારથી પાછો કરે, તો હુકમ લાખ અડીનો કરે;
કરે કોટિધા એવાં કામ, બુદ્ધિ બોજ પડાવ્યું નામ.
કવિ જયકના પુરે કોડ, બીજા લોકમાં નહિ જેનીનેડ;
રાત દિન ને ઉભય પ્રભાત, એના મનમાં વિદ્યાતણી વાત.

* અલ્પા.

પાર્વતી.

દેવીનું નામ.

અધીક પુણ્યની તેને આપ, હેતે સિંહાસન આવ્યું હાથ;
લાવો લાયક લક્ષણ* લીધ, કોટી પ્રકારે કરણ કીધ.
અહા બોબન કરાવ્યું ધણું, અતોલ નુપ્પય શું કહું તેતણું;
કૃષ્ણ કૃષ્ણ રમરણ રાયે કરીયું, ધ્યાન ઇશ્વરનું મન ધરીયું.
આલ્યો બેસવા સિંહાસન, હરખી પ્રજાને પુલ્યા મન;
રાય આસને રૂપે છે જેવો, તરણીબોલ સાંબોલી એવો.
'રખે બેસો એ આસન રાય, બેઠાથી કંઈ સુખ નહિ પાય;
બહુ આ'વ તો કરશો ન ભોગ, રડા છો પણ યારો રોગ.'
પગ ખેંચી રાજ વધો વાણિ, 'આનું કારણ કહેશો કલ્યાણિ;
શા માટે ના કહો છો તમો, શે નવ બેસી રાકીએ અમો.'
સારે બોલી તરણી બાળ, અધીપતિ કાંબોસો છો આળ;
વિક્રમસેન ઉજેણી ધણી, આણ એકછત્રે તે તણી;
આજીવન કીધાં પર કામ, નવખંડે કીધું જેણે નામ;
તમથી જો તેવા થવાય, તોએ સિંહાસને ધરો પાય.
સારે નરપતિ મરણે નમીઓ, તમ બોલ મને બહુ ગમીઓ;
તેણે કેવું પરાક્રમ કરીયું, બીશુકને કેમ અબરે ભરીયું;
કેમ સકળ પ્રજા પામી સુખ, કેમ દુનીયાનાં દાન્યાં દુઃખ;
નિર્મળ વાત કહો ધરી નેહ, તોલ વાત કહોને તેહ;
પગ ધઈ જો તેવો યાઉં, નહિ તો નિશ દિન ગુણ તેના ગાઉં.
બોલી પુતળી તરણી ત્યાંવ, સુણો ભોજ વિક્રમ ગુણ આ'વ;
ગુણસાગર માળવ દેશ, પાપ કર્મનો નહિ જ્યાં પ્રવેશ.
નગર ઉજેણી અતિ અનૂપ, ભારે જૂપતિ વિક્રમ જૂપ;
ઘેર ઘેર સદામન સંગ, પવિત્ર પૂજ્ય શિવનાં લિંગ.
મહિમા દાકર દારતણા, ગોવિંદના ગુણ ગાએ ધણા;
ચાતુર નારી ચાતુર લોક, રહેજ માર્ગ ન કોઈને શોક.
ઘેર ઘેર ગંગાજળ ઘડુલા, ગઢ જણે લંકાં ટોડલા;
ઈંદ્રપુરી આકારે લખી, સકળ દેશમાંહે સહુ સુખી.
ચાતુર દેવી ત્યાં રહે હરસીધ, પામ્યાં વાજે ત્યાં નાના વિધ;

* લાખેણી-લાખેણી લાવા લીજીએ, સ્ત્રીગીત.

† પુતળીનું નામ

‡ એકછત્ર-સામ્રાજ્ય. § જન્મ પર્યંત.

અહરનિશા સદુને આનંદ, પુર પદ્મિની વનિતા ઇંદ.
 ચંપક વંરણાં સદુને ચીર, દ્વીપા કરાં નિર્મળ નીર;
 અવનિ પતિઓમાં જેમ ઈંદ, તારા મંત્રણાં જેમ ચંદ્ર,
 તેવા અવતારી વિઠ્ઠભરાય, મુખ જુએ ને પ્રજા હરખાય;
 વશિષ્ઠ જાતમ જેવા કૃષ્ણી, વેદ વચન બોલે છે મુખી.
 નણિક સધળા રોક સમાજ, દેશમાંહે પડે ન દુકાળ;
 ભારે વૈતાળ સરીખા ભાટ, ચારણ ચતુર વખાણે પાટ;
 એવી વણું અદારનો વાસ, તેજ પુત્રનો પુણ્ય પ્રકાશ.
 વન વાડીની તરવર હાથ, ખીલાં કમળ સરોવર માંય;
 શોભા જાણે સર્વજન તણી, ધર્મધોરંધર અધિપતિ ધાળી.
 આણું ધર્મ તણી જ્યાં કરે, વિદ્ય કોઇ ત્યાં ક્યાંથી કરે;
 રાજા રાજ કરે એ રીત, પ્રજા ઉપર અદ્ધી પ્રીત;
 એણે કામ કર્યાના બહુ, મુંડામાંથી મુંડી લહુ.
 ભારે સરોવરે જિંદુ એક, વાત કહું એ રીત વિવેક;
 કહું એક સમાની વાત, બધા દેશમાં જેહ વિખ્યાત.

દેહલુશ.

સિંધ દેશ શિરોમણી, મિઠો જ્યાંહ મહેરાણુ;
 રાજસંગ રાજા વડો, સકળ કળાનો જાણુ.
 નગરશેઠ એક પુરમાં, ઉત્તમચંદ અભિધાન;
 વેપારી ભારે જહાં, મહીપતિ કરાં માન.
 પુત્ર ચાર છે ખાટવી, એક એકથી સાર;
 એક શતશુદ્ધિ, સહસ્રધા, એક લક્ષશુદ્ધિ અપાર.
 કોડશુદ્ધિ ચોથો કહું, એ ચારેનાં નામ;
 પાળે તાતની આગના, કરે પુણ્યનાં કામ.
 અલખતઘેર અતિ ઘણી, ગરથ ધણેરા આથ;
 ચાર પુત્ર ચાકરી કરે, ધન પોતાને હાથ.
 વાદ દિવસ તો વહી ગયા, અલખત કરતાં આપ;
 નગરશેઠ દુખમાં પડ્યો, જેનો પ્રોઠ પ્રતાપ.
 ચાર પુત્ર જે ચતુર છે, કહી તેમણે વાત;
 અમને કરો કાંઈ આગના, વચન પાળીએ તાત.

* અર્થાત્-સમાજના રોકના જેવા ધની ને ઉદાર.

પિતા સારે બોલીઓ, સુહો પુત્ર મુગલુ;
જન્મ્યું તેને મોત છે, નિચે ને નિર્વાણ.
મૃત્યુ સુજે છે મુજને, સલ કુંદું ધું સાર;
દેવલોક વિગે જઈશ, આજથી યોથે વાર.
વારાફરતી અદિ રહો, રક્ષા કારણ પેર;
બાકી દેકણે સુવો, ઘણા હેતથી ઘેર.
ધરમા ગર્થ ઘણો ભર્યો, ધાન્ય આદિ ને દ્રવ્ય;
તે સર્વે કુંડાવજો, માલ ખજાનો ખર્વ.
એક અગોચર ઝોરડો, શોભા જેની માર;
તેમાં મેં છે મુકીયાં, રત્ન અમુલક ચાર.
ચારે ભાગે વહેંચજો, લેજો તે એકેક;
અઠકુ ઓછું તે નથી, પાણીદાર વિશેષ.
ચોપાઈ.

બોધ્યા તાતજી તેણે દિશ, ચારે પુત્ર ગદાવ્યું ગિશ;
અકેક દહાડો સહુ સંચરે, સેવા તાતની રૂડી કરે
દિવસ ચાર થયા છે નેટ, સ્વર્ગ લોક પધાર્યો શો
ઉત્તરકામ કોડેથી કીધ, માલ મજાન કુંડાવી દીધ
કરોડપતિના જેવી રીત, ખરચ્યું દ્રવ્ય તે પુરણપ્રીત
મનસાસિધ્ધ થયો એક માસ, મજા પ્રીતેથી ચારે પાસ
ઉઝાડીએ ઝોરડો આપણો, કાઢીએ ગર્થ તેમાંથી ઘણો
ઉઝાડી ઝોરડામાં ગયા, ચારે બાધવ સાથે રત્ના
લીધો ડાબડો સોના સરણુ, તેમાં રત્ન દીકાં છે તરણુ
કલ્યાણકી એક ઓછું થયું, કોમળે લક્ષ્મી તેનું નવ લક્ષ્યું
કહો બાઈ આ તે શો કોપ, એક રત્નનો ક્યમ થયો લોપ
કોને ગિર દીજો આ દોપ, કોને જઈ વળી પુછીએ જોય
રત્ન ગયું એ કોને હાથ, આપણ વઢીએ તે કોણ સાથ
વઢીએ તે નદિ આપણું કામ, ડાલ્યા દહે છે બાધુ ગામ
કોને કહીએ ને રહીએ ગરણુ, બાઈ ચાર ને રત્ન આ તરણુ
એ તે વેચી કેમ લેવાય, જવા માલ તે કેમ દેવાય

મુજે નહિ એમાં એકે, વાત, એમ સોચના કરી દિન સાત;
 શતબુદ્ધિ કહે ખાઇએ સમ, મુદ્ધઅબુદ્ધિ કહે માને કેમ.
 લક્ષબુદ્ધિ કહે કાદો નામ, કરોડબુદ્ધિ કહે જામ;
 ઉજેણી પતિ વિક્રમરાજ, ભાગે દુઃખ કરે પરકાજ.
 જોઇએ એક તમામો તેહ, નીસર્યા મનમાં આણી નેહ;
 પરીક્ષા જોતા જોતા જાય, કોને ન ગણે લેખામાંય.
 નર પુરા ચતુર છે ચાર, પરાક્રમ માંદિ અપરંપાર;
 રટે સર્વે લોકોનાં નામ, આવ્યા જ્યા છે ઉજેણીગામ.
 નથી કોઇને મન ખીક દર્શી, રહ્યા એક સ્થાને જઈ વશી;
 બધા ગામની ચર્યા જુએ, ખરા દિન એવા તે ખુવે.
 એક દિવસ ક્ષીપ્રાને તીર, નાહ્યા માળયા ચારે વીર;
 નિશે ચર્યા જોવાને કાજ, નીકળ્યો તે દિને મહારાજ.
 અદ્રષ્ટ વિદ્યા સાધ્ય હોય, તેને દેખી શકે ક્યમ કોય;
 દીઠા ચાર ચતુર નર ઘાટ, ઉભો રાય તે જોવા માટ.
 શું કામના એ મનમાં ધરે, શો વિચાર ચારે જણ કરે;
 ચતુર ચારે નગરમાં ગયા, રાયજી તેની પુઠે થપા.
 શોભા નિરખતા ચાલ્યા જાય, મનમાં વિભાસણ અદ્ભુત થાય;
 બાઈઓનો વ્યવહાર છે જે, ન્યાય તે કુણ કરશે એ.
 નહિ લડતું નહિ વડતું કોઇ, ન્યાય વાત જોગવધી સોઈ;
 નરપત ધરનો ચુકે ન્યાય, તેનું નામ કાજ* કહેવડાય.
 કરતોતો તેનું કુલ કામ, આવ્યા ચાર જણા ત કામ;
 નેહ ધરી તેને નરખીઓ, કરી પરીક્ષા તેમનું પરખીઓ.
 એક કહે કાજ એનું નામ, સુંખીએ અપણું એને કામ;
 ખીજો કહે જાણો એ હશે, ત્રીજો કહે અપણું એને કામ;
 ચોથો કહે જુઓ એ જાત, પ્રગટ છે કારજ સો થશે.
 એક કહે વણિક છે એહ, એથી કાનાં ગાઇ એની ખાત;
 ખીજો કહે જોઉં છું મુખ, વણિક નેહ મ ન ચામે તેહ.
 ત્રીજો કહે ખાધુ છે કુણ, એને તમજેતણે મન ધતનું દુઃખ.
 ચોથો કહે ગણે તે કુણ.

યોયો કહે ને જાણી વાત, વણિક જાત છે એની માત;
 એમાં માલ ન હોયે ગર્થ, એથી આપણો ન સરે અર્થ.
 એમ કરીને આધા જામ, હોમો નીરખે વિક્રમરાય;
 વડતા દીડા ઘેટા બેય, બેવા રહ્યા નર ચારે તેહ.
 એક કહે એ છે બે બાધ, બીજો કહે એ બે આરમાઈ;
 ત્રીજો કહે એકડા ઉછર્યા, યોયો કહે જુખ્યા ના બરા.
 એમ કહીને આધા જામ, પુકે વિક્રમરાય પડાય;
 આવ્યું સીમલા કેડું જાડ, આવ્યા ચારે તેને આડ.
 ગરધણુ* પંખી બાધે લાંચ, બચ્યાં ચાર છે માળામાંય;
 એક કહે કામલનાં બચ્યાં, તે ગરધણુ પામે મેલાં મચ્યાં.
 બીજો કહે બોટયું બાધું ધણું, ગરધણુ છે પણ કામલતાણું;
 ત્રીજો કહે કામલનો ધણી, તેને પ્રીત ગરધણુ શું ધણી.
 ગરધણુ કામલે કીધો ભોગ, તે સંતાનનો શુભ સંયોગ;
 યોયો કહે એકજ હોય, સંમતના ફળ સારાં હોય.
 એમાં જાંત ન રાખો કશી, ગરધણુ છે કામલમાં વશી;
 કરે વિચાર એ ચારે રૂપ, ભારે અચરત પામ્યો ભૂપ.
 રૂપ પોતાનું પ્રગટ કરી, સામે આવ્યો હેતજ ધરી;
 ચારે નિરખ્યા રાજકુમાર, દેવરૂપ મોટા ઘાતાર.
 એક કહે એ સુરખ હોય, એને રખે ધીરો બાઈ કોય;
 બીજો કહે સુરખનો તંન, નિરમળ છે નરપતિનું મંન.
 ત્રીજો કહે છે તરકર જાત, આકી એની છે બલી માત;
 યોયો કહે વાઈ એ વંશ, અવતારીક છે સુરનો અંશ.
 વડુ આપણુ છે એક વિવેક, માત પિતા નહિ જાતે એક;
 વિચાર ચારે છાનો કરે, રાજા બોલ રૂઢેમાં ધરે.
 રૂપ તેજ છે અપરંપાર, એક એકને કર્યા જીવાર;
 ચારે જાણુ નરપતિને નમ્યા, ગુણ્યાતુરી દીડા ગમ્યા.
 પુછે છે મહીપતિ મહારાજ, કહો બાધ આવ્યા કોણ કાજ;
 કોણુ નામ તમારો દેશ, કોણુ કાજ કરો પરદેશ.

ને ઝોળખે ઇશ્વરને આજ, કહે વાત યુદ્ધને લાજ;
 સારે માળણ બોલી સાચ, વચમાં સાક્ષ સુરજની વાચ,
 સોની પાસે દીકું ધન, મેં કહું લેવાનું મન;
 એતાબો મેં મારો ધણી, પરાક્રમ પ્રીત દેખાડી ધણી.
 હશે એની કને જે ગર્થ, લીધો વાછ મેહેને સમર્થ;
 એક રહ્યો એ પાસે હાર, અમો ક્યો ધરમાં વિચાર.
 મધરાતે મંદિર આવજો, હૃદયીયારી સાથે લાવજો;
 ધરધણી નવ દેખે જેમ, ખાતર ઈ આલ્યો તે તેમ.
 મોહ પામ્યો તે આક્રોધ્યો, અડધી રાતે આવી રહ્યો;
 મારા હાથમાં આપ્યો હાર, પાડી યુગ મારે ભરખાર.
 બાધી બહાર મ્યારે આણીઓ, સહુ લોકે તરફ જાણીઓ;
 વડો એહ અમારો વાંક, ઇશ્વર આણુ એ સાચો આંક.

દોહરા.

ચુનેહગાર માળી હ્યો, સાચો સોની સર્વ;
 પાછો અપાવ્યો પ્રીતથી, લીધો, તો તે ગર્થ.
 શિરપાવ સોનીને ક્યો, હવે નકરતો એકામ;
 ખરવાહન માળી ક્યો, દેખે સચળું ગામ.
 શતશુદ્ધિ પાસે તેડીઓ, પુરી ધરીને પ્રીત;
 તે એને ક્યમ ઝોળખ્યો, રૂડી દીડી રીત.
 એમાં તે અચરત કશું, શી મેં માર્યો મોર;
 એર કહે નહીં આપથી, જે હું જાતે મોર.

ચોપાઈ.

ભાગ્યો સંદેહ મન હ્યો, બીજે કશુઓ આગળ ધ્યો;
 ફરીયાદ કરી અલ્લી જ્યાહરે, પુછી વાત તેને લાહરે.
 કહેને ભાઈ તું વિગતે વાત, નામ હામ ને શી છે જાત;
 નીચું જોઈ તે હ્યો રહ્યો, ફરીયાદી બહુ ગગજો થયો.
 જોજન ચાર અમારું ગામ, લડીગંગ છે મારું નામ;
 હોતાં તો આવે છે લાજ, જાતે કશી રજપૂત રાજ.

ઘેર દુકાણા સુંદર રૂપ, ભાગિની તે પણ ભારી ભૂપ;
અવસર દિન હતો રડ્યો, ગયો પહેરાવાને ચુડ્યો.
ચુડગર ત્યાં એમતો હાટ, મિત્ર મળ્યો એક મુજને વાટ;
તેને તો ગદી હતું મળ્યો, શોક મારા રહેથી ટળ્યો.
વાત કરતા આલ્યા વીર, બ્યા પુરે બહાણ નદીની તીર;
મેં કહ્યું, નથી આકરી, ધરતું ખરચ અલખત આકરી.
બોલ સપારસ મિત્રે કહ્યો, હું આકર વાહાણુવટીનો રહ્યો;
પલક એક રહ્યાની પેર, ખખર કહાવી ધરણી ઘેર.
મેં જાણ્યું ધડીએક યશે, વાટ જોઈને ઘેરજ જશે;
યુવતી મેહેલી જોખનવેશ, પરધરતી આલ્યો પરદેશ.
(પણ)વાટ જોઈને વનિતા રહી, ચિંતા ચતુરાને બહુ થઈ;
પડી રાત ને જીવે વાટ, એક ઝવેરી આલ્યો હાટ.
પુછી તેને લીધો પાર, તેડી ગયો તે નીજ ઘેર નાર;
દેખાડ્યા અમુલક દામ, કમી નાર રાખી તે દામ
નીચં બુદ્ધિ નારીએ કરી, કમી પાસે રહી તે ઠરી;
વિલા વરસ એમ કરતાં ખાર, પ્રગટ્યા આજક એને ચાર.
ફરી આલ્યા અમો આ ગામ, ગયા આપ રહેતા તે દામ;
પુછ્યા લોક ખાડોશી બહુ, કપકો દેવા લાગ્યા સહુ.
તમો નારને તેડી ગયા, ખાર વરસ છાંના ક્યાં રહ્યા;
ક્યાં કામિની મેલી આવિયા, લંડોર* એકલા કેમ આવિયા.
સારે મેં તો ધરીયા હાથ, બોલી નવ'શક્યો સહની સાથ;
પાછો ફરીને આલ્યો વાટ, બ્યાં ચુડામર કેઈ હાટ.
ચાર પોહોર તો મેલી રહ્યો, શોકાતુર મનમાં હતું થયો;
તે સાથે મેં આધી પ્રીત, કહી બંધી રાખાની રીત.
તેડી ગયો પછી એકાંત, ભાગી મારા મનની પ્રાત;
ઝવેરી જાતે છે લંડ, અમ ગરીબને દે એ દંડ.
ધનનો મદ છે એને દેહ, પડોગ રહેતું મારે તેહ;
થયાં વરસ છે એને ખાર, આલ્યાં હતાં એક નરને નાર.

કાણુ જાણે તે નર કહી ગયો, તેના સંદેહ અમને થયો;
 એકલી બેઠીતી કામિની, બોળવી છે એણે બામિની.
 તારી કે પછી બીજી હોય, તે તો વાન ન જાણે કાંય;
 તારી હોય તો જાળખ હામ, નવ લેશો ત્યાં માફ નામ.
 લાહ સાથે નહિ પુરું પડે, અમ માથે એ આવી અડે;
 પ્રીતી વાન પદ્મતર પેર, ગયો ઝવેરી કરે ઘેર.
 મોખાં મોતી જોઈએ માહરે, દેખાડજણુસ હોયજે તાહરે;
 કાહાડું મોતી નીલાજો તમે, (પણ) એકવસ્ત મુને નવ ગમે.
 જાંઝી થયો તે મહાસુજણુ, (બોલ્યો) કેવા દીસેછે મોટા પાહાણુ;
 મેં તે સાથે કીધી રાડ, મારી સ્ત્રીને ધરમાંથી કાઢ.
 વચન સાંભળ્યું ધરમા નાર, આવી તતક્ષણુ તે તો બહાર;
 મેં તો જાળખી ઝાલ્યા હાથ, થઈ રાડ ઝવેરી સાથ.
 મારી કાઢ્યો મુજને બાર, નહીં આપી તે લાઠે નાર;
 મારી નાર અપાવો ધીસ, જુડા કેરું છેદા શીશ.
 તેડાવ્યો સમાની માથ, બોલ ઝવેરી તુંજ ન્યાય;
 ખરી વાતનો પડદો બોલ, અલ્યા મુનઈ તું સાચું બોલ.
 ઝવેરીએ જોડ્યા બે હાથ, બોલ્યો સદુ સમાને સાથ;
 ગયો બજારમા હું જ્યાહરે, બેઠીતી નારી તાહરે.
 અરીપરી દોહો દશ જોય, નેણેનીર ભરીને રોય;
 પુછી મેં તો એને વાત, બોલી મારે રેહું રાત.
 તેડી ગયો હું મારે વાસ, પ્રીત ધરીને રાખી પાસ;
 મેડી માળીયા દીઠું ધન, ટળકથું એ માનિનીનું મન.
 મોદલવા માડી નવ ગર્હ, ધરધણીઆણી થઈને રહી;
 અરબક સ્ત્રીઓ તેને ચાર, આ આજ થવા આવ્યો ભરપાર.
 માત્રો અક્ષર એ છે આક, નથી બીજે કાંઈ મારો વાંક;
 જો માને ધણીનું મન, તો એ બરોબર આપું ધન.
 પુછો મન એ નારીતણું, તારે કે ઉપર મન ધણું;
 કહે સુંદરી માત્રી વાત, એને ઘેર રટી છું એક રાત

બીજે દિવસે આ તેડી ગયો, લાડીઆ તેા અલોપજ પયો;
 ઝાળખાણુ એની સાથે નથી, યંચ ઝવેરી મારો નકી.
 રાજી પુશી નારી બ્યાય, સભા મહુ કહે લા તે જય;
 સહસ્રમુદ્ધિ કહે ખોટી વાત, જેણે જાણ્યો જીવતીનો હાથ.
 જમ્ય મારી ઝવેરી જગે, હાકરાણી હાકારની યશે;
 કાઢક રતન આપણુ પડયું, વાટે જાતા કોઈકને જડયું.
 સુખે ભોગવી ખાતે રણી, બ્યા વગી ના રમે ધણી,
 ઝાળખે મહ મહિનું રહે, હા ના તેને કાણજ કહે.
 માચું માન્યુ સહુ કો લા સાચ, સુખી શામા હુશીને હાથ;
 લોકે કહી જીવતી જોહની, બેટા બેગી નો તેહની.

દોહરા.

સહસ્રમુદ્ધિ કહે સાબગો, કડુ ષર્કતર - પેર;
 વિપ્રે વાધી તુમડી. તે પોતાને ઘેર.
 વેલો વાધો જુક્ષનો, સમારી કીધી સેવ,
 પ્રસન્નો પાડોશી તણે, મડયો નીહાળી નેવ.
 તેને લાગ્યા તુમડા, દશ પાચ ને વીજ;
 વાચ્યું તેજે વેડીયા, મડી પડોશી રીસ
 એક કહે મે વાવીયા, બીજે કહે મારૂ બાર.
 એ ફળ તે જાને ધટે, વૃક્ષ કરે વિચાર.
 તણુ તારે બારણે રહી, જે આવે વેલા માય;
 તેટલા ફળ તો તાહરા, બાકી એની આય.
 વેલે વળગ્યા આવીયા, ને વાવણુદારે લીધ;
 અજગારલા જે એહથી, તે પાડોશીને લીધ.
 નારી કહે, નહીં નીસરે, બાળક વળગે બાય,
 તે જાગે જીવતી કને, બીજા રહેને આય.
 ઉછગે એક તેડીઆ, એક વળગ્યુ આહેવન;
 જે લાજી ઘરમા ગયા, સુક્યો ન્યાય તે નરત.

ચોપાઈ.

મભા ભરી બધી ભરપુર, બેઠો નરપતિ આપે નર;
 તીજ કજીઆ કેડી મણ, સુમળ્યો જેણે બુદ્ધિવશ.

એક પુરુષ ને નારી એક, કરી અરજ વાણી વિવેક;
 પ્રથમ પશ્ચ નારી ને દાય, શો દાવો રાખે એ માય.
 નારી કહે સાંભળ નરનાય, ખન લખી આપું એણે દાય;
 આપવા કોરા* છે બત્રીશ, જાણપણે વચમાં જુગદીશ.
 દિવસ આપ્યાનો કદું કાયદો, બત્રીશ દિન તણો વાયદો;
 નિત નિત પ્રત્યે આપે એક, વાયદામાં નહિ ચુકે વિવેક,
 પક્ક એકે થાયે પાખંડ, તો શત રૂપીયા આપે દંડ;
 એકત્રીશ દિવસે એકત્રીશ ભર્યા, એને મન તો પુરા કચ્યા.
 બત્રીશ થયા છે પુરા દંન, રહ્યો એક અમારે મન;
 માથુ એક તે વેહેવારના, ગત માથુ તે ગુનેગારના.
 કોઈતણી નવ રાખો લાજ, જુકાને ગણીએ દો આજ;
 પુરુષને પછે પુછી વાણ, સાચુ જોલો ચતુર સુભાણ.
 નર કહે ખત લખી આપું ખર્ચ, ક્યો વાયદો જોલું ધર્ચ;
 ગુનેગારના શન તે સાચ, જુહું એ નવ જોલે વાચ.
 ધીરજ એને મન નવ રહી, આકુળ બ્યાકુળ અદ્ધી યધ;
 સો અઢકા લેવા કારણે, આવી જળ કરી આરણે.
 મારો આકર હુતો તાંવ, માસ હુતો તેના - કરમાંપ;
 તે જોણીએ ખુંચી લીધ, મારે આકરે એને દીધ.
 મારે મન તો ફેવું વળ્યું, જેમ તેમ એને આપવું ટળ્યું;
 ભરી પુરીને આપું અમો, મળે પડે છે તે વારો તમો.
 સહુ સજા તો અચરત જોય, એનો પાર ન પામે કોય;
 એહવાત અહીંયાંથી રહી, બીજી વાત એક જાહેર યધ.
 તે પણ એક હતા નર નાર, સદ કરતાં આવ્યાં રાજદાર;
 મરવાજાણું આપે અમો, ન્યાય ચુકવે રાજા તમો.
 કોડબુદિને કહે છે રાજ, અરજ સાંભળો એની આજ;
 વાંચે કહી સલામજ કરી, પ્રથમ તો પુછી સુંદરી.
 કહે તું દાવો રાખે કં શોક, માચું જોલ સજામાં લોક;
 શામા કહે સાંભળજે સર્વ, શુણુ જુઠો નહીં જોલું ગર્વ.

* ફોરા, કંઈપણ ખામી વિનાના રૂપિયા.

ખેડ ખેડ મેં ઝાઝી કરી, વાળ્યા જવ લીધ ઝાઝી.
 ઠગી ઠગીને કણસલાં ચડ્યાં, ભર જોખનમાં આવી અડ્યાં.
 લીલાછમ સઘળા તે દીસે, હેતે જોતાં - હાકું હીસે;
 હુ ખેતર રાખું હલટમાં, એટલે આપંથી આવ્યો ડાંક.
 દીસેનો દેવ શોભતો સાર, તે તો અશ્વે દુતો અશ્વાર;
 અશ્વે એણે કીધી આજ, ઘોડો બાંધ્યો જવની પાજ.
 મેં એને આગળથી કહ્યું, રાતે તો નહીં જાએ રહ્યું;
 તારો ઘોડો એ જવ ચરે, માફ ખેતર ભેળી મરે.
 તારે એ બોલ્યો ધરી ગર્વ, મારો ઘોડો મારે વશ મર્વ;
 બાંધુ વશ કરી માદરે નહિ ચરે જવ ખેતર તાદરે.
 એ ઘોડો તારા જવ નવ ચરે, સેહજ દ્રષ્ટ આધી નવ કરે;
 મારો ઘોડો મુજ વશ હોય, એ ચિંતા નવ રાખે કોય.

દોડુરા.

એ ઘોડો જો છુટ્યો, જવ ચરે જો એટ;
 તો શત આપું મેહેનમાં, તાદારે જાની ખોટ.
 કરી હોડ દાવે પકી, લખ્યા લેખ એ વાત;
 બાંધ્યો ઘોડો ત્યાં રહ્યો, થઈ પાછળી રાત.
 ખેલકયો પાછળી બે ધડી, છુટ્યો દાવો દોર;
 પેટો જવના ખેતરે, અંધ. થઈ અંકાર.
 ખેત્ર ખાણીને નાખીયું, બલી બેલાડી બેલ,
 સાલો નવ રહે સોવરાં, ખરી વાતનો ખેલ.
 સો પરત્યા છે મામટા, ન આપે નાશી જવ;
 અરજ કરું અધિપતિ, વેગે વાહારે ધાવ.
 જુઠાને દે શુભીએ, સાચાને શત આપ;
 ન્યાય ચુકવો નરપતિ, એમા એકજ માપ.
 પછી પુરખને પુછીયું, કહે તું તારી ગત;
 માયું કે જુઠું કહ્યું, માનિનીએ આ મત.
 કાનિનીએ કહ્યું જોટલું, સરવે સાચું હોય;
 જવ માત્ર જુઠું નથી, ખોડ મા દેશો કોય.

એક પ્રગપ ધ્યો ઘોડ્યો, ધજો પ્રકારે માંડ;
 છોડ્યાવિષ્ણુ છુટે નહી, લોડી આંધી લાંડ.
 આખી રાત આનંદમાં, રંગે વીની રાત;
 નિર્ચીતપણે નિદ્રા કરી, પ્રાંતો થતાં પ્રભાત.
 કોડે ઉડી કામિની, જોયો નિદ્રા લાગ;
 હાથે છોડ્યો હેતથી, ઘોડાતણી તો આગ.
 છોડ્યો ઝાલ્યો ક્યમ રહે, ખેડ્યો ખેતર માંધ;
 બેલ પાડી બારેપણે, તોલ કચ્ચુ નહીં ત્યાંધ.
 જવ ચાખાં જોતેજોખમાં, પેટ બરી તે પુર;
 નિમેષ નુન્ય રાખી નહિ, સાચો ધધતે સુર.
 છોડ્યો એણીએ છેતરી, અતિ ચરીઓ એ આંક;
 પડે ગળે એ પ્રેમદા, એમા કોનો વાંક ?
 જીવતિએ છોડ્યો તવ ચરે, સાચી યાએ સર્વ;
 જુડી એ, જુદું કહે, સામી માગે દ્રવ્ય.
 પેલો કચ્ચો તે હતો, વડયાં હતાં નરનાર;
 લાંડ કહી લક્ષ્યુધિએ, સામામાં નહી સાર.
 વાંકકહાડ્યોવનિતાતણો, કોડજુદિએ કોડ;
 જીમ ખાધે જુડી કરી, જીવતી કેરી જોડ.
 રાગ કે'રહો સાંસતા, એ તાંહ જીમ આંક;
 સાચી એ બે સુંદરી, વેદ* પુરપનો વાંક.
 સો આપે તો શાણુપણુ, જવા ફળે ઘેર;
 પુરપ સાચા કેમ થયા, જોડ એ બેની પેર.
 લક્ષ્યુધિ ને કોડજુદિ, બે તેડયા એકાંત;
 વાત વિસ્તારીકહો સુને. બાગે મનની જાંત.

ચોપાધ.

સુંદર એક સરોવર તીર, નારીયો બરતીતી નીર;
 રડાં છે રડીવાલાં રૂપ, અકલંકન મોહીણીએ અનુપ.
 આકારે જાણે અપ્સરા, મદમાતી પોને મચ્છરા;
 ભરી નીર જાએ જોટવે, આ બે પુરપઆવ્યા તેટલે.

એ બે પણ છે ચતુરસુખણ, ખરી પરીક્ષા કરી બાણ;
જીવંતીને દીડી જ્યાહરે, પુરપણે જોલ્યો તાહરે.
કરી માંહોમાંહે વાત, આ રાખા જો રાખે રાત;
ચાર પહોરની બત્રીસ ધડી, રહું રાખાની સાથે અડી.
એકએક ધડીએ જીવંતી યોગ, ભર વાર બત્રીસે જોગ;
એકવાર જો સુકી જાઉં, તો એ કે'તે આસિકલ થાઉં;
સાર કેરે ખીજો જોલીયો, પડશે મન તણો જોલીયો;
સાંભળરે તું મારી વાત, એ જીવંતી જો રાખે રાત.
કોટી ઉપાય કામિની કરે, માફ મન એથી નવ ડરે;
સ્ત્રી ચરિત્ર કરે મધુગાર, નહીં એથી પક્ષક લગાર.
સુક નહીં એ સાથે રેખ, તે વાતેલખી આપું લેખ;
ચાર પહોરમાં સુક અમો, તો મ્હેનું મગ્યું લેજો તમો.
એવી વાત બે પુરણે કરી, સારી પેર સુણું સુંદરી;
સનમુખ આવી ઉભી રહી, વાત એવી પુરણે ટહી.
અલ્યા જીકા જોલો છો જોલ, વધારો છો પોતાનું તોલ;
તમે કરી એ વાતો ગણી, તે સારી પેરે સાંભળી.
હુંશ હોય તો આવો' પેર, હાર છતની પરશે પેર;
સો સો રૂપીઆ સાદુ કરો, વચન જોલ કર ઉપર ધરો.
વીસ પહોર તણો વાવડો, કરી આવજો રાખી કાવડો;
જોલ તેણું જોલ્યા તાંય, પાકમ તો નહીં પોતામાંય.
દુઠમુઠ ખાટલીએ પડયા, ઉચાટ ધણેરા મનમાં અડયા;
બત્રીસલક્ષી બંનેની નાર, તે વનિતાએ કંઈ વિચાર.
શા માટે જીરો છો આપ, જીકા જોલો તો જાહલ્યા પાપ;
કામની આગળ માડી કબું, વાત કરતે વિપરીત થયું
નથી જતા તો વચનજ જશે, જાહંએ છે તો ફડંગ ચશે;
જોલ્યા હું તે તો નહીં પમે, કામની માએ તે કેમ મજે.
પ્રથમ પ્રેમજા જોલી એક, સાંભળો મારી વાત વિવેક;
આપું આપ'ધ' બરદીપ્રધ, બત્રીસ રોર ઉકાળો દુધ.
બત્રીસ કચક નાંખો તે માંહ, ચાકર ગાલી રહેશે સાંહ;
બત્રીસ રૂપીઆ તેના બેસરો, પુરવાર્ય વટમાં બેસરો

નર કહે નારી સાભળો, મન વિચારી જોય;
 તાહારે મોઢે તું કહે, કચુલ કરે નહીં કોય.
 તે છેતરીને છોડીયો, મેં રાખ્યું તારૂં મામ;
 કચુલ કરે તે કમની, મુને ન વ્યાખ્યો કામ.
 માગુ શત તાહારી કને, જીવતી બોલી જુક;
 ન્યાય કરવા નરપતી કને, આ વેળા તું ઉઠ.
 કલંક ઉઘાડું ક્યમ રહે, વાર કરી વિચાર;
 ખાંતે જવ ખેતર કનું, પુરૂષ તે તોખાર.
 છોડી મેલ્યો છેતરી, તેહ જોખમાં જાય;
 રીઝે રૂં · દેખતાં, ખપ હોય તો ખાય.
 નાડ ના છોડત એહની, તો નવ સુકત દેહ;
 સાચો પુરૂષ સલક્ષણો, જુડી જીવતી એહ.
 પહેલી નારી પડોઢીએ, હડીને નવ જોય;
 તો ખત્રીસે પુરા કરે, કળી સકે નહીં કોય.
 જુડી એ મે સુંદરી, સાચા નર મે નેહ;
 વનિતા વાદ કરે ઘણો, તે તો ડાહ્યાપણુ વેક.
 વિક્રમ કહે ક્યમ માનીએ, એહના મનની વાત;
 પુછી સરવ પટંતરે, ખરી મનાવીખ્યાત.
 ન્યાય સુકવ્યો નરનારનો, મૂળ મનાવ્યું મન;
 શત શત આપ્યા ઘેરથી, ધરણીપતીને ધન.
 બાર રાખ્યો તે જૂપતિ, અક્ષ કરી એકાંત;
 શુદ્ધિ વધારી બેયની, બાગીનહીં મનજાત.
 વનિતાને વેળાવીયા, જુડા બોલી જનર;
 આઠ* ઉપર ચિત કર્યું, ન્યાય સુકવ્યા ચાર.
 વિક્રમસેને વિચારીયું, દીવ ઝાલા એ ચાય;
 મોઝાં મારે મહીપતિ, માન ભંગ એ થઈ જાય.

ચોપાઈ.

વિક્રમસેને વિચારી શુધ, એ ચારેમાં શી છે મુધ;
 પ્રયમ કાજને કુડો ક્ષો, પડે લક્ષણ ઘેટાનો લહો.

* શતશુદ્ધિ, સદશુદ્ધિ, લક્ષણુદ્ધિ ને કોઈશુદ્ધિનું ચાતુર્ય જોઈ રાજ વિક્રમે તેની હોશિયારીપર નજર કીધી.

પછે વાત ગરધજુની કરી, માહાંતા જાણે મનમાં ધરી;
 રાજા થઈ હૃદયમાં કરે, કહ ઉપાય એ ચારે મરે.
 ચાર ખત રાજા લખ્યાં, છાની વાત કોને નવ બખ્યાં;
 જાણે એ તાનું મન, ગિડયા કાગળ કરી જતન.
 તે ઉપર તાની મોહાર, એ* મોકલ્યા ચારે ઠાર;
 ચાર ચ. જોજન ચારે દેગ, કરો ઉતાવળા પુર પ્રવેશ.
 ઉતાવળા અહીં આવજો, પ્રીતે ઉત્તર પાછો લાવજો;
 ચારે પત્ર લેધ તે ગયા, કહ્યાં નામ તે દામે રહ્યા.
 પ્રથમ શતબુદ્ધિ છે નામ, આપ્યો કાગળ તેણે દામ;
 તેણે વાંચી જોયું પત્ર, શતબુદ્ધિ સાચે જોલ્યો તત.
 કાં બાઈ કાગળ લાબ્યા તમે, તે વડા કરીએ છીએ અમો;
 કાન નાક જે છેદન કરું, ખર વાહન કરી ગામે ફેરવું.
 દીસતા છે દેવ સરખા આપ, શો અન્યાય કર્યો છે આપ;
 શું વજુસાડયું છે રાજતણું, દુઃખ સેહેવા મોકલીઆ ધણું.
 શતબુદ્ધિ કહે કહીએ અમો, કદાચ વળતું ન કરો તમો;
 કામ બરાબર જો નવ થાય, કરે રીસ અમને તો રાય.
 માટે જે લખ્યું તે કરો, ધડીએક જોટી નવ કરો;
 હશી જોલ્યોવો મન અડ્યો, સારે ભાર અદકરો પડ્યો.
 માહારાસમ છેતુજને આજ, જો ન કહે તાહાર મન કાજ;
 કાગળમાં લખ્યું છે એમ, તમો હશીને જોલ્યા કમ.

દોહરા.

શતબુદ્ધિએ ત્યાંતો કહ્યું, એક આપડ વસે વર્ત;
 કાન નાક સાજ થરો, ધડી ચારમાં તર્ત.
 ખરવાહન કરી ફેરવો, ગામ તાહારી જાગ;
 અણચિતપી ઉડશે, તાહરા ગામમાં આગ.
 એ કરવે સમરય નથી, વિક્રમ પોતે વાસ;
 જોવા તમાસો તાહરો, પાડવો છું પ્રવાસ.
 અજરો કરો ધડીએકની, તો તો માહારા સમ;
 મોટા મહીપતિ જોલ્યો, તે ના પાજે કમ.

૪૨ી સામન્થાપાઈ.

અધિપતિયે મન વીમારી પેર, એને મોકલ્યો માહારે ઘેર;
 એતો કાંઈક કૌતક વાત, હું તો નવ કરૂં મારી જાત.
 સાજુ દેહે નેને રખો, પ્રતિદિનર પોતાનો લખ્યો;
 સાખાશ રાજ સગા છે ધણું, ગામ જળાવતાતા અમ તણું.
 અમારૂં લખ્યું નહીં મટે, પરદુખ બંજન તમને નહીં ધટે;
 એમ ધણો કપડો દેખને સાય, કાગળ સોંપ્યો શતબ્રુધિ આપ.
 સહસ્રબ્રુધિ ગયો છે જ્યાંહ, તેણે આપ્યો તે કાગળ લાંહ;
 કાગળ વાંચી બોલ્યો તેહ, તે ઉપર આણીને નેહ.
 બાઈતાહારે શો પડીઓ વાંક, અહીંયાં મોકલ્યો આડે આંક;
 લખ્યું લેખ માંહે, કે પાળજો, એર અંગારા માંહે બાળજો.
 તારી હોમવી અગ્નિ કાય, તેની કરવી શી ચિંતાય;
 એક વાતનું આવી અડચું, તારે તો અહીં મરવું પડ્યું.

દોહરા.

સાખાશ સાખાશ તે બોલીઓ, કીક ક્યું મહારાજ;
 અલખત આપી સેજમાં, ક્યાં મનમમતા કાજ.
 સહસ્ર બ્રુધિ કાકરને કહે, છે મનમમતું કામ;
 હુકમ બજોવો રાખનો, આરો આ કાણુ કામ.
 અજર ના કરો એ વાતમાં, ધડીએકની ઘેર;
 હરહર કરીને હોમ કર, જે પરડી છે પેર.
 લખ્યુ ના માણે રાખનું, તો હુરે તાહડું ગામ;
 અજર કરે એકે ધડી, તે નહી તારું કામ.

ચોપાઈ.

સહસ્રબ્રુધિ સાચી કહે વાણુ, ના કરે તો ઇશ્વરની આણુ;
 બોલ હથીને એવો કહો, અચરત પામી અધિપત રહો.
 માહારે મન તો બાંતજ વરો, છતાં મોકલ્યા કૌતક કરો;
 સહસ્રબ્રુધિ કહે કહું જો તુને, તો નાખો નહીં અગ્નિમાં મુને,
 અપવાદ આવે મારે શીશ, કરે રાય અમં સાયે રીસ;
 આરે કાકર લાગ્યો પામ, તેડી ગયો એકાંતે જામ.

મારા સમજે સાચુ નાહો, ત્યાં ના જવો તો ઇહાં રહો.
 સંહસ્રજુધિ દેહ સાંભળવાત, તાહારે ગામ થાશે ઉત્પાત.
 મેં ઉપાસન અમિનું કર્યું, વશ કીધો અગ્નિ મનઠસું;
 વશ કરી આંધી લીધો મેં તેહ, બળે નહીં મારી આ દેહ.
 તે પરીક્ષા રાગજે જોઈ, રાખ્યા ચાકર મનકું મોહી;
 કાંઈક તમ સાથે દીક્ષમાં વેર, મોકલ્યો મુને તમારો ઘેર.
 નાંખો અહીં અંગારાં હામ, ઘરો ધુમાંડો બાધે ગામ;
 નાકે વાસ ના આવે મોડ, સહુને દેહ થાશે રોગ કોહ.
 કાઢી રાધ થાશે તુજ નામ, હું જઈશ બિજેણી ગામ;
 બાળે રાજ મુજને ત્યાં, વારે કાણુ બિજેણી માંદર-
 શિધ કરે લખ્યું પાળીએ, મારી દેહ અમિ. બાળીએ;
 હવે કરે અમારી પેર, પછે જઉં હું મારે ઘેર.

કોહર.

કાપો ધણી તે ગામનો, લખ્યો પત્ર એક હાથ;
 સાબાશરાય વિક્રમવૃત્તે, સાદ કૃત્ય અમ સાથ.
 નથી વણસાડ્યું તાહરું, નથી વચનનો લોપ;
 નથી પુઠે નિંધા કરી, શો અમ ઉપર કોપ.
 કદાચીત ચુક્યા અમો, મુરખ છે અમ મન;
 તોયે તમોને ઘટે નહીં, રૂડા છો રાજત.

ચોપાદ.

નવ બાલ્યો તેની દેહને, પત્ર લખી મોકલ્યો તેહને;
 લક્ષ્મણધિ મોકલ્યો છે બ્યાંહ, શું નીપન્યું તે ગામે ત્યાંહ.
 આપી પત્ર તે ઉમો રજો, વાંચી હાકારે ઉતર કજો;
 અરે ભાઇ ભલે આવીયા, આ કાગળ તે શો લાવીયા.
 એમાં લખ્યું તે પાળું અમો, અત્યુ પામશે તરતજ તમો;
 ગળુ છેટો કે ઘોળજે ઝેર, રાયને તુજ ઉપર છે વેર.
 લખે પાળે પોતાને હાથ, સોંપશે નહીં કાંઈ ચાકર સાથ;
 વાર તો ન લગાડવી વડી, દેખે ઝેર એને આ ઘડી.
 માટે ઝેર ઘોળુ છું અમો, કરો સાધન ને રહો તમો;
 એવો બોલ રહેમાં વસ્યો, લક્ષ્મણધિ હૃતેથી હસ્યો.

કરમ અડ્યો પોતે હાથ, હાકર જોડ્યો લક્ષ્મણ સાથ;
 હસ્ત આવેછે મુખે કેમ, મોત તણું નહીં છે કંઈ વેશ.
 હાથ અડાડ્યો પોતે કરમ, માહારાસમતે કોહોને મરમ;
 લક્ષ્મણ હો નહીં કહું અમો, પીઠિ ઝેર ઘોળજો તમો.
 તાહારા હાથનો ખાલો પીઠિ, મોત થકી સપને નવ પીઠિ;
 મોત નથી એમાં માહારું, રહ્યું આયુષ આવી તાહારું.
 તમો/નાહો ને સાંધન કરો, મારા હાથમાં ખાલો ધરો;
 કરો પુણ્ય ધરમ ને કામ, સોંપો પુત્ર વાહાલાને ગામ.
 રૂક જણો એતાવું અમો, પીશુ અમે ને મરશો તમો;
 માટે હાથ અડાડ્યો કરમ, માટે હું કરાવું છું ધરમ.
 જોડી કરે તે ન જને માહારે, પીઠિ ઝેર હાથે તાહારે.
 કર ઉતાવળ લાગે વાર, તેમ તેમ હાકરને પડીઓ બાર;
 હુઝ કેરા સામરમાં પડ્યો, લાગી પાગ એકાંતે અડ્યો;
 કાલાવાલા કીધા ઘણા, સંદેહ ભાગો મનડાતણા.
 તમો પીઓ ને મરીએ અમો, આ અચરત કહો બાહ તમો;
 પીળનો પાયો નવ પીઠિ, મુને લખ્યું તે કારણ કીઠિ?
 ઇશ્વર આણુથી સાચું કહો, ગમેતો વાસ અમારે રહો;
 કહો લક્ષ્મણ વાત વિવેક, મુજમાં વિદ્યા મોટી એક.
 શર કામદારી આપ્યો, આપ્યો વિદ્યા દેવી પ્રતાપ;
 જે મુજને હારે તે હરે, જે મુજને ને ને ને ને.
 કપટ મુજ સાથે નવ અડે, વિષ મુજને દે તેને અડે;
 તે રાજા આગળ ભાગીઓ, મુજને તો ચાકર રાખીઓ.
 કાંઈક તુજ શું દીશે વેર, તાહારે હાથે ખવરાવે ઝેર;
 મારનાર હોય તો રાજા પાય, કોણ જોરાવર (ને) કહેશે નાય.
 માટે તાહારે હાથે પાય, (કે) સ્વરગ લોકમાં સેહેને જાય;
 જોડી અમને નવ કીજીએ, લાવ ઝેર ખાલો લીજીએ.
 નિશ્ચે માની તેણે વાત, જોખમ ઉપજે માહારી ભત;
 એહ કામ કરે હું નવ કરું, વણુ પુટે શા માટે મરું.
 લખ્યો કામળ આપ્યો હાથ, સંદેશો કાહાળ્યો એ સાથ;
 મોહારેરા છા પૃથ્વીપતિ, નિરમળ છે તમારી મતિ.

અમ ઉપર એવડું કેમ જોર, 'અમો રાખના છઠ્ઠએ ચોર;
અપરાધઅમારો અતિશે આંક, ક્ષમા કરવો ઘટે છે વાંક.
શા માટે મારો કપટે કરી, કહો તો મુસ્તક આપું ભરી;
વણુ મૂયે વેચાણુ દાસ, કેમ મોકલો મારે પાસ.
રખે કરો હવે એવું કામ, અમો આકર તમારે નામ;
એમ કહી બોલાવ્યો તેહ, શીરપાવ ઉપર સારો દેહ.
ચોથે ગામ કોડબુદ્ધિ ગયો, સુંધ્યો કાગળ સુખીયો યયો;
સભા ભરીતી તે ગામની, સુખી ચીડી વિક્રમ નામની.
વાચી તેહ અડાવી શીશ, સહુ સાંભળતાં તેણે દીસ;
બાધ તમારૂં મુસ્તક કાપવું, રૂધીર ભોગ ધરતીને આપવું.
બલા અક્ષરમાં કહ્યો બેદનું, શિર સભા મધે છેદનું;
માટે કરીએ છે એ કામ, સંભાર એક ધડી તું રામ.
રૂડો કુટડો દીશે ધણો, શો વાંક એવડો તુજ તણો;
આવ્યો કાગળ તું આપવા, મોકલ્યો છે માથું કાપવા.
કર સાધન તુજ દેહનું આપ, એમાં નહી અમારે પાપ;
કોડબુદ્ધિ તો કરે કલોલ, મરડે મુછ તરતીએ તોલ.
નથી નહાવું નથી કહેવું રામ, કરો સિત્ર તમારૂં કામ;
નાહાતાં અજર ધડીતો થાય, વણુસી જાય અમારી કાય.
કર ઉતાવળ લાગે વાર, જો પાળે સાચો વહેવાર;
પુરણુ બાગ્ય મોટું માહરૂં; પામુ સભામંદિર તાહરૂં.
એ અવતાર ઓર્સિકંક થાઉ, સ્વરગ લોકમાં સેહેજે જાઉ,
પરદુખ ભંજન જાણી માગીયું, તેણે દુખ માહરૂં ભાગીયું.
પુરી મારા મનની આશ, મને મોકલ્યો તમારી પાસ;
અવેર ધડી એક થાય છે, પલક લાખ પાચે જાય છે.
ઈશ્વર તાહરૂં રૂડું કરે, જો તું ખડગ માહરૂં શીર ધરે;
જીવ જો વેળા મારો જશે, તેણે પુન્ય તુને જહુ યશે.
પણ માત્ર નહી લાગે પાપ, કરો ઉતાવળ કારજ આપ;
જેમ તેમ કરીને કારજ થાય, તો સંદેહ સદગો મનનો જાય.

દોહરા.

. સભા માંહે સંદેહ પડ્યો, અચરત મોટું એહ;
માએ મોત હેને કરી, નિરમળ વરવો નેહ.

કહે છે પુન્ય થશે ધણું, પરંતુ નહીં કાંઈ એ પાપ;
 પુન્ય હોય તો પોતે કરે, વિક્રમ આપો આપ.
 એક વાત ન ઉક્તે, તેડ્યો તે એકાંત;
 ઇશ્વર આણુ સાચુ કહો, ભાગો મનની ભ્રાંત.
 કોટી ઉપાયે દરગરે, લોક સદુકે લાખ;
 સાચુ કહો સખા વિશે, સાચી માનું સાખ.
 કોડગુદિ કહે કહુ, (એમા) વણુસે માર કામ;
 કદાચ તમે મારો નહીં, તો પછે જડે નહીં હામ.

ઓપાધ.

સમ દીધા માટે તો કહું, નહીંતર મનમાં રાખી રહું;
 હું તે પહેલાં ભવનો દેવ, કરતો નિત સદ્ગારિય એવ.
 પુનઃ કરતાં ચુકી ગયો, શાપ માહારે માથે થયો;
 માનવ થઈ પૃથ્વીમાં પડે, ધણા દિવસરણુમાં રડવડો.
 કોઈક છેલ્લે તાહર શીશ, ત્યારે આવ તું ચરણે ધ્રુવ;
 (તો) મનુષ્ય અવતાર થકી છુટશે, મુખ સાગરતણું છુટશે.
 તહાર રૂધીર અવનીમાં અડે, અનાવૃષ્ટી તે હામે પડે;
 ખાર વરસના વરમે મેહ, દેહવટ જાયે તેના દેહ.
 વણુ માચ્યા તે માનવ મરે, કોપ ધ્રુવ તે ઉપર કરે;
 એ વરદાન ઇશ્વરે કહ્યો, શાપથકી પૃથ્વીમાં થયો.
 જાતી સમરણુ મુજને હોય, વાક વિના નવ મારે કોય;
 દાણોપાણી ઉજેણુ આણીઓ, કુખર્જનન ગુણ જાણીઓ.
 અરજ કરી રાજાને અમે, કહે આપું હું, ભાગો તમે;
 ત્યારે મેં માગ્યું તે દીશ, રાજા છેલ્લે તું માહર શીશ.
 ત્યારે એને અચરત થયું, સમ દીધા મેં કારણ કહ્યું;
 ત્યારે એને ચિંતા ચડે, અનાવૃષ્ટી ઉજેણુ પડે.
 જે માત્ર તેના આપે કેમ, જે વાતના આધા સમ એમ;
 માટે મુજને દીધી આશ, મોકલ્યો મારવા તાહરે પાસ.
 શીશ સખા મધે કાપીએ, મુજને એ માગ્યું આપીએ;
 માહારો શ્રવ તો સ્વરગે જશે, તેનું પુણ્ય તો ઘનને ધશે.

ખોડી ના કર તુ ભાઈ મુને, પ્રણમી પાગ લાગું છું તુને;
 વાત વરત સર્વે મુકીયા, યરયર તે રાજા મુજા.
 એવું રૂધીર અવનીએ અડે, અનાટ્ટી આ દેશે પડે;
 કોડ ઉપાયે કરો મા કામ, લખ્યો લેખ ઉજેણી ગામ.
 સધળી ભોમએ તો તમતણી, બધી પૃથ્વીનો તુજે ધણી;
 અંતર આખ જુઓછો મુને, મહારાજાં ઘટે નહી તુને.
 એ તો લક્ષણ નહી સાચરાં, ગામઉદ્વસ્ત કરો માયરાં;
 એ તો બિચારો રૂડો યયો, સમ ખાધાને સતજ ક્ષો.
 અમો રાય તમારે નામ, રખે કરો તમે એવાં કામ;
 શીરપાવ કોડપુધિને દીધ, સુંધો કાગળ વિદાય કીધ.
 ચાર ભાગલે ચારે આવીયા, પ્રતિઉત્તર પાછો લાવીયા;
 મળી ચઉટે એકા ચાર, જઈ ને રાયને કચ્છો જુહાર.
 કુંનસ ચારે કરી મુકીયા, મુખ આગળ કાગળ મુકીયા;
 પ્રતિઉત્તર ચારેના વસ્યા, હેત ધરીને રાજા હસ્યા.
 ચતુર ચાકર ચારે માહરા, પુર મનોરથ હું તાહરા;
 મનનું માગ્યું આપુંઅમો, સાચાં નામ કહો હવે તમો.
 તમારાઉપર મુજને નેહ ધણો, સંદેહ ભાગે મનડા તણો;
 ચતુર શિરોમણી ચારે બ્રાત, પુણુ તે કહો સાચી વાત.
 પ્રથમ ગામમાં આવ્યા તમો, તે દાહાડે દીકાતા અમો;
 વણીક જાત કાજને ક્ષો, પછે કારણ ઘેટાનો લલો.
 જોયો ગરબણ કરો અંરા, વખાણ્યો નવ અમારો વંશ;
 અદ્રષ્ટ વિદ્યાથી એ સૌ લલ્યું, કારણ તમને નહોતું કલ્યું.
 મેં જાણ્યાતા જુજવા જન, મનવ્યું આજ અમારું મન;
 નથી ચાકરી આવ્યા તમો, અકલ ઘડી દેખીએ અમો.
 જે કામે આવ્યા તે કહો આપ, જુહું બોલો બ્રહ્મહત્યા પાપ;
 ચાર જણે જોડ્યા છે હાથ, સાચુ બોલ્યા સ્વામી સાથ.
 ખરી નીશાં રાજાની યજ, પુરવ વાત માંડીને કહી;
 આવ્યો છું કેહેવા અંકાર, અમ ચારમાં એકજ ચોર.
 મારવો નહી ન પુછવી વાત, ત્રીજે કાન ન જાણે પ્યાત;
 માહોમાહે વાત નવ જાણાય, તસ્કરમાં તે નવ ગણાય.

તે બાંધવ હાથે નવ પડે, તેનું તે રતન જો જોડે;
 સારે દુખભંજન જાણીએ, મોટાં પરાક્રમ પ્રમાણીએ.
 વદી લઈએ તો વાધે વેર, બાંધવમાં ઉપજે બદ્ધ એર;
 તમ આગળ કહે શું થાય, તમથી બીજું ધાન અપાય.
 રતન આવે તેનું તેહ, મોહોટો મનમાં જો સંદેહ;
 માટે તમને કહેતા નથી, સાંખી રહીએ છીએ સરવથી.
 વણુ પુછે જો પેદા થાય, તો ઉપાય કરજોશ રાય;
 જેમ અમારો રહે જો બાર, ચારે બાઈમાં ન પડે ખાર;
 તેમ તમારે કરવું કામ, રાખવી ચારે બાઈની મામ.

દોહરા.

રાજા બોલ્યો રીઝમા, સામંતો ચારે બ્રાત;
 પુઝ્યા વણુ પેદા થશે, તોજ કરીશું વાત.
 અહીં રહો આનંદમાં, કરો ચાકરી અરથ;
 ખાઓ પીઓ ખુબી કરો, લો ધણેરો ગરથ.

ચોપાઈ.

વિસારે પાડી તે વાત, એક દિવસ બેઠા છે રાત;
 એકાદશીનું હતું વરત, જાગરણ માટે બેઠા તે તરત.
 ચાર ચતુર અક્ષય આંચમાં, પાસે એક રાજા પાંચમાં;
 બાઈ વાત નવી કહો મુખે, રાત આપણી જાગે મુખે.
 તે તો ચારે અરણે નમ્યા, ઘણા બોલ રાજાને ગમ્યા;
 અમો જાત રાજા છું રાંક, વાત કરતાં વાધે આંક.
 માટે રાય કથન કહો તમો, તો પ્રીતે સાંભળીએ અમો;
 વાત કહે વિક્રમ રાજાને, દે હુંકારો ચારે જાન.
 એક દેશતણો છે રાય, સમરથ ઘણી તેના ધરમાંય;
 રાજરિધિ ઘણી ધરમુત્ર, ચાર પ્રતાપીક પ્રાદા પુત્ર.
 તે પોતાને જાણે દેવ, સારી પેર કરે છે સેવ;
 કો દહાડો કરે નહીં કોય, વચન પોતાનું ન કરે લોપ.
 પિતાએ આપવા માડ્યું રાજ, પુત્ર કહે નહીં આવે કાજ;
 અરણ્યમૃત લઈ અસ્તક ધરૂં, રાજ તણું સુખ તો નહીં કરૂં.

એક વચન કહ્યું છે આપ, સારે બુદ્ધિ વિચારી આપ;
 નેહ ચારમાં ડાહ્યા કીયો, ઘર રાખે તેવો છે કીયો.
 સમજને જે દરશે કાંમ, તે ડાહ્યા યજ રહેશે ગામ;
 સમજ જે કરે વેહેવાર, સાખ વધે સરવેમાં સાર.
 ઘેલચંદરો યજ ઘર ખુએ, તેવું પારખુ રાજ. બુએ;
 પાસે બેસાર્યા ચારે બ્રાત, કહ્યું પિતાએ વાર વાત.
 નેહ મુરખ કે છો ડાહ્યા, સારા નરતા મુત માહ્યા;
 એકને હાથે આપી તરવાર, જાતું તારી માને માર.
 બીજને તો હુકમ દીઓ, આ ઝેરનો પ્યાસો પીઓ;
 ત્રીજને આપી એક જગ, જાઓ મોહોલમાં મેહેલો આગ.
 ચોથાને આગા એ દીધ, નાંખો રતન જલમાં જઈ સિદ્ધ.
 એક એક ઉપાડી લોને કામ, જેને મન હોએ જે કામ;
 ચિંતાતુર તે ચારે બરાખ, બારે કામ તેતો કમ થાય.
 વચન જાય ને તાતજાતણું, તો તો ચાપ લાગે શિર ધણું;
 ઉપાય કરવો તેનો કશો, વિવેક વચન તેને દીલ વશો.
 પિતાતણું જે વચન જ જાય, ત્રણ લોક તો પ્રસે થાય;
 પિતા વચન પાળીશું આપ, એથી નહીં બેસે કાંઈ પાપ.
 વડે કામ કહ્યું છે સીધ, પ્રથમ ઝેરનો પ્યાસો લીધ;
 માહારો પ્રાણુ જશે જેટલે, દેહ પાપ રહે નહીં તેટલે.
 બીજે કહે માહારે તો સેકલ, બાળી મુકુ મારો મેહેલ;
 રણી ખાઈશું દુઃખે અંન, વેરાગ લઈને વસશુ વન.
 ત્રીજે કહે મારીશું માત, કર પેટ પાળીતો ધાત;
 કરશુરામે કહ્યું તુ જેહ, માહારે વચન પાળવું તેહ.
 નાનો કહે હું લઈ રતન, નાંખુ જગમાં કરી જતન;
 રતન ચાર તો તે લઈ ગયો, વિચાર આપ મનડામાં યયો.
 ઝેર ના પીએ તારે ના મરે, સારે રીસ પિતાજ કરે;
 મેહેલના જાણે તો જાણે તાત, તો પિતાજ કરશે ધાત.
 માને ન મારે જીવતી રહે, તેને પિતાજ બુઝે કહે;
 રતન ચાર પાસે રાખીએ, આપ આગળ જઈને બાખીએ;
 કહીશું જઈનાં ખાજગમાં, કાણુ માખ પુરે તે ત્યાંદ.

ત્રણે કામ કીધાં તે ઇચ્છાં, ચોથે રતન ગાંડીએ ધર્યાં.
 ઝેરનો પ્યાલો પીધો નેટલે, ચોવનવન થયો તેટલે;
 કનક સરીખી કાયા થઇ, જરા રૂપણી વ્યાધી ગર્ભ.
 શુભ થયો તેને સંયોગ, દેહ ન વ્યાપે તેને રોગ;
 ખીજે મેહેલ આગે નેટલે, કાનક એક થયું તેટલે.
 બંગે મોભ ને ધરતી ધગી, બરી પાટડે લક્ષ્મી ધળી;
 માલ અનરગળ અપરમપાર, ટગસો થઇ રહ્યો તે દાર.
 તે મેહેલમાં ને કોઇ વમે, યદ્ય દુઃખ દે કાયા કરો;
 તે ઠેકણે લાગી આગ, તેણે ખોલી ખીજી જાગ.
 તુડી પાટડે હેઠો પડ્યો, ગરથ અનરગળ યુક્તે નડ્યો;
 ત્રીજે મા પાસે આવીયો, ને માને પોતે ધાવીયો,
 તે માતને છે બહુ ભોગ, ઉઠર ઉઠરી કરો રોગ.
 પાળી પેટ મારી નેટલે, ગાંડ રોગ કાપી તેટલે;
 છુટ્યો પ્રવાહ તે પાણીતણો, ગયો રોગ દીઠથી ધણો.
 માતા પોતાની સાજી થઇ, વંચન પળ્યું ને લગ્યા રહી;
 નેણે રતન રાખ્યાંતાં પાસ, તે ગયો વેહેપારી વાસ;
 આ અગુલક જુકતે જોડ, એકનું મુલ કેટલાએક કોડ.
 વેપારીએ તે માલ કર્યો, કરમ લાય અડાડી હર્યો;
 એ નંગ ન આવે કામ, એકેક મુસે બાર બદામ.
 કાચતણા ઝોપાવી કર્યા, હા વિધા છે કોડે બર્યા;
 હાડામાંહે બળીને રહ્યો, કારણ કે આગળ ના કળો.
 ચોરની માક્યાં પગલાં જુવે, કોડીમાં મોહો ધાલી રવે;
 પિતાએ સરવે જાણીઓ, જુહો પુત્ર તેણે માનીયો.
 વિક્રમસેન તો વાતજ દહે, ચારે બેઠા લક્ષણમાં લહે;
 સરખાં કામ ચારેને દીયો, એ ચારેમાં રૂડો કીયો.
 જેને મન જાણે ને આપ, તે ન દહે શિર અલ્પદત્યા પાપ;
 સાચી વાત દહેતાં કાંખીડો, રૂડો ભુંડો કે કુડો કીયો?
 દોહરા.

- શતશ્રુધિ દહે હું હું, ડાલા કરાં વચન;
સરવથી ડાલો જાણુને, નેણે લીધાં રતન.

ખોટાં પડ્યાંતો શું કરે, શી આવી સાં ખોડ;
 પરંથમ નાખી પાધડી, ચતુરાઈની હોડ.
 પ્યાસો પીધો જેહને, મરી જત તે તરત;
 આગળથી નવ જાણીયું, જે એમાં છે અમૃત.
 ખીજે બાળ્યું આરણ્ય, નોતો જણ્યો માલ;
 બાગ્યે તો સધળું યયું, પેલા નોતો ચાલ.
 તોળી જુઓ ત્રીજે કહ્યું, મારી નાંખત માત;
 આવરદાથી ઉગરી, સ્ત્રી હસા શિર ચાત.
 દોષ નહીં તેમાં કરો, હોતી મોટી હાણ;
 બાગ્ય ચક્રી સવળું યયું, પણ તાક્યું તું બાળ્ય.
 સહસ્ર યુદ્ધિ કહેસાંબજો, એ વાત તો સેહલ;
 દલ ડાહ્યો દલ માહરે, જેણે બાળ્યાં મેહેલ.
 પાપ તો કરવું નવ પડ્યું, જીવ ઉગાર્યો આપ;
 એને ડાહ્યો હું કહું, જેને શિર નહિ પાપ.
 લક્ષ્મીધિ કહે મેં લહ્યું, જેણે મારી માત;
 તે ડાહ્યો મન માંહરે, જેણે કરી અચાનક ધાત.
 વહું તો બહાલી વાધને, કેમ ન તેને હોય;
 ભરથાર છું નહીં કરે, એમ વિચાર્યું સોય.
 દહ વિશ્વાસ પોતાતણો, નારાયણ મન નેહ;
 લક્ષ્યતા લઘુવરાં, મારે દીલ તો, તેહ.
 કહ્યું કોડ તે યુદ્ધિએ, પ્રીતી મેં તો પેર;
 સહુથી ડાહ્યો તે ખરો, જેણે પીધુ ઝેર.
 રાજા મન રીજ્યો ધણું, વાર સાંભળી વાત;
 જોજન કીધાં ભાવતાં, અરણ્ય ઉગ્યો પ્રભાત.
 એતો રાજા ચિતમાં, અતરમાંહે આસ;
 રતન રહ્યું છે એકને, પ્રીતે શતયુધ પાસ.
 ન માગતુ નહીં પુછવું, નહીં માર નહીં ગાળ;
 નવ કોને જણાવવું, નવ ચડાવવી આળ.
 જણ્યું ખીજે જણે નહીં, સોપણ્ય નહી કો સાચ;
 એકે ઉપાય કર્યા વિના, હેતે લેવું હાથ.

શુભ્રુક એક છે ધરતણી, રામા રૂપનું ધામ;
 સમળવી તેને કહ્યું, કરો હું કહું તે કામ.
 જોગબાબો આગળ યત્રી, શતશ્રુધિ સુમળ;
 રતન રહ્યું છે એ કને, પ્રીછને તે પરમાળ.
 પાછું લેવું પુછ્યા વિના, આપે આપથી મન;
 આંખ ચોળી આપે રહે, રૂંચ ન જાણે અન્ય.
 શન સલામ મેહેજે કરી, એમાં શી છે ખીસાત;
 રતન હોડાવું છેતરી, લોપું નહીં હું લાજ.

ચોપાઠ.

શુભ્રુક છે અહુ ચતુર સુમળ, રામનું કહેવું કીધ પ્રમાણ;
 મારગ ચારતજો છે જ્યાંહ, નાંખી ચક્ર બેડી ધરમાંહ.
 તે પણ રાજા કરે મેહેલ, તે આગળ શોભા સર્વે સેહેલ;
 જાગહળ જ્યોતજડયા શુભમણી, શોભા ગોખતણી છે ધાણી.
 ખાસ મેહેલ આકારો અડયા, કૌસ્તભમણી તે બીતે જડયા;
 ઈંદ્રપુરી આકારે જાગ્ય, નીરખે મેહેલતણું જે બાગ્ય.
 પડદો નાંખી બેડી લાંહ, નર નીરખી ગદે નહિ જ્યાંહ;
 નીતે ચાર સલામી જાય, મારગ મેહેલ તજેથી થાય.
 શતશ્રુધિ આબો જોડલે, કસ્યો પડદો જોડો, તેડલે;
 જેમ વીજળી આકારે થાય, કંચન સરખી દીઠી કાય.
 મોહ પામેલો મન આકળો થયો, લાલચ લાગી ને લક્ષણુલલો;
 તરત ફરકો કીધો જાણ, માચુ કામનું દોરીક આણ.
 પડદો નાંખ્યો પાછો વળી, ડાઠ થણેરી એની ગળી;
 અરોપરો ને પાછો જાય, પાણી અંન મોહોડે નવ ખાય.
 થયો દુઝગો ડાહાપણુ દેહ, નારી સાથ વળુંધો તેહ;
 નીત ઉડી પરમાતે જાય, દરસન એહ વરાં તો થાય.
 વીલાં દિન મેહેજમાં સાત, ઘસી સાથે કાઢાવી વાત;
 મારી રાણી દેહે માન, પ્રીતે તમને આપ્યા પાન.
 જુરડી નાંખી નારી નેહ, પરવશ થયા ડાહાપણુ ને દેહ;
 યજો મરણુ દીશે જ્યાદરી, ને રાતે તોડ્યો નાદરી.

દાસી સાથે તેડયો દેડીએ, માન થકી ચડ્યો મેડીએ;
 દીકું - રંભા સરખું રૂપ, અધીક તેજ ને અકકર અનુપ.
 માટમ કીધી દીધાં માન, પ્રીત ધણેથી આપ્યાં પાન;
 તમે દીડા છે જેણે દંન, તે દાહડાનું માન્યું મન.
 શું કરીએ જે રાજ બાપ, અટ્ટી બુધ ચાલે ક્યમ આપ;
 આજ લાગ પડ્યો છે ધણો, લારે મેળાપ થયો તમ તણો.
 વળી મેળાપ કાલે થશે, વળી લખ્યું ઇશ્વરનું હશે;
 લો ધડી એક લાખેણો લાવ, ફરી ન પામ્યા બીજો દાવ.
 બેઠાં શત શુભકા એ પેર, દીપક ગયો એવામાં ઘેર;
 થયું તરત અંધારું ઘોર, ચતુર થયાં આપણુ બે ચોર.
 દીપક વીના તો ડાહાપણુ કશું, મનમાં ચોર ને હાડાથી હસ્યું;
 મુખ જેવા પિના મહીમાય, પદ્મની તો પ્રસન્ન ના થાય.
 પાસે નહી કો માનવ વર્ત, જે દીપક લેઈ આવે તર્ત;
 કામની કહે કરો એક કાજ, ભોગ વાત ન થાયે આજ.
 વળી લખ્યું હશે બ્યાહરે, ભોગ મળે મળશું તાહરે;
 શતબુદ્ધિ કહે સુણ સુગણ, વનિતા શી જુડી કહો વાણ.
 તમ સરખાં લ્યાં શી છે મણા, તમે ઉભાં લ્યાં દીપક ધણા;
 ઇશ્વર આપે મેળવ્યો છે મેળ, ખરી રીતે ખેલી શું ખેલ.
 રાખ્યું હતું કંડ કંદોરે જનન, રીઝીને કાહડ્યું તે રતન;
 ગત દીપકનું તેમાં તેજ, દીઠે પામી રાણી હેજ.
 પદ્મ પાછાં મુક્યું ચોખ્ખું, કચ્ચો ભામની ભાવે ભોગ;
 સાબાશ સાબાશ કહે તે સાથ, લીધું રતન પેતાને હાથ.
 વાળી મુકડી જુગીએ જોર, તરત થયું અંધારું ઘોર;
 તજ સન્ધ્યા ચાલી બારીએ, તે નરને વાલો નારીએ.
 ધડીએક મારવાં ફાફાં ફાક, હવે રડું તો રૂખે લોક;
 જાલે મુજને કો આ દિશ, તરકર જાણી છે શીશ.
 આહડાવ્યો અહકુ અડવડ્યો, પાંચ પગથીએથી તે પડ્યો;
 કુટ્યું શીશ દડવડીઓ દેહ, પાછું જોવાને ન રહ્યો તેહ.
 અહીંયાં થકી ઉગરીએ આજ, પોહોલા લારે થયું મુજ કાજ;
 ભામનીયી ઉનવો ભાવ, તરફડીને તેને આવ્યો તાવ.

રતન તો સ્ત્રીતથા નવ ચળ્યું, ડવડું પોતાને બારે પડ્યું;
પુરણ પુણ્ય તણીતો પેર, ઘણા બાગ્યથી આવ્યો ઘેર.
તણ બાધએ પુછી વાત, ક્યાં જોડી થયાતાં બ્રાત;
ચઢટે ચાંદન ખેડાં રમે, તે સદુદ્ધે રસીયાને ગમે.
વીરપ્રત્ય એવી કહી વાત, પોદોડયા એકા ચારે બ્રાત;
કામ બાધો કોને કહે, રાગ દંડ્યો તે ક્યાં રહે.
તરકર મા કમ રાજ રવે, નાગો માણસ તે શું ખુવે.

દોહર.

કુવા કેરી હાંપડી, કુવા માય સમાય;
મનોરથ નીરધન તણા, આલેવેલે ભય.
કો આગળ કહી નવ શક્યો, કોને ન દીધો દોષ;
લખ્યા લેખ છુટે નહી, તોભેશીશું જીવે ભોળ.
પુછડું કોને નવ પડ્યું, સમ નવ દેવા સાથ;
બીજાએ ભણ્યું નહીં, રતન રામને હાથ.
કીમત મુલ કરાવીયું, એહ અમુલક ભોડ;
ટકા હેમ ટંકશાળના, પુરા પંચાવન કરોડ.
રાગળએ પાસે રાખીયું, વિલા કટલાક દંત;
મહીપતે મન વિચારીયું, ભેહ ચારેનાં મન.
ચંડાળ ચોર કે જર છે, કેશુભ શિરોમણ શાહ;
પુરણ પરીક્ષા હું કરું, રતન આપું કે રાહ.

ચોપાઈ.

એક દિવસ તે ચારે જણા, કલા બોલ રાગને ધણા;
કરો વિદાય અમને ભે આજ, તો કોડ પ્રકારે કર્યું છે કાજ.
જઈએ અમે અમારે વતન, રીજ્યા પામ્યા. લાખ રતન;
રાગ કહે રહો એક માસ, ઈશ્વર સદુની પુરે આજ.
બાધોમાં ઝાઝી બાકરી, જે કહું તે કરો ચાકરી;
ખરાં થશે તો દામજ દેશ, ખોટે રતન મણી ભુટી લેશ.
રહે છે એ રાજદાર, વિશ્વ જાણે પાળે વહેવાર;
એમ કહીને રાખ્યા વાસ, પ્રીતે ખેસારે નિત્યે પાસ.

એક દિવસ બોલ્યો માહારાજ, રહો ચોટીએ એકએક આજ;
 પોહોડુ આપ અમો એકાંત, રહો નિરબયથી નીરખાંત.
 એકક પોહોર વીતે જાગળે; વારા ફરતી મન ચાગળે;
 પોહોડયાં રાય પ્રીતે બારણે, રલા ચાર ચોટી ફારણે.
 નિર્ચિતપણે નિંદ્રા છે ઘણી, પોહોડયા સેજ બજેણી ઘણી;
 પવંગ પાથર્યો બેહેક બરાસ, લક્ષ શોભા છે લીલાવિલાસ.
 કુસુમ તણી શોભે છે સેજ, શત સુરજ જેવાં લાંઠાં તેજ;
 ઈંદ્રપુરી આકાશે લખી, પોહોડયો મહીપતિ પ્રીતે સુખી.
 રાંત પોહોર થઈ બ્યાહરે, કૌંતક એક થયું તાહરે;
 ભોરંગ એક બયાનક રૂપ, રાક્ષસ કેરૂ રૂપડ રૂપ.
 માહા ઝેરી ને માથે મણી, તેને હુંશ હઈડામાં ઘણી;
 દુધ સાકર મે પુરણ પીધ, ઘણા સ્વાદથી લાવો લીધ.
 રાખ્યા કુલ મેં ચાખ્યા અંન, તમ કર્યું મેં સધળે મન;
 અમરત પોખી તેવી દેહ, રાય રૂધીર તણો છે નેહ.
 રૂધીર પેંટ ભરીને પીઉ, એથી મુખ તે બીજુ કીચું;
 તાકતે તાકતે દહાડા જાય, કે દહાડે રાજા છેદાય.
 મેડે જતારી કાંચળી, જાતી સ્વભાવની આચળી;
 પાગે તે આવી હુકીઓ, ચીતડા સાથે નવ ચુકીઓ.
 અંતરીક્ષ ઉપર એકજ કુંડ, ભોરંગ તે ઉપર જઈ અડ્યું;
 પુછ ભરાવ્યું છે તે માંહ, આંટ બેચારેક દીધાં ત્યાંહ.
 અધોમુખ થયો તે આપ, સાંવા માડ્યો અંશુદો સાપ;
 ડસે ડાઢવડે જેટલે, શતશ્રુદિએ દીડો તેટલે.
 અરે રાય માહારાજે ડસે, વેર થણો તે ઉપર વસે;
 ધરી દાહ પજી તેની તજે, કાહાડી ખડગ ને મુક્યું ગજે.
 લાગે વાર કરતાં વાત, કીધા કટકા તેના સાત;
 મુકી પવંગ તજે તે દાગ, જાગ્યો રાજા તેણે કાગ.
 ખડગ જગાડું વચ્ચે બુલે, કરી મીણુ તે રાજા બુલે;
 ગાગ્યો રાજા આવ્યો બાર, બુખને મન પડીઓ ભાર.
 જોયું રતન તે ખીજ્યો એહ, મારત મુજને નિએ દેહ;
 માટે એને પણ હું હણું, મણુનામાં હસા નવ મણું.

ઝાઝેરાત ગંધઝેક પોહાર, બન્યો સદસજીવિ તે દોર;
 દુઃખ રાય મુગ્ધને દીજીએ, ફરમાવો તે દારજ કીજીએ.
 રાત્રીએ કુંતું તે દીશ, સતજીવિનું છેદો શીશ;
 ફરી વાત ન પુછો વડી, અજર કરો મા ઝોટ ધડી.

દોહરા.

સદસજીવિ તે સમજીઓ, ના તે કેમ કહેવાય;
 વગર વાંકે કેમ મારીએ, કાપ્યો અધકે રાય.
 આરે રાય પૃથ્વીપતિ, સામળ વાદ વાત;
 વાદાણે ગમે તો મારજો, પોદકાટે પરમાત.
 હવડાં હણીશો એહને, રામજો બ્યારે સાચ;
 પછે ધણું વીમાસશો, ધમવા પડશે હાથ.
 તેહ તણી કયા કહું, જોમરીજો રામ મન;
 ખીઝ માહે ખીજીશો, પણ પછે દાઝે તન.

ચોપાઇ.

સતજીવિ રાખ્યો એકાંત, ભાગી નહી મન ફેરી ભાંત;
 એક સીધપુર નામે સુંદર ગામ, નારસિંહ રામનું નામ.
 વસે એક આહલણ મહામની, પતિવ્રતા તેને ઘેર સતી;
 પેટ નહી પુત્રી કે તન, ઇશ્વર ઉપર તેનું મન.
 વિધવિધ પ્રકારે કરે તે વરત, રૂડાં આચરણ રૂડા કૃત;
 નર નારી બે પવિત્ર નેટ, તોય પુત્ર નવ આવે પેટ.
 મનમાં રાખે મોટી મયા, વસે રેહ પોતાને દયા;
 આપ ઘેર એક નોળનું અચ્ચું, તરફડતું તે આંગણ વચ્ચું.
 પામે માત નહી તે તણી, દયા ઉપની મનમાં ધણી;
 રાખ્યું પાસ પોતાને ઘેર, પાપ દુધ પ્રીતે મુખ પેર.
 પોદાડે મેજો જોડાજોડ, કુંવર જેવો પોહોઆડે કોડ;
 થયું મોટેર નાનું આળ, ન કરે એકે અદકી આળ.
 વાચા નહી મુખે તે તણી, અક્લ મનુષ્ય થકી છે ધણી;
 તેનાં પગલાથી પછી નેટ, આવ્યો પુત્ર તે નારી પેટ.
 તરીયાતોરણાં આચારણે, પુત્ર પોદાડ્યો પારણે;
 આનંદ ધણો દીવાળી દન, નોળ ઉપર માનનીનું મન.

તન મન ધન જાણે તેહને, દયા ધરે અઢી દેહને;
એક દિવસ પુત્ર છે પારણે, જીવતી ગર્ભજળ ભરવા કારણે.
મુંખો નોળને પેલો પુત્ર, તજ સાડ એ છે ધરસુત;
રખે એહને રોવરાવતો, રીસ કરી રખે મારતો.
બાળક ઠપકો દેશે મુને, તો હું ગાળો દેઈશ તુને;
મુંખો બાળજળ ભરવા ગઈ, વાર ધડી બે આરેક થઈ.
અઢ્યો પારણે મોહોટો નાગ, બાળકને ડસવાનો લાગ;
અંગુઠે વળગે જોટલે, નોળે તો દીઠો તેટલે.
અરે મારા બંધવને ખાય, એ પાપી ક્યાં નાશી જાય;
એમ કહીને દીધી દોટ, કરડતા પેહેલી જાલી કોટ.
મરડી કીધા કટકા સાત, એટલે આવતી દીઠી માત;
વધામણી ખાવા કારણે, આવ્યો નોળ સામો બારણે.
વાચા નહી તે બોલે કેમ, આવ્યો બાહાર તે તેમનો તેમ;
મુખ લોહીયાળુ ઉચું કર્યું, જાણે જે માનું હઈકું કર્યું.
દીઠું લોહીયાળુ માતાએ મુખ, દાવાનળથી લાગ્યું દુઃખ;
અરે પાપી તું કુડો કાળ, માચ્યો મારો નાનો બાળ.
નાખ્યું બેઠું તેણી દીશ, મુલો નોળ ચગદાયું શીશ;
ધરમાં આવી માતા જીવે, પોઢ્યો પારણે બાળક રવે.
બોલ્યો બાળક આપો આપ, મુજને ખાતો તો આ સાપ;
નોળ ભાઈએ માર્યો આદામ, નહીતર માહાર કરતજ કામ.
એમ કહી ચેતાવી માત, પડ્યા દીઠા કટકા છે સાત;
ક્યું કદપાંત નેધશીઆ હાથ, બળવા માડ્યું તેની સાથ.
જીવ કાઢાડવા તતપર થઈ, શીક્ષા લોકે તેને કહી;
પ્રથમ મન સમજી નહી માય, હવે હાથ ધસે શું થાય.
તેને વિભાસણ કરવી પડી, જો ચેતી નહી પેહેલી ધડી;
એમ સમજવી કહે છે લોક, હવે દુઃખ કરવું તે ફાક.

દોહરા.

રાય પછે વિભાસણો, રાખો રહેમાં ધીર;
અરધી રાત એવે ગઈ, જાગ્યો ત્રીજો વીર.

લક્ષ્મણદિ છે જોડની, ગયો રાયજી પાસ;
 કરી સલામ બિમો રલો, અઢી દીધી આરા-
 હુકમ હોય તે રાયનો, તે અમો કરીએ મમ;
 વાદે વચન ના લોપીએ, અમો તમારે નામ.
 રાય કહે ક્યું તે કરો, કાડો ખડગ આ દીસ;
 ખેદ ત્યજીને છેદીએ, ગતપુદ્ધિનું રીંગ.
 લક્ષ્મણસાએ : લક્ષ્મણ, એક કહું હું આજ,
 વાહાણા માહે વીમાસનો, મહીયની શ્રી મહારાજ.
 અઢકો થાશે જોરતો, દમવો પડશે દેહ;
 તે દ્રષ્ટાત તમને કહું, નરપતી આણો નેહ.

ચોપાઈ.

કુંવરે સાંભળ્યું તેનું કાન, પડ્યો હળવો જોમ પીપળ પાન;
 સાથી કહે છુડ્યું તાહરું, કહ્યું કરે । નહીં માહરું.
 ગાળો ખાંધે કામની કાન, આગળ શું કરશે તમે રાજ;
 રીસે બરાણો રાજકુમાર, બેઠું ફોડ્યું ને તોડ્યો હાર.
 નગરશેઠ જુગતે જાણીયું, અદકુંડેર આપે આણીયું;
 રાય સંભાળ તાહારું ગામ, નહીં શાહુકાર રહેવાનું કામ.
 લાડકવાયો સુત તાહરો, નહીં ધરમ રહેવાનો માહરો;
 રાજ કહે રહો તમે ગામ, માંડે પુત્ર ને હું તો કામ.
 તે વાતનો કાલજ દીધ, પાછો વાસ રૈયતને દીધ;
 પ્રધાન પ્રિછીઓ સગળી પેર, જઈ ચેતાવ્યો કુંવરને ઘેર.
 ચેતો તો ચેતાવું હું, હવડાં ઘેર ન જામશ તું;
 તું જાણે જે શુનો સાંખસે, જોતામાં મારી નાખશે.
 માસ છ માસ વિદેશે જાઓ, જો ચીતમાં તમે રૂંડ્યાહો;
 વચન સાંભળી વિવિધ વિવેક, લીધો ઘેરથી પોપટ એક.
 પાછો પગલે પંચે પળ્યો, પ્રધાન પુત્રને મિત્રજ મળ્યો;
 અરે બંધવ ક્યાંહાં જાઓ, આવડા ક્યાંહાં દુખીયાઓ છો.
 માંડી કહે છે તેને વાત, દેશવટો દીધો છે તાત;
 પ્રધાન પુત્ર કહે સાથે થાઉ, તુજ વિચોએ અંત ન ખાઉ.
 સુંદર્યા બે બાંધવ સાથ, હુશી પોપટ બેઠો હાથ;
 રાત દિવસ ને સાંજસવાર, મારગ કાપે અપરંપાર.
 અધારવનમાં તે જઈ ચડ્યા, દીશા ન સુઝી જુલા પડ્યા;
 ઉનાળો અમીની ઝાળ, થયા ખરા મધ્યાનજ કાળ.
 ન મળે કાંઈ નવાણુ ને નીર, સુઝી ગયાં તે શુભ શરીર;
 પાણી પાણી ઝંખે ઘણું, તન તરફડે ત્રણે તણું.
 વડ મોહોટો હુતો ગંભીર, જઈ ઉતરીયા તેની તીર;
 જવા માંડ્યા પાણી-વણુ પ્રાણુ, બંધવ પ્રતે જોલ્યો વાણુ.
 આયુષ માંડે આવી રહ્યું, ગળુ માંડે તો સુકાઈ ગયું;
 છત્ર જરૂર પણે જાય છે, પાણી પાણી ચીત ચાહાય છે.
 પરધાન કહે રાખો છ ધીર, એક ધડીમા લાવુ નીર;
 એમ કહીને ઝાડે ચડ્યો, કુપ વેગજો દ્રષ્ટે પડ્યો.

રાગ મુકયો વડલા. હેડ, ગયો પરધાન પાણીને ખેટ;
 રાગ ધ્યાન હૃદયનું ધરે, પાણી પાણી મુખથી ધરે.
 પંચાલીનાં પુર્યાં ચીર, તેમ મોકલ નારાયણ નીર;
 ઇંડાં રાખવા આવ્યો ધીર, તેમ મોકલ નારાયણ નીર.
 બાળકકાજ આપે છે ખીર, તેમ મોકલ નારાયણ નીર;
 શીતળ કીધ સુધન્યા શરીર, તેમ મોકલ નારાયણ નીર.
 પાણી પાણી જંખે જોડેલે, પડી ધાર પાણીની તેડેલે;
 ધન્ય ધન્ય મોટા મહારાજ, તુજવીણ કોણુ ધરે એ કાજ.
 સોનાકેરો પ્યાલો ધસ્યો, પલક એકમા પુરો બસ્યો;
 માંડી મુખ પીએ જોડેલે, પોપટ ચીત ચેચો તેડેલે.
 મારી ઝોટ તરત તે તીર, પ્યાલો ઢોળી નાંખ્યો નીર;
 ભુપતીએ તો કોપજ ક્યો, પાછો ફરીને પ્યાલો ભર્યો.
 ખીજ વાર માંડે છે મુખ, પોતે પીવા કાજે મુખ;
 પોપટ પાખજોરે ઝાડીઓ, તે પ્યાલો કરધી પાડીઓ.
 ચઢી રાખને ઝાઝી રીસ, મરડી નાંખ્યું શુકનું શીસ;
 ફરી પ્યાલો ધરે છે જ્યાંહ, આવ્યો પ્રધાન એક પલકજ માંહ.
 પાયું શીતળ નીરમળ નીર, વાતો કરવા બેઠા વીર;
 અરે રાય મુરખ હારીઓ, શા માટે પોપટ મારીઓ.
 કરતુત માંડી તેને ક્યું, અહિં તો એક અચરજ યયું;
 તમે, ગયા ત્યાં લેવા નીર, મે સંભાળ્યા ક્યામ શરીર.
 કાણુ એક ન લાગી વાર, અંતરીક્ષથી હિંદની ધાર;
 પ્યાલો ભરી પીઉ જોડેલે, પોપટે પ્યાલો પાડ્યો તેડેલે.
 એક વારનો યુનો મેં માફ ક્યો, ખીજ વારનો પ્યાલો ભર્યો;
 પીવા માંડ્યો અમૃત કોળીયો, તરત દેખતાં તે ઢોળીયો.
 લાગી ચીત મારામાં ચોટ, મરડી નાખી કોષે કોટ;
 એટલે તો તમે આવીયા, લક્ષટકા પાણી લાવીયા.
 તે પીધાથી ટાઢો થયો, પ્રતિહતર પ્રધાને કહ્યો;
 એ તો કરમી વાતો વીર, અંતરીક્ષથી ન આવે નીર.
 એવા સતવાદી ને તમે, તે વાત કેમ માનું અમે;
 અદેક સંદેહ મનમાં અડ્યો, વાળી કાછડો વડે ચડ્યો.

વડલા માહે છે એક વિવેક, સમગીનો માળો - છે એક;
અન્નગર એક લાવી છે તેહ, ફાલી ખાંચુ છે તેની દેહ.
ઝેર કાળજેથી નીકળ્યું, નીર તેમાંથી ધરણી દળ્યું;
સેહેજે અડતાં શી ગત થાત, પલક એકમાં પ્રાણુજ જાત.
જીવ્યો તુ જે આપોઆપ, તે તો પોપટનો પરતાપ;
દુષ્ટે દીઠું તે દષ્ટાંત, ભાગી મનની ભાવે જાંત.
એ શું મેં કહ્યું છે કામ, માર્યો પોપટ મેં આ કામ;
પેટ પાળી મારીને મરું, પોપટ પાખી દેહ નહીં ધરું.
પ્રીછવ્યો પોતે પરધાન, ઉતાર્યું મહીપતીનું માન;
પરથમ સમજ્યો નહીં મન સાધ, હવે શીદ ધસે છે હાથ.
સાંભળ રે સતવાદીરાય, વિમાસણુ કરશે મનમાંય;
પછે જાણ્યો તણજો દેહ, એવો ઉપજશે નીરમજ નેહ.
હોહુંરો.

કોડખુદી કહે કહું, તુને વિમાસણુ વાત;
હવડાં એને મારશે, પણ ધસવા પડશે હાથ.

આપાઈ.

મહી દેશતણો મહીપતી, રાણી એક તેને ઘેર સતી;
પટરાણીને કામે નેહ, નરપતને મન ઝાઝો નેહ.
ભાભિની દોઢે ભાગે જુખ, દીક્ર વીના દીક્રમાંહે દુઃખ;
સગવે સોગે શયમાર, રાણી તે દહડાને હાર.
વાડી રડી પાનજતણી, તેની શોભા છે અતી ધણી;
વડી રાણી વાડીમાં જાય, રમે રીજે રાણી ને રાય.
એક સમે બેઠા છે ત્યાંહ, પ્રીતે પાનની વાડીમાંહ;
બેઠાં છે કુવાની તીર, લાગી ત્યાં મન સમચું નીર.
આણુગળ પાણી પીંધુ આપ, તનમાં પેટે તંબોળી સાપ;
પડ્યો પાન એજેથી નેટ, પાણીમાંહેથી આંચો પેટ.
ભામની કેરા જીવે ભોગ, રી રી વાધો દેહમાં રોગ;
દાહાડેદાહાડે અસ્તજ મર્યા, ચૈતન દેહ બંધીનું દળ્યાં.
જેને માથે ધોરંધર ધણી, કરે વર્ગદ વિવેકે ધણી;
કંઈક આસડ ને કંઈક સાંગ, એકે વાન ન લાગે આંગ.

કોડ રેય ને કોડ કવાય, એકે રોગ ન આવે હાય;
 કરોડ ભુવા ને કરોડ ઉતાર, એકે વાત ન પ્રીછે પાર.
 કહીકે કલપના સાર્યા અરય, ધણો કરીને ખરચ્યો મરય;
 રાણી કહે રાજ સાંભળો, મેહેલી દો મનનો આંગળો.
 વીંછીલક્ષ્મી વેદના થાય છે, જીવડો વણુ મોતે જાય છે;
 માટે મુજને ઝેરજ પાઓ, કે મુજને દારી લેઈ જાઓ.
 જળસોઈ કરી ત્યાં મરૂં, ભારે દુખ હઈકે કેમ ધરૂં;
 કરોડ વાર શુ કહીએ કથી, વેદનાએ રહેવાતું નથી.
 વ્યવન આપ્યું રાજાએ હાય, હું પણ આતું તાહારે સાય;
 તુજ વિના જીવી શું કરૂં, જળસોઈ કરી હું મરૂં.
 માયા મમતા કાંધી તાજ, સોપ્યું પુત્રને રહું રાજ;
 પ્રધાનપુત્ર મુક્યા વાસીએ, કાઢાડી સંગ ચાલ્યા કાશીએ.
 દરે દંડેરો દિન ને રાત, બાધે દેશ કરે છે વાત;
 રાણીને જે સાથ કરે, અરધરાજ માહાઈ મન ધરે.
 અલખતઆપણીખીજી ધણી, પુત્રી પરણાતું પેટજતણી;
 અનેક એવા હેતુ હોય, તેનું દુખ ના જણે કાય.
 રાણીકેરા દુઃખજ માટ, લીધી કાશીકેરી વાટ;
 થોડા દિન પંથે પરવસ્યા, વનમાંહે ઉતારા કર્યા.
 ધણો વડ મોટો ગંબીર, તાંણ્યા દેહેરો તેને તીર;
 આગળ પાછળ ચોકી ધણી, ડેરામાંહે ધણીયાણી ધણી.
 કરે માંહિમાહે વાત, એમ કરતાં ગઈ મધરાત;
 સેને પોઢાડી છે નાર, ભુમી સુતો છે ભરથાર.
 નર જારીને જાઓ નેહ, ભરનિંદ્રાં થયાં છે બેય;
 શામા દાણું એકપામી સુખ, વીકાર્યું માતુંની દેઈ મુખ.
 તે વડ ઉપર મણીધર હોય, તેનો પાર ન પ્રીછે કાય;
 જાન તેના મનમાં ધણું, દુખ જાણ્યું તે નારીતણું.
 વડવાઈએથી હેઠો ઉતર્યો, પ્રીત ધરી પોતે પરવસ્યો;
 તંબોળીયો આવ્યો છે તાંહાં, પેલી રાણીના મુખમાંહ.
 મણીધર તો પલંગે ચડ્યો, તેને તંબોળીઓ દ્રષ્ટે પડ્યો;
 મણીધર કહે સાંભળરે મુઠ, દેહે રાણીને બહુ દુઃખ.

પ્રાદ રાણે પર મરશે રાય, બે હલા શિર તુજને થાય;
 માટે નીકળે યુક્તે જાય, પાનવાડીમાં સુખીઓ થાય.
 કહ્યું અમોઈ જો નહિ કરો, ઉપાય કહીશું તેણે મરો;
 પેલો કહે ન જાણે હું, જખ મારે છે મણીધર તું.
 તારૂં આલે તે કર આજ, જો કાંઈ ધરાવે લાજ;
 કરી કુંકારા નરપત નેટ, પાછો જઈને પેટો પેટ.
 મણીધરે વિચાર્યું મન, મરશે રાણી ને રાજન;
 ઉગાઈ એ બેના પ્રાણ, એમ વિચારી મનમાં વાણ.
 સજ્યા ઉપર ચડ્યો સુંબે, મુક્યો ગલ રાણીને સુંબે;
 માહારો મરણ ઉદરમાં જશે, એ રાણી તો સાથ ધશે.
 લખેણીઓ નક્કી પામે નાશ, થારો રાજને સુખ આશ;
 મુખ મધે મરણ મુક્યો, રાણીનો રોગજ મુક્યો.
 એમ કહી વળે જોડેલે, રાજ તરત જાયો તેડેલે;
 ઉક્યો હાંકી આપો આપ, દોઢો આશંકિ મણીધર સાપ.
 માર્યો ઝટકો જોઈને લાગ, કચ્છા નામતણા એ ભાગ;
 ને વિપધરને વાચા થઈ, વાત એક રાજને કહી.
 મુજને માર્યો તે માફું ક્યું, એ તો રાણીનું દુખજ હયું;
 પ્રાતઃકાળે વાહાણું ધશે, રોગ તાહારી રાણીનો જશે.
 જો શુભ દેખોતો ભાંખજો, માહારાં અરત ગંગામાં નાંખજો;
 એવો અવાજ અચાનક હુવો, તરત ધરણીધર તરફડી મુવો.
 લાગ્યો રેચ નારીને નેટ, પ્રમદ સુખ પામી લાંઘાં પેટ;
 સાથ તાણે, રાણી ધમ, અંગેઅંગથી વ્યાધી મર્ધ.
 દુખ પામ્યો તેરાજ આપ, ફેગટ એ માર્યો તે સાપ;
 ધસે હાથને ધુણી શીશ, એ શું કીધું થીજીમદીશ.
 પાળી મારવા માંડી પેટ, સહુ વારે નરપતીને નેટ;
 હવે અરથ ન આવે કશું, પ્રથમ માફું દેવમાં 'વચ્ચું.
 લીધું સરખતું માર્યું અંગ, પધરાવ્યું ગુણવંતી ગંગ;
 તે નિમિત્ત લુંટાવ્યો અરથ, તેદયકી મર્યો 'શો અરથ.
 કરી જનનાને આવ્યો ઘેર, પાળી પ્રજાને રૂડી પેર;
 છવ્યો સાંલગનવીમાસણ ફરી, વડી એક બેટો નહિ ફરી.

દુખે રાણીને ન્યાહરે, સાંભરે સરપ મઆવે હાથ;
 તે વેળા મુકે નિશ્વાસ, પણ તેની કમ પોહી છે પાર.
 ધણા દિવસ ધણીયા છે હાથ, કોડયુદ્ધિ કહે રાણી ગરય;
 કહી વાત આણી મન વાહાલ, પ્રગટ્યો એવે આંખગો.
 વિક્રમરાય એકા ગારણે, દાતણ પાણીને મન્ય છે;
 નારાયણ તણે ને તુર, પુણ્ય પરમારય કરો આ.
 આખીયો છે આપે કરણ, અશરણ કરે ગામદ શરણ;
 મોટા જન સહુ મજરો કરે, રાજા વિધન મન્યકનાં હરે.
 રામ સામળે રાજા કરણ, પામે ઉભા છે જણ તરણ;
 સલામ કરી ઉભા ન્યાહરે, સામુ જોયું રાયે તાહરે.
 હુકમ રાવનો માથે ધર, ને વઢો તે કારજ કરે;
 અમે એવક હું તાહરા, રખે અવશ્યુ કરો માહરા.

ઢોહુરા.

રાજા બોલ્યો રીઝમા, રવી ઉગમતે દીશ;
 રજુ કરો તણે મળી, શતયુદ્ધિનું ચીશ.
 તે ઉગાયો તણે જણે, કરી વાત વિવેક;
 કહેતા ને વિમાસરો, તે દેખાડો એક.
 અકેક ધા તણે કરો, અજર કરો મા આપ;
 નહીતર દેખાડો પ્રારખ, ને ગણતા હોય પાપ.
 સાંતો બોલ્યા તણે જણા, કર્યુ જુગતે કામ;
 નમન કર્યુ બહુ પ્રેમથી, દાખો રૂડો હામ.
 સમશેર શતયુદ્ધિ તણી, પડી હેડ પડંગ;
 આપો અધીપતી આપથી, તો રહે રૂડો રંગ.
 રાજા ઉડ્યો રીઝમા, આળ્યો પલંગની પાસ;
 દીકા હાલ કડકા મહી, મુક્યો મુખ નિશ્વામ.
 ક્યાં થકી એ આવિયો, ક્યા રહ્યાની જામ;
 મનયુદ્ધિ સેને હતો, તેતો માહારૂ બાગમ.
 અધિપતી મડ્યો અટારીએ, વિખાણુ કરતો વટ;
 ઉનારીતી કાંચળી, તે તો દીકી લખ

પ્રાંદરા. આનંદ પામ્યો અતી ઘણું, જોતો આવ્યો જેમ;
 માટે નીકે કડે વીડીયો કડકડો, તે તો દીલે તેમ.
 કહ્યું અમો શતબુદ્ધિસંભીષે તેડીઓ, મળ્યો મહીપતને માન;
 પેયો કહે, શણગાર સુંખ્યા અંગનાં, પ્રીતે ઉપર પાન.
 તારૂં ચ તોલે નહિ કો તુજ સમો, માહારા મનનો મિત્ર;
 કરી આરે ચતુર મેં જાણીયા, પુરણ પરમ પવિત્ર.
 માગો કાંઈક મુજ કને, જે મન ઇચ્છા હોય;
 તેહ વચન ચુકું નહી, ખેદ મા કરસો કોય.
 આપી શકોતો આપજો, વારૂં કર વચન;
 અમારૂં અમ પાસથી, રૂંડું જેહ રતન.
 અરથ ન આવે અભિનવુ, તારા ધરનો માલ;
 રાજી થઈએ એ રતનથી, ખરો અમારો ખ્યાલ.
 દુખભંજન દાતા વડો, વિખાણુ કરે લક્ષ્મીક;
 આશા પુરજો અમતણી, ક્યમ કહું આકી દેક.
 બુદ્ધિવંત જાણીયા અમો, કહું ચીંતવ્યાં કાજ;
 ટાંગ તજો કાડો તમો, જો રત આપ્યાથી આજ.
 વિદાય કરો નહિ તો મુને, દીલ કરો શા માટ;
 કરી ધણેરી ચાકરી, તેની જીડી વાટ.
 કામ ગમે તો દીજીએ, કરવા હું સમરથ;
 દુખ જાળે દિલડાતણું, ધણો રતનમાં ગરથ.
 દિલ ડાલ્યા ધણા અમો, કરવા ઇચ્છું કામ;
 તમ આગળ પ્રજોડીએ, મુકી મનની મામ.

ચોપાઈ.

રીજ્યો રાજ દલમા ઘણું, આપ્યું રત્ન તે આરેતણું;
 ત્રણેમાંહ બાવેથી બળ્યું, એકકાંતિ એકરૂપે. મળ્યું.
 આપ્યું હાય ન લાગી વાર, ચતુર-પારખું ડાલા ચાર;
 ધનધનવિક્રમસેન માહારાજ, તુજપીણ કાણુ કરે પરકાજ.
 ખીળ-સહુ કરે છે વાત, ખાધી સુંહ તે તાહારી માત;
 આશા નહોતી અમને આજ, વણુ પુછે કેમ કરસો કાજ.

રતનજી.

આ કવિ નાશિક જિલ્લામાં આવેલા જાગલાણીને રહીશ હતો ને સંવત ૧૭૧૩ માં હૈયાત હતો. એના અંધોમાં વિહંગી રાજાનું આખ્યાન અને દ્રૌપદી ચિરહરણ જણાયલાં છે.

વિહંગી રાજાનું આખ્યાન.

કડવું ૧ લું-રાગ કેદારી.

પ્રથમ પ્રણમું ગંભીર સુતને, ગણપતિ ગુણ ગંભીરજી;
હુંદાળો દુખ બંજણો, દર્મ મનવાહિત બાજે બીડજી.
સસદાયક તું શારદા, હંસવાહની માતંજી;
વીણાં પુસ્તક ધારણી, વાણી વેદ વિખ્યાતજી.
શ્રીકૃષ્ણજી કર્યાનિધી, નંદનાનંદન નરનાથજી;
ગિરિધર ગદાધર ચક્રધર, મુરલીધર જાણે હાથજી.
ભોર મુકુટ પિતાંબરધારી, કુંડલ ઝલકે કણંજી;
ચક્ષુ ધુભ નવિનાંજી સરખાં, સકલ દેવના સર્વજી.

રાગ રામઝી.

શ્રીરામ કહેતા નિર્મળ વાણી જી, રોપનાગ એવે દહતા આણી જી
સુખ દુખ કરતા પોતે જોહ જી, નામતણા કીધો દેહ જી
સદસદૃષ્ટે તેજ પ્રકાશ જી, આત્મા એહુ પ્રકૃતી પાશ જી
સધગે વ્યાપક તેજ સમાન જી, જેમ ધરમાં યિંચ અંદ્ર પ્રમાણુ દ
એવો શ્રીકૃષ્ણ ગુરુ ગોવિંદ જી, દસરથનંદન શ્રી રામચંદ્ર જી
પ્રજા ગુણ ગાતાં પાવન યાય જી, સાગર નહેનું દુઃખ સદુ જાય જી

વિપત પડે તહાં તું ધાય જી, તજ્વર કેરો પવન કહેવાય જી;
સકલ દેવને કરી નમસ્કાર જી, કયા કહું શ્રી વિશ્વાધાર જી.
સાંભળશે શ્રી સ્વામલ વર્ણુ જી, શુભ વારતા હૃદી ધર્ણુ જી;
શેષનાગ તે શિવ સ્વરૂપ જી, તાંહાં ઋષિ આવ્યા બ્રહ્મ વિરૂપજી.
એણી પેર બોલ્યા ક્રાંતિ રાય જી, નારાયણનો કહો મહિમાય જી;
શુભ વારતા કહો વિસ્તાર જી, એણી પેર બોલ્યા વિશ્વાધાર જી.
વૈશંપાયન કહે સુણુ રાય જી, કયા સાંભળતાં પાવન યાય જી;
કેવળ હરી રસ વેદ સમાન જી, માંભળતાં પામે વૈકુંઠ ધામ જી.

ચોપાઈ.

હવે હુંહલ દેવ તમો દયા કરો, પ્રતિજ્ઞા માહારી મન ધરો;
આખ્યાન તે અનોપમ કહું, મારા શ્રી ગુરુને ચરણે ચિત્ત ધરું.

ચાલ.

મતિ બુદ્ધિ માટે છે નહીં, આરંભ્યું મોટું કામ;
મારા ગુરુને ચણું નમુ, એણે આપ્યા હાદશ નામ.
સકલ બ્રહ્માડ બ્યાપી રહો, હરી સંત તણો વિશ્રામ;
શિશુમાર શિવ ગેપને, કું કર છુ દંડપ્રણામ.
આદી નારાયણ તું સહી, શ્રીકૃષ્ણ મુજ આધાર;
આ ગ્રંથનો આરંભ મૂં છુ, કરો મારી સાર.
નર્મદેશ્વર બ્રહ્મડેશ્વર, નેત્રેશ્વર સુરરાય;
તમ તણા પ્રતાપથી, એ ગ્રંથ પૂરણુ યાય.
વૈશંપાયન બોલીયા, જન્મેજય રાજનં;
મહા સલવાદી કહું કયા, સાંભળો નિશ્રાજ મન.
અશ્વમેધ કરવા માડીઓ તે, યુધિષ્ઠિર રાજનં;
પયરંગી તુરંગ લાવ્યા, ઈંદ્ર તણો પાવન.
તેજે દ્વંદ્વ પત્ર લખી શીરે બાધ્યું, દક્ષિણાપુર મોત્યાસ;
પછી યજ્ઞ અરથે મૂકીયા, એ અશ્વ તાહાં નિરધાર.
શ્રીકૃષ્ણ અર્જુન રક્ષા કરતા, સૈન્યનો નહી પાર;
શક્તિ હોય તે યુદ્ધ કરે, ને બાધે એ તોઆર.
નહી બાધે તો સૈન્ય સાયે, યજ્ઞ આવે સોય;
એવું પત્ર લખીને શિર બાધ્યું, ને પૂર્ણ પરાક્રમ હોય.

તહાં યદી તુરી મૂકીઓ, બહુ ખંડ જોતા જાય;
 કૃષ્ણ અર્જુન સેના સાથે, સાર કરતા ધાય.
 બ્રહ્મવાહન વૃષકેતુ જડ, પરાક્રમ અતિ જૂર;
 બહુ રામ છતી અશ્વ લેછ, સાંચર્યા બળ પૂર.
 સાં યદી વળી અશ્વ ચાલ્યો, ચંદ્ર મણિપુર સોય;
 સર્વ નગરના રાયને છતી, પ્રયાણ આગળ હોય.
 ત્રણે દીશા ફરી ફરીને, ઉગમ પુરબણી જાય;
 સેના પૂડે સાચરે, પગ અશ્વના પડધાય.
 ઉગમ પુરબણી અશ્વ ચાલ્યો, રાય વિભંશી ન્યાહિ;
 તેના પુરમાં દેવ્યા વસે, તેણે અશ્વ બાંધ્યો લાંહિ.
 ત્રણ પોહોર સાં યુધ્ધ કીધું, અર્જુન ચાક્યો કાય;
 દલ સુભટ છતી અશ્વ લખને, વિભંશી કને જાય.
 તાહા સભા ભરી બેઠો હતો, વિભંશી ભૂપાળ;
 ચાર દેવ્યા અશ્વ લેછ, આવી તહાં તતકાળ.
 અચરજ પામ્યો રાય દેખીને, સહુ હશી બાળા કુમાર;
 રાય દેખીને થયો વિસ્મય, ઉપન્યો મંન વિચાર.
 મંત્રી કનેથી શબ્દ લીધો, આતુર કરીને તાંહે;
 નેત્રનો સંજોગ કીધો, લગાડી લેહે તાંહે.
 સેવકને સાન કરી પુછાવ્યું, રાય વિભંશી તતખેવ;
 આ અશ્વ પાંડવતણી, ક્યાંયકી લાવી દેવ્ય.
 વળી મુજને બેઠો દેખીને, શું હતી ત્યાં નિરવાણ;
 સભા વાક્યજ બોલજે, નહિતર તમવીશ પ્રાણ.
 સારે દેવ્યા કહે તુજ નગર ગઢ તે, ચોરાશી જોજન;
 બાવન પોળ પ્રવેશ માંહે, એવો તું રાજન.
 ઉગમ પોજે રક્ષક નહિ કો, મહા શૂરણ છે જેહ;
 અમે શંભુની આગ્રાયકી, તાંહાં સર્વ રહીએ એહ.
 આ અશ્વ આવ્યો યુધિષ્ઠિરનો, યસ અર્થે તેહ;
 રાય આપણા પુરથી પાછો, કયમ જવા દધએ એહ.
 અર્જુનશુ અમે જુદ કીધું, સહુ દળ પમાડ્યું ત્રાસ;
 યહી અશ્વ લઈ આવ્યાં હમો, મહારાજ તમારે પાસ.

વિભ્રંશી એવું સાંભળી, દળ સહિત ચડ્યો રાય;
અર્જુનસુ જઈ, યુદ્ધ કરે, ને કરે પરાજય લાંબ.
સકળ દેવ સહીત રણમાં, આવીયા શિવ દેવ;
દલ સહિત અર્જુનને, બેઠો ક્યો અવસ્યમેવ.
જન્મેજય વળતું કહે, ઋષિજી કરે પ્રણામ;
એ કયા ઉત્તમ છે, પવિત્ર સુણવા સ્વામ.
એ સુણવા ઇચ્છા છે ધણી, વિસ્તારી કહો ઋષિ દેવ,
એ વિભ્રંશીની - ઉત્પત્તિ, મુને કહો અવસ્ય મેવ.
કવણુ કુલ એ ઉપન્યો, કોણ પિતા એનો જૂપ;
ત્રણસે ને સાઠ મુસ્તક, પ્રસન્નો કેમ એ રૂપ.
ઉગમગઢ કેમ હવો એનો, નિર્ભય કરે કેમ રાજ;
સમ દેવ્યા એની પોળે, વસે છે કોણ કાજ.
અર્જુન સરખો વીર એણે, કેમ હણ્યો બળવંત;
રામ કૃષ્ણ સમુદ્ર માંહે નાખ્યા, કેમ બળ હણ્યું હતુર્મત.
એ મહા ભક્ત કેમ હવો, પ્રભુ વસે મંદિર વાસ;
કૃષ્ણ અર્જુન ધર્ષ જાયક, આવ્યા તેની પાસ.
ત્રણસે ને સાઠ મસ્તક, કાપ્યા થી જહુવીર;
પોતાનું તેને તેજ આપી, કીધો આપ શરીર.
વૈશંપાયન બોલીયા, સુણ જન્મેજય જૂપાલ;
તે પ્રથમ પૂછ્યું પ્રેમસુ તો, સાંભળ કહું વિસ્તાર.
ઉગમ નમ્રતા એહ કહીએ, સમુદ્ર કેરે તીર;
લાંહા રાજા વસે છે, તેની કયા કહું સુણ ધીર
એનો પિતા ધીરજવંત કાહાવે, સહસ્ર મુખે કરે જાપ;
શંભુ કેરું ધ્યાન માંડ્યું, ઇચ્છાવર મુને આપ.
તપ કરતાં લાં થી ત્રિપુરારી, પ્રગટ થયા એક દૈન;
ધીરજવંતને જઈ હાંક મારી, માગ જે તુજ મન.
જે માગે તે આપસુ, એમ બોલીયા મહાદેવ;
ધીરજવંત કહે પુત્ર મુજને, આપીએ મુજ દેવ.
વળી મન વિચારીયું, એ પુત્રથી શું થાય;
પ્રણામ કરીને વિનવ્યા, તરે સુણો શ્રી શિવસંય.
૬૭

અરે જોળા ચક્રવર્તિ, મુજ દીનનું કરો કાળ;
 એક પુત્રજ થકી મારું, રહે નહીં કંઈ રાજ.
 શંભુ કહે રે પુત્ર તુજને, જોઈએ કેટલા જાણ;
 સાવધાન થઈને રાજ જોલ્યો, મુજો કદું નિરવાણ.
 ત્રણસેને આઠ દિન તે, સંવત્સરના જાણ;
 તેટલા પુત્ર જો મુને આપો, ઠરે મારા પ્રાણ.
 શંભુ કહે રે રાજ તારી, પસારી રહે, બાપ;
 આખ મીચી હાંક મારને, આવશે તુજ હાથ.
 ત્રણસેને સાઠ મસ્તક, રચ્યાં શંભુએ તાંહિ;
 સાતસે ને વીશ જુજ તે, એક શરીરની માહે.
 એવો પુત્ર રચી મહાદેવે, મસ્તક મેલ્યો હાથ;
 વિશ્વશી નામ તારું, પામીશ તું જહુનાથ.
 મહા પર્મ વૈષ્ણવ તું થશે, સાક્ષાત તેજ સ્વરૂપ;
 અભયથી તું રાજ કરશે, થઈશ બળવંત બૂપ.
 વળી સમ દેવ્યા બવાનીને, આચા દહિં છું આંહિ;
 તુજ નગર ગઢ ને પોળ માંહિ, રક્ષા કરશે તાંહિ.
 શ્રી કૃષ્ણ અર્જુન આવશે, તુજ મંદિર થઈ યાચક;
 તે પ્રાણ પોતાના શરીર માંહિ, થશે કૃષ્ણ સરખો શંક.
 એવો વર આપી કરી, ધીરજવંત આપ્યો હાથ;
 આંખ ઉઘાડી જુએ તો દીદો, ઉભો તે સાક્ષાત.
 આનંદ પામ્યો અતિ ધણું, લઈ ગયો મંદિર માંહિ;
 સોજે કળા શક્તીની પેરે, દિન દિન મોટો થાય.
 સોજ વર્ષ લગી પિતાએ, જોગવ્યો તે બાળ;
 એક દિવસ મુનિએ કહ્યું, ધીરજવંત આવ્યો કાળ.
 એવું સાંભળી ધીરજવંતે, તેડાવ્યો નિજ પુત્ર;
 રાજ તિલક તેને કર્યું, સદું સોંપીયું ધર સત્ર.
 ધર્મ કરજે પુત્ર મારા, દેજે પ્રજાને સુખ;
 સદુ રાજ સોપી વિશ્વશીએ, સમરયું ત્યાં બહુ ડુપ.
 હરી રમણ કયા વિના, બહુ વર્ષ દીધું રાજ;
 એ રાજથી હવે નહ માહે, સખળ કરશું કાજ.

પછી ઘાન મન સાથે ધરી, સાચસ્યા લાથી રાય;
 હિમાચલ પોહોલા જઈ, ગિરિહેમ લાગ્યા પાય.
 પટ દિવસ લગ લા તપ કર્યું, પ્રગટયા તે શ્રીભગવાન;
 સહસ્ર સુખના સહસ્ર દીપક, યયા પાને પાન.
 સ્વરહે તે સ્વર્ગ માહે, માહાલતો મન રંગ;
 વિભ્રંશીની ભક્તિ મોટી, વશ યયા મારંગ.
 વિશ્વંભરના ધ્યાનથી તે, કાણુ અલગનવ થાય;
 સાધુ સંગત રમણુ કીર્તન, ગ્રેમે આચ્છવ થાય.
 દુખી પ્રાણી નવ મજે, સહુ કોઈ પામે સુખ,
 બાળક વૃદ્ધ નરનાર ભક્તિ, બળે ગોવિંદ તણુ દુખ.
 અહોરાત્ર ધ્રુવણે માભળે, રાય વિભ્રંશી ભાગવત;
 એકદશીએ દાન આપે, વિપ્રને સત્યવત.
 ધ્યાન ધરતાં સાહેર તીરે, શિર છેડે ને કોય;
 તોપણુ ધ્યાનથી નવ ચુકે, એવી ભક્તિ કરતો સોય.
 માઆ મેહ વરસે સદા, જ્યાહા વિભ્રંશી રાજન;
 પરિશ્રદ્ધ પોતે એમ કહે, મુજ ભક્ત તું ધન્યધન્ય.
 એણી પેરે તે રાજ્ય પાળે, ધર્મ કરે બળવત;
 પાપના તો પાણુ છેદી, કાડ્યો પુર થકી અપુણ્યવત.
 પાપ દુખીઆ રહવડે, રહેવા નહી કંઈ કામ,
 ત્રણસે સાઠ મુખે, રાય જપે બેઠો રામ.
 પાપે વિચાર્યું મન વિષે, હવે કરે કવણુ ઉપાય;
 એ વિભ્રંશી ના નમ્ર માહે, કાણુ મેં નવ રહેવાય.
 એ નમ્ર હવે છાડીને જાઈ, પૃથ્વીપતિ ધર્મરાય;
 પરિશ્રદ્ધ કરા ભક્ત જ્યા, લા મુજથી નવ રહેવાય
 એવું કહીને નીકળ્યો, બાધવ દને તે જાય;
 કળીયુગ બાધવ તેહનો, મહા દુષ્ટ છે તે રાય.
 કળીયુગ જ્યાં સૂતો હતો, લા જઈ જિભો એહ,
 બહુ સ્તુતિ કરીને ચણું લાગ્યો, માભળ કહુ છું તેહ
 દુષ્ટ બાધ તારો હું મહી, મહાપાપ માફ નામ,
 મોળે કળાની કળીમુ, મેં કર્યો તત્કાલ સ્થાન.

બળવંત ક્ષીએ હું ધણો, કદૂપ રહે મુજ પાસ;
 હરી નામ માત્રે પુણ્ય શત્રુ, તે દરે મુજનો નાશ.
 મહા પુણ્યને જાણું સહી, યશ કીર્તિ દરી તત્કાળ;
 રમણું કૃષ્ણનું થાય સાં, મુજ ચાલે નહીં લગાર.
 એ માનરૂપી અઝી ઉપર, હું મેઘ વરસું જાણુ;
 અહોરાત્ર બેઠો લાગ જોઈને, હણું સાં નિરવાણુ.
 માનરૂપી પડે ફટકા, તડાતડ જે કામ;
 કાષ્ટ થઈને તેની આગળ, રહું આઠે જામ.
 અતુલિત તે જાણવું, હું જોઈ બેઠો લાગ;
 તિલ સહસ્ર ભાગે પાપ થાયે, તો મજે મુજને જામ.
 મોહ મત્સર માયા પ્રેરીને, વિસ્તાઈ તે કામ;
 માન કીર્તિ કરાવી, ઉપજવું તેને કામ.
 એવો હું બળવંત છું, નર્કમાં ધાણું સોય;
 નાના જીવની યોનિમાં, દુઃખ પમાડું અતિજેય.
 ચાર ખાણુમાં પચાવું, નર્કમાં નાખું જાણુ;
 એવો હું બળવંત કાઢાવું, કઈ એટલી હાણુ.
 પશુ એક શત્રુ મહા મોટો, જેમલસ્તિ શિરઅંકુશ;
 હરી નામ મુજને પ્રજાળે, ભાઈ સહાયે મારુંતુજ.
 શીઘ્રે કરીને ચાલ વેહેલો, મુજ સહાય કરે શ્રાતે;
 આપણુ બેઉ જણુ થઈ પુરમાં, રહીશું સાક્ષાત.
 જન્મેજય વળતું કહે, તમે વિચારે મનમાંહે;
 કૃષ્ણ કરી આશાથી, સહુ સહિ ચાલે સાંહે.
 પાપનો તેડયો એ કળિયુગ, આવે કેમ નાપિરાય;
 વૈશંપાયન . ઓચરે, મૂઢમતી તું કાં થાય.
 કૃષ્ણ કરી ઇચ્છા થઈ, ભુમિ ભારે દુઃખી થાય;
 કળિયુગ દુખીઓ રૂએ છે, ક્યારે થઈશ હું હવે રાય.
 પરમાત્મા તે વેગજો, પ્રેરી કરાવે કામ;
 સંત કીધા રાયને, પાપનું ટાળ્યું કામ.
 માપને પ્રધુએ પ્રેરીને, મોકલ્યો કળિયુગ પાસ;
 કળિયુગ વળતું એમ કહે, તું રહે મારે વાસ.

બ્રહ્મા, કેરા ! પ્રહરની, અધ ધડી છે અનુમાન;
કૃષ્ણ બોમી, ભાર હરવા, અવતરશે અહીં જાણ.
પરીક્ષિત કેરા રાજ્ય માંહે, મુને આગા, છે સત્ય;
પછી પુરમાં વિસ્તરી, તુને કરીશ હું બૂપત્ય.

ઉથલો.

કરીશ હું બૂપત્યે, કળિયુગ એમ વાણી કહે;
કૃષ્ણ કૃષ્ણ શ્રીકૃષ્ણ ભજજો, એ કથા સાંધી રહે.
કંઠનું રંગુ-રાંગ પ્રભાતી.

વૈશંપાયન એણીપેરે બોલ્યા, મુણ જન્મેજ્ય રાયજ;
કથા, કહું અશ્વમેધકેરી, મુણતાં પાતક જાયજ.
હસ્તિનાપુરમાં મુધિકિર, રાજ્ય કરે નિરધારજ.
ધર્મરાજ આસન એસે, પણ ચિંતા મન આપારજ.
રાત દિવસ નિદ્રા ન આવે, ઉદ્વેગ થાયે મનજ;
અનેક રાય પૃથ્વીપતિ મોટા, પમાજ્યા પતનજ.
શત બાંધવ તો કૌરવ માચ્યા, હણ્યો દુર્યોધનજ;
હસ્તિ અશ્વ પંશુખીજારણમાં, વેધ્યા બ્રહ્માનાં તનજ.
મહા પ્રાપેથી રાજ્ય પ્રાપ્યા, ધિક પડ્યું એ મુખજ;
અંતે નકું જતું છે, મન ધરે એમ અતિ દુઃખજ.
શુકજને વચનેથી રાયે, કીધો યતારંભજ;
તાંહાં પંચરંગી અશ્વ લાવ્યા, ઈંદ્રિયો તોરંગજ.

વલણુ.

તેને કનકપત્ર લખી સિરા બાંધ્યું; હસ્તિનાપુર મોઝાર;
યત અર્થે મૂકીઓ, એ અશ્વ સાં નિરધાર.
શ્રી કૃષ્ણ અર્જુન રક્ષા કરતા, સૈન્યનો નહીં પાર;
શક્તિ ધરાવે જે મુદ્દની, તે બાંધશે નિરધાર.
શ્રી કૃષ્ણ કેરી ઈચ્છા યકી, એ કમો છે આરંભ;
શુભ શાસ્ત્રે પંડિત વચને, માંડીયો રણસ્થંભ.
ધર્મરાયે વચન આપ્યું, સેના અર્જુન;
કૃષ્ણ કેશવ સારથી, કીધું સેન.

વળી દશ અવતારથી, ચોવીસ ને કહેવાય;
 ધર્મ કર્મ સદુ તેજનો, વિસ્તાર અર્ધિએ ધાય.
 વળી કેવળ બ્રહ્મ કહિએ, તેજમય છે જોડ;
 ત્યાં થકી સૌ પ્રકટ થઇ, નિસ્તાર પામે તેડ.
 સમુદ્રનું સ્વસ્થાન અર્ધિઆં, રૂદ્રનો અર્ધિ વાસ;
 આદિ માતા અર્ધિ રહે, સંહાર કરી ધાત.
 જલાદિક ને નામ કાઢાવે, સમુદ્રનો અવતાર;
 અહી રાજ્ય તેજ કહીએ, સમગ્ર શર અપાર.
 કૃષ્ણ કહે રે વિપ્ર અમને, દેખાડો ત્યા વાટ;
 બ્રહ્મ વળતું એમ કહે, એ જલાદિકનો ધાટ.
 મુદ્ધ કરતાં ના છતો, નવ બોદે એને ધાય;
 સ્તુતિ કરીને વિનવો તો, કંઈએક કહ્યા ધાય.
 અર્જુન કહે તું અરે બ્રાહ્મણ, એ શું બોલ્યો વાણ;
 એક બાણે કંઈ પરાજય, સમુદ્રનો વાળું ધાણ.
 હવે જલાદિક પાતાળ માંહે, કરે રંજ વિલાસ;
 તે તણા અનુચર સરવે, આવી રલા તે પાસ.
 અરે સ્વામિ કશું બેકા, અથ આલ્યો એક;
 રત્ન સરખો સુંદર દીસે, કશો કહું વિવેક.
 તેની સાથે કૃષ્ણ અર્જુન, કટકનો નહિ ખારે;
 આપણા સ્વસ્થાન માંહે, પીઝા-કરે અપાર.
 જલાદિક ત્યાં આવિઓં, અથ કાલ્યો હાય;
 હરણ કરીને લઈ ગયો, સમુદ્રમાં નિજને સાથ.
 અર્જુન કરે સેન્ય માંહે, પડ્યો હાહાકાર;
 અથકેઈ હરણ થયું, એવી વાત થઈ તે ઠાર.
 અર્જુન ત્યાં અતિ ચડ્યો કોપે, બાણ કાલ્યા વીર;
 અથ મારો કોણ હરે, હું છું તેનું શીર.
 જલાદિક ત્યાં આવીઓ, મુખયકી બોલ્યો વાણ;
 અરે અર્જુન ક્યાં જશે, હું લેજી તારા પ્રાણ.
 પોતાની માયા, કરી બહુ દૈત્ય યોધા સોય
 અરે અર્જુન હાણ માંહે, ત્રી મારાં પસકમ જોય

અર્જુન કહે તું કોણ છે, કાં મૃત્યુ આવ્યું શીશ;
એ વાત મુણતાં જલાદિકને, ચડી સખળી રીશ.
અર્જુન ઉપર આવીઓ, કર ગદા મૂઢી પ્રયંડ;
અર્જુને એક બાણ મૂઢી, ગદા કરી સત, ખંડ.
જલાદિકના દૈત્ય, હડયા, સખળ આણી રીશ;
અરે અર્જુન ક્યાં જાએ, છેદ્યું તારું શીશ.

ઉથલો.

સેન્યા સર્વે સજ કરી, સંગ્રામ બેઠુંને યાય રે;
ભાત્રુ સુત કહે ભગવંત બળુ, અમર આત્મા યાય રે.

કંડવું ૩ છુ—રાગ હંસાવલી.

શ્રી ગુરુજને વંદન કરી, અક્ષર બોલીશ કર્તા હરી;
હંસવાહન મુગટ શિર ઓઢે, કુંડલ કૃષ્ણ ને નેત્રે અતિ મોઢે.
વીણા પુસ્તક ધરીયા પાણુ, ચતુર્ચુજ મુખ મધુરી વાણુ;
સરસ્વતિ માતા કાઢાવે સહી, ભક્તને કાળે સાંસો નહીં.
તું આદ અંસ કાઢાવે સહી, તું વિના તિલભર બોમિ નહીં;
બુદ્ધ તણી તું કરણા કરે, તુજ આધારથી પુસ્તક ભરે.
હવે પ્રભુ ગુણ ગાથુ આનંદ, ગર્ભ બુધ્ધ દત્તી જે અતિ મંદ;
નિર્મળ બુધ્ધે વાણી કહું, એ ગુણ નારાયણના સદુ-
વૈશંપાયન વાણી કહે, જન્મેજન્ય તું શ્રવણે લહે;
કૃષ્ણ કરે તે કોઈ ન કરે, ભાવ કુભાવે જે બુદ્ધિ ધરે.
હરિ સરખો હરિ ભક્તજ સહી, એ ક્યા અહીંઆથી રહી;
હવે કહીશું બુદ્ધ વિસ્તાર, આંખળ જન્મેજન્ય એ પ્રકાર.
અર્જુન વળતું ઓણીપેર વહે, સાંભળો સ્વામિ કહું તે રહે;
કૃષ્ણ તમો કંઈ કરો ઊપાય, જેમ દૈન્યનો પ્રાણ્ય યાય.
અર્જુનો મીઠું અભિમાન, નેયો, વૃજાય, જગપતિ;
અર્જુન મુજ અહીં આસે નહી, બુદ્ધ કરું તમારે સહી.
નહી તો જાનિ વિનયજ કરો, તેની બુદ્ધિ યમે આ પડો;
અર્જુન કહે સારંગપાણુ, વિનય કંઈ મુઢી દસ બાણુ.
તેનું શીગ ધરણીમાં ધર, તારૂં વચન કેમ કંઈ પડે;
સેન્ય સર્વ કચું, સાવધાન, બુદ્ધિ સ્તંભ રોપો તેણે સ્થાન.

પંચ શબ્દ વાળે રણતૂર, સુણતાં સર્વ થયા સજ શર;
 જલાદિકના જોધા જોડ, દંડ મુશલ ગૃહી ઊભા તેહ.
 અર્જુન કહે રે શ્રી ભગવાન, એ સમે ભીમ જોઈએ જાણ;
 જો કરણા તમે મુજને કરો, ગરૂડ પ્રત્યે વાણી આચરો.
 ભીમસેન જો અહિયાં આવે, તો તો યુદ્ધ યાચે અતિભાવે;
 બાણાવલી હું શું જુધ્ધ કરું, આશા તે હું કેમ કરી ધરું.
 કૃષ્ણે મનસુ કર્યો વિચાર, એતો અહિં છતે નહિ નિરધાર;
 મારે માથે રહેશે શલ્ય, કહેશે કૃષ્ણે મેળવ્યું ધૂલ.
 માટે ભીમ તેડાવો સહી, એને મન સાથે ઇચ્છા થઈ;
 ગરૂડતણું પછી રમરણ કૃત્યું, તે પ્રત્યે વચન આચર્યું.
 હસ્તિનાપુર તમે જાઓ સહી, સાસો અધક્ષણ કરવો નહી;
 ભીમસેનને લાવો જઈ, કહેજો વારતા જે અહીં થઈ.
 ગરૂડ તાહાં થઈ હડયો જોડ, હસ્તિનાપુરમાં આવ્યો તેહ;
 સભામા બેઠા છે ધર્મરાય, ગરૂડે આવી કીધો પેસાય.
 અર્જુન કૃષ્ણ કુશળ છે સહી, વાત સર્વ માંડીને કહી;
 સમુદ્રમાંહે પશ્ચા છે તહી, નિકળવાનો મારગ છે નહી.
 ત્યાં દેલ એક પ્રગટ થયો, યુદ્ધ કરવાને આવી રહ્યો;
 તે માટે હું આવ્યો જઈ આહો, ભીમસેનને તેડે છે તાહો.
 ભીમસેન કહે મુજને મોકલો, અર્જુન યુદ્ધ કરે છે એકલો;
 ભીમસેન ત્રાહાંથી સાચરે, ડાખા સોચન ફરક્યા કરે.
 કુંતાજીને કીધો પ્રણામ, પુત્ર તુને જો કુશલ કહ્યાણ;
 ધર્મ કહે બાધવ સાંભળો, આપણને હરીનો આશરો.
 યુદ્ધ કરતાં પાછા મા થશો, અંતે હરિને ચરણે જશો;
 માત બ્રાતના વંદી પાય, ભીમ યુદ્ધ કરવાને જાય.
 અંતરિક્ષ મારે કાઢી વાટ, આવ્યાજહાં જલાદિકનો ધાટ;
 ભેટયા કૃષ્ણજી દીધાં માન, તણે બેઠા એકાંત સ્થાન.
 અન્યો અન્ય વાતો સુડ કરે, અશ્વતથું દુઃખ લઈડે ધરે;
 બબુવાહન વૃષકેતજ બળ્યા, પુષ્પવાહન અનિરુદ્ધ સહુ બળ્યા.
 અનેક રાજા બીજા જોડ, ભીમસેનને ભેટયા તેહ;
 બહું થયું આવ્યા તમે જાણ, હવે કુશલજી કરશે ધાણ.

તમવિણુ અહિં સુનું મહુ, ગદ્ય પ્રહારની વિધા બહુ;
અર્જુન કહે સુણો શ્રીમેરાર, હવે દુઃખ મા ધરશે લગાર.
તારો દાસ હું છું રે જાણુ, તુજથી યશ અધિકૈકરું નિવાર્યું;
તમે સાગર મથીઓ જોમ, પ્રભુ હવે યુદ્ધ જોજો તેમ.
જલાદિક તવ આવ્યો તાહે, અર્જુન કૃષ્ણ ભીમ બેઠા જાહે;
મુખથી એણીપેર વાળી કહી, અર્જુન તુજ ભક્તિ સહુ મે લહી.
વેરાટ ઘેર બેઠલ યમ કચું કાજ, નપુંસક યમ રહ્યા મહારાજ;
તો શું આજ એવડું કરો, મનમાં અભિમાનજ ધરો.
અર્જુન કોધ આણીને કહે, તારી લિણુ કરું આ દેહ;
બહુ યયું તે ક્રીધી વાત, નપુંસકતા જો તું હાથ.
એતું કહિને ક્રિયા સદું, યુદ્ધ પ્રકાર માંજો ત્યાં બહુ;
જલાદિક તહાં યુધ્ધે ચડે, અંનરિક્ષ યોદ્ધા તૂટી પડે.
દેવ તણો નવ લાધે પાર, હાહાકાર થયો તેણી વાર;
કૃષ્ણ કહે સાંભળો અર્જુન, આપણા સેન્ય માંહે જે રાયનંન.
તે સીને તેડો અહિંઆ સાર, બેસીને કરીએ જુદ વિચાર;
અર્જુન કહે રવામિતાહારી આશ, યોદ્ધા સવે તેડાવ્યા પાસ.
બબુવાહન વૃષકેત પ્રહુમ્ન, તેજા પુષ્પવાહન રાજનં;
માન દઇને કૃષ્ણ બોલ્યા એમ, કહે વીર યુધ્ધ કરવું કેમ.
એક કામ રહી જો વડો, મેઘતણીપેર જાયા ચડો,
તો એ દેલ કરે પરપંચ, સેન્ય સમ્પતો આણે અંત.
આરે દિગાઓ વીટી રહો, તો એ દેલને બાધે શ્રેહો;
સર્વ તણે મન આવી વાત, બહુ કહું કૃષ્ણ વિખ્યાત.
એ પ્રપંચ સર્વથા ભસો, સર્વ દિશા પ્રત્યે વેઢેથી વળો;
દિશા વેઢેથી સર્વને અપારો, તેથી સેન્યની રક્ષા પારો.
વેશંપાયન કહે સુંણુ રાય, શ્રીકૃષ્ણ તે વેઢેએ દિશાંધ;
માર દિશાએ કહિએ સહી, એક જાણુ ગાત્રજ નહી.
પૂર્વ દિશા ત્યાં કહિએ જોહ, દેલ આવ્યાનો આસન મેહ;
વજી દેલ આસન છે એ અહી, સકલ દિશાનું મુખ તે સહી.
અડો જુદ તે મોટું યામ, એ દિશા મેહ સોંપાય;
દક્ષિણ માંજે કહિએ જોહ, સમુદ્રવલો જેમ છેહ.

સમુદ્રમાંથી આવે નીર, સર્વનાં બોલે રે શરીર;
 એ દિશા દોને સોંપાય, એ દિશાથી સર્વરવ નાપ.
 પશ્ચિમથી પવન વાગશે, દૈત્ય સર્વ તે પર્વન ધશે;
 પવનથી તે પડશે જાણુ, સેન્ય ગડગડો વાળે એ ધાણુ.
 એ દિશા કોનું બળ ધરે, સેન્ય સહુ વહ્યપુટે મરે;
 દિશા ઉત્તર કદિએ જોઈ, આપણુ આવ્યા મારગ તેડ.
 એ દિશા આવે ભરપૂર, હાથન કોડ પૃથ્વી માંહે શર;
 દૈત્ય સર્વ દેવ્યા આવશે, તેને મળે ત્યાં દોણુજ વશે.
 ચાર દિશા હવે કરી પ્રમાણુ, અંતરિક્ષથી વાળશે ધાણુ;
 અંતરિક્ષે કોઈએ ન થોભાય, તેડતણે વિચાર શો થાય.
 ચાર દિશા વેદેથી આપશુ, જ્યાં જોનું ત્યાં તેવો યાપશું;
 તેનું પરાક્રમ કરશે એ તાહે, એ દિશાથી આવેન કો અંધિ.
 સારે દૈત્ય મન દરશે વિચાર, અંતરિક્ષથી યુદ્ધ કરશે અપાર;
 ચાર દિશાથી ટાળે થશે, અંતરિક્ષથી આવી ઘેરશે.
 તે માટે રણુ રહેશે અહીં, એવી વાણી શ્રીકૃષ્ણે કહી;
 એવાં વચન સાંભળી સરવ, મનતણાં સુક્યા ત્યાંકાં ગરવ.
 ચણું લાગ્યા સરવે મળી, અગમની ગતિ જે સાંભળી;
 અરે સ્વામી કહણુ કરો, એ દિશા સર્વ વેદેથી વળો.
 પાંડવ ઉપર કહણુ કરી, શ્રી કૃષ્ણે વાણી બચરી;
 પૂર્વ દિશા જોઈ કહેવાય, અહિંયાં કોઈએ નહીં થોભાય.
 દૈત્ય તણું કહિએ - ભરપૂર, ગદા પ્રહારે થોભે ભડ શર;
 બીમ પ્રત્યે બોલ્યા વાણુ, સાંભળો ભડ ચતુર સુમણુ.
 તમે સુમદ્રમાં મોટા સહી, તમ તોલે કોઈ ખીજું નહી;
 પૂર્વ દિશા તમને સોંપીએ, ગદા જુદથી નર લીછએ.
 બીમ કહે સ્વામિ સુણો વાણુ, યુગને કારણ સોંપું જાણુ;
 તમ વચન કહે હું પ્રમાણુ, તમ કહણુથી છતું જાણુ.
 બીમ ઉપર દયા મન કરી, શ્રી કૃષ્ણે વાણી બચરી;
 પુષ્પવાહનને તેડી પાસ, માન દેખને કીધું હાસ.
 પુષ્પવાહન ભડ મોટા તમે, તો એ કારણ સોંપીએ અમે;
 સર્વ જુદમાં તુજ ગતિ સહી, જુ સામેવડ બીજે નહી.

પૂર્વ દિશા યુદ્ધ ગ્રાહ્ય થાય, દેવ મૂળે કોથી ન યોભાય
 તમો બીમની સાહેજ કરો, એકલાનો નથી આશરો.
 બીમસેન ને બીજા તમો, એ દિશા મન માને અમો;
 ગદા ગૃહીને રહેજો શર, દેવતાણું આવે સેન બરપૂર.
 પુષ્પવાહન કહે વચન તમ લહું, બીમસેનની પૂઠે રહું;
 ગદા ધરીને બેઠે જણુ રહ્યા, બલા સુભટ સર્વ એમ કહ્યા.
 દિશા દક્ષિણમાં જાણુ નીર, કૃષ્ણ કહે કોણુ રહેશે ધીર;
 બલુવાહનને વાણી કહી, તમ તુલ બડ બીજો કો નહી.
 જલ રિધર મંત્ર તમને આવડે, સાગરસું તું રૂડી પેર વડે;
 વૃષકેત ને નિલધ્વજ રાય, એ બેહુ તારી કરશે સહાય.
 દક્ષિણે મુક્યા ત્રણે જણુ, વૃષકેત કહે આવ્યું મરણુ;
 વળી શ્રીકૃષ્ણ વાણી કહી, બેહુ દિશા ત્યાં સોપી સહી.
 પશ્ચિમ પવન વાગે બહુ, એ દિશા હું કોને કહું;
 હનુમંતને કીધી સાન, રાય સધળાએ દીધા માન.
 કૃષ્ણ કહે હનુમંત સાબળો, દેવ સર્વને વીટી વળો;
 લંકામાં જેમ કીધો ધાણુ, પશ્ચિમ રહેવું તમે નિર્વાણુ.
 પવનમુત તું બળાયો સહી, તુજ તોલે બડ બીજો નહીં;
 હનુમંત કહે સાંબળો સ્વામ, જો તમે મુજને દીધું કામ.
 પશ્ચિમ દિશાને વીટી વળું, રામ પ્રતાપે એકલો પળું;
 પશ્ચિમ રહ્યો હનુમંત એકલો, રામદ્રવ સદ્ર કહે ભલો ભલો.
 વળી શ્રીકૃષ્ણ બોલ્યા એમ, કહો સુભટો હવે કરવું કેમ;
 ઉત્તર દિશા આવે બરપૂર, ભૂત પ્રેત દેવ્યા અતિશર.
 તે મુખે કોને મૂકશું ખરો, બીજાનો નથી ત્યાં આશરો;
 મૈત્ર ગ્રહી સહુ એકા મળી, વળી કૃષ્ણ વાણી આચરી.
 પ્રદુમ્ન પરાક્રમી કેહેવાય, દેવ્યા દૈત્ય તેને વશ થાય;
 એ દેવ્યાનો નિગ્રહ કરે, દિશા ઉત્તર પ્રદુમ્ન ધરે.
 ચારે દિશા ઉભા સહુ શર, ગદા બળ કરી ગ્રાહી તૂર;
 વળી કૃષ્ણ વાણી ઉચરે, અંતરિક્ષ જુદા અર્જુન કરે.
 સેન્ય મકલને વચમાં કરો, અહિંઆં નથી સેન્યનો આશરો;
 એવો વિચાર કરે છે જેમ, જલાદિક તહાં આવ્યો તેમ.

જલાદિક તહાં ધૂણે જેમ, વ્યાકુલપણું અર્જુન કરે તેમ;
 યુદ્ધ કરતા આવે મન માંહે, કૃષ્ણને હું માંડે આંદે.
 શ્રી કૃષ્ણ મન કરી વિચાર, શિવલિંગ થાચું તેણીવાર;
 અર્જુન શુધ થઈ તન સહી, કૃષ્ણતણે પગે લાગ્યો જઈ.
 હંકાર્યો શ્રી કૃષ્ણ તે વીર, બહુ યુદ્ધ કરે અર્જુન ધીર;
 જલાદિક તહાં ધૂણે જેમ, વ્યાકુલપણું માંડ્યું હનુમંતે તેમ.
 રામ રામ એમ કહીતે રડે, આજોટી અવનીમાં પડે;
 અંતરિક્ષ માંહે રથ દોઢો જેહ, જાણ્યું રાવણુ આવ્યો એહ.
 રામચંદ્રને મારે છે નેહ, અસંખ્ય દૈત્ય દીકા વળી જેહ;
 હનુમત લાંથી ઉત્પત્યો ધર્યો, કૃષ્ણતણે રથ જઈને ઘસી.
 મુઠી પ્રહાર અર્જુનને દર્યો, કૃષ્ણે કર લેઈ મસ્તક ધર્યો;
 બક્ષો બક્ષોરે તું કપિરાય, તત્કાલ જઈને લાગ્યો પાય.
 સ્વામિ મુજને થયું સ્વપન, ધ્વજપર બેઠો દૈત્ય પાવન;
 ભીમસેન ને પુષ્પવાહન, બેહુએ વ્યાકુલ થયા રાજન.
 દશોદિશ યુદ્ધ કરતા જાય, ગદા પ્રહારે ચૂરણુ ધાય;
 યુદ્ધ કરતા બેહુ ટોળે મળ્યા, એકએકસું જઈ આક્રમ્યા.
 ભીમસેન એમ દેખે વિધા પાવન, એ તો છે જલાદિક રાજન;
 પુષ્પવાહનપર કાઢી શીશ, 'રે દુષ્ટ છેહું તારૂં શીશ.
 પાંડવ સૈન્યનો વાળ્યો ધાણુ, દુષ્ટ લેઉ હું તારા-પ્રાણુ;
 જલાદિક તહાં ધૂણે જેમ, વિકલ થયો પુષ્પવાહન તેમ.
 જાણ્યું એહ દૈત્યનો રાય, મારવો શીશ બેદાનો ધાય;
 ભીમસેન કીધો વીકાર, તણુ પ્રહાર કીધા તેણી વાર.
 એધો પ્રહાર ભીમને કર્યો, લથડ્યો ભડ અંગે થરથર્યો;
 મરડી અંગને બેઠો ધાય, મારે ભીમ ગદાના ધાય.
 માહો માંહે યુદ્ધ લાગ્યું સહી, બેહુમાં કોઈ હારે નહીં;
 બંને સુમટ જળીયા અપાર, ભીરુ ભીરુ ન કાઢે દે આસાર.
 પુષ્પ તણું બળ વાધ્યું ધણું, કહે ભાગું અંગ ભીમજ તણું;
 અરે દુષ્ટ હવે જાશે ક્યાહે, તારૂં શીર છેહું કાણુ માંહે.
 ગદા પ્રહારે ભીમ થરથર્યો, આજોટી અવનીમાં પડ્યો;
 ઉડ્યો બળ કરીને અપાર, પુષ્પવાહનપર કરતો પ્રહાર.

જલાદિક ત્યાં ધૂણે , ધણુ, વિકલ સૈન્ય સહુ અર્જુન તણું;
 અર્જુન રથ ઉપર ત્યાં જાણુ, શિવ લિંગ યાપ્યું ભગવાન.
 તેથી વિઘા કહી નવ નડે, દૈત્ય દેવ સહુ તૂટી પડે;
 વિશ્વાધારે દયા , મન ધરી, પાંડવ ઉપર કરુણા કરી.
 પાંડી મન ક્યો વિચાર, મહા યુધ્ધ માડ્યું તેણી, વાર.
 જલાદિક ત્યાં ધૂણે જેમ, કૃષ્ણ રીવલિંગ પૂજે તેમ.
 શિવતણા , મહિમાએ કરી, દૈત્ય દેવ ન શકે બળ ધરી;
 ચારે દિશાથી નાકા વીર, સતી દિશા કોઈ નવ ધરે ધીર.
 પાંડવ દળમા વિપરીત થાય, હસ્તિ પ્રુચ્છ અશ્વનાં સાય;
 ફેરી કરી નાખે રણમાહે, સુભટ સેના રડવડે તાહે.
 બ્રહ્મવાહન વૃષકેત રાય, નીલધ્વજની કરતા સહાય;
 દક્ષિણ મેહેલી નાકા જેહ, દળ મએ જઇ પડીયા તેહ.
 માહોમાહે કરે સઆમ, કોઈ કોઇનું ન જાણે નામ;
 ઉત્તર , મેહેલી નાકા રાય, પ્રધુમ્ન યોદ્ધ જે કહેવાય.
 અર્જુન સૈન્યને દેખે અસુ, દૈત્ય કટક દિસે કંઈ કંઈ;
 યુદ્ધ કરતો આઘો તહા, બ્રહ્મવાહને યુદ્ધ માડ્યું જહાં.
 વૃષકેત નીલધ્વજ રાય, સામે . સામા મારે ધાય;
 અવર રાયની ગણના નહીં, કરે યુદ્ધ આઝોટે મહી.
 યુદ્ધ કરતાં નિરખે પ્રધુમ્ન, જાણ્યું એ દૈત્યનો રાજન;
 જલાદિક ધૂણે રે અપાર, પ્રધુમ્ને યુદ્ધ માડ્યું તે વાર.
 વૃષકેતસુ જઇ આજ્ઞેયો, મારી સોગ બળથી ઘરથચ્ચો;
 બ્રહ્મવાહન નીલધ્વજ રાય, બાણ ખડગના કરતા ધાય.
 અન્યોઅન્ય યુદ્ધ બહુ કરે, લયડે ભડ અવની માહે પડે;
 એમ યુદ્ધ એણી પેર કરે, ભીમસેન પુષ્પસુ વહે.
 મારે ગદાને પાડે ચીશ, એક એકને આવે રીશ;
 પુષ્પવાહને મારી ગદા, ભીમસેન લડયડીયો તદા.
 અવની માહે પાડ્યું અંગ, મારી ગદા કીધો ગતિ બંગ;
 પાડી ચીશ ભડ નાકે જાય, પુષ્પ ગદા લઇ પુરુ ધાય.
 પાંડવ દળ માહે આવી પજા, હાકે જોધ એહ લડયડયા;
 બ્રહ્મવાહને યુધ્ધ માડ્યું જહાં, ભીમસેન ભડ આજ્ઞેયો તહાં.

કરમાં ગદા ધરી છે પ્રૌઢ, દૃષ્ટી સુભટ થયા દીગ્મઢ;
 જલાદિક એ આવ્યો સદી, એવી વાણી સરવે એ કહી.
 ખડ્ગ સાંગ લઈ ઉડ્યા તેહ, વધ કરવા ભીમની દેહ;
 આવતો સહુએ વીટયો સંહી, મારે ધાયે તન સુધ્ધી નહી.
 જલાદિક ધૂણે છે જેમ, ભીમસેન બડ ધાયો તેમ;
 જાણ્યું એ દેલનું દળ છે સદી, કુટુંબ ધાણુ એ જાણે નહી.
 ગદા લેઈ બડ ધાયો જેમ, પુષ્પવાહન આવ્યો તેમ;
 બભ્રુવાહન વૃષકેતરાય, પ્રધુમ્ન નીલધ્વજ ઉડી ધાય.
 પુષ્પવાહન પર ત્રીડી પડ્યા, ભીમસેનસુ જઈ લડયજ્યા;
 પુષ્પવાહન અતિ કોપે ચઢ્યો, ગદા લેઈને ઉપર પડ્યો.
 ચોટ ચુકવી પ્રધુમ્ન રાય, બાણતણા કીધા દશ ધાય;
 પડ્યો પુષ્પ લડયડી જેમ, ભીમસેન બડ ધાયો તેમ.
 ગદા પ્રહાર પ્રધુમ્ને ક્યો, વૃષકેત આવ્યો સોંસરો;
 મારી સાંગ ભીમને સહી, ખાધી લેહેરને પડીઓ મહી.
 માર્યો પ્રહાર તે ઉપર વળી, ભીમસેન બડ પડીઓ ઢળી;
 કાઢી ખડ્ગ શીર છેદે જેમ, પુષ્પવાહન બડ ઉડ્યો તેમ.
 ગદા લઈને ધાયો વિકરાળ, જાણ્યું સેન્યનો આણું કાળ;
 દોઢો વૃષકેતે બડ તદા, આણી રીશ ને મારી ગદા.
 નીલધ્વજ આવ્યો સોંસરો, સુદી માર પુષ્પ ભીમને કર્યો;
 ગદા લઈ બડ ધાયો ધીર, વીટયો પુષ્પને ચોદિશ વીર.
 બભ્રુવાહન જાગ્યો પ્રધુમ્ન, ચો દિશા માર મારે ધન;
 મારે પુષ્પ ગદાના ધાય, હાડ પાસળાં ચૂરણુ થાય.
 કુંડે ધાલ્યો સરવે મળી, ભીમ તણી દેહ સુધ્ધી ટળી;
 જલાદિક રાય ધૂણે ધણું, વાધે બક્ષ પુષ્પવાહન તણું.
 એવું યુધ્ધ થાય છે જેમ, ભીમસેન બડ જાગ્યો તેમ;
 મરડી ઉડ્યો અંગ બળ કરી, ગદા ઉચલી કર માંહે ધરી.
 દોઢો પુષ્પવાહન લડયડ્યો, ગદા લઈને ઉપર પડ્યો;
 બભ્રુવાહનને માર્યો જઈ, પડ્યો ધણું મુર્છાંગત યઈ.
 પુષ્પવાહન બડ ચયો તદા, વૃષકેતને મારી ગદા;
 પડ્યો ધણું તે પાડી ચીસ, ભીમસેનને ચઢી રીશ.

નીલધ્વજને ગદા મારી જઈ, મુર્છાગત થઈ પડીયો સહી,
 ધાય વાગે ને પડી જાય ધણું, રૂધીરતણુ બહુ આલ્યું ઝણું.
 પ્રચુન્ન ધાયો તેણીવાર, ખડગતણો એક કીધો પ્રહાર;
 પુષ્પતણે મન આવી રીશ, મારી ગદા પ્રચુન્નને શીશ
 મુર્છા થઈ બોમિમાહે પજો, બીમસેન આવી આથજો;
 હવે યુદ્ધ એ બેઠને ધાય, તેહતણો કહુ મહિમાય
 મરડી ઉડ્યો બીમ સુજળણ, અરે દુષ્ટ તારા લેઉં પ્રાણ;
 જલાદિક ધૂણે છે જેમ, બહુ સુખટ અતિ નાચે તેમ.
 મારી ફાળ ને પાડી ચીંગ, ગદા મારી પુષ્પને શીશ,
 રૂધીરતણી તહા આલી ધાર, મન જોરાંક નવ ધરે લગાર.
 ધાયો બડ જેમ પડે પતંગ, મારી ગદા જે બીમને અંગ;
 બીજે પ્રહાર કીધો જઈ શીશ, લથજો બડ પાડે છે ચીશ.
 પવનતણો સુત ધીરજ ધરી, પજો બોમિ ઉડ્યો બળ કરી;
 પુષ્પવાહન પર જઈ પજો, માચ્યા ધાય ઘાટ જેમ ધજો.
 જલાદિક તહા ધૂણે જેમ, વાંચું શુર યુદ્ધ કરતા તેમ;
 ગદા પ્રહાર બીમ સખજો કરે, પુષ્પવાહન અંગે થરથરે.
 પજો બોમ ઉડે છે જેમ, બીમસેન બડ ધાયો તેમ;
 પીઠ પ્રહાર એક માચ્યો મહી, પજો બોમ તન શુદ્ધિ ગઈ.
 ઉપર ધાય ગદા જેમ પડે, મળે લોહ ઘાટ જેમ ધડે;
 મારે બીમ ગદાના ધાય, હાડ પાસળા કચ્ચર ધાય.
 જલાદિક તહા ધૂણે જેમ, પ્રાંઠ પ્રહાર બીમ મારે તેમ,
 પજો પુષ્પ જાણી રવિ જેહ, મન વિચાર કચ્ચો તહા તેહ.
 આજ કૃષ્ણને વેળાં પડી, ચોદિશ મેન્ય ગયુ રડવડી,
 બીમસેન પુષ્પને મારશે, પરવશ થયા દૈત્યને દેપે.
 એની આજ કર સંભાળ, દુષ્ટ પામશે વિશ્વાધાર,
 કેહશે તમે પાસે હતા, એને વારી કેમ નહી ગક્યા.
 માટે એની કરવી સાર, પુષ્પવાહન મરશે નિરધાર;
 શાલીવાહન સેવક મોકલ્યો, માંગ લાધને ધાયો એકત્રો.
 બીમસેનની આવ્યો પામ, દીદો પુષ્પને થયો નિરાશ,
 બીમસેન મારે જઈ જેમ, જઈને ગાય બીડી તેમ

મુજ કહું તું માન અર્જુન, 'એને નવ જીતાય;
 જીવવાનો જો હોય તો, કાણ મારું નાસી જાય.
 રથે બેસો શીઘ્ર અર્જુન, મૃત્યુ આવ્યું આંહે;
 સૈન્ય સર્વને આજ્ઞા આપી, જીવ રહે ત્યાં જાયે.
 રથામી મેં દાવાનળ દીધો, એ રંડા કાણ માન;
 રંજીત સરખા દાર મનાવ્યા, એના ભાંજું માત્ર.
 કૃષ્ણ કહે પછી પરતારો, અભિમાન ધરશે જો મન;
 અરે અર્જુન આપણ કુશળ છું તો, કરશું ધણા જંગન.
 અર્જુન કહે તું કાચર મળજો, નામ શ્રી ભગવાન;
 મેં ઈંદ્ર સરખા વસ્ત્ર કર્યા, કાણ માત્ર રંડા જાણ.
 અર્જુનનો અતિ ગર્વ જાણી, કોધ ચડ્યો શ્રીભીર;
 એને વચને જો સહી, તજશે તે જો જીવ.
 એવો વિચાર કરીને સાં, સૈન્ય કર્યું સાવધાન;
 શ્રી કૃષ્ણ મુર્છાગત ધયાં, સ્વપ્ને પડ્યો રાજન.
 દૂર ચડી સાં દૈલ આવે, ચીશ પાડે અપાર;
 મેધ સરખા દીસે કાળા, પવંત સમ ભયંકાર.
 અર્જુનની દ્રષ્ટે પડ્યા, મૃત અંગ ધાત્યાં બંધ;
 રૂધિર અંગે લેપ કીધું, જાણે યમના બંધ.
 દશ દશ યોજન કાયા પ્રાદી, વૃક્ષ સરખા પાણ;
 કાળની પેરે દોડતા, વાળવા આવે ધાણ.
 મુજઠ દેખી ત્રાસ પામ્યા, ચો દિશ નાદા જાય;
 અશ્વ ગજ રથ સર્વ નાદાં, પ્રાણ લઇને જાય.
 ચીશ પાડે પ્રેત સખળી, જૂત કરે હોંકાર;
 સૈન્ય સર્વે ચોદિશ નાદું, જાણ્યું આવ્યો કાળ.
 કૃષ્ણ અર્જુન એકલા, સાં ત્રીજો હનુમંત સોય;
 જૂત દેખી ત્રાસ પામ્યા, નાદા લા સહુ ક્રોધ.
 યોજન દશમાંહે આવીઆ, ભયંકાર રૂપ અપાર;
 ધ્વજસુ કપિ મુર્છા થઇને, પડ્યો ધણું મુઝાર.
 અર્જુન એવું દેખીને, વ્યાકુલ પામ્યો સાહે;
 હવે હું જીવું નહીં, એ મારશે સહિ આહે.

એ શું સુદ હું કેમ કરું, નેત્રે નહીં જોવાય;
 રૂધિર ગળતાં દીસે એ, નિરખતાં પ્રાણુજ જાય.
 હાય હાય કહીને દરખડે, નિર્ગત થયું સહુ અંગ;
 હાયપગ મુજે બહુ, પોતે 'યયો ગતિ ભંગ.
 મુકુટ મદ દળી પડે, થોભે ધનુષ નહિ હસ્ત;
 નહીં ઉડીને નાહાતી શકે, જલ્પ્યું જે યાગે અસ્ત.
 દૈત્યને હાથે મર્ણુ આવ્યુ, વળી ધીરજ રાખે મન;
 ધનુષ પડે કરમા થકી, તવ ધીરજ મૂકે તન
 ધડક લઈને ધર્ણુ પડીયો, નેત્રે આઘ્યા નીર;
 રાક્ષસરૂપ ભવંકર યધને, આઘ્યા ઊરેઊર.
 નિરાશ થઇ રાય રૂદન કરતો, ધાડે ડરે વિકાપ;
 આજે અંત આવ્યો માહેશે, કો નહીં રેખું પાસ.
 ભીમસેન વેહેણા આવજો, કર ગદા મહી પ્રચંડ;
 ક્રોધ કરી આ દુષ્ટનો, વેગે કરી આણો અંત.
 બાધવ રણુમા એકયો, ભીમસેન વેહેણો ધાય;
 ગદા પ્રહારે, પ્રાજે કરીને, ચાઓ મુજને સદાય.
 ચોદિશે જુએ કો નહીં, નવ મળે કોઈ પાસ;
 નિરગત થઇ ધરણી પડ્યો, મૂક્યો તે મન નિશ્વાસ
 સાવધાને ધર્ષહનુમંત આવ્યો, કીધી મોટી કાય,
 ધીરજ અર્જુન રાખીએ, હું છડું તમારી સદાય.
 દૈત્ય દેખે આવતા, પરંતુ, સરીખાં અંગ;
 દ્રષ્ટે જોઈ વીર હનુમંત, થયો મન ગતિ ભંગ.
 અર્જુન ઓછંજે પડ્યો, બહુ ત્રાસ પામ્યો તેહ;
 રાગ નિરખી કપીને, ગુધ વિમચ્છો લા દેહ.
 કૃષ્ણજી સત્તા મહુ લહે, રથ ઉપર તેહ;
 અર્જુન જાણે થયો મુર્છિત, ત્રામ પામ્યા એહ.
 ચોદિશા અર્જુને જોયું, પોતાનું નહીં કાય;
 મુર્છા યધને ધર્ણુ ઢળીઓ, કૃષ્ણે જલ્પ્યું સોય.
 ગર્વ એનો ગયો રાવે, થયો મૃત્યુ સમાન;
 તવે જઈને ધીરજ રેજે, નહિતર તજશે પ્રાણ.
 ૭૦

હાથ લાઈને ફેરવે, પુછ પોતાનું અંગ;
 દેલ સર્વ પડવા પડી, મરે, સધળા સંગ;
 હનુમંત ત્યાં સળગો વહે, લઈ પર્વતને નિજ ખાણ;
 મારીને ચૂરણ કર્યો, મર્યોના વાળ્યો ધાણ;
 શંખની ધ્વનિ ફરતી આવે, પંચાણું લક્ષ દર;
 નવખંડ પૃથ્વી સાબળે, મહા મંત્રથી રણપર.
 તે સાંભળીને જોધ સરવે, મળળ બેઠા ધાપ;
 એ દિશાથી માર મારે, ચૂકે નહીં કો ધાપ;
 બાધ બીડી બળ સહિત, યોગમે પીત્યો જાણ;
 મુખ યાએ જીવતા, વ્યાકુળ કર્યો હનુમાન.
 મારીને ગતિ ભંગ કીધો, એ એકલો સહુ ધાડ;
 વૈભા ધાલ્યા દાઘળાએ, તેમ હનુમંત કરાં હોડ.
 ખિતા માર્ગને સ્મરીને, અદૃષ્ટ હવો તે જાણ;
 ધરાયુ દળતો કૃષ્ણ આગળ, આવી પડ્યો નિર્વાણ.
 નેત્રે આસુ બહુ વહે, જેમ ગંગા ફેરે નીર;
 શ્રીકૃષ્ણ વળતું જોમ કહે, હનુમંત યા તું ધીર.
 સ્વામિ હું યુદ્ધ ક્યમ કરે, મેં ધણી ખાધો માર;
 મૂએલા જીવતા યહ, મુને કરે સખળ પ્રદાર.
 કૃષ્ણ કહે હું જાણુ છું, તેં ધણુ કીધું કાજ;
 રહે સાથે પ્રેમે કરીને, ચાપીઓ મહારાજ.
 બહું યુદ્ધ તો તેં કર્યું, તું શંભુ મુત મહાધીર;
 રહે સાથે ચાપતાં તેનું, મળળ થયું સરીર.
 સાવધાન થઈને જીકીયો, હનુમંત તેણી વાર;
 સ્વામિ હવે હું નહીં જાણું, મેં બહુ ખાધો માર.
 મુજને બેસી રહેવા દો, યુધ્ધ કરો શ્રી યદુરાય;
 મુખ્યા યાએ જીવતા, મેં યુદ્ધ કેમ પેરે યાપ.
 શ્રીકૃષ્ણ કહે અહીં કામ ન મારું, તું વિણ નવ જીતાય;
 હવડાએ સહુ દેલ આવી, અમને ફરશે ધાપ.
 હનુમંત કહે હું જુ કરું, સ્વામિ મેં નવ જાણય;
 ત્યારે, કૃષ્ણજીએ, પીક ઠાપી, એ જીતશે તું રાય.

મેઘ સરખો ગાજતો તે, આવીઓ રણુમાહે;
 હનુમંત કહે હવે કેમ કરીએ, વિચાર્યું મનમાહે.
 શ્રીરામચંદ્રનું સ્મર્યું કીધું, બક્તવત્સલ રઘુરાય;
 અન્યજ છે જે તમારૂં તે, મારી વારે ધાય.
 કૃષ્ણ અર્જુન પ્રાણુ જાશે, બીડ પડી સહુને આહે;
 સ્મર્યું માત્રે અસ્ત્રબળ ત્યાં, આવીયું રણુમાહે.
 યોદ્ધિરા અગ્ની પ્રજ્વળે, બળે ભૂત પ્રેત પિશાચ;
 બહુ અગ્ની ફેરીજ્વાળ આવે, તે રંડા ફેરી પાસ.
 શંખ ફેરે નાદ કરે વળી, ભૂત ધાય સાવધાન;
 અગ્નીમાહે પડે પાછા, યુધ્ધ કરતા જાણુ.
 શક્તિએ ત્યાં જાણીયું, અર્જુન પરાક્રમ એહ;
 સમુદ્રને લાં છોડી મૂક્યો, વહે પ્રવાહે તેહ.
 વળી હનુમંતે માયા કરી, અશ્વના બાધ્યા કર્યું;
 રંડા વેહેલી જે હાંકે તો, ઢળી પડે અશ્વ ધણું.
 પછી પરાક્રમ એ કર્યું, મહામંત્ર સમરી ચરં;
 સમુદ્રને તો છોડી મૂક્યો, પ્રવાહ વહે બળ પૂર.
 સમુદ્ર આવી રહ્યો રણુમા, શીતળ થયો વિશ્વેવ;
 રંડા કરે તે શંખ શબ્દે, સૌ જીવશે અવશ્યમેવ.
 શીતળ કરી સમુદ્ર ચાલ્યો, આલ્યો શ્રી કૃષ્ણની પાસ;
 ચણું લાગી કૃષ્ણ અર્જુનને, બેઠો જઈને પાસ.
 હનુમંતે લાં ચિંતા કરે, સહુબળ્યા ભૂત પિશાચ;
 સમુદ્રે આવી શાત કીધા, શીતળ થયા સૌ સાચ.
 શંખનો નિર્ધોષ સાબળી, ઉઠે કૂર સ્વરૂપ;
 રાખ માહેથી દૈત્ય બેઠે, બચકર સહુ ભૂપ.
 હનુમંત ઉપર પડે વૃટ્ટી, મેઘની પેરે તેહ;
 મારી કીધો ઝ્રયજો, ગતિ ભંગ તેની દેહ.
 કૃષ્ણ સબજો હર્ષ પ્રાપ્ત્યા, ધન્ય તું કપિરાય;
 શ્રી રામનો પ્રતાપ રાખ્યો, તે બધી કીધી સહાય.
 હનુમંતે નાહો રણુચક્રી, આવીયો કૃષ્ણની પાસ;
 હાથ હાથ કરીને રચે, મુખે મેહેલતો નિશાસ.

રવામિ મુજને શણું રાખો, જીવતો રહું આંદો;
 એ બૂલ સાથે મુદ્દ કરવા, જાતું નહિ રણુમાંદો.
 રવામિ સર્વને મેં પ્રગળ્યા, આળો કીધા રાખ;
 કાંપની ધ્વનિ સાંભળી, ને ઉછાએ લાં રાખ.
 તે રાખમાંથી દેલ મર્વે, ઉડીયા ગિરાગિર;
 રવામિ મુજને સખજ માર્યો, દાઢ કીધા મુર.
 એ સાથે હવે નહી વદું, સાંભળો સારંગ પાણુ;
 રામચંદ્રે રક્ષાય કરી તે, હશે તમને જાણુ.
 કૃષ્ણકહે મેં સર્વ લક્ષ્યું, તું બલો વડીયો વીર;
 એક વાર જો જાઓ તો, હવે જીતશે સહી ધીર.
 આજ તારો આશરો, તું ઉગારે આ દામ;
 રામચંદ્રનો ભક્ત હતાવે, તો આજ રાખો નામ.
 વળી હતુમંત સાંચ્યો, તે રદન કરતો લાંદો;
 સંમામ કરતાં નહીં પહોંચું, મૃત્યુ આવ્યું આંદો.
 (પછે)રંડાએ અમ્મ હાકિ મારી, વેગે આવ્યા લાંદો.
 પવનની પેરે રથ આવ્યો, આવીઓ રણુ માંદો.
 સૈન્ય કીધું જીવતું, તેહને પૂછે વાત;
 કૃષ્ણ અર્જુન બુદ્ધની પેર, કહ્યો અમને ખ્યાત.
 અરે રંડા કેટલું પછે, કૃષ્ણ પરાક્રમ જાણુ;
 ઓઐકલો આવે રણુ વિષે, દેલના હરતો પ્રાણુ.
 સર્વનો એમ ઘાટ વાળે, ખીલું નહીં કે પાસ;
 તે પરાક્રમ કરે થણું, તેનો મળજ હોય ત્રાસ.
 એમ એકલો આવી કરી, સર્વનો વાળે પ્રાણુ;
 શંખ તાહારો સાંભળી, દેલના આવે પ્રાણુ.
 (પછે)હતુમંત આવ્યો રણુ વિષે, દીસતો તે બર્ષકાર;
 રંડાને પાસે તદા તે, આવીયો નિરધાર.
 હતુમંત નાહો લાં થકી તે, દીડી કૂર સ્વરૂપ;
 કૃષ્ણને ચણું જાઠ રહ્યો, તું રાખ રાખરે બૂપ.
 કૃષ્ણજી તો સર્વ જાણુ, થાક છે ને વાત;
 અર્જુન જેઠો, જુએ છે, હતુમંત કરી ખ્યાત.

સૈન્ય સર્વે સાંચ્યું, સહુ યદિ સાવધાન;
 રંડા મકિત સૌ આવી, બ્યા હુતાશ્રી ભગવાન.
 કૃષ્ણે રૂપ કૃષ્ણ ચતુર્ભુજનુ, નારાયણ અવતાર;
 ભૂત ગ્રેત પિશાચ નિરખી, શર્ણુ ગયા તેણી વાર.
 મહા પાપથી અવતર્યા, ઉદ્ધાર થાગે આજ;
 રમણ કરતા તેજમા લય, પમાણા મહારાજ.
 પેહેલે યુદ્ધે ને પજા તે, ઉદ્ધર્યા સાક્ષાત;
 તેજમાં સહુ લય પમાણા, ને હતા ભૂત પિશાચ
 વળી માયાને રમરી, મહા કોટિ કંઠે રૂપ,
 શક્તિ જોઈને યદિ બ્યાકુળ, જોઈ શ્રીચંદ્રબૂપ.
 એવો સ્વામિ નવ મળે, શ્રી કૃષ્ણ જોતું નામ;
 જઈ ચર્ણુ અનુસરી, તુ પ્રભુ મારો સ્વામ.
 પવને તહા છોડી મૂક્યો, પર્વત નાખ્યો ધર્ણુ;
 પાસે બેઠી લાજ આણે, પ્રભુ અશર્ણુશર્ણુ.
 હનુમંત અર્જુન જૂએ બેઠા, લહે મધળા મર્મ;
 બલા સ્વામિ જોળવો, ઘુજ પરાક્રમનો ન ધર્મ.
 એમ કહી બેઠું જણુ હસ્યા, તો રંડાને ચડી રીશ;
 મૃત્યુ શક્તિ હાથે છે મારું, હવડા પ્રહારે છેદે શીશ.
 નામ પેહેલાં સાંભળ્યું, તેણે તેવા દીકા ભૂપ,
 શક્તિ લોચન પ્રૌઢિ કાયા, વદન કૂર રવરૂપ.
 રંડા એ વાક્ય બેઠું સુણી, તે યદિ કંપાય માન;
 યોદ્ધા કોઈ વડે નહી, તેના હસ્યાકૃષ્ણે પ્રાણ.
 રંડાએ વિચાર્યું ત્યા, એ સહી મુજને ખાય;
 તે માટે હવે દોરડાનો, મંત્ર સાધું આહ.
 એવું કહીને દોરડાનો, મંત્ર બણીયો પાડ,
 નવખંડ પૃથ્વી નિહાળી, વાળવા લાગી ગાહ.
 કૃષ્ણ કહે હનુમંતજી, હવે અંત આવ્યો આહ;
 વેગે જઈ એ દોરડાનું, હરણ કરવું લાહે.
 હનુમંત સાથી ઉડીયો, અદૃષ્ટ કાંધો દેહ;
 રંડાકેરા હાથ ઉપર, આવી બેઠો તેહ.

સ્વામિ મુજને શર્ધુ રાખો, છવતો રહે આંદો;
 એ બૂત સાથે મુદ્દ દરવા, નાતું નાંદિ રણુમાદિ.
 સ્વામિ મર્વને મેં પ્રગ્લબ્યા, આળી છીધા રાખ;
 કાંપની ધ્વનિ સાંભળી, ને ઉછએ લાં રાખ.
 તે રાખમાંથી દેલ સર્વે, ઉડીયા જરાગિર;
 સ્વામિ મુજને મળળ માર્યો, હાડ કાધાં સુર.
 એ સાથે હવે નહી વડું, સાંભળો સારંગ પાધુ;
 રામચંદ્રે રહાય કરી તે, હરો તમને નાધુ.
 કૃષ્ણ કહે મેં સર્વ લક્ષ્ય, તું ભલો વડીયો વીર;
 એક વાર જો નામો તો, હવે છતશે સહી ધીર.
 આજ તારો આશરો, તું ઉમારે આ કામ;
 રામચંદ્રનો ભક્ત કલાવે, તો આજ રાખો નામ.
 વળી હનુમેત સાંચ્યો, તે રૂદન કરતો લાંદિ;
 સંગ્રામ કરતાં નહીં પહેર્યું, મૃત્યુ આભ્યું અહિ.
 (પછે)રંગાએ અશ્વ હાંક મારી, વેગે આવ્યા લાંદિ.
 પવનની પેરે રમ આવ્યો, આવીઓ રણુ માંદે.
 સૈન્ય કીધું છવતું, તેહને પૂછે વાત;
 કૃષ્ણ અર્જુન મુદ્દની પેર, કહો અમને ખ્યાત.
 અરે રંગા કેશું પછે, કૃષ્ણ પરાક્રમ જાણ્યુ;
 જો એકલો આવે રણુ વિષે, દેલના હરતો પ્રાણુ.
 સર્વનો એમ ઘટ વાળે, બીજું નહીં કો પાસ;
 ને પરાક્રમ કરે ધણું, તેનો મળળ હોય ત્રાસ.
 એમ એકલો આવી કરી, સર્વનો વાળે ધાણુ;
 કાંપ તાહારો સાંભળી, દેલના આવે પ્રાણુ.
 (પછે)હનુમેત આવ્યો રણુ વિષે, દીસતો તે ભયંકર;
 રંગાને પાસે તદા તે, આપીયો નિરધાર.
 હનુમેત નાઠો લા યકી તે, દીડી ફૂર સ્વરૂપ;
 કૃષ્ણને ચણું જામ રહો, તું રાખ રાખરે જૂપ.
 કૃષ્ણ છ તો સર્વ જાણે, યમ છે જો વાત;
 અર્જુન બેઠો જુએ છે, હનુમેત કરી ખ્યાત.

સૈન્ય સર્વે સાંચર્યું, સહુ યધનિ સાવધાન;
 રંડા શક્તિ સૌ આવી, બ્યાં હુતા શ્રી ભગવાન.
 કૃષ્ણે રૂપ કર્યું ચતુર્ભુજનું, નારાયણ અવતાર;
 ભૂત પ્રેત પિશાચ નિરખી, શર્ણુ ગયા તેણી વાર.
 મહા પાપથી અવતર્યા, ઉધ્ધાર ધારે આજ;
 રમણ કરતા તેજમાં લય, પમાડ્યા મહારાજ.
 પેહેલે યુધ્ધે જે પગાં તે, ઉધ્ધર્યા સાક્ષાત;
 તેજમાં સહુ લય પમાડ્યા, જે હતા ભૂત પિશાચ.
 યજ્ઞી માયાને રમરી, મહા ક્રોધિ કંઈપં રૂપ;
 ગકિત જોધનિ યધ બ્યાકુળ, જોધ મીયદુભૂપ.
 એવો સ્વામિ નવ મળે, શ્રી કૃષ્ણ જેનું નામ;
 જઈ ચર્ણુ અનુસરી, તુ પ્રભુ મારો સ્વામ.
 પવને તહાં છોડી મૂક્યો, પર્વત નાખ્યો ધર્ણુ;
 પાસે બેડી લાજ આણે, પ્રભુ અશર્ણુશર્ણુ.
 હનુમંત અર્જુન ન્યૂએ બેઠા, લહે સધળા મર્મે;
 બલા સ્વામિ બોળવો, તુજ પરાક્રમનો ન ધર્મ.
 એમ કહી બેઠુ જણુ હસ્યા, તો રંડાને ચડી રીશ;
 મૃત્યુ શક્તિ હાથે છે માફ, હવડાં પ્રહારે છેદે શીશ.
 નામ પેહેલાં સાંભળ્યું, તેણે તેવા દીકા ભૂપ;
 શક્તિ લોચન પ્રાદિ કાયા, વદન કૂર સ્વરૂપ.
 રંડા એ વાક્ય બેઠું સુણી, ને યધ કંપાય માન;
 થોડા કોઈ વટે નહીં, તેના હસ્યા કૃષ્ણે પ્રાણ.
 રંડાએ વિચાર્યું ત્યા, એ સહી મુજને ખાપ;
 તે માટે હવે દોરડાનો, મંત્ર સાધું આંદ.
 એનું કહીને દોરડાનો, મંત્ર બોણીયો પાક;
 નવખંડ પૃથ્વી નિહાળી, વાળવા લાગી ગાંદ.
 કૃષ્ણ કહે હનુમંતજી, હવે અંત આવ્યો આહિ;
 વેગે જઈ એ દોરડાનું, હરણુ કરવું લાહિ.
 હનુમંત સાંધી ઉડીયો, અદૃષ્ટ કાંધો દેહ;
 રંડાકેરા હાથ ઉપર, આવી 'બેઠો' તેહ.

બાર મુઠ્ઠો અતિ ઘણો, તેણે ગાંઠ નવ અંધાય;
 મંત્ર કરા બળથકી, તે તોડીયું નવ જાય.
 આંગુલી કરડે ઘણી જાણે, એક નાંખે ધણું;
 સ્વારે હાથને ખંજેરીયો, હડી પડ્યો યોજન ત્રણ.
 પિતા મારતને રમરીતે, ધસ્યો વેગે પણ;
 હાથે ઉપર આવતાં, તેણે ગાંઠ વાળી ત્રણ.
 પછી ન પામી વાળવા, કપિ કેરે પરાક્રમ સોહો;
 રંડા કાઢી આકળી, નહીં દુષ્ટે રૂએ દાય.
 આંખનાં વચ્ચે આવીયો, કપિ ભચરડાયો જાણ;
 ખંખાર્યો તે હડી પડ્યો, યોજન એક પ્રમાણ.
 પાછો ફરીને આવીયો, સ્વારે ગાંઠવાળી પાંચ;
 ક્રોધમ્મ કપિ હાથ ઉપર, સખળી કરતો આંચ.
 રંડાએ મંત્ર બળે કરીને, ગાંઠ વાળી એક;
 હનુમંત સા યાક્યો સહી, આખ્યો પ્રભુ કને છાંડી ટેક.
 સ્વામિ મેં કહ્યું નવ જાય, હહેલાં તે લાગે વાર;
 પરાક્રમ જો કંઈ હોય તો, વેગે કરો ઉપચાર.
 કૃષ્ણજીએ જાણીયું, અહંકાર ભાગ્યો એક;
 પછી શંખને તેડી કરી, આસા આપી તેહ.
 વેગે જાળે પરાક્રમ કરો, તમે રંડાના કરમાંહે;
 વજ્ર થઈને ચોટજો, નહીં ગાંઠ વાળી શકે ત્યાંહે.
 શંખ આવી ચોટીયો, કર લશી લશીને જાય;
 એક ગાંઠ રહી અધુરી, તે કેમે નહીં વળાય.
 રંડાને અતિ ક્રોધ થડીયો, ચુકી મંત્ર ને ધ્યાન;
 કૃષ્ણજીએ શિલે દરીને, મોકલ્યો હનુમાન.
 શિલે કરી એ દોરડું, હવે ગુટશે તતખેવ;
 એક ગાંઠ રહી અધુરી, નિષ્ફળ છે અવશ્યમેવ.
 હનુમંત વેગે આવીયો, તવ મંત્ર ચુકી તેહ;
 બળ સહિત માર્યો આંચકો, તિલ તિલ કીધો તેહ.
 રંડાએ અતિ ક્રોધ આણ્યો, નિષ્ફળ પરાક્રમ જાય;
 શંખ ને હનુમંત આવી, કૃષ્ણને લાગ્યા પાય.

રંડા તો અતિ ક્રોધસુ કરે, એકલી સંઆમ;
 શસ્ત્ર નાના વિધતણાં, તેને ગૃહાં વેગે પાણુ.
 અરે ધુર્ત તું યાદવા, હવે જશે નાસી ક્યાંહે;
 આ સહુનાં શિશ છેડ, એ શક્તિ સાથે આંહે.
 કૃષ્ણ મન, વિચારીયું, રણ યશ અર્જુન હોય;
 તે માટે કર શસ્ત્ર લઈ, સાવધાન કરવો સોય.
 કૃષ્ણ કહે અર્જુનને, સજ થાઓ વેગે શર;
 દ્રોણુ શરતું રમણું કરી, કરે શત્રુ દલને ચૂર.
 અર્જુન કહે હું કયમ, કરું, ગતિભંગ મારી દેહ;
 ગાંડીવ કરમાં નવ રહે, નહિ ચાંપ થાયે તેહ.
 કૃષ્ણ કહે કાયરપણું, નવ કાત્રી કેરો ધર્મ;
 પાંડવ કુલ કાયર નહીં, કરવાં યશકેરો ધર્મ.
 વિક્રાંતો ત્યાં વીર વાધ્યો, ધીરજ આવી મન;
 ઉડીને બેઠો થયો, અતિ વિક્રાંત હનુમંત.
 કવચ બાધા બીડીયા, શીર મુકટ કુંડળ સાર;
 રથ ઉપર જઈને બેઠો, એ ઈંદ્રનો અવતાર.
 શરદ્રોણુનું રમણું કરીને, કયો ધનુષનો ટંકાર.
 સાવધાન હનુમંત થઈને, ધ્વજ ઉપર બેઠો તેવાર.
 શસ્ત્રબાણ સંભાળીયાં, સારથી સારંગપાણુ;
 રથને વેહેલો બેડીયો, ગયા રંડા સમીપે જાણુ.
 રંડાએ ત્યાં ખેદ આણી, મુકીયાં દશ બાણુ;
 ઈંદ્રને સુતે આવતાં, તે નિષ્ફળ કીધાં જાણુ.
 વળી ખીલાં બાણુ મુક્યાં, ખેદ આણી મન;
 ધ્વજસહિત હનુમંતસુ, પૃથ્વી પડ્યો પાવન;
 સાવધાન થઈને ધ્વજ ત્રોડી, અર્જુનને ચડી રીશ;
 શસ્ત્ર વિદ્યા સંભારીને, બાણુ મૂક્યા વીશ.
 રંડાએ તે આવતાં, નિષ્ફળ કીધાં જાણુ;
 કૂર રૂપે સખળ ક્રોધે, મૂકીયાં ત્રણ બાણુ.
 ત્રીજ બાણુજ મુકીયાં, એક અર્ધચંદ્ર પ્રમાણુ;
 ચૂર મોજન રથ ઊડ્યો, કૃષ્ણનો નિરવાણુ.

આકાશ માર્ગે રથ ઊડ્યો, રંડા પરાક્રમ ગ્રાહ;
 કૃષ્ણ કહે અર્જુનને શું, યઈ રહ્યો દીગ્મુદ.
 અર્જુન કહે હું શું કરું, રથ લાવો પાછો ધણુ;
 બાણ મૂકી રંડાને, મેગે ખમ્બાડું મણુ.
 પછી ભાર મૂકી તણુ ભુવનનો, રથ ધણું લાવ્યા લાહે;
 બાણ સાધી ધર્યા સામું, રંડા ઊભી બ્યાંહે.
 એક બાણ મારી ક્રોધસુ, મુર્છા કસ્યા ત્યાં તેહ;
 પછી મંન વિચારીયું, દ્વારામતિ સુત એહ.
 દેવ્યાએ શ્રીકૃષ્ણને, બાધ્યા તે અસ્ત્રની સાહે;
 મંત્ર * બણીને હંકારીયા, પડ્યા દ્વારિકાપુર માંહે.
 રંડાએ વળી હસ્તી છોડ્યા, મંત્ર કેરી સાહે;
 દાટ કરવા પાંડવનો, તે હસ્તિનાપુરમાં જાયે.
 કૃષ્ણ અર્જુન થયા મુર્છિત, નહીં શુદ્ધ શરીર;
 વળી રંડા અસ્ત્ર ફેંકે, તીવ્ર અગ્નિ સમ તીર.
 બાણ આવ્યાં દ્વારિકામાં, અગ્નિ તપતાં સોય;
 બીજાં મૂક્યાં હસ્તિનાપુરમાં, સૌ લોક દુઃખી હોય.
 અગ્ની બડકા સર્વ દેખે, તપે શરનાં તંન;
 દ્વારિકામાં લોક સર્વનાં, થયાં વ્યાકુલ મંન.
 નમ્ર સરવે અગ્ની દીસે, ઉભા નવ રહેવાય;
 બલભદ્રજી તવ ઊડીયા, હજી મુશળ લઈને ધાય.
 તીવ્ર બાણ તપે બહુ, પરિતાપ સઘળે થાય;
 દૃષ્ટે ક્રોધની નવ પડે, ચોદિશે જોતા ધાય.
 ગામ બાહર નીસર્યા, જોઈ અસ્ત્ર લાગે ખીત;
 અગ્ની સરખાં દીસતાં, જોઈ થાય સૌ મુર્છીત.
 નમ્રમાંહે પ્રવેશ્યાં તે, કરે ઉલ્કાપાત;
 માદવ સઘળા દુઃખ પામે, થાય પ્રાણની ધાત.
 પછી હજીધરે ઊડીયા, હજી મુશળ લઈ તતખેવ;
 અસ્ત્ર સાંગે અસ્ત્ર ફેંકે, પણુ ટળે નહીં દુઃખ એવ.
 અગ્નિજ્વાળા પ્રવ્યજે, રીતળ ક્યમે નવ થાય;
 સર્વે જાણ્યું કૃષ્ણ પડીયા, દિગ્મા જોતા જાય.

હસ્તિનાપુરમાં પ્રવળે, ધર્મરાય કરા ! જોધ;
 એદિશા બડકા દીસે, પાણુ થાય નવ કંઈ બોધ.
 નકુળ સહદેવ આવીયા, જાહાં ભીમ મુધિછિર રાય;
 અર્જુન મર્ણુ હવું . સહી, તીવ્ર બાણુ કરે જાય.
 લોક સર્વે તપે સખળા, ઉભાં નવ રહેવાય;
 ત્રણ હસ્તી પ્રાદ બહુ તે, આવીયા . પુરમાંય.
 મંદિર પાડે સર્વનાં, પુર કરે ઉલ્કાપાત;
 મુધિછિર કહે ભીમને જઈ, કરે 'વેહેલી' ધાત.
 ગદા લધને ઉડીયો, ભીમસેન ચરો ચર;
 મદ ગલિત ગજ થાય સામા, આવે જિરાજિર.
 ભીમ કીધો આકળો, મારી દંતુશળના ધાય;
 સુંદ કરા પ્રહારથી તો, ભીમ બેવડ થાય.
 પછી પવન સુત ચઝો કાપે, ધર્યો જિરાજિર;
 ગદા પ્રહારે પ્રચંડ જૂજે, મારી કસ્યા સહુ ચૂર.
 નકુળ સહદેવ અત્ર લધને, તીવ્ર હણુવા જાય;
 ગદા ખાંધે લઈ કરીને, ભીમની વારે ધાય.
 નકુલ સહદેવ ભીમબડ, હલધર જાલવ જેહ;
 પવનની ચેર દોડતા, રણુ આવીયા લાં'તેહ.
 કૃષ્ણ અર્જુન ટળી મુઝાં, કુટુંબ દીડું લાંહે;
 અગ્ન્યજ્ઞની ગતિ સાંભળી, બહુ કોપીયા મનમાંહે.
 એક બાણુ મૂકી અર્જુને, અગ્ન્યજ્ઞ છેવાં તેહ;
 રંડાએ વળી બાણુ મૂક્યાં, હલય બેઠક જેહ.
 કૃષ્ણ કહે એતું મર્ણુ છે, આ શક્તિ કરે હાય;
 તેને પ્રેરી કૃષ્ણજીએ, તે ઉડાડી સાક્ષાત.
 કૃષ્ણ શરીરે રૂધિર દેખીને, ચડી શક્તિને રીશ;
 મુજ કંઈને તુ કયમ હણે, વજ્રદંડ માર્યો શીરા.
 દંડ પ્રહારે મર્ણુ પામી, હવો જય જયકાર;
 દેવાંગના પુષ્પે કરીને, વધાવે તેણીવાર.
 દુંડબી વાગ્યાં દેવનાં, બેડીયો સર્વે સાથ;
 તે દિન સર્વે, લાં રજા, બોજન કીધાં બહુ ભાત.

કૃષ્ણ કહે બળદેવને, બોમર્ધ તમારી એહ;
 સોળ સદસ્ય ગોપાંગના, તેમાં મૂકજે નજ એહ.
 સાથ, સર્વે વળાવીયો, રથ બેસીને સહુ જાય;
 કાલે પાછા આવશું, આ ખંડ છતી રાય.
 ઉથલો.

ખંડ છતી રાય સર્વે, નારાયણે વાણી કહી;
 શક્તિની કથા ખવિન સર્વ તે, નારાયણને અર્પણ સહી.
 એ કૃષ્ણ કેરી ઇચ્છાથી, શક્તિ કથા ત્યાં વિસ્તરી;
 નારાયણની કૃપાથી, એક વાર બોલો શ્રી હરી.

કડવું ૬ કું—રાગ સારંગ.

તે ખંડ વનને છતીયું ને, અશ્વ આબ્યો હાથ છ;
 બીમ બલભદ્ર નકુલ સહદેવ, વળાબ્યો સહુ સાથ છ.

ધલણ.

વેશંપાયન બોલીયા, મુણ જન્મેજય રાજન;
 શક્તિને છતી કરીને, નિર્ભય થયા તે મન.
 હવે આગળ શું થશે, તે કહું તુજને વાત;
 ત્યાં થકી વળી અશ્વ ચાલ્યો, અરુપ હતી તવ રાત.
 સૈન્ય સર્વે મળ્યું આવી, ચોદિશ નાકુંતું જેહ;
 સ્વમની, પેરે વહી ગયું, ટોળે મળ્યા સહુ તેહ.
 અશ્વ, પુઠે સાંચર્યા, નિશાને દીધા ધાય;
 મદ ગલિત ગજ કર્યા આગળ, સહુ સુબટ ચાલ્યા જાય.
 ઉગમપુર બણી અશ્વ ચાલ્યો, બોલ્યા સારંગપાણુ;
 અરે અર્જુન આપણું, અહીં મૃત્યુ આવ્યું જાણુ.
 આપણથી નિશ્ચયે એને, મુઘ્ધે નવ છતાય;
 તે માટે અહીં અશ્વ મેલી, નાસી જઈએ રાય.
 શક્તિજાતે સ્ત્રી અનેવળી, રાય શંભુનો તંન;
 મુઘ્ધે કાઈ નવ હણે, બળવંત એ રાજન.
 એનું નમ્ર હો સોનાતણું, તે ચોરાશી ચોજન;
 ગર્ભ વિના, એ બિપન્નો, પાછા વળો અર્જુન. ૧

એવું કહીને કૃષ્ણજીએ, ખીડું મુક્યું તાહે; /
 'ત્રે બળાયો છે કાષ્ઠ દગમા, ધરે આ કર માહે.
 હંસધ્વોધ બોલે નહીં, નહીં હામ ધાલે સોય;
 એ રાય છા દીસતા, એક એક સામું જોય.
 ગતિ ભગ થોધ ઊથલો.
 તેહતો એ રાય જોયરે, તેના નામથી ધુળે સહ,
 અર્જુન કહે તમો કાયર'હિત્રા, જ્યુ લા બેલે જલ;
 ધમ્મર એનો પિતા તે, મૌન્યસીયો 'ક્ષણમાહે.
 રાજા હિંને છતીયો, તેણે મુકટ આપ્યો જાણ;
 અનેક રાક્ષસ છતીયા, તમે એવીશી બોલો વાણ;
 મનમાહિ નિર્ભય થઇ બેઠો, માફ કયું નવ વ્યાય;
 જોને ચિંતા ' છે ભારી, તે કરશે સર્વ બિપોય.
 ત્યારે અશ્વ ચાલી આવીયો, સમુદ્ર કેરે તીર;
 વિઘ્નશીની પોળે દેવ્યા, વસે છે જે ધીર.
 ત્યાં ત્યારે દેવ્યા નીસરી, માર્ગન કરવા જ્યાહે;
 શશુમાર કીધા શોભતા, અતિ રૂપ દીમે કાયે.
 નમ્રમાથી નીસરી તે, દેવ્યા તેણીવાર;
 હલક લેવા કુંભ સાથે, લેઇ આવી નીરધાર.
 તેણે અશ્વજન નિરખીયો, જે આવીયો તતજેવ,
 પત્ર તેવું વાચીયું, એ થય તુરી અવસ્થમેવ.
 હવે એને રાખીએ, જોઇએ કૃષ્ણ અર્જુન,
 પરાક્રમ એમનું સાબળ્યું, મહા શૂર છે રાજનંદ.
 પછી એક દેવ્યા એમ કહે, આપણું સરીયું 'દાન,
 આસન નહોતું બેસવા, એ અશ્વ આવ્યો આજ.
 એ ઉપર હવે બેસીને, પાણી ભરીશું જોઇ;
 કનક પત્રજ વાંચીયું, વાંધું લલાટે તેહ.
 તે વાંચતા અતિક્રોધ પામી, દત્ત કરડે ત્યાંહિ;
 ધર્મે અશ્વમેધ થય માડ્યો, શું એહજ પૃથ્વીમાહે ?
 હસ્તિનાપુરથી ઘોડો બેલ્યો, પુઠે અર્જુન વીર;
 દેશ દેશના રાય છૂટ્યા, મહા બળીયા ધીર.

દેવ્યા કોરે જ અહીંથી, પ્રધુમ્ન, તે કોણ માત્ર;
 જુડું બળ શું વખાણે, કૃષ્ણ સહિત બારું માત્ર.
 સેવક નારો લાં. યજ્ઞી, આવીએ પ્રધુમ્ન પાસ;
 સ્વામિ એ કોણ, અકળ છે, તમે મુકો અથની આશ
 પ્રધુમ્ન કોણે અહ્યો કહે, મને જુદો કોણે જોડ;
 બાણ પ્રહારે કહે, પરાજય, શું ગળું સ્ત્રીનું એહ.
 એતું કહી દશ બાણ મૂક્યાં, ક્રોધ આણી મન;
 તે આવતાં નીરખી કરી, નિશાસ મેલ્યો તંત.
 પવન પ્રહારે ઉડ્યા પવંત, બાણ ભાગ્યાં એહ;
 પ્રધુમ્નનો રથ ઉડ્યો ગગને, શ્વાસ પવને જોડ.
 આકાશ ભાગે જાય જીડ્યો, પડ્યો હરિને દૃષ્ટ;
 પ્રધુમ્ન ઉડ્યો ગગનમાં, સુત પામે છે અતિકૃષ્ટ.
 કૃષ્ણ કહે હનુમંતને, કરો સુતની રક્ષા આદિ;
 હનુમંત સાથી જીજ્ઞ્યો, ગયો સૂર્ય મંડળ ન્યાદિ.
 પ્રધુમ્નનો રથ ગૃહીતે, હળવે ઉતાડ્યો ધર્ણ;
 પ્રધુમ્ન મુર્છિત થઇ પડ્યો, શ્રીકૃષ્ણ કરે અર્ણ.
 બ્રહ્મવાહને નિરખીયું, પ્રધુમ્ન ભાગ્યો જાણ;
 સેના સર્વે હંકારીને, ગૃહાં કરમાં બાણ.
 તણ અલૈહિણી દલ ધર્યું, કરી નમ્ન લાં હથીઆર;
 દેવ્યાએ લાં નેત્ર મીઝ્યાં, ચોદિશ થયો અંધકાર.
 સૈન્ય માહે કાંઈએ ન દેખે, જોડે ધુળ અપાર;
 શસ્ત્ર કર દેખે નહીં, નવ દેખે નિજ તોખાર.
 બ્રહ્મવાહન દિશા જૂલ્યો, તિમિરનો નહિ પાર;
 સંગ્રામ તે હું કયમ કહે, એમ કરે મન વિચાર.
 પુષ્પવાહન આવીયો, વેગે કરી તેણીવાર;
 ચોદિશ કાંઈએ ન દેખે, જ્યાં લાં છે ધુધાર.*
 દિશા જૂલ્યો પશ્ચિર્મ પંથે, ઉત્તર અથજા હોય;
 તેણે મન વિચારીયું, એ દિશા દેવ્યા સોય.

કૃષ્ણ અર્જુન સાહે બેઠા, ઉત્તર દિશે વિવેક;
 પુષ્પવાહન સૈન્ય ગિર, બાણ ગૃહ્યું કર એક.
 બાણ સાધી ધર્યો ભડ તે, ઉત્તરદિશ અંધકાર;
 કોટી સૂર્ય પ્રકાશ ઉદયો, અગ્નિ તપે અપાર.
 બાણ આવ્યું દિશા ઉત્તર, શ્રીકૃષ્ણ હુતા જ્યાહે;
 જવાળા લાગી ગગનસુ, અંધકાર ફેડયો સાહે.
 કૃષ્ણ અર્જુન સજ થઈને, બાણ મૂક્યું સાર;
 છેલો શર પુષ્પવાહનનો, ફરી થયો સા અંધકાર.
 કૃષ્ણ અર્જુન સૈન્યને, દેખે નહી કો દ્રષ્ટ;
 વિકળતાથી મેના મધળી, પામે અતિ ઘણું કષ્ટ.
 પુષ્પવાહન ચડ્યો કોપે, રિશ છેડું આહે;
 સર્વ દેવો હણું હવડા, જમે નાસી ક્યાહે.
 રથથી હેઠો ઊતર્યો, કર ગદા ગૃહી પ્રચંડ;
 મારતો આવ્યો ઉત્તર દિશ, જોમ કડકડે ધ્વજાડ.
 સહુ સૈન્ય ભુંગારવ કરે. અંધકાર સખજો હોય;
 કૃષ્ણ સા બેઠા થયા, દૃષ્ટ ન દેખે કોય.
 અર્જુન કહે રવામિ દળહણેછે, તિમિર કરીને આહે,
 શસ્ત્ર કર નવ દેખીયે, આપણુ તે જમજો ક્યાહે?
 કૃષ્ણજીએ સ્મર્યું કીધું, સૈન્યને કરવા સાર;
 કોટી તેજ તપેસુ દર્શન, તે આવ્યું તેણીવાર.
 સૂર્ય . મંડળ રહ્યું ધણી, તેજ ઉઘાત અપાર;
 પુષ્પવાહન જીએ દૃષ્ટ, સૈન્ય તણો સહાર.
 પરતાયો મનમાય સખજો, જોઈ માયા આવર્ણ;
 વેગે આવી કૃષ્ણજીને, લાગીયો તે ચર્ણ.
 કૃષ્ણ કહે તે શું કર્યું, અંધકાર પ્રમટ્યો આહે;
 સૈન્ય હણવા બિયો, શું આવીયું મનમાહે.
 રવામિ દેવોનુ પરાક્રમ, હણવ બિડ્યો સોય;
 અંધકારે થયો વ્યાકુળ, દિશ ભૂલ્યો જોય.
 પશ્ચિમ પથે રહી દેવો, ભડે પ્રગટ્યો ભાણ,
 નહિતર પ્રહારે આપણું દળ, કરે કચ્ચરધાણ.
 ૭૨

દુઃખ મનમાં સર્વ પામ્યા, આ તો મહા ઉત્પાત;
 પછી પુષ્પને બેસાડ્યો, કૃષ્ણજીએ વિખ્યાત.
 બ્રહ્મવાદને પ્રકાશ દેખ્યો, કાટી મૂકે પ્રમાણ;
 દેખ્યાએ નેત્ર ઉઘાડીયાં, એના વ્યાકુલ થયાતા પ્રાણ.
 તવ શત બાણજ મૂકીયાં, મન સખા આણી રીશ;
 દેવીએ નિજમંત્ર બણીને, કસ્યાં કટકા વીશ.
 પાણી લઇને ધરતી સામી, કરી દટ ક્રોધ અપાર;
 બ્રહ્મવાદનનો રથ ઉડ્યો, પડ્યો કૃષ્ણા આગળ સાર.
 શ્રી કૃષ્ણ ક્રોધે વળતું બોલ્યા, પ્રવુઝ બ્રહ્મવાદન;
 નાસીને તમે બેઉ આલ્યા, કીન બળ રાજન.
 શ્રી કૃષ્ણ મુખે બોલીયા, અર્જુન તેણી વાર;
 દેખ્યા પરાક્રમથી એ સ્વામી, ઉડીયા નિરધાર.
 ક્ષત્રીનો એ ધર્મ છે, માયા વહી ત્યાં જઇ;
 મુખે ત્યાંથી નાસીએ, પ્રતિકાર નહીં કંઈ એહ.
 કૃષ્ણ કહે સાંભળો અર્જુન, નાસો ત્યારે નિરધાર;
 એવું સાંભળીને અર્જુન, બોલીયો તેણી વાર.
 સ્વામિ એને કહો છો, તમે નથી નાહા ક્યાંહે;
 જરાસંધથી હારિકામાં, નાસી ગયાતા લાંહે.
 અશ્વમેધજ રાખીયો, પુર ધરાવતી મહિ;
 વીર વિક્રમ તેડીને, પોળ ઠાંકી આલ્યા જ્યાંહે.
 શિખર ઉપર ચડાવી, બળતા હતા જેમ;
 જ્વાલા પ્રગટી ઓદિશા, ત્યારે સ્વામિ નાહા કેમ?
 કૃષ્ણ કહે અર્જુન તમને, બોલવાનું નહીં કામ;
 એહને હું વિકાઈ* છું, જે યુદ્ધ કરે એ દામ.

જિથલો.

વિકાઈ એહને આંહે રે, મહા યુધ્ધથી પાછા ન ખંસે;
 હાથ તાળી લઇને હરી, બ્રહ્મવાદન થકી હસે.

દશનું દમનું-રાગ અશાવરી.

અર્જુન વળતું બોલીયા, સાંભળો સારંગપાણ;
રથ સજ દળ સજ કરો, આપણુ જઈએ જાણ.
સાત અક્ષૌહિણી સાથે, અર્જુન ચડીયો તાંહે;
નિશાનના નિર્ધાય* થાયે, આવીયા રણુ માંહે,
ત્રણુ-દેવ્યા અશ્વ લઈને, ઉભી દીડી બ્યાંહે;
અર્જુન સધળા દળ સંગાથે, આવી ઉભો સાંહે.
અરે દેવ્યા હણુ હવડાં, જરો નાતી ક્યાંહે;
અર્જુને બહુ બાણુ મૂક્યાં, ક્યો કાટજ ત્યાંહે.
દુર્ગ બાણુનો યોગમ કમીયો, પોતે અર્જુન રાય;
વિવ્રશીનું જોતું પરાક્રમ, સાંભળો મહિમાય.
કૃષ્ણ કહે અર્જુનને, તમે યુદ્ધ કરજો આંહે;
હું દ્વિધા ધરજ કરીને, આતું હું કણુ માંહે.
કૃષ્ણ ચાલ્યા રથ થકી, એ દેવ્યા નહીં છતાય;
સ્વસ્થાને આવીને બેઠા, એકલા અર્જુન રાય.
અર્જુને પૂછાવીયું, તમે અશ્વ ધર્યો શામાટ;
સેવક જઈને કહે તું એને, જા તું તારી વાટ.
તવ દેવી કહે તું કાણુ છે, ને ક્યાનો છે અર્જુન;
શાને કાજે હામ ધાલે, નાકા જગજીવન.
કોધે અર્જુન બોલીયો, હું કેમ મેહું હામ;
બાણુ તુજને વેધરો, તવ જાણુશો મુજ નામ.
બાણુ મૂક્યાં કોધસુ, તે નીરખ્યાં તેણી વાર;
ઉદક છાંટી કીધા કઠકા, આવતાં નિરધાર.
અર્જુન કહેરે બાણુ મારું, ભાગીયું શું એહ;
દશ બાણુ મૂક્યાં કોધસુ, હવે કરું પરાજય દેહ.
વળીખીજાં લીધાએમ કહી, આત્મા પરમાત્મા બેય;
પાપ પુણ્ય સંગે કરી, ધનુષેથી છોડ્યાં તેય.
એવું પ્રણમી બાણુ મૂક્યાં, અર્જુને તેણી વાર;
વિઘ્નત ચેરે અમકના, તે આવીયાં એ પાર.

વિશ્વંશી હરિચમણું કરતો, દીઠો તેણી વાર;
 તેને દેખી દસે ખડખડ, દેવ્યાહુતી ને ચાર.
 રાગ! કહે પ્રધાનને, શું હસી જાય કુમાર;
 આપણને દેખી હાસ્ય કીધું, કોણ છે એ અવતાર.
 પ્રધાને જઈ પૂછીયું, શું હસી જાય કુમાર;
 તમે કોણ કારજ આવીયાં, મુને કહોની નિરધાર.
 રક્ત, લોચન યયાં છે, શું શ્રમ કર્યો કાષ્ટ સાધ;
 આ અશ્વ દીસે યજનો, ક્યાં યજી આવ્યો હાથ.
 દેવ્યા કહે તું ઉગમગદનો, રાય કહીએ બાણ;
 શંભુએ તુજને શરીર આપ્યું, સાંભળોની અમ વાણ.
 શંભુએ બ્યારે રચ્યો તુજને, આપ્યો ધિર્નવંત હાથ;
 અમે દેવ્યા રક્ષણ કરમા, મેદેલી તારે સાથ.
 ઉગમપોળે મંજવડ, સાં અમાઈ છે રથાન;
 આઠે પોહોર કંઈ રક્ષા, નગરની. રાજન.
 તું તો નહીં જોળખે અમને, મુખે કરે રાજ્ય વિશ્રામ;
 અમે દેખા કેમ દેહું, તુજ નહીં અધર્મ કામ.
 ત્રણસેને સાઠ મરતક, મુગટ ધરીઆ સર્વ;
 અમે તુજને દેખીને, મન થાય છે અતિ ગર્વ.
 ધન્ય અમાઈ જીવતું, શિર તુજ સરીખો રાય;
 નામ તાઈ સાંભળે, તેને આનંદ સખગો થાય.
 પાંડવે સાં યજ માંડ્યો, અશ્વ મૂક્યો એહ;
 દેશ દેશના રાય જલા, સામે આવ્યા તેહ.
 તારા પુરમાં આવીયા, તું કશું ન જાણે રાય;
 ચોરાશી ચોજનગદને, જાવન પોળ પસાય.
 આજ તાઈ નામ જાતું, અમે જાણ્યું મંત;
 અશ્વ અમે ત્યાં ઝાલીયો, ને દીસતો મહારતન.
 અર્જુનસુ જઈ યુદ્ધ કીધું; દળસંહિત બાગ્યો બૂપ;
 આ અશ્વ તુજને સોંપીએ, જીતીયા કૃષ્ણ સ્વરૂપ.
 ચારા જણ અહીં આવીયા; મુણ વિશ્વંશી રાજન;
 ત્રણ દેવ્યા પોળે ખેડી તે, કરે છે જતન.

ત્રણસે ને સાઠ મસ્તક, દીસે તેજ સ્વરૂપ;
 તે માટે હમે હથી રાજ, આનંદ પામ્યો ભૂપ.
 રાજ કહે એ ઉત્તમ કીધું, નામ રાખ્યું આજ;
 અશ્વ પાસે બાધીઓ, એ બહું કીધું કાજ.
 પત્ર વાંચ્યું કનકનું, સુત કુતા કરા નેહ;
 સુદ કરવા પૃથ્વી ઉપર, અશ્વ મૂક્યો એહ.
 દેવ્યાને બહુ માન દીધું, આખ્યા બહુ રાણુમાર;
 રાયને અશ્વ સોપી કરી, દેવ્યાઓ ગઈ તે તાર
 સાતે દેવ્યા આવી સ્થાનક, બેડી લા નિરધાર;
 વિભ્રંશી પ્રધાન સાથે, કરે છે વિચાર.
 નગર લોકને કહાવીયું, ચાલો જઈએ તેણે કામ,
 ઘોડો તો બંધાવીએ, તે સુદ કરવા કામ.
 પ્રધાન કહે સ્વામિ આવીયા, પાડવ રણ મોઝાર;
 અશ્વમેધને પૂર્ણ કરવા, આવીયા શ્રી ગોપાળ.
 કૃષ્ણજી પધારીયા, સાક્ષાત્ ને ભગવાન,
 તે માટે કેમ જીતશે, સાબજો 'ચતુરસુભજી
 રાય કહે પ્રધાનને, થયો થયો તું જાણ્યું,
 પાડવ પાસે કેમ રહે, શ્રી સ્વામિ સારિંગપાણ્ય.
 પરિશ્રદ્ધ સાક્ષાત્ કહીએ, તે તો મારે ઘેર;
 હૃદય કમળ રજા નિરતર, તેની શી કંઈ પેર.
 પ્રધાન કહે રે રાયજી, આવીઆ શ્રી મહારાજ;
 પાડવની પ્રતિપાળસુ, અશ્વમેધ કરવા કાજ.
 રાજ મંદિર માંહે ગયો, થયો પવિત્ર આસન અગ;
 ધ્યાન માડ્યું શ્રી કૃષ્ણ કેરું, પંચેદ્રિય સાધન.
 દારોડો બિધાડીયો, દશદ્વાર સ્થાનક જમ;
 સાક્ષાત્ રૂપે આવીયા, તે પ્રણુ જગજીવન.
 રાય પુછે એ વિમુદ્ધજને, ઉત્તર નાખી જાણ્યું,
 સ્વરૂપમાહે લીન થઈ ગયો, રહ્યું ન દેહનું ભાન.
 અગ્નિ સસ્ત્રનો ઉચ્છ્રાંસ, તે જાણે વારંવાર,
 રાયે તાળી લગાડી ક્ષણએ, અગે ન રેહ નિરધાર.

ધ્યાન લાગ્યું રાયને, પરિશ્રમ . આવીયા લાંઠે;
 ધ્યાન વિસર્જન થયું, થયો આનંદ ગદુ મનમાંડિ.
 શ્રી કૃષ્ણ વેગે આવીયા, બ્યાં રાય બેઠો જાણુ;
 જગાજો વેગે કરી, તેને સ્વામિ સારિંગપાણુ.
 રાગ ત્યાં ઉભો થયો ને, વેગે લાગ્યો ચણુ;
 પાદપ્રસાદન કરીને, ચણુંદક લે રાજન.
 કૃષ્ણ કહેરે વિભશી, મુને તેડીયો શા માટ;
 રાય કહે તમે સાંભળો, એક અપૂર્વ છે વાત.
 વડો પ્રધાન જોમ બોલીયો, કૃષ્ણ ગયા પાંડવ પાસ;
 તે માટે મેં તેડીયા, સાંભળો શ્રી અવિનાશ.
 સ્વામિ કહે તે કૃષ્ણને, બળ ધણું છે ત્યાં રાય;
 મુજને તે જાણે સહી, બધ ધણું છે મનમાંય.
 તે કૃષ્ણને મનમાં ત્રીક્ષુ ધણી છે, હું કહું તુજને વાણુ;
 તેહના બધ થકી, હું નાસી હીંકું જાણુ.
 તે કૃષ્ણને ત્યાં બળ ધણું, હું નિર્જન છઉં નિરધાર;
 તે કૃષ્ણને ત્યાં સેન્ય છે, મુને કોનો નહીં આધાર.
 તે કૃષ્ણને ત્યાં રૂપ છે, મુને કશું નહીં સ્વરૂપ;
 તે કૃષ્ણને મા બાપ છે, મુને સર્વથા નહીં ભૂપ.
 તે કૃષ્ણને પરિવાર છે, મુને જાણુ જે બ્રહ્મચાર;
 તું જોવાનો મુને લાં થકી, તે જાલશે નિરધાર.
 રાય કહે તે કૃષ્ણને, તમે કૃષ્ણ મારા સ્વામ;
 બેહુને ટાળે કંઈ તો, ભક્ત હું નિર્વાણુ.
 સ્વામિ તારી આશા હોય તો, ધર્મ એને હાય;
 રથ સહિત જાંધી લાગું હવડાં, રાખીએ મંદિર માંય.
 તમ તણો તે મિત્ર થાશે, તમ ચણું પ્રતાપ;
 ત્યારે સ્વામિ કહે તું મા ધરિશ, તે મુને કરશે ધાત.
 રાય વળતા બોલીયા, પ્રભુ તમે મારા સ્વામ;
 સાત સમુદ્રમાં કૃષ્ણને, જે જોણું તો મુજ નામ.
 સ્વામિ મુજને વચન આપો, કુદ કંઈ જણી વાર;
 હંદેમાંથી એક કાણુ, નહીં વીસરે લગાર.

સ્વામિએ સત્ય વચન આપ્યું, પાછા વળીયા ત્યાંય; !
 શંખ ચક્રને ગદા ધારી, રહ્યા હૃદય . ગાંધ.
 રાય કહે પ્રધાન સાંભળો, સજ કરો સૌ મેન્ય;
 અર્જુનનો શો આશરો, એને છતીશું રાજન.
 પ્રધાન એવું સાંભળી, દળ કર્યું સૌ સાવગાન;
 કવચ બાધા બીડીયા, ચડ્યો કનક રથ રાજન.
 સેન્ય સર્વે ઉપડ્યું, નીશાને દીધા ધાય;
 ચાર અઘોરિણી કટક આપ્યું, હંકાર્યું ક્ષણ માય,
 ત્રણસે ને સાઠ મસ્તક, વદન ચંદ્રની ન્યોત;
 કોટિ સૂર્ય ઉદય હવા, રાય મુકુટ મણી ઉઘોત.
 અર્ધ યોજન કનકનો રથ, જોતયાં તુરી ચાર;
 મેરૂ પર્વત સમો આવે, ઝળકે ન્યોત અપાર.
 સારથી સુખનંદ કહીએ, શેષનો અવતાર;
 કરી આસન રાય બેઠો, શોભીતો અતિ સાર.
 સાતસે ને વીસ બુજાએ, તુલસી તણી મહીમાળ;
 કૃષ્ણ દેશવ જ્યે બેઠો, રણમાં આવ્યો તત્કાળ.
 સહસ્ર રથ હથીયાર ભરીયા, બાણનો નહી પાર;
 સાંગ ફરતી ખડગ બેઠા, ગદા ગુરજની હાર.
 અનેક બળીઆ આલીયા, તે ચરા માંહે શર;
 યુદ્ધ કરતા એમ વહે, જેમ મેઘ સાગર પૂર.
 કટક આવી થયું ભેળું, અર્જુન સેન્ય મુઝાર;
 રથે રથજ આફળ્યા, વળી તોખારે તોખાર.
 મકર મુખ માંહે ધરીને, રથ ફેરવે તેણીવાર;
 એક એક માંહે હાંકે મારી, યુધ્ધ કરે અપાર.
 હસ્તીએ હસ્તી બીડે, રણ યાય કચ્ચરધાણ;
 હાંકે દેતાં વીર બીડે, મારતા નિરવાણ.
 એવું યુધ્ધ ત્યાં થાય છે, તવ હૃદયો યીવનાશ્રાય;
 બુજા બહુ પસારતો, તે આવીયો રણમાંય.
 તેર સહસ્ર હસ્તી ધરીને, પછાજ્યા બોમિ માય;
 પાર સહસ્ર રણમાંહે નાખ્યા, ફેરવી બળ, પાય.

વિભંશી રથ બેસીયો, ગંજ પડે આવી લાંબ;
 એક બાણ મુઢી ફેરવ્યા, તે પાછા આવ્યા બ્યાંબ.
 અંતરિક્ષા બૂંચે દેવના, રાય વિભંશી મૂંચ;
 અંદ્રની પેરે શોભતાં તે, ટૂંખી પામે મૂંચ.
 ઈંદ્ર કેરી અપ્સરા, સદુ મોહ પામી સાર;
 નગર લોકો સર્વ મોહ્યા, મોહ પામે અપાર.
 યૌવનાશ્વ દળ સખળ દણુતો, દીડો તેણીનાર;
 એક બાણ મુઢી ઉરાડ્યો, સો યોગ્યન સ્વર્ગદાર.
 સર્વ મંડળમાં ગયો, એવે ફેરવ્યો તે રાય;
 પુત્રે તેને ટૂંખીયો, યુદ્ધ પિતા સ્વર્ગે નાદ.
 સુખાદુ સુત યૌવનાશ્વનો, તે ગયો કોપે દેહ;
 ગદા ગ્રાહી કર મહીને, રણ આવીયો તોદ.
 કટક મધ્યે જઈ પડ્યો, હસ્તીનો રેણો દામ;
 અનેક યોદ્ધા મારીયા, તેણે ફર્યો બહુ મંડામ.
 વિભંશીને સુભટ કહે, સ્વામિ દળ કરે સંહાર;
 વિભંશી એવું સાંભળી, એક અસ્ત્ર મુક્યું સાર.
 પિતા સાથે મોકલ્યો, રથ ઉડાવો આક્રામ;
 તે દષ્ટે કોઈ દેખે નહી, રથ સહિત ઉડ્યા દાસ.
 તે ટૂંખીને ઊડીયો, જપકેત તેણીવાર;
 મુને ઈચ્છા ધણી છે, રાય વદન જોવા સાર.
 શર સખળો આવીયો, તે સુધ્ધ કરે રણમાં;
 અશ્વ ગજરથ પડે તૂટી, બાણકેરે ધામ.
 રાયનું દર્શન કરવા, બાણ મૂક્યાં સાતર;
 વિભંશીએ નિરખતા, તે ક્યાં મૃત્યુપાત.
 જપકેતપર એક બાણ મૂક્યું, તે આપીયું ત્યાં એવ;
 રથ સહિત જપકેત ઉડ્યો, ગયો સમુદ્ર મધ્યે તતએવ.
 કૃષ્ણ જોઈ અર્જુનને, શીઘ્રે કરે તમો સહિ;
 જપકેત સમુદ્રમાં, એ ખૂડગે જઈ ત્યાંદિ.
 વિભંશીએ ઉડાડ્યો, તે ગયો સમુદ્ર મોઝાર;
 તે માટે તમો બાણ મૂકી, સ્થિર કરે જળ સાર.

બાણ કેરી દાર જાણે, વૃષ્ટેન છુટે નહીં જેમ,
અર્જુને ત્યા દાર બાધી, મમુદ્ર ઉપર તેમ.
આકાશ માહેથી પડ્યો તૂટી, મમુદ્રમા વૃષ્ટેત;
બાણ કેરી દાર ઉપર, રહ્યો રથ મમેત.
રથ ખેડી નીકળ્યો, છવનો રહ્યો તે ત્યાહે;
રથ ચલાવી આવીયો, શ્રી કૃષ્ણ બેઠા બ્યાહે.
સ્વામિ હું દુર્ન પામ્યો, છતાયે નહીં ભૂપ,
ત્રણમે ને સાદ મતક, કેવું હશે સ્વરૂપ.
તે દેખી પ્રદુમ્ન ઉડ્યો, બબુવાહન વળી ભણ્ય;
સેન્ય માહે આવી પડ્યા, દળ તણે વાળે ધાણ.
બાણકેરી વૃદ્ધિથી ત્યા, ગગન ઝાળે ભણ્ય,
અશ્વને હંકારીઆ, રણ યાવ કચ્છરધાણ.
કૈન્ય સર્વે બળમળ્યુ, બહુ બાણ મુકે વિખ્યાત,
નિબંધી બ્યા બેઠો છે, તે સ્થાનકે આવી વાત.
સ્વામી કટક મંદાર કરે છે, બે આવે છે વીર,
વિભ્રંશી એવું સાબગે, હરિ જપે બેઠો ધીર.
વિભ્રંશીએ કાઢીયું, એક બાણ ચક્ર સમાન;
આવના રથ કર્યા ચૂરણ, ભોમિ પડ્યા રાખન.
વળી બીજા રથ ઉપર, થયા ત્યા અમવાર,
બાણ માધી ધસ્યા ત્રણે, કરે દળ સંકાર.
વિભંશી ઉપર તેણે, બાણ મૂખ્યાં સાત,
એક બાણ મુકી કરી, તેણે કર્યા કડકપાત.
વળી એક બાણજ મુકીયું, રથ બેઠીયા તતખેવ;
પ્રદુમ્નને બબુવાહન, તે ઉડ્યા અવશ્યમેવ.
કૃષ્ણ ચણે પડ્યા આવી, થયા ચૂરણ રથ;
સ્વામિ એને છતવાને, નથી કોઈ અમર્ય.
એવું ત્યાં દેખી કરી, હંમધજ તેણી વાર;
કવચ બાયા બીડીયા, રણ સાયલો નિરધાર,
બાણ વરસે મેવની પેરે, માગ્યામા ત્યાહે,
હસ્તિનું હસ્તી બીડે, ચૂરણ કરે રણ માહે.

એતું યુદ્ધ ત્યાં યાય છે, પુષ્પવાહન આવ્યો જ્યાંહે;
 વિભ્રંશી દળ કર્યું ચૂરણ, તે પંજો તૂટી ત્યાંહે.
 ગદા લઈ બડ વઢે સખજો, પુષ્પવાહન ત્યાંહે;
 ઘોદશિખા દોહતો હોડે, ફરે સોના માંહે.
 ગદા ખંધે ઘાલીને, રણમાં દોડતો પડછંદ;
 એક બાણ મૂકી વિભ્રંશીએ, ગદા કાઢી તે શત ખંડ.
 પુષ્પવાહન ચંજો દોપે, હસ્તી બીડે બાય;
 ફેરવી રણ માંહે નાંખે; મારતો ભુજ સાથ.
 એક શિલા મૂકી રણ વિખે, મંત્રથી પુષ્પવાહને જાણ;
 તે ઘોદશિખા છૂટી ફરે, ફરે દળ કચ્ચરધાણ.
 પુષ્પવાહન ત્યાં વઢે સખજો, હસ્તી ગ્રહી મારે શર;
 શિલા છૂટી ફરે રણમાં, દળ ફરે મારી ચૂર.
 વિભ્રંશી એતું સાંભળીને, બાણ મુક્યાં ત્રણ;
 ગદા ત્યાં શતખંડ કાઢી, પુષ્પવાહન પડીયો ધણ.
 વિભ્રંશીના યોધ વડે તે, ધસ્યો સખજો શર;
 સાત અક્ષોદિણી પાંડવનું, સેન્ય કર્યું મારી ચૂર.
 પુષ્પવાહન પંજો જાણી, મુકે હંસધ્વજ બાણ;
 વિભ્રંશી નહીં બાણ મૂકે, રાય વિના નિર્વાણ.
 વિભ્રંશી તે કટક ઉપર, બાણ ન મૂકે એક;
 રાજા રાણા આવે સામા, તેના ફરે વિવેક.
 એક બાણ મૂક્યું વિભ્રંશીએ, તે બેદીયું તતખેવ;
 હંસધ્વજ મુઝાં યાદ, પંજો ત્યાં અવશ્યમેવ.
 હંસધ્વજ પંજો જાણી, અનુશાલવ જે રાય;
 કૃષ્ણને પ્રણામ ફરીરે, હથિયાર બાંધ્યાં ત્યાંસ.
 અર્જુન ત્યાં વિરમય યયો, એ કશી છે ઉત્પાત;
 પાછો દોષ વળતો નથી, ત્યાં યાય છે સૌ પાત.
 યોધા સહુનો અંત આણે, યયું મહા કલ્પાત;
 નેત્રથી ત્યાં નીર ચાલ્યાં, આવ્યો દળનો અંત.
 પુષ્પ સરખો પંજો રણમાં, બીજાની શી વાત;
 અનુશાલવ કહે હવડાં, કંઈ એને પાત.

નાના વિધનાં અજ લીધાં, ગદા મુજ પ્રવંડ;
 રથે ચડીને રણમાં ચાલ્યો, કડકડું અલાંડ.
 બાણ મૂકે અસંખ્યાતજ, દશા ઉપર ધાય;
 વિભ્રંશીના રથ ઉપર, બાણ વૃષ્ટી ધાય.
 વીશ બાણજ મૂકીયાં, બહુ ક્રોધ આણી મન;
 વિભ્રંશીએ આવતાં તે, છેદી કીધાં પતન.
 એક બાણ મૂકી વિભ્રંશીએ, કચ્યો લા અંધકાર;
 બાહાર ચાલી નવ શકે, ચોદિશે અંધાધાર.
 અનુશાલવે અજ કાઢ્યું, કોટી સૂર્ય પ્રમાણ;
 અંધકાર ત્યાં દૂર કીધો, મુકીને એ બાણ.
 માહોમાહે અજ મૂકે, વઢે સખળા વીર;
 બાણ કેરી વૃષ્ટી કરતા, બિભા બંને ધીર.
 શેષ ધરણી ધરધરે, યુધ્ધભારથી રાજન;
 કટક બહુ પ્રાણ્ય કર્યું, એમ વઢે બેઉ રાજન.
 વિભ્રંશીએ બાણ કાઢી, કર્યું હવડાં પાત;
 રમણ માત્રે શક્તિ આવી, બિભા ત્યાં સાક્ષાત.
 વિભ્રંશીએ શક્તિ કેરૂં, મૂકીયું ત્યાં બાણ;
 અનુશાલવ પડ્યો વૃદી, બેઠીયું નિરવાણ.
 હાહાકાર થયો સહી, મધ કૃષ્ણ આગળ વાત;
 સ્વામિ અનુશાલવ પડ્યો, સહુ યોધ પામ્યા ધાત.
 શીશ ધુણાવ્યું અર્જુને, હવે આબ્યો મારે અંત;
 નેત્રેથી જળ વેહે સારે, બોલીયા હતુમંત.
 સ્વામિ હું હવડા જાઉં, રાખું તારું નામ;
 કૃષ્ણજી વારે સહી, બેસી રહો આ દામ.
 તામ્રધ્વજ ત્યા બોલીયો, હવે હું જાઉં મહારાજ;
 વેગે મારું એહને, હું કરું હવડાં કાજ.
 મુકુટ કુંડલ, કનકનો રથ, વિવિધનાં હથિયાર;
 ક્રોધસુ રથ બેડીયો, જે ધર્યો કટક મોઝાર.
 કટક ત્યાં 'સખળું' વઢે, બડે વિભ્રંશીના શ્વર;
 પાંડવનું દળ વઢે સખળું, તે કરે મારી ચૂર.

કુડવું હ મું-રાગ સારંગ.

જૈમિની કહે સાંભળ રાય, કંદુ વિશંગી કરે મહિમાય;
એ તો કોણ નહી છતાય, અર્જુન કૃષ્ણને મિતા ધાય.
તામ્રધ્વજ તે આવ્યો સાંપ, તેના સુદનો કંદુ મહિમાય;
આવ્યો કટક મધ્ય નિરવાણ, મેન્ય સર્વ કરે કમ્પરધાણ.

વસણુ.

હાહાકાર થયો સહી, દળ ધાય કમ્પર ધાણુ;
વિશંગીએ કર ધર્યા, તે પ્રાદ મોટાં બાણુ.
તામ્રધ્વજનો રથ ભાગ્યો, બાણુ કરે ધાય;
ખીજે રથ ચઢીને બેસે, યુદ્ધ કરેના રાય.
બે શસ્ત્રો નિષ્ક્રમ ગયા, ત્રણ મસ્ત્ર ભાગ્યાં વીર;
ચાર શસ્ત્રજ તાણીયા, સાત શસ્ત્ર ઉડયા ધીર.
સાત શસ્ત્રજ નાખીયા, તે સ્વર્ગ ભુવનમાં જાય;
એવું પરાક્રમ કરે છે, રણ ભોમ રહીને સાંપ.
ભલો ભલો રે તામ્રધ્વજ, પરાક્રમ તુજ દેખાડ;
એમ કહી વળી બાણુ મૂક્યાં, કરી સખળી ધાડ.
અર્ધચંદ્ર થયો મુર્છાગત, રણ પડીયો રાય;
રથ કરા કર્યા કટકા, કોણે એ નવ છતાય.
હાહાકાર થયો સહી, સદુ મુમટ નામે સાંપ;
વિશંગી રણ રહો ગાછ, વળી યુધ્ધ કરેના જાય.
અર્જુન આગળ વાત ગઇ, રણ પડ્યો તામ્રધ્વજ રાય;
હાય હાય કરી રૂઓ, શ્રી કૃષ્ણ બેસાં જ્યાંય.
અર્જુન કહે શ્રી કૃષ્ણજીને, હવે કરવું કેમ,
રથ સાંતરો કરો વેગે, મૃત્યુ આન્યું એમ.
કૃષ્ણ કહે મેં કશું પેહેલાં, માન્યું નહી તવ રાય;
હવે કાયર કાં થયો, તે મુને કહો પસાય.
અર્જુન જિજીને ચણે લાગ્યો, કામા કરીએ સ્વામ;
વિશંગી કર અશ રહે, તો જગે તમારું નામ.
કૃષ્ણે સાં રથ સજ કર્યો, નીચાન દીધા ધાય;
મદમલીત કુંજર સુવતા, રણ વિગે વેહેલા ધાય.

અંતરિક્ષ માર્ગે છાઇ રહ્યાં, દેવતાનાં ' ' વિમાન;
 મુદ્ધ નેવાં રહ્યાં સર્વે, ભલો ભલો તું રાજન.
 અર્જુન રણમાં આવીયો, મુખ વચન બોલ્યો ઓમ;
 તે યોદ્ધો મુજ સર્વ માર્યા, હવે કરશે ક્રમ.
 એ કહી દશ બાણ માર્યાં, અર્જુને કરી રીસ;
 વિભ્રંશીએ બાણ મૂકી, કચ્છા કટકા વીરા.
 ભલો ભલો રે વિભ્રંશી, મુજ દળ ક્યું મંહાર;
 તામ્રધ્વજ તે મારીયો, એકસહન કર મુજ પ્રહાર.
 સહસ્ર બાણજ મૂકીયાં, તેણે છાતું સર્વ મર્ગન;
 સકળ બાણજ પરવચ્છા, નવ દેખાયે રાજન.
 વિભ્રંશીએ બાણ મૂકી, અસ્ત્ર ભાગ્યાં બલજ;
 ત્રણ બાણે રથ ભાગ્યો, અર્જુનનો નિર્વાણ.
 બીજે રથ લા ચયો આરૂઢ, વેગે પારથ રાય;
 પછી અર્જુન કોપીયો, રથ સમીપ આણ્યો લાય.
 અનંત અણે મૂકીયું, રાય વિભ્રંશીપર સાર;
 ચોદિશાઓ પ્રબળે, અગ્નિ તપે અપાર.
 વિભ્રંશીએ પર્ણમ્ય મૂકી, વરસાવ્યો મૂશળધાર;
 શીતળ કીધો હુતાશન, ચતુર્દળમાં સધળે વાર.
 મેઘ એવો ગગનમાથી, પડે મુગળ ધાર;
 અર્જુનનું દળ વહી ચાલ્યું, પ્રવાહે તેણીવાર.
 તપ અર્જુને એક મેલીયું, પવનાસ્ત્ર નામે બાણ;
 મેધને લાં રોપણ કીધો, પાર્થ પ્રબળ થયો બલજ.
 વિભ્રંશીએ માફત હણવા, બાણ સર્પોસ્ત્રજ સાંધ્યું;
 સર્પકોટિક અર્જુન દળમાં, કોળાહળ બહુ વાધ્યું.
 વળી અર્જુને બાણ એકજ, મુક્યું તે ગરડાસ્ત્ર;
 સર્પને વીડારીયા, એવું પ્રબળ પાર્થનું અસ્ત્ર.
 તે યુગ સર્પની કાયા પ્રાદી, યોજન ત્રણ પ્રમાણ;
 હવે કળાયુગમા તેહ છે, ત્રણ ધનુષની નિર્વાણ.
 ગરૂડે તેને વેધીય; રણ વિષે જ્યેષ્ઠીવાર
 ઉદરમાંહે જે વિપ હતું તે, કાઢીયું ત્યાં બહ.

કૃષ્ણુ લાં અદસ્ય છે, તેમને ન દેખે રાય;
 રાય સમીપ રય ખેડીયો, બડ બાણુ સ્વાધી ધાય.
 ધન્ય ધન્ય હે વિશ્વંશી, પરાક્રમી ગ્રીહ રાય;
 એવો તારે દાઇ છે, સુદ્ધ કરે મારી સાય.
 વિશ્વંશી વળી બોલીયો, તમો સાંભળો અર્જુન;
 સમોવડીઓ જોઇએ તમારે, વેહેલા ધાવ રાજન.
 જન્મેજન્ય એમ બોલીયા, સ્વામિ દેહો અમને એક;
 વિશ્વંશીને સાંભળી, વૃક્ષજ થઇ મુજ દેહ.
 કૃષ્ણુ અર્જુન કેમ વદે તે, દેહો મુજને કથાય;
 ઝડપી દેહે એ કથા સુણુતાં, જન્મ પાતીક જાય.
 અર્જુન એક બાણુ લઇને, બોલ્યા તેણી વાર;
 વિશ્વંશી સહી જાણુજે, હવે મહુ આવ્યું નિરધાર.
 મારે મસ્તક એક છે, તારે છે ત્રણસે સાંઠ;
 અશ્વમેધનું પુણ્ય લેવા, માંડીયો તે દાંઠ.
 વિશ્વંશી દેહે સામજ અર્જુન, પ્રતિજ્ઞા કરે એક;
 એક બાણુ મસ્તક પાડું, તો કૃષ્ણુને સેવક.
 મેં પ્રતિજ્ઞા હવે કરી, સામજ અર્જુન વાણુ;
 હું હાઈ કે છત્રું અથવા, શ્રી કૃષ્ણુને સોંપ્યા પ્રાણુ.
 વળી કૃષ્ણુને અર્પણુ સહી, તુજ શીશ હેડું નેહ;
 મસ્તક જો કાપું નહીં તો, ગળી પડે મારી દેહ.
 અર્જુનને મૂકી કરી, કૃષ્ણુ ગયા રાયની પાસ;
 વિશ્વંશી લાં ચણું લાગ્યો, દીકા શ્રી અવિનાશ.
 ત્રણસે સાંઠ મસ્તકે, નમ્યો તેણી વાર;
 રાજ મુખથી બોલીયો, સ્વામી શ્રી મોરાર.
 મારાં મસ્તક તોરે ચરણે, રાખજો શ્રી મહારાજ;
 શંભુ કંઠે રૂઢમાળા, રોળજે તું આજ.
 કૃષ્ણુ લાંથી આવીયા, અર્જુને મેલ્યા બાણુ;
 વિશ્વંશીએ આવતાં, નિષ્કળ કીધાં જાણુ.
 વિશ્વંશી દેહે વીર અર્જુન, એક સહન કર મુજબાણુ;
 સાતસે ને વીશ જુગએ, મૂકીયું નિરવાણુ.

બાણે પારથ બેઠીયો, શિર પડ્યું અવની માહે;
 રામ કૃષ્ણ ગોવિંદ, ગોવિંદબોલે શિરતે લાયે.
 કૃષ્ણ તું મા બાપ છે, અર્જુન પડીયો ધણું;
 યુધિષ્ઠિર વિલાપ કરીને, પામશે તે મથું.
 શિશ એણી પેરે ઓવરે, નય છે મારા પ્રાણ;
 યમ તમોને સમર્પણ, તુજ શરણ સારિંગપાણ;
 શીશ ઉડી ચલું પડીયું, તન્મા તેણે પ્રાણ,
 સ્વર્ગ મૃત્યુ બ્રહ્માંડ સર્વે, કંપીયાં મિર્વાણ.
 હસ્તિનાપુર બહુ ઘેતુ બોલે, વિછોડે નિજ બાળ;
 દ્વિસે તારા પડે તૂટી, કરે કાપ્યા કોલાહળ.
 સભાપૂરી ધર્મ બેઠા, નેત્રે ચાલે નીર;
 યોધા સર્વે શૂન્ય દીસે, કંપે બીમ શરીર.
 સુભદ્રા શણગાર સજતા, વીસર્યા શિર ચંદ્ર;
 દ્રૌપદી લાં સખળ મોડે, આળસ ને વળા નિદ્ર.
 કુંતાજી લાં આવીયાં, બહુ દુઃખ આણે મન;
 અભિમન્યુને સમારી, કુંતા કરે રૂદન.
 મુખે ઓઢી રૂઝે સઘળાં, કુંતા જેણીવાર;
 અશ્વ ને ગજ સખળ કંપે, નેત્રે જળની ધાર.
 બીમતું બહુ હૃદય ફાટે, બીચો તેણીવાર;
 ગદા કરથી પડે તૂટી, હીનજળ થયું નિરધાર.
 સભાપૂરી ધર્મ બેઠા, વચન બોલે જેમ;
 કંઠ સઘળો ગળગળોને, રૂદે ફાટે તેમ.
 પૂજવાતું કરે સખળું, મુખ વચન ન બોલાય;
 યોધા સર્વે રૂઝે સખળા, અવરથા એમ . થાય.
 એવે નારદ આવીયા, ધર્મની સભા મોઝાર;
 અર્ધ પાદ પુગ કરી, રાય' પુછે તેણીવાર.
 અરે સ્વામિ સહજ બાવે, કેમ દુઃખ અપાર;
 નારદ વળતું એમ કહે, તે દુઃખ સહી નિરધાર.
 ત્રણસે ને સાઠ મસ્તક, શંભુ કેરો તંન;
 સુદ કરતાં તેણે અર્જુન, પ્રમાણે પતન.

અર્જુન મૃત્યુ સાંભળી, મુહૂં યયા ધર્મરાય;
 કુંતાજી આક્રંદ કરે, આ દુઃખ સહુ નવ જાય.
 બીમ બડ ત્યાં પડ્યો વૃદ્ધી, સાંભળી દુઃખ રેદ;
 નિકુલસહદેવજી વનમાં, રૂએ સખળા તેદ.
 સુભદ્રાને દ્રૌપદી, મસ્તક પછાડે ધણું;
 દૃષ્ટ્ય બાંધવ ક્યાં ગયા, જે સ્વામિ પામ્યા મર્ણુ.
 કુંતા કહે રે પુત્રના તન, દૃષ્ટ્ય સરખો તાંત;
 વૃષકેત તું ક્યાં ગયો, અર્જુન પામ્યો પાત.
 બભ્રુવાહન સુભટ શરો, જે પિતા પામ્યા મર્ણુ;
 પાતાળમાં તે યુદ્ધ કચ્ચુ, નાગનો આણ્યો અંત.
 અરે મારા પુષ્પવાહન, ચંદ્રનો અવતાર;
 તુંને સોંપી આપીયો, મુજ પુત્ર અર્જુન સાર.
 સોળ વરસનો તું સહી, મુને ઘણી તારી આશ;
 તું બાળકતું શું ગર્ભ, પછી મેલીયો નિશ્વાસ.
 પુષ્પવાહન પડ્યા પુઠે, અર્જુન પામ્યો નાશ;
 પુષ્પવાહન કેમ પડે? મને આવે નહીં વિશ્વાસ.
 એમ કરી કુંતા રૂએ, આવીઓ કુળનો અંત;
 દૃષ્ટ્ય તે ક્યાં ગયા? થાસે હુતા બળવંતા
 મુદ્ધિદિર એમ કહી રૂએ, અર્જુન બાંધવ વીર;
 આપણુ બનો ભેટીએ, કેમ કરી રાખું ધીર.
 દિશા તો સતી થઇ, જેમ દીસે છે રેશ્મશાન;
 ખીક મુજ ઉજડ પડી, અર્જુન વિના રાગન.
 વળી રૂદન ત્યાં બહુ કરતી, દ્રૌપદી કહે વાત;
 આપણુ ત્યાં જઈએ હવે, રૂકિમણી તેડા સાથ.
 રૂકિમણી ત્યાં આવીઆં, દ્રૌપદી જેણે દાર;
 ગરડતું ચિંતન કર્યું, તલ્લાળ તેણી વાર.
 ગરડ વેગે આવીઓ, તેણે યયાં સી અસવાર;
 પવન વેગે કરી રણમાં, આવ્યાં તેણી વાર.
 ગરડેથી ઉતર્યાં, રણ ભૂમિ જોતાં જાય;
 સુભટ, સરવે થઇ કડકા, પડ્યા પૃથ્વી માંય

પ્રધુમ્નને વૃષકેત વળી, પુષ્પવાહન નેહ;
 રણ-મહીં સાં પડ્યા દીકા, વીર સધળા તેહ.
 કુંતાએ શિર રૂદે લીધું, વૃષકેત કેરું જાણ;
 અર્જુનનું સાં શીશ લેઈ, યુગ્મન કર્યું નિરવાણ.
 કારે અર્જુન રીસાવ્યા, કાં રીસાવ્યા વૃષકેત;
 માફે ધડપણ પાળવા, અશ્વમેધ માંડયો હેત.
 પુષ્પવાહન પડ્યો દીકો, ગયાં તેની પાસ;
 કુંતાએ જઈ નિરખીઓ, મુખ મેલીઓ નિશ્વાસ.
 વદન લાગ્યું તેજ કરવા, સૂર્ય કેરી જ્યોત;
 કનક રથને દેખાયે, આકાશ તેજ ઉઘોત.
 પુષ્પવાહન શીશ લઈને, બેડાં કુંતા માય;
 દ્રૌપદી ને રૂકિમણી બેહ, રૂદન કરતી સાંધ.
 કુંભરથળ સમાન મોઢું, તે પુલ કેરે ભાર;
 પુષ્પનું શિશ લઈ આવીઓ, અર્જુન પડ્યો ને દાર.
 અરે અર્જુન આપણુ ઘેર જઈએ, સર્વે જુએ છે વાટ;
 વેહેલા સાંઠાં પધારો, ઘેર વિપ્ર બેડા પાટ.
 હુતાશનમાં હોમ સખળો, દેવ કેરા ભાગ;
 તમો તહાં પધારીએ, તો યાતે પૂરણ જગ;
 ખંડ છતી વળો વેહેલા, પૂર્વજ યાય નિષ્પાપ;
 અર્જુનનું શિર ઉચ્છંગ લાઈને, કુંતા કરે વિક્ષાપ.
 અર્જુન કેરું મણું જાણી, સહુ રૂએ નિરવાણ;
 કુંતાજીએ દ્રૌપદીને, કલાં વચન તે જાણ.
 કુંતા કહે રે દ્રૌપદી તું, હજી જાણીશ કાહે;
 પાપ થયું પાંડવ ધરે, તવ પડ્યા અર્જુન આઢે.
 પાપે પ્રાત ને એક નારી, વિભોગ કરતાં દેહ;
 તેણે પાપે મેદની કેમ, ભાર જીવે તેહ.
 કર્મ ઉકરાડું થયું, પૂરણ બરાયું પાપ;
 દ્રૌપદી, અર્જુન પડ્યો, તે તાહરે પરતાપ.
 દ્રૌપદીને એવું સાંભળી, ચડ્યો કૃતાંત દાળ;
 કુંતા તે શું બોલીઆઈ, સાંભળ કહું બૂપાળ.

વલણ.

પાંચે બાંધવતણી સી હું, મુગેમુગે છું બાણુરે;
પતિવ્રતાને કેમ નિદે, સ્વામિ સારિંગપાણુ રે.

ચાલ.

તે તો મુજને એમ સરજી, મારે શો છે વાંક રે;
સંસાર મુખ મેં નથી દીઠું, હજી છું બાળાશંક રે.
પતિવ્રતા મનસ્થિર હોયતો, બેઠને અર્જુન રે;
વેબ્રંશી તો વેગે પડજો, મુજ સત્ય પ્રતિદીન રે.
ત્રીપદીએ એમ વિનવ્યા, સ્વામિ સારિંગપાણુ રે;
પ્રતિજ્ઞા દ્રીધી ધણી, દ્રીપદીએ નિર્વાણુ રે.
કૃષ્ણ એવે આવીયા, સાં રૂઢન કરે અપાર રે;
કુંતાજીએ શિર નામ્યું તવ, દુઃખિ યયા જગદાધાર રે.

ઢાળા.

થયું અહીં સંગ્રામ, સર્વ પડીયા ધણું;
અર્જુનનું સાં શીશ છેવું, પામીઓ તે મણું.
સુભટ સર્વે પડયા ભોમી, થયો મહા ઉત્પાત;
મુજ શરીરે દુઃખ ધણું, શી કહું મુજને વાત.
કુંતા કહે હવે પાંચે પાડવ, પ્રાણુ તજશે સ્વામ.
રૂકિમણી બઈ ચણું લાગ્યાં, દ્રીપદી તેણે દામ;
કૃષ્ણ કહે એને ત્રણસે ને, સાક શિર સાક્ષાત;
હું ત્યાં એને શું કરું, જેને શંખ સરખા તાત.
કુંતાજી સાં પગે લાગ્યાં, રૂકિમણી કહે વાણુ;
સ્વામિજી દ્રીપદી સામું, જુઓ સારિંગપાણુ.
રૂકિમણી કહે પ્રભૂજી, પાંડવનું દરનું કાળ;
તે માટે અર્જુનને, ઉકાડીએ સાં આજ.
કૃષ્ણજીએ તેડયા શંભુ, પાર્વતીને સાથ;
બલ્લા ને સાવિત્રી આવ્યાં, શમિ ને તેનો નાથ.
લક્ષ્મી રૂકિમણી વૈષ્ણવી, જગદંબા જુગ સાથ;
કૃષ્ણ કહે અર્જુન ઉકાડો, સર્વ મળી તમે સાથ.

અગસ્તની ત્યાં લોપામુદ્રા, જ્ઞાનધરની પૂંદાં;
 સર્વે દેવતા આવી બેસા, અર્જુનને સજ કરવા.
 સતી સર્વે હસી ત્યાં, તમે કાલાવો જુગજીવન;
 પાસે રહીને મરાવો, કહો અમને કરવા સજીવન.
 એવું સાંભળીને વૈરાટરૂપે, યયા શ્રી મોરાર;
 વહન વિકાળ કરી દેખાડ્યું, સ્વામિએ તે નિરધાર.
 પછી મુખથી બોલીઆ, સાંભળો સહુ કોઈ વાત;
 મારા મુખમાં તમે સરવે, જૂઓ ત્યાં સાક્ષાત.
 ધર્મરે બેયું તો ધર્મર, સધળા બેઠા ત્યાંય;
 તેની ત્યાં ગણના નહી, વિપરીત દેખ્યું માંય.
 કૃષ્ણ કહે ત્રિપુરારીજી, ઉડાડીએ હવે આંહિ;
 એથી શક્તિ ધણી છે, હું જાણું છું મનમાહે.
 ત્રણે મૂર્તિ જાણા વિષ્ણુ, શંભુ-રૂદ્રપતિ જાણુ;
 અર્જુનનું મસ્તક ધડ, બેઠે મેળવ્યાં નિર્વાણ.
 સ્થિર કરીને છાદીયું, અમૃત ઉત્તમ જોહ;
 અર્જુનત્યાં તત્ક્ષણ જાઓ, થયો બેઠો તેહ.
 કૃષ્ણને જઈ ચાલે લાઓ, પુખ્યા શ્રી ત્રિપુરાર;
 જાણા આદી દેવ સહુને, ક્રીધા નમસ્કાર.
 સતિને સહુ વિનવીને, ઉડાડો વૃષકેત;
 પદુમ જાણવાહન ઉડ્યા, ઉડીયું સૈન્ય સમેત
 જાણા વિષ્ણુ મહેશ્વર, સહુ ઉડીયા અવિનાશ;
 પુષ્પવાહન યજ્ઞો હતો, ગયા તેની પાસ.
 વિભ્રંશીનું કટક હતું, પામીલું જે મર્ણ્ય;
 અશ્વ ગજ રથ પશુ પંખી, ઉડી ગયાં તેને રાણું.
 કૃષ્ણ કહે અર્જુનને, તું ક્યાં ગયો તો જાણુ;
 એક ઢાણુ સતો હતો હું, સ્વામિ સારિંગપાણુ.
 મુને નિદ્રા આવી હતી હું, હવે જાઓ જાણુ;
 એવી નિદ્રા રખે આવે, તારા મનુને નિર્વાણ.
 પછી સહુ રજા જઈ ઉભા, પુષ્પવાહન જ્યાંહિ;
 ધડ મસ્તક એકું કરી, અમૃત જાણું લાહે.
 ૭૫

ધડ ને મસ્તક નહીં મળે, નહીં જાગે પુષ્પવાહન;
 ત્રણ વાર અમૃત છાંટીયું, નવ થયો તે સજીવન.
 ધડ ને મસ્તક જુજનાં, એકઠાં તે નવ થાય;
 એવું દેખી સર્વકો, નિરાશ થયા સહુ સાંધ.
 શંકુ પૂછે અરે સ્વામિ, એ તો વિરમય વાત;
 એનો બેદ વિચારીને, મુજને કહો સાક્ષાત.
 વિશ્વેશી દળ ત્રણ અઘોહિણી, ઉડી ગયું પુરમાંહે;
 સર્વ દેવ મળીને એકા, પુષ્પ પડ્યો છે સાંધે.
 કુંતા દ્રોપદી રુકિમણી, અર્જુન ને સહુ દેવ;
 કૃષ્ણને વ્રતાત સધળું, પુછે ત્યાં સહુ એવ.

ઉથલો.

પૂછે ત્યાં અવશ્યમેવરે, સંદેહ મન પામ્યા સદું;
 બાતુ કહે હવે કૃષ્ણ કૃપાએ, પુષ્પ પર્વ સંક્ષેપે કહું.

. પુષ્પવાહન પર્વ.

કડવું ૧૦મું -રાગ સારંગ.

હૃદય.

શંકુ વજ્રતા બોલીઆ, સાંભળો શ્રી અવિનાશ;
 જે પુષ્પવાહન હોયો નહી, તે કહો મુજને ઇતિહાસ.
 સાત અઘોહિણી દટક હૃદયું, પડ્યું પૃથ્વી નેહ;
 પુષ્પવાહન નહી જાગ્યો, મુજને કહોતી તેહ.

વલણ.

સ્વામીશ્ચ સમજવો મુજને, શંકુ બોલ્યા વાણ;
 એ પ્રાંતિ મારી ભાંગીએ, સાંભળો સારિંગપાણ.
 પંચ ઈંદ્રિ સ્થિર કરી, લેહે લાગી શ્રીપરબ્રહ્મ;
 ગાનદષ્ટે પૂર્વની ગતિ, લહે ત્યાં શ્રીપરબ્રહ્મ.
 એકચિત્તે શ્રવણ ધરજો, પાછો ઉત્તર નવ થાય;
 વાણી પાછી નહી ફરે, તેનો કહું મહિમાય.

બ્રહ્મરૂપ તે ધર્મ પાછી, સ્વામિ તે સારંગપાણ,
 અગમની ગતિ બોલીયા, સાબળો શંભુ જાણ.
 પુષ્પવાહનની કહુ કયા, એની ઉત્પત્તિ તે જાણ;
 સરસ્વતી પ્રમત્ર કરી, બોલીયા મુખથી વાણ.
 અયોધ્યા અવતાર લીધો, રામચંદ્ર મરેશ,
 દશરથને કુળે બિપન્યા, પાળવા બક્ષા વિશેષ.
 સખા લક્ષ્મણ સંગ કહીએ, શેષનો અવતાર,
 નિગ્રહ કરવો દૈત્યનો, જિતારવો જૂનિ બાર.
 વિશ્વામિત્ર જે ઋષિ કહીએ, અયોધ્યાના પાળ;
 શ્રીરામ લક્ષ્મણ બ્રાત્રીબેડે, મુકયા તે નિશાળ.
 ગુરુ પિતા વિશ્વામિત્ર કહીએ, બણાવે બેડ બ્રાત;
 જૂનિ માહેથી કનક પેટી, નીસરી સાક્ષાત.
 જનકને ઘેર પુત્રી પ્રગટી, સીતા સુંદર રૂપ;
 તેનું કન્યાદાન દેવા, રમ્યો સ્વયંવર જૂપ.
 ખંડ ખંડના રામ તેડ્યા, બેઠા મંડળ વિશાળ,
 ધનુષ આપ ચડાવે તેને, આરોપે કન્યા માળ.
 દેશ કેરા વિપ્ર ચાલ્યા, દાન લેવા જાણ;
 વિશ્વામિત્રજ ચાલ્યા, મુખ રામ બોલ્યા વાણ.
 સ્વામિ ઇચ્છા છે ઘણી, મડપ જોવા કોડ;
 તમ ઇચ્છા જો હોયતો, અમે આવીએ બંધુ જોડ.
 ગુરુ કેરે સાથ ચાલ્યા, રામ લક્ષ્મણ લાહે,
 વિપ્ર કેરી સભા મધ્યે, બેઠા સ્વયંવર માહે.
 ધનુષ ધરણી ઉપર પડીયું, જિંચકે સહુ રાય;
 માન ભંગ થઈને બેસે, કોણે નવ સંધાય.
 સભામાંથી રાવણ જીડ્યો, દશ મુગટ ધરી શીશ;
 ધનુષ જાળને જિંચકયું, મન સખળ આણી રીશ.
 સીતા કહે હું નહીં વર, દગ્ધ રાવણ જેહ;
 દ્વંદ્વ પર્વત આણીયું, તવ પડ્યો વૃત્તી તેહ.
 દ્વંદ્વ ઉપર ધનુષ બારે, જાસ નહીં લેવાય;
 આકુલ વ્યાકુલ થયો જહુ, પણ પાછું નવ મેલાય.

રાવણ બળ કરી ઊઠ્યકે, પાણુ પાણું ન ખસે બાણુ;
 શ્રીરામ વળતું બોલીયા, સાબળો ગુરુ વાણુ.
 તમારી આત્મા હોય નો, પાણું લઈ તત્ખેવ;
 વિશ્વામિત્રની આત્મા લઈ, વેગે ગયા જગદેવ.
 ડાબે પગે અંગુઠે ઠેલ્યું, પડ્યું અવની માંય;
 રાવણ ત્યાં બેઠો થયો, અનિ પરજળ્યો મનમાંય.
 અરે બ્રાહ્મણ હાયથી, પાણુ કરત નિર્ધાણુ;
 તો હું તારું દારિદ્ર ભાગન, દ્રવ્ય આપત સબળો બાણુ.
 પગે કરી પાણું કર્યું, નીચુ થયું મુજ નામ;
 થોડા દિવસ માહે બાણુજે, ફેડીશ તારો હામ.
 એવું મનમાં કરે ચિંતન, ધનુષ ચડાવ્યું આપ;
 સીતાએ વરમાળ આરોપી, વાગીયાં દહામો સૈ સાત.
 સીતા સાથે લગ્ન કીધા, કન્યા લઈને જાય;
 સગાં સહોદર પિતા દશરથ, વહુ લઈને ઘેર વળાય.
 સમુદ્ર તીરે પંથે આસ્થા, દીસે અગ્નિસમ તેજ;
 દૂરથી પ્રતાપ દીસે, બાણુબિખળ એજ.
 નક્ષત્રી પૃથ્વી કરે, પશુરામનો અવતાર;
 પર્વત સરખો તેજ પોતે, આવીયો નિરધાર.
 ખંધ દરસી ધનુષ કરમા, દીસે મહા વિકાલ;
 ધસી સામો આવીયો, જેવો શોભે અગ્નિ જ્વાલ.
 પ્રથમ આવી પૂછ્યું, દશરથને તેણીવાર;
 રામચંદ્રજ કયા ગયો, જોણે વરી સીતા નાર.
 ધનુષ બાગ્યું મહાઘોર જે, એવો બળીયો બાણુ;
 ક્ષત્રી કયાં એ ઉપન્યો, મને દેખાડો નિર્વાણુ.
 દશરથ મનમાં ત્રાસ પામ્યા, આગળ હોશે સ્વામ;
 સાથ સર્વ પૂછી વળ્યા, કો નહીં બતાવે નામ.
 પછી ત્યાં આવ્યા સહી, જ્યાં હુતા સારંગિપાણુ;
 રામ તારો ક્યાંહાં છે, એમ બોલીયા મુખ વાણુ.
 તારી આગળ ઉભા છે, શ્રીરામ કહાવે રાજ;
 તેજ મુજ તે રૂપ કીધું, શું છે તારે કોજ.

એવો તું બળવંત છે, પરશુરામ બોલ્યા આપ;
 મારા કરમાં ધનુષ છે, વેગે ચડાવો આપ.
 રામચંદ્રે ચાંપીજી, બેવડ કણું સહી તેહ;
 હવાં કડકા કરું એના, કે વેધુ તારી દેહ.
 પરશુરામ કહે ભાંગીશ મા, હું તો બ્રાહ્મણ જાત;
 મુને જો તું મારશે તો, પાપ લાગશે ખ્યાત.
 રામ કહે હું કાંઈ મેલું, દેખાડ મુજને કામ;
 પરશુરામ કહે સમુદ્ર મધ્યે, મેલીએ તે સ્વામ.
 સમુદ્ર આવી ચઢ્યું લાગ્યો, બચ્યાં જળચર જાણુ;
 તે તેલની પેરે ઉઠણી, તત્ક્ષણ તજશે પ્રાણુ.
 રામ કહે હું નહીં મારું, પછે પુછી પાછી ત્રાત;
 સ્વર્ગ જવા શીખ છે, ને ભાંગીએ સાક્ષાત.*
 તે છતીને નચ આબ્યા, ઘેર ઘેર મંગળ ગાય;
 ચંદન કરાં છાટણાં, મોતીએ ચોક પુરાય.
 વિશ્વામિત્રને તેડીઆ, ને સખળ આપ્યાં દાન;
 દશરથ ઉઠી ચઢ્યું લાગ્યા, અતિ દીર્ઘા મુન.
 સીતાજીને બેસાડ્યાં, વિશ્વામિત્રે ઉચ્છંમ;
 હરખમનમાંસખળાપામ્યા, આપ્યાં કંઈ એક રંગ.
 કીલાં પીળાં શ્વેત રાતાં, પુષ્પ સુંદર સાર;
 પુષ્પ કેરો દડો લઈ, આપ્યો સીતાને નિરધાર.
 પુત્રની પેરે જાતન કરજો, રમાડો ઉચ્છંમ;
 શ્રદ્ધા સાથે ચાંપજો, મન પામશે અતિરંગ.
 એવું કહી ઋષી સાંચર્યા, તે રમે નાનું બાળ;
 પ્રપ્રદિલત દિન દિન પ્રત્યે, કરમાયે ન લગાર.
 એકાંતે બેસી કરી, રમાડે જણી વાર;
 સુંદર પુત્ર સોહામણો, તેનું અંગ દીસે સાર
 સીતાજી મહા સાધવી, મનશું ક્યાં વિચાર
 એ બાળક જો હોય તો, મુજ ન દુવણ અપાર.

એ માટે એને નહીં કહું, પુષ્પ રાખું જાણ;
 હિરણ્યાક્ષ બ્યારે વેદ લાવે, સમુદ્રમાં નિર્વાણ.
 એ પુત્ર સારે પ્રાદ યાશે, જાણશે મુજ કદ;
 માંડે સાં મિથુન જાણી, રહે યાશે દુષ્ટ.
 નારાયણને પાડે, માટે નવ ધરવા દર્શ દાય;
 હિરણ્યાક્ષ તે વેદ હરીને, નાંખશે સમુદ્રમાંય.
 મત્સ્યારૂપ, હરીએ ધરીને, જોવા માંડ્યું લાહિ;
 પુષ્પનો દડો હાથ આવ્યો, કશું વિપરીત આહિ.
 સમુદ્ર કહે સ્વામિ મુજને, આપો મંગા નાર;
 તમારો સાં રિપુ જાણી, રહે નવ ક્રીધી સાર.
 તે માટે હવે લેઈ જઈએ, સ્વામિ જુગદધાર;
 સાંધી લાવી તેજમાંહિ, મુકીએ તેણીવાર.
 બ્રહ્મણ્યકેરો પુત્ર લેવા, ગયા શ્રીકૃષ્ણ અર્જુન;
 સારે સાં દંધ શબ્દ થયો, યયા મુણી પૂર્ણ પ્રસન્ન.
 કૃષ્ણને તે દડો આપ્યો, પૂર્ણ યદ્ય અવધ;
 કૃષ્ણ સાંધી લાવીઆ, દેવમાંડ જ્યાં છે શુદ્ધ.
 તેહની સાં દેહ ક્રીધી, રાજ્ય આપ્યું સાર;
 પાંડવે જવ માંડીએ, અશ્વમેધ યદ્ય જે વાર.
 ઘોડો તેના પુરમાં ચાલ્યો, તે એણે બાંધ્યો લાહિ;
 કૃષ્ણ અર્જુન જીવતા, ગૃહી લઈ ગયો ધરમાંહિ.
 કૃષ્ણે મન વિચાર ક્રીધો, એ તો નહીં જીતાય;
 બ્રહ્મણ્ય યદ્યને કૃષ્ણ અર્જુન, જગ કરવાને જાય.
 રાયે સાં નમસ્કાર ક્રીધા, સ્વામિ આજા મુને જેહ;
 માંગશે જે પ્રેમ કરીને, આપું તમને તેહ.
 બ્રહ્મણ્ય વળતું એમ કહે, પ્રસન્ન થયો તું મુજ;
 કૃષ્ણ અર્જુન મુજને આપો, તેના સેવક થાયે તુજ.
 રાજાને સાં રૂપ જાપ્યું, એ તો પરશ્વહ હોય;
 કૃષ્ણ અર્જુન મે આપીઆ, આ દેહી તમારી હોય.
 સંખ ચક્ર ને ગદા ધારી, ચતુર્ભુજ અવતાર;
 પુષ્પવાહન દેખી કરી, શણે ગયો તેણીવાર.

પુષ્પવાહન જીતીઓ, એમ એકની ઉત્પત્ત,
 રાંભુને ઉપદેશ દેતા, સ્વામિ શ્રી ભગવત.
 રાંભુ વળતું એમ કહે, એ પરિવ્રજનો તન,
 વિભ્રશીને હાથથી, એ પામ્યો કેમ પતન.
 નારાયણ વળતું કહે, એને જીતીયો જવ સાહે,
 સેનાકેરો પતિ ડરી, લાવ્યા હસ્તિનાપુરમાહે.
 કુતાબુએ બાત કહીને, માનીયો સા તેહ;
 એક દીને એણે માભણ્યુ, દ્રૌપદીનું લગ્ન જેહ.
 પામે જણુ બરથાર જાણી, હસ્યો મનમાં એહ;
 એ શીઘ્ર મહું પામ્યો સહી, એને પાપ લાગ્યું તેહ.
 ધર્મ બ્રહ્મા રાંભુ અર્જુન, ચણું લાગ્યા જાણુ,
 જન્મ અમ કૃતારથ કીધો, સ્વામી માર્ગિપાણુ.
 કુંતા કહે એ જીવતો થાએ, તેવો કરો બપાય,
 નહીં તો મારા પ્રાણુ જાશે, પુષ્પને મહિમાય
 કૃષ્ણ કહે તવ પ્રજા પ્રત્યે, શક્તિ તવ અપાર,
 પુષ્પવાહનને જગાડો તો, હ જાણુ નિરધાર
 રાંભુ બી ચણું લાગ્યા, કૃપા કરીએ સ્થામ,
 તમારી ગતિ તમો જાણો, મારું શુ લો નામ
 જ્ઞાન દૃષ્ટે કરી બોલ્યા, કૃષ્ણ તેણીવાર;
 અરે સ્વામિ તમો માટે, કહું છું હ સાર
 ત્રણુ લોકના પતિ કહાવો, કૈલાસ દેરા રાય,
 તે માટે મેં આમળની ગતિ, કહી બક્ત પસાય.
 એ કયા કોઈએ ન જાણે, જે મારા મુખની વાણુ,
 પ્રાણુનાથ તમો મહી, તે માટે કહું છું જાણુ
 રાંભુનાથ તો તમો કહાવો, બલકેરી દેહ,
 અગમ નિગમ અણે કહાવો, તુમ ગતિ સા તેહ.
 સૃષ્ટિનો જ્યારે અત આવે, રહે સૂર્ય ને ચંદ્ર;
 જ્યોતિર્લિંગ સાક્ષાત્ સારે, અવિચળ મહા શ્રદ્ધ.
 એમ્વીત બ્રહ્માડો સૂની, જગ જગે જેણીવાર,
 મૃત્યુમૃગ મમય તમારો, હજે તેણીવાર,
 ૭૬

ઇંદ્ર અહ્યા દેવ બીજા, અમર મોટા જોડ;
 ઐરાવત હસ્તી સહુ, ત્રેલોક્ય સધળાં તેહ.
 વૃક્ષ કરશે કૈલાસ ઉપર, ત્રિશુળધારી અંધ;
 વૃક્ષ કરતા અનેક યુગ, વહી જશે તાંહાં જૃંદ.
 પછી સાં દિગ્બૂદ થઇને, ટ્રાકાલ કરશે સાંધ;
 શીશની જટા જાપાડીને, પછાડશે ભૂમિ માંધ.
 પછી સ્વામિ દુઃખ ધરશે, નેત્રે વહેશે નીર;
 ખાર મેઘ તેણે મમે, બહુ વરસશે ગંભીર.
 જળમય પૃથ્વી હશે સ્વારે, રૂદન કરશે સ્વામ;
 રૂદન કરતા યુગ જશે, ભયંકર સમાન.
 પછી સ્વામિ તમે મનમાં, પામશે અતિ ત્રાસ;
 રૂદન કરીને શબ્દજી, મુખ મેહેલશે નિશ્વાસ.
 અંબુ મુખથી પવન સ્વારે, વાગશે પુર હડ;
 વૃક્ષ પર્વન સર્વે પૃથ્વી, તે જાડશે જ્વલાંડ.
 જ્વલાંડ સામુ જોશે સ્વારે, જળ દેખશે સાં ઈશ;
 ઘોદિશા ભયંકર દેખી, પછી પાડશે ચીશ.
 ચીશકેરી ત્રાડથી, કૈલાસ કંપારવ થાય;
 પછી મનઅતિદુઃખ પામી, ટળી પડશે સાંધ.
 રૂદ્રજી પડતા થકી સાં, થશે મહાઉત્પાત;
 પાતાળથી જળ આવશે, કૈલાસ કટકા સાત.
 કૈલાસ કેરા વેહેરમાં, જળ આવશે અપાર;
 ઘોદીશાએ ભરાશે સ્વામિ, જગશે તેણીવાર.
 તે જળ દેખીને ઉઠશે, ને સખજ કરશે ત્રાડ;
 ચીશ પાડીને નાસશે, તે ઉછાળશે જ્વલાંડ.
 પુણથી જળ દોડશે, ભયંકર રૂપ તે માહે;
 એકવીશજ્વલાંડતમેજશે, તે પણ આવશે સ્વાહે.
 નિરાકર સાકર એમા, સાં આગળ નહીં દોધ;
 રૂદ્રજી ઉમા રહેશે, આવશે જળ સોધ.
 પછી નિદ્રા સમે યાશે, રૂદ્ર જોણીવાર;
 સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ સર્વે, જળમય સાં નિરધાર.

પછી જળને સ્થિર કરી, સાક્ષાત રૂપે માંહે;
જળ ઉપર મૃગચર્મ નાખી, શયન કરશેો લાહે.
પ્રાગવટના પત્ર ઉપર, ધરી અંગુષ્ઠ દેહ;
સાક્ષાત રૂપે નારાયણુ લાં, શયન કરશે તેહ.
કેટલા જુગ વહી જશે, નિદ્રા વિશે નિરવાણુ;
સૃષ્ટિની આગા યશે, સારે જગશે નિરવાણુ.
અરે શંભુ તમે મોટા, પ્રભૂ કહાવો જણુ;
એટલી ગતિ તમારી, એમ બોલ્યા સારિંગપાણુ.
શંભુ ઉડી ચલે લાગ્યા, સ્વામિ દીન દયાળુ;
ભક્ત અર્થે દેહ ધર્યો, બ્રહ્મ નિરૂપણુ ભૂપાળ.
અરે સ્વામિ અગમ ગતિ, મુને પ્રીછવી લાં વાત;
હું તો એ નહીં જાણુતો, હવે લહું છું સાક્ષાત.
આ ગતિ નવ જાણી હતી, મેં સ્વામિ સારિંગપાણુ;
શંભુ ઉડી ચલે લાગ્યા, વિનય કરી નિર્વાણુ.
ઈદ્ર બ્રહ્મા સર્વ દેવતા, થઈ રજા દિગ્મોહ;
વારે વારે ચલે લાગે, દયા કરે રણુછોહ.
શંભુ કહેરે સ્વામિજી હું, લહો અગમ વાત;
ધન્યરે તું વિવ્રંશી, પુષ્પવાહન કીધો પાત.
ધન્યરે તું પુષ્પવાહન, ધન્ય તુજ અવતાર;
ધન્ય તારૂં મર્ણુ હવું, મુને મળ્યા જુગદાધાર.
હવે પુષ્પવાહન ઉડ વેહેલો, દીએ સદુ આશીરા;
શંભુએ શિર હાથ મેહેલ્યો, જગજગ કહે ઇશ.
પુષ્પવાહન નવ જાગે, સદુ દેવે મેલી આશ;
હુંતાજી કહે હવે મારો, દેહ કરવો નાશ.
અરે બાધવ પુષ્પવાહન, કાંય પડીઓ ધર્મ;
જગ જગ રે પુષ્પ બાધવ, હું તો પામીજ મર્ણુ.
હુંતાજી વિલાપ કરે, મુર્છિત યયાં તેણીવાર;
હવે હું તે શું કરું, એમ બોલ્યા શ્રી મોરાર.
હુંતાજીનું કુઃખ જાણી, બોલ્યા શ્રી શંભુ નાથ;
સ્વામિ એ નહીં તો. કંતા પામે પાત.

કુંતોછનું દુષ્ણ જાણી, જોડ્યા મારિગપાણ;
 માક્ષાત રૂપે બલ છે, શંબુને દરો વાળ.
 તેહને લા પૂજીએ, તો જાણીએ એ મર્મ;
 જ્યાં થઈ એ ઠપવો, માક્ષાત શ્રી પરમલ.
 તેહની ગતિ હું ન જાણુ, મંમારમા ધરી દેહ;
 શુભ વાત રાખી દહી, શંબુને લા તેહ.
 ગરૂડકેરૂં મર્મ્ય કીધું, સ્વામિ શ્રી ગોવિંદ;
 ગરૂડ આરૂઢ થઈને, લંકાગીઓ મન સંદ
 મમુદ્ર માત સુકી વરી, આવીયા શ્રી મોરાર;
 આગળ ગરૂડ ચાલે નહીં, અંધાર ઘેર અપાર.
 ગરૂડ લા ચાલે નહીં, તવ વિચારું મોરાર;
 મુદ્દર્શન આવી રહ્યું, ઉઘોત કરે એ અપાર.
 લાં થઈ પ્રભુ આવીયા, વગિ મહા પવન,
 પવનને લા રિયર કરીને, પાડ્યા શ્રી જગવંન.
 યદી આગળ તેજમય, માક્ષાત જ્યોત અપાર;
 નિરાકાર સાકાર દેખી, ઉતર્યાં તેણી વાર.
 તેજ માંહે જળ લબ્યા, મૌ જ્યોતમય નિરધાર;
 કૃષ્ણ શબ્દ લા જોવીઆ, 'પુષ્પવાહન પડીયો સાર.
 મર્મ્ય તેનું હવું સહી,' પ'ગી શબ્દ પાછો થાયે,
 સીતારામ તર્પણ કરી, છાટવે અંજલી કાયે.
 અંજલી જળ છાંટતા, જગશે સહી તે લાહે;
 કૃષ્ણુછ ચર્ણે મમી તે, વચન લઈને જાયે.
 રણુવિગે આજ્યા સહી, પુષ્પવાહન પડીઓ જ્યોત;
 સર્વ ઉગિને ચર્ણે લાગ્યા, જયજયકાર લા યાય
 શંબુ પ્રત્યે એમ જોડ્યા, હું વચન લાગ્યો એહ;
 સીતારામ તર્પણ કરીને, છાટો અંજલી દેહ.
 અંજલી જળ છાંટતા, તે જગશે નિરધાર;
 બહા વિષ્ણુ મહેશ્વર, સ્નાન કર્યું સમુદ્ર મોઝાર.
 ત્રણે મુર્તિ એક થઈને, કીધું તર્પણ રામ;
 રાંમનો અવતાર સાધ્યો, કીધું પિંચુ શ્યામ.

રામચંદ્રની દેહ ધરી, અંજલી છાટ્યું નીર,
 ધડ મસ્તક એકઠા થયા, સાવધાન થયું શરીર.
 ખીજી અંજલી છાટતા તે, તત્કાલ જોઈ યાય;
 દેવાંગના પુણ્યે કરીને, વધાવે તે (તેમ) રાય.
 જયજયકાર થયો સહી, હુંદુભિ વાગ્યા દેવ;
 ધર ધર મુક્તા ચોક પૂર્યા, હરખથી અવરયમેવ.
 વિશ્વશીને જાણુ થયું, સહુ સાંભળી સાં વાત;
 અતિ વિસ્મય પામીઓ, એને જોઈ આવુ સાક્ષાત.
 રથ વિના પાળો ધર્યો, રાય તે એકલો જાય;
 ચતુર્ભુજ દેખી કરીને, લાગીયો ધરતી પાય.
 સ્વામિ મેં તમને નવ જાણ્યા, મંદિર પધારો સ્વામ;
 ત્રણસે ને સાઠ મસ્તક, કોટિ કંદુપે કામ.
 દ્રોપદી ને રુક્મિણી, પાર્વતી ને વૃંદા જોડ;
 રાજને લા નીહાળીને, મોહ પામી એહ.
 આ રૂપને કેમ વિદ્ય કરશે, ચાલશે કેમ હાથ;
 નેત્રપટ્ટી જળ ચાલીયા, દુ.ખી થયાં મન સાથ.
 કૃષ્ણજીએ જોલાવ્યો, સહુ સાથ તેણીવાર;
 હુંતા રુક્મિણી દ્રોપદી, સહુ વળાવ્યા નિરધાર.
 રામજી કૈલાસ પોહોલા, ઈંદ્ર ગયા ધ્વજસહન;
 વિવશી ચર્ણુ નમીને, કરે જલુ રૂદ્રમ.
 સ્વામિ મેં નવ જોળખ્યા, ને કીધો તમને પ્રકાર;
 મારે મંદિર પધારો, તમે સ્વામિ શ્રી મોરાર.
 સૈન્ય સર્વે યકિત પામ્યું, કૃષ્ણ જોડ્યા વાણ;
 તું તો મારો પ્રાણ છે, સત્ય સત્ય કરીને જાણ.
 ગુપ્ત વાત કહી કર્ણ મહિ, હવે આવ્યો તારો અંત;
 દેહ સાધન હવે કરજે, પૂરણ પરમાનંદ.
 સ્વામિજી શું ભયું એથી, શ્રુત્ય મારૂં હોય;
 મંમારમા દુઃખ ધણુ મુજને, કહુ સ્વામિ તોય.
 તારે હાથે મર્ણુ મારૂં, ખીજીથી નહીં જાણ;
 એવું વચન મુને આપીએ, સ્વામિજી સારિંગપાણ.

હનુમેંતજી સ્તુતિ કરે, પધારીએરે સ્યામ;
 અર્જુનને સંકટ પડ્યું, સ્વામિ કરો તેના કામ.
 તક્ષણ કૃષ્ણજી રામ થયા, બેડ મૂર્તિ નિરવાણ;
 હનુમેંત નીરખી ધસીને, ચરણે લાગ્યો જાણ.
 કૃષ્ણજી હવે જૂઓ પરાક્રમ, આવ્યા અશક્તિશક્તિ;
 હવે કામ તમારું કરું હું, વિવ્રંશીનું મરણ.
 રથ ઉપર તમે બેસીએ, શ્રી રામ કૃષ્ણ અર્જુન;
 કુદૃખ મધ્યે હોય સાથી, વેધીએ રાજન.
 પુત્ર કપિયે વધારીયું, દેખતા તેજીવાર;
 ત્રણ ફેરા રથની પાછળ, ફેરવ્યા નિરધાર.
 સ્વર્ગમાહે જડીઓ, ત્યારે કૃષ્ણ બોલ્યા વાણ;
 મુને અહીંથી ઉતરવા દે, કાપે છે મુજ પ્રાણ.
 કૃષ્ણ કહે હું ખીલું છું, ઉતાર વેહેસો આંહે;
 હું તો કાચર થયો સખજો, રહેવા દે મુને ત્યાંહે.
 હનુમેંત ક્રોધે બોલીયા, ફાણ ધિરજ રાખો સ્યામ;
 રથનાથજી આવ્યા સહી, શો બચ ધરો છો આમ.
 હનુમેંત કહે શ્રી રામજી, કૃષ્ણને રાખો શરણ;
 ઐમનો તમે હાથ જાલો, ઢળી નવ પડે ધરણ.
 કૃષ્ણ અર્જુન રામ બેઠા, રથ ઉપર નિરધાર;
 હનુમેંત ત્યાંથી ઉછળ્યો, રથ સહિત ગગન મુઝાર.
 હનુમેંત આલ્યો ગગનમાં, રથ ભારે થયો અપાર;
 ત્રણ લોકનો ભાર મૂક્યો, સ્વામિ શ્રી મોરાર.
 કૃષ્ણકરો કુદૃષ્ટ ગુણ, તમને અહીં લાગ્યો રામ;
 કૃષ્ણનો જે સંગ કરે તે, કૃષ્ણ સરખો સ્યામ.
 રામ કહીને હનુમેંને, પુંછ વધારી મારી ક્ષણ;
 સ્વર્ગ મંડળમા ગયો, હનુમેંત તે તંત્રાળ.
 વિવ્રંશી તે પવિત્ર થઈને, સાંભળે ભાગવત;
 સામગ્ર ભોમીએ અટારી, બ્યાં બેઠો તે રાજન.
 શ્રી ભાગવત સાંભળે, નિત્ર કહે પ્રતિ દેહ;
 સાતસે ને વીસ જીવનમાં, માળ જીવસી છેદ.

રથ કેરી પડી હાથા, હાથું જોયું તતખેવ;
 ગગનમાંથી રખે પડે તૂટી, રથ સહિત અવશ્યમેવ.
 વિશ્વંશીએ નિરખિયું, મારવા આવે જાણ;
 કપટથી હું કેમ મરું, હું ભજું સારિંગપાણ.
 અર્જુન સાથે આવીયા, હનુમંત લાવ્યા સાથ;
 રામ રૂપ યદને હણે, એ મુને ન ગમી વાત.
 એકલા આવી કરી, જો મુને વેધત સ્થામ,
 તો ત્યાં હું જઈ શરણે રહેતો, નહી લેતો નામ.
 વિમાનીને વિશ્વંશીએ, કપટ કર્યું રાજન;
 સમરણીનું ધનુષ કીધું, હવડાં કંઈ પતન.
 ગગનમાંથી રથ આવે, સમિત જોણીવાર;
 તુલસીમંત્રે ધનુષ કીધું, આશું તેણીવાર.
 ધનુષ ચાંપી મેલીયું, બેઠીઓ રથને જાણ;
 ત્યાંથી પાછો ઉડીઓ, તે જાણ વેગે નિરવાણ.
 રથને બે ભાગે કાઢ્યા, તે રડવડે નિરવાણ;
 રામ કૃષ્ણ તે આથડે બહુ, ગગનમાંથી જાણ.
 સાત સમુદ્રે વચે પડ્યા, ગંભીર જળ મોઝાર;
 રામકૃષ્ણ હનુમંત અર્જુન, ચારે જણ નિરધાર.
 સમુદ્ર માહે જાણ્યું. પડ્યા, મચ્છ હુતા જોહ;
 ચાર યુગ ત્યાં ચુક કરતાં, થયા બેઠને તેહ.
 એ મચ્છ તો ઉતરાયણ, બીજો દક્ષિણાયણ નામ;
 બેઉ જણે ત્યાં ચુક કીધું, યુગ ચાર સમાન.
 જન્મેજન્ય કહે જૈમિની, એ મત્સ થયા ચામાટ;
 એહ કથા વિસ્તારીને, મુજને કહે સાક્ષાત.
 જૈમિની કહે સાંભળ રાજન, પવિત્ર પ્રશ્ન પૂછ્યું આહે;
 ભારત કેરી કથા સુણતાં, પાતક પ્રલય થાએ.
 પૂર્વે કાલ મુનરપિ હતા, તપ કરે ગંગા-તીર;
 ધ્યાન લગાડી તે ત્યાંબેઠા, મુનિજન મન મદા ધીર.
 દાઢ એક દિશાના રાવહુતા, તે નિસર્યા પન મોઝાર;
 રાજ બેઉ જન મળ્યા ટોળે, કરતા કરે નિરધાર.
 ૭૭

કૃષ્ણ કહે પારથ હવે, શું ' કરવો વિચાર;
 ઘોડા તો છૂટ્યો નહીં, અશ્વમેધ રહ્યો નિરધાર.
 અર્જુન કહે રહેવા દો, પ્રભૂ અશ્વકેરી વાત;
 આપણ રહીએ છવતા, સ્વામિ કરો એવી વાત.
 દાઢ દેડળ નથી આવ્યા, દલ વાર છે નિરવાણ;
 દાંત હેડળ કચરડીને, કરશે કચ્ચરધાણ.
 કૃષ્ણે જાણ્યું ગર્વ બેઠુના, જિતવ્યા સહી આજ;
 હવે કૃષ્ણિયા યાય છે, તેહનું કરવું દાન.
 કૃષ્ણે મમુદ્રને તેડીઓ, મહુ કહી માડી વાત;
 વેગે કરીને દાઢ અમને, નહીંતર યાશે ધાત.

ઊથલો.

દુઃખ યાય છે અપારરે, વેગે અમને દાઢીએ;
 ચાર મનુષ્યો દુઃખ પામે, મમુદ્રને શ્રીકૃષ્ણ કહે.

કરવું ૧૨ સું-રાગ ધન્યાશ્રી.

જૈમિની કહે સાંભળ રાજ, કયાતણો વિચારજ,
 આગળ તે શું નીપજ્યું, તે કહું હવે નિરધારજ.
 વસણ.

કૃષ્ણે સમુદ્ર તેડીઓ, તે આવીયો તેણીવાર;
 વેહુલો કરીને દાઢ અમને, દુઃખ યાય અપાર.
 નહીં દાઢે તો બાળી મુકું, કરે હવડાં પાત.
 સમુદ્ર જોડી ચણું લાગ્યો, સ્વામિ સુણીએ વાત.
 સમુદ્ર કહે રે સારંગધર, જળ કોરડું કરે જાણ;
 નાહાનાં જળચર બાપડા, તે મરતો ત્યાં નિર્ધાણ.
 તું ત્યાં માછી યઈ થકરી, નાંખ ' ગળ ને જળ;
 કાંટે વળગ્યા મચ્છ એ, બેહુ આવશે તત્કાળ.
 સમુદ્રે માછી થઈને, ગળ નાખ્યો તે વાર;
 ધક્કરસ ચોપડ્યો, મચ્છ લાગીયા ત્યાં સાર.
 મચ્છ વળગ્યા ક્ષત્રરમે, તે તાણી કાઢ્યા બાહાર.

બેઉ મન્દ્ર વધેરીઆ, નીસર્યા બબુવાહન;
 કૃષ્ણ અર્જુન રામ હનુમંત, નીસર્યા રાવજન.
 બહાર નીકળ્યા ત્યા ચક્રી, લય પામીઆ શ્રીરામ;
 કૃષ્ણ ચણે મન્દ્ર લાઆ, કૃતાર્ય થયા તે કામ.
 અર્જુન કહે હવે હસ્તિનાપુરમા, જઈએ જીવતા નાથ;
 ઘોડો અહીંઆ રહેવા દો, ત્યારે હર્યા શ્રી જહુનાથ
 હનુમંતજી કહે આપણુ પાછા, વળી જઈએ સ્વામ;
 આપણુ રહ્યાંજે જીવતા તો, મીઘ્યા સર્વે કામ.
 કૃષ્ણ કહે રે ભલો પારથ, તેં મુકયો હવે ગર્વ;
 હનુમંતે માન તજીયુ, કૃષ્ણે જાણ્યું સર્વ.
 કૃષ્ણે ત્યાહા વિચારીયુ, હવે કરવું પ્રયાણ;
 નગર માહે પછી આવીયા, એક સ્થાનકે નિરવાણ.
 અર્જુન તું તો રિખ્ય થા, હું ગુર યાજી જાણ;
 વિભ્રંશીનું સન્ય તુજને, દેખાહું નિરવાણ.
 કોઈ કાળના જોષી થયા, ને કંપે દેહી દયાળ;
 દંત મુખમાએ નહી, પણ વદન જ્યોત રસાળ.
 હાદશ અંગે તિલક કીધા, દીપણુ મહું હાથ,
 વિભ્રંશીને મંદિર ચાલી, આવીયા શ્રી જહુનાથ.
 કહે માળા શ્રદાક્ષી, ભાલે આડ વિશાળ,
 વિભ્રંશી એડુ દેખતા, ચણું લાગ્યો તત્કાળ.
 ભક્તિ અરતુ કહી બ્રહ્મે, દીધો આરિવાદ;
 ધન્ય ધન્ય તું વિભ્રંશી, હરી તેજનો પ્રસાદ.
 વિભ્રંશીએ ઝોળખ્યા, આપ્યું બેસવા આસન;
 અર્ધ પાદ પુખ્ત કરી, જિભો રહ્યો રાજન.
 બ્રાહ્મણુ વળતું બોલીયા, અમો માગવા આવ્યા દાર;
 બ્રહ્મ કેવળ તુને મળશે, સાબળ તું દતાર.
 ધર્મસાત્ર લા મુખે બોલે, દાન કેરી સાથ,
 ચાર વેદની ધ્વની લાગી, એમ બોલે વૈકુંઠનાથ.
 રાજ લા સંતુષ્ટ થયો, પ્રભુ કર્યું માગો દાન;
 જે માગો તે આપીએ, પછી બોલ્યા શ્રીભગવાન.

કૃષ્ણ તણી ઇચ્છી થાતી, આં સપૂર્ણ મમામી માન; મનં
 એ દયા થઈ સમામી, આં મંપૂરણુ થઈની જાણુ. મનં .
 ઇતિ કયા વિભ રીની, આં બોલો આતાજન દરિદરિવાણુ; મનં
 રાગ પુણ્ય પવિત્ર એ, આં એ બક્તતણા રાદે વિખાણુ. મનં

વૃહત્
કાવ્યદોહન.

ગ્રંથ પાંચમો.

[વિભાગ બીજો.]

ભોજો ભક્ત.

સેલેયા આખ્યાન.

કડવું ૧ છુ.

હરિ શુણ્ય સંતને સમરિયે ને વળી, ચોથા ગણપતિ દેવ રે;
રિદ્ધિ સિદ્ધિ ને લક્ષ લાભ આપે, તેની સૌ ચેલી કરીએ સેવરે.
ગાવા તે શુણ્ય હરિભક્તના, જોને સત્યે સ્થંભ્યો આસમાનરે;
સત્ય વિના કદી હરિ ના રિઝે, મરને પડે વેદ પુરાણ રે.
સગાળ શેક ને સંખ્યાવતી, જોજો નેમવતી નરનાર રે;
એક સાધુ જમાડી પછી પોતાને જમવુ, એવા અહોનિશ ધર્મ ઉદારરે.
એક સમયે એને અટક પડીને, મેવ મડાણો મુશળધાર રે;
પર્જન્ય ઉડ્યો દિન આકે સુધી, તોયે મત ન છોડે શાહુકાર રે.
પરશીને રહ્યા ત્યારે વાણોતર તેડાવ્યા, તમે દેખોને દોદશ ધાઈ રે;
અભ્યાગત વિના મારે અન્ન ન ખપે, તેનો કરોને દેક ઉપાઈ રે.

વાણોતર ચાલ્યા જાતવા, જોયું નગર ને હરિ દાર રે;
 તળાવની પાળે એક તપસ્વી દીઠો, તેને આવીનેકલા સમાચાર રે.
 સગાળ શેઠને સસ મુકાવાને, કોઢી યથા કિરતાર રે;
 આવી દેવળમાં ઉતર્યા, જોયું શરીર ક્યું છે બેજાર રે.
 શેઠ તે કાને સાંભળી દોડ્યા, અણવાણા ઉગ્રધ રે;
 પ્રદક્ષિણા કરી પાપ લાગ્યા, એને હેડે હરખ ન માધ રે.
 હુડીધ આવે ને જૂત નાશે, વળી મળે તેમાં ખાય નેક રે;
 તોયે ન ડોઝે મન રોકવું બાઈ, એવી મોટાઇની ટેક રે.
 તેનાં ચરણ ધોઇ ચરણામૃત લીધાં, મારાં સિધ્યાં તે સર્વે કાજ રે;
 કરજોડીને પછી કહેવાને લાગ્યો, મારે મંદિરપધારો મહારાજ રે.
 સસવદીએ સાહેબને ઝાળખ્યા, એનો માનવી શું જાણે મર્મરે;
 બોલના સ્વામિમારે ભુવન પધારો, મારી રાખો લાજ ને શર્મ રે.

કડવું ૨ જી.

અતિત વાણી ઉચરે તમે સુણો, શ્રીમંત મારી વાત રે;
 મારી કાયા મારે હાથ નથી, મુને પીડા કરે છે ઉત્પાત રે.
 રથે રેવંત જોતરૂં, મહી-ગાદી નખાવું ગોપાળ રે;
 તેડીને બેસાડું તમને ત્રિકમા, તમે દયા કરો દીનદયાળ રે.
 સાધુ કહે છે શેઠને, ઘોડા-વેહેલવું નહિ મારે કામ રે;
 અભ્યાગતને રહેવું એકલું, તમે આ લેજો માઈ નામ રે.
 પ્રભુતું મંગાવું પાજડું અહીં, ઝાઝા કરાવું ' જતન રે;
 યવન ન લાગે એવા પડદા બંધાવું, રાખે રાંક જોમ હાથ રતન રે.
 અભ્યાગત એણીપેરે બોલિયા, હુંતો આવું નગર મોઝાર રે;
 તારી નારી આવે તેડવા, નિકર બેઠા છું હું તો મારે બાર રે.
 મનમગતુ આવું અગો માગીને લેશુ, તેમા જાશે તમારો ભગં રે;
 સર્ભેગી સાધુને સોત્ય નહિ ઝાઝી, બાઈ કંઈ અમાઈ ખટકર્મ રે.
 હરખેથી હરિજન ચાલિયો, ને ચાલ્યો પોતાને ઘેર રે;
 પત્નીને લાગ્યો પૂછવા આપણે, શી કરવી એની પેર રે.
 સતી કહે છે સ્વામી મારા, તમે લીલ ન કરશો લગાર રે;
 તત્કાલ જઈએ આપણુ તેડવા, એ તો માનવી નહિ છે મોરાર રે.

સામેયું લઈને સન્મુખ ચાલ્યાં, ગયા પૂર્વ જન્મનાં પાપ રે;
ભોળના સ્વામિને બેઠતાં, એના દુષ્ટી ગયા ત્રિવિધના તાપરે.

કડવું ૩૭૭.

કનક દિંડોળીને કરંડીયો માહિ, જુએ બેસાર્યા જડુવીર રે;
સંધ્યાવલીએ જ્યારે શિરપર લીધા, ત્યારે બીજાણું સતીનાં ચીર રે,
નગરના લોક ટોળે મળ્યા, વળી જોવાને વણું અદાર રે;
અન્યોઅન્ય વાણી ઉચરે, માંહિ હાંશી કરે છે હજાર રે.
ઉનાંજળ મેલીને સ્નાનકરાબ્યાં, વળી પોઢાડયા પલંગ બિછાઈ રે;
ચંદનચર્ચે, હરિના ચરણ તળાસે, વળી વિંજણે ઢાંળે વાઈ રે.
પ્રેમે કરીને પરસાદ નિપાયા, મીઠા મેવા ને પકવાન રે;
હાથ જોડીને આગળ હરિજન ઉભા, તમે આરોગો મારા શામ રે.
અન્ને કરી દેહ મારો અગ્નિ કરેછે, મારે છે મારી કેરો અદાર રે;
ઉત્તમ વરણ તમે એ કેમ કરશે, મારે એજ મોટો છે વિચાર રે.
કસાઈ વાડેથી તરત મંગાવ્યું, જોણે મેલી લોકની લાજ રે;
ભાગ્ય મોટાં હરિભુવન પધાર્યા, ધન્ય ધન્ય દાડો મારે આજ રે.
અનેક રૂપ અમે અહોનિશ કરીએ, તે વળી રહીએ વન માંહી રે;
અઘોર પંચને એક હાર માણુમનો, વિના બીજુ ન ખપે મારે કાંઈ રે.
નર ને નારી મળી એકઠા, હવે શો તે કરવો ઉપાય રે;
પ્રભુજી જોવાને આવ્યા પારખાં, જો ના કહિએ તો સત્ય જાય રે.
પુત્રને ચાલી પૂછવા મગ્યો, નિશાળે શેઠ શગાળ રે;
સુતને કહે છે એક સાધુ આવ્યો છે, કરવા તમારો દેહ કાળ રે.
સેલિયો કહે સત્ય કથમ મેલીએ રે, મરને જડા મૂળથી જાય રે;
ભોળે કહે સત્યવાદી ભાવડા રે, એ તો અટક પડે ઓળખાય રે.

કડવું ૪૭૮.

પિતાજી કાપા તોરે અને પડખાની, એણે જુદિ ઉત્તમર આજ રે;
સાધુને હાથે મારું મૂલ્ય સુધરતો, ટળશે જન્મ મરણની જંગમ રે.
આગે મોરુધ્વજ પિતાં અંગને બેરાવ્યું, કણે કીધું કાયાનું દાન રે;
શિબિ રાજની માટી છાબે તોલાણી, ત્યારે રીઝવા શ્રી ભગવાન રે.
હરિચંદ્રને માથે પિતા દેહ પાણીની, એવો દેવે દીધો તો દંડ રે;
સત્યવાદી બંદ કદી સત્ય ન છોડે, મરની ભાગી પડે અલાંડ રે.

પદ ૩ જી.

અળતો ભજન કરના મન ભાઈ.

કુંડળકળિયો તારે કામ નહિ આવે, એક સાચી રામ સગાઈ. અળ તો.
 મૂર્ખે જીવે ધન બેળું કાપુ, કાંથી ભરિયું પર સાહી;
 પા દમડી તારે સંગ નહિ ચાલે, હાથ ધસતો ભાઈ. અળ તો.
 કામ ક્રોધ મોહ મદમાં મોહો, ચઢી રે કર્મ દેરી કાઈ;
 મદૈ ધણા તેરેઆરે મુલકમાં, હુંટી લેશે રે હુમાઈ. અળ તો.
 આ તન તારો કાલ ઉડી જાયગો, જેસે વંટોળિયો વાઈ;
 અળકા હામો ફરિ નહિ આવે, પછે મન પછતાઈ. અળ તો.
 સર્વ તીર્થ સદ્ગુણને ચરણે, લે નિત્ય ગંગા જળ નાઈ;
 કાળનો ત્રાસ કદી નહિ લાગે, આ તન અનબે થાઈ. અળ તો.
 શું સુતો તું એત અભાગી, આ દેહ તે ઉત્તમ પાઈ;
 બોળે ભક્ત કહે ગુર પ્રતાપે, એક લેની ગોવિંદ ગુણ ગાઈ. અળ તો.

અનહદ રૂપ અખંડ અપારા, મનરે માન્યા તિહાં મેરા;
બોળે ભક્ત કહે ગુર પ્રતાપે, ફરી નહિ ફરિએ ફેરા, સંતો॥

પદ ૬ ઠું.

સંતો પામી હું પ્રીતમ પ્યારા,
દિલમાં દરશ્યા દેવ નિરંજન, હતા છવન જગસેં ન્યારા, સંતો॥
એક સમય મુજ પાસે હરિ આવ્યા, અનહદ રૂપ અપારા;
પ્રીતિ હતી કાંઈ પૂર્વ જન્મની, નિરખ્યા નંદકુમારા, સંતો॥
કોમળ કાયા ને વદન સકોમળ, ક્યારે કહું કરતારા;
મારી સેજે મેં સુખ લીધું, તો પામું નહિ કાઈ પારા, સંતો॥
ચક્ષે ન ચૂકે કમ્પુ આવે ન જાવે, નિર્ગુણ રૂપ નિરાકારા;
બોળે ભક્ત કહે ગુર પ્રતાપે, સમર્થ સરજનહારા, સંતો॥

પદ ૭ મુ.

સંતો નિર્ગુણકી ગત ન્યારી.
સમસ્યા હે સદ્ગુરુકી જે સમજે, તે યાચ સુખકારી, સંતો॥
અડસક તીરથ કરી ઘેર આવે, ઝાહીરે અનુકા ચારી;
પ્રીત વિના પાલવ તજી બેસે, તોય મજે નહિરે મુરારી, સંતો॥
જોગી જતિ ને તપસી સન્યાસી, રહ્યા છે ધ્યાનમા ધારી;
ફલ મિઠાં કેને હાથ ન આવે, પછે રહ્યા છે હૈયેસં હારી, સંતો॥
સાત પાતાળ એકવીશ બ્રહ્મા, રહ્યા સર્વે રામ ઉચારી;
સદ્ગુરના પ્રતાપ વિના ભાઈ, બેઠ મમજવો ભારી, સંતો॥
બોળે ભક્ત કહે ગુર પ્રતાપે, સધર્મી છે સંસારી;
જગ્યા સો નર જગમેં જીલા, એક પ્રેમ પિયુગતિ ન્યારી, સંતો॥

પદ ૮ મુ.

સંતો મૂળરે મ્રાહે તો ફળ પાચે,
તરણી તત્વ પ્રેમ પ્રકાશ્યો, તો તેજમાં તેજ મળી જાયે, સંતો॥
હંચાં હંચાં તરવર મગનમે, ફળે હે પંખિયા વેગળું રે;
કંઈ કંઈ પક્ષી વહુંધી ગયાં, ફળ મિકેરાં દૂરે, સંતો॥
મૂળ અત્યું તવ કયા ભયા, ચઢનકી ગત નાહી;
પરખ્યા પલુ રપરસ્યા નદી, હોસ રહી મન મોહી, સંતો॥

મૂળ પ્રાણ મોટે મુનિવરે, જો સદ્ગુરુ ચરણ ચત્ત લાગે;
 બીલડી બાવે આપે ચાલી આગે, જો મોટમ માન ગમાયે. સંતો ૦
 ઇન્દ્રકુ ઇન્દ્રાસન આપ્યો, ઘણાએ ઘણ રચાયું;
 સંત સમરયે સાગર પીધો, લઈ રે ન્યાયે વસાયું. સંતો ૦
 અમર વરસે ને સરોવર છલિયાં, નરપતિ નીર ભરી નાયે;
 બોલો ભક્ત કહે ગુરુ પ્રતાપે, અમર પટો લખાયે. સંતો ૦

પદ ૯ મું.

સંતો મુનિવરે મન સમજાયા,
 સમજી ચાલ્યા શબ્દ સદ્ગુરુકાતો, પરબ્રહ્મકુ પાયા. સંતો ૦
 પાંચકુ મારી પચીશકું પારી, કામ ક્રોધ હડાયા;
 હૃદ બેહૃદ અનહૃદ ગતિ આવી, કર્મ વિનાની કાયા. સંતો ૦
 કર્મ ધર્મની બ્રમણા બાગી, એક લાલનસે લેહે લાગા;
 અવળા હુતા તે સવળા કીધા, લખિયા ફેર લખાયા. સંતો ૦
 સુરતા સાંધિને ચાલ્યા અકાસી, અનહૃદ નાદ બળયા;
 આદ્ય હતા સો અંતે હડી ધાયા, જઈ રૂપમાં રૂપ સમાયા. સંતો ૦
 ચક્ષુ વેદમાં સુરતા પહોતી, બાવન બાર બુઝાયા;
 બોલો ભક્ત કહે ગુરુ પ્રતાપે, જન્મ મરણમાં ના આયા. સંતો ૦

પદ ૧૦ મું.

સંતો કાચ બૂઝે બાવનબારા,
 જાહે હૃદય ગુરુગમ પ્રકટે, સો જન ખેસે ચોધારા. સંતો ૦
 પાંચ પચીશ પરબ્રહ્મસે ઉપજે, ક્રોધ શાણા સમજી જાવે;
 સોય દિસે સોય રમે એકીલાં, આપે નાવ ચલાવે. સંતો ૦
 નયન કમળસે નિરખ્યા નટવર, બોલ્યા કર્મ કપાડા;
 દિલમાં દરશ્યા દેવ નિરંજન, નકરા હુવા નરાડા. સંતો ૦
 અકળકળા કેના કબ્યામાં નાવે, અતુભવે એને બૂઝે;
 હો સોદે શબ્દને ઝોળખે, તો ચૈદ લોક તેને સૂઝે. સંતો ૦
 જગજગત જ્યોતને નર અપારા, માન જઈ મિલાયા;
 બોલો ભક્ત કહે ગુરુ પ્રતાપે, રૂપ મેં રૂપ ગિલાયાં. સંતો ૦

પદ ૧૧ મું.

સંતો! અતહદ્દ જ્ઞાને અપારક,
સમજ્યા સંત ચલણુ ન ચૂકે, પિડ અહ્માંડને પ્યારા. સંતો.
રસાતાળ, તળાતળ, મહાતળ મેલ્યાં, સાત પાતાળ જોયાં તાગી;
સંતની સંગતે પિઉજીને પામી, બહુનામી ચણે બુદ્ધિ જગી. સંતો.
મૃત્યુ લોકમાં મનુષ્ય દેહ ધરીને, દસ દરવાજા જોયા રૂંધી;
ખટચક્રમાં સુરતિ ચઢાવી, સાંઈશ્વર નિરખ્યા અકોધી. સંતો.
ભૂરલોક ભૂવરલોક કયા કૈલાસા, ઇન્દ્રના લોકની નહિ આશા;
તપસીના લોકમાં તાપ નિવિધના, અહ્માના લોકમાં ભય ભાશા. સંતો.
કર્મ ધર્મ ને રેણી ને કરણી પુરી, પુનર વૈકુંઠના વાસી;
શમ્ભાતિતમાં જોઉ સાંભળી, ત્યાં અધર લોક તે ઉદાસી. સંતો.
શત્રુ વળોટીને ત્રણ ચૈતન્ય ચાલ્યું, આઘ નારાયણને આરાધી;
તે પર ચાર શત્રુ જોઈ સખળી, સામાયા ચોવીશ ધામ સુધી. સંતો.
તેજ પંજરને જ્યોતિ રવરૂપ જોયું, કેવળીક અહા કીરતારી;
શમ્ભાતિત અહમ જોયું સાંભળી, ત્યાં ચૈતન્ય ચાલ્યું ને હું હારી. સંતો.
સાત પાતાળ એકવીશ અહ્માંડથી, ગયા ગૌલોકમાં શુદ્ધ ચરણે;
ત્યાં શુક રાનકદિક ને દાસ કખીરા, દાર અક્ષરનીજ વાણી વરણે, સંતો.
અઘાવિગ ધામથી સાડા સાતસે, નરભે જમનાનું નીર ના'યા;
તે ઉપર ચાલ્યા સાડા ચારસે, ત્યાં આજે અપર ધામ આપા. સંતો.
જોજો બકત કહે શુદ્ધ પ્રતાપે, નિગમ ને અગમનિગમ ગોતી;
અમર અતિતાને અકથ અજીતા, નિજરવરૂપની એ જ્યોતિ. સંતો.

પદ ૧૨ મું.

જર્જમાં મુજુ જોવિલ્લા આતે, નિત્ય હું રેતે નામ;
ઉદરમાંથી આવીઓ હવે, કરે છે કુડાં કામ;
આતમધાતી આપનું બોલ્યું, રતન લઈ રામમાં રોજ્યું.
આવ્યો ત્યારે શીમિધિ લાવ્યો તો, જાશે પાછો વળી જોઈ;
હું ને માફ કરી હારી ગયો, તે કરી કમાણી જોઈ;
ફાકટ છવ શું રહ્યો ફૂલીરે, ગયો દુઃખમાં ફૂલીરે.

માફ તે તાફ મેલી દિયો ને, મ કરો તાણુમ તાણુ;
 કુટુંબ ટોણું થઇ કુટંગે, તારી દેહી જશે રમશાન;
 મારી બેલી મારી મળશે રે, કર્યા બોગવવાં પડશે રે.
 નામ ધર્મ તે નિશ્ચે ઢળશે, નથી રહેવાનું કાંઈ;
 બોલે બડત દહે બલો ધર્મ, હવ સમજની મનમાંહી;
 ગુરુજને ચરણે જાવેરે, અપારો જમનો નાવેરે.

૫૬ ૧૩ મું.

મન કહ્યું નથી માનતું તે, જોર કરે રે જંગળા;
 પળમાં કાયા પડી જગે, ગળી જશેરે કાળ;
 સંતો સંસારના લોકારે, માયેમોટો જમનો જોખારે.
 દિલમાં ઝાઝી દુગ્ધા ને, કપટ ઝાઝું કૂડ;
 માલખજના મળ્યા નહિ આવે, અંતે અર્ધ જશે ધૂડ;
 કાયા માયા કરમાઇ જશેરે, પછે પસ્તાવો ધારેરે.
 મન જણે છે મારી માયા, કરનારો છે દોષ;
 સર્વે પ્રપંચ પગા મેલી, વિચારીને જોય;
 દુર્ભતિ દુષ્ટાં દેશેરે, આપ્યું છે એ આંચકી લેશેરે.
 સંત સેવી લે સાચે મને, સર્વે મુધરશે કામ;
 બોલે બડત દહે જાવે કરીને, બહુ લે સીતા રામ;
 આવાગમન આઘ મીઠાવેરે, પ્રાણી પરમપદને ખાવેરે.

૫૬ ૧૪ મું.

અભિમાને હવ ચાલતા, ઉંચકી તેને ગળી મેલી કાળ;
 મૃત્યુ ઉપર પડી ગયા, કંઈ મોટા મોટા મહીપાળ;
 રણાતા જગ માહલીરે, એની ગધ દાડી દાળીરે.
 રાજ હતા તે રંક થયા, રંકનો ન રહ્યો દંગ;
 લાગે છે પણ જાણતા નથી, ટાળી દેશે તરવંક;
 માનવીઓ માનને મેલોરે, આગળ દી ધસ્ય છે પેલોરે.
 રાજ રાણા કંઈરે લેવાણા, શાહ જનપતિ સોત;
 ચક્રે રાજ સંસારમાં કરતા, તેને આવી ગયું મોત;
 . માનવિઓ મનવિચારેરે, દાચે કરી દહે કા દારોરે.

મહીપતિને કંઈ મેલીને ગયા, ધર્મો રહ્યાં ધન માલ;
જન્મ અપેદીને લેઈ ગયા, પછે દ્વા' પુરા હાલ;
ફરી નહિ આવે સંસારીરે, માથે મોટી ડાંગણે ભારીરે.
કૌરવ રાવણ કંસ સરિખા, કેતા ગયા લક્ષ કોડ;
દાણુમાનમાં સર્વે ખુંચ્યા, સેજ તળાઈ છોડ;
નથી રહેતું નિશ્ચે જાણો રે, ભાઈજો મન બૂલ મઆણોરે;
લેખુ લેશે તિલ રાઈ રતિનું, નથી પોપાનું રાજ;
ભોળો ભક્ત કહે ભજન કરતો, મેહેયું કરે મહારાજ;
ચોરાશીનું ચૂકને ખાતુરે, મરી જાય મરણની ધાતુરે.

૫૬ ૧૫ મું.

પ્રદહાદ ઉપર પિતા કોપ્યો, નિમે કઈ તારો નાશ;
રથન ધખાવ્યો લોહતણો, તોય નવ મેલ્યો વિશ્વાસ;
બલા કેમ ભક્તિ મૂકેરે, આવ્યો અવસર કિમ ચૂકેરે.
મોઢ ધ્વજને ત્યાં મહારાજ આવ્યા, જાયવાને જગદીશ;
સુતને મારી તાણુવા લાખ્યા, કરવન મેલ્યાં કીશ;
દુખો સતવાદી ચરા રે, પાખ્યા પરબ્રહ્મને પૂરા રે.
વિશ્વામિત્રે વચન માગ્યું, જાણે મૂઝવ્યું સાચ;
હરિશ્ચંદ્ર વેચાવા હાલિયો, રાણી તારા રોહિણસ;
હનપતિ દુખડાં સહો રે, વના જઈ નીચના વસો રે.
પાંચે પાંડવ મહાબડ યોધા, સર્વે જાણે સંત;
સતી તણાં ચિર તાણીયાં, તોય ન બોલ્યા બજવંન;
સોયે કૌરવ સામટા કોપ્યારે, વડા વચન ન લોપ્યારે.
કાઠી યઈ આવીયા રે, કરણ પાસે કીરતાર;
કરણ કાયા મૂર્ખ તેરે, વિદુલ ન લાગી વાર;
અબ્યાગત રમાયા રે, ફૂડી લેખી કાયા ને માયારે.
સાડાતણુ ડગડાં જુદી માગી, નરપતિ ભોમિને આલ;
વામનમાં વ્યોમ ગયો મળી, અગિ ચંપાણો પાતાળ;
ચર્ણ લઈને શિશને નાખ્યો, પ્રભુ આર કોડસે પાખ્યોરે.
દંસકેતુ રાગ નહો ભરાણો, લેવા મુંઝવ્યાની લાજ;

તેલ કદામાં તર્ત નાખ્યો, તોય મેઢ્યા નહિ મદારાજ;
 સાચે મને સ્યામ સંભામોરે, તાતા તેલમાંથી તાર્યોરે.
 સમનને ધરે સંત આવ્યા, ધરમાં ન્હોતું , અન્ન;
 સમન ચોરીએ સંચર્યા, જોણે સાગ ન કીધું તંન;
 સંત સારૂ શિક્ષકપાવ્યું રે, આણી અલુડુતું આપ્યુંરે.
 સંધ્યાવતીને સતી નારી, સસવાદી સુગાળ;
 સેલાઈઆતું શિશ કાપ્યું, જોયો ઉભગર જાળ;
 એવી કરી સંતુની મેવારે, ખાવિંદ આવ્યા ખખડ લેવારે.
 બોળેભક્ત કહે ગુરૂપ્રતાપે, એવી મોટાની ટેક;
 સસવાદી સસ છોડે નહિ, મર અવગુણ હોય અનેક;
 એવાને નરબે નાતુરે, જેની રહી છે જગમાંવાતુરે.

પદ ૧૬ મુ.

અટક બંધીને આળસ નાવે, માથે આવે મર મોત;
 બારે મેઘ સસ વચને ચાલે, સરજ ચંદ્રમા સોત;
 નિમધારી નિમ ન ચૂકે રે, પૂરા કદી પણ ન ચૂકે રે.
 વચને સંતો ધરણી આકાશ, વચને દશ દિક્ષાળ;
 શેપને માથે ધરા ધંભી, તોય વાકે ન કયો વાળ;
 પૂરા પુરૂષની રીતિરે, ગયા જુગ કેટલા વીતીરે.
 મેરૂ ધરૂ મત્ય વચને ઉભા, વચને અગ્નિ ને વાર;
 સાતે સમુદ્ર સસ વચને ઠેરાણા, મેજે નહિ માઝા લગાર;
 છલકે નહિ સત્યે બંધાણારે, કૃપાવંત એ કૃવાણારે.
 ઓગણ પચાસ વાયુ સસ વચને ચાલે, જુઓ મોટાની વાત;
 ભોળે ભક્ત કહે વચન વિના, કેને કાળ લેવા ન જાત;
 કંઈના દિયે નાદ ઉતારી રે, રણા છે આસાકારી રે.

પદ ૧૭ મુ.

કાચબો કહે છે કાચખીને, તુ રાખની ધારણુ ધીર;
 આપણને ઉગારશે બ્હાલો, જુગતેશુ જહુવીર;
 ચિંતા મેલી શરણુ આવોરે, મરવા તુને નહિ દિયે માવોરે.

વારતી'તી તે સમે તે શા વાસ્તે, માઈ કથ ન માનું કહેણ;
 કાળ આવ્યો કાણુ રાખશે, તમે નીચાં હાળો નેણ;
 પ્રભુ તારો ન આવિયો પ્રાણી રે, માયે આવી મોત નિશાનીરે.
 અપ્રજાને ઇતખાર ન આવે, કાઠિ કરોને ઉપાય;
 કહું ન માને! કોઈનું રે, એ તો ગાર્યું પોતાનું ગાય;
 એવી વિશ્વાસ બહોણી રે, પ્રથમ તો મૃત્યુની પોણીરે.
 કાચખી કહે છે કયા છે તારો, રાખણુહારો રામ;
 હરિ નથી કેના હાયમા રે, તમે શુ બોલો છો સ્યામ;
 મરવા ટાણે મતિ મૂઝાણીરે, ચુટયા પછી ઝલતુ તાણીરે.
 ત્રિકમજ ત્રણ લોકમા મારે, તારો ઇ ઇતખાર;
 અટક પડી હરિ આવળે રે, મારા આત્માના ઉદ્ધાર;
 હોમાળા વાત છે છેથી રે, યાજે શુડયળના એવીરે.
 કાચખી કહે છે કાણુ ઉગારે, જતો રહો જગદીશ;
 ચારે દિશાએ સળગી ગયું રે, તેમા રીઓ વીચોવીય;
 . જેનો વિશ્વાસ છે તારેરે, તેનો ઇતખાર નહિ મારેરે.
 બળતી હોજી તો બેસને મારી-પીઠપર, રાખું પ્રાણ;
 નિંદા કરો છો નાયની રે, એ તો મારે છે મુજને બાણ;
 બહોભારો આવશે બહારેરે, ચોર્યાશીથી મને ઉગારેરે.
 કાચખી કહે કિરતાર ન આવ્યો, આવ્યો આપણો અંત;
 પ્રાણુ મયા પછી પહોચશે રે, તમે તે શું બાંધો મર! તંત;
 આમાંથી જો આજ ઉગરિયેરે, તો તો પહાર પગ ન બશિયેરે.
 વિઠ્ઠલજી મારી વિનતિ મુણી, શામળા લેજો સાર,
 લીલ લોપાસે લોકમાં રે, ખીજ વાસે કેની બહાર,
 હરિ મારી હાસી યાશેરે, પ્રભુ તારી પતીત જશેરે.
 કેશવજીને કરુણા આવી, મોકલ્યા મેઘ મહાર;
 આધરણુમાંથી ઉગારીઓ, આવી કમળાને કીરતાર;
 બોળે બકત ભણે બરોસો જેને રે, ત્રિકમ તારશે તેને રે.

૫૬ ૧૮ મું.

અખડાનદની કથા વાણીએ, વર્ણવી ન જાય;
 સમજણુ! પ્રપંચને પાર, જીવથી કેમ જણાય. ૧.

અક્ષરાતીતમા એક, નિરંતર નામ ન્યારે;
 આવે નહિ અટકળભાંડ, ત્રિકમ નામ તમારું.
 બારે બ્રહ્મજ્ઞાન ચિત્તમા, ન્યારે શુદ્ધ વિચારું;
 તો કોટી અપરાધ, કૃષ્ણ કર્મ અમારું.
 વિપયો શું કરી વેર, મમતાને મારે;
 હોતે જ્યે હરિ નામ, દુષ્ટને હારે.
 જ્યે અજ્ઞા જાપ, સ્વામ સંભારે;
 તો રીઝે રઘુપતિ રામ, કામ સુધારે.
 તજીએ ફડા કર્મ, ભક્તિને કામિયે;
 તો પુરુષોત્તમ પૂર્ણ દયાળ, પ્રીતેશું પામિએ.
 રણુખેતરમા રીડગો કરો, ગામ પુઠે થયા,
 સત અઢયા શરવીર, પ્રેમેસુ પૂગી ગયા.
 જેમર શબ્દને ઝાળખી, વીર હાક જવાઈ;
 અનહદ વાઝા વાગિયા, શૂન્ય શિખર માહી.
 દદામા વાઝ્યા દેવના, નાથતણું નિશાન;
 પૂર્વના પાછા નહિ ફરે, નર પહોંચ્યા નિર્વાણ.
 રેહેતાના દેખ્યા રાજ્યમા, જ્યાં માયા પરદાશ;
 આઘ પુરુષ હડી ચાલિયા, ગયા અવિનાશીકી પાસ.
 સ્વા સુખસપતિ ને દુષ્ટ નહિ, ત્રિવિધિના તાપ;
 પ્રાણજીવનની પાછળે, નહિ આયાનું માપ.
 જ્યાં ઝગઝગજ્યોત્સું ઝગહળે, તેજતણું અંબાર,
 બ્રહ્મરૂપને બેઠતા, નહિ નર આકાર.
 સુરતી હતી તે શૂન્ય રહી, વરતિ વારંવાર;
 મુણુ ને અવગુણુ સ્વા વશ્યો, જઈ સમાનેસરજનહાર.
 'આશા અંગેને અતિ ઘણી, દેજો ભક્તિ દયાળ;
 બોન્નેભક્તએમ બોલિયા, તો મટી જાય મર્ણુઅવતાર

હોરી ૧.

||થ મોરી અરજ સુણો અવિનાશી,
 ; તો જનમ જનમ તોરી દારી.

નાથ૦

સતી સભામાં સ્થામ સંભાસુ, એ જગોજગ જાણુ; ।
 પારખુ પળમાં દેજો ખાતગિયો, નિહ જાય વહાણુ.
 આ સમય તો અર્જુન જેવા, તે પણ રેણુ વરતાય;
 ભીમસેન ખેડા જુનિ ખોતરવા, પીડ ફેરવી ગમે ન્યાય.
 પાડવ તો પૃથ્વીને હાર્યા, હસ્તિનાપુરતણા વાશી,
 અખળા નારી એમ પોકારી, જીવન તમને હું જાતી નાથ૦
 બીડ પડી હવે આવો જૂધરજી, વનિતા કહે પ્રજવાશી;
 ભોળો ભક્ત કહે ભક્તવત્સલ, પ્રેમતણો છે ચિવાશી નાથ૦
 હોરી ૨ જી.

પત રાખો પાયાળી પોકારી, ના મોહી જાનત હે નોધારી;
 નાથ મોરી અરજ મુણો અવિનાશી
 દુર્યોધને આ દુખ પડાયે, કલપત રાજકુમારી, ।
 કેશ પકડ કે લાયે સભામે, જેસે નિર્મળ કોઈ નારી. નાથ૦
 ભીમ ને દ્રોણુ કરણુ સખ બેઠે, કૌરવ અંધ કચેરી,
 સખકી મતિ હરિ એસી મિલે, કેણે ન વાત કિયારી. નાથ૦
 હઠે જૂથ રૂપર આવે, અંખર લેત ઉતારી,
 ખેંચત ચીર વીર સખ દેખત, નવ મતિ સ્થામ સંભારી નાથ૦
 અર્જુન, ભીમ, નકુળ ને સહદેવ, રહ્યા છે હિંમત હારી;
 વિશ્વનાથ વિલંબ ન કીજે, અખ મોય લિયોની ઉગારી. નાથ૦
 વનિતાના વચન વજ્રસમલાગે, ગરૂડે ચઢયા ગિરધારી,
 ધાયે નાથ અનાયકી વહારે, ભોજન ભવદુખ તારી. નાથ૦
 ચખોલા.*

ભાવ રાખ માથે ભારે ભે, ભક્તિતણો તું છેડો મે,
 નિહતો નો સાંધ સાચો છે, જો ચાલે તો અમર રે'.
 જો ચેતુ તો મુખે પાળ, જમકિંકરને પાછા વાળ,
 જો સદા રહેશે આત્મારામ, ભેળા જનરો આધુ ગામ

* આ નીચેના પદને કેટલીક નકલોમાં કવિત લખેલા છે, પણ તે કવિત નથી. ગુજરાતમાં આવા રાગ રૂચિભાવને નામે હાલ અષ્ટ ગડિયા શાસ્ત્રી પ્રસિદ્ધ છે.

અક્ષરાતીતમાં એક, નિર્મલ રહેવું કીધાકી
 આવે નહિ અટકળમાં, ક્રિયા શરૂ ઉપજવે ધાત.
 ભાસે અક્ષરોમાં ગિરિએ ચડે, હડગોલે તો પાછા પડે;
 તે દારૂનું દોષ છે બહુ, બવસાગરમાં રિયાં છે સંકુ.
 કાઈ કાઈ આવી આક્રમ્યા, ધયું ધોંગાણું ધરાય;
 દેસા લાગ્યા ડાલવા, તેને બરછીમુંના માર.
 બાંધવા હતા તે તલ રિયા, શત્રુ ભાગ્યા ચાર;
 બોળે બકત કહે શુદ્ધ પ્રતાપે, પછી વરત્યો જે જે કાર.

આ કલિયુગમાં એવું યશું, માન મોટાનું ધરી ગયું;
 સુરિવર મુનિવર બેઠા ખાય, કાયર હડી રણમાં જાય.
 કીડી બેઠી કટકાયું કરે, બાણ લખતે જોધા ફરે;
 બાણના બળિયા દિસે બહુ, તેની વાત તે માને સહુ.
 કામ કોધ મદ મોહ ને દામ, જેસે કાઠકુ કીધું કામ;
 કાચ ન રહે ને હડી કરે, મરતાયું બેળા તે મરે.
 ચાર યુગમાં પોતે ફરે, ચક્રવે રાજ સંસારમાં ફરે;
 ભોંડા રાજ ન ગઠિ કોય, પથમાં નગરી બેળી જોય.
 દશ દરવાજા કાચે દધ, ગઢ કોટમાં સુતા જઈ;
 ભારે શેર બૂલવણી માંહી, સંસાર રચો ધુંગર.
 અંધા નર આક્રમે, જ્યાં જાય ત્યાં આડો કોટ;
 બોળે બકત કહે શુદ્ધ પ્રતાપે, નર નિકળ્યા કોડયુંમાં કોક.

હેત વિના નવ હાલિયે જમ, ગોડીર ચઢીયું ગામ;
 પડતો પૂરાનો પૂગરો, સન્મુખ લડવાને સ્થામ.
 કાઠીને રણમાં કોપિઆ, નહિ રહ્યાનું કામ;
 મથ હોય તો મરુ, નહિ કાયરનું કામ.
 શત્રુ હતા તે સંહારિયા, બય ભાગી જાય;
 મોઢી કાપી શામની, જઈ અમરાપુર વાતું વેચાય.
 રમનારા રમરો ખરી, નિસના જેલ માંય;
 ભાવ દરો તો સહ બાળશે, સાચાની સાખ્ય પુરાંય.

જેણે બાંધી નાયક, એ જગોજમ, જાણુ;
 જે નર બેઠા પાટિએ, ઉડ્યા જાય વહાણ.
 રામ આગળ રતિ જોડેલો, વાંતરિએ, વરતાય;
 ટેલે નાવે વિક્રમા, કેમ કરી સાજો થાય.
 શરીર જેનું સાજું નહિ, પૂર્ણ લાગ્યા ધાય;
 એને માથે આપી જની, રહ્યો રણ મુઝાય.
 કર કાઢી કટકા કર્યો, ચરણ વિના કેમ ચલાય;
 બોલે ભક્ત કહે શુર પ્રતાપે, તે નર વિમાનમાં દુઝ જાય.

હેતે ન પ્રીતે હાલવું, નર રહેવું હુશિયાર;
 ખુલિયું તણા જેલ કરવાને, ઝુંઝવું વણુ હથિયાર.
 ઘેન ધારણુ ને સાગવું, રહેવું એકલું ચાર;
 માંડતાં પગને મોરશે, ચીર કરશે ચાર.
 એવિયું, વાતો વસમિયું, જેલ ખાંડાની ધાર;
 લાં તરતે ને મુરતે ચાલવું, ધડી ન લગાડવી વાર.
 મોટો માર્ગ સહી કર્યો, તલબે તલબે તૈયાર;
 પંથેથી પૃથ્વી આવી રહ્યા, આગળ વિચારનો ખાડ.
 પ્રાણુ એના નહિ પાતળા, જગોજમ જાણે;
 લાં મહામતિ મુંઝાઈ રહ્યા, એવો અધાટ ધાટ આડો.
 લાં જીવતા કેમ જઈ શકે, મુવેલ ઉડ્યા જાય;
 ઝીણી રેતીમાં ગડા નવ બળે, રજમાં રજ સમાય.
 વણુરથળ નર ઉડ્યા જાય, એને નહિ આભનું એધાણુ;
 મણુ યોડે દહાડે નર ઘેર ગયા, ઝાંળખી પોતાનું પ્રાણુ.
 મૌદ્યું ધામ જઈ સહી કર્યું, જીવને મહા સુખ થાય;
 મહી ટેક ને આસન રચ્યાં, સત્યમાં તમ સમાય.
 હોસેથી જે નર હાલિયા, એના મનની વૃત્તિ જોય;
 બોલે ભક્ત કહે શુર પ્રતાપે, હવે કળિયુગમાં લાખે કાય,

તેજે આંખો જેને નામનો, હાલશે ધણી હજુર;
 અમાગી સામા જઈ મળ્યા, તનમાં વાગ્યાં ઘુર.

નર આકાર ત્યાં નહીં, નહીં રૂપ અરૂં રંગ રે;
 નહીં પુરૂષતણા - પ્રવેશ, નહીં નારીના સંગ રે.
 અટકળમાં આવે નહીં, લેખુ નહીં લગાર;
 વાણીએ કેમ કરી વર્ણવું, વાતું પરા, ને પાર.
 પરા ને પારથી પ્રીછીએ, એ સદ્ગુરુ-બેદ બતાવે;
 સોહં જ્યો તમે મુમણા, તો અગમતણી ગમ આવે.
 ચારો કરતાં તે થડે મુર્ખા, સદા હોય રહી સાલ;
 રવિ પ્રકટયો રેણીતણા, કેમ કરી લોપાશે કાળ.
 રેણી ને કરણી પૂજે નહીં, નહિ ધર્મ ને નેમ;
 પહોચી ગયા પરબ્રહ્મને, હોય રહ્યા કુશળ હેમ.
 નવ તેરી નગરી વસે, ત્યાં તરવેણી તીર;
 અમર ધણીને આશરે, જઈ નાચા નીરમળ નીર.
 મંડ્યા રહ્યો મેદાનમાં, દહે લગન લઈ આવો;
 રણુકાર રંગ મોહોલમાં, જઈ પિંડકી સેજ બિછાવો.
 એતો સંત નિર્ભળ નીરખશે, શૂન્ય શિખરપર ક્યામ;
 અદ્ભુત અવિનાશીઓળંબ્યા પછે, રામે પ્રકટયા રામ.
 સ્થિરતાવાળા થડથડે, જન ન આસે જોર;
 તન દુરિયાના તીર્થપર, પોતે માંકા શર.
 મહાત્મ્ય તો મરજીવા માણસે, ખેલે છે અપરંપાર;
 તુરતે ચઢી નિશાન બળવે, નિરખેગે નિરખતહાર.
 વણુવાદળે વિજ ચમકે, ધન ધારે ધન આપો;
 આપે પ્રકટયો આપમાં, નવણે નર વરસાપો.
 ક્યારે કૃતાર્થી અભ્યા, નક્ષત્ર એ આપા;
 બરછીથી બીન્ધો નથી, જઈ છોટા અણિડી ખાયા.
 નાદ 'ધુનિ વાગી રહી, 'પૂરણ' પરયા' પાયા;
 ઉલટા 'ગુરુ ગમસે ખેલી, 'જઈ' શૂન્યમે' ડંકા બગવા.
 વળંબ્યા નહિ' કોઈ, વાતને, રામસે રાજ રહ્યા;
 બોબોભક્ત કહે ગુરુપ્રતાપે, એ નર નિરબે થયા.

ચાખખા.

ફેરવો મેંન તણી માળારે, સુઝાની તમે જગતના ચાખા ટેક.
બલા ઘોડીયા બ્યારે ભેટશે, લારે નહીં પોહાચે'ખાળા,
સાચા જુદાના પારખા લેશે, આલા તાતી તરવારવાળારે ફેરવો.
ઉત્તમ જુળમા અવતર્યા, કરમે લખ્યા કાળા,
જીવને જમડા લઈ જરો, આલા મોટા દુશરવાળારે ફેરવો.
મેંને માળાનો મર્મ ન જાણે, અખેડ અનુભવવાળા;
બોળે ભગત કહે નિમે કંઠાયા, અવિચળ રજા ફૂતારા રે ફેરવો

નિરાંત.

આ લક્ષ્મ કવિ વડોદરા પાસેના દેથાણુ ગામનો.
રહીશ હુતો, સવત ૧૮૬૬ સુધી હૈયાત હુતો.
એના પદો ગુજરાતના કેટલાક ભાગમા
ઘણાં પ્રસિદ્ધ છે.

ઉપદેશ ભક્તિનાં પદો.

પદ ૧ છુ-સિંધુડો રાગ.

સત સમાગમ કરે, સરવથી જિયો કહાવે,
વામે સવળા દુખ, મુખ શરણાગત પાવે
પ્રથમ જો શ્રીરામ, વદનથી વચન ઉચારે,
સતહંરી ફરી સત, નીરંતર પ્રીત વધારે
પાવનરૂપી પાવ, ધીરધર જાપ જો ધારે,
પુરણુ જાકો જાગ્ય, સત જો દાર પધારે.
રામ નામકી ફોજ, સત સાથે મહાભારી,
જ્યાં જ્યાં કરે મુકામ, અસ્તકું કરે સુવારી
અધરમ પ્રે ઉચાપ, ધરમગે યાપન યાપે,
એમ કરે પવકી માહી, અમેદ મહીત આપે

ત્રણ બોવનકે માંદ, સગોવડ કાઈ ના આવે;
 સૌકો સનયુષ્ આય, ચરણકું શીશ નમાવે.
 છાપ તીલક જોરસીલ, સંગ શણુગાર ખીરાજે;
 ચૌદ લોહરસ સત, સત સંતનકે છાજે.

પદ ૨ જી-રાગ ધોળ.

જ્ઞાલ દરિનું હીરદા માહી વીલસ્યું રે, પરખી જીવે તો પોત પોતાની પાસ;
 વિશ્વંભર નથી વેગજોરે.

બાલાબ્યંતર ખીજો નથી બોલતો રે, અન્ય દેવની મિથ્યા મૂકે આશ. વિં
 પ્રભુને પ્રીછો તો એવા પ્રીછજો રે, અંતરમાંહી જોળખી લેવું આપ. વિં
 જન્મ મર્ણનું જોખમ ટાળો છવનું રે, ત્રિવીધીનો ટાળો ટળશે તાપ. વિં
 નર ને નારી નરખો હરીના નામ રે, લેઈ સકાયે તો લ્યો અવસરનોલાવ. વિં
 ક્ષણભંજર તો દેહી છે માનો ખરેખરે, દેખીતો છે પરપોટાનો દાવ. વિં
 વણસ્યાનો છે વાયદો નથી વેગજો રે, ટપ દધને તૂટી જશે તાર. વિં
 સાસ ઉસાસે સેવો સમરો મંતને રે, પુરાણથી આવે પંથનો પાર. વિં
 સંસારમાં કાઈ નથી સર્જને સાગવું રે, માઈ નથી મિથ્યા માયા મેલ. વિં
 મનમાનતો મનડાને મનાવજો રે, રેહેણી રેવો યાશે રંગની રેલ. વિં
 આવો અવસર ફરીને ક્યાથી આવશે, સમજીને શું કહીએ સોસો વાર. વિં
 નિરાંત નરખો નારાયણના નામને રે, વીસરશે નહી વસ્તુનો વિચાર. વિં

પદ ૩ જી.

ધન ધડી ધન દાહાડો મારે આજનો રે, હેલી મારે હરડે હરખ ન માય;
 વિશ્વંભર મારે મન વસ્યોરે.

અલજેક્ષોજ આબ્યા મંદિર માહરે રે, પૂર્ણ કરી છે સતગુરુએ કપાપ. વિં
 વીહીવાસરખો અવસર મારે આવીયોરે, લક્ષ્મીને થઈ છે લીલા લેહેર. વિં
 નીરમલ યમકું નીરખી હરીના નામનેરે, અડસઠ તીરથ આબ્યાં મારે ઘેર. વિં
 આંદ બની બાગી મનની ભ્રમણારે, અંતરમાંહી જોળખ્યા આતમરામ. વિં
 શરણે પ્રતાપે ગોવિંદ જોળખ્યા રે, ઉપાસનામાં નાવે એવું નામ. વિં
 અમે અનાદી અદૈત સૌને ઉપરે રે, સચરાચરમાં સુત્ર મણીમાં તાર. વિં
 મારા ભીંતર નરખ્યા નૌતમ નાથને રે, પુરુષોત્તમજી પ્રાણુતણા આધાર. વિં

મારા મનમાં હતું તે મારે યશું રે, સંપૂર્ણ છે સત ગુરુની રહાય. વિં
આનંદ પરતી આઠે પોહાર નાહતરે રે, કૈવલપદ્મું સુખાકલું નવ જાય. વિં
ભાવટ ભાગી ભૂદરપરને ભેટતાં રે, સખજમળ્યોછે સ્વામીનો સંજોગ. વિં
નિરાંત નારી પામી પ્રભુના નામને રે, અંત ના પામે આનંદનાછે આધ. વિં
પદ ૪ થું.

અનેક ઉપાય બીજાથીના ઉધરે રે, એક હરીના નામતણે આધાર. ,
સાધન તે બીજાં શું કરે રે.
જોગજગનને જપતપતીરય આદરે રે, જે કરવું તે સુખનાનો વેહેવાર. સાં
મુરખ મનને કહીએ પણ માને નહી રે, પ્રપંચનો તો કલુના આવે પાર. સાં
લક્ષણવંતો લેવાજો વધુ સાબમાં રે, દુરમતીમાં ડાલો ડહપણુદાર. સાં
ઉપાસનામાં અંજયો થઈ આંધજો રે, સદ્વસ્તુનો સોધી ના કાઢ્યો સાર. સાં
પોથી પુસ્તક પડવો પણ ગ્રીછે નહીં રે, કાચા મૈના કરે વલાણાં કાર. સાં
માંખણુ ન મજે પણ મથવો મથે રે, ભૂતલ માંહી બેઠે ધર ધનનો ભાર. સાં
તત્વમાહી તત્વ લેવું તારપી રે, ગુરુ વિનાનો ગોથાખાય ગુમાર. સાં
અંતરજામી અંતરમા ના જોળખે રે, સાહર જડનહી કુટાયો સંસાર. સાં
અન્ય દેવની ઉપાધીમાં આથજો રે, ધર દાહાડાનો ધાંખેધાંખાદાર. સાં
પરવશ થઈને ખેટો પામર પ્રાણીયો રે, ગાંધૂલપણુમા ભૂલ્યો સલવિચાર. સાં
અસલમાં તો નથી ઉપાધી આટલી રે, નકલમા તો ભૂલ્યા સૌ નરનાર. સાં
નિરાંત નરખો નીજ નામ નાવ છે રે, તેમાં બેસો સદ્ ગુરુ તારનાર. સાં
પદ ૫ થું.

બહાલાની વાત મુજને લાગે વાલેરી, બીજું તો કાઢના સોહાયરે, શું વર્ણવું.
સુરત સનેહી સાહબો નામ નવેમી, વાણીએતો વર્ણવ્યો ના જાયરે, શું વર્ણવું.
જ્યારેજેઠંલાં છવણુજ્યારે સરખા, આતમ દૃષ્ટે જોળખાયરે, શું વર્ણવું.
અંતરજામી મારા ઉરમાં વસ્યા છે, અધધડી અજગા ના યાયરે. શું વર્ણવું.
સાધન વિના મારે સુલભ યશું છે, આનંદ ઉરમા ન માયરે; શું વર્ણવું.
નામ તે રૂપ ગુણ જેનેરે નહીં, ગુરુમથી જોળખાયરે; શું વર્ણવું.
મોટા મોટારે જેને કાજે મથે છે, અનેક કરે છે ઉપાયરે, શું વર્ણવું.
સમદમકરતાં સ્વામી સ્વપ્નેના આવે, નિગમ નેતિ નેતિ ગાયરે, શું વર્ણવું.
અગમઅજોયર બહાલો વાણી વદેછે, લક્ષ તે ગુણે ના લેવાયરે, શું વર્ણવું.
નિરાંત નામનો દેશ છે ન્યારો, પુરા ગુરુથી પમાયરે, શું વર્ણવું.

પદ ૬૬.

મનુષ્ય દેહીતો મહિમા મોટા, ગોવિંદના જગ ગવાય છે રે.
મનના મનોરથ પૂર્ણ થયા છે.

દેવારે સરખી જાણે વાત વડીછે, જીવનમુક્ત તો થવાય છેરે. મં
ધન ધન વડું હું તો આ રે અવસરને, ગુરૂં મળે તો લાવો એ લેવાય છેરે. મં
આપમાં આપ અંતરજ્ઞમીને જાળજે, દેવના દેવને તો દરશો દરસાય છેરે. મં
મન ક્રમ વચને માગો એવું મળ્યુંછે, પૂર્ણ પદને તો પામ્યા પમાય છેરે. મં
મનુષ્યથો ને હરી નામના જાણ્યું, પશુઓને તોલે તો કદીએ કહેવાય છેરે. મં
હરી જાળખાશે ને ગવ દુઃખ જાશે, જનમ મર્ણ્યો તો મીટા મીટાય છેરે. મં
ફરી ફરી અવસર આવો નહીં આવે, નિરાંત નામને નરખો નરખાય છેરે. મં

પદ ૭૩.

મને વધાયું વાલાજની સાથ, મુને વાલો વિસાર્યાના વીસરે, ટેક
આડે પોહોરે ઉલાંમણ મારા ઉરમા, ખીજ બહાલી ન લાગેરે વાત. મુને
જેમ રતન જડયું હોય રંકને, તેમ સસ થયું રે સાક્ષાત. મુને
જેને કાજ દમે છે અતિ દેહને, તે તો આવ્યું છે માહરે રે હાથ. મુને
વારે વારે જાતું ગુરૂજને વારણે, જેણે નરખાવ્યા નૌતમ નાથ. મુને
તેને તોલે ના આવે ત્રણ લોકમાં, જેની વિશ્વ વિચિત્ર છે ભાત. મુને
મારા મનમાં હવું તે મારે થયું, મગપણ પુરવડું થયું રે સાક્ષાત. મુને
ધન્ય ધન્ય દયા રે ગુરૂ દેવની, નામ નિરાંત નરખાય અજાત. મુને

પદ ૮૩.

રડ લાગી છે રસીયાના રૂપની, ખીજું કરવું તે કંઈએ ના સોહાય. રડ લાં
રૂપવંતો વસી રહ્યા રૂઢીયામાં, વાલવંતો તો વરણ્યો ના જાય. રડ લાં
બ્રહ્માવેદ જાણે રે ભલી ભાતના, શિવ સરખા તે ધ્યાનમાં ધાય. રડ લાં
વિષ્ણુ વહાલપણ રે નેટે ન વિસરે, દેવ ગાંધર્વ ગુણી જન ગાય. રડ લાં
મોટા મુનીતણું રે મન મોહી રહ્યાં, નર નારીને નિરાદિન ચડાય. રડ લાં
નામ રૂપને ગુણથી ન્યાઈ રહ્યું, એવું આપોખું જાળખ્યું ના જાય. રડ લાં
સત ગુરૂ મળે તો સત સંભવે, ખીજે કરવો તે મિથ્યા ઉપાય. રડ લાં
પ્રેમવંતો પદારથ પામશે, જેને સત ગુરૂજની હોય સહાય. રડ લાં
અનુભવીયા તે નિરાદિન આદરે, નામ નરખે તે તદવત્ થાય. રડ લાં
જન નિરાંત નરખોરે નામને, પુણ્ય હોય તો એને પામાય. રડ લાં

પદ ૯ મું.

એવા વરે. વિશ્વંભર મેં વર્ષા, જેના અનુભવીજન અધિકારી. એવાં ટેક
જોગી જોગ કરેરે બહુ જાગીને, અલ્પ ભલા ભેખ ધારી. એવા વરે
તેના સુખનામાં દરશન દેહલાં, ભલા ભલા બણે અલ્પારી. એવા વરે
જપીઆ તપીઆ તે તોલે નહીં, એવા ઉંચા તે કુલના આચારી. એવા વરે
ત્રણ અમીતે. નીમીત આદર, ખટ દરશન રલાં બલહારી. એવા વરે
સાસે ઉસાસે સોહંમ સાધતાં, આપો આપ તે મેહેશ્વર વિસારી. એવા વરે
સર્વાતિત પદારથ પ્રીછીયું, લેવું વાણી તે રહિત વિચારી. એવા વરે
રહીએ નિરાંત નામને આશરે, નામ નરખીને લેજે નરનારી. એવા વરે

પદ ૧૦ મું-ઘોળ.

પોતે પોતાનો કરવો વિચાર, નરખ નિરંજન નામને; ટેક.
બ્રહ્મો શીઠ ભમે છે તુ ભવ વિષે, નથી નામ સમોવડ સાર. નરખ
કર જપનપ જોગઅરાધ અરાધના, કર કરણીને કોટિ ઉપાય. નરખ
તમોતમ તપે તન તાહફ, ઝંઝી જુગતીનાં મહેલ અંધાય. નરખ
જે જે કરવું તે જુગતીરે જાણીએ, મુક્તિ જાણે તો સરવે મૂકાય. નરખ
પજા હેડમાં નીસરી નર શકે, હાંસહેડની દાઢી ના દહેવાય. નરખ
જીય નીચ કરમ હાલે હેડનાં, ઇચ્છા ઉપની તે ખીલીરૂપ. નરખ
સરાય સ્વારથ પડવુંદે જાણીએ, પજા ધણા પંડિત જગમૂપ. નરખ
હેડ ભાગે પહેલારે માત્રમાં, સાચા સદ્ ગુરને શરણે જાય. નરખ
નીરખદ લખાવેરે નામને, ગુર અંધી છોડ કહેવાય. નરખ
નામ નરખે તે તદવત્ જાણવા, તેમાં ભિન્ન નહીરે લગાર. નરખ
જન નિરાંત એવુંદે જાણીને, રહે એ નામતણાંરે આધાર. નરખ

પદ ૧૧ મું.

મન તું અળગું તે ક્યાં અયગ્ય, ખીજે નથી બોલતો. ટેક.
તુ તો જાગીને જો તારા રૂપને, જોગી જોતાંમાં તુ તો જોવાય. ખીજો
તારે ઝાંચે હરીને નથી દેખતો, કુંદન ઝાંચેજ દનક દંકાય. ખીજો
તારે કોઠાંજે હરીને હરવને, એવું સમજે તો મહામુખ થાય. ખીજો
મન તું દરીયાની લેહેરે સમાન છે, લેહેર સમતામાં સમુદ્ર દેખાય. ખીજો
કહે નિરાંત અનુભવી એ વાને, હું તો લગી લગી લાગુંદે પાય. ખીજો

૫૬ ૧૨ મુ.

ધન સદ્ ગુરુ દેવ દયાળ, દયા કરી દીનને. ૮૬.
 કરી કરુણા કહુંછું રે ક્રમા, સદ્ વસ્તુની કીધી છે માન. દયા૦
 ટાળ્યો તાપ ત્રિવિધી તેને મમે, વાણીનું વાળ્યું છે રે વાન દયા૦
 સંભવતું તે સૌ ઓવરાવીયું, મુખ્યો મુસ્તક ઉપર હાથ. દયા૦
 અંતરની ઉધાડી રે આખડી, નરખાધ્યા છે નૌતમ નાથ. દયા૦
 અદ્વૈત અનાદિ રે અનુભવ, જોણે નથી રૂપ શુણ્ણને નામ દયા૦
 * * * આદિ અંતતણા રે વિરામ. દયા૦
 થયો જીવ મુક્ત જંગમથી, વામ્યાવીધવીધ કરમના વૃદ્ધ. દયા૦
 શમ્યા સાધન સૌ મંશય વળી, ઉપજાળ્યો છે ઉરમા આનંદ. દયા૦
 એવા મદ્યુર સ્વામીને વિનવું, કરજોડી લાગું પાય. દયા૦
 જન નિરાત નામ પ્રતાપથી, શુર ગોવિંદના જશ ગાય. દયા૦

૫૬ ૧૩ મુ.

હરી નામ મુધારસ પીછાએ, પીતા જનમમરણમટી જાય. મુધારસ-ટેક
 રસ પીધાની પેર કેમ પ્રીછીયે, પેર પ્રીઢ્યા વિના ના પીવાય. મુધા૦
 પેર પ્રીછો તો સરવેથી સેહેલ છે, નથી કરવો પડતો કઈ શ્રમ. મુધા૦
 પીતા અધરામાં અધરૂં એટલું, સદ્ગુરૂ પાસે છે મર્મ. મુધા૦
 ગુરૂદેવ મુધાના મધુદ્ર છે, ગુરૂગૌરી પીધાનો છે ઘાટ. મુધા૦
 મુખ માદીનું ચાહાતારે પુત્રને, જેમ પીતા બેસાડેરે પાટ. મુધા૦
 એના પીતાગુરૂનેરે જાણવા, કરજોડીને લાગુ રે પાય. મુધા૦
 તે રીત પ્રીત કહી પ્રીછવી, જેનો મહિમા કલો નવ જાય, મુધા૦
 જન નિરાત મહિમા રે નામનો, નિલ નેતિ નીગમ જશ ગાય. મુધા૦

૫૬ ૧૪ મુ.

નહી પ્રીતને નહીં વેહેરે, સર્વેને રામરામ છે,
 જુવો પ્રભુ પોતાને ઘેરે, સર્વને રામરામ છે.
 તમે સામજો નર ને નારે, સં પ્રભુ ભજતા ન પામીએ હારે. સં
 જામ જીતવાનો એ ઉપાયરે, સં જુવો રામનું તો નામ સેવાયરે. સં
 રામસુતાને બેસતા સંભારીયેરે, સં રામ ધંધો કરતા ઉર ધારીયેરે. સં
 રામ હરતા ને હરતા નવભૂલીયેરે, સં ગ્રેહેવેલી ચાંદને ડુલીએરે. સં
 રામ ગેય રો રસકારે, સં નવ લાગે બોમીનો બારે. સં

રામ નામે તર્યા પાપાણુરે, સં રામનામ તે પદ નિરવાણુરે. સં
દાસ નિરાંતના રમારમારે, સં આદી અંતણો વિસરામરે. સં

પદ ૧૫ શું.

ભણી ભણીને શું ભણીએરે ભાઈ, ભણ્યાનો કંઈ પાર નથી;
તે મૂળવિદ્યાનું કોઈ ના સમજે, ઘણા ભણેલા મુવા મથી. ભણીં ટેક.
ચાર વેદ ખટ સાત્ત ભણીયા, વ્યાકરણ વાણી કથી કથી;
સંસ્કૃત સહુ સમજ્યામાં આવ્યું, મૂળમાં સમજ્યા વિદ્યા થતી. ભણીં
બ્રહ્મા ભાપા વેદ પ્રકાશી, હરસા હાસ હારદથી;
જેથી અદકું કોણ ભણેલા, બ્રહ્મદેવ ઉદારથી. ભણીં
વ્યાસ વાલ્મિક વૈશંપાયન રૂપી, સનક સનકાદિક નારદથી;
તે મૂળ વસ્તુ સમજ્યામાં ના આવી, શુકલ રોપ ને સારદથી. ભણીં
ઝોંકાર આદે ભાઈ સખ ઉત્પત, ઝોંકાર ઉપન્યો માયાથી;
માયાના પ્રેરકને પ્રીછો, સુખ ઉપજે સમજાયેથી. ભણીં
તે પરા પશ્યતિ મધે માયા ખરી, વિદ્યા ભઈ એ વાણીથી;
વાણીના પ્રેરકને પ્રીછો, વાદ કરો એવાણીથી. ભણીં
પ્રેરકથી પ્રેરકને પ્રીછો, આઘ કહાં અનાદીથી;
નિરાંત નામ અનાદી ઝોળખો, સદ્ શુરનાં એક નાદીથી. ભણીં

પદ ૧૬ શું.

બળે બળે રે હરી તે હેત કરી, હરી વિના કોણ સર્ગ છે તારે;
જોને વિચારી કેમ હરીને વિસારી, અવસર આવોરે આવોનહીં આવે હરી. બં
કયાથી તમે આવ્યા ને ક્યાંરે જવાનું, સમજ કરોની અંતે શુંરે થવાનું;
ખેરી લેજો રે વાત હું તો કહું છું ખરી, બળેં
પાણીનો પરપોટો એવો તનનો તમાસો, પંડ પડે અંતે કાંદા જઈને મજસો;
કાલે આવ્યોરે કાલ તું તો જાણ મરી. બળેં
સસાર સુખ સપનાવત લેજો, સમજ કરો ને અંતે નજરે નહીં દેજો;
મેં જાણીરે માયા મન મેલો પરી, બળેં
શુરે ગોવિંદને મન જઈ મજશે, જનમ મરણનો બપ દુખ ટળશે,
જન નિરાંત નામે તો જાણો તરી. બળેં

પદ ૧૭ મું.

ભજો રાગ સીઆવર સુખદાયકને, દુખ નિવારણ દસરથ નંદનને;
 મંગલ મુરતી વિશ્વતું વંદન, એકએકીરે રમુકુલ નાયકને. ભજો
 એવા પુત્ર સુમરણ માંહી, સાર સમોવડ અર્થ રે નાહી;
 નર નારી રે લેજો ફલ લાયકને, ભજો
 ત્રિવિધીના તાંપ દુષ્ટ નહીં વામે, અખે નિવામ અખેપદ આપે;
 અવિચળ છે રે પિત પંત વાયકને, ભજો
 તિમિર ટળીઉં અંક ઉદીયો તે, વિશ્વચરાચર પ્રનમા રેહ પોતે;
 જન નિરાંત ઉલરીસમા એકને, ભજો

પદ ૧૮ મું.

ભગત વહ્ય મદ દેવના દેવ છો, તાહરા નામનો પ્રેમે રાગે;
 જીવન જગતમાં ખીજું જાણું નહીં, નામ સમોવડ નાથ જાણો. ભ
 પ્રલક્ષ પડછો લલોસંશે સવજો ગયો, વ્રાંત ભાગી ગુરુ બેન પામ્યો;
 દુરંભત પરહરી પાસે નરખ્યા હરી, કરમતી વેદના દૂર વામ્યો. ભ
 નિરશુણુ ભાસતાં નીરશુણુ ભાસીયું, અન્યો અન્યે તમે એક દીસો;
 તમે વિના પ્રભુ દામદાસો નહીં, વિન્યોગ ટલ્યો મળ્યો મન દેસો. ભ
 આસના પાસનો પ્રપંથ નેખીયો, લક્ષ ચોરાશીનું માયે દેણું;
 બુદ્ધહીણુ આપડા બંધન બોગવે, તૃષ્ણા તૂટે નહીં લાં દુઃખ મેહેણું. ભ
 મહા દુઃખ બે ધડી સંસાર સેહે ધડી, નાશીને સમરથ શરણે આબ્યો;
 આરો ઉગરવાને અવરદીશ નહીં, પ્રભુ ઉગારણુ શ્રદ્ધ કદાબ્યો. ભ
 તમે કૃપા કરી માટે સુત્રી ખરી, બળવંતા વળગ્યો છું બાહે તારી;
 નબળા નિરાંતનો હાથ હેતે ગ્રહો, બાપજી સાંભળો શુભ મ્હારી. ભ

પદ ૧૯ મું.

અનુભવીયાનો ઉપદેશ સમજે સમજારોરે,
 આવરણુ નહીં આવે લેશ; આતમ ઓળખારો. ટેક.
 દેહી રહીત દરયામાંરે આવે, જેમ પ્રતિબિંબ પાણીમા રે;
 ખીમ બાજ પણુ પ્રદેશ પાણીએ, એમ દરમે વાણીમા રે. સ
 સર્વની માહેને મર્વથીરે ન્યારો, મર્વનો પ્રેરક પોતે રે;
 અળગો ને વળગ્યો સહુ મલગો, દરો આપ ઉદીયો તે રે. સ

સ્થુલ સૂક્ષ્મને કારણ કહીએ, મા કારણને મેલી રે;
કેવલ પદને કોઈકે જાણે, વિશ્વ નામની વેધીરે. સં
ખોલે તો ખોલ્યામા નહીં, દરસી નહીં દરશામારે;
આલે તે આલ્યામા નહીં, પરસી નહીં પરશામારે. સં
તન તેનું તે તન તેને નહીં, એ અનુભવીઓના આરોરે;
નિરાત નરખો જીવન મુક્ત છે, બંધન સંઘર્ષા જાશેરે. સં

પદ ૨૦ મું.

હો આધવજી, પ્રાણ પ્રાણ પ્રતેરે અરજ અમારી;
જઠને કહેજો, તમ ટાળી તજજેરે મીઠની નારી. ટક.
કુબળની સંગે મન મોહું, ફરી પાછુ ગોકુળ નવ જોયું;
અમો પ્રીત કરીને પણ જોયું, હો આધવજી.
સુખ સેનસુ પામી રમણું, જાગ્યાથી જેમ વીતે સગયું;
તેમ તેમ છે મેહેનું જોર ધણું, હો આધવજી.
વાહાલાવિના ઘડીને દીન યાયે, કોહો દિવસ કહીયે જાય;
એ દુખે અમો નહી જીવાય, હો આધવજી.
પંડ પડશે આરત એવી છે, અમો સાથે તાણી તેવીછે;
પ્રીત મીન ને નીરના જેવી છે, હો આધવજી.
મરજદા મૂકીને કહીએ, મોહનનું માહુ ધણુ યદ્યએ;
દુખ દારણુ તે અમે કેમ સહીએ, હો આધવજી.
સ્વામી નિરાતના પ્રભે કહેજો, અમળાની અરજ માની લેજો;
એક વાર અમને દરશન દેજો, હો આધવજી.

પદ ૨૧ મું.

ભણીને શું કુલ્યોરે મિથ્યા કુલકલ વિનારે, ભણ્યા ધણું વેદશાસ્ત્રને પુરાણ;
દ્વંદ્વણીને ધેતુરે પથ પડે રહ્યુંરે, ગીના પાલક પવકેરા અમળણ. બં
આશાને બાધણીએરે પુસ્તક બાધીયાંરે, વિશેકે વાચીને ભરવા પેટ;
પેટ માટે વેહેતારે પારકાં પોટલારે, નાખી નાદેવાયરે મોટાંની વેડ. બં
ભણીને ભણાવીરે સુણીને તે શું કર્યુંરે, જોળખી નાજણું પોતાનુંરે આપ;
વંચકને જોયોરે વાંચ્યામા નથી આવતોરે, આત્માના દરસ્યો વિશ્વમાં વિધાપ. બં
વીત વરાનુંરે કહે કેમ આવશેરે, જાગ્યા પિના જૂની જાણુશે વાત;
વાણીનો ને વેશેરે નીત કહી શું કરોરે, વસ્તુ વિના કોઈના તરપન યાય. બં

ગુરુ થયા ઉચ્ચારે ટેકું જળ વિનુરે, નીરતો નીચે ખામે ભરાય;
 વેદાંતને વાંગીરે સિદ્ધાંતને સહી કરોરે, સર્વનું સિદ્ધાંત દેહ કહેવાય. બ૦
 દેહ રહીત દરશ્યોરે, દેહમાં આત્મારે, આત્મા પરમાત્મા એકના થાય;
 સતગુરુ શું પામીરે, આપ લખાવશેરે, નિર્ણય નામે નામ આજખાય. બ૦

પદ ૨૨ મું.

હરી જશ ગાતાંરે નિરે તે તો નર નહીરે, જાણીએ જ્ઞાન સમોવડ તેહ;
 નિહક નારી જાણે જેવી કૃતરીરે, બસવું તો જમલગી કુગલ દેહ. હરી૦
 એ કાગ શું જાણે કપુરના સ્વાદનેરે, જેને તો બુંડી જાણુશનો ભોગ;
 મુરખ શું જાણેરે મહિમા હરીતણોરે, મુખમાં તો લાવે વાણીનો રોગ. હરી૦
 સ્વરજને ઊગ્યોરે ધ્રુવકને નહીં ગમેરે, અંધારૂં તો ભાવેરે આઠે પોહોર;
 અગામીને એમ રે ગાવું કંઈ નવ ગમેરે, ઉદય ધણું અવિદ્યાનો ઠોર. હરી૦
 શિવ ને વિરંચીરે જેના જશ વરણુવેરે, તત્ત્વ ત્રણુ ભોવનમાં વિચાર;
 નિર્ણયના સ્વામીરે સમરૂપ શ્રીહરીરે, પગમાં તો જિતારી ભવ પાર. હરી૦

પદ ૨૩ મું.

પરમ ધામપદ રામ નામકો, સદ્ગુરુ અલખ લગાવે રે;
 નથી સમોવડ કહેવા સરખું, આપ આપ દરશાવે રે. પરમ૦
 શેષ શારદ મુની નારદ રટત હે, શિવ સુમાધી સુચાવે રે;
 વેદ આદ લેઈ વરણુવ કરતા, વર્ણુવ્યામાં ના આવે રે. પરમ૦
 વર્ણુ અસરમાં તો રલાં વિમાસી, નિલ ક્રમ નીરમાવે રે;
 ખંટ દરગન મળી બોજ કરત હે, મૂઝ પરમ નવ પામે રે. પરમ૦
 સોજન જોગી જોએ અજાપા, ખટરસના ગુન ગાવે રે;
 ખર અખરપર નરખ નામકું, ઉલટ નિરંતર ધાવે રે. પરમ૦
 સોહી જનકી મેં જાઉં બંધીહારી, સો મેરે મન ભાવે રે;
 નિર્ણય નામ નરખપદ પૂરન, સુમરન મહીં સમાવે રે. પરમ૦

પદ ૨૪ મું.

નામ સમોવડ નથી જાણુજો, કહેવા સરખું કહીએ રે;
 યાવરજંગમ સમર ભરાભર, સતગુરુ રાખે લહીએ રે. નામ૦
 આજખાને આંતરમાં લાવો, પ્રેમે પકડી રાખો રે;
 અરધ ઉરધના ઘાટમાં, ભધ અચવો એરસ આખ્યોરે. નામ૦

છબ વિનાની જુગતી જોડી, મહા મુક્તિને માણો રે;
મન ક્રમ વચને માની લેજે, સોમા ક્રાધ્યોકશાણો રે. નામ૦
નાશવંતનો નેડો મૂકી, સંતતર્ણાગત રહીએ રે;
મુરખના મનમાં ના આવે, માને તેને 'કહીએ રે. નામ૦
મન સમજાવે તે નર મોટા, થીરતા પદમા દરીયા રે;
નિરાત નામ ગુરુ તર તારણુ, તે ભવ જલમાં તરીયા રે. નામ૦

પદ ૨૫ મુ.

રામ નામ તું રાખ રહેમા, કાઢ કવપના કાચી રે;
આઢ અંતની મધ્યે બોલે, તે વસ્તુ છે સાચી રે. ટેક.
વિના મવનો એ છે વેલો, મનવાણીપર વાધ્યો રે;
અનુભવીયાના અંતરમાહી, નેહ નિરંતર લાધ્યો રે. રામ૦
વિના પાખનો એ છે પંખી, વણુ ધંદિનો બોગી રે,
વિના પિંડનો એ છે પ્રાણી, વિના જોગ સંજોગી રે. રામ૦
વાણીમા આવે તે વણુમે, નિરવાણી તે સાચું રે;
નામરૂપને ગુણથી ન્યાર, તે જાહેર પદ જાચું રે. રામ૦
ઉતપત પ્રલે એમા નાહી, આઠ અનાદી એવું રે,
નિરાત નામ ગુરુ તરતારણુ, મદાઅદોદિત સેવું રે. રામ૦

પદ ૨૬ મુ.

રૂપ નહી જોને ગુણ નહી ને, નામ નહી છે એહેવું,
કંઈએ નહી ને અરવરા તેવું, વૃક્ષ ખીજ છે જેવું. રૂપ નહી.
વાણી વિચારી વિવેકના પાચે, દૈવપદ તે કહેવું,
સર્વાતિત ને સરવતી માહે છે, રક્ષાદિક મમગ્ર લેવું. રૂપ૦
મનપવન નહી તણુ ને તેજુ, નિરાજ દરશન દેવું;
વધે ધટે નહીં કો કાલે પદ, જોમનુ તેમ તે તેવું રૂપ૦
ગ્રેષ્ઠ વિરંચી શિવ સનકાદિક, મર્વ સુમર્ણ વીત સેવું,
મહામંજળ પદ મદા સદોદિત, અનુભવ માહે મમોતુ રૂપ૦
મન્વિદ્યદાનદ પદમર્વનુમાક્ષિવત, મન ગુરુ ગન્દે અવેવું,
નિરાતના મન રખપદ પુરણુ, અવશ આપ અમેવું. રૂપ૦
૮૨

પદ ૨૭ મું.

નર નારીરે જાએ હરીના નામને, દુર્લભ એવો છે દાવ;
 આજકાલમાં જાવું છે એવું જાણીને, લેવો મનુષ્યનો લાવ. નર.
 માનો મનુષ્યાજનમ ફરી નહીં મજે, મુપનાવત છે સંસાર;
 જાગી જોતો જૂઠું જણાય છે, વણુથી જાતાં નહીં વાર. નર૦
 મુતવીત દારા સમર્પિ સર્વ છે, પંડ છતાં પરમાણુ;
 દેહ જાતાં દેવાણું દેખીયે, અંતે ન નીક ન એધાંણુ. નર૦
 માઈ માઈ રે પ્રાણી મિથ્યા કરે, તાઈ તન જે તપાસી;
 પ્રીછો પાણીના પરપોટાની પેર છે, ભલાબુલ છે ભાસી. નર૦
 મુલો રે સુરત ધરીને સાલજો, અવસર આવો નહીં આવે;
 પંડ પડે લાં પરતાવો પુરે થયે, ફેરે ફરીને નહીં ફાવે. નર૦
 જુઠું જણો એ સર્વ જંજળ છે, ફાગટ ફંદામાં ફંદાયો;
 નાશી નીકળજો નીકળાય તો, કૈવાર કાલે કુટાયો. નર૦
 ઝાલી લેશે નીરામા જીવડા, માયે મરણુ છે મોટું;
 આખરે અનંક ઉપાયે નવ ઉગરો, જોખું જાણુજો છે જોટું. નર૦
 દુખદરીયા જેવું છે દેખીયે, પીવાં પશુના પયપાન;
 ઊંચ નીચ થોનિ માંહે અવતરી, ભૂલી ગયો કેમ ભાન. નર૦
 સત ગુરુ મજે તો અદૃષ્ટ સમે, પંથનો આણી આપે પાર;
 દાસ નિરંત દેઓ ગુરુદેવની, નીરખાં નામ નીરધાર. નર૦

પદ ૨૮ મું.

॥મ સુધારસ સાર સુરમમાં, જેણે પેરે રસપ્રેમ પીધો રે;
 મુતળ પતિપદ તેહેને ના ભાવે, લાહાવો ન ઉતમ લીધો રે. નામ૦
 એ રસ મૌઘા મૂલે મજે નહીં, વૈકુંઠનાથને વાહાલો રે;
 બજ ઉમીઆ પતિ ઇચ્છાએના, અદ્વિતપદનો પ્યાલો રે. નામ૦
 ફરણુ બલ એ રસને પ્રીછે, નથી સમોવડ એહેવો રે;
 જગતજું જીવન જેહેને કહીએ, મહાવીરલાનો મેવો રે. નામ૦
 કાટી જગન ને જપતપ કરીએ, તોયે તોલે નવ આવે રે;
 પૃથ્વી પાત્ર ને મુગતાભરીયું, એથી અધિક નવ પાવે રે. નામ૦
 નામ સમોવડ કાંઈ આવે નહીં, અમુલ્ય વસ્તુ એવી રે;
 સતગુરુ સ્વામી કૃપા કરે તો, તાંહાંથી મળીએ તેવી રે. નામ૦

દુર્લભ દીઠો ને મહારસ મીઠો, સ્વાદ કહો નવ જાગે રે;
નિરાંત નામ સુધારસ પીતાં, સર્વ શીર ટુલ સોહાગે રે. નામ૦
૫૬ ૨૯ સુ.

કૃષ્ણ કહો ને કૃષ્ણ કહો, આ અવસર છે દેહેવાને;
વળતું સર્વે વણુતી જાશે, રામ નામ છે રેહેવાને.
ખોટે પાગે ખેલ રચ્યો છે, જગતતણે તે જાણોને;
મહાસુખવાળાં મિથ્યાચારો, મન ભાવે તે માણોને.
રાવણુ સરખા રદમળ્યા છે, અંતકાળની આંટીમાં;
પળવારમાં પકડી લીધા, પ્રાણી જન્મતી ઘાંટીમાં.
લખેસરી લાખો લુટાયા, કાળે નાખ્યા કુટીને;
કોડપતિનું કાંઈ ના ચાલ્યું, અંતે ગયા ઉડીને.
એ સંકટમાં સરવે આવ્યું, જ્ઞાના આદે નરખોને;
હરી આસરાવાળા વગે, વેદ પુરાણે પરખોને.
એવું જાણી બજ મન પ્રાણી, ભાવ કરી ભૂધરને રે;
એ કહેવાનું રહ્યું તે કહીએ, નારી કા વા નરને રે.
હરજી સાથે હેત ઘણેરું, નિરાદિન તાળી લાગી રે;
નિરાંતકહે નારાયણુ બજતાં, ભવની ભાવટ ભાંગી રે.

૫૬ ૩૦ સુ.

હરતાં કરતાં ધંધા કરતાં, ધ્યાન હરીનું ધરવું રે;
નિરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, અધર્મથી ઓસરવું રે.
અધર્મથી ઓસરવું પ્રાણી, ધર્મ ધસીને કરવું રે;
નિરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, આખર તારે મરવું રે.
મરવું તે તો સૌને ભાઈ, કોણુ ખોટો કોણુ નાનો રે;
નિરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, માનો કે ના માનો રે.
ના માનો તો વેદ પુરાણે, પુછી જો જો પ્રાણી રે;
નિરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, બીજું સર્વે કહેણી રે.
કહેણી તે તો કહેવા માત્ર, કહાવેના કાન જાણે રે;
નિરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, નિરાદિન વેદ વખાણે રે.
વેદ વખાણે જુઓ વિચારી, આતમ દ્રષ્ટે દરશો રે;
નિરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, શાંત સંતા તરફડશો રે.

છીપ મધ્યુ સો મોતી બણીયું, ખારા જાળમાં ખાઈ રે;
નિરાંત કહે નિષ્ઠાનું કળ છે, ને સમજો તો ચાઈ રે.

૫૬ ૩૧ મુ.

ગ્રીછો બાઈ સંત મુગલુ, રૂપ શ્રી રામનો;
પાયો પદારથ દેહ, મટી મણી નામનો.
નામ તણો પ્રવેશ, ચરાચરમાં જુવો;
નામ તો અનાદી કદ, વધી વેલ જુગદુઓ.
વહે બાઈ વચન વિચારી, સંચો કરી નામનો;
શબ્દમાં સુરતી મેળાવો, મકામ મુન ગામનો.
ત્રવેણી કે ઘરમાં, મળી રહો નાથશું;
પૂજા પ્રેમ આચાર, અનોખમ બાતશું.
અવરતણી હોય આશ, સમજ કે પરહરો;
તમે આપમાં આપ દેદાર, નામ નિમે કરો.
સતગુરુકે પરતાપ, પાછ એ ગતિ પલકમાં;
નિરાંત નિરંતર જોઈ, સમઠ રહો અલખમાં.

૫૬ ૩૨ મુ.

નુગરાને ન જડે આરો, ઉતરવાને નુગરાને ન જડે આરો. ટેક.
બવસાગર બવજળનો ભરેલો, કામકોધનો છે ગારો;
કાટી કદપ લગી કોઈ તરેનહીં, એવો છે પાપનો પસારો. નુગ૦
ક્રીટ પતંગ ને બ્રહ્માની બુદ્ધ જે, બુદ્ધે નહીં બવજળ તારો;
જાગ્રુ શું કહીએ જૂઠું ના માનશો, એવો છે બવનો બુલારો. નુગ૦
નુગરાના દરશનથી દોષ ધણો લાગે, ઓળવો છે આત્મહત્તારો;
હરીથી વિમુખ તેનો હાથ કોણ જાલશે, એ સાકુટના સંગથી નીવારો. નુગ૦
આરે સંસારમાં ગુરુ વિના કોણ છે, જાને શીર ગુરુ ધારો;
દેહના ગુરુ તો સર્વેનારે જાણુને, પણ મનનો ગુરુ છે ન્યારો. નુગ૦
મનના ગુરુ વિના ભૂલ નથી ભાગતી, ભુલ્યો બમે જુગ સારો;
નિરાંત શ્રદ્ધગુરુના મન ના મળે તો, પલમાં કરે બવ પારો. નુગ૦,

૫૬ ૩૩ મુ.

આતમા વિશ્વ પ્રકાશીક, પુરણ છે પરમાતમા,
જેનો મહિમા નોત નિરંતર , ગાય;

બ્રહ્મા શિવ સનકાદીક સરખા કોઈના કહી શકે,
જપતપ ધ્યાનરે ના ધરે, અલભેલો ઝોળખાય, આત્મા૦
મામા મન વાણીથી ન્યારા, નીરગુણ નાયજી,
સીર ગુણ સચરાચરમાં, સુત્ર મણીમાં તાર;
પારપરાની પુરણાનંદ નીરખ્યો, નીજ નામને;
નરખે અનુભવીયા જેને સતગુરનો ઉપકાર. આત્મા૦
જેની તનગત દૈના સરખી સંસારમાં,
મન ગત સુરત શબ્દ મધ નામ તણો આધાર;
નામ અનામી મધે એકતા યદ્ય ઉપજે તે સમે,
નામી નામ સરખે સદા સરવ નિવાસ આત્મા૦
નિરાકાર સરખે સૌના ઘટમાં શોભી રહ્યા,
અરૂપ રૂપ આકારે ઝોળખવા પરી બ્રહ્મ.
એને ઝોળખે તે એ સરખો યદ્ય એમાં સમાય;
તેનાં કૃત ટળી ગયાં જીવપણના કર્મ. આત્મા૦
આપ વિચારી જે નર આપણો એ સમે,
ઝોળખ્યા આપ સરખમાં આપમાં બ્યાપ;
એવા એકપણે યદ્ય દયાળ અવિગત ઝોળખ્યા,
અદૈત ભાસ્યું સદ ગુર નિરાંતને પ્રતાપ. આત્મા૦

પદ ૩૪ મું.

પ્રથમ ગુરને પાચે લાગું, માગું મુજને આપો રે.
કરુણાનિધી કૃપા કરીને, મારાં ભવ બંધન કાપો રે; પ્રથમ૦
જીવદશાનો, જમત્રાસજ દાણો, અભય કરો અવિનાશી રે;
પુરણપદ પામું પુરુષોત્તમ, વામું લક્ષ યોરાશી રે. પ્રથમ૦
આદ અંત મુજ શંશ, સવેળા સમાવો રે;
મરતી વેળામન ક્યાંઈ જઈ મળશે, સ્થીરતા કામ કરાવો રે. પ્રથમ૦
જીવત જઈ પહોંચું એ પદને, સદગુર સદાય તમારી રે;
ભીતસમે મેં જ્ઞાન જીલારો, પછી મત નહીં પોચે મારી રે. પ્રથમ૦
અંતરજામીને નથી અન્નણ્યું, દાણો દેવ દયાળુ રે;
આદ અંત ને મધ્ય મળવાનું, નિરાંત તામ નીહાણું રે. પ્રથમ૦

પદ ૩૫ મું-કાગળ.

રવરિત શ્રી વાઘોડીઆ, મદા શુભસ્થાનક સોમીકા;
 પર્મ પૂજવા લાયક છે, વૈષ્ણવ દ્રષ્ટી સોમીકા.
 મહુરત મંજારામછ, પાવન પુરણ રૂપ છે;
 નિદ્રા તે નિશ્ચળ નવ ડગે, એક બ્રહ્મ વ્યાપક મૂપ છે.
 તમો તમ તારણ તળ ધણી, બ્રહ્મકુળમાં ઉઠે યયા;
 મારા પ્રાણના વિગ્રામ, આત્મા નીરંતર તમને લલા.
 સકળગુણ ઇશ એક છે, નીરગુણ નિરખ્યા મેં વળી;
 વાયા તે અવિચળ સુખદાયક, લાલચ ચણે રહી લળી.
 અનેક ઉપમા ભેગ જાણું, મન પૂરણ મનોરથા;
 છપન સુકીત સર્વનું, વર્ણવું તે ઉપની જે કથા.
 અવર્ણુ આપ અનાદ છે, વર્ણુવ વર્ણુવી કેમ શકું;
 સુખમાં રસના એક છે, શેષે નવ યાચ સહસ્ર ધકું.
 એક મંત્ર ગુરૂ પ્રતાપનો, હરી જન તમને મેં લલા;
 અખંડ દ્રષ્ટી નવ ઠરે, તેને અંતરપટ પડે રલા.
 ચંદ્ર છવીને ચંદ્ર ધસી, જસે જુગમાં વાપીઓ;
 શ્રવણે તે જેણે સાંભળ્યું, તેનો દોષ કુરમત કાપીઓ.
 પ્રગણું વડોદરા, દેથાણુ નામે ગામ છે;
 પાવન પદરજ તમ તણી, તે વસ્તી ઉતમ હામ છે.
 પત્ર લખીઓ પ્રેમશું, હરીજન નિરાંત કેનસી;
 જે શ્રી કૃષ્ણ પ્રેમ રહે ધરી, વાંચવાને આવે માનસી.
 લખ્યા ધારણુ ઉત્તમ દીસે, અહીં ખેમખુશાલ ખુશાલણું;
 કશ્યા તે પુરણુ તમતણી, તેને વિધ તે સૌ નીરતાલ છે.
 ઉપરાંત અરજ અમાહરી, માનો તો સાચી દાખવું;
 સત જ્ઞાનતું પત્ર લખીકું, સાક્ષવેદ વેદાંતની સહી કરું.
 પુરવ તે મનની યાદ ક્યાંથી, પિડમાં મન ક્યાં રહે;
 એનો આદ્યંતનો હામ લખજો, એ સંસો નિશદિન દહે.
 વિસ્તાર લખજો વર્ણુવી, તૈ તનધટમાં કાન છે;
 નિદ્રા આવી કાંઠાં સમે, લખો એહી હામ અગણુ છે.

ચૈતન છવ શિવ એ મધ્યે, એમાંથી એક નિશ્ચય કરી;
 તેનો દામદાવો ઠીક લખજો, પંડમાં રહે કાદાં હરી.
 શુન્ય વૈકુંઠ ધામ નોહોતું, આદ અંત જોધી નહીં;
 પાંચ તત્વ પ્રકાશ નોહોતો, સાર પેહેલું શું સહી.
 સૌ સૃષ્ટિ આદની દામ વસ્તુ, વિશ્રામ પૂર્વે ક્યાં હતો;
 સહુ સંતનો વિશ્રામ વસ્તુ, અંતનો લખજો થતો.
 ત્રિગુણ તે ત્રણ દેવ નોહોતા, નહોતો કંઈ આધરને;
 સાર પેહેલું શું હતું, તે લખજો શુભ સારને.
 તેનું નામ દામ ને રૂપરંગ, તત્વ લખજો તારવી;
 આજસો તો સમ હમારા, આરતને છે દારવી.
 સોરત જોવા અનાદની, ચોદસ જૂતળમાં ભમી;
 નૈતમ વસ્તુ નવ મળી, નિશદિન દુર્લભ દેહ દમી.
 જાળ અવસ્થા ને જોખન અવસ્થા, જરા પુરણ થઈ વળી;
 ત્યાં લગી જોયું ફરી, પણ નૈતમ વસ્તુ નવ મળી.
 દરશન કંઈ દીઠું નહો, પણો પિંડ અંત હોય થયો;
 મન તેનું ક્યાં રાખ્યું, છવ આતમા તે ક્યા ગયો.
 આવાગમન વિધીએ કરી, પુરણ અગતે પ્રીછવો;
 નિરાંત કહે ચરદેવજી, નિરવાણુ પારસ મન લોછવો.
 નિર્વાણુથી વિશેષતા, તે ભેદ વસ્તુ દાખજો;
 નિરાત કહે મુજ દીન ઉપર, કૃપા તે પુરણ રાખજો.
 બ્રહ્મનું સ્વરૂપ કેવું અને, પિંડમાં બ્રહ્મ ક્યાં વસે;
 એમાં ક્રમ કર્તા કોણુ છે, જિય નીચ દુખીઈં કોણુ હરી.
 એહી અગમ અપાર છે, એનો પાર કીસવિધ પામીએ;
 નિરાંત તમ શરણે પણો, ગમઆપો તો તૃપ્તિ વામીએ.
 તમો વેદ વેદાંતની માહે વસો, શાસ્ત્ર પુરાણ પ્રમાણુ છે;
 માટે તે વિનંતી કહી, તમો એક અસલમાં જાણુ છે;
 જાદાં શું લખીએ વર્ણવી, એહ જાણુવાનું દામ છે;
 મૂળ મહીમા મન વસો, નિરવાણુ અનાદી નામ છે.
 સંવત ૧૮૫૭ વતો, માસ પોપ વદની દાદશી;
 સોમવારનો શુભ જોગ, રાત્રી ઘડીકા આશરે વીશશી.

પુરણ વસ્તુ સંભાળીને, મુજ દીન ઉપર દરણા કરી;
 ઉત્તર લખજો સાનમાં, તે યાનક બેસું દરી.
 તુખ્યા તિમિર વાપે નહીં, અને સંતો આવે સરવથા;
 નિરાંત ધિજો એટલું, મંજારામ દરીએ ક્યા.
 એ નરવેડો જોને નથી, તેને તે દરી જાડુ દૂર છે;
 સમજીને પ્રેમે પારખે, તેને આત્મારામ હજુર છે.
 કહેતા ને કરણી સાંભળતા, નવ જાણે નોતમ બેવ છે;
 એનો પાર ધિજો જો પામવા, એવે સંન દરી ગુરુ દેવ છે.
 સંતોને શરણે જે ગયો, તેનું તો કાળ સીધ થયું;
 નિરાંત મંજારામ શરણે, નિરાંતર અંતર ગમ્યું.

૫૬ ૩૬ મું.

સત સંગ વિના, કયું કલ્યાણ ન થાય, કયો નર કોઈ;
 તે ગુરુ મળ્યા નથી કોટી ઉપાય કરો, સતસંગ વિના પશુ તરે નહીં કોઈ. સતંગ
 તુગરાનું દરશન દોષકારી, એમાં કોણ પુરુષ ને કોણ નારી;
 નથી રામ નામનો અધિકારી, સત સંગ
 તુગરાનું નિષ્કળ સરવ જાણો, તે તો મુરખ પાપને પરમાણો;
 કોણ જિય નીચ ને રંક રાણો, સત સંગ
 સત સંગત તે કેને કહીએ, રહે રામ નામ રૂચી હૃદયે;
 તેના સેવકના સેવક થઈ રહીયે, સત સંગ
 હરી નામ થકી વિમુખ રહે છે, તેને જન્મક્રિરનો જાડુ ભય રહે છે;
 તે જીવજરણુ મરણુ જાડુ દુઃખ સહે છે, સત સંગ
 તે ભવ દુઃખ ભજન ગુરુ જોડે, તેને જનમ મરણનું દુખ મેટે;
 કહે નિરાંત હરીનામ નહીં છેડે, સત સંગ

૫૬ ૩૭ મું—રાગ કાફી.

મજે સતગુરુ સાચારે, સાચું સત ઝોળખાવે;
 સત એક કહીએરે, અસત પીજી ના ભાવે. મજે
 ઉત્પન્ન થાય ને પ્રલે પામે, એટલું અસત કહેવાય;
 સત સદા તે જોમનું તેમજો, તેના આવે નાન્ય.
 ૫૬ અવિનાશી રે, અલખ લક્ષમાં લાવે; મજે

નામરૂપ ગુણ એને નહીં, સત : સરવેમાં સાર; .
 એકએકી સર્વેએને કહીએ,એનો તો સરળ વિસ્તાર;
 નિત પદ નાઈ રે, સરવમાં દરશાવે. મળે.
 અવિનાશી ઘટ-ઘટમાં વાસી, અતુભેર, સમતુલ;
 કીટપતંગ ને બ્રહ્મા આદે, વસ્તુ તો એક અમુલ;
 અબે પદ : એવું રે, પોતાનું પોત પરખાવે. મળે.
 નીર ખીર બે ભરી એકમાં, નોખાં કરે તે હંસ;
 શ્રવ શીવ જે પરપદ છે, નવ નીરખે બગવંશ;
 હંસની તો બરાબર રે, બગલો કેમ આવે. મળે.
 બેખં પખે તોબેહ બરાબર, ચારા પખે બંગ હંસ;
 નામ પખે કાષ્ઠ વીરલા જાણે, વિશ્વ નવ જનતિ વંશ;
 સત નામ સાચુંરે, નિરાંત નીત કહાવે. મળે.

પદ ૩૮ સુ.

ધન વંદુ તેનેરે, જેને નારાયણનું નામ લહ્યું;
 જનમ જાત્યો જાણુંરે, સંકટ તેનું ગયું.
 ભવસાગરમાં ફરે ભટકતો, પામર ના પામે, પાર;
 લક્ષ્યોરાશી યોનિ અવતરે, સુખ ના પામે લગાર;
 દુખ દરીઆ જેવું રે, યોડા સાઈ સાબરે સહુ. ધન.
 આલોક મુકી પરલોક પેહોંચ્યા, સતલોકમાં વાસ;
 પોંચ્યા જનને તોએમ પરખવા, નહીં અવર આશ;
 આર્વા તો કનિ કહીએ રે, ગુરુ જેને જ્ઞાન મળ્યું. ધન.
 અનેક વિધિના ધર્મ આચરે, અને નેતીનો કરે પ્રકાશ;
 તોએ આવાગમન મટે નહી, એક નામ વિના નિરાશ;
 નિરાંત નામ મહીરે, કૃતપણું મેલે મેલે વહી. ધન.

પદ ૩૯ સુ.

સુગરાનું સુખ શુ વખાણું, આનંદઅતી, સુગરાનું સુખ. ટેક.
 પ્રતીતે વેગે વસ્તુ વેગળી થઇ છે, કરવાનું મળ્યું છે ઠેકાણું;
 આઠે પોહોર નેહ નામની સાધના, અવર તે હરમાં ના આણુંરે. આનંદ.
 મરવા અવતરવાનો સંશય મટ્યો છે, મનથી મુકાયણું જાણું;
 વિદેહીપણું દેહી દિસવા માત્ર, આપમાં આપમા સમાણું. આનંદ.

જીવન મુક્ત જેને દેવવાય છે, એવા પુરુષ પ્રમાણું;
 વાણી જુઓ તો વિદ્યાર નહીં જોમાં, જગદું હીરાનું માણું. આનંદ૦
 અગાન આગણુ હડી ગયું છે, વાયું અખંડિત વાદાણું;
 છે સંસારમાં ને જીન સંસારથી, તે સમજનાં સર્વ સમાણું. આનંદ૦
 મરીને જીવે તેનો દેશ એવો જાણવો, તેમ સમજ ના જાણું;
 દાસ નિરાંત ગુરુ કામધેન કહીએ, દારાવે જોઈતું દુઝાણું. આનંદ૦

૫૬ ૪૦ મું.

નૌતમ નામ ક્યે સૌ સાર, ઉત્પત કાષ્ઠના નવ જાણે પારે; ૮૬
 રામ નામ જાપજાપે છે, નીમ ગ્રહીને નીતે;
 બાવ કબાવે સૌદા જાણે, દેખાદેખની રીતે. નૌતમનાં
 ભણ્યા ગણ્યા સૌ કહે સમજાવી, નામ નીપાવ્યું કોણે;
 આદ અંતની જોજાને, નહીં તો ભવ પડશે વણજાણે. નૌતમ૦
 આચારી અનુભવી, આ ઉતમ ગતી વેદમાં કરતા;
 વ્યાસ વિવેકી પુરણુ કહીએ, નામતણા. કાન ધરતા. નૌતમ૦
 નામ ઉપાસી મોહી અનાદી, દરીગુરુ સંત સરખા;
 નિરાંત કહે નીરવાણી નામ, આપો આપ નરખા. નૌતમ૦

દયાળ.

સુરતીનો વિવાહ.

કડવું ૧ છું.

કાયા કંચનરે નગર સોહામણું, માંહે મનમુખો સરદાર;
 અવસર આવો નહીં મળે. ૮૭.
 તેની સુરતા પુત્રી મહા પ્રવીણુ છે, તેના વિહીવાનો કરવો વિચાર. અવસ૦
 મન કહે વિચાર તે વર્ણવી, સાઈ ધર વર જોધી કાઢ. અવસ૦
 જ્યા કુળનો એક વર શોધજો, હું તો માનું તમારે પાડ. અવસ૦
 સારા સગપણથી સુખ પામીએ, લેવો મનુષા જનમનો લાવ. અવસ૦
 કહું માનોતો કોટી કલાણુ છે, વિચારતાં વહી જશે દાવ. અવસ૦

વાત વિહીવાની સોંપી વિચારને, મન જેહું કરીને દામ. અવસઃ
દયાળદાસને આશા એટલી, મારે વરવું વિશ્વંભરનું નામ અવસઃ

કરવું ૨ જી.

વિચારે વિવેકને ખેંસાડી રે, પછી વાત વિહીવાની કાઢી રે;
મનસુખાની કુંવરી કુંવારી રે, વર વરવા છે વિશ્વવિહારી રે.
વીરા સમજી તમે સૌ વાતે રે, માટે આવોની. મારી સાથે રે;
આપણુ ખેલજણુ સાથે નીસરીયેરે, સુરતી કન્યાનો વિહીવા કરીએ રે.
બંને વિર તે સાથે સાંચરીયા રે, શાસ્ત્ર શેહેરમાં આવી ઉતરીયા રે;
શાસ્ત્ર શેહેરના લોક ક્યારા રે, શબ્દ બોલે છે ન્યારા ન્યારા રે.
કોઈ કહે અડસટ તીરથ દરશે રે, ત્યારે સુરતાને હરીવર વરશે રે;
કોઈ કહે હાડ હીમાળે ગળશે રે, ત્યારે સુરતાને હરીવર મળશે રે.
કોઈ કહે દેવ દેરાંને નમશે રે, ત્યારે સુરતાને હરીવર ગમશે રે;
વિવેક વિચારને કહે છે રે, એમ તો કુંવરી કુંવારી રહે છે રે.
કોઈ કહે જાઓ સતગુરને શરણે રે, ત્યારે સુરતાને હરી પરણે રે.
માલો જાએ સદગુરની ખાસે રે, એવું વચન માન્યું દયાળદાસેરે;

કડવું ૩ જી.

પ્રથમ નમું ગુરુ દેવને, જેણે ટાળ્યા કરમ કળેશરે;
સુરતી પરણ્યા આભારામને, શુભ કન્યા બાળેવેશ રે.

અનુભવ વિહવા આપ્યો.

ઠેરવી મતી ઉતારને દેવની, થઈ ઉતમ વરની આશરે;
શબ્દ સંદેશો આવી એમ કહો, બહા અલક્ષપતિનો અવાસરે. અનુ૦
એવું સાંભળતાં સહી કર્યું, મારે વરવું નટવર નામ રે;
આરત થઈ ઉતાવળી, તજી શીતળ મંસારનું કામરે. અનુ૦
અલ્પવેતા જન જોઈને ક્યો, પ્રીતે દંડ પ્રણામ રે;
સમતા આલો સરવથા, કરું આદ્ય પુરુષની પેછાણુરે. અનુ૦
લક્ષ લગ્ન નિરધારીયાં, મળી માનુની મંમળ ગાયરે;
નામનું મજ્યું ધર જોઈનું ત્યારે, દયાળદામ ગુણ ગાયરે. અનુ૦

કડવું ૪ જી.

મંમે સાડી શોધી ભરાવોને ધાણુ રે, નિર સંસેવત્ નેદ યયો પરીમાણુ રે;
ગણેશને દુ તો પરમેશ્વરને ક્રદાવું રે, રૂઢીયાપુરમાં પ્રેમ કરી પધરાવું રે.

સમતા શીળા મંડપ રચીવાછે ચારરે, ચેતન કીધી ચોરી અવસ્થા ચાર રે;
 વિચાર વન્દી ચાંપ હરી ચેતાવ્યોરે, કરણી ધત દુત સરીન હોમાવ્યો રે.
 નેહ હરીને બેઠાં છે નીરવેન નાર રે, સત વ્રતા વીસાંતક બેઠા છે સાર રે;
 શ્રીકૃણમુક્ષમ લીંગ વાસનાના બોલીરે, તમે ગુણ લાગી રાજ સદીત દંધાર છોડેરે.
 મુક્ત વેદ બ્રહ્માનંદ વખાણે રે, એ અનુભવને બ્રહ્મવેતા જન જાણે રે;
 અર્ધ વિચારી નેહ ધરો નીજ નામરે, દયાળદાસ દહે અવિચળ પદને પામ રે.

કહ્યું ૫ મુ.

સખી અવસર આવ્યો આનંદનો, મારે હૃદયે તો દરખ ન માય;
 વિદીવા સરખો અવસર સર્વે જાણ્યો, જુઓ રામનું નામ ઓળખાય.

સરવે દરજે અમારી સાદિ. અવસર૦

હું તો વિવેક વીરાજને વીનવુ, સુરતીઆધના સોવરાવ્યો વીદીવાવરે. સ૦
 સદીયર સર્વ મળી થાઓ સાતરાં, ભક્તી વલ્લભ ભરાવો બોધરે. સ૦
 ગમજોત્ર ભરવો ગુરુગમનું, નિવૃત્તિને માયે. સોહવાવરે. સ૦
 વ્રહ્મ ભરી લાવો ચિત ચોકમાં, કુંભ કરોધ ઉતારો દંધારરે. સ૦
 રેણીકેણી રોપાવો બને ટોડલા, તોરણની રોતું બાધી નીરધારરે. સ૦
 બુદ્ધિઆધને બેસાડો પ્રેમ પાટલે, વાણા વસ્તુનો દરવો વિચારરે. સ૦
 દરમ કાળક સર્વે ઉતરી, અનુભવ ઉન્નવળતા પ્રગટી છે અપારરે. સ૦
 દરજે હું તો જુલી માઈ હંપણું, અંનદેવેની છોડી સરવે આશરે. સ૦
 મારી બુદ્ધ ભાગી ને ભવનો ભવગયો, નિરબે નામ વિચાર્યું દયાળદાસરે. સ૦

કહ્યું ૬ હું.

ગુરુગમ નગરીના રાજ્યો, ગુણવંતો ગુણનો ભંડાર;
 નિરગુણ સરગુણમાં શોભીતો, વેદ ના પામે પાર. ગુરુગમ૦
 ઈશ્વર સર્વોગી શોભીતા, તન મન વાણીથી બહાર;
 સુરત સોહાગણુનો નાવસો, નામ નવેરની મહારાજ. ગુરુગમ૦
 ગુરુગમ ઘોડે પીઠ ચઢ્યા, સત મન સજ્યા શય્યમાર;
 નેહકમ નાંખ્યો શીર શેડલો, નીરબે નીરવંતી નાર. ગુરુગમ૦
 ચેતન ચોદીશ ચમર દબે, નીરબે વાગે નિશાન;
 અનુભવ ઉતારે આરતી, ઉત્તમ અવસર પ્રમાણ. ગુરુગમ૦
 જુગતી મુક્તિની વાટડી, તત્ક્ષણુ લાગીએ પાર;
 એકદા રાધ પીઠ આવીઆ, ગુરુમુખ ચંદ્ર તે દાર. ગુરુગમ૦

પ્રીત પુરવની જાણીને, આપ્યો ઉતરવા કામ;
ખોળ્યું શુરંગમનુરે ખારણું, વાહલે કીધો વિશ્રામ. શુરંગમ
નામે નીરવંતી નારીને, તેડી પોતાને પાસ;
દયાળ દુરમતને દુર કરી, આપ્યો અવિચળ વાસ. શુરંગમ

કંઈકું ૭ મું.

આ અવસરનીરે, હું તો જાઉં બધીહારી;
અચળ અનાદી ધરતું મહા સુખ પામી; મારી વેળા વળા છે.
મુને વર પામી નાવે નેહ બધાઓ;
જ્યાંજ્યાં જોઉં ત્યાં પોતે પુરણાનંદસ્વામી; મારી વેળા વળા છે.
પુરવની પ્રીતે હું તો યદરે પનોતી;
પુરવેતું સગપણ મેં તો સોધી લીધું; મારી વેળા વળા છે.
હવે ના મેહું હરીનો સાચ સાહેલી;
દુરમતને ટાળી દીક્ષા દરશન દીધું; મારી વેળા વળા છે.
હરીવરને જોઈ માફ હપડું ઠરું છે;
નીર્મળ યદ હું હું તો નામ વરિને; મારી વેળા વળા છે.
હરીવર હરખે ભેટશે મુજને;
રાખશે મુજને નેહ કરીને; મારી વેળા વળા છે.
અસ્ત ઐવાતણ મારા નજરે ના આવે;
મનડું મોહું છે માફ સતના સોહાગે; મારી વેળા વળા છે.
મુક્ત મેળામાં હું તો વાસો વસી છું;
ભવનો ભય ભાગ્યો જામતું જોર ના આવે; મારી વેળા વળા છે.
અવિનાશી વરની હું તો યદ હું પટરાણી;
સુખ શિખરની મેહેજ મહાસુખ પામી; મારી વેળા વળા છે.
દયાળદાસે ગાયો સુરતીનો વીહીવા;
અનુભવી હોય તે લેજો અનુભવમાં જાણી; મારી વેળા વળા છે.

પંદર તિથિયો.

૫૬.

સંત ચરણ રજ સાર, શીશ ચણવું રે;
શુર નીરાંતને પરતાપ, તે મત પદ ગાઉં રે.

મહાવે જાણી પીંડ, હરીને મજાએ રે;
 નહીં આવે વારંવાર, અવસર ફરીને રે.
 માટે કીજે હિતમ દામ, મન વિચારી રે;
 જે માને તેને ધન, નરને નારી રે.
 માટે ભજન કરે ભરપુર, શાસ્ત્રો શાસે રે;
 કહે દયાળદાસ શુર સેવ, હરી છે પાસે રે.
 બીજે તે બીજા આસ, મુઠી દેભે રે;
 તારી દુરમત પાછી વાળ, ઘટમાં રહેભે રે.
 હરી એક રણા ભરપૂર, સુરવની સાથે રે;
 જેમ સૂતતેવું પટપુર, સાથે સાથે રે.
 એમ રણા અવિનાશ, અંતર જોજો રે;
 તુને જહરી તારૂં રૂપ, ખટખટ જોજો રે.
 મન ક્રમ વચને માન, મહા સુખ યાશે રે;
 કહે દયાળદાસ શુર સેવ, હરી છે પાસે રે.
 ત્રીજે તનની તેખ, નહીં રેલ રાખી રે;
 ટુંભિયા કરે અભિમાન, બહુ બળ દાખી રે.
 તારે અમર નથી અવતાર, અવિધા તજની રે;
 તારી કેડ ના મૂકે કાળ, દિવમ કે રજની રે.
 તું પળ ભરમાં પલટાસ, દોષ નહીં પૂછે રે;
 તારો ગર્વ ન ગયો ગુમાર, કારણ શું છે રે.
 જુલો કરે કરમને કીચ, બીજા આમે રે;
 કહે દયાળદાસ શુર સેવ, હરી છે પાસે રે.
 ચોથે તે ચારે ખાણુ, ફરવું તારે રે;
 તું ચૈતન થઇને ચાલ, આલ્યો છે આરે રે.
 ટાળી મશુતજો અવતાર, નર દેહી આપી રે;
 તુને આપ્યું સુખ અપાર, બંધન કાંપી રે.
 તેની સાથે સુરતા જોડ, એકતા થઇને રે;
 શું છળી ગયો છે છેક, માયામાં દરવધને રે.
 રખે જુલો જતો ભગવાન, પુર અભાસે રે;
 કહે દયાળદાસ શુર સેવ, હરી છે પાસે રે.

પાંચમના પડપંચ, ગુપ્તી રૂં રે;
 તારાટળે ત્રિવિધના તાપ, સતમત લેજો રે.
 છે અનવખાનો લાવ, તત્વ તનમાં રે;
 મન શૂલી ગયો ભગવાન, રખડે વનમાં રે.
 એહ મહા મોટાનો મર્ગ, કોઈ એક જાણે રે;
 જોને ગુર મલ્યા અક્ષરપ, તે પરમાણે રે.
 તે ના આવે ગર્ભ માહિ, ફરી ગર્ભ વાસે રે;
 કહે દયાળદાસ ગુરસેવ, હરી છે પાસે રે.
 છઠે છપી જાતું એમ, અનજીતમાં રે;
 જો પાહાર ભીંતર એક, જોની ગુરમતમાં રે.
 એ મહાદરીઆ મધે લેહેર, એકતા બિઠે રે;
 તે નીર નીયાઈ ચાચ, પાટવે ખુટે રે.
 એમ અક્ષ જોતે ભરપુર, નારી નરમાં રે;
 જડ ચૈતન જુજવાં રૂપ, શુભાશુભ કર્મમાં રે.
 કર અકરમીનો સંગ, કરમ વિલાસે રે;
 કહે દયાળદાસ ગુર સેવ, હરી છે પાસે રે.

આપ, સુરત ધરીને રે;
 પેછેલપ, હામ ફરીને રે.
 જો કોણ, કરમ ઉપાસી રે;
 હાલેનાર, જોને તપાસી રે.
 નિર્વાણ, નાર નરખો રે;
 ર માહિ, સરવમા સરખો રે.

એ અનુભવીમાતું પ્રમાણ, આપ હરાસે રે;
 કહે દયાળદાસ ગુરસેવ, હરી છે પાસે રે.
 આઠમે ફરીને ઠીક, ધર કર હાલું રે;
 તારે સ્થીરતા પદમાં ઠેક, અચળ સમાધુ રે.
 છે પિડ અક્ષાઈને પાર, નીજપદ નીરખો રે;
 ઘટઘટ વ્યાખ્યો અક્ષ, સૌમાં સરખો રે.
 સ્વામી આપ રણાચૈતપુર, નહીં કોઈખીજો રે;
 એમ કહે છે વેદપુરાણ, રખે કોઈ ખીજો રે.

પહેલે તોનો વિશ્રામ, નામ નિવાસે રે;
 હહે દયાળદાસ ગુરસેવ, હરી છે પાસે રે.
 નામે કરવો નેહ, સહિ મત ગેલી રે;
 અનામી અનાદી દંદ, વાધો જુમ વેલી રે.
 તન પાંચ તત્વનો જોગ, વેલ વીંટાણી રે;
 ફળ બંધન મોક્ષ કરનાર, સ્થીર મધવાણી રે.
 માયા સાથે અનકુળ, અનહદ રાસે રે;
 સારે શબ્દ થયો સોહકાર, મુરતા ચાલે રે.
 એમ રચ્યોરે સંસાર, અકળ તમાસે રે;
 હહે દયાળદાસ ગુરસેવ, હરી છે પાસે રે.
 દશમે સધળા દોષ, દુર પળાસે રે;
 મુને લાધ્યું સુકીત સાર, હરી ઓળખાસે રે.
 મેં તો વેહેતું મેલ્યું વેહેતે પુર, કરતવ ધ્રુવ રે;
 મારે નિશ્ચે ચર્યું હરી નામ, સ્થીર પદ સાચું રે.
 તે જામ ન આવે કંઈ, અચળ અબંગી રે;
 તે નારો રહે નીરધાર, સર્વનો સંગી રે.
 તેના જાણ્યા પિના બહુ શ્રવ, અનહદ દમાસે રે;
 હહે દયાળદાસ ગુર સેવ, હરી છે પાસે રે.
 એકાદશીનું જ્ઞાન, ગુર ગમ જાગી રે;
 તેને માયા જળ વપરીત, મનથી લાગી રે.
 તે ના કરે નજગા નેહ, નીચે ભાવે રે;
 દામેઆવ્યો નામ વિશ્વાસ, નેહ અચળ નામે રે.
 તે નીરખે આતમા એક, અંતર ખોવા રે;
 તે વરતે ગુણુ વિવેક, જગતને જોવા રે.
 તે સરવ રહે પુર, અકળ વિલાસે રે;
 હહે દયાળદાસ ગુર સેવ, હરી છે પાસે રે.
 બારસે જોવા વિલાસ, શિરગુણુ સ્વામી રે;
 એતો નીરગુણુ નરને નાર, ચયાં બહુ નામી રે.
 એમ ચંદ્ર એમ અવિનાશ, સુર્ય મંડળમાં રે;
 એમ સ્વલપાત્ર જોગ, પ્રતિજિંમ પડ્યું જળમાં રે.

એમ જુગમાં રહ્યા જુગદીશ, જડ ચૈતનમાં રે;
 સ્થુળ સુક્ષ્મ સકળ શરીર, ચૈદ ભોવનમાં રે.
 હરી આપ સરવમાં ધામ, અલંગ ઉપાસે રે;
 કહે દયાળદાસ ગુરુસેવ, હરી છે પાસે રે.
 તેરશે તુરીયામતી, અમૃત વેરી રે;
 પ્રિયે જનન મરણનો અંક, નાખ્યો વેરી રે.
 તે પીયે જે વીરલાજન, ગુરુગમ વાહલા રે;
 એ તુગરે નવ પીવાય, બુદ્ધિના બારા રે.
 લાં ડાહ્યાપણુ ડુલી જાય, બળ નવ ચાલે રે;
 એ નહીં નીરખણતું કામ, હામજ ઘાલે રે.
 એ સુધા સુરસતું પાણુ, એમ પીવાશે રે;
 કહે દયાળદાસ ગુરુસેવ, હરી છે પાસે રે.
 ચૌદશે ચિતમાં રામ, હામ ઠેકણે રે;
 તે કર સુરત શમ્દનો ભેળ, કોઈ નવ જાણે રે.
 એમ શમ્દ અનાદનું મુળ, કમળે દેખાતું રે;
 તે વિગમ વારવાર, અવર ભરાયું રે.
 તે મનપવનની માથ, સંપટ ખોલે રે;
 તેનો અક્ષર મધ્યે એક, અક્ષર ખોલે રે.
 એની બધ્યાનજાણે બાલ, ઘણા ગુપ્તવાશે રે;
 કહે દયાળદાસ ગુરુ સેવ, હરી છે પાસે રે.
 પુનમ પુરણાનંદ, સદગુરુ મળીઆ રે;
 આપી અમર જડી નીજ તામ, સંશે ટળીયા રે.
 મારેયયું હતું જેમ આદ, અસજ જોળખાયું રે;
 મને મળ્યું માહનિધિ સુખધામ, ઠીક દરાયું રે.
 હવે પડી પુરણ પરતીત, અવિગત જોતાં રે;
 યયું એકપણું અદ્વીત, ખટખટ જોતાં રે.
 એમ કહે ના માને કોઈ, યએ યવાને રે;
 કહે દયાળદાસ ગુરુ સેવ, હરી છે પાસે રે.
 પંદર તથો પ્રમાણુ, પુરણ પ્રકાશી રે;
 છે જ્ઞાન ખાણુ નીરવાણુ, પ્રગટ દેવાશી રે.

તેને દરસે આતમરામ, અંતર નગી રે;
 છે વિપુ રહિત વરણુન વેશ, ચરવનો સાથીરે.
 એને શીખે મુણે નરનાર, અતી અનુરાગે રે;
 સમજે મુખ અપાર, અનુભવ લાગે રે.
 છે નીજ ધર જવાનો લાગ, માગ મુકાશે રે;
 કહે દયાળદાસ શર સેવ, હરી છે પાસે રે.

જ્ઞાન માસ.

સમજીને સમજણ સાર છે, માટે કરવો વિચાર;
 વણુ સમજે વીધરીત છે, ખાગો જમનો રેમાર; સમ-
 કારતકે તન પાંચ તત્વનુંરે, તેનાં થયાં રે પચીશ;
 ત્રિગુણ સહિત ભેળાં કર્યા, ગણતાં આકાશીશ. સમ૦
 તન્વ સાંખ્યને શોધતાંરે, તેમાં તું તે કોણુ;
 પરમેશ્વર પદ કોણુ છેરે, તેનું કરવું પ્રમાણુ. સમ૦
 ભાગસરે સત શર સેવતાં રે, સરવે સંસય નય;
 આવાગમનની આટી ટળેરે, આતમા ઝાળખાય. સમ૦
 અજ્ઞાન કડી જાણેરે, યાશે જ્ઞાન પ્રકાશ;
 અનુભવ નેત્રે નીરખતાંરે, સ્વામી સરવારે વાસ. સમ૦
 પોષે પરાની પારથીરે, આવે વસ્તુની સેલ;
 નીર્વાણી તે વાણી કરે, પ્રીછવે સદુ ચેર. સમ૦
 બોલે બાવન બાહરથીરે, તેનો સમજવો ભેદ;
 જે વડે ગાજ સર્વે થયારે, થયા આરેરે વેદ. સમ૦
 માહે 'મન ઉલટી જીવો રે, પોતાનું રે આપ;
 પોતે થયો પરમાતમા રે, આપમાં હરી બાપ. સમ૦
 સોહમ શબ્દ પોતે નહોં રે, લાગે નહીં ધ્યાન;
 જે જે કરવું તે કલપના રે, સર્વે ગુણનું રે જ્ઞાન. સમ૦
 કાગણુ લલ્લ પુલી રહ્યો રે, ખેલે નર ને નાર;
 પરખ થઈ પડે રહ્યો રે, વરતે જીગ વેહેવાર. સમ૦

પડદો પ્રકાશીક નરનો રે, જોવું ચમમાનું અંગ;
 લટકા કરે લેહેવાય છે રે, મન વાણીની સંગ. સમ૦
 ચૈતરે ચુક પડે નહી રે, સેહેજો સુમરણ થાય;
 ખીન રસનાનું બોલવું રે, પુરા ગુરથી પમાય. સમ૦
 અરધ ઉરધના ઘાટમાં રે, વાગે અનહદ વૃર;
 નામી મળેજઈ નામમાં રે, જ્યાં સદોદિત સ્મર. સમ૦
 વૈશાખે વસ્તુકી વેલડી રે, વાધી અગમ અપાર;
 પાને પાને દીવા બળે રે, વરસે અમીરસ ધાર. સમ૦
 અનંતકોટી અમર થયા રે, પીતાં હરીરસ પાન;
 સોહંમને શુદ્ધ સેવતા રે, ટળે માહ અગ્નન. મમ૦
 જોઈ જીવ અંશ ધરાનો રે, અવિનાશી અબંગ;
 કર્મ બંધનમાં બંધાઈ રહ્યારે, મોહમાયાની સંગ. સમ૦
 રાજકુંવર સુતો સેજમાં રે, તેને થયું રે સ્વપન;
 રંક યઈ રઝળ્યો ધણું રે, બુલ્યો બંડાર બોવન. સમ૦
 અપારે આપ ઝાળખ્યા વિનારે, જીવનો શિવ ના થાય;
 શિવ યયા વિના સુખ નહીરે, દ્વૈત દુઝ્યા નવ જાય. સમ૦
 દ્વૈતપણે દુઝ્યા ધણી રે, ધાય ધાખો અપાર;
 ધાખે તે મન ઠંકઈ રહ્યું રે, સંત માન્યો સંસાર. સમ૦
 શ્રાવણે કૃત સર્વે મનતણા રે, ધ્યાન તપનેરે જોગ;
 રિધિ સિદ્ધિ આરધના રે, સંશે સ્વર્ગનારે ભોગ. સમ૦
 અસલમા ઉપાધી નહીં રે, એતાં નક્કલને ઘેર;
 ધાણીનો બેલહોડ્યો ધૂણુ રે, યાક્યો ઠેરનો ઠેર. સમ૦,
 લાહરવે નથી જૂલવું રે, જોઈ નવી નવી ભાત;
 જડ જંગમ ગુણ ઘાટમા રે, નીરખો નામ અંગત. સમ૦
 જોના હુકમથી હાલી રહ્યું રે, જેતુ કર્યું રે યાય;
 ને અક્ષરથી અક્ષર જાન્યો રે, ને વાણીમા વપરાય. સમ૦
 આસો વસાંથયો વસ્તુમા રે, ઠીક દરવાજું રે ઠામ;
 હુતું ગળી ગયું ગેમમાં રે, નામે મળીયું નામ સમ૦
 નામ ન્યાઈ નવ ખંડથી રે, બીતર ભરપૂર;
 અલગ સલગ મમરણ મદારે, નેહ નીકટનાં ફર. સમ૦

સાંભળી શીખીને સમજશે રે, જ્ઞાનના રે માસ ખાર;
 તે હરીમાં બેળો યશે રે, મુખે નરને રે નાર. સમ૦
 પ્રભુ પ્રેરક થયા પીડમાં રે, પોતે ક્યો રે પ્રકાશ;
 સત સુર સંત પ્રતાપથી રે, સત્ય ઠહે દયાળદાસ. સમ૦

સુરતીની તિથિયો.

(‘બમરા બુધર એ ન આવ્યા,’ એ રાગ)

પડવે પ્રીત કરી પૂરી, સતાંતર નીરખ્યા એક હરી;
 બુદ્ધિ રે મારી બેઠી દામ કરી, સાચા સતસુરને મળતાં. ટેક.
 કે ખીને આશ મધ છૂટી, જડી નીજ નામતણી બૂટી;
 કેમ ધીમર છવે લટી રે, સાચા૦
 કે ત્રીજે . ત્રીશુશુનો તાણો, જગત એની જુગતીમાં બંધાણો;
 સમજને છૂટે કાઠ શાણો રે, સાચા૦
 કે જોયે ચંચલ થઈ સુરતી, મલી રે મુને સદસુરની સુતાં;
 અંતર થઈ અનુભવની પુરતી રે, સાચા૦
 કે પાંચમ પ્રગટ કરી વાણી. કે બાહેર બીતરથી વાણી:

કે બારસે બહુ મતને લાગી, અંતર ધુન ઉન મુનીસું લાગી;
 બ્રમણની ભૂલ ગઈ બાગીરે, સાચાં
 કે તેરશે અમૃતની ધારા, સુધર્યા સંતથી એ સારા;
 યયા એ તો ભવજળથી ન્યારા, સાચાં
 કે ચૈદશે ચૈદ જ્ઞહાડ બાળી, દુઝ્યા દુરમતની ટાળી,
 મનસ મહાપદમય ગાળી રે, સાચાં
 કે પૂનમ પૂરણ પદ પામી, વીરંમણા સરવે ગઈ વામી;
 મળ્યારે મુને નામતણા નામી, સાચાં
 પંદર તિથિ સમજી ને ગારે, પરિજ્ઞા બેગા તે યારે;
 જન દયાળ નહીં આવે ગર્ભવાસે, સાચાં

પદ.

વાયો ગગન મંડલમા ધુમી રહ્યા, સર્વની માહે. સર્વાતીત;
 એવા અકલકળામાં નથી આવતા, વાલો અદ્વૈતને અદ્વૈત.
 મન મોહું છે મારું.

વાલો સુક્ષ્મ ધણા, તે કેમ દ્રષ્ટે દેખાય;
 એને સમજાયછી મુખ ઉપજે, તે કેમ વચને કહેવાય. મન
 હવે પરપથ સર્વ પરા થયા, પ્રકટા કોરી કલ્યાણ;
 મારે જનમ મરણનો બે ટળ્યો, મળીયો મહા પદ્મું લાણ. મન
 હવે પુરણ પદ નીચે થયું, અસરી મુખની માહે;
 દયાળ નામે વડો નીરબો થયા, ટળીયા દ્વૈતના ઉપાયે. મન

ગોપાલદાસ.

જ્ઞાન સાખિઓ.

સાખી.

સતગુરુ સ્વામી ને કહે, તે વચન ચડાવે ધીસ;
 ચોડે દહાડે સેહેજમા, પામે પદ જગદીશ.
 સતગુરુ ચૈતન દેવતા, જ્ઞાન તણો બંધાર;
 તેદના ચરણ ઉપાસીએ, મેહેલી માન વિહાર.

કહું સમજ કહું સેહેજમાં, કહું એક જાણ અજાણ;
 હજુ વેલે નીજ તમ, તે જાની વેદ પ્રમાણ.
 વૈકુંઠની ધ્વજા નહીં, નદી નરકનો ત્રાસ;
 સ્વર્ગ નહીં વૈકુંઠી, દુર વસે દરીદ્રસ.
 દેહ દેવ દદ્યે વસે, તે સર્વ દેવનો દેવ;
 મનસા વાચા કર્મણા, જગદર્તાની સેવ.
 દુઃખ દીધું જેણે જોડને, તે પંડિત ગુમાર;
 નાવનો ઝાંડો ચીરીએ, તો કેમ ઉતરે પાર.
 દરી દરીઓ દશ દીરાબચો, જળ યંબ્યાં ખીન પાળ;
 નાવ દરે નીજ જાનની, તુલ્ય દેખે ગોપાળ.
 પરમ્યાવણ પંડિત યથા, તે શું જોલે કુડ;
 તેલે ભરેલા તાવડ, ચરખે માહા સ્વરૂપ.
 સમઘાતુ સહિ એક છે, છવ સકળનો એક;
 ઉત્તમ-મધ્યમ ક્ષણ છે, જ્ઞાનચક્ષુએ દેખ.
 ઉત્તમ તું હુંએ નહીં, મધ્યમ તું હું નાહી;
 પંચભૂતનાં પુતળાં, કાષ્ઠ જેથી જોલે માંહી.
 જેથી જોલે જેમથી, તેહેનું રૂપ નરેપ;
 ખેલ ખીએ દરી ના મીઠે, તું જ્ઞાનચક્ષુએ દેખ.
 ધરણી અંબર દેહરા, મધ્યે નીરંજન દેવ;
 પહેલાં તેને સમજીને, પછી દરવી સેવ.
 જ્ઞાન બાણ બ્યારે ઉઠે, ત્યારે શો કરવો બેખ;
 મન ધયું જળ ઉન્મના, તવ મુક્તા ચાર દેશ.
 સાયર જેવા સાધુ છે, સદા રહે મંબીર;
 નદી નિરાદિન આવે છતે, જરા ન છાંડે તીર.
 જેની કથા તું સાંભળે, તે તુજમાંહે રામ;
 જોળખ એને અનુભવે, કાં બટકે કામોદામ.
 વિધન ખેદ ખીમ નાવટી, વણો સર્વ સંસાર;
 અગ્નિ ઉરમાં વણો, જ્ઞાન સકટ જેમ ભાર.
 વિધન ખેદ મુરખ મતી, તણ દરે સાધનો સંગ;
 જાની ગુરને . સેવતાં, લાગે દરીશું રંગ.

વિધન ખેદ સાંકળ વડે, જડીઓ સર્વ સંસાર;
 તે ખેડી તુજ નિકળે, જો મળે સાધ લુહાર.
 ખટદરશન ખટપટ કરે, સુકતી પામવા લોક;
 જ્ઞાન વિના ગોવીંદના, સાધન સર્વે ફેક.
 હરીજનની હીકમત વડી, ભરમ બુલાવે લોક;
 એવો પ્રપંચ કર ધર્મો, જ્યાં ત્યાં દેખે દોષ.
 કથા સુણાવે કરમની, દુર કરાવે બ્રહ્મ;
 લોક ખીચારા શું કરે, જે બટકી ખનીયો ભ્રમ.
 જોહેવા શુર જોને મળ્યા, તેહેને તેહેનું જ્ઞાન;
 પીવા માંહાં પટતરૂ, કોપીએ મદ પાન.
 અહંકાર ઉન્નત થયો, ખડે પડે જ્યાં દુર;
 ઉલટ મત ગોવિંદી, રંકને રામ હજુર.
 ગોવીંદ પોતાના દાસના, નવ દેખે કુળ આચાર;
 સખરી સેવા નામકી, તારે તરતું આચાર.
 વૈષ્ણવ થાતું કંઈ છે, વેશ કરે શું જોય;
 વાધ ચીતરીને સુદે, તે પાસે રહે નવખીલે કોય.
 અનુભવ વિદ્યા ચાહીએ, નહીં પાખંડતું કામ;
 જ્યાં પંડિત બેઠા પારખું, નવે ચળે ચામ કે દામ.
 કો કાશી - કો દ્વારકાં, કો જાએ જગનાથ;
 સાધ સંત સત શુદ્ધ વીના, હરી ન આવે હાથ.
 હરી હીરાની કોટડી, તાળાં શબ્દ અપાર;
 સત શુદ્ધ કુંચી પામીએ, તો ઉઘડે સર્વ બંડાર.
 સુણી વાત ફેાકો કરે, દીવે દીવો થાય;
 ચક્રમક પાડે ગેબથી, અજળ તમારી ભાય.
 ચક્રમક બાહુ ચેલીએ, જગ ચાહે તજ આગ;
 એવા જોને શુદ્ધ મળે, તે રહેનો કંઈ લાગ.
 દાતા કોઈ દીમે નહી, નહીં જન્યક સંસાર;
 હરી દાતા હરી ભોગતા, મરખ તજ અહંકાર.
 નહીં સંસારી જિય નીચ, નહીં રાય નવ રંક;
 સંસારી તેને જાણવો, જોને વિધન-ખેદની ઝંખ.

ગુર તો તેને જાણીએ, જેહેને હરીનું જ્ઞાન;
 તે ગુરને શું કીજીએ, જે કુદે છે રે કાન.
 કાન કુંજીને છોડીઆ, હરીનો નહીં નીરધાર;
 તે ગુરએ એવું કહ્યું, જેમ પરણી છોડી નાર.
 ગુર ખીચારા શું કરે, જે ચાલે મુનહી સાન;
 વ્યાપક રામ પ્રીછે નહી, લાગે કુંદ્રવવા કાન.
 પૂજની પરવા નહીં, નહીં મેવાની આશ;
 ગુમરામ પ્રગટ કર્યા, તો તે ગોપાળ દાસ.

પદ સંખેડ.

પદ ૧ છંદ-રાગ ધોળ.

ગોકુળ ગામ સોલામણું રે, વૃજ મંડળ કાસ પચાસ
 લાલ ખીહારી લીલા કરી રે, હરી વ્યાપક સર્વ વાસ
 નાહાનાં ખાતની ગોપિકા રે, તેના નામ તણે નહીં પાર
 નિલ વિહાર કરી વિહારે રે, પણ કૃષ્ણ જાળ બ્રહ્મચાર
 કર વનાં વાહે વાહાશે વાંસળીરે, તેના લક્ષ આર્યાસી નાદ
 નાદે મોહિ સર્વ માનુની રે, અંગે આનંદ અતિ ઉદાસ
 રાસ મંડળ રમ્યો મહાવજ્રરે, હરી યયા અંતર ધ્યાન
 શ્યામા હીડે સર્વ જોળતી રે, વૃંદા વનરાનો રાન
 મેહી મીહીણી વળી વલ્લવલીરે, વૃક્ષ વેલીને પૂછે ભાળ
 કહો હરી કહો હરી ક્યાં ગયારે, ગોવરધનનાથ ગોપાળ
 મેહુ વેધી બમે ભામની રે, વન વિકળ તે મનનાર
 પાસે યજ્ઞી ક્યાં પરહરી રે, જુગજીવન પ્રાણુ આધાર
 તમે કારણુ અમે કહાનજરે, પીયુ પુત્ર તજ્યા પરિવાર
 લોખી લાજ અમે લોકનીરે, અમે લોખ્યા વેદ વેહેવાર
 હેહરીહેહરી કહી કામની રે, વન વિકળ યદરે નિરાશ
 દુઃખે દાઝી મન વાળવા રે, ગોપી રમવા લાગી રાસ
 નટવર વેશ રાધા ધર્મી રે, હરી કૃષ્ણતણારે અરિત્ર
 ગુણગોવિંદના મનમાં ધરે રે, મેહે સુવાલણી ગાએ ગીત

પ્રીતે પ્રભુજી પધારીયા રે, અંતરજગી અવિનાશ;
આનંદ પામી સર્વ અંગના રે, મખી પોહોતી પૂરણ આશ.
રાસ મંડળ નિલ નાથનો રે, એ - અખંડિતઃ વીહાર;
દાસ ગોપાળ કેહેજે સાંભળે રે, તે બવસાગર પામે પાર.

પદ ૨ જી-રાગ દેશાખ.

એણે સાસરડે સુખ નહી મોરી માતા, નણુદી અણુધર્ત ગોલે;
એક એકથી બેઉ ચઢીઆતી, ત્રીબુવનમાં નહી કો તોલે; સાસ૦
પાંચ દીએર માહારી કેડે લાગ્યા, જુકાં આળ ચડાવેરે;
સાસુ તો સહુથી અધકારી, આગળ રહીને બોલાવેરે; સાસ૦
દેરાણીએ દગો ક્યો મુજસુ, જ્યાં ત્યાં હેરણાં હેરેરે;
સાચું જુહું કેહે અળગી રહી, સહુ કોને ભંભેરેરે; સાસ૦
સસરો માહારો સાથી જિડા, કાઠને નવ લગાર વારેરે;
પીયુડા તો - પરવળ થયો, તેહેને જો બોલું તો મારેરે. સાસ૦
કટંગ સો કેડે યઈ લાગ્યું, મારા મનમાં બોલું આવેરે;
દાસ ગોપાળ પ્રભુ હોય પામે તો, અલ કોને સમજાવેરે. સાસ૦

પદ ૩ જી-રાગ સામેરી.

હવે' બાઈ ન ચાલે માહારૂં, હાલ્યાલ સપણું એ વહુનું;
એથી મેં હારૂં-હવે બાઈ ન ચાલે માહારૂં. ટેક.
શ્રીચળ અપળ ફરે ઉનમત યઈ, એ સરખી નહી નારી;
નાહાનપણાથી કંઈ ક્યો વગ, એહેવી કામજુગારી. હવે બા૦
વિવેક વચન જો કહું ક્યારેક, સામી - ઝોમો તોડી;
રેહો બેઠાં તમો કાઈ ન જાણો બાઈજી, આંખો મ્હો મચકોડી. હવે બા૦
એહેવી વહુ તેવું સર્વ પીઅર, પાખો કાઢાડી સાપે;
મોહો છાંડી આપ છાંડી હીડે, બોલ પોતાનો ચાપે. હવે બા૦
અતિ ઇતરજગ મોહો પમાડ્યું, સર્વ મરગદા લોપી;
દાસ ગોપાળ પ્રભુને સાહે યઈ, હું ઉફરી, વહુ મોરી. હવે બા૦

પદ ૪ જી-રાગ સામેરી.

વહુ એ ઘર દીમે. સાઈ, પુત્ર નમારો જમમાં જાણો;
તે કારણ માહારૂં-વહુ એ ઘર દીસે સાઈ. ટેક.

કઈ બાળ પીયર મારામાં, તે સર્વ સગું તમારું;
 અંતરગત મનમાંહે વિચારું, વધુ માઠી કે વારુ. વદુ.
 તમથી હું હુથી તમ સરખાં, અભિમાન વિચારીને છીજે;
 શોભા સર્વ પામ્યા છું નથી, દોષ તેહેને નવ્ય દીજે. વદુ.
 જે જે દોષ વિચારું માહારા, તે યુધ્ધહીન તમારી;
 વચન કહી પોતે પરતાસું, બ્યારે જોઈું જ્ઞાન વિચારી. વદુ.
 આપોઆપ દુતાં સંપન વિના, સારે લાગ્યાં તમે તરફડવા;
 પગસે માહારે થયા પનોતાં, હવે બેઠાં છો વડવા. વદુ.
 જેમ જેમ વૃદ્ધપણું અતિ બ્યાપે, તેમ ઘેઘાં યાશે ધણેરાં;
 દાસ ગોપાળ પ્રભુ ને આઈછ, કોણ નાણું પેહેલાં. વદુ.

પદ ૫ મું-રાગ પ્રભાતી.

છોડ હો બ્યાસ વાખ્યાન વિપરીતનું, પાધરો મારગ પ્રીછ બાઈ;
 કર્મ કર્તવ્ય સહ મન તણી કદપના, એ યજ્ઞ તાહરી સી વડાઈ. છોડ
 બ્રાંત બહુતર સિધ્ધાંત કરી મુચવે, મુસ્તક ધૂણીધૂળી શું વખાણે;
 પ્રકુલી રક્ષાં પાસે યજ્ઞ પરહરી, જાવાનું માહાત્મ્ય સસં જાણે. છોડ
 નોહે નિરધાર એ પેર પ્રીછયા તણી, કરદમે તું કાં કોહી ધૂએ;
 શામ વદન તેમાં દરપણુ શું કરે, તાહરી જુહી તુજને વગોએ. છોડ
 એક આકાર નિરધાર જે મન લગે, બીન સંસારની બ્રાંત ભાગે;
 દાસ ગોપાળ કહે તેને પાથે લાગું, જેને જ્ઞાન વિજ્ઞાનની જ્યોત ભગે. છોડ

પદ ૬ હું.

દશ અવતાર હરીના નિઝે કર્યા, અવર અવતાર તે કોણ બાઈ;
 એ જતાત પંડીત મને પ્રીછવે, તો તમારાં બધ્યાંની વડાઈ. દશ.
 બ્યાપક બ્રહ્મ અણું કામ કાલું નહી, બ્રહ્મા તે કોણ સમાન કાદાવે;
 વદવાણી એમ વચન વિરોધતાં, એ અચરજ અદ્ભૂત આવે. દશ.
 નિરાકાર સાકાર સંસાર હરી, દશ અવતાર તેથી કેમ અજગા;
 નિરગુણ સિરગુણ યજ્ઞ વસ્તુખીજનથી, એહ સંશય મને મોટા વગગ્યા દશ.
 બોળતાં બોળતાં યદ્દરશન બોળી વળ્યા, જેને જઈ પૂછીએ તે ઉથાપે;
 પ્રશ્ન પ્રોઠાતણું અર્થ યથાર્થ તે, સાર સિદ્ધાંત કરી કો ન આપે. દશ.
 અરૂપ દોસે નહી, રૂપતુ સ્થિર નહી, એહવી વાત ગડબડખી પાને પોયે;
 કેમી જંગમ ગોપાળ રહો ઓસરી, અણુજની બ્યાપ તે જ્ઞાને ભોગે. દશ.

પદ ૭ મું.

તે હરીને તમે ઓળખો, જે ઘટ ઘટના સાક્ષી;
 પર્મ તત્વ પરમાત્મા, જે રહે રહ્યો રાખી. તે હરીં
 જોતા જે દીસે નહી, કર મૂળે ન આવે;
 યૌદ્ધુવનને ચાલવે, રહી અળગો નચાવે. તે હરીં
 ખીજ સદા સંસારનું, તે સદમ ને સત;
 નિરાલંબ નિશ્ચલ સદા, પદ શુન્ય પવિત્ર. તે હરીં
 જન્મ જરા જેને નહી, નહી, ઉત્પન્ન નાશ;
 અખંડિત તે વ્યાપી રહ્યો, એક મરખા પાસ. તે હરીં
 ભાવ ભગત મર્વ જીવને, રિવ નહીં અણું જોગી;
 અણુપીછે ભોજન કરે, કેમ જીવે રોગી. તે હરીં
 નંદર બ્રહ્મા એ દેહી, ઓપીસ અવનાર;
 જુગ જુગ જેને સેહેજમાં, નીરમ્યા કંઈ વાર. તે હરીં
 ભગતુ તજનું છે નહીં, સિધ્ધાતનું સાર;
 પદે જોપાળ ગડબડ તજે, પદ ગ્રીછો જે પાર. તે હરીં

પદ ૮ મું.

તેહેનું મને લાધુરે ધ્યાન, જે રમણ કેવળ મુક્તિ નિધાન;
 કેતવત સત પરલેથી અળગું, આદે અંને હિનમાન. તેહેનું
 એ માહા મોહુરે બળીયું, એ કોણે નવ જાએ કળીયું;
 અગમ્ય અજોયર વ્યાપક સપળે, જગત માહે તે બળીયું; તેહેનું
 આ જુઓ આ જુઓરે હામ, એતો મારા જન્મ માતરનું ગામ;
 મુક્ત તજો મોહો ભાગું મુને, ટળી વાસના કામ, તેહેનું
 પર્મ અલૌકીકરે પોત, એનો જોતના માહા જ્યોત;
 માહા જળ ગગન ગગામા નાહાતા, ટળી મક્ષણ મન છોત. તેહેનું
 એને કોઈ પંડીતે પરખ્યું, એ પદ નહીં કો સરખું;
 ચાર પાણી વિવર જી તગણી, મનને મનમા હરખું. તેહેનું
 એને ખટ-દરશન રે આવે, એની માયા મર્વને બાળે;
 હે જોપાળ એ વસ્તુ અનોખમ, ગુર પ્રતાપે આવે. તેહેનું

ચાખખા.

પ્રાંભળ મન સાચું કહું જીરે, તત્વ તણું. - સિદ્ધાત;
 પ્રલ ગુર યદી ભય અનુભવું, જોયા વેદ વેદાન.

નામ રહીત જે રામ છે હરે, તે દરી જુગદાધાર;
 નેતી નેતી નિગમ કરે, તન્વ ગિરોમળ સાર.
 બ્યાં વાણી પોટોએ નહીં હરે, તે અવિનાશી અધર;
 સસ સુનાતન જાણ્યો, જેને નહીં કાયા નહીં કર્મ.
 ખેટ દરગન જેને બજે હરે, વિશ્વતપો આધાર;
 મોટોટમ તાને દરી તણી, ન લહે અન્નાપાર.
 લક્ષ ચોધાસીને ચક્રાવે હરે, ધ્યાવર જંગમ વાસ;
 સ્થુળ મૂલ્ય લેખે નહીં, જેમ અળગો આકાશ.
 જોતાં જે દીસે નહીં હરે, સુખવા નહીં જેને નાદ;
 કર મુઠી આવે નહીં, તે દરી આદ અનાધ.
 અંતરજામી શ્રી કૃષ્ણહરે, રામ તપો જે રામ;
 નિર્મળ પદ પૂરી રહો, વ્યાપકતા જેનું ધામ.
 રવર્ષ અળતાં મળે નહીંહરે, પ્રલય કેમે ન થાય;
 પરમેશ્વર પરમાણુજો, જાદાં આ મુઠી સમાય.
 જન્મ મરણ જરા નહીંહરે, શુધાતૃપ્ત નહીં આહાર;
 રૂપ આરૂપી વસ્તુતા, અવિગત અપરંપાર.
 અસણુ ધસણુ સડ તે વડે હરે, અળગો અવિગત નાથ;
 મન ઇચ્છા નહીં તેહને, કા જાણે યોગી વાત.
 ઉત્પત્તિ દીશે ઉપજતી હરે, સગા પ્રધાન રામાદ નહીં લેખે;
 પંચેશ પ્રગ્ન કરે પ્રણામ, કોણુ કોણુ ઝોળખે.
 વૃજ મંડળ વસુધાતણુંહરે, મંદાચન બાર અરાડ;
 આદ્ય કૃષ્ણ લીલા કરે, ન લહે નંકર પાર.
 સરજે પાળે સંદાર કરે હરે, જેમ જળ મુંદ મુંદાકાર;
 વિશ્વરૂપ વૃક્ષ માહે રહો, નિરાકાર સાદાર.
 દિનકરથી દીપક ધણાહરે, દીપક કેરો નાગ;
 અહા મહોદિન આતમા, સવિતા મેહેજ પ્રકાશ.
 પ્રેમ નહીં પૂજે તણીહરે, નહીં સેવાની આશ;
 એવા દરીને ઝોળખે, તે આવો નિજ દાસ.
 જેમ જપ-તપ વૃત નહીંહરે, નહીં સાધનની આશ;
 જગન્નાથિક કર્મ લેખે નહીં, તે સાચા નીજદાસ

તે તત્વને જાણજો મહાંજીરે, નહીં ધર્મ અધર્મ;
જોપાળ બજે ભગવંતને, તેના જે હોડા ન મર્મ.

પદ ૯ મું.

એવી જુગત જાણે તે મહા જોંગીરે, સીદ્ધ સિદ્ધાંતના બોગી રે;
બેઠો ચોર્યાસી આસન સંકેલી રે, રહ્યાં ધ્યાન ધારણા સર્વ મેહેલી રે.
બેઠો જાનમની આસન - વાળી રે, લાગી સેહેજ સમાધીની તાળી રે;
પુટયું ખખર પત્ર કાટી ઝાળી રે, નાખી ઘોત ઉપાધી મેહેલી રે.
ચોથી તુર્યાવસ્થા મેહેલી વેહેલી રે, જેમ ટોલીઆ સંભાળે સુકી ખેતી રે;
જોગી સુન્ય શિખર ચડી બેઠો રે, સાં સેહેજ સાહેર એક દોઢો રે.
જોગી મેરે અનુભવ અજવાળે રે, જેમ ભોરંગ મણીને બાળે રે;
જોગી સુખપતીને ઘેર સુએ રે, સુષ્ટ છવતો મરીને જુવે રે.
જોગી પાણીના પરપોટા જેમવામ્યોરે, જોગી બેજે અવસ્તાને પામ્યો રે;
જોગી પામ્યો પોતાનું કંકાણું રે, રીજભાસતું અસત્સર્વે કોપાણું રે.
કારણ તેનું કહે શુણ્ણ ભાઈ રે, જ્યાં સકળ ઉપાધી સમાઈ રે;
કહે કોણ રત્યું ને - શું ગયું રે, કોણ રત્યું ને શું આ થયું રે.
કહે કોણ દેહીને વિદેહિ રે, કોણ કયા કહી કહી રે.
ખીન્નું ન મળે બોલ્યા ગ્રેહેવા રે, નવ ઉમરું અળગું કાંઈ કહેવા રે.
દાસ જોપાળ કહે ક્યાંલગી વખાણું રે, એવા જોગીને પરશ્વત્ત જાણું રે

પદ ૧૦ મું-રાગ વેળાવળ.

રુદ્ધે વશ્ય મારા નાથજી, જેનું અવિચળ નામ;
આર પદારથ પામિયો, આપે અવિચળ ધામ; રુદ્ધે.
ઘટઘટમાં વ્યાપિ રહ્યા, પરિપૂરણ બ્રહ્મ;
જનમ મરણ જરા નહીં, નહિ ત્રિવિધી કર્મ; રુદ્ધે.
કાળતણો મહા કાળ જે, તે તો દેવનો દેવ;
ખટ-દરદાન જેને બજે, કરે મુરનર સેવ; રુદ્ધે.
તે હરિને કેમ વિસરું, જે છે જગદાધાર;
સનકાદિકને સાંસા પજા, વેદ પામે ન પાર; રુદ્ધે.
લક્ષ્મીરાસીમાં રડવજો, મજ્યો માનવ-દેહ;
દેવ-અનેક ઊપાસિયા, નવ આબો છેદ; રુદ્ધે.
શાસ્ત્રતણો સાગર મંથી, જોયાં વેદ પુરાણ;
હરિથી ખીન્ન કોઈ નથી, એને નિરવાણ. રુદ્ધે.

મન માન્યું અવિનાશિસુ, થયું નિર્મળ . મન;
કહે ગોપાળ પાવન થયો, તેનું જીવતર ધન્ય. રૂઢ્યે.

૫૬ ૧૧ મું.

પ્રણુ પ્રીછા તમે કાં કરો, ભાઈ કલ્પિત ધર્મ;
ધર્મે ભર્મજ ઉપજે, ન મળે પરિશ્રદ્ધ. વણુ.
સાધન એ સંચારમા, દરે છે મર્વ કાચ;
કહેભાઈ હરિ કોને મળ્યા, તું વિચારીને જોય. વણુ.
એજો તું કા નિર્મમે, મનુષ્યા અવતાર;
વિધનિષેધે વાહિયો, સપનો સંસાર. વણુ.
સતયુગમાં મુનીજન વળ્યા, આણીને અભિમાન;
દેખે ખટ-દરશન હવાં, યે તાણાતાણુ. વણુ.
શાસ્ત્ર કર્યા સર્વે જુજવા, લખ્યાં વનચરવિરોધ;
જેને ગુરુ જેવા મળ્યા, તેને તેવો રે જોધ. વણુ.
આપ આપણા મતેઆચરે, અવળા આચાર;
આચારે જિન્મત હવાં, ઉપનો અહંકાર; વણુ.
કીરતીકેરે કારણે, ખરચે બહુ ધન;
જેમ જેમ જશને સાબળે, તેમ તેમ હરખે મન; વણુ.
હું મારૂં મન નવ દબ્યું, ન ગબ્યું અભિમાન;
ટોપ રહ્યા મર્વ દૃષ્ટિમાં, કીધું મનસ્તાન*;
અવિગતશ્રીઅવિનાસની, રહી અજગી રે વાત;
પરમતત્વનું પારખ્યું, કોઈ સતને હાથ; વણુ.
એવા તે સાધુને સેવિયે, ઝાળખાવે રામ;
જીવ મળે જગદીશને, પામે વિશ્રામ, વણુ.
મદ્દાત મોટા મહારાજના, ભાઈ છે પરધાન;
માન મુકીને કીજિયે, એવા સાવધાન; વણુ.
એ ઉકરૂં જે સાધન કરે, તે તો આળપંપાળ;
શીખામણુ સારી સુણો, કહે દાસ ગોપાળ; વણુ.

* મન-દાણી પાણીમાં રનાન કર્યા પછી, બહાર નિકળી પુષ્કળ ધૂળ
ઉશાડી, પોતાનું ચોખ્ખું ચહેલું અંગ પાછું મૂળવાળું કરે છે.

પુરુષોત્તમ.

ભર્યુ છલ્લાના ઇખરણ ગામનો રહીશ અને નિરતિ ભક્તનો
શિષ્ય. એ જ્ઞાતે રજપૂત હતો; એણે 'નારીબાધ
'નામનો ૧૦૦૦ છપ્પાનો એક ગ્રંથ લખ્યો છે;
તેમજ ઘણાં પદો પણ લખ્યા છે.

ઉપદેશના છપ્પા.

સરસ્વતીને કહે પ્રણામ, નામ ગણપતીનું લીજે;
લીજે શ્રીહરી નામ, ગુરુ આરાધન કીજે;
સમરી શ્રી ગુરુદેવ, સેવ ગુરુછની કીજે;
કરે ગુરુની સેવ, પછીથી ભોજન લીજે;
જસદેવ્યા જસદેવ્યા, સમરો સારદ સરસ્વતી;
પરસોત્તમ કવિજન કહે, તે દો માતા મુજને મતી.
અંબે આરાસુરી માત, અંબ અંબપુરણા દેવી;
વિશ્વ વિષે વિખ્યાત, આદ્ય શક્તી છે એવી;
બહુચર બાળી વેશ, લેશ અવગુણ નહી ને;
એમાં પાર ના પામે શેષ, સત્યપણું છે સહી ને;
કવિ પરસોત્તમ સાચું કહે, માયાને મમતા તજે;
અંબે આરાસુરી માત, અંબપુરણા દેવીને ભજે.
જે કરે પ્રીત પરનાર, માર જાઓ તે પામે;
મુરખ ના કરે વિચાર, મુઘા પછી નરકે જાયે;
નારીમાં રહે મન, રાત દીવસ ના જિધે;
આપે દોહત ધન, તેની તે પાછળ લુધે;
એ મુઘા પેહેલો નકે પજો, જેણે પ્રીત કરી પરનારની;
પરસોત્તમ કવિજન કહે, માટે મુરખ મન વિચારની.

પુરુષ પેહલી ને ખાય, તેને યુવેડજ કહીજે;
 રઝલવા કારણ જાય, તેહને મારજ દીજે;
 કરે અપટલું કામ, શીખામણ ને ના માને;
 હરી ના ખેસે કામ, ખાય નીત છતિછાને;
 ને નારી આહાવુ કરે, તે કાકણ કહેવાય છે;
 પરસોતમ સાચુ કહે, તે અંતે મારજ ખાય છે.
 નવ નહાય ને નાર, ગદુ ધરમા ને રાખે;
 વળી રાખે ને ખાર, મુખથી કુવચન ભાખે;
 ધણી માયામા લિખ, ચાચક માકડને મારે;
 કદી ના માને નિખ, પાપ મનમાના વિચારે;
 તે સ્ત્રી કહિએ પાપણી, ને કામ ખેમી નવ હરે;
 પરસોતમ માચું કહે, ને નાર માયા જૂઠાં કરે.
 ને કરે સાચને બૂઝ, બૂઝ ખોલી ને નારી;
 મરાવે ધણીને મૂક, ચાલિ ધણીથી આડી;
 કરાવે વગ ભરધાર, જોગી જતીને પાસે;
 જઈ ખેસે તે નાર, જોગી જતી આવાસે.
 પછી ચલણુ કરે પોતાતાણુ, કંઈ વિચાર મનમાં નવ ધરે;
 પરસોતમ માચું કહે, ને પા'ના ધણીને વગ કરે.
 કરે મુરખ સતસંગ, જક તારી મૂઝી દે;
 લાગે પુજને રંગ, શુર અબે પદ દીજે;
 કરે સંતનો સંગ, ટંગ મૂઝી દે તારા;
 માયાને તુ મોહી, ભોગવે છે સુતદારા;
 ને પ્રપંચને દૂર કર, અભિમાન અજણું કરી;
 શુર પ્રતાપે પરસોતમ કહે, એદ પ્રપંચને પરહરી.
 બજ મુરખ ભગવાન, માન કર્યુ તુ મારું;
 મેલ મુરખ અભિમાન, મુઝી દે મારું તારું;
 માટે ભજને રામ, કામ ને ક્રોધ તજને;
 લઈ દરીનું નામ, જ્ઞાન શલુગાર સજને;
 માટે રટણુ કર ગમનુ, પ્રપંચ સરવે પરહરી;
 શુર પ્રતાપે પરસોતમ કહે, મોહ માયાને દૂર કરી.

ધખરવા હોરાનું, ગામ, ધરમ પ્રાણે હિંદુનો;
વિશ્વનાથબ્રાહ્મણનું નામ, ફરે રથવાયો સ્ત્રી;
વટલાયો દશ ફેર, નાર લેછને નાકો;
પછી આવ્યો ધખેર, લોકને લાગ્યો મીઠો;
નાત બહાર મેલ્યો એકને, એણે વેર કીધું રજપૂત શું;
પંરસોતમ કવિ જનતણો, લઈ ગયો છે એક વધુ.

પદ ૧ લું-રાગ પ્રસાંત.

જોની વિચારી તું જીવડા, હરી મહા ધન લાધ્યું;
માયામાં તું મોહી રહ્યો, સાધન સાચું ના સાધ્યું. જોની૦ ટેક.
મેહલું મેડી ને જાણીયાં, તેને મેંડીને જાણું;
કુટુંબ કંપીયો પુત્ર પ્રેમદા, તેમા મિયા ગુંગાતું. જોની૦
મોલખજનાહીરા મોતીયાં, તારી સાચે નદી આવે;
કડી કાઢી લેતો કાનની, ઘડી વિલંબ નહી લાવે. જોની૦
જન્મ જોરાવર લઈ જશે, તારી જી ગત યાશે;
પાપ પંડીકાં બાધીયાં, મૂઠ મૂઠ ભમોશે. જોની૦
સતગુરુ જો કૃપા ફરે, પળમા બંધ હોડાવે;
હંરી હીરો જાલી હાથમાં, જો તું હરીગુણ ગાવે. જોની૦
કાયા જોખન કારમી, અંતે વણુમી રે જશે;
શ્રી રામ નામ ના જાણીયું, દેડે પસ્તાવો યાશે. જોની૦
સતગુરુ પ્રતાપે પરમેતમ, સતનામ સંભારે;
મોહમાયા અજાણું કરી, આપ મનમા વિચારે. જોની૦

પદ ૨ લું.

લેને પ્રાણી નામ રામનું, કામ આવશે તારે રે;
આગળ તારે છે કામનું, પ્રભુને કેમ વિસારે રે. લેને૦ ટેક.
અજ્ઞાનપણેતું બહુ અધડાયો, ડાલ્યા મનમાં ડરની રે;
મોહ માયાને અજાણું કરીને, ભજન શી હરીનું ફરનીરે. લેને૦
આજસતજરે નર અજ્ઞાની, મા ગોવિંદનું ગાણુ રે;
એતું જાણી બજન મન પ્રાણી, નથી ભેમતું નાણું રે. લેને૦
પાપ કરના પાછું બાગો, પડેકોને હરીનું આનું રે;
દેવ સર્વે હરી ભજે છે, તણુસોકમાં નથી છાનુંરે. લેને૦

એતું બાણીને જે હરી બજશે, તજશે જે મોહમાયારે;
પરસોત્તમ કહે હરી બજે તેની, નીરમળ યાએ કાપારે. તેને.

પદ ૩ જી-૨ાગ રેવણી.

સાંભળ મુરખ મારી વાત, સસ વચન કહું સાક્ષાત;
ગુણ ગાયને તું હરીતણા, તો તારામાં ન રહે મણા;
માટે સાંભળ મારી વાત, સસ વચન કહું સાક્ષાત.
બીજી સાંભળ મારી વાત, દ્રણ છે તારી જાતને માત;
ધ્રાણજી યદને બણતો નથી, મુરખ ગઈ તારી કાં ગતી;
માટે મેં કહી તુજને વાત, દ્રણ છે તારી જાતને માત.
ત્રીજી વાત સાંભળરે નર, વગર બણેયો જગમાં ખર;
માણસને તો એક વચન, ગદ્ગદું કહેજી જ મને;
માટે સાંભળજે તું નર, વગર બણેયો જગમાં ખર.
ચોથી વાતનો સુણજે મર્મ, મૂંઝી દેજે હીણું કર્મ;
માતા પિતા ગુરૂની મેવ, કર સેવા માનીને દેવ;
માટે વાતનો સુણજે મર્મ, મુઝી દેજે હીણું કર્મ.
કવિએ કર્મજી કહ્યું, માફ કહેજું મનમા લઘુ,
મેસરાડમાં મારા છે વાસ, પ્રજાતણા પરસોત્તમદાસ;
માટે સુણી જે રીસજ કરે, તે નર તો નરકે સંચરે.

પદ ૪ જી-૨ાગ પ્રસાત.

હરીને કેમ વિસારે પ્રાણી, બજને અંતરજામી રે;
સત ગુરૂ કેઈ સમરજી કરીને, કર ગાન ગુરૂ પામી રે. હરી૦
લખ ચોરાથી ફેરા ફરવા, તે ગુરૂ તારા બધ હરશેરે;
પ્રજાતણું તું બજન કરીશ તો, હરીજેવો તુજને કરશેરે. હરી૦
મોહ માયા નિદ્રાની મહિ, શુ સ્તો આજસ આણીરે;
આજસને તું અજણું કરી દે, બજને જોવિંદ પ્રાણીરે. હરી૦
સર્ગા કુટુંબ તારી સાથ નહોં આવે, માત પિતા સુત નારીરે;
જગજેરાવર લઈ જશે માટે, મરખ જોને વિચારી રે. હરી૦
પરસોત્તમે પ્રભાતજ ગાયું, પ્રજાને શીરા નમાવીને;
ભેદ પ્રપંચને અગગા કીધા, કામ ક્રોધ સમાવીને. હરી૦

પદ ૫ મુ-રાગ છંદઃ

ખરા ભાવથી સૈ બળેને હરીને, રટો રાગને કામ દૂર કરીને-ટેક.
 કરી જેણે ભક્તી પ્રભુ તણી પ્રીતે, તેણે જાણે જન્મ કર્યા લક્ષ નિતે;
 ગુરની કૃપે સેવ ભાવ ધરીને, રટો રાગને કામ દૂર કરીને.
 હરીને વિસારી માયા જેહ મોહો, પડયો નર્કમાંને હરી હીરો ખોયો;
 માટે કર ભક્તીજ ભાવ ધરીને, રટો રાગને કામ દૂર કરીને.
 હરીને હરી મનુષા નાહી આવે, ગાયો છદ પુરપોતમે પ્રીતભાવે;
 કરો સંત સેવા માયા વીસરીને, રટો રાગને કામ દૂર કરીને.

પદ ૬ ટું-રાગ છંદઃ

કરો પ્રીત સાચી પ્રભુ તણી પ્રીતે, કરો શુદ્ધ સુસંતનો સંગ નિતે-ટેક
 તજો પરનારી વિચારીજ મન, કરો સાચી ભક્તી સમરપીને તન,
 રટો રાગને ભાવશું એક ચિત્તે, કરો શુદ્ધ સુસંતનો સંગ નિતે.
 જુઓ જે જને સંતની નંદા કીધી, તેહ નરે રાખ માગીજ લીધી,
 માટે કર ભક્તિ પ્રભુનીજ પ્રીતે, કરો શુદ્ધ સુસંતનો સંગ નિતે
 નારી આગળે નીરમળો યદ્ય જોલે, માયાનેજ મોહી યયો તરણા તોલે;
 પડી મેલ માયા ચાલો સારી રીતે, કરો શુદ્ધ સુસંતનો સંગ નિતે.
 મેડી મેહેલને ધંન તાહાવે અપાર, તારી સાથ આવે નહીં કદ લગાર;
 માયા વીસરી પાપથી ચાલો બીહીતે, કરો શુદ્ધ સુસંતનો સંગ નિતે.
 તજો પરનારી બળે પરિશ્રદ્ધ, ખરી પ્રીત ભાવે કહે પુરપોતમ,
 કરી જેણે ભક્તિ પ્રભુનીજ પ્રીતે, કરો શુદ્ધ સુસંતનો સંગ નિતે.

બાપુ.

પ્રજ્ઞાજ્ઞાનનાં પદ.

પદ ૧ છું.

મગજે મનનામ તેને તો ઢહીએ જાની,
તેની મટી ગઇ જુદી ને દાની,
હાનિ , તેજ જાની. સમજે૦ ટે.

પ્રથમ મદ્યુરનો મતમંગ ખાઓ,
ખીજો જે કરો તે જાણો કાઓ.
દરિનામ બૂલ્યા એજ પડ્યો ખાઓ,
માટે તમે સદ્યુરને નિશદ્ધિન જાઓ;
એવું સમજ્યે આવે પાર,
મગે સાર, એકતાર,
મટે ખાર, આધાર,
નેતિ પાર, વિશ્વાધાર,

નામરહિત લેજો માની, માની કે તેજ જાની. સમજે૦

મગજેસતનામ, પ્રથમસદ્યુર દેવતાઓ દેવા,
તેની પ્રેમ કરીને કરો સેવા,
મગે મનમતા તે ગીદા મેવા,
રૂપ રંગ નહિ તેને ઝાળખી લેવા;
નહિ જાત, નહિ જાત,
નહિ માત, નહિ તાત,
નહિ દિન, નહિ રાત,

વાણી રહિત લેવા જાણી, જાણી કે તેજ જાની. સમજે૦

ગુરુએ જ્ઞાન જતાવ્યું શ્રીમુખ,
મારે મટી ગયું જન્મમરણનું દુખ,
હવે કરી આવવું નથી માતાની કૂખ,
મારી ભાગી મનકેરી બૂખ,

ઝોળખ્યું, આપ,
મટયો, તાપ,
નહિ પુણ્ય નહિ પાપ,
અઘાપ, જડયો આપ,

મહાપ્રલયમાં રહે તેની નિશાની, શાની કે તેજ માની. સમજે.

ગુરૂપાથથી (ગઈ) માયાની ફાંસી,

મારી મટી ગઈ લક્ષ્ય ચોરાશી,

ધેર બેઠા આવી જીમના ને કાશી,

એ તો છે સતલોકના રહેવાશી;

અનાદિ વસ્તુ આપું,

પાપ કાપું, છાપ છાપું,

દહે જાપું, મટયું દાપું,

ના સમજે તે તો અભિમાની, માની કે તેજ માની. સમજે.

પદ ૨ જી.

હરિચુલ ગાય તેને હરિ જેવા જાણો,

સમજ્યા, વિના તે મત શીઠ તાણો,

તાણો, કે હરિને જાણો. હાર. ૦ ટેક.

જે'કરે લાગા તેથી વા'લો મયા આધા,

સધુ સમજ્યા નહિતો બળ્યા એના વાગા,

આત્મા ચીને નહિતો મૂઆ હાક્યા નેનાગા,

એના મનના સંશય નથી જામ્યા;

દૃષ્ટિમાં આવે તેમ રીઝાય,

તે હરી ના દહેવાય,

તેને સરવે વેદ ગાય,

તેને જે જન ધાય;

તે મૂરખ કહેવાય,

હરિનું નામ મૂકીને જો લે પાણો, પાણો, કે તેને જાણો. હરિ.

હરિને પાપાણુ દહે તેજ ગણો,

એ તો સદા છે અખંડ ને ના યાય ખાણો,

મમજ્યા વિના ગાય તે તો રંડીરાણો,

તમે સમજીને પગલા માણો;

હરીને જડ દહે તે જડ,
સાંતો થઇ છે વડાવડ,
સાં થઇ છે બડાબડ,
જેણે શોધ્યું નહિ યડ,
તેણે જ્યો દયાગડ,

સમજ્યુ દીવો ક્યો રાણો, રાણો, કે હરિને જાણો. હરિં

હરિકે હુકમ બિન પત્ર નહિ હાલે,
પારો ચલાવે તે રીતે ચાલે,
રૂડો ખેત્ર બનાવ્યો મારે વાલે,
હરિ જન તો મગ્ન થઇ માલે;

એને નેત્ર નહિ કરણ,

એને બુદ્ધિ નહિ ચરણ,

એને એકુ નહિ વરણ,

એને આવે નહિ મરણ,

હરિ વસ્તુ તારણ તરણ,

સાચી વાત કહ્યું તેને જાણો, જાણો, કે તેને જાણો. હરિં

એ તો સમજ્યાનું કામ ને સાધન કરતો,

એ તો સમજ્યાનું કામ ને ધ્યાન ધરતો,

એ તો સમજ્યાનું કામ ને બોધ બરતો,

એ તો સમજ્યાનું કામ ને ભૂખે મરતો;

સમજે સદ્ગુણી દાન,

તેને આવે આત્મજ્ઞાન,

તેનું વશું વાણીનું વાન,

તેણે તોડે નહિ તાન,

તેનું અખંડ થાય ધ્યાન,

બાપુ સત નામસમજે તે તો શાણો, શાણો, કે તેને જાણો. હરિં

પદ ૩ જી.

અલખને જાણીકાદે તેને તો કહીએ જોગી,

મને તો બાવા યાઓ કે રહો બોગી;

બોગી, કે તે જોગી. અં ૨૬.

પ્રથમ તન ખોજી મન વશ રાખો,
ખોટી ખોટી વસ્તુ માહીથી કાઢી નાખો,
સારા સારા શબ્દ સદ્ગુણના આખો,
સારે વૃત્ત બાગું નહિ સદા રહું આખો;

એ સંત ગાવે,

જે જન ધાવે,

હાથ આવે,

તેને દાવે;

નામ સમજ્યા તેતો યથા છે અલુચ્છગી, રોગી, કે તેહ જોગી. અં

ગુરુ કૃપાયકી અર્પડ વર પામી,

સહુથી ન્યારો રમે તેજ મારો સ્વામી,

કોઈ આવી ના શકે રે તેની દામી,

કોઈ કાઢી ના શકે રે તેમા ખામી;

તે છે છેલ,

નથી મેલ,

નથી ફેલ,

રગ રેલ,

જડે મે'લ,

નામ જોતા, તો વસ્તુ જહુ મોઢી, મોઢી, કે તેહ જોગી અં

હવે સુરતા સખી સ્નામી સંગે આલી,

વહાલે મારે પ્રેમ કરીને જાંબ આલી,

હવે મુને વસ્તુ અમૂલ્યક આલી,

સારે ચઢી ગઈ ગાલતણી લાલી,

એક ગામ,

એક ધામ,

એક નામ,

સમય કામ,

ગુરુએ વસ્તુ આપી તે તો ઉગી, ઉગી, કે તેહ જોગી. અં

જન્મ મરણ મટે નહિ એજ સંગ ખોટો,

દમ બંધ કરો એજ વાળ્યો જોટો,

દરીને જડ દહે તે જડ,
 સાંતો થઇ છે વડાવડ,
 સાં થઇ છે ભડાભડ,
 નેણે શોધ્યું નહિ થડ,
 તેના ખર્ચે કાયાગડ,

મમજી દીવો ક્યો રાણો, રાણો, કે દરિને જાણો. દરિ

દરિદ્ર હુકમ મિન પત્ર નહિ લાવે,
 પારા ચલાવે તે રીતે ચાલે,
 રૂડા ખેલ બનાવ્યો મારે પાલે,
 દરિ જન તો મન થઇ માલે;

એને નેત્ર નહિ દરણ,
 એને જુજ નહિ ચરણ,
 એને એકુ નહિ વરણ,
 એને આવે નહિ મરણ,
 દરિ વરણ તારણ તરણ,

સાચી વાત કહુંકું તેને જાણો, જાણો, કે તેને જાણો. દરિ

એ તો સમજ્યાનું કામ ને સાધન કરતો,
 એ તો સમજ્યાનું કામ ને ધ્યાન ધરતો,
 એ તો સમજ્યાનું કામ ને ભોંધ ભરતો,
 એ તો સમજ્યાનું કામ ને જૂએ મરતો;

સમજે સદ્ગુણી, જાન,
 તેને ભાવે આત્મજાન,
 તેનું વળ્યું વાણીનું વાન,
 તેતો તોડે નહિ તાન,
 તેનું અખંડ થાય ધ્યાન,

ખાપુ સત નામસમજે તે તો જાણો, જાણો, કે તેને જાણો. દરિ

૫૬ ૩ જી.

અલખને જાણીકાદે તેને તો કહીએ જોગી,
 મને તો જાણા થાએ કે રહે જોગી;

જોગી, કે તે જોગી. અં ૮...

પ્રથમ તન ખોલ મન વશ રાખો,
ખોટી ખોટી વસ્તુ માંહીથી કાઢી નાખો,
સારા સારા શબ્દ સદ્ગુણના ચાખો,
સારે વૃ ભાગું નહિ સદા રહું આખો;

એ સંત ગાવે,

જે જન, ધાવે,

હાથ આપે,

તેને દાવે;

નામ સમજ્યા તે તો થયા છે અણુરોગી, રોગી, કે તેહ જોગી. અં

ગુરુ કૃપાયકી અખંડ વર પામી,

સહુથી ન્યારો રમે તેજ મારો સ્વામી,

કોઈ આવી ના શકે તે તેની દામી,

કોઈ કાઢી ના શકે તે તેમાં ખામી;

તે છે છેલ,

નથી મેલ,

નથી ફેલ,

રંગ દેલ,

જડે સેલ;

નામ જોતા, તો વસ્તુ બહુ મોઢી, મોઢી, કે તેહ જોગી. અં

હવે સુરતા સખી સ્વામી સંગે ચાલી,

વહાલે મારે કેમ કરીને બાંધ આલી,

હવે મુને વસ્તુ અમલક આલી,

સારે ચઢી માર્ગ માલતણી જાલી;

એકે ગામ,

એકે ધામ,

એકે નામ,

સધયુ કામ;

ગુરુએ વસ્તુ આપી તે તો ઉગી, ઉગી, કે તેહ જોગી. અં

જન્મ મરણ મટે નહિ એજ સંગ ખોટો,

દમ બંધ કરો એજ વાળ્યો જોટો,

હેઠે ઉતરે તો જમની ખાપ ચોટા,
આત્મદર્શીના અવર નવ જેટા;

આત્માદર્શી તેનું રાજ,
તે મહારાજ,
કરે કાજ,
રાખે લાજ,
ચલાવે ઝાઝ.

બાપુ નામ બાણ વાગ્યું, વાગ્યું, કે ઉડ્યો જોગી. અ૦

૫૬ ૪ ચુ.

બેદ બ્રહ્મનો બતાવે તેજ ગુરુ દાતા,
બીજ સમજ્યા વિના જડુ ધાતા,
ધાતા, કે ગુરુ દાતા. ટેક.

પ્રથમ અક્ષરાતીતને જાણે,
આત્મા ચીનો તે તો મત નવ તાણે,
પછી પુરૂષ પ્રકૃતિને પ્રમાણે,
એની સમજણ મનમા આણે;
મહત્ત્વ એજ માર,
અહંકાર, સ્વઅહંકાર,
. નણે ગુણ એક તાર, |

જેટલા ધ્યાને ધરાવે જાઓ, તેટલો પાસે એક;
૩૫ રંગ વિનાનો તદ્રૂપ થાશે, બ્યારે ધ્યાનનો ચક્રો મેક;
આપુ સહુ રૂપે રે, જોશે જગદીશ જશે. ગુરુજી

પદ ૫ મું.

જાનીઓ બતાવું રે, બંધ મુક્તિ આત્મા કેવો;
આખ મીચી જાપાડો રે, દહતા ધરા તો સેવો. ટેક.
સદમ બુદ્ધિહોયતો સમજશે, નહિ તો કરશે ન માયાકૂટ;
સેહકું સટ તો અમો બતાવું, પીઓ અમૃતનો છે ઘૂટું;
ખુંટ મારી ખોલું રે, કહું બ્રહ્મ જેવો નેવો. જાનીઓ
ચૈતન્યમાં દૃશ્ય કલ્પવું જાણો, બંધતાયું એ મૂળ;
ચૈતન્યમાથી કલ્પના છૂટવી, મુક્તિ જાણો સમૂળ;
દૃશ્ય વગરનું ચૈતન્ય રે, આત્મારામ રૂપ મેવો. જાનીઓ
તથા લીટીમાં ત્રિભુવન સમાયું, બ્રહ્મ વિધાનો ભોર;
આહા ઓહો કરી અક્ષણો, એવો નથી એ સોર;
ખરી છે એ વિદ્યા રે, ચિત્તમાં રૂડી મેવો. જાનીઓ
મહાશ્રમવડે અમો સમજ્યા છું, તે દેખાડ્યું પળમાંય;
ન સમજાય તો પૂછો આવીને, આંતરે નથી કાંઈ આંધ;
ઓખું ચટ કંઠનું રે, આપુ બ્રહ્મ એક દેવો. જાનીઓ

પદ ૬ મું.

ધડે ભરું પાણી રે, સૂરજ માંહી આવી પડયો;
ઘટાકાશ ભાર્યું રે, જાઓ તેની સાથે લડયો. ટેક.
ઘડામાં મારો સૂરજ હોતો તે, ભાગી નાખ્યો અલ્યા ભૂર;
ધડો ગયો તેની ચિત્તા નથી ભાઈ, (પણ) નાથી ગયો મારો સૂર;
એને ક્યાંહી દેખું રે, જુક્તિએ શેમાં જડયો. ધડો
એવે એક આવી કેહ રામોજી મુઆ, તેનો જીવ ક્યમે નવ જાય;
અતિ ધણા દુખિયા થયા, ક્રોધએ કરી નહિ સાય;
દ્રવ્યકાળે - જાળ્યા રે, જીવનો ચિંતા માંહી પડ્યો. ધડો
રાંગી ગુરુ કેદ એનો આત્મા જાળ્યો બાઈ, જીવતો મુવો અજાણ્ય;
જાનીને મુણી હરે બિચ લાગ્યું, અજાનીનું કું આણ્ય;
ઘટમાં જાઓ સૂરજ રે, ખીજો તેવો ઘટે તજો. ધડો
૮૮

જ્ઞાની કેહ સર્વ ન આવે જાવે, લાગ્યો એનો બ્રમ ક્રોધ;
મરે ન અવતરે આત્મા અલ્યા, શીદ દસાવે છે લોક;
રોક માનો માઈ રે, આપુ બીજને પાલો સડ્યો. ધરો.

પદ ૭ મું.

કહ્યુ કામ કહતાં રે, ટુને સાવચેત કરિયે;
સંશે જશે ભાગી રે, પછે ડરો નહિ જરિયે. ટેક.
અક્ષી સમુદ્ર તરવા ધારે, એ તે બને કેઇ પેર;
એવાં પક્ષીથી તરાય એતો, તરે ધણીની મે'ર;
સાગર તરવો સાચો રે, નામ સુણી મન ડરિયે. કહ્યુ૦
અક્ષીને તો ડર લાગે, અમે સમુદ્ર કેઇ પેરે તરિયે;
પણ ગરડને અલ્યા બધ છે તેનો, તન મન માંહિ જરિયે?
નથી તેનું કારણ રે, વધાર્યું બગ દરિયે. કહ્યુ૦
તેમ સંસાર સાગર મૂકને મોટો, જ્ઞાનીને મન છે ખાડ;
ગુરૂપા નવ હોય તો જાણ્યો, સાગરમાં ખડક રૂપિયા પા'ડ;
આડ બીજી મોટી રે, તરિયે ગુરૂને વરિયે. કહ્યુ૦
'એ સાયર જે કોઇક તરેલા, તેનાં કહું એધાણ;
'ચિત રાખીને સુણશો તમે તો, જાણો પદ નિરવાણ;
આપુ. સસ બોલે રે, સરાવ્યા નવ સરિયે. કહ્યુ૦

પદ ૮ મું.

જુઓ તમે જ્ઞાની રે, અમે ઝાળખાવી દઇએ;
થતા નવ માની રે, પિયાસો આ પાન્યે. ટેક.
સંસારરૂપી નાટક ઉભો, આવે વિધ વિધ વેપ;
તારક હારક જાળક તેમાં, બની આવે બેશાબેશ;
જોનાર તેહ જુવે રે, જ્ઞાનીને કેવા કહીએ. જુઓ૦
સ્વસ્વરૂપભૂતર્થતત્ત્વ માત્રે, વાસ વશ્યા ગુરૂ દેવો;
દેહાતીત થયેલા એ તો, તજી કરી અહમેવો;
ટેવો સુણો તેની રે, મારગ મોટે વદીએ. જુઓ૦
મારણ મોહન વશિકર્ણ જાણે, લાવે તેના રૂડા બેખ;
જ્ઞાની દૂરથી સર્વ નિહાળે, એક જગાવી અલેખ;
દેહ જુવે દૂરથી રે, આપણ પાસે રહીએ. જુઓ૦

દુઃખ યાય તો તેના ધર્મ જાણે, સુખ યાય તો નવ કંઈ,
ભટકી ભટકી તમે મથી મરો પણ, જડશે એવા નહિ સાંધ;
જાન અર્ક ઉગે રે, બાપુ બાહરે નવ જઈએ. જીએ.

પદ ૯ મું.

નથી સગા જાણજો રે, આત્માને કાઈએ;
સુખ દુઃખ દંઢ એ તો રે, ઉપરથી જોઈએ. ટક.
ગાડી કરી તમે બેસવા માટે, રાખ્યા ચોધરી આર;
દોડાવતાં ગાડી ગઈ ભાગી, ઢડા યઈ ગયા આર;
ચોધરીને શેનું રે, રડવું આવે કે રોઈએ. * નથી.
મન મસ્તાનું ચઈ જાય ભાઈ, વસ્તુને શો સંબંધ;
ઘોડે ચડશે ને પડશે પાછું, અદ્વૈતાશે ભીતે અંધ;
વસ્તુ એ તો ન્યારી રે, ખોટ તેની જોઈએ. નથી.
ઘોડા ચઢે ને ધુધવે પાણી, સાગરને શું હોય;
તેવા ઉપર તો યાય તરંગો, સાગરને મન નહિ સોય;
પૂર્ણ એ તો પૂરો રે, તાલમેલ ના ટોઈએ. નથી.
લાકડું માંકડું કે પંખીડું, જેમ માણસનું સગું યાય;
તેમ વિષવાદિક તો જાણો તમે, જીવના કંઈ ન લેલવાય;
અલગ મારો વાહલો રે, બિરાજે ખરી સોઈએ. નથી.

પદ ૧૦ મું.

સગપણ બતાવું રે, દેહને આત્મા તાણું;
વિચારો મનથી રે, મમજી તમે ધાણું ધણું. ટક.
સરોવર માહે કમળ બિગે, ખીચે હજાર પાખડી માહી;
રંગ બેરંગની ભાત દેખાડે, જોનારાને બંહી;
રીઝે જોઈ લોકો રે, સગપણ સારે જન્યું. સગપણ.
ઉદર માહીથી ઉપજાવ્યું, નાનું મોટું કર્યું સાર;
સલાડ્યું ઉઠાડ્યું જોશે, માચવ્યું વારવાર;
તોડ્યું આવી હાથી રે, સગપણ ગણ્યું ના ગણ્યું. મગપણ.
જોવા માત્રથી સગપણ દીસે, જોનારાની આખ;
ઉનાપાણીમા ઝપલાઈ જાણી, મરે કોણ રડે માંખ;
તેવું આવે રડવું રે, કમળ સર સગપણ. સગપણ.

તેનું છવ શરીર ધરે છે, વળી તે માથે સગાઈ;
 બ્રમથી બાસે જુદાઈ છે, નહિ જાણો જૂદો જડુસાઈ;
 અયમ વમે દેહથી રે, વાણીએ કેમ વાણુ સગપણુ.

પદ ૧૧ સુ.

બાપો તમે જોઈ રે, સત્ કે અમત્ હશે;
 ખતાવો, સોઈ રે, જ્ઞાન કંઈક હદે વસે. ટેક
 ચાટકુંલક તમે પ્રતિમિજ જુઓ, ખઈ કે ખોટું એહ;
 તરંગમા અલ્યા તેહ દેખારો, પાણી તેલ ધીમા જોહ;
 ખઈ કે ખોટુ રે, કવિઓ કહો નવે રસે. બાપો.
 જો ન સમજાય તો હું મમજાયુ, ન લાગે કંઈ વાર;
 અનિર્વચનીય જાણી રહવું, કમો કરવો ન ઉચ્ચાર;
 સાચું છે અમાઈ રે, સોનું જાણો કરાણી કમે. બાપો.
 તેમ પરમાત્મા જાણો, શરીરનોજ સંબંધ;
 સાચો નથી જૂદો નથી, જેમ જેલ ને જેલનો દંધ;
 એ તો વાત એવી રે, જાણે જેહ આધો ખસે. બાપો.
 માયુ નથી જૂદું નથી, એ માનવાની મરજદ;
 હદ જેહદની વાતો જાણે, તો તો છૂટી જાયે વાદ;
 નહિ તો રેહ ઉભો રે, જ્ઞાન જ્યમ પડયે બસે. બાપો.

પદ ૧૨ સુ.

જળમા અલ્યા જોજે રે, શું શું તણાઈ આવે;
 પથ્થર લાવે તાણી રે, કાઠ નવ કૂડો કાવે. ટેક.
 વાહણમા બેશીને આવે જાવે, લોક તો અપરમપાર;
 ખૂડી જાયે તો જાય જનમમા, જળને સ્નાન સત્ત છે સાર ?
 નથી એને કાઈ રે, આવો જાવો જો કાવે. જળમા.
 જાણો તેમ પંચભૂતનું પૂતળુ, આવ્યું આત્મા સાથ;
 ખૂડે કે તરે એને શું લાગે, અજગો ગિરાજે મારો નાય;
 ખાધે ન ખાવે રે, દેહ મૂડી જો કાવે. જળમા.
 એને દુષ્ઠ નહિ ને સુષ્ઠ નહિ, અવિચળ આપે એક;
 અખંડિત મારો વાહલો ગિરાજે, ખરી રાખી જોજો ટેક;
 વિવેક વિચારો રે, તજી ગોપી જો માવે. જળમા.

એવી જૂદાઈ છે આત્માની સંગે, સમજે તો યાય સમાઈ;
નિષ્પા છે ખરૂં એહ બાઈ પણ, જાણ્યે બેસો તમે નાહી;
સુખ તેથી ચારો રે, બાપુ બળશે પ્રહ્મ લાવે, જળમાં.

પદ ૧૩ મું.

જૂદું નથી કોઈ રે, સત્તા એક પ્રહ્મની બની;
ખરૂં કહું તેને રે, સુણજો સહુ વળી વળી, ટેક.
તરંગો તજે ઉપર યાય પણ, એનું તપાસો મૂળ;
જળની સત્તાએ એ તો ઝળમે, જેમ મુઝે અનુકૂળ;
સત્તા એક જળની રે, જોરમાં ઝાઝી મળી. જૂદું
તેમ આત્માની સગાઈથી કાંઈ નથી અજાણું, ચિત્ત આદિક ચાર;
પદાર્થ સર્વ માહે છે સત્તા, આત્માની અવિધાર;
સાર એ સમજે રે, પ્રહ્મમાં જશે બળી. જૂદું
જેમ સાચરતું જળ તરંગમાં તે, ખાડમાં તેનું ડોળ;
અલન વલનની એજ અપજતા, સાચું નહિ કાંઈ હેમ;
તેવું કહું ખીજું રે, સંશય જશે ટળી. જૂદું
મનુષ્યાદિકમાં અપજતા જોઈ, આત્મા દર્શો તેવે રૂપ;
પત્થરમાં અપજતા નહિ લાં, તેવો દર્શો અનૂપ;
પત્થરમાં જે વસિયો રે, બાપુ, તુજમાં તેહ જળી. જૂદું

પદ ૧૪ મું.

જૂદું નથી કહેની રે, જીવ તે તો સમરે બધો;
નિચે થયો મનનો રે, લારે તું તો આપે તર્યો. ટેક.
પાહડ માંહી જીવ છેને ઝાડ માંહી જીવ છે, લાકડે વસ્યો ભગવાન;
જે રૂપે એ તુજમાં બિરાજે, તે રૂપે બીજેવાન;
રૂપ નહિ ખીજું રે, સમજ્યો તેના અરથ સર્વ. જૂદું
રથાવરને જે તું તો તપાસી, દર્શો તને દીનાનાથ;
જંગમમાં પણ જેવડો તેવડો, તદ્રૂપે આવે એ તો દ્વાપ;
આત્માવત્ સર્વે રે, કેવો એવું એલ ક્યો. જૂદું
એટલું સમજે જેહ જોગીજન, બોગી સમજે યાય જૂપ;
એ સિધ્ધાંતથી સમાન દષ્ટિ, યતાં બને તદ્રૂપ;
અલૌકિક બાસે રે, રખે તું જાયે ડરો. જૂદું

અજ્ઞાન છે આત્માનું કદમ્બુ, મોટા છે આત્મારૂપ;
એમ સદુ જ્ઞેનાં આત્મારૂપે, જેમ હૃદયતી ને ધૂંપ;
ચૂપ થઈ રહેતું રે, બાપુએ તો આત્મા દર્શો જુદું

પદ ૧૫ મું.

જેદ બનાવું રે, પડેયો હું તો જીવતણો;
મમજીને લેજો રે, તેથી પાર શિવતણો. ટેક.
।શવ પ્રતિબિંબથી અજ્ઞાન અંશ રોબે, ને તો જીવ દેહવાય;
તે જીવ બંધાયો દેહ પિંજરમાં, અજ્ઞાન જેની મેવાય;
ધારે પ્રાણ તેથી રે, જીવ મોટો એજ બન્યો. બેદ૦
અર્હકરની એધારણુ ધારે, સારે, કહેવાયે હું;
નિશ્ચય કરે તો બુદ્ધિ કેહવાયે, હુંપદમાં હું છું;
સંકલ્પે મનહું રે, તારો જીવ અમે ગણ્યો. બેદ૦
કલ્પનાથી અજીવ નીપાવે, પ્રકૃતિ પડિયું નામ;
મોહવડે બંધાયો મારે, દેહરૂપિયું એ ગામ;
અજ્ઞાને જડ જણોરે, કૈતન્યે એતન શણ્યો. બેદ૦
એ રીતે અજ્ઞાન ને મેનન્યક્રાંતિ, મલ્યે કેહવાયે જીવ;
મન મતિનાં નામ એજ ગણાવે, ન્યારો છે બાઈ શિવ;
બાપુ વાત જીડી રે, જાણે શુર પાસે બણ્યો. બેદ૦

પદ ૧૬ મું.

સંસારનું કારણ કિયું રે, તે તો આજ દાખું તને;
શુરએ સમજાવ્યું રે, જેવું તેવું બાઈ મને. ટેક.
કારણ સંસારનું જીવને માનો, સમજી સારી પેક;
અથવા તો બાઈ ચિત્તને માનો, ખીમને વળગી વેક;
આવે તપાસું રે, તમે બાઈ મારી ક્રો. સંસાર
દેહ અલ્યા એ તો હલકામાં હલકો, મુગો કહે સંતલોક;
એને કાંઈ ન કારણ ધારે, ધારે તો ધારતું ફોક;
એણે શું કીધું છે રે, આવિયો જે નિધને. સંસાર
આત્મા તો અવિનાશી અખંડિત, સંસારી ન કેહવાય;
હીંચકા ખાતો જીવ છે કારણે, મોલ્યા વિના ન રેહવાય,
માનો માઈ સાચું રે, લોભ નહિ તને ધને. સંસાર

એ દારણુ રૂપનો નાશ નથી, જડ દેહ ગયે જીવ જાય;
ખીજા માહી જઈ જેસે એ તો, જેમ ઘડા પાણીનું યાય;
બાપુ ખરી વાતો રે, સમજાયે નહિ જ્ઞાન વને. સંસારનું

પદ ૧૭ મું.

બ્રમળળ ભાગો રે, તો તો પાગો મુક્તિને;
બ્રમ કાઢી નાખો રે, જણાવું જુક્તિને. ટેક,
જાગાડિયું એક હાથ લેઈ, ફેરવે બાળ અપાર;
અગ્નિ ચક્ર નહિ પણ ચક્ર દેખારો, મિથ્યા એ વિચાર;
બ્રમ છે એવો રે, ભગ્ને નવ જુક્તિને. બ્રમ
તેમ ચિત્ત તાઈ જે બ્રમમાં પડ્યું તો, તેની ન કરવી વાત;
ખરા ખોટાની એહ ભૂલવશે, જાત અને વળી ભાત;
સમજો શાણા રે, તજો એવી રૂક્તિને. બ્રમ
ખોટું જાત તે ખઈ કરી કંહરો, ચિત્ત બ્રમનું એ કામ;
શાણા સમજને અટકાવે, ભૂલાવે પરમધામ;
નામ જાય નાશી રે, જોઈ ચિત્ત મુક્તિને. બ્રમ
બેદ સમજ્યો તેને બ્રમ ભાગ્યો, બીજને ભાગ્યો અપાર;
કોને પડી તે સમજાવે તેને, ખઈ કહે નિરધાર;
બાપુ હોય પુણ્યે રે, પામે વય મુક્તિને. બ્રમ

પદ ૧૮ મું.

રૂપો પ્રાણ દાખું રે, પમથિયે પેહલે ચડો;
કામ યામ ભાખું રે, પડરિપુ સાથે લડો. ટેક.
ખોલવું તો ભાઈ લાગે સેહલું, કરવું કંઈ છે કામ;
અનુભવેલું અગ્રો ખતાવું, રીઝશે આત્મારામ;
કામ ધારો તાઈ રે, જડનાથ જાયે જજો. રૂપો
નજરથી લઈને ખાર આંગળ લગી, નીચેનું જે આકાશ;
જેહ નિર્મળ અતિરો સાફ, રોક્ય અશુની દૃષ્ટિ ખાસ;
મન માંહી રોકો રે, જોઈએ ન કાંઈ જડો. રૂપો
એમ આંખ અને મન રોકી જોજો, ઘડીબર તુ નિરધાર;
મયન વલન એ જુલગે સારે, પ્રાણ તારો અવિધાર;
સલનો સાખી રે, સામે આવી અગ્રો રૂપો

એ રીતે તો પ્રાણુ રૂપાએ, દેખાણું દર્શાત;
 કરી નેશો તારે તો સમજાવો, ખરું જોડ સિદ્ધાંત;
 બાપુ નામ સાચું રે, બીજો સદુ જૂઠો સડો. રૂપો.

પદ ૧૯ મું.

હૃદય સમજાવું રે, મુણે ને તું મારું;
 બેઠ જતાવું રે, જાણે તું મારું સાઈ. ૨૬.
 તારા દેહને તુજ બરી ને, યાને વેળો સાત;
 હૃદય તેમાં ક્યાંકી વમે તે, મુજને કહે સાક્ષાત;
 વાત માન સાંચી રે, જુરૂં નથી એ ખાઈ. હૃદય૦
 હૃદયનાં બે બેઠ બજે છે, તેના મુખ વિચાર;
 માનવાળેવું નહિ માનવાનું, એવા એજ પ્રકાર;
 તે સંભળાવું રે, લાગે તને નહિ ખાઈ. હૃદય૦
 છાતી વચે જે હૃદય છે તે, નહિ માનવાનું માન;
 અખંડ અનુભવ નામ છેજેવું, માનવાનું તે તો માન;
 સાન ધર્ય એવી રે, ચિત્ત રૂપે 'ચાઈ. હૃદય૦
 એ હૃદયની વાત અજાણ, સંભળાવીશ હું આજ;
 મુણવાંને એક કાને યાજો, અમો સુખ્ય એમ રાજ;
 બાપુ જોલે સાચું રે, સમજે તેને તો ખાઈ. હૃદય૦

પદ ૨૦ મું.

માનેહું મનાવું રે, હૃદય હવે હું આજે;
 કાંઈ નવ જોધએ રે, અમારે તો સાજે. ૨૬.
 માનેહું હૃદય એ તો જાણો, દેહમાં છે ભાષ બાઈ;
 અંદર પણ એને માને છે, જોગી જાનિ અપાર;
 કોઈ કોઈ ત્રીજું રે, કહું હું તારે કાજે. માને૦
 બાઈ દેહાદિક ને નથી તો, બાહરબીતર નથી એડ;
 પણ એ તો છે મુખ્યમાં ભાષ, જાણો નિઃસંદેહ;
 જગત છે એમાં રે, ધૂનિ ધૂન ગાજે. માને૦
 હૃદય કોઈ કે આત્મા કહો, બેનો એક વિવેક;
 હૃદ બેહદની વાતો ન્યારી, જાણે જે ધારે બેખ;
 ખરી વાત ખાતે રે, કહું હું તારી હાજે. માને૦

અનહદ વાળું વાળે જ્ઞાનીને, સમજે ચતુર સુખાણુ;
વાત અગ્નયજ અવનવી એ તો, ચેતે ન પંડિત પાહણુ;
બાપુ જેવા જાણે રે, ગુરુ અનહદ વાળે. માને.

પદ ૨૧ મું.

નરસંધિ જાએ રે, અમે દરશન કરવા;
પૂજા જા કરીએ રે, પ્રભુ પરસન કરવા. ટેક
સ્વકલ્પેહું રૂપ લાં જોઈએ, કરીએ તેને પરસન;
નરસંધિ અમે બાહર બેસાડ્યો, કરીએ તેનું દરશન;
પ્રાણુવાયુ રેલ્યો રે, બાહર તો ભરવા. નર૦
આવાહન ને પૂજા અમારી, જોઈ રીઝવા તૃસિંહ;
લાડેલાંહી તો કાંપવાલાડ્યો, રસ્યો રંગ્યો જે સિંહ;
અમે પૂજા માંડી રે, લાડ્યો દેવ તો ડરવા. નર૦
અમારે અમારો પૂજવો, ડરાવાનું નહિ કાંઈ;
ગાડા શેલા લોક જો જોખોલે, મહારાજ આપજો દામ;
લેશે દામ એ તો રે, કારજ એહ ધન હરવા. નર૦
અમે અમારી પૂજા આરંભી, તે તો કરીએ હાલં;
નરહરિ આત્મા પ્રસન્ન થશે તો, છૂટશે સહુ જંમળ;
બાપુ કરે પૂજા રે, અરથ ગરથ સરવા. નર૦

પદ ૨૨ મું.

પડ્ડરિપુ ઉપર રે, બીરાજે તૃસિંહ તમે;
ઉર્મિઓ આડી રે, દબાવે તૃસિંહ તમે. ટેક૦
મનસા ફલ તો છે મારી પાસે, નહિ મોગરો શુલાખ;
મતિકેરી અમે ભરીયે ઝારી, નરસંધિ આ છાખ;
રીઝો તમે દેવા રે, આજ કેમ બાહર ગમે. પડ્ડ૦
તૃણ્યાની તુલસી અમે બનાવી, તૃણ્યા દરી જડ જાણ;
જડ તો ભાઈ જડને ચઢાવી, મારા તૃસિંહને સોંપ્યા પ્રાણ;
પૂજા કર્ક એવી રે, જાણે દેવ જેવો સમે. પડ્ડ૦
અક્ષર તો અક્ષામણુ મારી, રૂપ જાણો નિરવાણ;
અક્ષાવે તેને એહજ અર્પું, મારા નાથને મનોહર વાણ;
પૂજા ધરે પૂરી રે, સાચું એ તો અહીં દમે. પડ્ડ૦
૮૫

દક્ષણા ડામાડોલજ માનો, દિલ માઈ જેહ વાર;
 મારા પાદલાને તો જુદિનિર્મળ, દક્ષણામાં આપી બા'ર;
 પાર બાપુ પામ્યો રે, મિત્ર કહે રીઝ્યા અમે. ૫૨૦

૫૬ ૨૩ મું.

સંસાર નથી સાચો રે, જુરાડે બે ભગથી;
 વતે તે વહે નહિ રે, તોડે રંગે રગથી. ૮૬.
 અલ્યા સમજ્યા માંહી તું રાજયયો, તે રાજ શું રેશ;
 નગીશ ત્યારે ગરીબ ધર્મશ તું, સાઈ માઈ કેને કેશ;
 એન એતાવું રે, ડર તું ખરા ખગથી. સંસા૦
 એ સ્વપ્નુ તેવું આ તું સમજજે, નાતું મોટું એહ બેદ;
 જોડાને બાધ ખઈ માને તું, ન માને કહું જે વેદ;
 બેદ જય બાગી રે, જ્ઞાનતણી રાગથી. સંસા૦
 ગર્ભવાસમાં તું કેવું કહેતો તો, જે કહે તારાં પુરાણ;
 કાટેલા હોતો તમે વિચારો, શું કહેછે કુરાન;
 સંભારો સાચું રે, છૂટ્યા શેણે ભગથી. સંસા૦
 માઈ માને તો જાણ તું એવું, નાના મોટા સમજ્યાં માન;
 બન્ને મિથ્યા જાણજે તું તો, સમજી સારી સાન;
 બાન ન જૂલીશ રે, બાપુ વહે વગથી. સંસા૦

૫૬ ૨૪ મું.

કૃષ્ણજી . કાળા રે, મૂકે તમે સદ્ આજ્ઞા;
 મોરલીવાળા રે, પ્રકટયા તમે ગોવાળા. ૮૬.
 ગોવર્ધન ધરીને, ગડચાં રાખી, મારી નાખ્યા રિપુવાધ;
 ગોપીની સાથે રાસજ રમિયા, ઝગ્યા માટે નવ કાધ;
 સાધ તમે સાચા રે, નયવી હરિ બાળા. કૃષ્ણજી૦
 કામ કરીને કીક વિઠાયો, ક્રોધ કંસનો ક્યો ધાત;
 લોભ અમાસુર કીક સવાડ્યો, મોહ અજગરને મારી લાત;
 મદ નાગને નાથ્યો રે, ખરા મુરલીવાળા. કૃષ્ણજી૦
 મત્સર તુણાવર્ત હરજી તોડ્યો, ગાજ્યું ગોકુળ ગામ;
 ઉર્મિ પૂતના મારી નાખી તેણે, જુગમાં ગવાયું નામ;
 અલભેદ જાણ્યો રે, હરજી હતા આજ્ઞા. કૃષ્ણજી૦

એવા કૃષ્ણનું વર્ણન કરતાં, તરી ગયા વેદ વ્યાસ;
અહાનંદ બલોરે ભજવ્યો, ગાય શું બાપુદાસ;
નમું અહા રૂપે રે, કરૂં રસ્તે ઢાળા. કૃષ્ણજી

રતનદાસ.

ચેલૈયાનું અરિવ.

૫૬.

કવિ-ગેઠ સગાળશા સાધુને એવે, વાણીઓ પાળે પ્રત;
નાભ્યાં સાધુનેરહા અપવાસી, ત્યાં બાવોજી આવ્યા તરત;
કૃષ્ણજી કોડીઆ યજ્ઞને રે, રૂપ અતીતનું લખને રે.
ચંગાવતીએ ચણુંમૃત લીધા, નવરાવીને નાથ;
પલંગ ઉપર પધરાવીને, આગળ જોઆ બે હાથ;
ખાતેબોજન ખીરના કીધાવે, પીરસીને આગળ દીધારે.

સાધુ-ખીરને રોટલી જમતા નથી ને, નથી અનનો અહાર;
તમે મહાજન અમો માસના અહારી, એમ બોલ્યા કીરતાર;
વચન ન બોલ્યા બાપુ રે, સમજીને લ્યોને સાધુ રે.

કવિ-કસાઈ વાડેતો મહાજન ચાલ્યા, ચંતાડી લાવ્યા માસ;
ચંગાવતીએતો રસોઈ કીધી, જમાડવાને મહારાજ;
વાસર ઢાળે નરને નારીરે, જમોને દેવ મોરારી રે.

સાધુ-માટી તો માણસની જોઈએ, અન્ય માટીનો ન ખ્યાર;
અધોર પંથી અમે કહેવાઈએ, ખેડુ ખાંડની ધાર;

કવિ-વાણીઆ પ્રતજ કૃણશે રે, અવિનાશી આવી મળશેરે.

સગાળ-માગ્યું વેચાથી માણસ ન મળે, મન કરોને વિચાર;
ચંગાવતી તો એમ કહે છે, ચેલૈયાને સંહાર;
વાતું તો યાશે વસેકે રે, કરીએ શ્રીચાલને લેખેરે.

મહેતાજી-મજુતર મુકીને ભાગ ચેર્યા, માન મારી પરતીત,
મા બાપ તારા મારશે જુને, આંગણે આવ્યો અતીત;
ધુતારો ધુતી જશે રે, કરી પસ્તાવો યારોરે.

એલેયો-એશુ બોલ્યા સ્વામિ હમારા, માવતર મુક્યાં દેમ જાય;
 નવમદીના જેણે ઉદરે રાખ્યો, શુભ ઓર્સીંગણ યાય;
 ભક્તિ મારા શીશને આટેરે, શું યાશે મન્યુક માટેરે.
 હરે મારું નો બોમીજ બાગે, બોરીંગ ન ગીલે બાર;
 મેર પર્વન તો ડોલવા લાગે, આકાશનો આધાર;
 મેરામણ માજ મૂકે રે, એલેયો સત્ય ન મૂકેરે.
 કવિ-શીખ માગીને ચાલ્યો એલેયો, આવ્યો પોતાને હાર;
 માતાશુ મુખનાં વારણાલીએ, નીસામે બરાય નાર;
 આવતો ઉરમાં લીધો રે, પોતાણુ પલંગે દીધોરે.
 એલેયો-કરવું હોય તે કરીલ્યો માતાશુ, શીદ નાંખો નિશ્વાસ;
 સજળ મનખો એલેયાનો, સાધુ બહે જેતું માંસ;
 આજનો તો ધન ધન દાદાડોરે, જુગને દીનાનાથ જમાડોરે.
 કવિ-માત પિનાએ મળી કરીને, છેલું એલેયાનું શીશ;
 અણુધટતું તો એણેજ કીધું, જમાડવા જુગદીશ;
 મચાવ્યો ખેલ અકારો રે, પ્રભુ મારાં પારણ્યાં કરોરે.
 સાધુ-નાથ કહે મારી નજરે કરોને, સાચું તમારું સલ;
 મસ્તક ઉપર માયા લગાડી, એમ અવિનાશી કહે તરત;
 તપસી સલને તાવે રે, રૂદીયામાં સંદેહ નાવેરે.
 ખાંડણું ખાંડો ગાઓ મુખેથી, પેહેરો અવનવાં ચીર;
 આંખડીયે તમે આંસુ ન આણો, મનથી મુકા નવધીર;
 સલવાદી સાચાં સતી રે, એમ કહે જૂનો જતીરે.
 કવિ-ખાંડણીઆમાં પછે મસ્તક ખાંડ્યું, મળી પિના ને માય;
 આંખડીયે જોણે આંસુ ન આણ્યાં, કરખે હાલરડાં ગાય;
 બોજનીયાં બાવતાં કીધાં રે, પીરસીને આગળ દીધારે.
 સાધુ-સતવાદી તમે સતિયા સાચા, અટક અમારે એક;
 વાંઝીયાનું બોજન જમતા નથી, એમ અવિનાશી કહે;
 મળી તમે નર ને નારી રે, વાત જૂઓ ને વિચારીરે.
 કવિ-સગળશાને મનમાં ચોરી, ખીજું ન મળે બાળ;
 ભગવાન અદીથી ભુખ્યા જાય તો, નિશ્ચે ખુટ્યો કાળ;
 બંદગી તો સંતની કરીએ રે, નીકર વણુ માર્યાં મરિયેરે.

૧-શેઠ સમાજશા કહે છે અમારે, પૂર્વ જનમનું પાપ;

ગો,ત્રીયા મારેલ, ગુરૂ સંતાપેલ, મારેલ મા ને બાપ;

હુંગરડે દબ લગાડ્યો રે, તે તો મારો ખેલ બગાડ્યો રે.

૨-ચંગાવતી કહે છે અમારે, પાંચ મહિનાનું આધાન;

બસે પધાર્યા સ્વામિ અમારા, આજ અમારે બોવન;

ધણી હરી તુજને મેં ધાર્યો રે, તમે મારો ખેલ બગાડ્યો રે.

૩-કવિ-ચંગાવતીએ તો છરી લખને, પાળી મારી પેટ;

અચાનક આવી હાથ ધરિયા, જોઈ પ્રજાએ ઝાઝી ટેક;

સાધુ-બલી સતિ ભક્તિ તમારી રે, માગ કહે મુક્તિ મુરારી રે.

૪-કવિ-ચેલૈયાને સજીવન કીધો, બેઠો રમે છે બહાર;

સદાય રાખો ચણું તમારે, છોજ દીનદયાળ;

ભૂધર દેજો ભક્તિ તમારી રે, માગું હું તો મુક્તિ મારી રે.

બચુતો ગણુતો આવ્યો ચેલૈયો, લાગ્યો નાથને પાપ;

માતાયે મોતીડે વધાવ્યો, હમડે હરખ ન માય,

દાતા રે તો દરશન દીધાં રે, લાસાવા લાખેણી લીધારે.

સગાળ શેઠ ને ચંગાવતીએ, લીધું હરી બજવાનું નીમ;

ગુરૂ પ્રતાપે બણે રતનદાસ, કહોને છોકું કીમ,

મોહનને મળવા માટે રે, બાવું વેડુંકની વાટે રે.

પ્રહ્લાનંદ.

એ સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયનો સાધુ હતો, ને લાવનગર

પાસેના ગઢડામાં રહેતો હતો. સંવત ૧૬૦૫માં

એણે જેહુ તત્ત્વો લખે.

દાણુલીલા.

કંઠવું ૧ છું.

ગોરસ લખને ગોપીકા, ચાલી વેચવા કાળે;

આડો ઉભો આવીને, વચમાં મળ રાળે.

મટ્ટી લીધી માથે, ગાલી મલીવાલી;
 ઓર્થોતાના આવીઆ, વનમાં વનમાંલી.
 મારગ રોક્યો માવજી, આડા ઉમા છે આવી;
 કૃષ્ણ-આવ ઓરી મલીઆરડી, એમ કહીને જોલાવી.
 મહીકું તાફે અમે લુટશું, ઉભી રહેને મલીઆરી;
 સાચું જાણે સુંદરી, લેશું રીત દમારી.
 ગોપી-જાણે ઘેને જાણવા, વાટે રોકે મા વહેતા;
 અમે મહાજો રાખીએ, તમ સાચું રે કહેતાં.
 સમન્થા વીના નવ ઝાલીએ, પરનારીનો છેડા;
 પ્રજ્ઞાનંદ કહે રહો વેગળા, મેલી દ્યોને રે કડા.

કડવું ૨ જી.

કૃષ્ણ-કેડા અમે કેમ મેલીએ, રીત લાગે તે લેશું;
 ઘન લીધા વિના સુંદરી, જાણ કેમ કરી દેશું.
 દલાડી ઓરી માફે ઘણું, જાતીતીરે જાની;
 જોખન ધનનાં જોરથી, યદ્ય હાં મસ્તાની.
 આજ મળી હાં એકલી, મહીકું નહીં મેલું;
 ઘણું અમાફે ચોરતાં, શું જાણ્યુંતું પેલું.
 ગોપી-કેરે રહેને કાનજી, જોયા જેવું રે યારો;
 રહીએ રાગના રાગમાં, હુંદી નહીં લેવાશે.
 મુખકું સંભાળીને જોલીએ, મ કરો જોરાજોરી;
 દીકા વીના નવ નાખીએ, કોઈ ઉપર ચોરી.
 દુરીજન લોકો દેખશે, યારો નામ શું હું;
 પ્રજ્ઞાનંદ કહે વાલમજી, મહી ટાંક નહીં આણું.

કડવું ૩ જી.

કૃષ્ણ-ટાંક લેવું નથી માહેરે, મટ્ટી લેવી બાધી;
 ઉભી રહે અલખેલડી, આજ જોલંતાં લાધી.
 પુતો કેને નથી ગુંનતી, મજરાલી મનમાં;
 ઉપર પ્રગટ દેખાય છે, હલકાઈ તારા તનમાં.
 પીક દેખાડજી કંસની, તું બરાણી હાં બલમાં;
 કુડારે જોલી કામની, જોલેજ રે જસમાં.

ગાંધી-રોડ રોડ હું તમને ઓળખું, હમણાં યયા છાં દાણી;
એવું બોલો છાં આઠરૂં, કાના શું તમે જાણી.
હમને તે હલકા દીઠડા, તમે લક્ષણના ભારી;
રસીઆજી નવ રોટીએ, વનમાં પરનારી.
કુડારે બોલી હું કામની, તમે સાચું ગાડું;
ખસાનેદ કેહે વઢવા જેવું, શીદ બોલો છાં આઠું.

કડવું ૪ મું.

કૃષ્ણ-આઠું તો કાંઈ નથી બોલતા, દાણ દેને તું માઈ;
નહી તો વીખારે વાટમાં, મહી માટલું તાઈ.
ગરવ ભરી તું ગુજરી, જોખનની તું માતી;
દહાડી દહાડી સો દેખતા, દાણ ચોરીને ભતી.
કેહેને જઈ તું કંસને, દાણ લાગે તે દહને;
મોવડ આવે માતુની, વેહેલું દલ લધને.

ગાંધી-કરીયે નહી કાઝી કાનજી, પરનારીની હાંસી;
ખલ તો તમાઈ જાણીએ, આવ્યાં છાં નાશી.
દહાડી અમે અહીં ચાલીએ, દાણ કે દિન દીધું;
ખોશો મા ઠાલી આખરૂં, કહીએ હંધએ સીધું.
લાડકવાયા લાલજી, એલફેલ ન બોલો;
ખસાનેદ કેહે જોરાવરી, શીદ ખાઝતા ડોલો.

કડવું ૫ મું.

કૃષ્ણ-મુજને અચંબો થાય છે, તું દીકામાં છોટી;
સાચુ બોલ કોણે સિખવી, આવી વાતુરે મોટી.
મહીની મટ્ટી ઉતારીને, અહીંઆં આવ જો ચોરી;
નાની વચમાં નાર તું, શીખી દાણની ચોરી.
આવુંરે રૂં આજથી, તુમાં લક્ષણ ભારી;
માને ઉતારીશ માનની, ધીરી રહેને ધુતારી.

ગાંધી-નાર રૂપાણી જોખને, ઘેલા થાવ મા લાલા;
મોધી છેરે આવજી, મહીની ગોળીવાલા.
ધુતી કહી તે મુજને, તમે મેળુલું દીધું;
કોહેને તમાઈ કાનજી, અમે ધુતી શું લીધું.

લાજ જોયો તમે લાલજી, માણસમાં મારી;
અભાનંદ કહે અમે જાણતા, તમને અજાણ્યારી.

કહ્યું ૬ હું.

કૃષ્ણ-જન. અત્તાની માનુની; ડાપણમાં ડોહું,
મુજને તે મોહ પમાડવા, નાહું-અહું-તે નેહિ.
ડાપણું શું કામ છે, દાણ દેને તું મારું;
નહીતો આ ધડોએ કુટશે, મદી માટણું તારું.
એકલી વનમાં આથડે, હાં કેનીરે છોડી;
રૂપ ધણું તારા અંગમાં, લજ્જાની રે થોડી.
ગાંધી-કોણછો છોરા કુડીઆ, એવું બોલેછે આડી;
આવીરે વાતું તુજને, અલ્યા કોણે શીખાડી.
રહું છું રાજનાં રાજમાં, મુજને કોણજ હુંદે;
સમજને રહેજે વેગળો, મટુંકી નહી કુટે.
તું તો દાણી આબ્યો વાટનો, અમે સાંભળ્યું નોહોતું;
અભાનંદ કહે ધર નંહતું, જાશે ઝાસરી સોતું.

કહ્યું ૭ મું.

કૃષ્ણ-ખડુ બોલી યામાં બોલકી, હુંતો તુજને કહું છું;
માનુની તારા મેણલા, કહી વારનો સહું છું.
દોર ધણો દરબારનો, મનમાં મહીઆરી;
દગ વિધા તુજમાં ધણી, તારી આંખ ઠગારી.
બાર વરશની બાલકી, ચોરીમાં ખડુ શુરી;
કાચું નથી કાંઈ વાતનું, લક્ષણમાં રે પુરી
ગાંધી-નાનારે સરખા નંદનાં, છેટે રેજે રે છોરા;
છેલ થયો તને જાણીયો, ધાલ્યા કુલનાં તોરા
કુડારે બોલા કાનુડા, હુંથી વેગળો રહેજે;
તુજ સરખી હોય નિર્લજ, તેને જાને કહેજે
ઉમા. રહો અલબેલડા, તુને દરશું રાજ
અભાનંદકહે મહી નહી મળે, જડશે ગાણુ ગાંઝી

સતસંગ મહા નિધિમાં નવ હોયે, વિપવરૂપ વિપવમાં નવ ધાયે;
રધુનંદન ગુરુ ચરણે જાયે, હે અણુ૦

પદ ૨ જી.

ગુરુ શણે જાઈ, સાધન સાર વિચાર કરી મન ધારો;
અભિમાન કરી, મનુષ્ય જન્મ હીરો શા માટે હાર્યો. ટેક.
દેહાદિકે સકલ અસત્ય કહિયે, સચ્ચિદાનંદ સત્યપણે ગૃહીયે;
એમ વસ્તુ વિવેક કરી લખજે, સાધન૦
ખોટું સુખ વિપવતણું જેતુ, બ્રહ્માદિકને પણ છે તેતું;
તે માટે આત્મનું સુખ લેતું, સાધન૦
મનમાં મુરલીધરને ધરીયે, રમનાએ રામ રટણ કરીયે;
શુભ કર્મ કરી કૂલ પરહરિએ, સાધન૦
ગુરુ જ્ઞાનપત્રી સરાય જારો, સાધનથી ચપલપણું થારો;
રધુનંદન રૂપ પ્રગટ થારો, સાધન૦

પદ ૩ જી.

હવે પ્રગટ થયું, રૂપ અખંડાનંદ નિજઆત્મ કેરું;
નવ જાણ કહ્યું, લક્ષ કરીને લીધુરે કારણ મેરું. ટેક.
અંતરનું મહિનપણું ધોયું, અતિ નિર્મલ નિજપદનેજેયું;
સાં જીવપણું સહેજે ખોયું, હવે પ્રગટ૦
કારણમાં અન્યથ રૂપ થયું, કારણતાએ વ્યતિરેક રહ્યું;
તે તત્ત્વમસીપદથીજ લહ્યું, હવે પ્રગટ૦
જો તુ અતુભવનો ઉઘોત ધરી, અજ્ઞાન તિમિરનો નાશ કરી;
સાં નિરખ નિજપદમાંય હરી, હવે પ્રગટ૦
નિર્ગુણ છે પણ નિગમે કળિયો, અણુસંગીને જગમાં જળાયો;
રધુનંદન જોતાં હું ગળાયો, હવે પ્રગટ૦

પદ ૪ થું.

હું પદ ગલતે, કારણને, કારણ તે નહિ કોઈ;
ત્વંપદ ટળતે, તત્ત્વપદને પણ જીવ્યોરે અસિપદ જોઈ. ટેક.
નહિ નામ ને રૂપને રંગપણું, નહિ લાભને ખોટને અલ્પ ધણું;
નહિ સ્થાન તિમિરને તેજતણું, હું પદ ગલતે.

નહિ જ્ઞાનાગ્નિ વિબુધ મંદા, નહિ આશ્રમ ભતિવર રૂદા; હું પદ ગલતે.
 નહિ ગૃહગણ દિનકર ને ચંદા. હું પદ ગલતે.
 નહિ પુણ્ય ને પાપ વિસમભતિ, નહિ સ્વર્ગનિવાસ કે નર્કભતિ; હું પદ ગલતે.
 નહિ નિર્ગુણ સચુણ વિવાદ રતી, હું પદ ગલતે.
 ઉપનિષદ લક્ષ અવાચ્ય કહે, સદચર કરણાએ શિખ લહે; હું પદ ગલતે.
 સમજ રઘુનંદન મૌન રહે, હું પદ ગલતે.

જવરાજ.

જવને શિખામણ.

પદ ૧ હું.

જવ તું શિવને સંભારજે, ખીજું મૂકી દે આજ;
 ઘડી એક જામ છે સોના સમે, શીશ ફરે છે કાળ. જવ તું
 આંખ ' તણે રે ફરકડે, ઘડીએ વરસાં સો ધાય;
 મુરખ મનમાં નથી જાણતો, ઘડીએ છુંટ બરાય. જવ તું
 જાળ છે કાળના હાથમાં, નાખતાં ફટલી વાર;
 જવ માયામાં પીટાઈ રહ્યો, કેમ ઉતરસો પાર. જવ તું
 જાળ પરપોટો રે નીરમાં, જેતાં પરગટ ધાય;
 મુરખ મનમાં નથી જાણતો, પાછો જાળમાં સમાય. જવ તું
 જેવું મોતી રે ઊસવું, એવો ખોટો સંસાર;
 દીસવું રે રણિઆમણું, ખરતાં ફટલી વાર. જવ તું
 જેવો કુળને ચાંભણે, એવો સકળ સંસાર;
 જેવા ધૂનના બાગમાં, જેવું વલોવવું વાર. જવ તું
 જેવું ચાંદણું ખેડીયું, જેવી વેળુની ભીત;
 જેવો વાસુ વચ્ચે દીવડો, તેવી કાયાની રીત. જવ તું
 જેવી છાયા બપોરની, જેવું અંજલીનું નીર;
 જેવું કવાયુ વાદળું, એવું મિથ્યા શરીર. જવ તું

નદી કિનારે ફૂંખડાં, પરભાતે ધોવાય મૂળ;
 અવ માયામાં વીટાઈ રહ્યો, અંતે મળીયું સૌ ધૂળ. અવ તું
 શમણું લાગ્યું રે ' જીવમાં, પામ્યો લીલા વિલાસ;
 જાગ્યો ત્યારે દેખે નહીં, અંતે ગયો નિરાશ. અવ તું
 સંજોગ નદીને રે નાવનો, એવો સકળ સંસાર;
 પછી કોઈ મળે નહીં, જ્યારે કિતરીએ પાર. અવ તું
 જેવો વાસો પંખાતણો, સધાએ એકઠાં થાય;
 પછી કોઈ મળે નહીં, પ્રભાતે ઉડી જાય. અવ તું
 ધંધો ઢરીને ધન જોડીજી, લાખ ઉપર ઢરોડ;
 મરતી વેળાના માનવી, કેડનો કંઠોરો છોડ. અવ તું
 જેવા પત્ર રે વૃક્ષનાં, દીસે શોભાયમાન;
 જોગ સંજોગે પ્રગટયાં, વેરાંણાં રાનો રાન. અવ તું
 કાલ સિંચાણો શિર ફરે, મૂરખ ફરે પરપંચ;
 આચિંતો ટુલને રે મારશે, સધળા વણસશે સંચ. અવ તું
 મુખ સોનાતું રે પાંજરું રાને જંડીયાં છે નંગ;
 મૂરખ મનમાં નથી જાણતો, કાલમાં ધારો રે બંગ. અવ તું
 પોપટ બણતો રે પાંજરે, બહાર ઉભો મંજાર;
 મૂરખ મનમાં નથી જાણતો, ઝડપતાં કેટલી વાર. અવ તું
 પાંચે ચોર કંડે પડ્યા, લૂટે દિવસ ને રાત;
 મૂરખ મનમાં નથી જાણતો, કોઈ વારે નહીં ધાત. અવ તું
 ડાટ્યું સાદું રે સર્વે રહ્યું, ન યજ્ઞ કર્મની છૂટ;
 પુણ્યપ્રાપ્ત નિમિત્ત છે દેવની, અવળી છે લૂટ. અવ તું
 વસમે મારગ ચાલતું, આગળ અંધારી રાત;
 મૂરખ મનમાં નથી જાણતો, તારે કોનો સંધાત. અવ તું
 હોઈ મૂંઝે રે મૂરડો, ઢળકતી મૂકે રે પાથ;
 તેને કાળે રે ઘેરીઓ, જોયા ચારે રે ભાગ. અવ તું
 જોખન મદ્યોરે ચાલતો, વતો રૂઢેમાં રે ગાં;
 ફાટી આગે રે સાગ્ર જ્વળે, જ્યારે ફંધાણો ફાં. અવ તું
 કાપાં નગર તો ઘેરીયું, કામો કામ લૂટાય;
 ફશું દાર રે રામીઆ, કોઈ વારે નહીં ધાય. અવ તું

બાળપણું રે રમતાં ગયું, જોખન નારીની સાથ;
 ઘડપણુ થયો રે આક્રો, વિસાર્યા વિશ્વંબર નાથ. જીવ તું
 ગયા રાણા ને રાણ્યા, મૂકી ગઈ બંધાર; "
 તારું આયુષ રે અલ્પનું, એને કીધોજી ભાર. જીવ તું
 મારું મારું તું શું કરે, તારું ન મજે રે કાંઈ;
 આપ સ્વારથે સૌ મળ્યું, મન વિચારો જોઈ. જીવ તું
 એસા બગજલ બૂડતાં, લીધાં શિવજીનાં નામ;
 સંસાર સાગરથી ઉતર્યા, પામ્યા અભેષદ કામ. જીવ તું
 શિવ કયા જોણે સાંભળી, જોઈ પૂરાણની શાખ;
 અક્ષતારક, તો કર્યું વિષે, ધરજે ભરમ રૂદાક્ષ. જીવ તું
 કાચો કુંભ જળે ભર્યો, રહેશે ફેટલી પાર;
 કાગળ બીંભ્યો રે પાણીએ, એવો સકળ સંસાર. જીવ તું
 તીરથ સઘળાં રે દુકડાં, સેવો ગિરિજનો નાથ;
 મુક્ત પદારથ પામશો, પ્રત કીધે શિવરાત્ર. જીવ તું
 સંગ કીજે શિવ ભક્તનો, મેવાનો ઉપન્યો છે નીમ;
 અભય મુક્તને પામશો, કાશીમા કુરાળ રે ક્ષેમ. જીવ તું
 શિવ ઉત્સંગે બેસાડશે, તારક દેશે રે કર્યું;
 જીવ શીટીને શિવ ચશે, ઉપજશે અક્ષ માન. જીવ તું
 વાયક વેદ પુરાણના, પોહોચી મનની રે રીત;
 શિવ શિવ જિહ્વાએ આચરે, મોટું બંધાણું બીજ. જીવ તું
 દગસો પડ્યો છે કપાસનો, કહેતા ન આવે પાર;
 શિવ નામે નિરમળ કરે, તણુજો ફેડેજી દાર. જીવ તું
 અહુ પાપી નીરમળ કર્યા, તેનું ખોયું છ પાપ;
 શિવ નામે તે ઉધર્યા, જો જો પુરાણમાં શાખ. જીવ તું
 જો ને ઉપમન્યુ એ શું કર્યું, પાંચ વરસનો બાળ;
 વનમાં ગંકર પૂછ્યા, કૃપા કીધી દયાળ. જીવ તું
 ક્રુપ રે ભક્ત તે ઉધર્યા, લીધાં શિવનાં નામ;
 કાશીમાં શંકરને પૂછ્યા, પામ્યો અભેષદ કામ. જીવ તું
 વળે બીલરે ઉધર્યા, શુણ્ક અધમ જાત;
 સુવડ મરખાં સુખીયા થયા, ચાંડાલી કીધી ખ્યાત. જીવ તું

ભણે અભણે બહુ તયાં, રૂપિ મદા શુદ્ધેવ;
 નર્મદા તીરે રે નદી રહ્યા, પોતે પૂજ્યા મહાદેવ. ૭૫ છં
 જે કાળાવ ધરીને રે ભણુમે, પહોંચશે મનની રે આશ;
 કર્મોડી અવસાન વિનવે, ફરિ ન આવે ગર્ભ વામ. ૭૬ છં

કૈલાસ વર્ણન.

રાગ સામેરી.

મારે કૈલાસ કેમ વર્ણવતું, વર્ણવ્યું કેમ જાય;
 વેદ વિરંચિ વિરમે થયા, બીજે કેમ કહેવાય. મારે૦
 ઉમયાના નંદનને વીનવું, ગુરુઓ શુભને ભંડાર;
 કર્મ મેલ કાપો અંતરતાણા, નાસે અંધકાર. મારે૦
 દેવ સકલમાં સિદ્ધામણી, ગુરુઓ જશવંત;
 સિદ્ધરે પૂજા અડે, ઉન્નયન મંગલે છે દંત. મારે૦
 વામક વેણુ માર દેવીઓ, પૂરોને આશ;
 દુરમત સકળ દહન કરો, આપો બુદ્ધ પ્રકાશ. મારે૦
 દીન ભણીને દયા કરો, કહે આવીને બુદ્ધ;
 કૃપા શ્રી વિશ્વેશ્વરતણી, અક્ષ કહેવાળે શુદ્ધ. મારે૦
 રેણુકા તો શિવ ભક્તની, વંદુ ધરીને શીશ;
 અવર્ણને અભવ કચ્છો, સમરથ શ્રી જુગદીશ. મારે૦
 પંચાશ કોટિ ધરા રચી, સમ દ્વીપ નવ ખંડ;
 ભૂરે મંડલથી ઊચે રહ્યા, એકવીશ જલ્લાંડ. મારે૦
 સર્વ મંડળની સંખ્યા કહી, ઊંચુ લાખ જોજન;
 જે લાખે ચંદ્રમા' વસે, કહે છે પુરાણ વચન. મારે૦
 તારા મંડળ રણિઆમણું, જેની ગોબારે સાર;
 ભૂરે મંડળથી ઉંચેરડું, જોજન લાખ છે ચાર. મારે૦
 તે ઉપર શુક વસે, જૃહસ્પતિ ગુરુદેવ;
 તે ઉપર મંગળ વસે, શનિશ્વર વસે અવસ્થમેવ. મારે૦
 તે ઉપર સપ્ત ઋષિ વસે, જેની મધ્યેરે શામ;
 ભૂરે મંડલથી ઊંચેરડું, જોજન સપ્ત લાખ. મારે૦

ધ્રુવ મંડલ રખિયામણું, જેની સધળે રે ગાખ;
 ભૂરે મંડલથી ઉચિરહું, જોજન એકવીસ લાખ. મારે૦
 તે ઉપર ધર્મલોક છે, તેને સર્વ વિવેક;
 ભૂરે મંડલથી ઉચિરહું, જોજન કોડજ એક. મારે૦
 મહિષ વાહન જેને બેસવા, ચિત્રગુપ્ત પ્રધાન;
 કાલ ચક્ર જેના હાથમાં, તે તો ધર્મ રાજન. મારે૦
 ગરૂડ પુરાણ વિષે કહ્યું, જનને ત્યાં લખ જાય;
 અકાવિંશ કોટિ નર્ક છે, જહાં સંજમનિનો રાય. મારે૦
 ન્યાય પૂછે સર્વ જીવને, સૌનાં જૂએ રે કર્મ;
 અદકું ઓછું કાને નહીં, મહા ધર્માધર્મ, મારે૦
 તે ઉપર સ્વર્ગ સદન છે, જ્યાં છે ઈંદ્રનું રાજ;
 ચાર કરોડ જોજન સહી, આપ્યું શિવ મહારાજ. મારે૦
 ઐરાવત જેને બેસવા, ઓધાથી જોજન;
 પારિજાતકનું એક છે, ચિંતામણી રતન. મારે૦
 રાજ્ય છે જેને સ્વર્ગનું, દેવ જોડે રે હાથ;
 વજ્રાધુધ જેના ડંકર વિષે, અમરાવતીનો નાથ. મારે૦
 તે ઉપર બ્રહ્મલોક છે, જેનો સુંદર ઘાટ;
 ભૂરે મંડલથી ઉચિરહું, જોજન કોડરે આઠ. મારે૦
 હંસ વાહન જેને બેસવા, સાવિત્રી જે નાર;
 સુર સનકાદિક પુત્ર જોહને, મરરવતિ કુમાર. મારે૦
 જ્યેષ્ઠી ગંગા તહાં વહે, વીટીને બ્રહ્મલોક;
 તેની જોજે સાગર રે, કહે છે પુરાણા શ્લોક. મારે૦
 તે ઉપર વૈકુંઠ છે, શોભા ધન્ય ધન્ય;
 ભૂરે મંડલથી ઉચિરહું, સોળ કોડ જમાન્ય. મારે૦
 કોડ મઠ કંચનતણા, શોભા હામો રે હામ;
 અગિયાર લાખ મઠ રતના, જ્યાં વસે ધનસ્થામ. મારે૦
 સપ્ત મઠ મણીતણા, કેમ કહીએ રે વાત;
 દીસતા રજિઆમણા, તેની નવલી રે ભાત. મારે૦
 જ્યાં આસન વિષ્ણુતણું, પંચ સહસ્ર પ્રમાણ;
 ઓપાસે આમર હજે, વેદ સરખી તે વાણ. મારે૦

રૂપ ચતુર્ભુજ લા વસે, સર્વ ક્યામલ વર્ણ; મારે૦
 શિવનું લાછન સોહામણું, ચક્રરાટ્ટિ કર્ણ. મારે૦
 શ્રી રૌલ પુણ્ય શીલ છે, કરે ભક્તનાં કામ; મારે૦
 જ્ય ને વિજય બે પોળીયા, જ્યા વૈકુંઠ પૂર ધામ. મારે૦
 વિષ્ણુ નારાયણ જહા વસે, જોને નામે રે લાભ; મારે૦
 નાભી કમલથી ઘણા પ્રગટયા, તેતો પદ્મજ નાભ. મારે૦
 ગરૂડ વાહન જોને બેસવા, જોને લક્ષ્મીજી નાર; મારે૦
 રાજ્ય કરે વૈકુંઠનું, ચૈદ લોક પ્રતિપાળ. મારે૦
 તે ઉપર રૂદ્ર કૈલાસ છે, જ્યા છે શંકર ઇશ; મારે૦
 ભૂરે મંડલથી જિયેરું, જોજન કોડ ઓળીગ. મારે૦
 બે કોડ ગદ કંચન તણા, જળહળ દીસેરે જ્યોત; મારે૦
 બાવીશ લાખ ગદ રત્નના, થઈ રહ્યા ઉદ્યોત. મારે૦
 રાત ગદ છે રે મણીતણા, અંતઃપૂર છે જ્યાહે; મારે૦
 કર્ણકુખ્ખ નદી જ્યાં વહે, ઘણ તેહ માહે. મારે૦
 પાળ તેની રત્ને જડી, માહે નીરમલ નીર; મારે૦
 ત્રિવિધ પવન સોહામણો, સુકત વાયે સમીર. મારે૦
 પારીજાતકની વાડીયો, શ્રુગમદનારે છોડ; મારે૦
 મધ્યે મંડપ સોહામણો, વાડી અષ્ટા કોડ. મારે૦
 વડ એક લીલ મણીતણો, તેનો સુંદર સંચ; મારે૦
 શાખા તેની સુવર્ણ તણી, જોજન સહસ્રજ પંચ. મારે૦
 જ્યાં આસન રૂદ્રજાતણું, દગ સદસ પ્રેમાશ; મારે૦
 શીશ છત્ર સોહામણું, જોજન સહસ્ર પંચાશ. મારે૦
 ચારે મેર ચાગર દળે, જેમ ચમકે રે વીજ; મારે૦
 દેવ સકળ જોની સ્તુતિ કરે, પોહોએ મનની રે રીઝ. મારે૦
 અકલ સ્વરૂપ તેહનું, કો નવ પામે રે પાર; મારે૦
 સ્વામિ તમારી ઈચ્છા થઈ, વિષ્ણુ ધરે અવતાર. મારે૦
 અસંખ્ય ઘણા જોની લેહેરમાં, વિષ્ણુ કોટવા વિધાન; મારે૦
 ગંગાવેળુ ઈન્દ્ર પડે, રૂદ્ર પવકનું રે માન. મારે૦
 સંખ્યા મહાકૈલાસની, જોજન બત્રીશ કોડ; મારે૦
 આદિ ઉભયા શિવ લા વસે, કોઇ નવ આવેરે તોલ, મારે૦

કહેવા કોઈ સમર્થ નથી, બ્યાં સદા શિવ બ્રહ્મ;
 નામ લેતાં મોક્ષ બેઢને, સધળાં છૂટીએ કર્મ. મારે૦
 વેદ વાણી પોહોએ નહીં, મનસા યાત્રી રે જાય;
 સરસ્વતિ કળિ નવ શકે, બીજે કેમ રે, કહેવાય. મારે૦
 બ્રહ્મ જોલોક જહાં રચ્યો, પરમ પદના રે શત્રુ;
 ધ્યાનતણી નેને ધારણુ, તેને લાધ્યું રે ધન. મારે૦
 તત્વનો નિશ્ચય કર્યો, અને જ્ઞાન તણી ઉદોત;
 ધારણુ સ્વરૂપ એ તણુ છે, ચોથું બ્રહ્મ જ્યોત. મારે૦
 સાત સ્વરૂપ વેદે કહ્યાં, માત્રા સતાવીશ;
 વિગત તેની તે જાણુશે, પામે પરમ જુગદીશ. મારે૦
 બ્રહ્મા વિજ્યુ રૂઢ કહ્યા, ઇશ્વરનાં રે નામ;
 સદાશિવ પરમ શિવ છે, તેજોમય ધામ. મારે૦
 નાદ બિંદુ અંગુલ કહ્યા, અંગ ચારે રે એક;
 સાંખ સદાશિવ સોહામણા, કેમ કહીએ વિવેક. મારે
 આત્મા જૂત સર્વ એ થકી, એ થકી જી પ્રકાશ;
 એકવીશ બ્રહ્માંડ લગી આત્મા, છે તેહનો રે નાશ. મારે
 વચન એ શિવ પુરાણનાં, હામે હામે રે હોય;
 જીવને બંધન લાં થકી ટળે, મન વિચારીને જોય. મારે
 જોલોક મધ્યે બ્યાપી રહ્યો, વળગ્યા તેને પાશ;
 ગૌરી લોક જે બેઢશે, તેનો સુંદર પ્રકાશ. મારે
 આરા વિના જઈ નવ શકે, બ્યાં છે શુદ્ધાઓ ત્રણ;
 સર્વ કોઈ ઇચ્છે સહી, સદાશિવજીના મર્ણુ. મારે
 ઉડ કોડ ગઢ કંચન તણા, શોભા હામે રે હામ;
 મોતી તણા તેને કાંગરા, મધ્યે કમલના ધામ. મારે
 તેનાં કોશીશાં હીરે જડયાં, જળહળ દીસે રે જ્યોત;
 જાવીશ લાખ ગઢ રત્નનાં, થઈ રહ્યો રે ઉવોત. મારે૦
 અષ્ટાવીશ શત ગઢ મણીતણા, મણિમય ઝાતકાર;
 ચંદ્રકાંત મણી શોભતો, શોભા અપરંપાર. મારે૦
 પોળ પરંસાળ સોહામણી, કળશ એકાદશ લાખ;
 ધ્વજ પતાકા ફરફરે, બહુ કર્પનાં વૃક્ષ. મારે૦

વેણુકા બહુ સોહામણું, જળહળ બ્યોતના કૂપ; મારે૦
 દેવ સર્વ ઇચ્છે સહી, જેહને સદાશિવ અનૂપ. મારે૦
 પારિજાતકની વાડીયો, સધળે સરખી રે ઝોળ; મારે૦
 પરવાળી તણી વેલડી, મધ્યે સુવર્ણની કેળ. મારે૦
 સોળ ક્રોડ જોજન લગી, સધળે સરખી રે હાર; મારે૦
 પુષ્પ સદા અમૂલનાં, દીસે સારમાં સાર. મારે૦
 વડ એક તહાં કંચન તણો, દીસતો વિશાળ; મારે૦
 શાખા તેની સહસ્ર જોજનની, દીસે ઝાંઝમાળ. મારે૦
 લીલા મણી તણાં પાંદડાં, કનક કેરી રે ડાળ; મારે૦
 પરવાળાં તણી કુંપળો, દીસે સારમાં સાર. મારે૦
 વડવાઇઓ નીચી નમી, જાણે ચંદ્રનાં કીર્ણ; મારે૦
 પ્રતિબિંબ તેનું પડે, પરવાળાને વર્ણ. મારે૦
 અક્ષય વડ નામ તે તણું, ચાપીઓ અવિનાશ; મારે૦
 પત્રે પત્રે જ્વલા વસે, વિષ્ણું ફરે રે વાસ. મારે૦
 વડ એક સરોવર પાળતો, દીસે ધોર ગંબીર; મારે૦
 જેવ સહજ ચરણે નમે, ઇચ્છે મોટરા ધીર. મારે૦
 જમર છાયા તેહની, અલૌકિક નેટ; મારે૦
 ત્રેગુણ આવે બ્યારે શિવ કને, ગિતરે વડ હેઠ. મારે૦
 સરોવર એક સોહામણું, રત્ને બાંધી છે પાળ; મારે૦
 પગથીઆં હીરે જડયાં, મોહિ જડી છે લાલ. મારે૦
 કમલ રત્ન સોના તણાં, રોબાનો નહીં પાર; મારે૦
 જમર ઉપર શુંળે ધણા, ધેન ફરે હારે હાર. મારે૦
 અમૃત જળ તેમાં જર્ણુ, કૃપા શ્રી મહાદેવ; મારે૦
 દેવ પીએ ને અમર થાય, એ અવશ્યમેવ. મારે૦
 કુંભ એક અમૃત તણો, આપ્યો દેવને હાથ; મારે૦
 સાગર મથીને કાઢીયો, છવાડ્યો સધળો રે સાથ. મારે૦
 સુર સનકાદિક માછલાં, જ્વલાદિક તે હંસ; મારે૦
 મુકિત તણાં મોતી ચણે, પ્રજુજના એ અંશ. મારે૦
 દીપ્ર જપેયો થઇ વહે, શુક પોપટ સાર; મારે૦
 શારદા કોયલ વાણી વહે, એ છે અગમ અપાર. મારે૦

૫૬. મનુ વળી ત્યાં વસે, સદા માસ વસંત;
 મયૂર કળા કરે ધણી, કરીને એક ચંત. મારે૦
 કળા ચોસક સોહામણી, કામ કરે રે તાન;
 ચિત્ર ધનુષ જેના કર વિષે, કરમાં પુષ્પનું બાણ. મારે૦
 નારદે વીંછા કર ધરી, સરસ્વતિ કરે રે ગાન;
 વિષ્ણુ વાચે વાંસળી, કરે વિધ વિધ તાન. મારે૦
 લક્ષ પંચાશ રત્ન તેને જડમાં, વળી જડીઆં બહુ નંગ;
 લીલાં ખીખાં ને ઉજળાં, દીસંતાં નવ રંગ. મારે૦
 ગોખ ગવાખા શાલા ધણી, મોતી તીરે રે જલ;
 પરબંગ ખવને ચમર કરે, સહસ્ર લોખના માળ. મારે૦
 વિતાન તારા મંડળ તણું, મધ્યે ચંદ્રનું કુલ;
 મૃગમદનાં તહાં છાંટણાં, જેને સદા અમૃત. મારે૦
 કુંભી જે રત્ને જડી, પરવાલીનાં તોરણ;
 રત્ન કમળનાં ડાંચુઆં, તેના જુજવો વર્ણ. મારે૦
 એક તો મુકતાકળ તણો, બેસવાના કામ;
 દીસંતા રણીઆમણા, કમળ કહિએ રે માન. મારે૦
 છડિદાર છડિને કર ગૃહિ, ઉભા એક એક દાર;
 પીરબદ્ર અનેક છે, કહેતાં ન આવે પાર. મારે૦
 સહસ્ર મોધા તહાં રલા, જેહનું બળ રે વિશેક;
 રાખ્ય કરે વૈકુંઠનું, જો છૂટે રે એક. મારે૦
 જહાં આસન સ્વામિતણું, કહેતાં ન આવે રે પાર;
 અંબા શિવ ખીરાજતાં, નિરંજન નિરાધર. મારે૦
 ગારો કરતૂરી તણો, રૂપ રત્નનું તેજ;
 ચિતામણીનાં કમળ ધણાં, દેખી ઉપજે રે હેત. મારે૦
 દોડા તો રત્ન કાંતિના, ચંદ્ર કાંતિનો પત્ર;
 ફરતો મંડપ સોહામણો, એક સહસ્રનું છત્ર. મારે૦
 સહસ્ર સત્રકણિ સોના તણિ, મધ્યે મોતીની એર;
 ફરતું છત્ર સોહામણું, જોજન સહસ્રજ ઘેર. મારે૦
 જહાં આસન સ્વામિતણું, જુગમ લાખ પંચાશ;
 દ્રોટિજળહો સૂર્ય કાંતિના, કોડ ચંદ્ર પ્રકાશ. મારે૦

સોઢે રક્ષાટિકનાં પુતળાં, ચંદ્ર ક્રાંતિના રથંભ; મારે૦
 પ્રતિબિંબ તેનું પડે, તેનાં બુજીવાં વર્ણ. '

સહસ્ર ચમર સાથે ઢળે, વિદ્યુત કોટ ઝાતકાર; મારે૦
 પ્રતિબિંબ તેનું પડે, કહેતાં ન આવે રે પાર. મારે૦

નંદિકેશ્વર ને ભૂંગિજી, જડિત્ર જ્યેષ્ઠિકા હાથ; મારે૦
 કોટિ શબ્દ આનંદના, જ્યેષ્ઠ જય વિશ્વનાથ. મારે૦

શિવ ગૌરી ગણપતિ સહી, જેનું અતિ ઘણું માન; મારે૦
 સ્વામિકાર્તિક ને નંદિકેશ્વર, એ પંચાયતન. મારે૦

કોટિ ચંદ્ર તહાં જળહળે, સૂર્ય કોટિ પ્રકાશ; મારે૦
 કર્પૂર ગૌર નીલકંઠજી, ગંગાધર અવિનાશ. મારે૦

પુષ્પ વચ્ચે સોનાતણાં, મોતીડે વરસે રે મેઘ; મારે૦
 અતિ બિંદુ જેને અંગે અડે, તેના અખંડજ દેહ. મારે૦

અર્ધ માત્રા સુખ થકી, વેદ દેખે નહીં મોચ; મારે૦
 એકવીશ બ્રહ્માંડ લગી મુક્તમણી, તેમાં કૈલાસ તોચ. મારે૦

ભાકરન ચાંદરણુ નિરજ દેરે, તન સદાયજ ગીશ; મારે૦
 કોટિ બ્રહ્માંડ જેની રામ દેરે, કોટિ બ્રહ્માંડ ધીશ. મારે૦

કર્મ મરણ બંધન નથી, દુઃખ નથી અનુસાર; મારે૦
 જન્મ મરણ કાળ જય નથી, જહાં છે મહાકૈલાસ. મારે૦

દેવ સકળ ઇચ્છે સહી, દરશનને કાળ; મારે૦
 રાજધાની ઇશ્વર તણી, વિશ્વેશ્વર મહારાજ. મારે૦

અગમ અગોચર એ છે, અખંડ દંડ એ માન; મારે૦
 વિશ્વકુલ સકલ કવિ આતુરી, થાક્યું બ્રહ્મ જ્ઞાન. મારે૦

કાર્યા કારણ એહ છે, તેનું અકલિત માન; મારે૦
 પરનાલિકા કાશી તણી, બ્રહ્મતારક કાન. મારે૦

વેદ વ્યાસ નારાયણ એ છે, તેહ કહે પાર ન લહું; મારે૦
 વિશ્વેશ્વર ચરણ પ્રતાપ થકી, જુદા સાઈ કહું. મારે૦

નંદિકેશ્વર કોટિ ચીતવું, સર્વનાં સરખાં રે રૂપ; મારે૦
 ભક્તતણા સંગ જોયતા, જેને સદા અનૂપ. મારે૦

સ્વામિ સરખા સર્વે સહી, સર્વે પંચ વદન; મારે૦
 કર્પૂર ગૌર નીલકંઠજી, સદા મુખનું સદન. મારે૦

અગિયાર રૂઢ કોટિ રૂઢ, વસે સુરજ કોટિ આર;
 સાત કોટિ ગાધર્વ વસે, જહા ત્રણ કોટિ ચાર. મારે૦
 ચાર વેદ જેની સ્તુતિ કરે, સુક્તિ તલાસે રે પાય;
 યુક્ત પામી ટળી ગયા, અહા કેમ કલાય. મારે૦
 ત્રિમાં ત્રાજ લગી રહિ, શત્રુના અપાર;
 પરમ શત્રુ શિવ પ્રભુ, મહા શત્રુ સચાર. મારે૦
 આગળ રૂઢ મધ્યે વિષ્ણુજી, પાસે તહાં અહાય;
 દર્શન કાળે ઉતાવળ યુક્ત, જ્યેષ્ઠિકા કર સાય. મારે૦
 પંચાક્ષરી નિત્યે જપે, મૂઢી મિથ્યા રે પાત;
 કાશી વાસ તેને હરો, વ્રત કરે શિવરાત. મારે૦
 લિંગાર્ચન કરે નીમસ, મૂઢી સધળી રે યુક્ત;
 કાશી વાસ તેને હરો, પામશે અવિમુક્ત. મારે૦
 શિવ દર્શન શિવ આરતી, શિવજીનું રે નામ;
 શિવ ચરણોઢક શિવ પ્રસાદથી, પામે અભેદ દામ. મારે૦
 રમરણ પ્રણામ યુક્ત એક છે, હરે રાખ વિભૂત;
 દશમુ લિંગાર્ચન છે, ટાળે જન્મનાં દુખ. મારે૦
 એળતે જમરી કરે, લોહ કંચન થાય;
 જીવને શિવ છે દૂકડો, જે કો એ ગુણ ગાય. મારે૦
 લવણ નીર મધ્યે ભર્યું, જેમ સાગર ઘેર;
 વાસ છે જેમ પુષ્પમાં, જીવને શિવ ઘેર. મારે૦
 સંગ ન હોય ભક્તતણો, લારે તો કહીએ રે કેમ;
 વિજળીતણા અમકારમાં, મોતિ પરાધએ જેમ. મારે૦
 એ નારિતકને કહેવું નહીં, નહીં હેતુ વાક્યનું કામ;
 અમક પાખંડી જહા મળે, કહેવું નહીં તે દામ. મારે૦
 નરનારી જે કો સામળે, પોહોએ મનનીરે આરા;
 મહા કૈલાસ અનુભવ કરે, શિવ ચરણે રે વાગ. મારે૦
 સંવત સતર સોહામણો, ચોતરીશો રે સાર;
 ચૈત્ર શુદ્ધ ચોથ લલી, દિન વ્રત શનિવાર. મારે૦
 વાસો વેગમપુર વિષે, પંચોળીની નાત;
 સર્ગ મિત્રની કૃષ્ટિકા, પ્રભુ આપને દાય. મારે૦

પૂજને દશવિધ પામીઓ, પોહોતી મનની રે આદ્ય;
કરનેડી હવરાજ વિનવે, શિવ સેવકનો રે દાસ. મારે०

ઈશમતાપ.

પદ ૧ છંદ:-રાગ ગરખી.

મેં તમને નવ ઝોળખ્યા, ગિરિજા ધણી રે;
અગણે કીધો પ્રહાર, કંકનીલા મણી રે.
મારા દુઃખની વેળાના તમે ધણી, ગિરિજા ધણી રે;
સમરથ શ્રી વિશ્વનાથ, કંકનીલા મણી રે.
કારણુ છો તમે સર્વનું, ગિરિજા ધણી રે;
કેમ રે ઉપાકું હાથ, કંકનીલા મણી રે.
જેમ દિનકર આગળ આગિયો, ગિરિજા ધણી રે;
જેમ સિંહ આગળ શિયાળ, કંકનીલા મણી રે.
ક્યાંહે સાહેર ક્યાંહાં ખાખડું, ગિરિજા ધણી રે;
કધિર સોનાને સમાન, કંકનીલા મણી રે.
હું પામર સમજ્યો નહોં, ગિરિજા ધણી રે;
મેં જાણ્યું બિલ્લનું રૂપ, કંકનીલા મણી રે.
અકલ રવરૂપ છતાં આવીયું, ગિરિજા ધણી રે;
સકલ ભૂવનનો ભૂપ, કંકનીલા મણી રે.
તમે બાલક કરીને મુને રાંખીઓ, ગિરિજા ધણી રે;
મેં તમ ચરણે મૂક્યું શીશ, કંકનીલા મણી રે.
તમે ભાગિરથને કશ્ણા કરી, ગિરિજા ધણી રે;
તમે ગંગા ધારી શીશ, કંકનીલા મણી રે.
તમે ગોપીનાથજીને કૃપા કરી, ગિરિજા ધણી રે;
આખ્યા વર ચોવીશ, કંકનીલા મણી રે.
તમે દેવતાં દુઃખ નિવારીયાં, ગિરિજા ધણી રે;
તમે વિષ કીધું પય પાન, કંકનીલા મણી રે.
તમે સુરિનરને સુખિયા કર્યા, ગિરિજા ધણી રે.
તમે આખ્યાં અબય દાન, કંકનીલા મણી રે.

તમે ત્રિપુરનો ત્રાસ નિવારિયો, ગિરિજા ધણી રે;
 ક્રીધા વિજયી સાહે, કંઠનીલા મણી રે.
 જે તમ ચરણે વળગીઆ, ગિરિજા ધણી રે;
 તે ઉતરીઆ ભવ જળ પાર, કંઠનીલા મણી રે.
 અમો જન્મના દુઃખીઆ ઘણું, ગિરિજા ધણી રે;
 અમો પ્રગટયા વનમોઝાર, કંઠનીલા મણી રે.
 અમો પિતા વિના વન ઉછર્યા, ગિરિજા ધણી રે;
 અમને તમારો આધાર, કંઠનીલા મણી રે.
 અમને દુર્ધોધન ક્રોડે પડ્યો, ગિરિજા ધણી રે;
 છેળ ક્રીધો લાખા ભુવન, કંઠનીલા મણી રે.
 અમને અગ્નિથી બળતારાખીઆ, ગિરિજા ધણી રે;
 તમ ચરણ સેવ્યાનાં પુણ્ય, કંઠનીલા મણી રે.
 અમને ગુફામધ્યેથી ઉગારિઆ, ગિરિજા ધણી રે;
 તમે આપ્યું ત્યાં વરદાન, કંઠનીલા મણી રે.
 વૃકોદર નામ તમે ધર્યું, ગિરિજા ધણી રે;
 તમો સદા યયા તુલમાન, કંઠનીલા મણી રે.
 અમે ગયા કુપદને માંડવે, ગિરિજા ધણી રે;
 તહાં ક્રીધો મત્સાવેધ, કંઠનીલા મણી રે.
 પછે સન્મુખ દર્શન આપીયું, ગિરિજા ધણી રે;
 રાયનો ટાળ્યો ખેદ, કંઠનીલા મણી રે.
 દેવ મશ્તુ તહાં આપીયાં, ગિરિજા ધણી રે;
 દેખાડ્યો સર્વે દામ, કંઠનીલા મણી રે.
 સંદેહ મનનો ટાળીઓ, ગિરિજા ધણી રે;
 તમ ખરતાપેથી રચામ, કંઠનીલા મણી રે.
 નારી એક તહાં ધ્યાન ધરે, ગિરિજા ધણી રે;
 તે જપે સદાશિવ નામ, કંઠનીલા મણી રે.
 રૂપ સુંદર તે સુંદરી, ગિરિજા ધણી રે;
 મહા તેજતાણું તે ધામ, કંઠનીલા મણી રે.
 તેને અંગ પરસેવો ઉતરે, ગિરિજા ધણી રે;
 તે તો આવે ગંગાજી માહે, કંઠનીલા મણી રે.

ક્રમજ તેનું તદાં નીપજે, ગિરિજા ધણી રે;
 તે શોભા દહી નવ વ્રજ, કુંડનીલા મણી રે.
 ઈંદ્ર સ્વર્ગથી આવિયો, ગિરિજા ધણી રે;
 ગોદ પામ્યો દેખી નાર, કુંડનીલા મણી રે.
 ૩૫ તેનું કેમ વર્ણવું, ગિરિજા ધણી રે;
 કોય નથી રે એનું સંસાર, કુંડનીલા મણી રે.
 ચાલી તદાં યદી સુંદરી, ગિરિજા ધણી રે;
 આવી જદાં ત્રિપુરાર, કુંડનીલા મણી રે.
 તમે કન્યુ પામે એ વરો, ગિરિજા ધણી રે;
 તમારી બેજાણુ કરશે સાર, કુંડનીલા મણી રે.
 દેશ બે તમે નાખીયા, ગિરિજા ધણી રે
 ધર્મો અમે અવતાર, કુંડનીલા મણી રે.
 કેશ ઇશ બે પરગટ થયા, ગિરિજા ધણી રે;
 શ્રી કૃષ્ણ અને બળદેવ, કુંડનીલા મણી રે.
 સ્વામ કેશ શ્રી કૃષ્ણજી, ગિરિજા ધણી રે;
 મ્હેતે શ્રી બલદેવ, કુંડનીલા મણી રે.
 જ્ઞાન તે અમને વીસર્જ્ય, ગિરિજા ધણી રે;
 અમે રમવા બેઠા ધૂત, કુંડનીલા મણી રે.
 હારી બેઠા તદાં સુંદરી, ગિરિજા ધણી રે;
 હેતર્યા ચારે ધૂત, કુંડનીલા મણી રે.
 ઘેરી લાવ્યા તદાં સુંદરી, ગિરિજા ધણી રે;
 એને રજસ્વલાના દીન, કુંડનીલા મણી રે.
 કેશ આલી તદાં કામિની, ગિરિજા ધણી રે;
 ભરીયાં જળ લોચન, કુંડનીલા મણી રે.
 સભા વચ્ચે ઉભી કરી, ગિરિજા ધણી રે;
 દેખતાં સરવે વીર, કુંડનીલા મણી રે.
 દુર્લભન દુષ્ટ બોલીયો, ગિરિજા ધણી રે;
 કહે નારીનાં કાઠે ચીર, કુંડનીલા મણી રે.
 ત્યારે લાંબે સ્વરે રદન કર્યું, ગિરિજા ધણી રે;
 મારી શંભુ કરજો સાર, કુંડનીલા મણી રે.

નવસે નવાણું પુરીયાં, ગિરિજા ધણી રે;
 પલક ન લાગી વાર, કંઠનીલા મણી રે.
 અમે ધર્મેઆંધ્યા વન નીસર્યા, ગિરિજા ધણી રે;
 આવ્યા જ્યાં રતિ કામ, કંઠનીલા મણી રે.
 રાગ સર્વે ટોળે મળ્યા, ગિરિજા ધણી રે;
 તહાં આવ્યા સુંદર સ્યામ, કંઠનીલા મણી રે.
 દ્રોપદીએ દુઃખડું કહ્યું, ગિરિજા ધણી રે;
 જાણી શ્રી હરિનો પાણુ, કંઠનીલા મણી રે.
 દુઃખડું સર્વે માંડી કહ્યું, ગિરિજા ધણી રે;
 સાંભળીયું નીરવાણુ, કંઠનીલા મણી રે.
 તમે ધીરજસહિત ધર્મરાખીઓ, ગિરિજા ધણી રે;
 હવે આવ્યો દુઃખનો પાર, કંઠનીલા મણી રે.
 બીજા આપણું ઉદે થયું, ગિરિજા ધણી રે;
 કૃપા કરી ત્રિપૂરાર, કંઠનીલા મણી રે.
 અમને વ્યાસે ઉપદેશ કર્યો, ગિરિજા ધણી રે;
 તમે જપો સદાશિવ નામ, કંઠનીલા મણી રે.
 અમે વ્યાસવચન અહો આવીયા, ગિરિજા ધણી રે;
 અમે જપ્યું સદાશિવ નામ, કંઠનીલા મણી રે.
 અમને તહાં દર્શન આપીયું, ગિરિજા ધણી રે;
 કીરપા કીધી શ્રી જુગદીગ, કંઠનીલા મણી રે.
 અર્જુને પ્રદક્ષિણા કરી, ગિરિજા ધણી રે;
 ચણું મૂક્યું શ્રીશ, કંઠનીલા મણી રે.
 પાશુપતાસ્ત્ર આપીયું, ગિરિજા ધણી રે;
 કણ્ણા કરી તદા ઇગ, કંઠનીલા મણી રે.
 એ કયા ભારત માંહે છે, ગિરિજા ધણી રે;
 સંદેહ નહિ લવચેત, કંઠનીલા મણી રે.
 અપરાધ અમારા ક્ષમા કરો, ગિરિજા ધણી રે;
 અમે ચરણે મૂક્યું શ્રીશ, કંઠનીલા મણી રે.
 દીન જાણી કણ્ણા કરો, ગિરિજા ધણી રે;
 સમરથ સંદેહ દંડ, કંઠનીલા મણી રે.

એક શીલે તે છાંટ્યો કેમળો, ગિરિજા ધણી રે;
 એક લિંગ ઉપર દીધો પામ, કુંડનીલા મણી રે.
 એક પૂજન ચોરી નાશી મયો, ગિરિજા ધણી રે;
 એમ અપરાધ તમારા અથાગ, કુંડનીલા મણી રે.
 સંવત સતર શ્રોદામણો, ગિરિજા ધણી રે;
 બતરીશો તહાં સાર, કુંડનીલા મણી રે.
 શાશુન શુદ્ધ તહાં પંચમી, ગિરિજા ધણી રે;
 ભોમ વાસર તહાં વાર, કુંડનીલા મણી રે.
 આદરવિંદ રાવણુ તણો, ગિરિજા ધણી રે;
 કીધો આદર ભાવ, કુંડનીલા મણી રે.
 શુદ્ધ પરતાવે વીનવું, ગિરિજા ધણી રે;
 દરજોડીને કહે અવરાજ, કુંડનીલા મણી રે.

શિવાનંદ.

આ કવિયે સન્યાસી થયા પછી, જે કવિતાઓ કીધી છે
 તેમાં અવરાજ નામ રાખ્યું છે.

શિવપૂર્જનનાં ૫૬.

૫૬ ૧ છં.

શંભુને ભજતાં વાર મા લાવો;
 અધર દરડી અંતક ઉભો, તે યજ્ઞ જીવને મૂકાવો. શંભુને
 મૂલાધારથી દિદલ 'કમલે, પંચ સુપુત્રુ ચઢાવો;
 આપ આપણાં ભાગ તેને સમર્પિ, સહસ્ર દલ ચઢાવો. શંભુને
 એ ઉપાસથી અન્ય નહીં વાર, વિરામ પુરાણુ શોધાવો;
 શિવાનંદ કહે ભવસાગરમાં, જ્ઞાન વિના ફરી આવો. શંભુને

પદ ૨. બ્રું.

કેમ સમજવું જીવને દાદી,
છૂટો કરિવર, વશ નહોં આવે, શું કહું મનમાં વિચારી. કેમ સમજા
કેવો છું હું, કયાંથી આવ્યો, સંગમ ભૂલ્યો વિહારી;
પ્રભૂ થઈ હોડે જૂતલ મધ્યે, નિઃસંગ પદ વિસારી. કેમ સમજા
પશ્ચાતિ વિના પશુ નવ છુટે, એ તોરીત ખરી ભવ તારી;
શિવાનંદ કહે એવું જાણી, પૂજે ચંદ્રકાન્તો ધારી. કેમ સમજા

પદ ૩ બ્રું-રાગ સામેરી.

ભરમે અક્ષર નાખ્યા બૂંસી, હો ભરમે
સર્પ દંશ જેમ મોહોરો મૂક્યો, સર્વ વિષ લીધું ચૂસી. હો ભરમે
એક બીજે તે ભરમ ચઢાવી, મોહી નાર તે આરતી લાવી;
તેને ટળીયો તે યમનો દંડ, કયા છે રે બ્રહ્માતરખંડ. હો ભરમે
પ્રાણી મરણ કાલ છે એવા, જન્મહત આવ્યા છે લેવા;
ભરમ વાયે હડી ચઢી અંગે, જન્મહત નાકા મન બંગે. હો ભરમે
પ્રાણી ભરમ ચિંતામણી પામ્યો, તે તો દુઃખ દરિદ્રથી વામ્યો;
જેને ભરમતણી છત જાણી, તે તો દેવ અદકો પ્રાણી. હો ભરમે
જેણે ભરમ ત્રિપુંજન કીધું, તેણે વેગે કૈલાસપદ લીધું;
તેની ભવ બાવઠ બાગી, જેને શિવ સાથે લેહે લાગી. હો ભરમે
ભરમ ને શિવ બન્યો બ્રહ્મ, તેથી અળગાં સધળાં કર્મ;
કહે જિવરાજ ભરમને સેવો, ફરી જન્મને જવાબ ન દેવો. હો ભરમે

પદ ૪ બ્રું-રાગ સામેરી.

શિવ નામનો પરતાપ સજની, કહેવા કો સમર્થ નથી; ટેક.
શુદ્ધ સનકાદિક સદા સેવે શિવને, બૃહ નારદ મુનિ જતિ;
વિરંમ્યાદિક પાર ન પામે શિવનો, નિલ સેવક મળ્યા અતિ. શિવ
પંચાશ કોડ પૃથ્વી કામળ, અને સુર તરુવર લેખણુ વટી;
પત્ર સાહેર મેંશ પરવન, વિધાતા જૂએ કરી. શિવ
લખતાં લખતાં લેખણુ ગાડી, કામળ ને સાદી હટિ;
અપરંપાર અપાર મંકર, વિધાતા વળતી લટિ. શિવ
ચાર વેદ જેનો પાર ન પામે, જપે શેષ બે સદઅનિબ્ધાવતી;
શિવ સેવકનો દાસ કહે, ગુણ શા કર્યું ગિરિજાપતી. શિવ

પદ ૫ મું.

પ્રભૂ મેં તો પ્રહારકીધોરે અજાણમાં, આવડો બેદન જાણ્યો બાણમાં. પ્રભૂ
જેને ચૂવા ચંદન લાઈ પૂજિયે, તેથી મુન્મુખ થઈ કેમ ધૂનિએ. પ્રભૂ
મને હુમત વ્યાપી આવડી, ઘેર કોઈ દરે મારી આવડી. પ્રભૂ
મેં તો જાણું જોયું જોડલે, શિવ દર્શન આપ્યું તેડલે. પ્રભૂ
ધાઉ વળગ્યો તમારે ચરણે, હું તો જીવ્યો જનમ ભય મરણે. પ્રભૂ
કહે છે જિવરાજ દારિદ્ર કાપ્યું, પછી પાશુપતાસ્ત્ર આપ્યું. પ્રભૂ

પદ ૬ હું.

મારા દુષ્ટ દુરીજન આત્મા તું, ક્યાં થયો છે મેંદ મતી; ટેક
અલ્યા વિશ્વનાથ વણારસી તું. તો કહીં પાગીજ ભાગીરથી;
અવસાન કંઈએક આવશે અલ્યા, નેનો તો મુને નિશ્ચે નથી. મારાં
અલ્યા મોહજાળમાયાથી તું ન ડરાયો, હવે શ્વેતથમો ને અવધ ધરી;
કાલ કાલ જીવું કરે કામર અલ્યા, પલકમાં જાઈશ લરી. મારાં
ઘેલા ધાને શરે કહાં બમે બૂલ્યો, જળજિંદુ જેમ જાય ફરી;
શિવ સેવકનો દાસ કહે, ભરથાર કાલે જેમ મતી. મારાં

પદ ૭ મું-રાગ ગાડી.

સેવો શિવ મહારાજ, ઘેલા મન સેવો શિવ મહારાજ;
દીપક સંકેર્યો ને દીવટ કીધી, આપ્યું કનકપુરી રાજ. ઘેલાં
રધુનંદે શિવની સેવા કીધી, સરિયાં સકલ સર્વ કાજ;
રાવણુ મારી સીતા ઘેર લાવ્યા, સાહેર બાંધી પાજ. ઘેલાં
શ્વેતબંધ ઉપાસિયા રે, પ્રસન્ન થયા મહારાજ;
બોળો નાથ ભવાનીશંકર, કરજોડી કહે જિવરાજ. ઘેલાં

પદ ૮ મું-રાગ ગાડી.

શ્રી ગુરુ ચરણકમલ સીશનામું, એક પાપીને તારોજ;
સદાશિવ ભવસાગરનાં દુસ્તરવ હું છું, તહાં ચક્રિ મુજને કાઢોજ. શ્રી ગુરુ
દો ઉપદેશ કપાલ, કરણાનિધી, હુમત સધળી બાજોજ મારી;
શિવભક્ત હું માણું નિરંતર, એટલું મુજને આલોજ. શ્રી ગુરુ
સદાશિવ મણિપ્રિય માણું છું, અવસાન વખતે અવધારોજ;
શિવના સેવકનો દાસ શિવાનંદ કહે, શિવ બઈ મોતાનું પાજોજ. શ્રી ગુરુ

પદ ૯ મું.-રાગ વસંત.

યાળ ભરી મોતી મણિ માણુક, સુંદર શિવને વધાવીએ રે;
હારે ચાલો શિવ જોવા, ટેક.

વિશ્વનાથને પૂજન સાંચરીએ, આનંદ અંગ ન માય;
ઈંદ્ર ઉભો રહી નૃસ કરે છે, નારદ તુષર વાહાય. હારે૦
અંગાર કર્પૂર કસ્તુરી કેસર, ભર્યા કચોલાં અનંત;
ચુવા ચંદન અંગે લેપન, શિવજી પૂજારે વસંત. હારે૦
બ્રહ્મા વિષ્ણુ મુનિ શિવ સંગાતે, સુરિનર પામ્યા માન;
કહે શિવાનેક દેવત શિવશંકર, આપ્યાં વિધવિધ દાન. હારે૦

પદ ૧૦મું.-લાવણી.

જોજન કરોજી ભવાનીશંકર, પટરસ ફલ પકવાન જી;
મધુરે મીઠે મન ભાવતે, મુખ આસ લીજે ભગવાન જી.
ચોક પુર્યા કનક કચોલાં ઢાળી, ધર કર વાલે પખાલે જી;
અન્ન પૂર્ણાર્ચન લેકે હારે, ગંગા જલ ભર ઝારી જી.
પાણુ પખાલો પ્રેમદાદિક હર, કરી આનંદ રવિસંગે જી;
અખોડ, અનાર, મેવા, ચારોળી, દ્રાક્ષ, બદામ સંજોગે જી.
ખરબૂજે, રાયણુ ફલ કેરે, ફાલશે શીતલ ભાવે જી;
સુંદર શાકર પીરતીયાં પ્રેમે, મન ગમે તે કહાવે જી.
ભુવન ભિતર બહુ શાક પાક રસ, જે જે સોચે માગી જી;
કીખ મંડપ માહે પાક પતાસે, પીસ્તે આછે આરોગી જી.
આંખા શાખ અનોપમ છિલિકરિ, કાતરી સમારે જી;
ફિણી ખાનું સેવ સુવાળી, ઘેતે મીઠે ભાવે જી.
જલેબિ મરદિ માટે મુગદલ, ગુંમ ઘેખર ધારે જી;
કેરી દાર કેર કરમદાં, કરપદ સુરણુ ખારે જી.
અનેક આચાર મખ માહે, શ્રીફલ આદ્ય લવણુ રમાલે જી;
લો કંસાર સેવ સુભિંગ, શિત ઉપર બહુ છાડે જી.
પોલિ વડે વેદમિ મીઠી શિર, ખાંડ મધુ આપ્યા જી;
અમરસ આગે ભેર બહુ કંસે, મહાદેવનિકે આગેધરીયા જી.
છરણુ શાલ દાલ બહુ, ધૂત સુઆસ ઉષ્ણદા ભરિયે જી;
પાપડ વડી પાપડી ચાવલ, ખાંડામ ઉત્તમ કરીએ જી.

પટ કાલેરી 'ગેગન આમલી, મરી તુરંગે રસાલે જી;
 ચોલા સીંગ સમીપે ગલકે, આરિયે દોડિ દારે જી.
 ઉત્તમ કદિ મરય માંહે, દારે ચમચે ભરભર લીજે જી;
 આછો દૂધ ટોટા મિશરીધર, મન બાવે ને લીજે જી.
 મહાનો હર તક કિતોર માહે, જીરા લવણ બનાવે જી;
 આગમન કરો ઉમયાવર સુંદર, ચાણુ અખીલ પખાલે જી.
 હાથ કેસરિ સોપારી ઉત્તલ, અંબોલ ખપર દારે જી;
 ખાડિ ચુનો ખેરસાલ માહે, જોપરે લીલે છીલે જી.
 અસાધ્યિ લવંગ બરાસે વાસો, પાન માનકર ખીરે જી;
 નદી બ્રંગી સમીપે હાડે, નાખત હે વા પછાડે જી.
 બાજન બવ આગે ને જૂડે, મક્તા જાવે દારે જી;
 શિવ પંચવદન આરોગી ઉડે, જૂડે રહે જન માંગે જી.
 મુનક મુનંદન દારે દારે, મુરિનર મુનિ પાપ લાગે જી;
 તોહે ન પાંવે શેખ રેખ રખિ, ઈંદ્ર કુબેર આગે જાગે જી.
 કહે શંભુદાસ (શિવાનંદ) પરમપદ પાવે, સીરાકોટ અધ જાવે જી;
 તુપ ચરણે આલકર છીને, કંકોડે બહુ ટલિયે જી.

હરગોવન.

આ કવિ, અમદાવાદનો લઠ્ઠ મેવાડો ગ્રાહણ હતો. સંવત ૧૮૬૦
 માં હૈયાત હતો. એનું મરણ સંવત ૧૮૬૭માં થયું છે. એને
 માતાની સ્તુતિનાં ઘણાં પદો કીધાં છે.

માતાના ગરબા.

ગરબી ૧ લી.

હારે અંખામાનાં દરશણકરીએ, ચાલો! સેવક સંતો રે;
 જિવનું કલ્યાણ ચારો, નીરખી ગોખ ગુણવંતો રે. અંખાં
 હારે આડેમ યોદ્ધસ રવીવાર, દેવીને બાલા દીનતો રે;
 ધુપ દીપ નૈવેદ આરતી, મહામાયા મગનતો રે. અંખાં

હારે આરાસુરથી અંબા પધાર્યા, સુરત શેઠર મથે રે;
અવાડીએ ચક્રે અંબા વસીયાં, જાણે જગત તે બધે રે. અંબા૦
શીશ મુગટ ને કાને કળા ફુલ, દામણી શોભે સારી રે;
ગાલ ત્રાજુઆં હડપચી હીરો, મુખ ઉપર જાંઘિ વારી રે. અંબા૦
ભરત કટાક્ષ ને આડ કપોળે, અધર છે પરવાળી રે;
નાશીકા દીપકની સંગે, સોહીએ વેસરની વાળી રે. અંબા૦
ગળે ગળુઅંધ પાટિયાં માળા, કાંટલી કાંટે સોહિએ રે;
ચીણુ માળા ચંદન દારસોહિએ, દુગદુગિએ મન મોહિએ રે. અંબા૦
કમરપટો ને કંઠે કંઠોરો, હીરા તેણે જડિયા રે;
ધુધરી ધમકે કંઠે માને, ચંદ્ર સુરજ બે અડિયા રે. અંબા૦
આર ભુજની શોભા સારી, દેખાતાં બહુ રૂડાં રે;
વાંક બાજુ ને છે દરનાના, સોહિએ સોનાના મુડા રે. અંબા૦
આરસી છલ્લા તે છે આંગળિએ, વીટી વેળિયાં જગકે રે;
બાજરિયાં કાંકણ કર મુડી, કંકણ હાથે ખગકે રે. અંબા૦
કંચુકી પેહેરી કસકસી, ચરણા પંચરંગી પેહેરી રે;
લીલી પીલી સપેત સામ રંગે, રાતી સાડી ઘેરી રે. અંબા૦ સો
નિલ નવા શણગાર આઠ ધરતાં, સોળ શણગાર નિલ ધરતા રે;
દરશણ કરી શેવક જન હરખે, ભક્તનાં નયણાં દરતાં રે. અંબા૦
અંબા જુગમ ને પાએ અંચલટ, વિધુઆ વાળે માને રે;
ઝેર ટોચ કલા લંગર, સદુ ધર્યાં પામે અંબાને રે. અંબા૦
મુવર્ણ પાવડી સોહી માને, હાથે ત્રિશળ ઝાલી રે;
મહિપાસુર તેં માર્યો પલકમાં, સેવકની પલ પાળી રે. અંબા૦
જામણી બાજુ ગણપતિ બેઠા, વચ્ચે અંબા પોતે રે;
વામ ભાગે બહુચર બેઠાં, ચંદ્ર સુરજ બે જોતે રે. અંબા૦
સોહિએ સિંદાસણ મુવર્ણ કરાં, ચંબની શોભા સારી રે;
રૂપાના મોહોલમાં આઠ બેઠાં, રૂપાની અંબાડી રે. અંબા૦
કલગી તોરા જગકે માને, મુવર્ણ ઉત્ર ડગકે રે;
ગાદી તકિયા અનગસ ઝોસીસાં, શેવજા મન પગકે રે. અંબા૦
મંડપની શોભા છે મારી, હાંડીએ દરતી સોહિએ રે;
દસનાઈ નંતે થાએ અંગ્રમા, જમરખે મન મોહિએ રે. અંબા૦

લીલી હાંડી સફેત શોભે, લાલની શોભા સારી રે;
 ઈંદ્રાસનથી અદ્દશી શોભા, નીરખે સદુ નરનારી રે. અંખાં
 નય વિનય છડીદાર છે, વ્યાહણ્ય ચંડી ભણતા રે;
 નિત્યઆવર્તન યાય બહુ માના, બુલે મુલા મણતાં રે. અંખાં
 ધારે જળી સામે કટેરા, તાં રહી દરશણુ દરતાં રે;
 અંખા માની અક્ષી વાતો, નવનીલ તેને બરતાં રે. અંખાં
 ખાર પગથિયાં અદિએ તારે, મંડપમાં પરવરિએ રે;
 હાર દિવો શુલાળના ગોઠા, લેઈ માને સનમુખ ધરિએ રે. અંખાં
 દેવ બ્રાહ્મણ હાથે કરીને, માણને અદાવે રે;
 ઠાણેઠયકે યાય મહાપૂજ, શુણુ સારા ગવરાવે રે. અંખાં
 જામણે થંભે ધડિયાળ માંડી, તે ગેખી શખ્દે વાળે રે;
 છ કલાકે યાય આરતી, નોખત ધડિયાળાં ગાળે રે. અંખાં
 ત્રવાડીને તુષ્કમાન દેવી, ઢેહૈ કંઈ અંખાંતું રે;
 સુરજ બાઈ સેવક છે માનો, કામ કરે છે માનું રે. અંખાં
 નયુરામ નિરખે અંખાથી, નરભેરામ માને નાળે રે;
 કૃષ્ણરામને કૃપા અંખાની, સેવકરામ અંખાથી માણે રે. અંખાં
 જેશંકરને જશ અંખાનો, પ્રજાશંકર માના પુરા રે;
 માણીશંકર મનગમતે માણે, તાપીશંકર છે શુરા રે. અંખાં
 દુહાબરામ દીપબાણ કરે છે, એ રીતે પૂજ કરતા રે;
 આઠે દીવસે આવે વારો, શણુગાર માને ધરતા રે. અંખાં
 અંખામાનો પરતો બારે, ગયાં વાહાણુ તે વાળે રે;
 અંખામાને જે નવ્ય જાણે, તેના ધર તે જાળે રે. અંખાં
 સેવક સારા સુરત રોહરમાં, માણને લાડ લડાવે રે;
 લીલી પીળી કસખની સાડી, માણને વાળે ધરાવે રે. અંખાં
 વાંઝીઆંને પારણાં બંધાવે, રોગ સધળા ટાળે રે;
 એ પરમાણુ જગત સધળું, સહુએ પોતે પાળે રે. અંખાં
 અંખા માને શરણુ વળખા, તે નર દુખિયા નવ યાય રે;
 અગમ અગોચરભવના પ્રાશિત, દુરમત સધળી જલ્ય રે. અંખાં
 સંવત હરાડ ખ્હોતરે ને, ગરબો ગાયો માનો રે;
 હરગોવન ફરી ફરી પગે લાગે, પાલવ સાલો અંખાનો રે. અંખાં

ગરબી-૨ છ.

પેહેલું ગણપતને પાએ હું તો લાગું રે સુરતમાં;
 કરનેડીને વિદા સાચી મારું રે સુરતમાં.
 આરાસુરથી અંમાજી બલે આવ્યાં રે સુરતમાં;
 સાથે દેવ દેવીઓ સહુએ લાવ્યાં રે સુરતમાં.
 સંગાતે આવ્યાં છે બહુયર માય રે સુરતમાં;
 વરીઆવ વાટે વિમ્નાંમ કચ્ચો છે વાવ્ય રે સુરતમાં.
 ભામે તળાવ વનમાળીએ દેહેઈ યાપ્યું રે સુરતમાં;
 આધ એજે અબેપદ તેને આપ્યું રે સુરતમાં.
 કતારગામમાં કંતાદેશ્વર કાઢાવે રે સુરતમાં;
 પાણી ફેર બદલ કરવા લોક આવે રે સુરતમાં.
 • કતારગામની સીમે છે ખોડિઆર રે સુરતમાં;
 લોક દરશન કરે છે તાં નીરધાર રે સુરતમાં.
 તે વચ્ચે છે બટલાઈના ક્યારો રે સુરતમાં;
 ગુપ્તેશ્વરમાં સંગ બરાયો સારો રે સુરતમાં.
 અશ્વિનીકુમાર છે ઈશ્વરીનો અવતાર રે સુરતમાં;
 તાપી ક્ષેત્રનો મહિમા અપરંપાર રે સુરતમાં.
 કાંડા ઉપર દેહેઈ મોઢે શીવલિંગ સાર રે સુરતમાં;
 માતાજીને ગોખ યાખો બાહાર રે સુરતમાં.
 હરીપરામાં આધજી બીરાજે રે સુરતમાં;
 પિનાંબર બાવા સીધ્ધ થઈને ગાજે રે સુરતમાં.
 સુરત શહેરમાં તરવાડી છે દીવો રે સુરતમાં;
 દાન દયા ને પુન્ય ધણુ તે જીવો રે સુરતમાં.
 તરત ભાવે તરવાડીએ દેહેઈ ડીધું રે સુરતમાં;
 બાલાજીએ આવી દર્શન દીધું રે સુરતમાં.
 વિશ્વનાથનું દેહેઈ પાએ સાડું રે સુરતમાં;
 ભોંપરામાં ખેડા છે શિવજી વાર રે સુરતમાં.
 કાશીયજી આવ ધરીને આવ્યા રે સુરતમાં;
 વિશ્વનાથજી ભોંપરામાં મન ભાવ્યા રે સુરતમાં.

લાંથી અંબામાએ મનમાં ધાણું રે સુરતમાં;
 અવાડિયું ચક્રું દીકું છે સાફ રે સુરતમાં.
 તે મધ્યે જાઈ ધી ફળિયામાં પેઠાં રે સુરતમાં;
 મેડા ઉપર જાએ પોતે બેઠાં રે સુરતમાં.
 વાસ કર્યો વિશ્વમાં હાકજ વાગી રે સુરતમાં;
 આવી હરાડે વણું પાયે લાગી રે સુરતમાં.
 પાસ પાસે કાળકા બેડા માછ રે સુરતમાં;
 અષ્ટાદશ ભુજ રહી અતઃપર રાછ રે સુરતમાં.
 કાળકા મા કીપા કરી આવ્યાં પોતે રે સુરતમાં;
 કટકના પ્રાણુ જન્ય પ્રતાપમા જોતે રે સુરતમાં.
 ભવાનીશંકર ભાવથી પુજ કરતા રે સુરતમાં;
 ધુપ દીપ નૈવેદ આરતી ધરતા રે સુરતમાં.
 સોનીની કુળદેવ્યા ચાલી આવ્યાં રે સુરતમાં;
 ામલી રાનમાં વાઘેશ્વરી પધરાવ્યાં રે સુરતમાં.
 ડિફળિયામાં માતાજીને ગોખ રે સુરતમાં;
 રાન કરવા સેવક કરતા જોખ રે સુરતમાં.
 મંબા પાસે બેઠાં બહુચર બાધ રે સુરતમાં;
 ૧ બેનોની સારી છે જુમતાઈ રે સુરતમાં.
 નીજ દેવળ સુરત શેહેરમાં ઘણાં રે સુરતમાં;
 શેવ શક્તીના સેવકમાં નહીં મળ્યા રે સુરતમાં.
 ગરબો જે કોઈ શિવ શક્તીનો ગાસે રે સુરતમાં;
 ભાવ હશે તો સેજે કઈલાસ જાશે રે સુરતમાં.
 ગ્રેમે સાંભળે કાને જે નર નાર રે સુરતમાં;
 ધન દારા મુત પામે પદારથ ચાર રે સુરતમાં.
 ગરબો સાંભળી મન જાણી કરે દાન રે સુરતમાં;
 તે નર ભારે પદ પામે બહુ માન રે સુરતમાં.
 નરસૈ ભક્તે ગ્રેમે ગરબો કરાવ્યો રે સુરતમાં;
 કરી ગરબો અંબામાને ચરણે ધરાવ્યો રે સુરતમાં.
 ગરબો સકળ નીરથ શિવશક્તીનો કીધો રે સુરતમાં;
 ગ્રેમ ધરીને અત્રીત રસ મુખ પીધો રે સુરતમાં.

સંવત અરાડ જોતરો સહુમાં સાર રે સુરતમાં;
 કાગણુવદી અગિઆરસ ને રવીવાર રે સુરતમાં.
 તે દીવસે ગરબો સંપુરણ ગાયો રે સુરતમાં;
 વચને વચને ગંગા તીરથ નાલો રે સુરતમાં.
 અમદાવાદમાં ભટમેવાડા કહિએ રે સુરતમાં;
 દાલની પોળને આશ્યાપુરીમાં રહિએ રે સુરતમાં.
 હું મુરખ છું અંબા પુરજો આસ રે સુરતમાં;
 જાણુ અમણે ગાય હરગોવંદદાસ રે સુરતમાં.

ગરબી ૩ જી

હારે ધન અંબા મા, આરાસુરથી આવ્યા સુરત શેહેરમાં;
 મારી માછ મા, શેવકને મન ભાવ્યા આવો છે લેહેરમાં. ટેક.
 હારે હાથ દાલ તરવાર અપ્પર ધારી, પલવટ પીતાંબરની સારી;
 કરી વાધતણી ત્યાં અસવારી, ધન અંબા૦
 મથુરામાં બ્રહ્મરૂપી આવ્યા, ગર્ભવતી જસોદાને મન ભાવ્યા;
 પુછ અમીને તાંહાં પધરાવ્યા, ધન અંબા૦
 ગર્ભની વાત રૂપીને બાળે, જાણે તો કંસ મારી નાખે;
 એ બાળ ચિરંજીવ કોણુ રાખે, ધન અંબા૦
 બ્રહ્મા કહે સાંભજો જસોદા બાઈ, રાખો બાધા અંબાજી આધ;
 અંબા, કમ મારી રેશે કંસજ ભાઈ, ધન અંબા૦
 રાખી બાધા મનમાં બાખી, બ્રહ્માજી પાસે રજા સાખી;
 ફરે કાળાગૃહમાં રાખી, ધન અંબા૦
 ત્યાં મધ્ય સમે પ્રગટયું બાળ, માછએ નાખી છે મ્હો જાળ;
 એ તો કંસનણો પ્રગટયો કાળ, ધન અંબા૦
 માએ બાળ કહાલીને ગોકુળ પોતું, બાંગી ભુગળ ત્યાં કોઈ ન્હોતું;
 મેહેંલી ધારણુ ત્યાં સઉ સુતું, ધન અંબા૦
 તાંહાં દેવકીજીને રૂપે થઈ, જઈમેહેલી પુત્રી મથુરામાં જઈ;
 મવારે કંમને જાણુ થઈ, ધન અંબા૦
 ઉડ્યો કમ જાણે કુતાંત કાળ, લેઈ હાથે જાતી પુત્રી બાળ;
 જાણી છટકી પટકી છે પાતાળ. ધન અંબા૦

તે હડીને આકાશે મધ, તાં છટકા સાત જાતના થઇ;
 દહે તારો વેરી ગોકુળ સહી, ધન અંબા ૦
 માસી પુતના આવી દરખ ભરી, ઝડપી લીધું બાળ ખોળે ધરી;
 પયપાન કરાવ્યું હરીને ફરી, ધન અંબા ૦
 ચુસી લીધું માસ રૂધીર સુધી, બાળને બાળાએ આપી ખુદિ;
 લાં મારી પુતના પડી ઉધી, ધન અંબા ૦
 ખુદિ પ્રગટ થઇ પ્રગટચો અંશ, યરથર ધ્રુજે છે રાગ કંસ;
 મારી પ્રલેહે દર્યો ત્યા કસનો વંસ, ધન અંબા ૦
 વરસ સાત થયાં છે જેહ, જશોદાબાઇને ઉપનો નેહ;
 મુકાવો બાધા નંદને દેહ, ધન અંબા ૦
 વાસુદેવ નંદજી વિચાર કરે, જમોદા દેવપ્રીણને મન ધરે;
 દેવ માત્ર તેડાવો કારજ સરે, ધન અંબા ૦
 માથે મ્હોટા થયા છે વાળ, ઉતરાવ્યાની કરો સંભાળ;
 ફરી વિચાર સહુએ થયા ખુશાલ, ધન અંબા ૦
 આવ્યા ક્ષણ નારદ સરવે દેવ, ઉડ્યા ઈંદ્રાસનથી ઈંદ્ર તત્ખેવ;
 સહુ ગોકુળમાં આવ્યાં અવશ્યમેવ, ધન અંબા ૦
 ગોકુળથી ચાલ્યો સધળો સંગ, મહુ દેવતાને મન ઉપચો રંગ;
 ગાતાં વાતાં કરતાં આનંદ, ધન અંબા ૦
 માને પૂજાપાની યાજો ભરી, ચરણા ચોળીમાંહે સાડી ધરી;
 સહુ સુંદરી ટોળે થઇ ખરી, ધન અંબા ૦
 વાળે પંચશાખાં વાહે વાજીત્ર, નાચે અપહરણ કરતી ચરીત્ર;
 વાએ વેણા નારદ ગાય પવિત્ર, ધન અંબા ૦
 સુંદરીએ સખ્યા સોળ સણુગાર, માથે ગાગર કનકની સાર;
 સહુએ ચાલ્યાં અંબા દરબાર, ધન અંબા ૦
 સહુએ સંગ આવ્યો પરામાં, પ્રભુ આવ્યા ચોધડિયાં સારામાં;
 અગસ્ત ગોર આવ્યા આરાસુરમાં, ધન અંબા ૦
 શ્રી કૃષ્ણને લાવ્યા નવરાવી, અંબા મા આગળ પધરાવી;
 અગસ્ત ગોરે પૂજા કરાવી, ધન અંબા ૦
 સુવા અંદન માણને ચરચે, લેહ અંગ સુમધે બહુ અરચે;
 નંદપિતા દ્રવ્ય તહાં બહુ ખરચે, ધન અંબા ૦

ચરણા ચોળી - માને પેહેરાવી, સાડી સુંદર માણને ધરાવી;
 નૈવેદ્ય આરતી કરાવી, ધન અંબા ૦
 જશોદાજીએ ખોળે પધરાવ્યા, માયાના વાળ તો ઉતરાવ્યા;
 અંબાને ચરણે નમાવ્યા, ધન અંબા ૦
 સહ દેવે દેવી સંતોષિયાં, હવન પંચામૃત . પોપિયાં;
 દાન પુણ્ય કરે બહુ સોપિયાં, ધન અંબા ૦
 બ્રહ્મભોજ તાહાં કરાવ્યું બહુ, પુંગી પાનપાન તહાં આખ્યાં સહુ;
 પાગે લાગીને મુખે વીનતી કહું, ધન અંબા ૦
 જોજોકાર થયો અંબા દરબાર, કુંમકુંમના હાથા અંબા દાર;
 સાત આઠાં કીધાં હંબર દાર, ધન અંબા ૦
 સાત આઠાં તાંહાં શું પ્રમાણુ, જગત બાધામા કરવા જાણુ;
 દુનિયામાં મુરખ હોય જાણુ, ધન અંબા ૦
 માગી શિખ દેવ વિદાય થયા, પોત પોતાને મંદીર ગયા;
 સહુ જસોમતી નંદણ ગોકુળ રહ્યા, ધન અંબા ૦
 આઘ જગતમા તું અંબા, નાગર સેવક આવે રંમા;
 તેને દુધપાક લાડુ આપે જંબા, ધન અંબા ૦
 સુરત શહેરતું કાંય બાબ મ્હોકું, સહુ નીચે માનજો નહીં ખોકું;
 પુરણુ પુન્યે દેહેઈ આવી ચોંટયું, ધન અંબા ૦
 સંવત હરાડ જોતરો સાર, ચૈતર સુદી સાતમ ને શરવાર;
 લેઈ ગરબો મેહેલ્યો અંબાદાર, ધન અંબા ૦
 માથે વલ્લભ હરી છે શુદ્ધ સારા, તે પરતાપે શુભ ગાજી તારા;
 હવે શુભ અવશુભ ન જીવો મારા, ધન અંબા ૦
 સહુની આશા પુરજો આરાસુરી, સેવક જનની તે બાંછ ધરી;
 દાસ હરગોવિંદ કેહે છે કરગરી, ધન અંબા ૦

ગરબી ૪ થી.

માહારી અંબા મા, પાલવ સાહો તમારો, જુગતમાં તું છે મા જળહળને પારો. ટેક,
 અવળે માગે હું, છું ભગતો, મારી તમારો વારો;
 ધડી ધડીને ચોર છું તારો, માણ તમે શુભો બહો મારો. મારી ૦
 તું છે ધાતા ને તું છે વિધાતા, માણ માફ કરમ તમે નીરધારો;
 મેં બિનદામ શુભામ તમારો, માણ તુમ હે સાહેબ મારો. મારી ૦

સંસાર રૂપી સમુદ્ર પડિયો, હારે માછ આંબ ઝહીને તારો;
પેલા ભવની વાત નવ જાણું, માછ તમે આ ભવપાર ઉતારો. મારીં
આ કળીજીગ હળાહળ માહે, માછ તમે દયા કરીને ઉગારો;
હરગોવંદને દિમત આપો, માછ તારાં નામે કેડવાયો સારો. મારીં

ગરબી ૫ મી.

ભાવે ભજન્નેરે માહા મુખ આપે આછ કાળી,
આપે આછ કાળી ને, આપે પાવાવાળી. ભાવેં
અઘટાદસ બુજ માને ગોભે, લોચન ત્રણ વિકરાળ વાળી. ભાવેં
માયે મુગટ ને કંચુકી પેહેરી, પિતાંજર પલળવટ વાળી. ભાવેં
કંસારાપર ક્રિપા કીધી, સેવકની પત્થપાળી. ભાવેં
પાવા ઉપર પરછંદ વાળે, ગાય ભાવેં લે નાળી. ભાવેં
ગ્રોસટ દેવી ઘડપર આલી, તેડાવ્યાં બહુચર જાળી. ભાવેં
સુરત શેહેરમાં કીપા કીધી, પાવેઘડથી આવ્યાં આલી. ભાવેં
હરગોવંદ ઉપર હાથ ધર મા, લેજો કાળી સંભાળી. ભાવેં

ગરબી ૬ કી.

સેવક સાચારે, સદખનપુરીને સેવો, કાં યાઓ કાચારે, એક દિન માયે દેવો. સેવ.
ધર ધન કાંઈ સંગ નવ આવે, હારે માછ ભજને લાહાવો લેવો;
છોડી છોકરો નાર કુકુળ સહુએ, તુને કસ્યો દિવાના જોહેવો. સેવ.
ખટરસ સ્વાદ તેં ભાવે આરોગ્યા, હારે નવ આખ્યો નામનો મેવો;
મદિરા અધીમ ને ભાંગ માઝમ મહુ, હારે નામનો અમૃત રસ પીવો. સેવ.
મોહો મજ્જર અદકાર ને માયા, મ્હારા ત્હારામાં જન્મ જોવો;
રૂદે કમળમાં ચામ અંધારૂં, માછ તારા નામનો પ્રમટયો દીવો. સેવ.
હાથી ઘોડા માલ ખજનાના, હારે રાખ તે વીખ રસ પીવો;
હરગોવંદ અદ્ય મતે કહે છે, માછના ગુણ માધને જીવો. સેવ.

ગરબી ૭ મી.

ગણપતીનું સમરણ કરિએ, વાણી આપે પ્રતિ, ધરિયે;
પછે ગરબો ચાલતો કરિયે રે,
માછનું ભજન કરોરે રૂંતે થકી અંગ સુગંધે બહુ રે;
જગત સર્વ માર્યામાં જુડ્યું રે,

અંબા આરામુર વસિયાં, ગળાર મદ્દામાં જઈ ધરીયાં;
ચોસટ જોડે છે રસિયાં રે, અલખેલી૦
ચુકો તમે ભજન કરો પ્રાણી, સંસારે તુને ઘેરી લીધો તાણી;
સાલ યશે અંબે-રાણી રે, અલખેલી૦
સંસારમાં પાપ ધણું કરનો, * * *

* * * અલખેલી૦
બાળા જવાની છે રે ભાઈ, આવશે ઘડપણુ આશું ધાઈ;
ક્યારે સમરસો અંબા આઈરે, અલખેલી૦
ગઈ વિના જ્ઞાન નહીં સુઝે, પુત્ર પિંડ વંજા નવ બુઝે;
ધાએલ ધા કસખીથી રૂઝેરે, અલખેલી૦
સમજણુ વિના ગુનેગાર થાશે, માર ખાતાં મરી જશે;
પુછે તેને જવાબ શો દેશે રે, અલખેલી૦
અંબા નામથી ઉધરવું, માટે કેડ બાંધીને ભજન કરવું;
સંસારમાં તારે તો તરવું રે, અલખેલી૦
ઈંદ્રે આરાધી આઈ, તેત્રીસ કેડ સમરે અંબાબાઈ;
ભંડાસુરને મારવો ધાઈ, અલખેલી૦
માઈડે ધ્યાન માતું કીધું, ઉપર કાયાતું લાન દીધું;
નિરંબે સમરણુ ચિત્ત લીધું રે, અલખેલી૦
સંસારમાં શક્ત નામ સાચું, જુડી કાયા માયા સહ કાચું;
ચરણુ ચિત્ત અંબાને રાચું રે, અલખેલી૦
ભાવે ભજન કરશે માતા, જુગતમાં રાખે રંગ રાતા;
ભટ હરગોવંદ ગુણુ માતા રે, અલખેલી૦

ગરબી ૮ મી

હરિ અંબા જોવાની આડીરે, નીરખું માહારી માડી—ટેક.
સોળ શણગાર સજ્જ આઈ બેઠાં, ચરણા ચોળી ને સાડી રે. ની૦
કાલો ઘેલો યઈ પાલવ વળગ્યો, રખે મેહેલતાં કાઢી રે. ની૦
તેત્રીસ કેડ દેવ ને દેલ દમના, તેને નાખ્યા તમે વાઢી રે. ની૦
સંસાર રૂપિયું જૂઠું બનાવ્યું, તેને કુલ ફલ યઈ વાડીરે. ની૦
સંસાર સના સંગજ આવે, કંઈ દીડે બેસે ઘોડે માડી રે. ની૦
પું છે ધાત, જેણે શ્રવણે ન જાણ્યાં, તેના કરમમાં ટાઢી રે. ની૦
મેં પિનદા

પાધર વાધી પાદસાદ બેા, માને મોહાલે ધુમે દાદી રે. ની૦
 દહે હરગોવન બેદુ દરનેડી, દરસણ હો દાદી દાદી રે. ની૦
 ગરબી ૬ મી.

પાએ હું તો લાગું રે મા તમને, અંગા દો દર્શન દમનેરે. પા૦
 હું તો પુનઃ દર્શ મા તમને, ચદન અક્ષન કુમકુમને રે. પા૦
 માછને પાલવ વળગ્યો, હું તો કેમ ન થાઉં અળગોરે. પા૦
 હું તો મહ મુરખ અપરાધી, મારી લાજ રાખો તમે આંધીરે. પા૦
 છોડે કછેડે જણો, માતપિના રહે તમે આણો રે. પા૦
 બાળકને ખાવા દીજો, બોળામાં બાળક લીજો રે. પા૦
 કળીજુગમાં ક્યમ છવાએ, તમે બાહે મહે માહામાએરે. પા૦
 સંસારમાં દબ્યનું કામ, નાણામાં બહુચર નામરે. પા૦
 એ લાજ લગ્ન છે તાહારી, માહારી પલ રાખો સંભારીરે. પા૦
 બહુચરને શરણે રહિએ, દાલાવાલા જીતે દહિએરે. પા૦
 માઈડને અંમર કીધા, બટ વલ્લભ પોતાના કરી લીધારે. પા૦
 ભંડાસુર દેસને માચ્યા, અમર દેવ છંદિ હગાચ્યારે. પા૦
 માત પિતા બેન ને ભાઈ, માહારે સગાઈ બહુચરાબાઈરે. પા૦
 માહારી અરજી સુણો માતા, બટ હરગોવન શુણુ માતારે. પા૦

ગરબી ૧૦ મી

માહારી ખરદાલી બહુચર માવડી રે, સલખનપુરની રાએ રે. મા૦ ૮૬
 ધોળેગઢથી પધારિયાં રે, વસિયાં ચુંવાલ ચોક રે. મા૦
 ત્રણ ગામ વચ્ચે અઆં રે, બેડી સોખમાં ગોખ રે. મા૦
 સુદીની ઇચ્છા ધરી રે, રમિયાં ચાદ અજાંડ રે. મા૦
 સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ કચ્ચાં રે, સમ દીપ નવખંડ રે. મા૦
 ત્રણ સ્વરૂપ પેદાં કચ્ચાં રે, અહ્યા વિષ્ણુ ત્રિપુરાર રે. મા૦
 અહ્યા ધડે વિષ્ણું પાળતા રે, ગિવ કરે સંધાર રે. મા૦
 અહ્યા રૂપે અહ્યાણી રે, વિષ્ણુ કાળીનું રૂપ રે. મા૦
 શિવ અર્ધાંગે હમયાછ રે, હેવાં ધચ્ચાં છે સ્વરૂપ રે. મા૦
 • માઈડે માહાતમ ભાખિયું રે, અમર કચ્ચો અવતાર રે. મા૦
 સુરથનણી વાહારે ચઢી રે, દૈત કચ્ચો સંધાર રે. મા૦
 વલ્લભની રસના અવસરી રે, તેણે કરી કવિતાઈ રે. મા૦

નંહાં તહાં તુજને વરણવી રે, જરદાલી બહુચર બાઇ રે. માં
કીરપા કરી કળી કાળમાં રે, આરાધી ટાળ્યાં દર્દ રે. માં
કરસન કુંવેરી જે છોકરી રે, મેહેરીનો કીધો મર્દ રે. માં
આવ્યો અસુર માહા કોપમાં રે, કાંહાં ગઈ બહુચર બાઇ રે. માં
ભક્ષ કર્યો મૃગડો હણી રે, મૃતો મૃગડો ખાઇ રે. માં
પરભાતે પંખી બોલિયા રે, અન્યો અન્ય ઉચ્ચાર રે. માં
ઉદર વીધીને આવ્યો રે, બહુચરી તું કહી બાહાર રે. માં
કટક ટુલડિએ જામ્યું રે, કોઇ ન પામ્યું પાર રે. માં
ભક્ષાં બિરાજે બહુચરા રે, નોધારાની આધાર રે. માં
ભક્ષી વક્ષી ભર્તખંડમાં રે, કરે સેવકના કામ રે. માં
બળિયો હાકમ બહુચરા રે, મુખા કરે સલામ રે. માં
હેતું જાણીને સેવજો રે, આજે અવિચલ હામ રે; માં
કેહે હરગોપન કરગરી રે, નવખંડ આલ્યું નામ રે. માં

ગરબી ૧૧ મી.

સક્ષખનપુરમાં રે, જરદાલી બહુચર બિરાજે છે;
સક્ષખનપુરમાં રે, ઘંટ ઘંડિયાળા ગાજે છે.
સં અસાડ, આમો, મહા, ચૈતર; સં ચાલે ત્હારા નવરાતર.
સં ગામો ગામના સંગ આવે; સં આંગી પુષ્પગો બહુલાવે.
સં ચંદ્રવાની ગોબા સારી; સં નેમ કડકે બહુ ભારી.
સં હવન હોમ બહુ થાયે છે; સં ચંડીપાડ બહુઓ છે.
સં નવેત્રહોના થાપન થાય છે; સં ખીર ખાંડ હોમાય છે.
સં બ્રહ્મ બોજન તાં બહુ જમે; સં જાણી બહુચરને હેતું ગમે.
સં ચાચર અષ્ટ ભૈરવ રહે; સં નારમંત્ર મદનમાન સદુ લહે
સં નરનારીને કિલ્લં વળી; સં કાલાકે માંડવિએ મંગ મળી
સં ચોસટ દગ દેવી ટોળે મળી; સં નવદુરગાઓ તેમાં બળી.
સં બ્રહ્મ વિષ્ણુ ગિવ ધ્યાન ધરે; સં નારદ નામે તૃલ્ય કરે.
સં આનંદ આચ્છવ થાય છે, સં વેણા જંત્ર લઈ ગાય છે.
સં નિરખે વેમાન મહુ દેવતા; સં પુષ્પ ચંદન કરી સેવના.
સં વાંઝ બધાવે પારણા; સં દિધાં વસાવે આરણા.
સં રક્ષા કહોડી ના કહોડ ગયા; સં ચંચ આવે તે દેખના ધયા.

સં પાંગલાને પમ આપે છે; સં દુખિયાના દુખ દાપે છે
 સં નવ ખંડ ચાલી વારતા; સં રઘુનરાગન સદુ આવતા,
 સં એ દેવી સિધ્ધી છે દાલમાં; સં બદુચર બેઠાં છે સુવાગમાં,
 સં એવે તેને એ સાદ છે; સં હરગોવન ગુણ ગાય છે.

અ'બાજુ' વધામણું.

ગરબી ૬૨ મી.

ચાલો એવક સંન અનન મળી,
 સદુ ચાલો રે, ઈંબા હરગાર, અલભેલી અંબા માને વધાવિએ.
 માને પુળપાની યાલો બરી, બાઈ જુમએ રે, અંભેલીના હાર. અં
 માને ચરણા ચોળી બદુ બાતના, માને સાડી રે, ધરાવો અમૃત; અં
 માએ સોળ શણગાર અંગે ધર્યા, શિશ મુગટ રે, તરએધિયાં ફૂલ. અં
 માને કામણી દીલડી આડ સોદિએ, કાને જુમણાં રે, કળાવંતા ફૂલ; અં
 અકોટી ટોટી મન મોદિએ, લળકે છે રે, શોલક ફૂલ. અં
 ગળે ગળુબંધ ને કાંઠલી, ચીણુમાળા રે, અંદન હાર; અં
 માને પાટિયાં બાંધ્યાં ઢળકતાં, માને જળકે રે, તેજ અપાર. અં
 માને જળકે સુઝા સોનાતણા, ક્યાં સાંકળાં રે, હાથે સોદિએ; અં
 બાંધ્યા વાંક બાજુને દસ્તાના આરતી, છલા ધુધરી રે, મન મોદિએ. અં
 પાગે ઝેર ટોઝા લંગર સદુ, કલ્યાં કાંપી રે, અલુવટ વિધુવાય; અં
 માની શોભા બેઠ હરખતાં, નર નારી રે, સદુ લાગે પાય. અં
 તાં તો સુંદરી સદુ ટોળે મળી, તાં તો માએ રે, વધામણાં ગીત; અં
 વાળે પંચ શબ્દ વાણન સાં, માથે ગાગર રે, લે બાવથી પ્રીત. અં
 લાવી ગાગર મા સનમુખ ધરી, પુછ ખરચી રે, પેહેરાવ્યા ધાટ; અં
 માને ધુપ દીપ નેવેદ ધરી, કરી આરતી રે, મા બેઠાં પાટ. અં
 માને પાએ પડીને પરવરે, વળ્યાં વાટે રે, ગાતાં ગીત; અં
 આવે હરખભરી સદુ સુંદરી, ભાવ માનો રે, પુરણ પ્રીત. અં
 માએ હસું સંકટ સુર સર્વતું, માચ્યા દૈતને રે, કચ્યા સંધાર; અં
 માને એવે જાએ મળ પાપતું, તેને નમિએ રે, વારંવાર. અં
 માર્કડ માએ અમર કચ્યા, વલ્લબને રે, રાખ્યા છે પાસ; અં
 બકતની કરો પ્રતિ પાળકા, ગુણ ગાએ રે. હરગોવન અં

વહ્નિભભટ્ટ.

બહુચરાનો રંગ.

પદ ૧૬—રાગ ગરબી—સારંગ સોરઠી—તાલ રૂપ.

બાળ બહુચર માને ભાવે બંજો જો, મનસાવાયા કર્મણુ તજો જો;
મુરખ મન જાણો મુક્તતણો મજો જો, જીવન યશ લેવાએ ધરો મચો જો.
સેવો સલખનપુરની રાઓ કે, દેહ ધરીને પામ્યા દાઓ કે;
એક મના આઈ આરાઓ કે, ચાચર નાચો ગરબા ગાઓ કે. બા.
જો જન યદ જાણે જીતુ જકતને જો, સેવો સલખનપુરી સાચી રક્તને જો;
બજતાં એક બવિયા કિધા બકતને જો, તાર્યા તાહારે રંગે આરકતને જો;
જીવન મુક્ત કર્યાં તે પ્રાણી કે, જીવ્યા રાત ગરદે સુખમાણી કે,
નવનિધ આવી જીવન બરાણી કે, અંગ આપદા અશ્રુ ન આણી કે. બા.
તે માટે ગુણ ગાવા ત્રિપુરીતણા જો, જે દશદિન દેવીને વાહાલા ધણા જો;
એ દિન જાણે દુનિયા રાજ રાણા જો, તે દિન દેવી માણે મુકી મણા જો;
જો જતુનીને જોવા ચાહો કે, એ રસ રસની નીલ સરાહો કે;
બક્ત બવાનિના કેહેવાઓ કે, સેને સુધા સીધુમાં નાહો કે. બા.
એક દિન આશોમાં આઠે ધશરી જો, પડવે પેહેલે પોરે જગદીશરી જો;
રંગે રથ બેસી રમવા નીસરી જો, નવમી રથ હાંકે માચડી ખરી જો;
પશ્ચમ પડે કર્યાં પ્રયાણે કે, ચપગગતે ચાલે ક્રકાણે કે;
મનમથ બહુચર મઠ પેહેલાણે કે, રથપથ વધ્યો થકીડે દાણે કે. બા.
બહુચર ચાચર રમતાંતાં રંગમા જો, ગાર્તાંતાં ગુણનિધ ગાન સુગંધમા જો;
અલખેલી આઠે પોહોર ઉજેમમાં જો, સરખે સરખી મખીઓના સંગમા જો.
જેચર ખજર લઈને આવ્યો કે, સમાચાર માને સંમજાઓ કે;
આવી નવ જાણે અંગાઓ કે, રથ આંખલિયો માંહે રખાઓ કે. બા.
સલખનપુર રાણી સામા માંચર્યાં જો, પારાથી ગ્રેમ ધરી પગલાં ધર્યાં જો;
અનિયોક્ત અન્યોઅન્ય અમી કર્યાં જો, બેઠ્યાં ભગવતિયો જ્યાં ભાવે ધર્યાં જો;
ગોલ્યાં બહુચર મધુર વચન કે, ધન ધન ધન આજનો દીન કે;
મોહા માયા મન થયાં મગન કે, સરવે સાથે કર્યા મગન કે. બા.

માહા મનોહરં કરતાં જ્ઞાન કે, મધ્ય મધ્ય માત કરે મધુપાન કે;
 નિત ઉપજવે અવનવીતાન કે, વાળં વાળે મત અનુમાન કે. બા.૦
 રાખે જમણે તાળી દે દેવીઓને, ઉઘટે ગત કરમાં કહેવી કહેવીઓ ને;
 જેમ જેમ ગત બદલે તેમ તેમ તેહેવિઓને, માહા ચતુરશું નણે જનુની હે હેલીઓને;
 ખુંદે ઊંચાં નિચાં થઈને કે, સનમુખ એક એકને ઢહીને કે;
 બેહેનો બધાં બરાબર રહીને કે, કાળી જેજે કહે મધ્ય જઈને કે. બા.૦
 રખે હંબોડા લે હાથે કરી ને, જનુની થઈ નેડા બધા બરાબરીને;
 મળ્યા માથે લે માતા બહુચરી ને, હંબોડા લે કુદડીઓ ફરી ને;
 મહા રસમચ્છો ચાચર માહે કે, પ્રેમ પયોધી પ્રગટચો બાહે કે;
 ત્રીપુરે તૃપ્ત થઈ બધી તાંહે કે, * * * * * બા.૦
 યોમે વેમાન રહ્યાં બધા છાઈનેને, બેડાં સુરપતની સંગ સમાઈને ને;
 મવિશેષે આપેઆપ ગમાઈનેને, મનસુમન સોપી બહુચર બાઈનેને;
 ચંદન પુષ્પ મમરપે પાણુ કે, મંડુરા મેઘતણે ધધાણુ કે;
 વહે ઉઠે જે જે મુખ વાણુ કે, જેમ મુની પાક કરે પારાણુ કે. બા.૦
 ભિલુવન રાણીનવરાત રમી વખ્યાને, દેવી હરબારથકી દેહેરે પળ્યાને;
 બહુચર કહે લાવો પાક સહુ મળ્યાને, દેવીએ દૈત્યો વિધ વિધે દબ્યા ને.
 સખીએ સર્વ રસોઈ નીપાઈ કે, તત્ક્ષણુ લાબ્યા અના આઈ કે;
 મર્વ આરોગે પાક સહારાઈ કે, હાર્ય વિનોદ કરે હરખાઈ કે. બા.૦
 રોજન કરી ઉઠ્યાં સકળ બવાનિયોને, મુખમા મુખવામ કરી મુસકાનિયોને;
 રામા મળિ બેડાં માહાં વરદાનિયોને, ફેર કુદડી ફેરે વિશ્વની રાણીયોને.
 બહુચરમાથી થયા વિદાય કે, કરજે બહુચર કહે કીપાએ કે;
 રથ જેમ વેગે પવન પળાય કે, મહામહા પોતા બધા મહંભાય કે. બા.૦
 માસન બેગાં અંબા કહે ધરાનેને, બહુચરના ગુણુ ગામે નિગદિશનેને;
 રોજન પદવી પામે અમરીશનેને, બહુચર મુજ તેમ જેમ જગદીશનેને;
 બધા બેહનોમા એમને વાહાલીકે, મે માહારા મન નિવૃત્ત આલી કે;
 જ્યાં હું જાઉં મન ગમને ચાલીકે, શિવ સુણુતા થઈ મન ખુગાલીકે. બા.૦
 મે બે બેહનોમા અંતર છે નથીને, મહા મુનીએ મન નિચ્છે કીધુ મધીને;
 કંપત પ્રતિપાલણુ લય બધા જોહથીને, એના જશ વેદપુરાણુ કહે કથીને.
 તે ત્રીપુરને લાગું પાએ કે, એ મન માણુ બહુચર માએ કે;
 પાળો પ્રભ ઘણું પિયએ કે, બટ વક્ષમ તારા ગુણુ ગાયે કે. બા.૦

અહુચરાની ગાગર.

પદ ૨ જી—રાગ ગરબી—કાફી, તાલહંસની.

માહારી અહુચર આઈ રે, આઈ ધ્રિચરીનેહું નમું રે;
 માહારી અહુચર આઈ રે, કરે કર્મ વાંકું સમું રે.
 માં આપે અવિચળ વાક્યા રે, માં વિવિધ વિવિધ વરદાયકા રે.
 માં વ્યાપિક અકળ સચરાચરે રે, માં સ્થાપિકસકળ ગોખમાચરે રે.
 માં સલખનપુરમાં બિરાજતી રે, માં સદા સેવકને શિર ઊગતી રે.
 માં બાળ રવરૂપ બાળાતલું રે, માં પ્રાકૃમ પ્રાદ કર્યું ધણું રે.
 માં અકલ ચરિત્ર કસ્યાં અવનવાં રે, માં જે દેવ કોયેથી નથી હવાં રે.
 માં ગગનમંડળ ફરી ગાગરી રે, માં સુંદર સકળ શોભા ભરી રે.
 માં આપે ભવાની ઉમંગ સુ રે, માં રાસ રમે મધ્ય રંગસું રે.
 માં નવ શ્રેષ્ઠમાંથી સહુથી વડો રે, માં આદિત્યઅર્ધકરયો દીવડો રે.
 માં જળહળ જોતી ખોંબગોળ સું રે, માં ઉગ્યો સશી તે કળાસોલસું રે.
 માં કોણુ કળે ભગવતિના ભેદની રે, માં કોડિયું કર્યું તે માએ મેદની રે.
 માં વાદી વિસાળ મધ્ય જોરની રે, માં જોજન પંચાશ લક્ષદેરની રે.
 માં સાત સાગરભર્યાં ધીતણા રે, માં એહેવાઅહુ ખેલ અહુચરાજીતણા રે.
 માં જોતાં જુગત જુગતી મળી રે, માં ચોહોદિશ ચાર મુગતા વળી રે.
 માં સ્થાવર જંગમ અનુરાગ સું રે, માં વાંની વિરાજે વિભાગ સું રે.
 માં કથપની ગાદી કરી ખરી રે, માં માલામાથે માથે ધરી રે.
 માં મળી માને તે મન લાગની રે, માં ઉપર ઉઠાણી શેષ નાગની રે.
 માં અકળ આકાશ વિના અણી રે, માં ગાગર ઉપર ધરી ઠાંકણી રે.
 માં તેત્રીશ કોડ વિસ્ત્રમે થયા રે, માં આપે આપેલું ભુક્ષી ગયા રે.
 માં ઉચર્યા અમર એ કથા કથી રે, માં ગાગરના તેજતુલ્ય કો નથી રે.
 માં ત્રણ ગુણ કોન કવેસરી રે, માં ગુણવંતી યદ્ધ તે યદ્ધ રે.
 માં પરમ મનોહર દુઝતી રે, માં શ્રવેસ દેવ ન સુઝતી રે.
 માં આડે પોહોર તે અગી ઝરે રે, માં જગતપાન અંધુ તે કરે રે.
 માં વરસે તે વિવિધ પ્રકારસું રે, માં આવે અખંડ માર ધારસું રે.
 માં અમર ઝરે આડ જમના રે, માં અરથ ધરમ મોક્ષ કામડ રે.
 માં અનિ અનુત વરત જેહુતી રે, માં પ્રગટ કસ્યા ચારે શુભ રે.

માં નિરમ્યા નિગમ નિજ ધામના રે, માં વિશ્વતણા તે વિશ્રામના રે.
 માં ત્રણ દેવ ગાગરમાં વસે રે, માં સદા સમીપ ન જુદા ખસે રે.
 માં આદ્ય વિષ્ણુ વમે શિવ અંત રે, માં ભવ બ્રહ્માશું નિરંત રે.
 માં આદ્ય અનાદ્ય અલવે કરી રે, માં ગાગર ધરે શીર બહુ મરી રે.
 માં અન્તર અમર ઇશ્વરી અને રે, માં રાસ રમે રંગ રસાળો અને રે.
 માં નિરખી સોભા તે સુખ સાગરે રે, માં ચૈદ લોક ચળ્યા ગાગરે રે.
 માં ગાગરનો ગરબો ગાય ગ્રેમશું રે, માં બહુચરાણ સાહે થાયે તેમશું રે.
 માં કદે કિપા તે કળી કાળમા રે, માં બહુ બદ્ધ બહુચરાણ બાળમાં રે.
 માં માની માહાજને માહાતમે રે, માં પારખું પ્રત્યક્ષ પુરુષાતમે રે.
 માં દેવી દયાળ આદ્યની અંતની રે, માં સદા સાહાય સાધ સંતની રે.
 માં ગ્રેમ ધરીને ને પાગ લાગમે રે, માં ભવની ભાવટ બધી ભાગશે રે.
 માં ઉપમાં અધિક તે આપું કરી રે, માં વિશ્વંભરી વિશ્વમાં વશી રે.
 માં અધમ ઉધારણુ આપ છો રે, માં માહારે સહોદર માળાપ છો રે.
 માં જુદો જન્મનો જાણો સદા રે, માં જોહેતું જાણીને હરો આપદા રે.
 માં કરગરી કહું તે હું તે કારણે રે માં બટ વલ્લભ મેવાડો માને વારણે રે.

જ્યોત્સ્ના વિમાન વિરાજિત, સુર સુંદરિ સંગે; (૨)
 ઉદો ઉદો જે જે કહે, રહિ રામા રંગે. જે૦
 સુમન સુમન કર વર્ણિત, હર્ષિત હિયાં દરખે; (૨)
 અંતર અતિ આશ્ચર્યિત, નીર અંતર નિરખે. જે૦
 પત્રગ પતિ પંખા પતિ, પશુપતિ પ્રેમ ભર્યા; (૨)
 આરતી વંદન કારણ, વાયુ, વિધ વિચર્યા. જે૦
 અતુરાનન પંચાનન, પદઆનન ખાંતે; (૨)
 સનમુખ મુખ નિરખીનકૃત, ભક્ત ભક્તી ભાતે. જે૦
 માત માહાતમ મહત, કહત કૃત કીધાં; (૨)
 ભક્ત અભયપદ નિર્ભય, ભોગ મુભગ દીધા. જે૦
 નિજ જન તન મન રંજન, ગંજન પર પોતે; (૨)
 ભૂતલ ભૂપતિ ભુર, ભલા કીધા જોતે. જે૦
 લક્ષ જ્યોત્સ્નાશી જાત, અનંત અક્ષય મનના; (૨)
 આરતી સ્વર શ્રવણે સુણી, સ્વર્ગ મુક્તિ ગતિના. જે૦
 ભાવ કુભાવે મુખાવ સદિત, આરતી જે ગાશે; (૨)
 નરનારી અવતારિક, ગ્રન્થ સમા યાશે. જે૦
 શૌહભુવન તન, તું તન શૌહભુવન માહે; (૨)
 વક્ષમ ભવ અર્ણવ, ભેદન સાહે જાહે. જે૦

પદ ૪થુ—રાગ ગરબી-ગોડી-તાલ રૂપક.

શ્રી બહુચર જે નમો નમો, હારે જે નમો શ્રી બહુચર માત.
 જોતી સ્વરૂપ, અતુપ ભુપ, ધર્મ ગોખ જોખ નિધ; મોનમો; શ્રી૦
 નિરાકાર સાકાર વિશ્વ મહો, વ્યાપક વિષ વિધ, મોનમો. શ્રી૦
 સાચર શૌહ ભોવનપતી નિત, રમે રંગ રંગભરી, મોનમો; શ્રી૦
 શોભા સકળ, અકળ સુર મન, ગમેગમે ધ્યાન ધરી, નમો નમો. શ્રી૦
 આલ આસન, પાક સાસન, લહે કોણ કહે યશ, નમો મો; શ્રી૦
 નિગમ અગમ, નિલ ચિલ રટત, રહે હરિહર વિધિવશ, નમો નમો. શ્રી૦
 માનસરોવર, મહન માહાંત, મોક્ષદાયક, નમો નમો; શ્રી૦
 સ્નાન કરે, પામે પુરુષાત્તન, અર્ધ વદાયક, નમો નમો. શ્રી૦
 વાવ્ય કુંડ, બ્રહ્માંડ માહે, રીઠ ભુતજ અદ્ભુત, નમો નમો; શ્રી૦
 નાહે ગંગાએ ગુણ થાએ, કળ સીદ્ધ નિદ્ધ નવે જુગ, નમો નમો. શ્રી૦

પ્રગટ પંચતીરથીનું પદ, પરમપવિત્ર જે, નમોનમો;
શક્ત વિના સંસાર સરવર, દેહ દહ ચરિત્રને, નમોનમો. શ્રી૦
આધશક્ત સલ જગત શિરોમણુ, ઇષ્ટ આસ્ત મધ્ય, નમોનમો;
શેષ સુદેશ રતવે ગુણુ અણુગણુ, સેવે સિદ્ધ બદ્ધ, નમોનમો. શ્રી૦
સનક સનંદન, મુનીવર વંદન, દૈલ નિકંદન, નમોનમો;
ભવ બે ભંજન, નિજન રંજન, દુરિજન ગંજન, નમોનમો. શ્રી૦
લીળે સંભાળ, વલ્લભ સમરે, અતિરૂપ રસાળને, નમોનમો;
પરમ દયાળ, કૃપાળ પાળપ્રતિ, બહુચર આળને, નમોનમો. શ્રી.

પદસંગ્રહ.

પદ ૫ મું—રાગ સારંગ, તાલ ચૌતાલો.

આધ ધમ્વરી અપરંપાર નિરંજન,
નિરાકાર સાકાર આકાર, આ સસાર માર. આઘ૦
નિરાધાર આધાર અવની, અંબર અપાર ચાર ખુંટ ખાણુ ચાર;
ગિરી ગોહા અઢાર માર નિરમિત, નિજ નર નાર ચૈદ ભુવન વાર પાર. આ.
ભગવતી ભવમા ઉધાર ભગવત, ભરણુ ભંડાર દુખ દરિદ્ર દરણુ;
હાર સેવકસાધાર હાર; ગોખ ગોખ નિધ્ય દાતાર,
પ્રગટ બહુચર બહુ પ્રકાર; વલ્લભ એકરારદાર તે, ત્રીપુરે તારનાર. આ૦

પદ ૬ હું—રાગ દેવગરી, તાલ રૂપક.

સહિઓરે બહુચર માને જોઇએ, એહેની છખીકી છખી ન સમ કોઇએ; સહિ૦
આંખ અણિયાળી રવરૂપ રમાળી, બાળી ભાળીને મન મોહિએ; સહિ૦
ચંદ્રસુખીને જોતાંમા સુખી થઇએ, જોઈ સુખીને દુખ બોઇએ; સહિ૦
વલ્લભ વરણે સદા તુમ ગરણે, મરણે ચિતહું પ્રોઇએ. સહિ૦

પદ ૭ મું—રાગ માફ, તાલ રૂપક.

થે તો માહારી અરજ સુણજો, મહારારાજ. થે૦
શ્રી સલખનપુરી સાહેબા હો રાજ,
મે બિનદામ મુક્તિ નામરો;
થે માહારા શિરતાજ, માહારા રાજ. થે૦

બિપતિ ગિહારન ત્રીપુરે તારણુ, સારણુ શખરરા કાજ;
બહુચરબાળી બોહો જરદાળી, વલ્લભગરીબ નિવાજ; માહારારાજ-થે૦

પદ ૮ મું—રાગ પરજ, તાલ રૂપક.

બહુચરાણ માને વારણે, કંગાળ પુદ્ગલે બારણે;
મુણિએ સલખનપુર ધણિયાણી, પ્રાણી તપે તુંજ દારણે. બ૦
ઘો દિલર અવાર કીજે, નામ અધમ ઉધારણે;
હાલરની લકડી જેમ, તેમ વલ્લભને સંભારણે. બ૦

પદ ૯ મું—રાગ કાનડો, તાલ હંસની.

જેવા મન માહાઈ યયું, સલખનપુરી સાહેબને,
રૂપ જેના મુખ યઈ શાતા, મુખ દુઃખ દરિદ્ર મયું; જો.
લેતા નામે સર્વો સર્વ કામે, લામે ચિત ન રહ્યું;
ધન્ય જો પ્રાણી બહુચર હાર આણી, વલ્લભ વાણી કહ્યું; જો.

પદ ૧૦ મું—રાગ પુર્વી, તાલ રૂપક.

વહું આઘ ઈશ્વરી આધને, જમું જગ જાધને; વં૦
નામ શીશ દીશ નિશનમે, પ્રેમે શાં મમ દાધને. વં૦
શ્રી બહુચર સમ શરણુ, અમર વર હરિ હર વિધ કહે માધને; વં૦
અન્ય મન નં ધરે જન એ, ધન વલ્લભ ધન્ય ક્રમાધને. વં૦

પદ ૧૧ મું.

લેજો મુજરો માહારો રે, માહમા, લેજો મુજરો માહારો. ટેક.
શકત તે સાચું મા, આવર ન રાચું, પાલવ સાલો તમારો રે. મા૦
અવનીમા અવતરી, નીરખીમા બહુચરી, પાલવ સાલો તમારો રે. મા૦
પતીત હના તેને પાવન કીધા, નામ લેતા ઉધારો રે. મા૦
ભવસાગરમા જુડી રલો છું, મને બતાવો આરો રે. મા૦
કેહે ભટ વલ્લભ કોઈ ન સમજું, પલકમાં પાર ઉતારો રે. મા૦

પદ ૧૨ મું.

ચાલો જેવા જાધએ માને, હારે બરદાણી બાળી બહુચરાને. ચા૦ ટે
સલખનપુર સુરીનર મુનીવંદન, નીકંદન, પાપ પરાં કરવાને;
મારી આઈઆઈ આપે, વરધર મુન પુત્રદળ, નીધરિધ સિધ અબરે ભરવાને ચા

પદ ૧૩ મું.

જે જને જતુનીને જોઈ, તે જને તપત ત્રણ જોઈ. જ૦ ટેક.
આઘરી આસન જોખ માનસર, એ આચર સમસર નહીં કોઈ;
હારે માછ જાળુગદીશ, ધરી અમરીશ, નારીશ નાગીશ, રક્ષાશિશ છોઈ; જ૦
સાં વલ્લભ કેઈ માત્રમાં જલુચરી પાત્રની, જાત્ર કરી કરમ ધોઈ;
નાવે કદા આપદા, દુઃખ દુર્લભ, સુલભ વલ્લભ ભવ તરવાનો. જ૦

પદ ૧૪ મું—રાગ—ગરબી—રામકળી.

ભજતાં તે ભાવઃ જાએ રે, ભવાંની ભજતાં તે ભાવઃ જાએ;
તે બાળી જલુચરી આએ રે, ભવાની ભજતાં તે ભાવઃ જાએ. ટેક.
ભવ ભય હરણુ શરણુ ભવસાગર, જન્મ મરણુ નવ થાય રે. બ૦
નર નારીશ શીશ નામે સહુ, જહુ જન લાગે તારે પાએ રે; બ૦
વલ્લભ કંઈ વિશ્વાસ કરી ખરી, આઘ ગત્તા આરાએ રે. બ૦

પદ ૧૫ મું—ગરબી—રાગ પુર્વા.

થાય તમારૂં ક્યું મારી માછ, થાય તમારૂં ક્યું. ટેક.
હારે માહારે હાંકે ન ક્યું, માહારી માછ, થાય તમારૂં ક્યું.
જો મનશું મનશુભો કીધો, અકળામણુ ઉગરયું. મા૦
અંતરશું અવિલોકન કરતા, ગત્તા વિના ન રાશું. મા૦
ભટ વલ્લભ કેહે ભવાની ભજે તેનું, ભાગ્ય સોભાગ્ય ભર્યું. મા૦

પદ ૧૬ મું.

થયું તમારૂં ક્યું માહારી માછ, થયું તમારૂં કરયું;
તમે, જે તારયું તે તો તરયું, માહારી માછ, થયું તમારૂં ક્યું.
વેદ પુરાણુ શાસ્ત્ર બધ માજે, સંકટ મુરતું હસ્યું. મા૦
મન કમ વચને માનવ ચઢને, ધ્યાન તમારૂં ધસ્યું. મા૦
ભટ વલ્લભ કેહે ભવાની ભજે તેનું, કર્મ અકર્મ ક્યું. મા૦

પદ ૧૭ મું—રાગ દેવગરી—તાલ રૂપક.

ન ચાહે ન ચાહે ન ચાહે રે, મને મારી માછને જોવાવિના ન ચાહે રે;
આઈ અવગતિયાંને ગત ધાલે રે, મને મારી૦
વરશ. એકમા નિમેષ ન દેખું, તો મલખનપુરી માહે રે. મને૦

આપ્તમા સિદ્ધ નવ નિદ્ધ વિવિધ વર, ધરે બેઠાં બહુચરી આણે રે. મને
વલ્લભ બવ અરણ્ય જગ બેદત, શુકતાં બાવડી આણે રે. મને

પદ ૧૮ મું—ગરખી—રાગ મારૂ.

તું તો માહારા છોજ સુનંતુ, આઈ મુને આપણી આણુ. તું તો
મેં બલિહારી બહુચરા તારી, વારી તન મન પ્રાણુ; તું તો
બોહોખરલાયક, બુધ ખરદાયક, વાક્ય વેદ પુરાણુ; તું તો
વલ્લભ ધીન ગત, મુદ્ધ મહામત, પાલણુપન પરીમાણુ. તું તો

પદ ૧૯ મું—રાગ ગરખી.

શરત આયેકી લાજરે, માજી તાહારે શરત આયેકી લાજ. ટેક.
બાવ કુખાવે જે તુજને મેવે, તેનાં સરસા સરવે કાજ રે. બાઈ
વણીક વિમળશાને રાજ કરાવ્યાં, ગર વાણીધી તાજરે. બાઈ
કેહે ભટ વલ્લભ બહુ કરજોડી, માજી માહારાજધિરાજ રે. બાઈ

પદ ૨૦ મું—ગરખી—રાગ રામકલી—તાલ દુસની.

સદા મેવો શ્રી બહુચરખાઈ, સલખન પુરમાં વસે મોરી માઈ;
મનગમતાં માજી લાડ લડાવે, રાખે લાજ સવાઈ. સદા
પ્રલક્ષ પારો ખરો ખેલ ન્યારો, તે ભાવે સખારજો બાઈ;
વલ્લભ હરી ફરી કેહેછે કરગરી, જગ છત્યો જશ ગાઈ. સદા

રૂઘનાયદાસ.

કૃષ્ણકીડાનાં પદો.

પદ ૧ લું—રાગ કફીની હોરી.

પરા રોહો ગીરધારી રે, પાલવડોરે મેલો;
હોળી રમવા હું નહિ આવું, તમ સાથે લાલા, તમ સાથે મોરારી રે. પાલ
આ શું કીધું અલખેલાજી, મુકી દો લાલા, મુકી દો પીયધારી રે. પાલ
રંગવડે મને રસ બસ કીધી, પેહેલીરેલાલા, પેહેલી પ્રીત સંભારે રે. પાલ
તમે તો નંદજના લાલા, હુંતો કે લાલા, હુંતો અગળા નારી રે. પાલ
ફરીમન દેખે એમ ન કરીએ, હુંતો રે લાલા, હુંતો તમથી હારી રે. પાલ

તમારી સાથે સાંભળિયા, રમે રે લાલા, રમે રાધા પ્યારી રે. પાલ૦
રૂઘનાથના સ્વામી સાંભળિયા, હુતો રે લાલા, હુતો દમ્ભી તમારી રે. પાલ૦

૫૬ ૨ જુ-રાગ ધનાશ્રી.

શ્રીજ માર પડ્યો પુલ ગેહડી, અતિ ઉડે;
અતિ ઉડે રે અતિ ઉડે, અગિલ સુધાલ. હો. શ્રીજ માર૦
પાર નહિ પીયકરીનો, ડહ મોરલી;
ડહ મોરલી રે, ડહ મોરલી, મદન તાલ. શ્રીજ માર૦
ગાલ બળવે ગોવાલીઆ, ગાળી બોલે;
ગાળી બોલે રે, ગાળી બોલે, શ્રીજનો બાલ શ્રીજ માર૦
તાન મિલાવે રાવિકા, પ્રિયા પ્યારી;
પ્રિયા પ્યારી રે, પીયા પ્યારી, આવ નંદલાલા, શ્રીજ માર૦
રૂઘનાથ પ્રભુ મહિ મળી, લાહા તો ઘેરે;
લા તો ઘેરે રે, લા તો ઘેરે, મદન ગોપાલ. શ્રીજ માર૦

૫૬ ૩ જુ.

(ગોરી મેલો ઘોડિલાની વાગરે-કુવરી રાવતજી એ રાગ)

મથુરાનો મારગ મહેવરે, મોહન અલખેયા;
તારે મારગ આર્યો જ્યારે, છેલા ઊગાળા.
મારા મહીના કૂટશે માટરે, મોહન અલખેયા;
મારી મામુડી જોશે વાટરે, છેલા ઊગાળા.
મારી માયાની લટ છૂટશે, મોહન અલખેયા;
મારો નવશેરો હાર વૂટશે, છેલા ઊગાળા.
કપડ છે કંસલુ રાજરે, મોહન અલખેયા,
મામળિયા જામે લાજરે, છેલા ઊગાળા.
પાતળિયા પ્રાણુજનનરે, મોહન અલખેયા,
રૂઘનાથના સ્વામિ સ્યામરે, છેલા ઊગાળા.

૫૬ ૪ જુ.

અલખેલી અબલા નારરે, દાણુ હુ તો નહીં મેલું;
જા કસને કર પોકારરે, પાવવ નહીં છોડું.
નારો કમ સુ કરગે આજરે, દાણુ હુ તો નહીં મેલું;
દોડ માટ ને તોડું હારરે, પાલવ નહીં છોડું.

અપ્રમા સિદ્ધ નવ નિદ્ધ વિવિધ વર, ઘરે બેઠાં બહુચરી આલે રે. મને
વલ્લભ ભવ અરણ્યવ નળા બેદન, ખુડતાં બાવડી આલે રે. મને

૫૬ ૧૮ મું-ગરબી-રાગ મારૂ.

તું તો માદારા છોછ મુન્નંભુ, આઈ મુને આપણી આણુ. તું તો
મેં બલિદારી બહુચરા તારી, વારી તન મન પ્રાણુ; તું તો
બોહોબરલાયક, બુધ બરદાયક, વાક્ય વેદ પુરાણુ; તું તો
વલ્લભ ધીન ગત, મૂઠ મદામત, પાલણુપત પરીમાણુ. તું તો

૫૬ ૧૯ મું-રાગ ગરબી.

શરન આયેકી લાજરે, માછ તાદારે શરન આયેકી લાજ. ટેક.
ભાવ કુભાવે જે તુજને મેવે, તેનાં સચ્ચા સરવે કાજ રે. બાઈ
વણીક વિમળશાને રાજ કરાવ્યાં, ગર વાણીથી તાજરે. બાઈ
કેહે બટ વલ્લભ બહુ કરનેડી, માછ માદારાજધિરાજ રે. બાઈ

૫૬ ૨૦ મું-ગરબી-રાગ રામકલી-તાલ.હુંસની.

સદા મેવો શ્રીબહુચરબાઈ, સલખન પુરમાં વસે મોરી બાઈ;
મનમર્તા માછ લાડ લડાવે, રાખે લાજ સવાઈ. મદા
પ્રલસ પારો ખરો ખેલ ન્યારો, તે ભાવે સંભારજે બાઈ;
વલ્લભ હરી હરી કેહેછે કરગરી, જગ જીત્યો જરા ગાઈ. સદા

રૂઘનાથદાસ.

કૃષ્ણકૃપાકાનાં પદો.

૫૬ ૧ લું-રાગ કંક્રીની હોરી.

પરા રોહો ગીરધારી રે, પાલવડોરે મેલો;
હોળી રમવા હું નહિં આવું, તમ સાચે લાલા, તમ સાચે મોરારી રે. પાલ
આ શું કાધું અલબેલાછ, મુખી દો લાલા, મુખી દો પીયકારી રે. પાલ
રંગવડે મને રસ બસ કાધી, પેહેલીરેલાલા, પેહેલી પ્રીત સંભારો રે. પાલ
તમે તો નંદજના લાલા, હુંતો રે લાલા, હુંતો અબજા નારી રે. પાલ
હરીજન દેખે એમ ન કરીએ, હુંતો રે લાલા, હુંતો તમથી હારી રે. પાલ

તમારી સાથે સાંમળિયા, રમે રે લાલા, રમે રાધા, પ્યારી રે. પાલ૦
રૂઘનાથના સ્વામી સાંમળિયા, હુંતો રે લાલા, હુંતો દાસી તમારી રે. પાલ૦

પદ ૨ છુ-રાગ ધનાશ્રી.

ધીજ માર પડ્યો કુલ ગેહુડી, અતિ ઉડે;
અતિ ઉડે રે અતિ ઉડે, અગ્નિલ ગુલાલ. હો. ધીજ માર૦
માર નહિ પીયકારીનો, ડક મોરલી;
ડક મોરલી રે, ડક મોરલી, મૃદંગ તાલ. ધીજ માર૦
ગાલ બળવે ગોવાલીઆ, ગાળી બોલે;
ગાળી બોલે રે, ગાળી બોલે, ધીજનો બાલ. ધીજ માર૦
તાન મિલાવે રાધિકા, પ્રિયા પ્યારી;
પ્રિયા પ્યારી રે, પીયા પ્યારી, આવ નંદલાલા. ધીજ માર૦
રૂઘનાથ પ્રજુ મલ મળી, લાંલાં તો ઘેરે;
લાં તો ઘેરે રે, લા તો ઘેરે, મદન ગોપાલ. ધીજ માર૦

પદ ૩ છુ.

(‘ગોરી મેલો ઘોડિલાની વાગરે-કુંવરી રાવતણા’ એ રાગ.)

મથુરાનો મારગ મહેલરે, મોહન અવમેલા;
તારે મારગ આલ્યો નંપરે, હેલા હોગાળા.
મારા મહીનાં ફૂટશે માટરે, મોહન અલમેલા;
મારી માસુડી જ્વેશે વાટરે, હેલા હોગાળા.
મારી માયાની લટ છૂટગે, મોહન અલમેલા;
મારે નવમેરે દાર વૂટગે, હેલા હોગાળા.
કપર છે કંસનું રાજરે, મોહન અવમેલા;
મામળિયા બાગે લાજરે, હેલા હોગાળા.
પાતળિયા પ્રાણુશવનરે, મોહન અલમેલા;
રૂઘનાથના સ્વામિ સ્વામરે, હેલા હોગાળા.

પદ ૪ છુ.

અલમેલી અમવા નારરે, દાણ હું તો નદી મેલું;
ન કંમને કર પોશરરે, પાલવ નદી હોડું.
તારો કંસ શું કરશે આજરે, દાણ હું તો નદી મેલું;
કેટ માટ ને તોડું દારરે, પાલવ નદી હોડું.

મહી માંખણુ ખાગે સાથરે, નણુ હું તો નહીં મેલું;
 વહારેલાવળે તેડી તુજ નાથરે, પાલવ નહીં છોડું.
 શરીપૂરી ઝો સુદર નારરે, દણુ હું તો નહીં મેલું;
 વડવાડ કરવાપર પ્યારરે, પાલવ નહીં છોડું.
 ગોપી જાઓ દેધને દાણુરે, દાણુ હું તો નહીં મેલું;
 રૂઢનાયના સ્વામિ સ્યામરે, પાલવ નહીં છોડું.

પદ ૫ મું

મેલો પાલવ પાયો થારે, નંદના ગોવાળા;
 તારે મારગ ચાલ્યો જારે, મુખ મોરલીવાળા.
 તું તો નારીને ગોકુળ આવ્યોરે, નંદના ગોવાળા;
 તું તો જરોદાજનો બાળક કહાવ્યોરે, મુખ મોરલી.
 તું તો નવલાખ ચારે ગાયરે, નંદના ગોવાળા;
 તું તો ચોરીને માંખણુ ખાયરે, મુખ મોરલીવાળા.
 પ્રેમજીવન પ્રાણના પ્રાણુરે, નંદના ગોવાળા.
 રૂઢનાયના સ્વામિ સ્યામરે, મુખ મોરલીવાળા;

પદ ૬ હું.—ગરબો.

તમે અનપ્યા હમે જાણીયે રે, મારો પાલવડો નવ તાણીએ રે;
 તમે સમજી લો મન માંહી રે, શામળીઆ બહારોની વેગળા રે. ટેક
 નારી શું સમજાવે તું મુજને રે, હું તો નહીં જવા દઈ તુંજને રે;
 તારી મરડીને રાખીશ બાહી રે, મહીયારી રાધા દેની દાણુશું રે. ટેક.
 અલ્યા બાહી શું મોડે મામળા રે, તારા કરના ઉતારીશ આમળા રે;
 કપડું છે કંમનું રાજ રે, ગામલીઆ.
 નારી કંસ ધડી શું થાય છે રે, એવાકંઈ રે આબ્યા કંઈ નિપછે રે;
 તારા ઉરનો ઉતારીશ હાર રે, મહીયારી.
 અલ્યા હાર હેડાનો હુટશે રે, મારા માધાની લટ છુટશે રે;
 મારી સાસુડી દેશે ગાળ રે, ગામળીયા.
 નારી આજને ગાળ કાને ચડે રે, જેનું લેણું હોય તે તો લડે રે;
 તારા ધરમા નથી કંઈ કામ રે, મહીયારી.
 અલ્યા કામ શું કહીએ વીડલા રે, મેં તો તુજ સરખા બહુ પીડલા રે;
 મેયો મેયોની મારો કાય રે, ગામલીયા.

નારી હાથ ન મેલું તાહેરો રે, આ બ્રીજમા અમલ છે માહેરો રે;
હવે દાણુ મેલ્યાં કેમ જાય રે, મહીયારીં
અલ્યા દાણી કાવે તું ક્યારનો રે, મુકી મથુરા ને ગોકુળ આવીઓ રે;
ચારે નંદગોવાળાની ગાય રે, શામળીયાં
નારી ગાય ચારે શું ચાય છે રે, આપણુ ખેડુના કારજ ચાય છે રે;
એમાં મેણુલિયાં નવ હોય રે, મહીયારીં
તમે મનમાં ન આણો વિકલા રે, મેણાં માણુસને લાગે ધણા રે;
તમે લંપટને નહીં લાજ રે, શામળીયાં
એવી લાજ ધરે છે સુંદરી રે, તારે મહી વેચવા શીદ નીશરી રે;
શીદ આવી હમારી વાટ રે, મહીયારીં
હમે અહિયાં તો દાહાડી આવતા રે, હમે જતા તો દાણુ સુકવતા રે,
આજે રોકી રૂઢનાથના સ્વામ રે, શામળીયાં

પદ ૭ મુ—નંદીની ગરબીઓ.

તમેરે નંદી ગોકુળ સાચરો રે, ઉતરવા જમનાજીના ધાટજો;
અમારી માને નહિ હોય ગોડતું રે, જસોદા જોતા હોયે વાટજો. તમે
નકરે માતપિતા તો તમે કચ્ચા રે, અમને બહુ લડાબ્યા લાડજો;
નાહાનેથી મોટાં અમને કચ્ચા રે, તમારા ગા શા માનું પાડજો. તમે
માહારી પંચરંગી જે લાકડી રે, વાગતી વાસલડી રસાળજો;
સંભાળીને તો તમે મૂકજો રે, રખે લઈ જતા તો ગોવાળજો. તમે
માહારી સેહેલી ગારી આવડી રે, તે તમે હાથ ફેરવીને દોહોજોજો;
સ્વામી રૂઢનાથનો દહે છે નંદને રે, અમપર કિરપા દૃષ્ટે જોજોજો. તમે

પદ ૮ મુ.

નયણે નીરને નંદી બોલિયા રે, મુજથી એકલડા ન જનાયજો;
વાટડી જોતાં ને રોતાં હશે રે, કાહાનજી તમારીને માયજો. નય
હું તો વારીશ મારા મનને રે, તમારી માનમન ક્યમ રેશેજો;
માટે ગોવિંદ ગોકુળ આવજો રે, પરલોક મેહેણુલિયાં રેશેજો. નય
હવે કોણુ વૃંદાવન ગૌ ચારશે રે, કહો કોણુ જણુએ માહારી પેરજો;
હસતાં વાહાણુલિયે કોણુ ઉડશે રે, સાજરે કોણુ આવશે ઘેરજો. નય.
કુંવર વણુ કોને લાડ લડાવશું રે, કોને વળમાડીશુ દામીજો;
કોને જમાડીને જમશું અમે રે, કોહોને રૂઢનાથના સ્વામીજો. નય

પદ ૯ મું.

જસોદા પૂછે પિયુને પ્રેમશું રે, નંદ્ય ઉત્તર નવ આલેજો;
 મુખથી જોસે પણ બોલાય નદિ રે, લાલનાં બોલડિયાં બદુ સાલેજો. જસો.
 કારણ કોહોને માહારા કંથર રે, કુંવરને ક્યાંહાં મેલીને આવ્યાજો;
 સરવે સોખ્યા ક્યાં વસુદેવને રે, ત્યાંથી દુખના મેરૂ લાવ્યાજો. જસો.
 આપણે વસુદેવ શું મિત્રાર્થ ધણીરે, આવડાં નોતા જાણ્યાં વેરજો;
 વાહીને આપણા મુતને બાળવ્યો રે, ગખ્યો પોતા કરે ઘેરજો. જસો.
 તમે મુખથી કાષ્ટ બોલ્યા નદિ રે, આપણા રાખ્યાં ઈયાં છોડીજો;
 સ્વામી રૂઢનાથનો છે કાષ્ટ નાહાનડોરે, અમપર નજર ન જોડીજો. જસો.

પદ ૧૦ મું.

શ્રીજમાં શ્રીજ વિનતા વાતો કરેરે, મોહન મથુરામાં રજાજો;
 વાહિને નંદને ગોકુલ મોકલ્યા રે, વાદાલો વસુદેવના થયાજો. શ્રીજ.
 લક્ષ્મી રૂખીને લલચાર્થ ગયા રે, દીડું કંસરાપતું રાજજો;
 મથુરા નગરી હરિને અને વસી રે, નેણે ગોકુલ કીધું તાજજો. શ્રીજ.
 ધહાનાં મુંખમાં ગાયો આરવી રે, ખીજું આહિરડામાં રે'તુંજો;
 સાંહાં સહુ પૂછીને વાતો કરે રે, * * * * *
 એ હરિ મનોહર મૂરત સામજો રે, સજની સહુને લાગે મીઠોજો;
 સ્વામીરૂઢનાથનો અહિ ગોવાળિયોજો, ત્યાંતો રાજ થઈને બેઠોજો. શ્રીજ.

શિવસ્તુતિ.

પદ ૧૨ મું.

મન શિવપદ કમ લીજો ભુંગ. મન૦
 ભંજન પૂજન પ્રભાર્ય સુચાવા સાપેક્ષિત સતસંમ. મન શિવ૦
 યોગ યાગ જપ ધ્યાન ધારણા ધર્મ પરાયણ રંગ;
 દ્વાબિષેક નમક ચમક સહ, કર ધૂત પાર્થિવલિંગ. મન શિવ૦
 સારિંગ પદનિશ ગંધર્વ ગાયન, વાગે તાલ મૃદંગ;
 ચરણ શરણ રૂઢનાથ નિરંતર, માગે એનું અર્ચન. મન શિવ૦

કૃષ્ણારામ.

શિક્ષા વચન.

પદ ૧ છું-રાગ પ્રસાદી.

માને તો શાસ્ત્રની શિક્ષાને માનજો, લોક લવને રખે મનમાને;
 સાંભળે તો ગિતા ભાગવત સાંભળે, કુટિલોની ક્યનિ નવધરિશિક્ષાને; માને
 રાખે તો શ્રીરમાનાથના રંગથી, રાગ રોમે રખે રંગ રાખે;
 નાખે તો સદ્ગુણ નયને તેમ નાચજો, નારિ નેહે રખે નચબો નાખે; માને
 ગાય તો ગાજો ગુણુ ગિરિવરધારીના, ગ્રામ્યનાં ગીત રખે ગર્ધિગાતો;
 જાય તો જાજો નિલ્ય સંતના સંગમાં, જડધિયોની રખે જડમાં જાતો; માને
 જાગે તો રાત્રિ એકાદશી જાગજો, ભાડ જોવા રખે રાત્રિ જાગે;
 માગે તો ભક્તિ ભગવંતની માગજો, મળનાં ભધી રખે મનુષ્ય માગે; માને
 જો જમે તો જમ નાથ નૈવેદ્યને, સ્તકીતું રખે અન્ન જમતો;
 જો દમે તો દમે ઈંદ્રિયો ધર્મથી, દામજોને રખે દીન દમતો; માને
 વેડા મૂકે તો વૈરાગથી મૂકજો, સુરદા માટે રખે શોક પાળે;
 જો કંઈ વ્રત તો કરજો એકાદશી, વૈરે લાંધી રખે પેઠ બાળે; માને
 નાય તો નાજો ભાગીરથી નર્મદા, નારિ નરકે રખે નિલ નાતો;
 ખાય તો ખાજો ખવરાવી સત્પાત્રને, પિંડ પોષી રખે પુષ્ટ થાતો; માને
 પૂજે તો પ્રેમિજન વિપ્રને પૂજજો, પાર્ષ્વડીને રખે પ્રીતે પૂજે;
 ધૂજે તો તો પારકા ઋણુથકી ધૂજજો, લોકને અપજશે શાને ધૂજે; માને
 મારે તો શાંતિધિ ક્રોધને મારજો, ક્રોધથી તું રખે ક્રોધને મારે;
 હારે તો હરિમાટે સરવશ હારજો, હુત ખેલી રખે વસ્તુ હારે; માને
 સેવે તો મા-ભિમાનાથને સેવજો, તું રખે શિવ હરિ ભિન્ન જાણે;
 અવગુણુ સમજે તો આપના સમજજો, અન્યતો દોષ રખે ઝિર આણે; માને
 દેખે તો સરવમાં કૃષ્ણને દેખજો, દુઃખને સૂખ રખે સલ્ય દેખે;
 લેખે તો લક્ષ્મિના પતિતું લેખજો, માંડ કીધું રખે લક્ષ્મી લેખે; માને
 લાજ રાખે તો અધર્મની રાખજો, દાસ યાતાં રખે લેશ લાજે;
 ગાજે તો કૃષ્ણ ગોપાળ કહિ ગાજજો, આપ વરણુન કરી શાને ગાજે; માને

થરકે તો નિજ પાપથી નિસ થરકજે, દામ તનુ હાનિ જાણી શું થરકે;
 જો પડે તો પડ હરિ પ્રેમના પાસમાં, આગ પામે પડ્યો જઈશ નરકે; માને
 ધોવે તો ધોજે તું માંદિકા મનને, જાઝા જળથી રજે અંગ ધોતો;
 સાધે તો સચ્ચિદાનંદને સાધજે, વિપય સાધી રજે વધુ વગોતો; માને
 જીતે તો જીલજે જ્ઞાન ગંગા વિગે, વિપય વૈતરણીમાં શીદ જીલે;
 ખાંચે તો ખીલજે કરણે ધારી દયા, ખજાનિ વાતે રજે ખાતે ખીલે; માને
 આપે તો દાન ભાગવતતણું આપજે, વિપ્ર સત્પાત્રને શુભ દાયે;
 જો તજે તો તજે કળગળ કર્મની, નાથ માધવજિને રાખિ માયે; માને
 ભોગે તો ભોગ આગકિત વણુ ભોગજે, હોમે તો હોમજે વિપ્ર મુખમાં;
 જો ધરે દિક્ષા તો શૈવ કે વૈષ્ણવી, અરે તજિને હરે કેહેજે દુઃખમાં; માને
 શોકે તો વિપ્રથી વિમુખોને શોકજે, હરજે તો હરિજન જોઈ હરજે;
 ચૂકે તો ચૂકજે બ્યસન વિંધ બક્ષતું, પરજે તો પાત્ર સત્પાત્ર પરજે; માને
 જૂરે તો જૂરું આયુને જૂરજે, જો હરે તો શુર વચને હરજે;
 કૃષ્ણારામે કંચુ વેદ સાર તો, સાચે ભાવે રમાવરને વરજે; માને

દેવા સાહેબ.

પ્રહસાનનાં પદો.

પદ ૧ હું-રાગ સામેરી.

સત ગુરુએ કયું રે, સધગે શ્રી હરી રે, એવું એવું વચન મડાવ્યું શીરા;
 બ્રમણા બીતર રે, ટળી વીચ માહેથી રે, સધગે જુગમાં શ્રી જગદીશ. મ
 પ્રપય ટળતાં રે, પ્રીછીયું પાધકું રે, સધગે બ્યાપક મારે. રામ;
 નેતિ નેતિ રે, શ્રુતી જેને સતવે રે, તે પ્રગટ્યું છે મુખનું ધામ; સ
 યુનતા ગઈ રે, જો મારે હતી રે, હવે નહી કોઈ નંદવા જોગ;
 લેહરને સમુદ્ર રે, એક રૂપ થઈ રે, વસ્તુ વિશ્વમાં બાલો લોક. સ
 સતમણી રે, જોમ છે સુત્રમાં રે, તેમ છે આત્મા પિંડ બ્રહ્માંડ;
 દામ ન હાલો રે, ગ્રોધ હરિ વિના રે, જોજો બેદ વેદ ને કાંડ. સ

ચરાચર ચૈતન્ય રે, બ્રહ્મપુરી રહ્યું રે, અકલ અખંડ અદ્વૈત, અનંત;
દેવાસાહેબ કહેરે, એણી રીતે સમજતાં રે, આંતી ટળી હવે છે ભગવંત. સં

પદ ૨ બુ.

શુણ્યાતીતભોગી રે, શુણ્યને નહી રે, નથી કાંઈ તેહને ભેદભેદ;
શત્રુ ને મિત્ર રે, તુલ્ય છે તેહને રે, મન સમતા સમ્ય વીધી ને નિષેધ. શુણ્યાં
અંતર અકરતા રે, યથું જેહને રે, જેવો અકરતા છે આકાશ;
કરતા સ્પર્શે રે, તે દિસે ખરું રે, જેમ વાયુને ગધનો પાસ. શુણ્યાં
ચંદન ચકાવી રે, કાચ પુળ કરે રે, કાંઈ ઉતારીને જાય ચીર;
રાગ ને દ્વાપ રે, કાંઈ ઉપજે નહીં રે, સાચું શું જુઓ સાધુ ગંભીર. શુણ્યાં
મૃતકની પેરે રે, વિશ બાપે નહીં રે, મન ઈશ જેણે લીધાં જીત;
નિંદા ને શત્રુતિ રે, તુલ્ય છે જેહને રે, શુણ્ય સાગી યથા શુણ્યાતીત. શુણ્યાં
પારસમણી તે રે, સંત પાધરી રે, ધાતુ જે સ્પર્શે પક્ષટાય;
દેવા એવા રે, સાધુને સેવતાં રે, બ્રહ્મરૂપ યદિ બ્રહ્મસભાય. શુણ્યાં

પદ ૩ બુ.

વચનની રે, ચાલ ચાલીઆ જગતમા રે, વચન છે વેદ વચન પુરાણ;
વચન ઇતિહાસ રે, નાના પ્રકારના રે, વચનખીન અંધ વચન કુરાણ. વચન
સંસ્કૃત વચન રે, પ્રાકૃત વચનમાં રે, વચન કવિત છદની જાત;
મંત્ર ને જંત્ર રે, સર્વે વચન છે રે, એ તો વચનની પ્રગટી જ્ઞાત. વચન
બ્યાકરણ વચને રે, વચને જ્યોતિષ રે, વચન તે ભાષા અનેક પ્રકાર;
જેજે ખોલે તે રે, વચન જાણીએ રે, ખટ શાસ્ત્ર વચન નીરધાર. વચન
પરા ને પાર રે, પુરણબ્રહ્મ છે રે, તેનો વચનમાં નાવે કાચ;
દેવા સાહેબ રે, તેને જાણીએ રે, એ પ્રમાણે અનુભવ સોચ. વચન

પદ ૪ બુ.

પરમ સમજ રે, જ્યારથ જાણીયું રે, સમયું સધળું રે પ્રપચરે પાસ;
પરિબ્રહ્મ ઈંગ રે, પંડ બ્રહ્માડમાં રે, જેનો દીસે આ પ્રકાશ. મ
અંધે ઘણું ગાયો રે, વિધિ વિધિવર્ણવી રે, પુરી છે પુરાણે જેની શાખ;
તે પ્રભુ આવી રે, જીરમાં પ્રગટયા રે, જોતાં સતગુરુ કરી વાત આંખ. મ
અગોચર હતું રે, તે ગોચર યથું રે, ઉગ્યો અનુભવરૂપી સુર;
અંધારું, હતું રે, મોહરૂપી રાતનું રે, તે તદ્દરૂપ કીધું જિર. મ

આધ ને અન રે, એક બ્રહ્મ છે રે, મધ્ય નદિ જીન્દુ પારથ કોઇ, ૧
 વેદ ને પુરાણ રે, સૌકો એમવહેરે, સત મુખથી માનણીએ વળી મોઇ. જ્ઞાન
 આ પડને બ્રહ્માંડે, સર્વે જેનડો રે, તે તો જાણે અખરાતીત; ૨
 મન બુદ્ધિ વહેરે, તેને જોળતા રે, પાર ન પામે વાધે અદ્રિત. જ્ઞાન
 નામ ને રૂપ રે, તે વિના શુન્ય છે રે, તે વીચરા આત્મા જાણે સત,
 મદાપદનો રે, મહીમા શું કહું રે, કહેતા કાઈ ન આવે અત જ્ઞાન
 એક સમસ્યા રે, સમરતા સતની રે, મધ યાએ તે બ્રહ્મ સ્વરૂપ,
 દેવા આત્મ રે, અનુભવ હપજે રે, તેને નવ હોય ભવબંધન કુપ. જ્ઞાન

પદ ૧૧ સુ.

પરિબ્રહ્મ જાણે રે, હરિજન તે ખરા રે, જેણે સર્વ તત્ત્વો મન અહકાર, ૧
 દેહનો સ્વભાવ રે, જેણે પરદયો રે, બાળે મનગે સરજનહાર. પરિ
 કામ ને ક્રોધ રે, મોહ મમતા નહી રે, લોભ તણો નહીં લેશ,
 છહાછહા જીવેરે, ત્યાં દેખે આત્મા રે, ચિતન બ્રહ્મ સધગે સરવેરા પરિ
 જગતનુ કૃત રે, કાંઈ બાળે નહીં રે, સન્ય વિને સૃષ્ટિ સમાન;
 આત્મ સમાધી રે, નિત્ય લાગી રહે રે, બાહ્ય બીતર હરિ પ્રમાણ પરિ
 હૃદય ધર્મ રે, બ્યાપે નવ તેહને રે, વરતી આત્મ વિગે અડાલ;
 વાયુ વિના રે, સિખા જેમ દાવની રે, એ રિગે અતર જેતો તોલ પરિ
 મુક્ત રૂપે રે, ભાઈ તેને જાણીએ રે, છતે દેહ વિદેહી જાણુ,
 દેવા સાહેબ રે, તેહને સેવના રે, નિશ્ચે કાંઈ પામી પદ નિર્વાણ પરિ

પદ ૧૨ સુ.

શ્રી કૃષ્ણ કહે રે, અર્જુન સામજો રે, મારે નથી કાંઈ સત સમાન;
 પ્રેમીજન વહાલારે, અતિવણા મુજને રે, જેને રદ્ય નિર્મળ જ્ઞાન શ્રી
 તે હું ધર્મર રે, કોટી બ્રહ્માંડનો રે, છન ચરાચર સૌનો નાથ; ૧
 તે હું વહુ રે, પદરજ સતની રે, દીન યઈને જોડું હાથ શ્રી
 આધવજ પ્રત્યે રે, એમદશમા કથું રે, મારે બ્રહ્માણુ એવો નહિ નેહ; ૨
 શકર સંકર્ષણ રે, એવા મુજને નહિ રે, જેવો તમણુ પરમ સ્નેહ. શ્રી
 કમલા નહીં રે, એવી પ્રિય મુજનેરે, મુજને નહીં વહાણુ એવું નીજ તન,
 સતને સમાન રે, બીજું કાંઈ નથી રે, જેણે વશ કીધું માફ મન શ્રી
 સમુદ્ર પેરે રે, મન જેવું શાત છે રે, શત્રુ ને મિત્ર વચ્ચે નહીં ભેદ;
 એવા જે પ્રેમી રે, મુજને પ્રિય છે રે, જેણે તજીઓ મનથી બેદ. શ્રી

શુણ્યાતીત રે, તેહનેરે જાણુજે રે, તે આટે ધરું હું અવતાર;
જન દેવા રે, શ્રી મુખ ઓચરે રે, કશ્ચા કરીને કહું ઉધાર. શ્રી૦

પદ ૧૩ મું-રાગ કાફી. ૧

વાણીમાં નાવેરે, અપરાતીત હરિ, ટેક.
કલ્પિને કહેવુંરે, વચન ચાલે પરી;
પરા પારમા તમે કહીએ, જ્યા નહી શબ્દ ઉચ્ચાર;
તે હરિને સદજ જાણુજે, જે છે બોલણુહાર,
સમજીને સમજે રે, એવિ લખણુએ કરી-વાણી૦
મન કલ્પિને મત કીધા છે, નાના વિધ વેહવાર,
તેના ચરિત બિન્ન બિન્ન જોતા, કહિએ ન આવે પાર;
બાજ સૃષ્ટિ મુકી રે, જીવોને પાછા કરી-વાણી૦
ચૌદ લોક વિસ્તાર તે મનનો, જીવ શીવના ભેદ,
મનાતીત તો મનમા નાવે, એમ કહે છે વેદ,
એ પદ પામે રે, અહતા જેની ઠરી-વાણી૦
બ્રહ્મ દશા સદશુરને મેવે, તેને મળે એ ભેન,
અકલ અખંડ અનત અદૈત, રહી તહી સકલ અહમેવ;
રામ નિરંજન રે, દેવા રાચુ ભરી ભરી-વાણી૦

પદ ૧૪ મું.

જીઓને વિચારી રે, નિગમે શુ રે કહ્યું,
આરોપીને કેડુ રે, ગેપત અલગ રહ્યું. ટેક.
પ્રકૃતિ પુરૂષ સજોગે કરીને, આ રે યશું સસાર;
ઝાંઝુ જલ જેમ દીમવા માતર, વસ્તુગત્ય ન લગાર,
એ મતે જાણી રે, તત્વ સર્વે સતે ગાયુ. જી૦
કાલ કર્મ માયા નહીં તીયા, નહિ નીકટ નહિ દૂર;
સતપણુથી સમજી લેવું, ચૈતન બ્રહ્મ હજૂર;
અધ્યાત્મ જ્ઞાન સગે રે, માયા મોહ સવળુ દહ્યું. જી૦
અકલ ભેદ અચિત અનાદી, રહિત તે સકલ વિકાર;
હુ તું તીહા ન સમે વેરી, બ્રહ્મ પરા ને પાર;
દેવા પદ પ્રીછતા રે, અતર અર્ચાન ગયું. જી૦

કરી પરપંચ હરિ કયા મુણાવે, તૃષ્ણાનો શિરપર પાણો રે;
 જ્ઞાન કયા કથી લોક રિઝાવે, ટળે ન મનની તાણો રે.
 મન જાણે હવે ચંદુ કિનારે, રહ્યા ભવજળ વચમાં રે;
 કહે કુંગર શકે અધમ અન્યાયી, રામ ન રટે આજસમાં રે.

જુદાં ૦

જુદાં ૦

પદ. ૪.

સાધુ સાહેબથી છે અધિકા, કરજો મન વિચાર રે;
 રામસિંધુજળ સંત છે વાદળ, રામ કૃપા શુભ ધાર રે;
 રામ કૃપ જળછવ છે વામણ, મંત દોરી જ્યારે થાય રે;
 રામ ભજનપર પ્રીતી પામે જ્યારે, મત સંગતમાં જાય રે;
 રામ પવનજળ પ્રગટ જગતમાં, સંત પળે જળ પાત્ર રે;
 પખાથી તો પવન પ્રકાશે, પાત્રમાં જળ માત્ર રે;
 રામ ચંદનતરૂ સત બાવના છે, પરિભળ પવનની વાયે રે;
 કહે કુંગર લ્યારે રામ મળે કરે, સંત સંગત ધણે પ્યારે રે;

સાધુ ૦

સાધુ ૦

સાધુ ૦

સાધુ ૦

પદ. ૫.

ચારાશી છે રાત અંધારી તેમા, મનુષ્ય દેહ વાયું વહાણું રે;
 વહાણુ વાયું તે હરિ ભજવાનુ ટાણુ, પછે આવશે જમનું આણું રે; ચોરાશી ૦
 જમ જુલમથી જડે જજરા, નાવે સાથે તે નારી ને નાણું રે;
 ઇન્દ્રિયદ્વાર જ્યારે અચેત થાય લ્યારે, કાળનું બેસશે ચાણું રે; ચોરાશી ૦
 નરદેહ પામીને નહીં ચેલ્યો, મમતાની લીધી શીર મટકી રે;
 કોડી મલ ન આવ્યું કુચુધિ, જોયો જનમ ભવ ભટકી રે; ચોરાશી ૦
 હાપણુ કાળાને દુરમતે દૂલ્યો, દુલ્યો તે ફેગટ નાતે રે;
 કહે કુંગર નર હજી ન ધરાયો, કોટિ જનમ ગોથા ખાતે રે; ચોરાશી ૦

નાનો.

શ્રાગલા પદ.

પદ ૧ છું-સગ વેરાડી.

સખીઓ સહુ એક ટોળે મળી, અનીહારે મન કીધો એક વિચાર;
 ચાલો આપણુ હોળી ખેલવા, અનીહારે શ્રી વૃંદાવન મોઝાર. સ૦
 લીધાં કેસર ઘોળી માટમાં, અનીહારે બહુલીધો અખીલ ગુલાલ;
 લાવ્યાં મુજ સખી રમવાતણી, અનીહારે હરખે ભરી બૃજ બાળ. સ૦
 ચાલો ખરસાનાને ખારણે, અનીહારે સંગ સંચરીઓનાં વૃંદ;
 તેમાં મુખ્ય દીશે મોટીરે રાધીકા, અનીહારે શોભે ઉદયિત માઝમ ચંદ. સ૦
 વાજે વાજિત બહુ ભાતનાં, અનીહારે ડક મોરલી તાલ મૃદંગ;
 આવ્યાં દાસ નાના વિધ ખેલવા, અનીહારે શ્રી નેહકુંવરની સગ. સ૦

પદ ૨ છું.

સહુ સધન કુનમાં આવિયાં, અનીહારે હોળી રમવાને કાજ;
 સંગે ગોપ ગોવાળા લેખને, અનીહારે આવ્યા શ્રી મહારાજ. સહુ૦
 બેઠુ ઉભા ઇતિ ઉત મીનમાં, અનીહારે શ્રી રાધા ને નંદલાલ;
 પછે રમવા માંડ્યું રમણું, અનીહારે ગાળી બોલે ગોપીગોવાળ. સહુ૦
 સોહીએ જનડીત પીયકારીઓ, અનીહારે શ્રી હળધરને હાથ;
 છાંટે કનક કચોલાં ભરી ભરી, અનીહારે શ્રી રાધાજીનો સાથ. સહુ૦
 મન્મી માર પરસ્પર ફુલની, અનીહારે અતિ ઉડે અખીલ ગુલાલ;
 રસ બસ યયાં રંગ રેલણું, અનીહારે ખેરીઝ્યાં લાડલી લાલ. સહુ૦
 સહુ હરખ ભર્યા હોહો કરે, અનીહારે મન વાધ્યો દાસ ઉલાસ;
 પ્યારે હેત હરે બંસી પ્રતાપે, અનીહારે ગુણુ ગાયે નાનો દાસ. સહુ૦

પદ ૩.-ગરબી.

હોળી રમવા નીસર્યા, મારા વાલા રે;
 બુથ સખાતું સાથ, હરિ, નંદલાલા રે.

આજુબાજુ અંગે ધરી, મારા વાલા રે;
 પેહેથી વચ્ચનવી નવી બાત, હરિ નદલાલા રે.
 કનક પીચકારી કરમાં ધરી, મારા વાલા રે;
 બયો ફેટમા અખીલ ગુલાલ, હરિ નદલાલા રે.
 ધરમાં તો ગોવિંદજી, મારા વહાલા રે;
 હારે વાલો ચાપે લટકતી ચાલ, હરિ નદલાલા રે.
 મીઠી મધૂરી મોરલી, મારા વાલા રે;
 હારે તે સામળી સહુ નાર, હરિ નદલાલા રે.
 મનમૂખ આવી ઉભા રહ્યા, મારા વાલા રે;
 હારે મીલ કરી મનમાદ, હરિ નદલાલા રે.
 હારે ઘેરી લીધા ગોપીએ, મારા વાલા રે;
 અખળાએ કયું એક મન, હરિ નદલાલા રે.
 એકે અજન આશુર્ય, મારા વાલા રે,
 એકેમાજ્યુ મોહન મુખ, હરિ નદલાલા રે.
 એકજ આળ આવી કરે, મારા વાલા રે;
 લે સર્વે પેહેલું મુખ, હરિ નદલાલા રે.
 કશુવા આપો કહાનજી, મારા વહાલા રે,
 લારે અગો જઈશું ઘેર, હરિ નદલાલા રે.
 જોવું કહે તેવું કરો, મારા વહાલા રે,
 ચાઓ અખલાને આધીન, હરિ નદલાલા રે.
 ખારી રાધાને પામે પડે, મારા વહાલા રે;
 નટવર નાચો ને ગાઓ, હરિ નદલાલા રે.
 પ્રીત રીતના પારખુ, મારા વહાલા રે;
 એવું એમ પદારથ પ્રીત, હરિ નદલાલા રે.
 બ્રહ્મા શિવ સરખા નમે, મારા વહાલા રે;
 તેને નમાવે નાર, હરિ નદલાલા રે.
 દાસ નાનાની વિનતી, મારા વહાલા રે;
 સામળીઓ દેવાનો હાર, હરિ નદલાલા રે.

પદ ૪ ચુ-અરબી.

સાહેબી રે, ફાગ મોહામણી, આવ્યા આવ્યારે હોળીના દન, સાહેબી ફાગ ખેતીયે-
 સહ ગોમુળ ગામની નારી, તે તો ચાલી અમ સમારી;
 કર લીધી કનક પીચકારી,

માહેતી.

જેને કાગણુ માસ ધણો વહાલો, સહ કા હોળી રમવાને ચાલો;
 આપણુ જઈનેરે કાનુકાને ઝાલો, સાહેલી૦
 કાગણુ માસમા આવી હોરી, લીધા અખીલ ગુલાલ ભરી ભરી;
 સાથે લીધાં રે કેસર ઘોળી, સાહેલી૦
 શ્રી હરજીતે ઘેરો છે સાજે, એક આખ પ્રજીજની આજે;
 જન નાનો રે મુખકું માજે, સાહેલી૦

૫૬ ૫ મુ-રાગ વસંતની ગરબી.

સખણા રેહેજો આજ, અલખેલા, તમે કાલે ગયા છે છાટી. સખણા૦ ટેક.
 ગાજો ખાશો આજ, અલખેલા; તમે જો પીયકારી નાખી. સખણા૦
 બેહેક્યું બોલો આજ, અલખેલા; નહી રહુ સામળીઆ સાખી. સખણા૦
 અખીલ ગુલાલે આજ, અલખેલા; હું મોહન-મુખકું માખું. સખણા૦
 કાજળ રેહું લાવું આજ, અલખેલા; હું આખ તમારી આજી. સખણા૦
 પાલવ મેહલો આજ, અલખેલા; મને મારગ જાવા દેજો. સખણા૦
 રવાની નાનાને આજ, અલખેલા; તમે દર્શન આવી દેજો. સખણા૦

૫૬ ૬ ડું-રાગ ધૂમાર.

અની હો કાગ ખેલે રાધા ગોરી, મુખ બોલે હો' હો હોરી હો; કાગ૦
 અની હો અતિ અલખેલી લાડલી, લાલજીકો ચિતડો ચોરો હો. કાગ૦
 અની હો આઠ સખી અળગી ઉભી, કરે કેસર કુમકુમ ઘોળી હો; કાગ૦
 અની હો પકડે લાલકુ રંગમા, રંગીયે કાંડા બોળી હો. કાગ૦
 અની હો અખીલ ગુલાલે ઘેલા કર્પા, સનમૂખ રહી શામા બાજે હો; કાગ૦
 અની હો લાજ તજ મુખકું માજે, વહાલાને નયણે કાજલ સારે હો. કાગ૦
 અની હો માગ સમારે માનુની, ગીરધરની ગુચે વેણી હો; કાગ૦
 અની હો લલિતા સખી દર્પણ લાવી, મોહનનું મુખ જોઈ ન્યાજે હો. કાગ૦
 અની હો ચિત્ર સખી કહે ચિત્તને, કરો લાલ બાલપર વારી હો; કાગ૦
 અની હો ગાલે ઝમુકે ત્રાજવા, જીવતીને ગજે માળા ધારી હો. કાગ૦
 અની હો જો મુખથી કહે માનુની, તમે હા કહો સ્વામ સનેહી હો; કાગ૦
 અની હો રાધા રાણીને રીઝવે, નાનાને દર્શન દેજો હો. કાગ૦

થાળ.

પદ ૭ સુ.-રાગ પથીડા.

આવો મારે આગણે રે હો, પ્રેમે પરણુલા મહારાજ;
 પ્રેમે પધારિયા રે હો, પ્રેમે પીરસું હું પકવાન. આવો
 ક્યન થાળ ભરી રે હો, બોહોત મેવા ને મીઠાઈ;
 દૂધપાક પૂરીઆ રે હો, બામુદીનો બહુ સ્વાદ. આવો
 શીરો કીધો ખાડનો રે હો, પૂરી કીધી છે ખારી;
 સેવો સાકરે ભરી રે હો, લાડુ મુખડીનો સ્વાદ. આવો
 વડા કીધા વેહડમી રે હો, ચણીઆ ચોખવીઆં સાર;
 પાપડ પાચ ભાતના રે હો, તળિયા તળવીને તમ દાજ. આવો
 બજયા ભાત ભાતના રે હો, કીધા છે બહુ અપાર;
 શાક શીરોમણી રે હો, તળિયા સરસીએ અતિસાર. આવો
 દાળ કીધી તુવેરની રે હો, બીજ કીધી છે બહુ જાત;
 ભાત ભલો બન્યો રે હો, કીધો છે ત્રણ જાત. આવો
 પખાણી કમોદનો રે હો, ત્રાળા છરા સાળનો સ્વાદ,
 દૂધ દહીયાં સાકર નાખી રે હો, પાણ મારા હરિને હું હાથ. આવો
 ને નેહએતે માગીલેને રે હો, રબે રાખો હમારી શરમ;
 કાષ્ટક કસર કરો તો રે હો, દેજો તમને મારા સમ. આવો
 જુમનાની ઝારીઆ ભરી રે હો, આચમન લેજો મારા નાથ;
 લવગ સોપારી તણા રે હો, બીડી ર્યો વાળી આપું હાથ. આવો
 મુખમાં તો હું ધરું રે હો, વાહાલા મારા આવે રગ અપાર;
 આરતી ઉતાર રે હો, પુજું ભાવે ઉતરું ભવ પાર. આવો
 ફુલની સેજે બંધ રે હો, ચદન ઠસુરી મુગધ;
 નાનાના સ્વામી પહોડીઆ રે હો, રજની વીતીને પરભાત રગ. આવો

પદ ૮ સુ.

મારે ઘેર આવજો માવા, મમ ને કોદરી ખાવા ટેક.
 કઢીમા તો કર બોળીને, સઘડકા સઘડા સઘડ,
 મુખડુ મીઠું થાયરે માવા, પ્રીતે પાપડ કઈડ. મારે ઘેર
 આજવીની તો કઢી કરીછે, માઢી મહાની દાળ;
 જાટા નાંખુ શામળા, તુ તો ભાણા સામુભાળ. મારે ઘેર

ભાવના ભૂખ્યા છે ભૂધરજી, ગુણુ^૧ મને લાધ્યા;
 સસેક પેલા સુદામાના, તાડુલ તમે ખાધા. મારે ઘેર૦
 કાગ માટે કહાનજી તમે, વિપ્રને કીધો રાજ;
 કરમાખાઇનો કુર ખાધો, ખાધી વિદુરની ભાજી. મારે ઘેર૦
 શરમાવો તો શામળા, તમને મહારા, સમ;
 એકતિ આવો એકવા, કાઇનથીખીજી અન્ય. મારે ઘેર૦
 ભેડકાનો તો ભાવ થયો છે, ભધડિકુ ઝીણુ ભધડ;
 મોળી છાશમા માવજીરે તુ, નાતુ કેરુ કંઈક. મારે ઘેર૦
 પાચ કણીની પૂરી કીધી, પાશેર મેહલ્યું દ્વધ;
 નાનાના રવામી જમી ઉઠીને, કરજો ફૂદાફૂદ. મારે ઘેર૦

પદ ૯ સુ.

આજ અમારે આગણીએ, શ્રી વૃદાવન ચદ, જમવા આવોને;
 પ્રીત કરીને પૂર્ણાનદ, ઉપગતુ આનદ, જમવા આવોને.
 કડી વડી ને કાલેરા, અરીયા મરીયા માય, જમવા આવોને;
 કમોદનો તો કુર કીધો, લેજત સારી યાય, જમવા આવોને.
 શાક તળ્યા શીરો ક્યો, પૂરી ને પકવાન, જમવા આવોને;
 જમુના જળ ઝારી ભરી, આયમન લોનેદાય, જમવા આવોને.
 પાન મોપારી પાતળીયા, લવિંગતણો મુખવાસ, જમવા આવોને;
 આરોગીને ઉકર્તા, આપે નાનાનો દાસ, જમવા આવોને.

પદ ૧૦ સુ-ફાગ વસંત.

વસંત રમી રમી કુંજ સદનમા, પધરાવ્યા પીયા પ્યારી;
 વાણુ કરવા વહાલ વધાગીને, બેસાર્યા બલીહારી. વસંત૦
 શાક સરવે ને શીરોપૂરી, સામમી અતિ સાર;
 હોતે ધરીને દરજીવનને, પીરસુ વારમવાર વસંત૦
 જુગલ કિશોરી જોડી જની, સ્વાદ પરપર કહે છે;
 ગેરા રહે તે માગી લે છે, માહાસે મને દે છે. વસંત૦
 વાણુ કરીને આયમન કીધુ, પોતી મનની આશ;
 પાન મોપારી, ને લવિંગ એલચી, આપે નાનો દાસ. વસંત૦

કૃષ્ણ કીડાનાં પદ.

પદ ૧૧ મું—ગરબી.

ગોરસ વાળા ગોપિકા, ઓ જીભી રેહ; આપી જાતે દાન, અખળા જીભી રેહ;
 દાણુ અમારૂં લાગે છે, ઓ જીભી રેહ; વાલમગોલ્યા વાણુ, અખળા જીભી રેહ;
 સંગ સખા ગોવાળિયા, ઓ જીભી રેહ; રોટી રહીશું ઘાટ, અખળા જીભી રેહ;
 ગિરધારી કહે ગરિયે, ઓ જીભી રેહ; દેહુ મદિતું માટ, અખળા જીભી રેહ;
 લાલાણ કહે લધશું, ઓ જીભી રેહ; નહિ રહે તારી લાજ, અખળા જીભી રેહ;
 હરણ કહે હાયે કરી, ઓ જીભી રેહ; ઉતાડે તે આજ, અખળા જીભી રેહ;
 માટે આપો આપશું, ઓ જીભી રેહ; મૂકી માન ગુમાન, અખળા જીભી રેહ;
 નાનાના સ્વામી મળ્યા, ઓ જીભી રેહ; નથી તુજને સાન, અખળા જીભી રેહ;

પદ ૧૨ મું.

ડાહો છે તે જાણિયે, ઓ શામળિયા; ડાપણુ નાળ્યા કામ, સુંદર શામળિયા;
 મયુરાર્થી તમે આવિયા, ઓ શામળિયા; નાશી ગોકુળ ગામ, સુંદર શામળિયા;
 તે દહાડા સંભારિયે, ઓ શામળિયા; જોર જણાવો આજ, સુંદર શામળિયા;
 અરધી રાતે શું નાદા, ઓ શામળિયા; ત્યારે નાવી લાજ, સુંદર શામળિયા;
 કુવર કોના યે રહ્યા, ઓ શામળિયા; પરધર ભરતા પેટ, સુંદર શામળિયા;
 નવલખ ગાયો નહને, ઓ શામળિયા; પણ વૃષભાનથી હેંક, સુંદર શામળિયા;
 જોરાવર યે નહિ જીતો, ઓ શામળિયા; પ્રીતે યાગે કામ, સુંદર શામળિયા;
 કહે નાનો કહે કામની, ઓ શામળિયા; મૂકો માન તમામ; સુંદર શામળિયા;

અંબાજીના સ્થાનકલું વર્ણન.

પદ ૧૩ મું—ધોળ.

સેવો અંબે આરાસુરી, માની આકરી ચોખી કરી;
 માના દરશનથી ચિંતા ટળી રે, આધ આશ્વ પૂરેને અબિકા.
 ગણપતિનું દરશન કીનિયે, રિદ્ધિ સિદ્ધિ માગીને લીનિયે;
 માને મદિરે હાયા દીનિયે રે;
 માનુઆચર અતિ રળિયામણું, શોભા તેની શી પરણુવું;
 માને દરયકી દેખી નમુ રે;
 આઈ આશા૦
 આઈ આશા૦

વાવનાં નિર્મળ નીર છે, ચાચરે બેચર વીર છે;
 ત્યાં ભૈરવો રણધીર છે રે; આઈ આશા૦
 અંખા આરાસર વાસો વસે રે; માછ સિંહાસન બેઠાં હસે;
 માજિ સેવકની વાહરે ધસે રે; આઈ આશા૦
 માજિ વાધ ઉપર બેસિ સંચરે, એક દિનમાં તો ત્રણ રૂપ ધરે;
 દુખિયાના દુ.ખ સેજે હરે રે; આઈ આશા૦
 બ્રહ્મા તે તારી સ્તુતિ કરે, વિષ્ણુ તો તારૂં ધ્યાન ધરે;
 શિવજી પણ શુભ ગાઇ હરે રે; આઈ આશા૦
 માતું માનસરોવર ન્યાઈ છે, બેની અન્નધનુદરશન સાઈ છે;
 સર્વ સેવકને મન પ્યાઈ છે રે; આઈ આશા૦
 સરસ્વતીયે જાળને નાઇશું, તેથી રૂઢે નિર્મળ પાઇશું;
 બાવા કૌટેશ્વરના શુભ ગાઇશું રે; આઈ આશા૦
 માછ વિશ્વભરી વિશ્વને હરી, માજિ જાગતી જોતે ખરી;
 માએ વિમળને કીરપા કરીરે; આઈ આશા૦
 હૈં સ્તુતિ જે કહણા કીજિયે, માછ જે આપો તે લીજિયે;
 અંખા અંધ દરશન દીજિયે રે; આઈ આશા૦
 જે ગાય ને જે સામજે, તેનાં પાપ સુધર્માં પરજો;
 મહા માઇ તો નિશ્ચે મજે રે; આઈ આશા૦
 પૂજા કરીતે આચર જે રમે, આચર રમીતે માને નમે;
 એવો નાનો અંખાને ગમે રે; આઈ આશા૦

રામૈયો.

સીતાજીના બાર માસ.

સખી આવીઓ કાર્તિક માસ, કે દંપ મિધાનીઆ;
 જેને માસે ચમકે ટાડ, શિયાળોભવે આવીઓ. ૧
 સખી નાંખી ગયા નિર્ધાર, પિયુડો અને મરહરી;
 ન વિતે જમડા વેરણ રાત, નભપાપો હરિ.
 ૪૮

અણુલિંગી હોએ રે, લિંગ એમ આચરે રે, તે તો નીશાપુરી નીરધાર.
 લિંગ ધારી હોએ રે, તે ભવ કેમ તરે રે, જેને શીર ચૈદ્યુવનનો બાર. ૫૨૦
 આપ પણ મુવે રે, સ્વર્ગ ન પામીએ રે, એવા વેદ કેરાં વચન;
 પરાને પાર રે, એ પદ કેમ હશે રે, ભાષ તમે જીવો વિચારી મન. ૫૨૦
 નમણુ બમણુ રે, ત્યાં તો નહીં અપે રે, ત્યાં તો નહીં મોં રાખી વાત;
 ગુણના કર્તવ્ય રે, ગુણમાં શોભીએ રે, નહીં કંઈ નીર્ગુણમાં બ્રાંત. ૫૨૦
 નર્મ સરંગ રે, ત્યાં નહીં સંભવે રે, ત્યાં નહીં વૈકુંઠ ને કૈલાસ;
 ચિત્ર વિચિત્ર રે, નહીં યમ પાતના રે, ત્યાં નહીં પિંડ કેરા પાશ. ૫૨૦
 પારો તે મરે રે, જેનો અનુભવો રે, તેની નહીં. ઉત્તમ ખાણુ;
 અનુભવ અમીએ રે, શીજ્યા જુડીઆ રે, તે તો જીવન મુક્ત સંતમણી માણુ. ૫૨૦

પદ ૫ મું.

જે નર રામજ્યા રે, સમજીને ત્યાં સમ્યા રે, જ્યાં વ્યાધુનામ ને રૂપ;
 વાસના લિંગે રે, જેનું જ્ઞાન ગળ્યું રે, પ્રગટ્યું તેનું નિજ સ્વરૂપ. જે નર૦
 જેમ મર્કટને રે, આલિંગન લેવા રે, આવે નવખેળન નાર;
 કાંઈ ના પુરે, તેને કામના રે, એનું ગુણ જ્ઞાન વિચાર. જે નર૦
 દગ્ધતા પરદરે રે, જેમ પટકુગ નેહી રે, તે વળી રીઝે વશ નવથાય;
 ધરના ધણી રે, ધર મેલી ગયા રે આજવરી વીરજા કો એમ કેવાય. જે નર૦
 ચંદન ને પૂત્ર રે, ચડી જાણે નહીં રે, નાશું જાણી નાખે ખેશ;
 સુષુપ્તિ સરખારે તે નર સદા રહે રે, તેને નવ જાણવો રે દેહ. જે નર૦
 સંભવ નહીં જેને રે, આ શરીરનો રે, તેનું યત્ન કંઈ પેર થાય;
 એમટણી રહારે, જે કાંઈ ગુર જુડીઆરે, તેથી નામ રૂપ જાય. જે નર૦

પદ ૬ મું.

જેણે ગગન દોહીને દુધ પીધાં રે, સોહી મતવાલા જોલ્યા દીવાના-ટેક.
 ધ્યાન ધારણા નામ નિરંતર, વ્યાપક આત્મ ચીન્યા રે હો. સોહી૦
 સુરત નુરત કીરે ધમણુ ધમાવી, કામ કોપલા ને વામ્યા રે હો. સોહી૦
 હર્ષ શોક અગ્રીમારે હોમ્યા, તેણે અમરઅન્નરસઝામ્યા રે હો. સોહી૦
 પીખત પ્યાલા બિસર ગયો કાંયા, પર્મ તત્ત્વ તવ લીના રે હો. સોહી૦
 પુરણુ બ્રહ્મ અખંડ અવિનાશી, સોહમ બ્રહ્મ જેણે જાણ્યા રે હો. સોહી૦
 સુકા પાંત જ્યું પવન ચલાવે, જ્યું કાલ્યું હોઈ રહીએ રે હો. સોહી૦

હું ટળે અહંતા ટળે, આવે આત્મ અનુભવગાન;
દષ્ટા તેનો ન રહે બુદ્ધિઆ, એ તો સમજ્યા કેરી રાત. એવાં

પદ ૨ જી.

એવું જેને ઉપજ્યુરે, તેને ભાઈ ના રહ્યું કહેવાનું કાંઈ;
બધું મળ્યું ને શીખવુરે, સરવે આવ્યું તેના માંઘ. એવું
જેમ શાકર ફરી પુતળી, વૈરાટ રૂપે ધાય;
પણ સધળી સોંસરી રસમરી પછી ગોઠે સારી ખાય. એવું
એકાએકી જાનહવી, તેના ધણા છે ધાટ;
પણ પીતામાં પાતક ટળે, જ્યાં નાહો લાં નિરાંત. એવું.
જેમ દેવી ફરે ગરબડો, તેનાં બારાં બોલોતેર થાય;
પણ મધ્યે દીપક એક છે પણ. તે દારે દારે દેખાય. એવું
ભક્ત ભગવંત એક છે, તે સમજે સંશય જાય;
કહે બુદ્ધા જેગનું તેમ છે તે, એ તો ધણું કહેવાનું ધાય. એવું

પદ ૩ જી.

જીવ શિવ એક છે રે, જે તને જડે જીવની રે જાત;
પોતાને રંગ પાસલાગ્યો રે, જેમ બીએ પાડી ભાત. જીવ
બીઆં પ્રત્યે બીણુ દરશેને, તેમાં તારો વ્યાપ;
પણ બોલે તે બીજો નહીં, એમ જે સામો દે જવાપ. જીવ
અનેક મુખે જે બણે, તેને મુખે મુખે પ્રકાશ;
પણ એક દીવો અંતર ધર્યો, તેનો રામે રામે વાસ. જીવ
ઊંડી નાહી ઉપવાડ નાહી, નાહીં હરં શોક ને કામ;
પણ શરે નાહીં લાંચોર શાનો, એ તો અખીલ જ્ઞાનનું ધાગ. જીવ
સ્વપ્ન માંહિ દેહ દરશેને, જાગ્યા પુડે જાય;
નહીં તેને શાને નડવું. તમે રહો અનુભવ માંઘ. જીવ
ભક્ત ને ભગવંત એક છે, તેની વેદ પુરે શાખ;
બુદ્ધા તું આપોપે મળીને, નિશ્ચે કરીને નાખ. જીવ

પદ ૪ જી-સામેરી દેવગાંધાર.

રક્ષક બોલે રે, લાં પ્રપંચ નહીં રે, જેનો બોધ અગમ અગાધ;
ઉમ બુદ્ધિ હોય રે, વે સમજી મને રે ને વાણી રહિત વિચાર. પરં

અણલિંગી હોએ રે, લિંગ એમ આચરે રે, તે તો નીશાપુરી નીરધાર.
 લિંગ ધારી હોએ રે, તે ભવ કેમ તરે રે, જેને શીર ચૈદ્યજીવનનો ભાર. ૫૨૦
 આપ પણ મુવે રે, સ્વર્ગ ન પામીએ રે, એવા વેદ કરાં વચન;
 પગ ને પાર રે, એ પદ કેમ હશે રે, ભાઇ તમે જીવો વિચારી મન. ૫૨૦
 નમણુ બમણુ રે, ત્યાં તો નહીં અપે રે, ત્યાં તો નહીં મો રાખી વાત;
 શુભના કર્તવ્ય રે, શુભમાં શોભીએ રે, નહીં કંઈ નીર્ગુણમાં બ્રાંત. ૫૨૦
 નરંગ સરંગ રે, ત્યાં નહીં સંભરે રે, ત્યાં નહીં વૈકુંઠ ને કૈલાસ;
 ચિત્ર વિચિત્ર રે, નહીં યમ યાતના રે, ત્યાં નહીં પિંડ કરે પાશ. ૫૨૦
 પારો તે મરે રે, જેનો અનુભવો રે, તેની નહીં ઉત્તમ ખાણ;
 અનુભવ અમીએ રે, શીખ્યા જુડીઆ રે, તે તો જીવન મુક્ત સંતમણી માણ. ૫૨૦

પદ ૫ મું.

જે નર રામજ્યા રે, મમજીને લાં સમ્યા રે, જ્યાં વ્યાધુનામ ને રૂપ;
 વાસના ક્ષિપે રે, જેનું જ્ઞાન ગળ્યું રે, પ્રગટ્યું તેનું નિજ સ્વરૂપ. જે નર૦
 જેમ મરૂંદને રે, આલિંગન લેવા રે, આવે નવજીવન નાર;
 કાંઈ નાં પુરે, તેને કામના રે, એવું શુભ જ્ઞાન વિચાર. જે નર૦
 દગ્ધતા પરદરે રે, જેમ પટકુગ નેહી રે, તે વળી રીઝે વશ નવથાય;
 ધરના ધણી રે, ધર મેળી ગયા રે આજીવરી રીરજા દા એમકેવાય. જે નર૦
 મંદન ને પૂગ રે, ચરી જાણે નહીં રે, નાશું જાણી નાખે ખેશ;
 સુપુત્રિ સરખારે તે નર સજા રહે રે, તેને નવ જીવોરે દેહ. જે નર૦
 સંભવ નહીં જેને રે, આ સરીરનો રે, તેનું યત કષ્ટ પેર થાય;
 એમઠણી રહારે, જે કાંઈ ગુરુ જુડીઆરે, તેથી નામ રૂપ જાય. જે નર૦

પદ ૬ મું.

જેણે ગગન દોહીને દુધ પીધાં રે, સોહી મતવાલા બોલા દીવાના-ટેક.
 ધ્યાન ધારણા નામ નિરતર, વ્યાપક આત્મ મીન્યા રે હો. સોહી૦
 સુરત નુરત કીરે ધમણુ ધમાવી, કામ કાવલા ને વામ્યા રે હો. સોહી૦
 હર્ષ શોક અમીમાં રે હોમ્યા, તેણે અમરઅજર રસજામ્યા રે હો. સોહી૦
 પીમન પ્યાલા ગિરાર ગયો કાયા, પર્મ તત્ત્વ તત્ત્વ લીના રે હો. સોહી૦
 પુરણુ પ્રજા અખંડ અવિનાશી, સોહમ પ્રજા જેણે જાણ્યા રે હો. સોહી૦
 સુકા પાંત જ્યું પવન ચલાવે, જ્યું કાલું હોધ રહીએ રે હો. સોહી૦

માયા રહિત મગન ભયા મનવા, મો વન મનન્યા કહીએ રે હો. મોહીં
અનગપક્ષી આકાશે વજ્ર્યુંએ ધા, તે ધરતી પાત્ર ન મેવે રે ના. મોહીં
દહેજુદીઆછ કોઈઅદ્ભૂત માની, આગ નીમગ થઈ એવે રે હો. મોહીં

૫૬ ૭ મુ.—રાગ મેવાડો.

જોયતુ તે જોતુ રે, જે ન જોયતુ, જોને જીજે યામ;
વણુ જોલે મમજે નહી, જોને મનય . દત્ત. જોલતુ
દેહ દગાનુ રે જોજે જોનતુ, તેનો કીએ રે જોલ,
છન ટળીને રે પોજે મિહાનને રે, તેનો જાણો ગોવઅમોવ જોયતુ
જકા મિથ્યા કહીએ રે, ઉપજે એમ મારો મેલ,
રૂપ અરૂપ તો નર્પાગ, નહીં લા જોન તે અજોન. જોલતુ
અર્થ કરે તે અનર્થ ન કરે, વાધે લા અદનાગ;
મહાપુરુષ એમ જોને નહી રે, જોવે અતુમરી અર્થનિમાર. જોયતુ
સજા કરે મતશુદ્ધ જુદીઆરે, જ્ઞાન મુન તે જાણુ;
એક નીપજે તે નીપજે નહીં રે, પવનની પેર વાહાણુ. જોલતુ

૫૬ ૮ મુ.

જાણુવો તે આતમારે, જગત ના જાણુતુ, એ છે ઉત્તમ રિવેક,
અનુભવ કરે, અવયોક્ત કરે તો, નહીં રૂપ અનેક. જાણુવો
પાય કોશ લાં પિંડલા નહી રે, લા નહી વાંચી તે વિચાર,
જણુ ૫૬ મેની એથે પદે ગયા, લા નહી ઉપાંતી લગાર. જાણુવો
પ્રપચ મરળા રે દેહથી ઉતર્પા રે, નહીં વિદ્યા નહીં વાણુ;
ભક્તિ જાનેરે અહપદ વામીએ રે, નહીં તો બેઠ મરજો જાણુ જાણુવો
ભજન કરે રે જે ભગવાનનુ રે, ધરે હરિનું નીજ દ્યાન,
સન સમાગમે રે હરી પદ પામીએ રે, બાર્ડ છે તે માયાનું જ્ઞાન જાણુવો
એમ કરતા જ જ્ઞાન ઉપજે રે, જ્ઞાન કરાવે રે મુન્ય;
કરતુ ને જાણુતુ રે તે રહી ગયુ રે, જુદીઆ સગાર કોયોરે શુન્ય. જાણુવો

૫૬ ૯ મુ.—સોહિલી પરજ.

જેણે જાણુવો એકજ આતમા, જાણુનહારો ના રહે બાધ;
જે પ્રીછે તે કાને પ્રીછવે રે, તે કાને નવ દહે બાધ. જેણે

ધુમ્મર ખાંજો નહીં છાપડું રે, એવું 'વિષય કેઈ જ્ઞાન;
વૈરાગ વિના રે ને વાતો કરે રે, મન ધરે એમ અભિમાન. જણે
જોશ ભીંજવે રે ધાસનેરે, નહીં એ ન આવે તે પૂર;
જ્ઞાતા ને વક્તા એવા જાણવારે, નહીં સાધનનારે શર. જણે
ઘડી, અર્થે ના મુકે મોકળીરે, સંકેતે થાય સગાય.
પ્રપંચથી જે પાછા ફરેરે, પૂર્વે હતો તેવો થાય. જણે
સમુદ્રમાં પેસી મિથિલ નવ નીસરેરે, અગ્નિમાં પેસી ન આવે પતંગ;
જેમ મળ્યા જે કોઈ બુદ્ધિઆરે, ટળ્યાં તેના રૂપ ને રંગ. જણે

પદ ૧૦ મું.

વસ્તુને કીરણે આ વિશ્વ યથું, વસ્તુ વિશ્વ નહીં ભિન્ન;
જળને ખાલો દેહેવા લાગી, વસ્તુ ગત નહીં અન્ય. વસ્તુ
અવિગત માહા શુન્ય આકાશથી, ઉપજત અનહદ ધુન્ય;
અનહદથી ઝંકાર છે, તેથી વેદ વચન. વસ્તુ
અવિગત માયા જે શુન્ય વળી, રચુળને યોગે હો પવન;
ગરજાઓ અનહદ દેહેવાય તે, * * * * વસ્તુ
ધુન ધુન જોગે સોહં ઉપજે, તે સાં પ્રણવ જાય;
પરા પશંતી મધ્યમા વૈખરી, એ તો વહેજ વાણુ. વસ્તુ
વાણી વડે જગ ઉપજ્યું, વાયા રમણીએ શવ;
નામ રૂપ એ સર્વ કલ્પના, સદા નિરંતર એ શિવ. વસ્તુ
એ અનુક્રમે કાર્ય પરકીર્તિ, કારજ કારણ રૂપ;
દૃત ભાવ હોય તે મન લગી, બોલનારો ચેતન્ય ભુવ. વસ્તુ
બોલે બંધાણો તે સરવે જોયરે. તે ભવ બટકારે ખાય;
એ અનુગત સમજ્યો જે બુદ્ધિઓ, તેને સુલભ સરવે થાય.

પદ ૧૧ મું—રાગ પ્રભાત.

સુધી છવની જાણે જાણી નહીં, સાં સુધી તાણુ જે તાણુ રહે છે;
આદિ મધ્ય ને અંત એક આત્મા, વસ્તુ સાચી એ વેદાંત દેહે છે. જ્યાં
જ્ઞાત જાણ્યા વિના મત પંથ બહુ થયા, અટ્ટી રહ્યાં આંધળાં આપ બુલ્યાં;
વાદ વિવાદમાં હાર ન આવે હાથમાં, મન મેરૂ જાલવા જાય પણ પાય લુપ્તા. જ્યાં
જ્ઞાત જાણ્યા વિના યોગ સાધન કરે, પરદરે કામ ધન ધામ મુકે;
હં કરી આદરે પરથી પાછા ફરે, વૈભોગ ના ભોગવે બક્તિ મુકે. જ્યાં

મીઠો.

લીંબડીનો દાઢી. સંવત ૧૮૬૫માં હૈયાત હતો. એનાં પદોમાં મોટો ભાગ કૃષ્ણલીલા ને જ્ઞાનનો છે. એની કવિતા રસ ભરી છે.

થાળ.

૫૬ ૧ છં.

સખિ સાંભળને એક વાતડી રે, આનંદની કહું આજ;
 નવેનિધેશું નોંતર્યા રે, જન્મવાને મહારાજ
 તકે કીધા છે ટાંકણે રે, રાધ્યાં સિંધ્યા અત
 સખિ મેલી છે તેડવા રે, આવિયા જગજીવન
 અંતર ઉતાર્યા છે આવતાં રે, તે ધડી તે વાર
 સુધડ ધાટ સોહામણો રે, નિરખ્યા છે નિરધાર
 ચોકી ઢાળી છે ચોકમાં રે, કંઈ આપીયાં ઉનાં નીર
 પ્રથમ દીધાં છે પોતીયાં રે, કંઈ નહાયા ધોરજીવીર
 પ્રભુને બેસારીયા પાટલે રે, શ્રી ગીરધારી ગોપાળ
 કેસર ભરીને કંકાવટી રે, બાલે કીધી આજ
 ચોખલા ચાંપીને ચોડીયા રે, શ્રી લાલજીને લલાટ
 ખાવના ચંદન ખાળેડીયા રે, ધરિયો કંચન ધાળનો ઠા
 ચંદ્ર ચોખાળીને મૂકીયો રે, પાણી ભરીને પાસ
 સાતે જાતની સુખડી રે, તેનો આપ્યો તાર
 સારા ને ગળ્યા ગોંડીયા રે, કળી ને મેઝુ
 ઘાડાં ઘેબર ધૂતનાં રે, લીયો ત્રિજીવન સ
 નડી જલેજીના ખાજલાં રે, કરમોળ્યો કંસા
 તળ્યા પાકનાં ચૂરમાં રે, માહેધી તેઘોળિયા ધા
 શકરપારા ને તલસાંકળી રે, ખાંડ ગળીછે ખી
 પોળી પાપડ પુરી પ્રેમશું રે, જામે શ્રી જડવી
 ૯૯

માતા ગુહવર્ણના તાડવા રે, વળી દળ ને તુવર દાળ;
 પેડા પનાશાં ને ગોલપાપડી રે, વળી કિતમ સુંવાળી માલ.
 શીરાપુરી ને બર્ફરા રે, મળમાલું ને ગોળ;
 રમે આરોગે રમ રોટલી રે, વળી રાયળ રાતી ચોળ.
 પ્રભુ આરોગેને રાયના રે, ગાક રનાળુ માર;
 પ્રભુ પીડાઈ મેં પીરસ્યા રે, દરી દહણ કેમે દાર.
 દરી કંકાડાં ને કોચલા રે, કંધ કાળાં ને કાલિંગ;
 તલ્યો તાજલજો ને તુડીયા રે, માય ભરી મરી ને હોંગ.
 કાચાં કેળા ને કારેલડાં રે, માય સતુળાં ગાક;
 વચ્ચે માલપુળા મેલિયા રે, માય વાલોળ ને નેત્રાંક.
 આદા કેઈ છે આપલું રે, માય કેરી ને કેર;
 નીલી ખીલી ને લીંબુના રે, માંય રાખી કેરી મરમેર.
 આંખા આંચેલ આમવી રે, માય લવણ ને દળદર;
 શોધી રાઈ ને સરશીયું રે, કાઠ ભરીયું ચીરો ચર.
 ખાટી આગલડી આમડી રે, મરચાં લીધાં ભાવ;
 મીઠા લાગે તો માગજો મુતુરે, દળવે દળવે ખાવ.
 નાના નાના ભરે કાળીયા રે, હું વીજળે ડોળીશ વાય;
 પ્રાય સલાસું પ્રેમમા રે, જમવાની મજા ખલુ થાય.
 સગાં કુટુંબ છે સંભારમા રે, તેની મુજને નહીં કંઈ બીક;
 રમે ભાણેથી જૂખ્યા હિતા રે, તમે દાકર મારા ઠીક.
 સારે દરી હેતે જોલીયા રે, જમતાં જીવન પ્રાણ;
 પરિપૂરણ થયું પ્રેમદા રે, મને નંદાવાની આણ.
 જોજન દીધાં છે ભાવતા રે, ગોરસ માખણ આમ;
 આગમન લીધાં છે આવણ રે, ઉપર મન માન્યા મુખવાસ.
 લવિંગ સોપારી ને એળચી રે, કંઈ આપ્યા બીડાં પાન;
 જગતી જવત્રી પુલ જવના રે, ભાવે લીધે શ્રી ભગવાન.
 અળર ઉતાર્યાતા આવતા રે, તે પહેલાં સુદર સ્વામ;
 આજ મોળીડાંની ઉપરે રે, હું વારી દોટિક કામ.
 કુંડલ નયન કપોલશું રે, કંઈ મોલું માઈ મન;
 વેહેલા ભાવે શું પધારજો રે, શ્રી ગીરધારી ભગવન.

તે પ્રસાદ કરી યાજીયો, રે, પામ્યો મીઠો દાસ;
જમાયા રમાયા રંગમાં રે, સૌની પૂરી આસ.
૫૬ ૨ જી.

જમો જમોરે જુગત આધાર, જુગને જમાડું;
સામળીઆ સજો શણુગાર, રંગબેર રમાડું.
પીરસું પીરસુંરે પોણી મોટી, ગીરધર ધી ઝાડું;
હાંદે હાંદેરે મારો હાથ, શા માટે લાજું.
મેં કોડે ઝોસાવ્યો ફેર, કપૂરે વાતી;
શીરાવો આકર દૂધ, હરીની હું દાસી.
પીઓ પીઓરે પૂર્ણાનંદ, છવજુ જમી યાઓ ટકાડા;
મુખવાસે ખીડલાં પાન, ગંગેરી ધાડાં.
બેસો બેસોરે મંદિર માંદી, હોગાળા હોડીને;
શું કરશે દુરીજન લોક, મુખડાં મોડીને.
મારે ખપ નથી ધનમાલ, કામ તમારું છે;
મારે તમ પ્રતાપે સ્વામ, સરવે સાડું છે.
મેં સજીને શણુગાર, સરવે જોયા છે;
મીઠાના કાંદાર હીક, મનમાં રે મોલ્યા છે

લકિત ૫૬.

૫૬ ૩ જી.

હરીકે ભજન વિના ભય છે જીવાની, જરા આવે છાની છાની. હરીં
કંકુ જેમ્મી કાયા તેરી, પોથી જેમ્મી પેડીરે વાલા;
મુવા કોડે બાળી દેશે, હડી ભજો વાણી. હરીં
માયા ધવો મેલી કરી, યાને પુરા જાનીરે વાલા;
ધન જોગન તેરો જાણજે, અંગવીકો પાની. હરીં
દેતે પ્રીતે દરીને બહુ લે, ગ્રેમ દયા આખરે વાલા;
મળ્યો છે મીઠાનો સ્વામી, નથી એ વાત છાની. હરીં

૫૬ ૪ જી.

જાણ જાણ તું જીવ જમાગી જાણ, આ અવમર નદિ આવે દરી દરી;
વાતી વાતી ચોરાસી જાણ, મોલો મનજો પામ્યો મરી મરી.

પથ દતો હારે મૂખે ચરતો ચાર, તડકા ટાઠ સહેતો તું ઘણી;
 ખાતો ખાતો બહુ બહુ વિધના માર, પીડા પામ્યો બૂખ તૃપાતણી.
 પંખી દતો હારે જમ તેમ બરતો પેટ, ઝાઝા માળા કરતો ઝાડમાં
 જાડા ઝોળંગતો બહુ જળ કરા બેટ, હવે તું લટકાં શિખ્યો લાડમાં.
 વન વગડે તું ઊઘતો કષ્ટ ઝાડ, જીવે મસ્તક રહેતો ઝુલતો;
 કાયા ઉપર કે પડતા કહોવાડ, ફટ અમાની એ શું બૂલતો.
 મચ્છ કચ્છ ને કિડીતણા કુળમાંહિ, નૌતમ લીલા કરતો નારકી;
 પામ્યો પામ્યો રાજ સિંહાસન આંહિ, હેદળ ગેદળ પેદળ પાલખી
 બાધ તું તારા તે દિન તો સંભાર, ગુણ્ય ઝોસિંગળ યાને ઘેલડ;
 કહે મીઠો તું છતીને શું દાર, પ્રીતે હરિગુણ ગાને પેલડા.

અ ખો.

વેદાંતનાં પદો.

પદ ૧ છં.

જેતારે જમ છે તેમ હીકું,
 વાક્ય જળ સધળું ટબું, બ્યારે લાગ્યું મીકું. જેતારે ફિક.
 ભાષ આપ થકે અજગા થતે, કૃત સધળાં સુધી;
 અન્ય આપોપુ ઉલશે, એકલિંગી કાએ પુગી. જેતાં
 મનના તાણ્યા રે માનવી, હીડે ભવમારે ભમતા;
 વિદ્યા અવિદ્યા મન લગે, જેતાં મનના માનીતા. જેતાં
 મૂળ ન જાણ્યું મુરખે, તે તો બોલે બંધાણા;
 શબ્દ કારણ મોતે કળ્યા, કાળ કરે વેચાણા. જેતાં
 પોત ના પ્રીછ્યું પામરે, તે તો જ્ઞાતે ભુલ્યાં;
 વાતે વ્યાજ ચડી ગયું, મૂળગેથી હુલ્યા. જેતાં
 શબ્દે સાચું પામીએ, શબ્દવેતા જામ્યે;
 વિચારે વિમાસરો એ, આરોગ્ય થમ્યે. જેતાં

ગડગડ છે ધણા અંધની, જેમ ડોળ્યુંજ પાણી;
હસ્તામળ છેલ્લ કરે, તે તો ગાતાની વાણી. જોતાં.
ગાની તેને નાણવા, અણુલીંગી બોલે;
આપ મુવે આપ રહે, અખા તેને તોલે. જોતાં૦

પદ ૨ છંદ.

વીરાંરે લેઓ વસ્તુ વિચારી,
આકાશથી આધેડ ચાલવું, શું બેડા છો હારી. વીરાંટોક.
પથન તેજ ને પૃથ્વી, અંબર ને અંધુ;
એ પાંચનો ભાગ સમાવતાં, રોધ્ય રહે તે સ્વયંભુ. વીરાં૦
વાદ વિવાદ ના ફીછએ, આદરમાં રહીએ;
ચતુરપણે ધણું સુધીએ, મૂળગેથા નધએ. વીરાં૦
સુદમથી સુદમ થતાં, આવે વસ્તુનો નેહ;
ગુણ વડે ગરવો થતાં, સાચું જાણે હેડો. વીરાં૦
ગુણાતિત ગોવિંદ છે, ગુણી કેમ પામે;
શલ્યા સહીત તરી જવું, જેમ આરે સામે. વીરાં૦
આપ સમાવો રે વ્યાપમાં, વ્યાપ આપમાં માણે;
અણુલિંગી લિંગ લેહ કરે, તે તો એણે રે ટાણે. વીરાં૦
અણુહતુ હતુ થતાં, હતુ લય થાએ;
હવતણું જડતાપણું, એ તો જાણે રે જાણે. વીરાં૦
જુત અધ્યાસી ભવ ભમે, ચિતન ચિત ધારે;
સર્વાતિત ઝાળખે અખા, ને હોય ખોલનહારો. વીરાં૦

પદ ૩ છંદ.

સંતોરે પ્રેમને બલકેલડીએ, શુરા પુરાના ક્ષેત્રમાં, કેશરીઆં કરીએ. ટે
સતની સમરોર ખાંધીએ, ખાંડું ક્ષમાનું ધરીએ;
મોએલા હોય તેને મારીએ, મળતાસું મળીએ. સંતો૦
ધીનો ધડો અગ્રી ધર્મો, મળતી ના કરીએ;
ચારે કળા વચે જાળવી, છોગા મેલીને ફરીએ. સંતો૦
ધટમાં ગીરધર ગાઇએ, ભાવસું હેને મળીએ;
અજાને ઝાળખ્યા વીના, ધારણા શી ધરીએ. સંતો૦

શીર સાટે મોઢું મળે, તેનો ઘોઢો ન ખરીએ;
 ને શિશ દીએ આપણું, તો આપો આપમાં બળીએ. મંત્રો.
 એવે પદ લીએ કો અનુભવી, અંતરની આગે;
 શુર પ્રનાપે ક્ષે અખો, ત્રેમ જોત પ્રકાશે. મંત્રો.

પદ ૪ થું.

દ્યો મયો જે બળદીઆરે, તારા પુનનાં જોતર વાળ,
 વાલીડા પુનના જોતર વાળ;
 રારા તો જાનની કરીએ; સત પરણો ક્રેહો હાથ,
 સાથીડો જોડીને સંભાળીએ. ટેક.
 પેહુએ શુભ પધારીએ રે, તારા કાળના શુક કાલાડ;
 વાલીડા કાળના શુક કાલાડ;
 બીજ વાપીએ નીજ નામનુંરે, તારે પાપ સમુર્જાં જાપ;
 સાથીડો જોડીને સંભાળીએ.

ત્રીજ ગણતી ત્રીકમ નામનીરે, તારી તુષ્ટા એટલી ઢાળ; વાલીડાં
 ચોથી ગણતી ચતુષ્કમ નામનીરે, તારું જેતર આવું હાથ. સાથીડાં
 જેતર પાક્યું તારે પોહોંક થયો રે, તારા મનનો માથો બાંધ; વાલીડાં
 આ ગોઠ્યું તો જાનની કરીએ, ત્રેમના ગોળા દે દાડ. સાથીડાં
 ધણી તો આવ્યો હાળવારે, તારી હાલ બલેરી હોય; વાલીડાં
 ખાઓ પીઓ ધન વાવેરાં, એના ભોમ ભગવાનને હોય. સાથીડાં
 ક્રેહ અખો તમે ચેતએ રે, અરે ચેતો નર ને નાર; વાલીડાં
 આ ધન જોખન ને જરાએ, ન જાતાં લાગે વાર. સાથીડાં

પદ ૫ મું.

અલેખને આરાધો, માહેલા આતમને શોધારે, ટેક.
 અજંખારો જાપ જપે, સૌ નર નારી જોગી;
 સોહં સોહં જાપ જપંતાં, પામે શ્વજને જોગીરે; અલેખ.
 ત્રિવેણી દંકશાલ પડે, નિશ્ચે હોય તેને પરચો જડે;
 કામ ક્રોધ વ્યાપે નહીં, ચઉદ લોક તો ભાગીને ગડેરે. અલેખ.
 જીવતા નર તમે જીવને જીઓ, અજવાળો તે એકજ દીવો;
 પચતત્વનો વાગો રે, આપે પેહુઓ ને આપે શીઓ રે. અલેખ.

વસ્તુ વણતા વોરો અખ્યે, શેઠ વાણોતર સઢકો લખે;
ગાફલ હોઈ કે જ્ઞાનજ કયે, સૌ નર ન પાવે દેહાર પખેરે. અત્રેખ૦
મનમાં વિમાસી કરો પ્રીત, ધર દેવજ કર કરો મરીદ;
વિશ્વાસી દેરે વધામણી, અમ ધર આવ્યા અમત અતીતરે. અત્રેખ૦
છવ માત્ર તે છવામાં બળે, હુણુ પાણીની પેઠે મળે;
છવ શિવને એક કરી જાણો, સો નર જોઈ અભયમાં બળેરે. અત્રેખ૦
ધમાનીઆ તો ધમાન આણે, કુરાન બેદા પીર પીછાને;
ભૂતાય ચરણે બણે અખો, તાણો વાણો તે એક કરી જાણેરે. અત્રેખ૦

પદ ૬ હું-રાગ ભૈરવી.

મર્મ સમજરે મનવા મેરા, તામે સમાસ હોવે જળ તેરા;
મન જગતકા ધારણહારા, મનમૂયા (તળ) મીટયા સસારા. મર્મ૦
ચૌદ લોક સ્ફુર્ચા હે મનકો, તાતે મન પાવે બંધનકો;
મન મૂઝા તળ હે સખરામા, ઇહલોકપર ભોક્કી મિટી કામા. મર્મ૦
મનકે મરતે રહેજે મનવા, મો હરિ રૂપ જાનીએ જતુવા;
કહત અખા રહ્યા નાહી બાકી, જળ હકૂમત ખૂઝી ધરવાકી. મર્મ૦

પદ ૭ સુ.

આરતી ઉનારી લેહે વારણે, ધરે ત્રેવણી નીજ મન ધ્યાન રે;
સદગુરને શિશ સાંપતાં, માઈટળી ગયું દેહ અભિમાનરે. હરી શુ
સદગુરની સોચી કહું શી મુંખે, વર્ણવી નવ જાણ રે;
હરી હરની સ્તુતી કરતા, તોએ શબ્દાતિત કહેવાય રે. હરી શુ
મનુભાવે મુને મેહેર કરીને, સમજાવી સર્વગી રીત રે;
જગત સ્વપ્ન સૌ સોચતી, મુને બાંધુ છે તુરીયાતીત રે. હરી શુ
અખે અખંડપદ આલોકીકું સદગુર કેઈ સ્વરૂપ રે;
અંતરમાંથી આત્મા, બ્રમ વિસર્ગો ગયો મોહકપરે. હરી શુ

શીર સાટે ગોધું મળે, તેનો ઘોઢા ન ખરીએ;
 ને શિશ દીએ આપણું, તો આપો આપમાં બળીએ. સંતો
 એણે પદ લીઝો કે અનુભવી, અંતરની આશે;
 ગુર પ્રનારે કંડે અખો, પ્રેમ જ્યોત પ્રદાશે. સંતો

૫૬ ૪ શુ.

દ્યો મયો જે બળદીઆરે, તારા પુનનાં જોતર વાળ,
 વાલીડા પુનના જોતર વાળ;
 રાશ તો જ્ઞાનની કરીએ; સત પરોણો એહો દાય,
 સાથીડો જોડીને સંભાળીએ. ટેક.
 પેહણે શુશુ પધારીએ રે, તારા કાળના ગુડા કાઢાડ;
 વાલીડા કાળના ગુડા કાઢાડ;
 બીજ વાવીએ નીજ નામનુંરે, તારે પાપ સમુર્ગા જાય;
 સાથીડો જોડીને સંભાળીએ.

ત્રીજ ગણતી ત્રીકમ નામનીરે, તારી તૃણા એટલી ટાળ; વાલીડાં
 ચોથી ગણતી ચતુષ્કમ નામનીરે, તારું જોતર આવ્યું દાય. સાથીડાં
 જોતર પાંચમું તારે પોહોંક મયો રે, તારા મનનો માલો બાંધ; વાલીડાં
 આ ગોક્ષુ તો જ્ઞાનની કરીએ, પ્રેમના ગોળા દે દાડ. સાથીડાં
 ધણી તો આવ્યો દાળવારે, તારી દાલ બહેરી હોય; વાલીડાં
 ખાઓ પીઓ ધન વાવરો, એના ભોગ ભગવાનને હોય. સાથીડાં
 દેહે અખો જામે ચેતજો રે, અરે ચેતો નર ને નાર; વાલીડાં
 આ ધન જોખન ને જરાએ, ન જતાં લાગે વાર. સાથીડાં

૫૬ ૫ શુ.

અલેખને આરાધો, માંહેલા આતમને શોધારે, ટેક.
 અલંપારો જાપ જાપે, સૌ નર નારી જોગી;
 સોહં સોહં જાપ જાપતાં, પામે પ્રહારને બોગીરે; અલેખ
 ત્રિવેણી દંકશાલ પડે, નિશ્ચે હોય તેને પરચો જડે;
 કામ કોધ વ્યાપે નહીં, ચહિદ લોક તો ભાગીને ગડેરે. અલેખ
 જીવતા નર તમે જીવને જુઓ, અજવાળો તે એકજ દીવો;
 પંચતત્વનો વાગો રે, આપે પેહ્યો ને આપે શીચો રે. અલેખ

વસ્તુ વણ્ણતા વોરો અખ્યે, સોઠ વાણોતર સહકો લખે;
 ગાફલ હોઈ કે જ્ઞાનજ કયે, સૌ નર ન પાવે દેદાર પખેરે. અવેખ૦
 મનમાં વિભાસી કરો પ્રીત, ધર દેવજ કર કંગે મશીદ;
 વિશ્વાસી દેરે વધામણી, અમ ધર આવ્યા અમત અતીતરે. અવેખ૦
 જીવ માત્ર તે જીવામા બળે, લુણ પાણીની પેઠે ગળે;
 જીવ શિવને એક કરી જાણો, સૌ નર જોઈ અભયમા બળેરે. અવેખ૦
 ધિમાનીઆ તો ધિમાન આણે, કુરાન બેદા પીર પીછાને;
 બૂનાય ચરણે બણે અખો, તાણો વાણો તે એક કરી જાણેરે. અવેખ૦

પદ ૬ ઠું-રાગ ભૈરવી.

મર્મ સમજરે મનવા મેરા, તામે સમાસ હોવે જગ તેરા;
 મન જગતકા ધારણહારા, મનમૂલા (તળ) મીટયા સંસારા. મર્મ૦
 યૌદ લોક સ્તુર્યા હે મનકો, તાતે મન પાવે બંધનકો;
 મન મૂલા તળ હે સખરામા, ઇહ લોકપર લોકી મિટી કામા. મર્મ૦
 મનકે મરતે રહે જો મનવા, મો હરિ રૂપ જાનીએ જતુવા;
 કલન અખા રલા નાહો બાકી, જગ હકૂમન ખૂઝી ધરવાકી. મર્મ૦

પદ. ૭ મુ.

આરતી ઉનારી લેઉ વારણે, ધઈ ત્રેવણી નીજ મન ધ્યાન રે;
 સદગુરને શિશ સાંપતાં, માઈટળી ગયું દેહ અભિમાનરે. હરીશુ૦
 સદગુરની સોચી કહું શી મુંખે, વર્ણવી નવ જાણ રે;
 હરી હરની સ્તુતી કરતા, તોએ શબ્દાતિત કહેવું રે. હરીશુ૦
 મનુભાવે મુને મેહર કરીને, સમજાવી સૂક્ષ્મ રીત રે;
 જગત સ્વપ્ન સૌ સોચતી, મુને બાહુ છે તુરીયાતીત રે. હરીશુ૦
 અખે અખડપદ આલોકી, સદગુર કેઈ સ્વરૂપ રે;
 અંતરજામી મેળના, બ્રમ વિસર્જો ગયો મોહકપરે. હરીશુ૦

સાર સાટે મોઢું મળે, તેનો ઘોઢો ન ધરીએ;
 ને શિંગ દીએ આપણું, તો આપો આપમાં બળીએ. સંતો.
 એસે પદ લીએ કો અનુભવી, અંતરની આસે;
 શર પ્રતાપે ક્રો અખો, પ્રેમ જ્યોત પ્રકાશે. સંતો.

પદ ૪ થુ.

દયો મયો એ બળદીઆરે, તારા પુનનાં જોતર વાળ,
 વાલીડા પુનના જોતર વાળ;
 રાશ તો જ્ઞાનની કરીએ; સત પરોણો ગ્રેહો દાપ,
 સાથીડો જોડીને સંભાળીએ. ટેક.

પેહેસે ગુણ પધારીએ રે, તારા કાળના શુદ્ધ કાઢાડ;
 વાલીડા કાળના શુદ્ધ કાઢાડ;

ખીજ વાવીએ નીજ નામનુંરે, તારે પાપ સમુગ્ધાં જાય;
 સાથીડો જોડીને સંભાળીએ.

ત્રીજ મણતી ત્રીકમ નામનીરે, તારી તૃપ્તિ એટલી દાળ; વાલીડા.
 ચોથી મણતી ચતુષ્કમ નામનીરે, તારે ખેતર આવ્યું દાપ. સાથીડા.
 ખેતર પાક્યું તારે પોહાંક યયો રે, તારા મનનો માલો બાંધ; વાલીડા.
 આ મોહણુ તો જ્ઞાનની કરીએ, પ્રેમના ગોળા ફે ફાડ. સાથીડા.
 ધણી તો આવ્યો દાળવારે, તારી દાલ બજેરી હોય; વાલીડા.
 ખાઓ પીઓ ધન વાવરો, ઝેના ભોગ ભગવાનને હોય. સાથીડા.
 દેહે અખો હમે ચેતજો રે, અરે ચેતો નર ને નાર; વાલીડા.
 આ ધન જોખન ને જરાએ, ન જતાં લાગે વાર. સાથીડા.

પદ ૫ થુ.

અલેખને આરાધો, માંહેલા આતમને શોધોરે, ટેક.

અજંપારો જપ જપે, સી નર નારી જોગી;
 સોહં સોહં જપ જપંતાં, પામે ધ્વજને ભોગીરે; અલેખ.
 ત્રિવેણી દંકશાલ પડે, નિશ્ચે હોય તેને પરચો જડે;
 કામ ક્રોધ વ્યાપે નહીં, ચઉદ લોક તો ભાગીને ગડેરે. અલેખ.
 જીવના નર તમે જીવને જુઓ, અજવાળો તે એકજ દીવો;
 પંચતત્વનો વાગો રે, આપે પેહેયો ને આપે શીયો રે. અલેખ.

શાંતિદાસના સ્વામી મેળે મળ્યા, આજ શોખ હમારા સૌ ટળ્યા,
હવે મનવાચ્છિત ક્ષણ સહ કલ્યા,

મન૦

૫૬ ૩ જી.

ધન ધડી ધન દાડલો રે, મેં મોહન દીકા, હાંહારે મેં મોહન૦
મુખ મરડીને શું કહું, લાગો છો મીકા, હાંહારે લાગે છો૦
મન ગળ્યું ગોવિંદનું, ગોપીને ગાને, હાંહારે ગોપીને૦
લોક લાજ સહ વીસરી, મોરલીને તાને, હાંહારે મોરલી૦
વાલાપણું વાધ્યું ધણું, વાલાને જોગે, હાંહારે વાલા૦
તમ સરીખું ત્રિકમા, દીઠું નહીં આગે, હાંહારે દીઠું૦
સર્વસ સોધ્યું શામને, હધડે જે હુતું, હાંહારે હધડે૦
કેહે શાંતિ રસ રૂપમાં, માફ મન શુતું, હાંહારે માફ૦

૫૬ ૪ જી.

વારી જાઉં રે વીકલા, હું વારે વારે, હાંહારે હું વારે૦
ત્રિકમ મળ્યા તારવા, અમને નિરધારે, હાંહારે અમને૦
પૂર્વનું પુન પ્રગટ્યું, હું શું કહું માડી, હાંહારે હું શું૦
શામળીયાના સંગથી, હુડીએ સુખ દાહાડી, હાંહારે હુડી૦
બાવટ ભાંગી ભવતણી, બહું બાયગ જગ્યું, હાંહારે બહું૦
મનના મનોરથ સહ મળ્યા, હવે શું મારું. હાંહારે હવે૦
વહાલ વધારી વાલમા, હવે કાં જાઓ, હાંહારે હવે૦
કેહે શાંતિ રહું મણો તો, ગોવિંદ ગુણ ગાઓ, હાંહારે ગોવિંદ૦

૫૬ ૫ જી.

પરમેશ્વરના નામથી, તમે પાવન થાઓ, હાંહારે તમે૦
બક્ત તણે આધીન છે, વેચે તો વેચાઓ, હાંહારે વેચે૦
સુધ મને સેવીએ તો, સનમુખ થાયે, હાંહારે સન૦
વાહાવા તાકીએ નાચને, તે કેમ વવાએ, હાંહારે તે કેમ૦
પ્રેમતણું છે પારખું, પ્રીત શે ન જાણો, હાંહારે પ્રીત૦
મધુકર મોટે તે યકી, પરીમલને માને, હાંહારે પીર૦
અંતરગતને જાણે છે, એ અંતરગમી, હાંહારે એ૦
એથી શું સંતાડીએ, એ છે બદનામી, હાંહારે એ તો૦

શાન્તિદાસ.

કૃષ્ણ ગોપી લીલા.

પદ ૧ છંદ.

મારા વાલાજી, વાલપણું દેખાડયું રે, હવે કાઢો કાંઠાં જઈએ;
મારા વાલાજી, પ્રીત લગાડી પાછી રે, હવે જઈ ક્યાં રૂઢીએ. ટેક.
હમો મહી વેચવા મધુવન જતાં, તમે લાંટીને ગોરસ ખાતા,
વળી લુટીને નાશી જતા, મારાં
તમે જેજેમ કાઢો તેમ અમે કરીએ, અમે વચે વચેશું વરીએ,
હમો રીજવતા તમને કરીએ, મારાં
મેા ખીજ ઉપર ચિત ધરો, તમે અમથી વાંકા થઈને ફરો,
ખેવડું અણુધટતું તમે કેમ કરો, મારાં
તમે ભગતવજ્રલ કહેવાયો છો, તમે સહની વારે ધાઓ છો,
તમે મુકીને કહાં જાઓ છો, મારાં
હવે કેહે શાંતિ પ્રશ્ન જોલોની, તમે તોલ પોતાનું તોલોની,
અમ આગળ અંતર જોલોની, મારાં

પદ ૨ છંદ.

મન મોહનલાલે, મન મોહનકું મળવા થાય રે, કેમ કરી મા'જું.
મન મોહનલાલ, પલેકેમે જુગ પેહી જાય રે, કેમ ચિતવાજું. ટેક.
મારા અંતરગતમાં બહુ દોઝે, હરી તમને મનાવવાને કાળે,
નહોં જોલો તો પૃથ્વી લાળે, મન
મને સોંઝ મરોડી સહ તેડે, મારા પીઝેરીયોનાં સહિયરેડે,
મને તમ સાડ સહિ જડખડે, મન
મારા અંતરગતનું જાણો છો, તમે સહની વિનતી માતો છો,
તારે મુજ સાથે કેમ તાણો છે, મન
મારી સહજેર આગળ વળવજું, હું તો મીનતણી પેરે ટળવજું,
વાલા પાંખ હોય તો હડીને મજું, મન

મારે હરી આવ્યા આજ શેરી ને, હું તો કુલડાં નાખું વેરી ને;
હરી આરતી મોતીડે વધાવું ને, પછી મદિરમા પધારવું ને.
આજ ભાવ કરીને બેઠું ને, માઈ હૃદયું યાએ હેઠું ને;
મારી મેહેની વેદના વામી ને, કેશવને ચરણે નામી ને.
હું તો સુંદર સુપડ વર પામી ને, સહ દોહેલાં દુખડાં વામી ને;
હવે કહે શાંતિ રંગે રમીએ ને, તારે ત્રિકમજીને ગમીએ ને.

૫૬ ૯ સુ.

કાંઈ જશોદા મારી માંડી ને, મુને નથી વીશરતી દહાડી ને;
મોહન કહે મથુરા માંહે ને, મુને ગમતું નથી કંઈ આહે ને.
મા કરીને મુજને ધુકતી ને, મારા મુખમાં માખણ મુકતી ને;
મા મેં તુને સઘળી સંતાપી ને, તેં તો સરસ સુખડી આપી ને.
તાઈ હેત હૃદયમા સાથે ને, મારે નધણે નીરળું ચાથે ને;
મન વિના તે મથુરામાં માહું ને, તારે હેતે તે હાહું ચાહું ને.
માઈ મનહું રહું છેતુજમાં ને, તે ધ્યાન ધર્યું છે મુજમા ને;
શીખામણ સઘળી દેતી ને, મને વહાલપણે જર લેતી ને.
હું ક્યાંહાં જનમ્યો ક્યાં આવ્યો ને, જશોદાને લાડ લડાવ્યો ને,
એ તો શાંતિદાસ તમારો ને, તેને સંસાર ભવથી તારો ને.

૫૬ ૧૦ સુ.

હવે કૃષ્ણ સંધેશો કહાવે ને, ઓધવ લઈ ગોકુળ આવે ને;
જઈ જીજ વિનતાને એમ કહેજે ને, મારા અવગુણ મન નવ લેજે.
તમે લોકની લજ છાંડી ને, મીઠડલી અમથું માડી ને;
વેપાર પોતાનો મુકી ને, રાસ રમવા આવી છુટી ને.
હું તો કાંઈ ઉશીકળ ચાહું ને, તમે વેચો તો વેચાજી ને;
ને હું ગોકુળમાં આવું ને, તો ગોપીનાથ કહેવાજી ને.
મારે તમથી નથી કોઈ વહાલું ને, તમારે હેતે તે હાહું ચાહું ને;
તમે રૂદે કમળમાં વશીઆ ને, એક પલક નથી કાંઈ ખશીઆ ને.
એ ગોપી ને ગોવિંદ ને, જેમ તારા મંડલમાં ચંદ ને;
હવે કહે શાંતિ સુણો વાલા ને, તારા કોઈ ન ગણે ચાળા ને.

ભાવનો ભુજો ભુદરો, હેત હોય તાં જાયે, હાંહારે હેત
કહે શાંતિ રૂઝ મણો રણુછોડને . ગાયે, હાંહારે રણુ.

૫૬ ૬ શ્રું.

રમે રમાડે રામજી, ગત કોઇ ન જાણે, હાંહારે મત
લોકજગન પોતે કરે, જોગી થઇને માને, હાંહારે જોગી
જોગી જન તો કવી ન જાણે, કીરતારને રૂપે, હાંહારે કીર
વળતે વેદ પુરાણમાં, જાણે નહીં કહે, હાંહારે જાણે
મુરીનર શોધે સ્થાપને, શુધ લેતા જાણે, હાંહારે શુ
પ્રેમ વિના પુરોત્તમ મારે, જોગે નહીં લાધે, હાંહારે જોગે
ગોકુળની બ્રીજ નારમાં, નાચે ને ગાયે, હાંહારે નાચે
હેત મુકીને હરી એકલો, અજગો નહીં થાયે, હાંહારે અજગો
પ્રેમ પ્રીત હાંડે ધરી, એની આમળ નાચો, હાંહારે એની
કહે શાંતિ રૂઝ મણો તો, ગોવિંદ ગુણ જાણો, હાંહારે ગોવિં

૫૬ ૭ શ્રું.

સખી શામળીયાની શાને જો, મારૂં મન વિધાયું તાને જો;
હાંધ કામણ કીધું એણે જો, હું ઘેલી થઇ જાઉં તેણે જો.
એણે ભાવની ભુરજી નાખી જો, મીટડીએ મારી નાંખી જો;
મને હાંધએક કીધું કામણ જો, એને આવડેટોણું ટામણ જો.
મીટડીએ મોહ પમાડે જો, એ સહને ફેર પાડે જો;
મુને પરવશ કીધી પ્રીતે જો, હાંધાગી રૂડી રીતે જો.
વણ દોઢે વિપરિત થાયે જો, મેં મુક્યો કેમ કરી જાણે જો;
એણે શું જાણે શું કીધું જો, મારૂં મન હરીને લીધું જો.
હું તો ઘેલી થઇને ગાળું જો, મારી લાજ ઉવેખીશું લાગુંજો;
હવે કંઈ શાંતિ રડ લાગી જો, પ્રભુ મળતાં ભાવટ ભાંગી જો.

૫૬ ૮ શ્રું.

કાંઈ વાટડી જોતા પધાર્યા જો, મારે હાંડે હરખ વધાર્યા જો;
આજ એખલા માટે કાળ્યા જો, હું તો વારણે જાઉં ભસે ભાવ્યા જો.
હું તો સજી શોળે સણુમાર જો, આજ નરખવા દેવ મોરાર જો;
એને જોઈ જોઈ આંખડી ફાડે જો, આજ સદ્ગ થયો જનમાર જો.

મારે હરી આબ્યા આજ શેરી ને, હું તો કુલડાં નાખું વેરી ને;
કરી આરતી મોતીડે વધાવું ને, પછી મદિરમાં પધારવું ને.
આજ ભાવ કરીને બેઠું ને, માઈ હૃદયું થાએ હેતું ને;
મારી પ્રેહેતી વેદના વામી ને, કેશવને ચરણે નામી ને.
હું તો સુંદર સુગંધ વર પામી ને, સહ દોહલા કુખડાં વામી ને;
હવે કહે શાંતિ રંગે રમીએ ને, તારે ત્રિકમળને ગમીએ ને.

૫૬ ૯ મુ.

કાંઈ જશોદા મારી માડી ને, મુને નથી વીશરતી દહાડી ને;
મોહન કહે મથુરા માહે ને, મુને ગમતું નથી કંઈ આહે ને.
મા કરીને મુજને ધુકતી ને, મારા મુખમા માખણ મુકતી ને;
મા મેં તુને સધળી સંતાપી ને, તેં તો સરસ સુખડી આપી ને.
તાઈ હેત હૃદયમા સાલે ને, મારે નમણે નીરજલુ ચાલે ને;
મન વિના તે મથુરામાં માહું ને, તારે હેતે તે હાલું ચાહું ને.
માઈ મનહું રહું છેતુજમા ને, તે ધ્યાન ધર્યું છે મુજમાં ને;
શીખામણ સધળી રેતી ને, મને વહાલપણે ઊર લેતી ને.
હું ક્યાહા જનમ્યો ક્યા આબ્યોને, જશોદાએ લાડ લગાવ્યો ને;
એ તો શાંતિદાસ તમારો ને, તેને સંસાર બવથી તારો ને.

૫૬ ૧૦ મુ.

હવે કૃષ્ણ સંધેશો કઢાવે ને, આધવ લાઇ ગોકુળ આવે ને;
જમ્બીજ વિનતાને એમ કહેજે ને, મારા અવગુણ મન નવ લેજે.
તમે લોકની લજા છાંડી ને, મીટડલી અગશું માડી ને;
વેપાર પોતાનો મુકી ને, રાસ રમવા આવી છુટી ને.
હું તો કાઢા હશીકળ થાજી ને, તમે વેચો તો વેચાજી ને;
ને હું, ગોકુળમા આવું ને, તો ગોપીનાથ કહેવાજી ને.
મારે તમથી નથી કાંઈ વહાલું ને, તમારે હેતે તે હાલું ચાહું ને;
તમે રૂઢે કમળમા વથીઆ ને, એક પલક નથી કાંઈ ખશીઆ ને.
અમે ગોપી ને ગોવિંદ ને, જેમ તારા મંડલમાં ચંદ ને;
હવે કહે શાંતિ સુણો વાલા ને, તારા કાંઈ ન જણે ચાળા ને.

ભવાન ભક્ત.

એ ખંભાતનો કાનકટાનો ધર્મનો સાધુ હતો. એનાં પદ અને
ગરબીઓ ગુજરાતમાં ઘણી ગવાય છે.

ગાંધી પ્રેમ.

પદ ૧ છંદ.

તારે ચરણે ચેટક છે રે, મેં તો અક્ષત જોયા રે ઉતારી;
તેમાં પશુ આબુ તેનું તેરે, તારે ચરણે ચેટક છે રે;
જે જોઈએ તે માગી લે રે, તું તો જાનો ફરાં છાં શેરે. તા.
ગરજુ ધર્મ ધણી ગુણી જન મેં જોયા, જોયા જોપીડાના ત્રેક;
જ્યાં પ્રધુ છાં ન પડે નગજો, સૌ કાષ્ટ સારો કેહ રે. તારે.
(અર્થ) લાલચ હોય લીધા તણી તો, મુજ પાસે માગી લે;
લીક્ષ્મણ* યાદીશ જે છેડે સાહીશ, ટાળીશ સધળા બેરે. તારે.
(અર્થ) કામચુ ટુંબચુ તુજમાં ભરિયાં, તેમાં નહીં સંદેહ;
કહે રે કાઠાના તુને કેને બણાવ્યો, કાચો ગુર તારો છે રે. તારે.
(અર્થ) વ્યવહાર તો તુને ઘણી વા'લી, વાટે જાનો લે;
એતું કરેજે જે ફરી ના ઉચળે, ના પીડે તારી ફેહે રે. તારે.
હરિમંત્રવત્સલ રાખો હૃદિયામાં, ભક્ત ભજન બજે;
નાથ ભવાને શોધ્યો સધળે, દીઠો તેનો તરે. તારે.
પદ ૨ છંદ.

આહિરજી ઓરો આવરે, એક વાત કહું રે તારા કાનમાં;
રસ ભરિયાંનેણુ નચાવરે, હું તો સમજીને આવું તોરી સાનમાં;
મારા તનના તાપ સમાવરે, આવો શો રે ભણો અભિમાનમાં. આ.
(અર્થ) ગિરિધર તે હુંને ઘેલી કાપી, તોયે ન વસિયો વાંક;
ચતુરા તોરી વાંસલડીએ, વાળ્યો આઠો આંક રે. આ.

(અલ્યા) વશિકરણ તારી વાંસલડીમાં, મુખડું મોહનવેલ;
વેણુની વ્યાપકતા ઝાઝી, છેડવમાનો છેલ રે. આં
મારી વાત કહું તે સાંભળીને તું, યાદશ ચતુરમુગ્ધણ;
મારું વારું બે માનીશ તો, તુજને આવશે સાન રે. આં
મેં તો જે દહાડનો નિરખ્યો તુજને, સ્વપ્ને ન ધરિયો શોક;
તન મન મારું તજને સોંપ્યું, છે લવતા દુરિજન લોક રે. આં
પ્રાણુજીવન પ્રભુ પાતળિયા, પૂરો હમારા કોડ;
'નાથ ભવાન સ્નેહ રસ વાપ્યો, મળ્યો નંદકિશોર રે. આં

પદ ૩ છું.

કાંઈ ખાંપણ દીડી મુજમાં રે, હરિ સાને નવ બોલના;
કાંઈ કામણ કુંભણ તુજમાં રે, તારે દેવડુંશે નવ બોલતા. હરિં
(અલ્યા) અવગુણ મારો રહ્યો એક ખુણે, કરે તારી બઝાધ;
તુજ કારણ રે વહાલા મારા, દેશે દેશ ગવાધ. હરિં
(અલ્યા) એકના બે તો હું નવ સમજું, તારે ગન્યાને પેક્ષી;
જ્યાં જ્યાં વાત કરે લોક તારી, કાન ધરું સૌ પે'લી રે. હરિં
(હરિ) વાત કરવાને વળખાં મારું, આવી રહી છે હોઠ;
જે હરણ એકાંતે મગા તો, કહું મનમમતી ગોઠ રે. હરિં
(હરિ) સૌનો ન્યાય તો તમે રે મુકાવો, મારે કોનો સાથ;
નાથ ભવાન સ્નેહ રસ વાપ્યો, ખુડનાં ગ્રેહેજે હાથ રે. હરિં

પદ ૪ થું.

હરિ રહે રે વળગનો વાટે રે, સાખું હૈ નંદને માટે;
મારું મહી લુટ્યું શા માટે રે, જાણી એકલડી વાટે. સાખું
જવા દે જગી ભરવા છવન, ગતું જમનાને ધાટે;
ક્યાં જન્મ્યો ને ક્યાં તું આવ્યો, અક્ષર લખ્યા લેલાટે રે. સાખું
મધુસૂતાંજન્મ્યો ને જોખા સાચો, લીધો જન્મોદાર્યો પ્રિયડીસાટે;
દાકોર કરી તુજને બેસાડ્યો, નંદનણે રાજપાટે રે. સાખું
રાજકુંવર ભારેખમ હોયશું, હલકાં પડાતા હાથે;
લખટપણ લજવાદને તું, જાતું માતું ન દાટે રે. સાખું
લીલજ પદ નથી લાજતા તે, છેડો મુક્યો માથે;
પરનારીના કુંડી કુંડી, મડીના મટકાં ચાટે રે. સાખું

ભતભાત તારી મેં જાણી, ચાગ્યાં દોર જોવાળા સાથે;
 ભરે બાજરે ચોરી કરે તે, દેખે દુરિયન હાટે, રે. સાખું
 ધણી યજ્ઞ જોવિંદ જાવા દે, શું હડિયો થયો હડવાદે;
 મળશે કો માયાની નારી, કરશે પાધરો દોરડાની સાટે, રે. સાખું
 મારી મરણ જો રાખાં તો, રીન હરું બધી ભાતે;
 દાસી તારી યજ્ઞને રહું, ઝુલાવું હીડાળા ખાટે રે. સાખું
 કુજ ભોવનમાં રાસ રમાડ્યા, શરદ પુનેમતી રાતે;
 તા ધૈ તા ધૈ નાય નયાવ્યા, નાટારંગને નાટે રે. સાખું
 બક્ત કારણ મા બાપ બે કીધાં, તે તો અમારે કાળે;
 નાય ભવાન રીઝ્યો હૃદયામા, મોહી રહી તારે દાઢે. સાખું

રાવણ મંદોદરી સંવાદ.

પદ ૫ મુ.

ઓ રાણાજી રામની સાથે રાગ ન રાખીએ.

* * * * *	
જેના ચરણવડે અહથ્યા તારી, તે અહથ્યા વૈકુંઠ સધારી;	
એવા રામજી ઉપર જાજી વારી રે,	ઓ રાણાજી.
એ બળિયાથી બળિયા એવા, એના ચરણ ચાપે છે તમજેવા;	
સીના રામજીની કીજે સેવા રે;	ઓ રાણાજી.
એને શિવ બ્રહ્માદિક ચાય છે, એના ચરણ એગેશ્વરધાય છે;	
જેથી પાપી પાવન થાય છે રે;	ઓ રાણાજી.
તને પાછલિ રાતે સ્વપનું ધરું, જાણે રાવણકે રાજ્યગરું;	
લંકાનું રાજ્ય વિભીષણને રહું રે;	ઓ રાણાજી.
સ્વામી સીના આપી લાગો પાય, તારે આપણાં કારજ સિદ્ધ થાય;	
મહી લંકાનું રાજ્ય તો નવ જાય રે;	ઓ રાણાજી.
કેતું કરું ન માનો તમે પાપી, સતિ સીતાને પાછી શે નાપી;	
રામ દશ મંત્રતક નાંખજે પાપી રે;	ઓ રાણાજી.
છે છેડી શિખામણ નારતણી, કહિ થોડી નણ માનજેન ધણી;	
કહે ભવાન જગતનો રામ ધણી રે;	ઓ રાણાજી.

પદ ૬૬.

ઝા મનોહરી, રામને નમવાનો મારે નેમછે; ૧
 શું સોર કરે, આદેને અંતે રે મારે એમ છે; ટેક.
 હું જાણી ત્યાં તો એ આવે, એ અંતે રૂપધરે બુદ્ધિ ભાવે;
 એ આજ આબોહો મારે દાવે રે; ઝા મનોહરી.
 મને દેખીને દેવતા થરથરે, મારા શિવ પ્રહ્લાદિક કામ કરે;
 મારા મસ્તક પર ઈંદ્ર છત્ર ધરે રે; ઝા મનોહરી
 મારે રસોડે અગ્નિ રસોધ કરે, મારે મેઘ આવીને જળ ભરે;
 મારે ચંદ્ર સૂરજ બે મશાલ ધરે રે; ઝા મનોહરી
 મારે કુંભકરણુ જેવો ભાઈ છે, મારે બોતેર લાખ જમાઈ છે;
 મારે સમુદ્ર સરખી ખાઈ છે; ઝા મનોહરી.
 મારે સો દીકરાનો વિસ્તાર, એમાં ઈંદ્રજીત સૌથી સાર;
 મારા બળતણો ન લાધે પાર રે; ઝા મનોહરી.
 આવી ફાજ વાનરની વનચારી, હું એથી નહીં જાણી હારી;
 હું રાક્ષસ ને એ છે મોરારી રે; ઝા મનોહરી.
 એ વાહરનો હું રિપુ કાળો, મને સનકાદિકનો શાપ આળો;
 તે જાણીને સીતાને લાળો રે; ઝા મનોહરી.
 અમે જન્મ જન્મના અરિ છેએ, સીતાને આપવા કેમ જાયે;
 એ રઘુવર ચરણે કેમ રહિયે રે; ઝા મનોહરી.
 વિધાતાની ગતિ તો મેં જાણી, તે માટે લાળો રાધવરાણી;
 પાછી આપે ધાપ ફેંજતોતિ વાણીરે; ઝા મનોહરી.
 માટે રામ સંધાતે ગુહ કરિયે, તો વૈકુંઠ મધ્યે પરવરિયે;
 હવે ડીલયકી તો કેમ ડરિયે રે; ઝા મનોહરી.
 મારે ઐરાવલ્ય આકાશ રહે. મારે મહેરાવલ્ય પાંતાળ ચહે;
 મને તે રાક્ષસ આવી ખખર કહે રે; ઝા મનોહરી.
 એટલે હલકારા ખખર લાળ્યા, પાંચ બાંધી રામ લક્ષ્મણ આળ્યા;
 વાંદર કને કાં વગડાળ્યા રે; ઝા મનોહરી.
 એવું શુણી રાવણ હોકાર કરે, ચતુરંગી સેન તૈયાર કરે;
 હવામાં જુદાં તે વાર કરે; ઝા મનોહરી.

નહીં મંદિર અમારે રે, નહિં અમારે જાળીયાં;
 ક્યાં જાણે હો કેશવ રે, પ્રભુ વન માંલીયાં.
 અંતરજામી અંતર રે, ક્યાં હો સુંદરી;
 સ્વામ સુંદરને સંગડે રે, ગોપી વન માંય કરી.
 નિરાકાર નિરંજન રે, સખીને પ્રભુ મેલી ગયા;
 નયણે આસુ વહે છે રે, વંદા મધ્યે પ્રગટ થયા.
 પીતામ્બર પલ્લવટ રે, બહાલે વાળી મુક્તી કરી;
 મંદુર વેણુ વળડે રે, રાસરમે રંગ ભરી.
 વાળે વાજિત્ર ભાતનાં રે, વાળે તાલ ખંજરી;
 એક તાલ સતારની રે, વીણા નંત્ર વાળે તુરી.
 વામ દક્ષિણ ગોપી રે, મધ્યમાં શ્રી હરી;
 એમ યુગલ સ્વરૂપે રે, અખંડ કીડા રે કરી.
 તહા સુર સનકાદિક રે, જોવાને આવીયા;
 દેવ હુંકારિ વાળે રે, પુષ્પેથી વધાવીયા.
 ગોપી જ્વાલની સંગે રે, કીડા કરે શ્રી હરી;
 ધન્ય ભાગ્ય ગોપીનાં રે, મુકુંદને કૃપા કરી.

પદ ૨ જી-રાગ કાફી.

દીટાડી કહે તજિયે રે, જૂઠી ઉપર જારથ યશે;
 અદાર અણોણી રે, દળ અટવાઈ જશે. ૨૬.
 જૂઠિ તજી નૈ જોમે વસિયે, પલુ બવિષ્ય ન જૂલે;
 કૃષ્ણ ક્યું તે કાઠથી ન મટે, શું હઠાપણમાં રૂલે;
 હજૂર હુકમથી રે, હોનાઈ તે સેજે હશે. દીટાડી૦
 રામ પ્રકટીને રાવણ રોળ્યો, પાણીમાં બાંધી પાળે;
 મોનાની લકા કાણમાં જુટાવી, વિભિપણ ક્યોરે જુપાળે;
 વીશે જૂઠ વાકયા રે, હેવાં મરતક દગે. દીટાડી૦
 પ્રહ્લાદજી પ્રતિજ્ઞા પાળી, હિરણ્યાકશ્યપુ હણ્યો;
 મારે બહાલે રસિદ રૂપ ધર્મ, અભાનના વરને ગણ્યો;
 હરિથી સરવે હુંકારે, ઉગરે નહિ ઉપાય ક્યો. દીટાડી૦

ગજધંટ નાંખીનેઈડા ઉગાર્યા, પશ્ચીની કીચી પ્રતિપાળ;
 મુકુંદ કહે મધુસૂદન મોટા, સમરો દીન હયાળ;
 ભાળ મને લાધી રે, હરિ કરીજનમાં વસે. ટીટોડી૦

૫૬ ૩ જી.

ભવિષ્ય ન બૂલે રે, હુલો કોઈ ડાહ્યા ચમ;
 ફાટયા મનના ફૂલે રે, કર્તા કૃષ્ણ વિના નહીં; ટેક.
 રાજપાટ સુખપાલ સાહેમી, હમ ગજ રથ ભંડાર;
 અખિલલોકમાંઆણુ ફરેએવો, પરિક્ષત પુન્યનો નપાર;
 ભવિષ્ય ન બૂલ્યું રે, અને આવી ડસ્યો અહિ; ભવિષ્ય૦
 શુકલ સદગુર મળીને તેને, શ્રીમદ શુભાચ્યું કાન;
 સાત દિવસમા સદગતિ આપી, વેગે આચ્યું વિમાન;
 કૃષ્ણની ક્યાની રે, કીર્તિ ન્યૂગ ન્યૂગ રહી, ભવિષ્ય૦
 પોપટ બણાવતી પુલ્કણી નારી, રસનાયે કહેતી રામ;
 અમ્ભમેલના અથ નિવાયી, પુત્ર પટતર નામ;
 નર હરિ એવા રે, ગુણ એના રહેજો ગ્રહી; ભવિષ્ય૦
 જપતપજગતકેમજનયિજયે, નામ મહાત્મ્યનું નેમ;
 અખિલ ઉપાસન એ વિના લૂણું, મુકુંદ મનશું પ્રેમ;
 કૃષ્ણ ન કહે કાયર રે, તને કર્મ હીણુ કહી; ભવિષ્ય૦

૫૬ ૪ જી.

કપોતની કહે છે રે, કંથ મારું કહ્યું કરો;
 સીંચાણાનો બે છે રે, પારધીએ બાણુ ધર્યો; ટેક.
 અહીંથી ઉડી નેઅજમા રહિયે, આ દેશ તણ પરદેશ;
 મરમ વંચન પીયુ મારાં રે માનો, લાજ નહી લવશેશ;
 પ્રમાદને મેલો રે, રાક વેણુ રહે ધરો કપોતની૦
 કપોત કંથ કહે કાયર કામની, હોનાર છે તે દુગે;
 શત્રુનું માલ તે સેજમાં ટળશે, ક્યું કીસ્તારનું યગે;
 હરદે હરિ રાખો રે, મુખે કૃષ્ણ કૃષ્ણ ઉચરો કપોતની૦
 અહિ ડસ્યો પારધિને પાયે, ડખ્યો બાણુ તે પાર;
 સીંચાણાનું હેઠાયું શિર, કૃષ્ણ કરણી કિસ્તાર;
 ભાવે ગુણુ બાખો રે, ભવજળા આ તમે રે. નરો. કપોત ની૦

તન તરવર પ્રાણ પંખીડા, પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ બે નાર;
અહાર અહિને જરા પાગ્ધી, દોષ સીચાણો નિર્ધાર;
મુકુંદ મનમાથી રે, પ્રભુ નવ રાખો પરા; ક્યોતનીં

પદ ૫ મુ.

શ્રીરાકર નીવકડ નીજ દેવા	હો શકર
શીશ કેન જટા મગ મિરાજે, મહિમંડળ મહાદેવા;	
ઉમાયાળ અર્ધાંગે શોભિત, કંઈ તીહારી સેવારે.	હોશકર.
કરત્રિશુન શિંગી ડાઠને ડમર, બીક્ષા ભાજન મેવા;	
રૂઢમાય વૃષભનુ વાહન, અમર અમૃત જેવા.	હોશંકર.
કરીમેખના છાન છે મૃગની, અંગવિભૂતિ અતીકાયા;	
બૈરવ ભૂતની સેન્યા મિરાજે, રંગી ભંગી માયા.	હોશકર.
સુખના શામા પુત્રના દાતા, કષ્ટાનિધના રાયા;	
કહે મુકુંદ નિગ દામ તેહારો, પુન તીહારી પાયા.	હોશંકર.

પદ ૬ ઠું.

અરજ કર મેં તુહારી હોશકર, અરજ કર મેં તુહારી.	ટેક.
દશ ભુજ શિંગી ડાઠને ડમર, કરત્રિશુલ કરધારી	હોં
ઉમા અર્ધાંગે, શીરે મગમિરાજે, જગતમારે જે જેકાગી.	હોં
રૂઢમાય આખ અંગ વિભૂતિ, કુમેર છે ભંડારી.	હોં
તીન દેવમાં દેવ બડો છે, ઉનકો મહિમા ભારી.	હોં
દક્ષિણ કરપર મણેશ મિરાજે, વામ હનુમાન પ્રહાસ્યારી.	હોં
અમુગ અમળ મુકુંદ અરજ કરેહે, દીજે દાન બલિહારી	હોં

પદ ૭ મુ રાગ સામેરી.

બળીરે મધ્યારે ક્યેન કાયકુ કરે રે, તનક પય સાર બાધ્યોરે મોહન;
દધિકા સાર રે આવડુંદુષ શુ કરોરે, હવધર કહે માતા ધન્ય ધન્ય, બળી.
નવલખ ઘેનુરે માતા તારે આનજો રે, તેમા કર્ડ દૂઝની દશે વીરા;
એટણુ રે દધિને માવો માગે નહોં રે, માતા મોગી ઉનારેને રીશ. બળી.
એટયાંને માટે રે પ્રભુને શુ આવતારે, હરિને કઈ કહેશો મા રે હમાર,
પુત્રથી વહાલું કંઈ માતા દૂધકુ રે, તમ ઘેર મળશે તે તો અપાર. બળી.
ભિગોને કાઈવહાણુ રે, અત્રપેંદ્રજણુ રે, ગોપીયોને વહાલો પુનમચર;
એમ હરિજન વહાલા મારા નાથને રે, વજના વહાલા રે શ્રીરે મુકુંદ, બળી

પદ ૮ મું-રાગ કેદારો.

જન સુનાપતિ સાર કરો, શુભમતિ શ્રી ગીરીધર ચરણ આળો; જન
મનુષ્ય ભાવે કરી અમેનવ ઓળખ્યા, તારી ચર્ણુ રેણુ મુજ શીર ધરાયો. જન
દુષ્ટીને તમે અંધાર પૂર્ણ, વિપ્ર - અભિમન્યુ ઉદાર્યો; જન
વિદુરની ભાણ ભાવેથી આરોગ્યા, કુવ અવિચલ પદવીજ પાચો. જન
પ્રહલાદની ઘણીવાર રક્ષા કરી, વિભિષણ લંકા રાજ બનાયો; જન
વિપ્ર સુદામાને ભંડાર આપ્યા, કર્મના દારિદ્ર દૂર કરાવો. જન
અનેકવાર તમે મારી રક્ષા કરી, જઈ રાજ પાસેથી દાન લીધું; જન
એહનો ભય મુજને રે મુકાવીયો, રામને પાતાલનું રાજ દીધું. જન
આજ ધણો અમતજો પાંકછે વીહવા. યુનો ક્ષમા કરી પ્રસન્ન થાવો; જન
મધવાને મનભરી વિનતી એમ કરી, મુકુંદના સ્વામી હરીજશ ગાયો. જન

હિંદુસ્થાની ભાષાની કવિતા.*

રાગ કુંડળીયા.

નિલ નિર્મલ કર નિખાંચે, નીલકંઠ ભગવાન;
પતિત પાવન તમે સદા. હમ હું અંબુજ અમણ;
હમ હું અંબુજ અમણ, જન દર દરણા કીજો;
દીનબંધુ ભગવાન, દાસને દરશન દીજો;
કહે મુકુંદાનંદ, હૃદય અતિ હર્ષહું;
શ્રી નીલકંઠ ભગવાન, નિલ નિર્મલ કરી નિરખહું;
ત્રિશુવન તનમાં પગલ ભયે, રેની જઈ પ્રભાત;
રવિ ઉદ્યાતે દીપક ભયે, તીમીર તુરત ઉડાત;
તીમીર તુરત ઉડાત, અંગ મેં ભયકત મરી;
મહા મોટા મહેમન, કાલકું નાખત મારી;
કહત મુકુંદાનંદ, કે આનંદ અતિ ભયે;
રેની જઈ પ્રભાત, તન મેં ત્રિશુવન પ્રગટ ભયે;
વૃક્ષ તરુવર રાજ, પત્ર લગે અંધાર;
ડાહ્યાં દૈ દશ પરવરી, વાકો મહિમા અંધાર;
વાકો મહિમા અંધાર, જાત જન જંગલ માંહી;
સિંધ મેં બડો હૈ મિહ; સો અગને ધર લાહી;

* એક નમુના તરીકે આ હિંદી ભાષાની કવિતા આપી છે.